ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Bayram ÇETİN

BURDUR KENT COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

Tez Yöneticisi
Prof. Dr. Halil KOCA

ERZURUM-2007

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı'nın Coğrafya Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halil KOCA
Danışman/Jüri Üyesi

Prof. Dr. Hayati DOĞANAY
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Ünsal BEKDEMİR
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 13./12./**2007**

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI
Enstitü Müdürü

ÖZET

DOKTORA TEZİ

BURDUR KENT COĞRAFYASI

Bayram ÇETİN

Danışman: Prof. Dr. Halil KOCA

2007- Sayfa: 377+XVI

Jüri: Prof. Dr. Halil KOCA
Prof. Dr. Hayati DOĞANAY
Doç. Dr. Ünsal BEKDEMİR
Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK
Yrd. Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

Burdur Göller Yöresi'nde, kuzeydoğu-güneybatı uzanımlı tektonik hatlara bağlı olarak oluşmuş Burdur depresyonunda yer alan bir kenttir.

Coğrafi konumu, yeryüzü şekilleri ve orografik uzanışa bağlı olarak Burdur kentinde yıl içerisinde aylık ortalama sıcaklık değerleri 0ºC'nin altına düşmemekte ve yıllık ortalama sıcaklık 13ºC civarında seyretmektedir.

İl genelinde ve Burdur kenti çevresinde kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman topraklarının geniş yayılış alanları bulmuştur.

İl arazisinin %47'si ormanlarla kaplı olmasına karşın, kent çevresinde doğal ormanlık alanları bulmak çok zordur. Bu nedenle kentin bulunduğu depresyonda antropojen step türleri hakimdir.

Burdur il sınırları dahilinde geçmişi Neolitiğe kadar uzanan yerleşmeleri görmek mümkün olmasına karşın, kentin gelişiminin 12. yüzyılda Türklerin yöreye gelişinden sonra başladığı rahatlıkla söylenebilir. Kentin asıl gelişimi hiç şüphe yok ki, Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir.

1927-2000 yılları arasında ‰21.8 olarak tespit edilen yıllık nüfus artış hızı, 2000 yılında ‰2.2 olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun %40-45'i 5-29 yaş aralığında olan kentte nüfusun %95'i okuma-yazma bilmektedir. Bununla birlikte nüfusun %80.4'ü herhangi bir okula ait mezuniyet belgesine sahiptir.

Büyük oranda memur ve işçi kenti görünümünde olan Burdur'da 2000 sayımına göre, nüfusun %79.5'i hizmetler sektöründe istihdam edilmiş, bu değerin de %49.6'sı yönetim, kültür, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerde toplanmıştır. Kentte genel hizmetlerden sonra gelen hakim 2. fonksiyon sanayidir.

Burdur kenti, mücavir alanlarla birlikte, 3296.2 ha.'lık kentsel alana sahiptir. Bu alan içerisinde, 1660.9 ha'lık bölüm, imar planına dahil olan 35 mahallenin alanıdır.

Burdur ili ülke geneline göre orta derecede gelişmişlik düzeyine sahip olup, bununla bağlantılı olarak Burdur kenti de bazı mal ve hizmetler dışında büyük oranda başka kentlerin etkisi altında olan 4. kademe bir merkezdir. Dolayısıyla kentin etki sahası büyük oranda il sınırları içerisinde kalmaktadır.

ABSTRACT

Ph. D. THESIS

URBAN GEOGRAPHY OF BURDUR

Bayram ÇETİN

Advisor: Professor. Halil KOCA

2007- Sayfa: 377+XVI

Jury: Professor. Halil KOCA

Professor. Hayati DOĞANAY

Associate Professor. Ünsal BEKDEMİR

Associate Professor. Adem BAŞIBÜYÜK

Assistant Professor. Ünal ÖZDEMİR

Burdur is a province located in the Burdur depression that was formed due to tectonic lines extending along the northeast-southwest axis in the Turkish Lake District.

Depending on its geographic location, landforms and orographic extent the average monthly temperature values of Burdur do not go down below 0ºc and also the annual average temperature is around 13ºc.

Throughout the province and around the city, brown forest and limeless brown forest soils can be said to have wide ranges of dispersion.

Although %47 of the province land is covered with forests, it is highly unlikely to see natural woodlands around the city. Therefore, anthropogen stepe types predominate the depression where the city is located.

Even though it is probable that settlements which date back to neolithic can be seen within the boundaries of the province, the development of the city began with the arrival of the Turks in the district in the 12th century. Actual development of the province undoubtedly came about in the republican period.

The rate of annual population growth that was calculated to be %21.8 between the years 1927 and 2000 turned out to be %2.2 in 2000. %40-45 of the settlement population has an age span of 5-29 and 95% of the population is literate. Yet, %80.4 of the population have diplomas belonging to any type of school.

According to the 2000 census in Burdur, which is rather like a city of civil servants and workers, %79.5 of the population is employed in services sector. %49.6 of this rate focuses on administration, culture, health and other social services. Following the general services in the city, industry is the second major sector.

Burdur with its contiguous areas has an urban area of 3296.2 ha. 1660.9 ha of this area is the area of 35 quarters that are included in zone plan.

Compared to the country in general Burdur shows development at a medium level and accordingly Burdur is a center on the 4th stage which is mostly under the influence of other cities except for some goods and services. Therefore, the influence area of the city remains to a large extent within the city boundary.

ÖNSÖZ

Burdur Kent Coğrafyası konulu bu çalışma, bir Doktora Tezidir. Genel olarak saha etüt sonuçlarına dayanan bu araştırma, yaklaşık 3 yıl kadar süren gözlem ve doküman derleme aşamasından sonra, 2006-2007 yılında eldeki durumuna getirilmiştir.

Kentsel yaşamın ön plana çıktığı günümüz dünyasında kent ve kentleşme süreci küresel boyutlar kazanmıştır. Daha çok 19. yüzyıldan bugüne kadar gelen süreçte şekillenen bu yeni boyutlar, büyük kentler, metropoller, megapollerle gelen yeni yaşam tarzlarıyla birlikte karmaşık sorunları da çağdaş dünyanın gündemine taşımaktadır. Bunlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre büyük değişiklikler göstermiş olsalar da, tüm dünyada sorunların odak noktası kent ve kentleşmedir.

Özellikle 1950'den sonra başlayan hızlı kentleşme süreciyle birlikte Türkiye'deki kentlerde de benzer sorunlar yaşanmaktadır. Bunlar, ülke gündemini yoğun olarak işgal ettiği gibi, üretilmeye çalışılan çözümlerle birlikte ülkenin mali bütçesini olumsuz etkilemektedir.

Kent coğrafyasının bilim ilkelerine uygun olarak hazırlanmaya çalışılan bu araştırmada, Burdur kentinin yerleşim yeri, çevresi, jeolojik-jeomorfolojik özellikleriyle, gelişimi ve fonksiyonel özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiş, bu ilişkiler *dağılış* ve *sebep-sonuç* ilkelerine göre açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde sahanın doğal çevre özellikleri; ikinci bölümde ise kentin gelişimi ve nüfus özellikleri analiz edilmiş; kentsel fonksiyonlar, çalışmanın üçüncü bölümünde belirlenmiş ve buna göre Burdur'un, nüfusu yönüyle orta büyüklükte, genel hizmetler fonksiyonunun hakim olduğu bir kent özelliği gösterdiği kanaatine varılmıştır. Özellikle 2006 yılından sonraki yüksek öğretim kurumlarına yönelik yatırımlar, kentin gelişimini teşvik edecek olup, gelecekte kültürel fonksiyonun daha etkili olduğu bir genel hizmetler kenti olacağı söylenebilir. Dördüncü ve son bölümde kentin fizyonomisini şekillendiren faktörler ve kentsel sorunlar belirlenmiş, bunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın her aşamasında desteğini ve emeğini hiç esirgemeyen, bilgisini paylaşan hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Halil KOCA'ya şükranlarımı sunarım.

Lisans öğrenimimden bugüne kadar, fikir ve davranışlarıyla şahsıma her zaman örnek teşkil eden hocam Prof. Dr. Hayati DOĞANAY'a çalışmaya yaptığı önemli katkı ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen başta Doç. Dr. Ramazan SEVER ve Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜLSOY olmak üzere bütün hocalarıma ve meslektaşlarıma ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışma Atatürk Üniversitesi *Araştırma Fon Saymanlığı* tarafından 2005/114 proje numarasıyla desteklenmiştir. Çalışmanın mali yükünü hafifletmiş olmaları nedeniyle, üniversitemiz yöneticilerine teşekkür ederim.

Saha etütleri süresince yardımını esirgemeyen Matematik Öğretmeni Ömer AKSOY başta olmak üzere, AKSOY ailesinin bütün bireylerine şükranlarımı sunarım. Yine veri derleme aşamasında

önemli yardımlarını gördüğüm İl Planlama ve Koordinasyon Müdürü İsmail UYSAL'a, Burdur Belediyesi Emekli İmar İşleri Müdürü Celal AKÇA'ya, ve Özel Halk Otobüsleri Kooperatifi Başkanı Mustafa ACAR'a da teşekkür ederim.

Araştırmamızın, Burdur kentinin büyümesine koşut olarak, yenilenmesi ve geliştirilmesi gereken imar planlarına esas oluşturacağı kuşkusuzdur. Beklenen katkıyı yapması dileklerimle.

Bayram ÇETİN
ERZURUM 2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..... I
ABSTRACT……..... II
ÖNSÖZ……..... III
TABLOLAR LİSTESİ……..... IX
ŞEKİLLER LİSTESİ……..... XIII
HARİTALAR LİSTESİ……..... XV
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ……..... XVI
Giriş..... 1
1-Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri……..... 1
2- Araştırmanın Amacı ve Yöntemi……..... 6
BİRİNCİ BÖLÜM..... 10
DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ..... 10
1.1. Jeomorfolojik Özellikler……. 10
1.2. Klimatolojik Özellikler……..... 26
1.2.1. Güneş Işınlarının Geliş Açısı ve Alınan Enerji Miktarı..... 29
1.2.2. Sıcaklık……..... 30
1.2.3. Atmosfer Basıncı ve Rüzgarlar……..... 37
1.2.4. Yağış……..... 43
1.2.5. Bulutluluk……..... 48
1.3. Hidrografik Özellikler……..... 55
1.3.1. Akarsular……..... 56
1.3.2. Yeraltı Suyu, Yeraltı Su Kaynakları……..... 57
1.3.3. Burdur Gölü……..... 58
1.4. Toprak Özellikleri……..... 62
1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri……..... 63
İKİNCİ BÖLÜM……..... 66
BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ……..... 66
2.1. Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi……..... 66
2.1.1. Neolitik ve Kalkolitik Dönem……..... 66
2.1.2. Antik Dönem……..... 68
2.1.3. Burdur'un Türkler Tarafından Fethi ve Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi..... 71
2.1.4. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi……. 74
2.1.5. Cumhuriyet Dönemi……..... 83
2.2. Burdur Kent Nüfusunun Gelişimi ve Nüfusun Temel Özellikleri……..... 98

2.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Kent Nüfusu……..……..... 98
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Nüfusu.....……..... 101
2.3. Nüfus Hareketleri……..... 109
2.3.1. Doğumlar ve Ölümler……..... 109
2.3.2. Göçler……. 112
2.3.2.1. Burdur Kentine Yönelik Göçler……..... 116
2.3.2.2. Burdur Kentinden Dışarıya Olan Göçler……..... 125
2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı……. 130
2.4.1. Cins ve Yaş Yapısı……..... 130
2.4.2. Aile Büyüklükleri……..... 137
2.4.3. Nüfusun Sosyal Yapısı……..... 141
2.4.4. Nüfusun Ekonomik Özellikleri……..... 143
2.4.5. Nüfusun Eğitim Durumu……..... 147
2.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu……..... 154
2.6. Burdur Kenti ve İlinde Kentleşme……... 158
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM……..... 162
BURDUR'UN KENTSEL FONKSİYONLARI VE KENTSEL ARAZİ KULLANILIŞI……..... 162
3.1. Giriş……..... 162
3.2. Burdur'un Kentsel Fonksiyonları……..... 163
3.2.1. Hizmetler Fonksiyonu……..... 165
3.2.1.1. İdari Fonksiyonu……..... 165
3.2.1.2. Kültürel Fonksiyonlar……..... 174
3.2.1.3. Sağlık Fonksiyonu……..... 201
3.2.1.4. Ulaşım-İletişim Fonksiyonu……..... 208
3.2.1.5. Ticaret Fonksiyonu……..... 226
3.2.1.6. Askeri Fonksiyon……..... 241
3.2.1.7. Turizm Fonksiyonu……..... 242
3.2.1.8. İnşaat Sektörü……..... 249
3.2.2. Sanayi Fonksiyonu……..... 252
3.2.2.1. Atölye Tipi Sanayi……..... 254
3.2.2.2. Modern Sanayi……..... 256
3.2.2.2.1. Gıda Sanayi……..... 257
3.2.2.2.2. Makine ve Tarım Alet ve Makineleri Sanayi…… 262
3.2.2.2.3. Tekstil Sanayi…… 266
3.2.2.2.4. Taşa-Toprağa Dayalı Sanayi……..... 267

3.2.2.2.5. Ağaç Ürünleri ve Kereste Sanayi……..... 269
3.2.2.2.6. Yem Sanayi……..... 270
3.2.3. Tarım Fonksiyonu……..... 273
3.3. Fonksiyonları Destekleyen Kaynaklar……..... 277
3.3.1 Tarım ve Hayvancılık……..... 277
3.3.2. Madencilik……..... 279
3.3.3. Ormancılık……..... 281
3.4. Kent İçi Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanları……..... 282
3.4.1. Konut Alanları……..... 284
3.4.2. İş ve Ticaret Alanları……..... 288
3.4.3. Resmi ve İdari Alanlar……..... 292
3.4.4. Eğitim ve Sağlık Alanları…… 293
3.4.5. Ulaşım Alanları……..... 296
3.4.6. Sanayi Alanları……..... 298
3.4.7. Askeri Alanlar……..... 301
3.4.8. Park ve Yeşil Alanlar……..... 301
3.4.9. Diğer Kullanılış Alanları…… 303
3.5. Burdur'un Etki Bölgesi ve Ülkemizdeki Kentsel Kademelendirmedeki Yeri..... 306
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM……..... 312
Burdur Kentinin Yerleşim Planı ve Fizyonomisi……..... 312
4.1. Yerleşim Planı ve Şekillendirici Faktörler……..... 312
4.1.1. Burdur'da Kentsel ve Çevresel Koruma……..... 316
4.2. Altyapı Açısından Burdur Kenti……..... 320
4.3. Konut Tipleri……..... 327
4.4. İmar Planları ve Kentin Gelecekteki Olası Durumu..... 335
SONUÇ VE ÖNERİLER……..... 343
YARARLANILAN KAYNAKLAR……..... 366
ÖZGEÇMİŞ……..... 377

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Son yüzyılda Burdur ve Çevresinde Meydana Gelen Önemli Depremler…….. 25

Tablo 1.2. Burdur Kentinde Günlük Ortalama Güneşlenme Süresi ve Güneşlenme Şiddeti.. 30

Tablo 1.3. Burdur Kentinde Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıkların Aylık Gidişi……. 31

Tablo 1.4. Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı……... 31

Tablo 1.5. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Mevsimlere Göre Sıcaklık Ortalamalarının Dağılışı…….. 33

Tablo 1.6. Burdur'da Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar (1975-2004)……... 34

Tablo 1.7. Burdur'da Yaz ve Tropik Günlerin Aylara Göre Dağılımı…… 35

Tablo 1.8. Burdur'da Don Olayının Görüldüğü Günlerin Aylara Göre Dağılımı….. 36

Tablo 1.9. Burdur'da Belirli Derinliklerde Ortalama ve En Düşük Toprak Sıcaklıkları……. 37

Tablo 1.10. Burdur'da Yıllık Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Yerel Basıncın Aylara Göre Dağılımı…….. 38

Tablo 1.11. Burdur'da Rüzgarın Yönlere Göre Esme Sayılarının Aylara Göre Dağılımı (30 Yıllık)……... 41

Tablo 1.12. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı…… 43

Tablo 1.13. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Toplam Yağış Tutarının Mevsimlere Göre Dağılımı…….. 45

Tablo 1.14. Burdur'da Aylara Göre Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Günler Sayısı ve En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı……. 47

Tablo 1.15. Burdur'da Ortalama Bulutluluğun, ve Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılışı…… 49

Tablo 1.16. Burdur'da Ortalama Bağıl Nem ve En Düşük Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı……... 49

Tablo 1.17. De Martonne Formülüne Göre Burdur'un Aylık Kuraklık İndisleri…… 51

Tablo 1.18. Burdur'un Su Bilançosu……... 52

Tablo 1.19. Erinç Formülüne Göre Burdur'un Aylık Kuraklık İndisleri…… 53

Tablo 1.20. Burdur Yerleşim Alanında Yer Alan Derelerin Maksimum Taşkın Debileri……..... 57

Tablo 1.21. Burdur İl Genelinde Görülen Toprak Türleri ve Oransal Dağılımı…….. 62

Tablo 2.1. Burdur İl Sınırları İçerisinde Yer Alan Antik Kentler……..... 69

Tablo 2.2. 1833 ile 1896 Yılları Arasında Burdur Kentini Meydana Getiren Mahalleler….. 79

Tablo 2.3. 1834 Yılı Burdur Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılımı……. 99

Tablo 2.4. Burdur İl Nüfusu ile Burdur Kent Nüfusunun 1927-2000 Yılları Arasındaki Yıllık Artış Oranları……. 101

Tablo 2.5. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kent ve İl Nüfuslarının Gelişimi……... 103

Tablo 2.6. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İlçelere Göre Dağılımı (18 yaş ve Yukarısı 2004)…… 119

Tablo 2.7. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Mahallelere Göre Dağılımı (18 yaş ve Yukarısı 2004)…… 121

Tablo 2.8. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (18 yaş ve yukarısı 2004)……... 123

Tablo 2.9. 1995-2000 Yılları Arasında Burdur İlinden Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı……... 127
Tablo 2.10. Sayım Dönemlerine Göre Burdur Kent Nüfusunun Cins Durumu (1927-2000).. 131
Tablo 2.11. Burdur Kent Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı…….. 133
Tablo 2.12. Burdur Kent Nüfusunun 2000 Yılı Verilerine Göre Geniş Aralıklı Olarak Dağılımı……... 147
Tablo 2.13. Burdur Kent Nüfusunun 2004 Yılı Sağlık Ocakları Verilerine Göre Geniş Aralıklı Olarak Dağılımı…….. 137
Tablo 2.14. Burdur Kent Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2000)……. 138
Tablo 2.15. Burdur Kentinde Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2004)…….. 139
Tablo 2.16. Burdur Kentine Dışarıdan Gelen Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı (2004)…. 141
Tablo 2.17. 19. Yüzyılda Burdur'un 4 Mahallesinde Yaşayan Aile Reislerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (kişi)....……... 144
Tablo 2.18. 1927 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı… 145
Tablo 2.19. 1945 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı…. 145
Tablo 2.20. 2000 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı… 146
Tablo 2.21. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2000)……. 148
Tablo 2.22. Burdur Kentinde Okuma-Yazma Bilmeyen Nüfusun Cins ve Yaş Yapısına Göre Dağılımı(2000)……... 150
Tablo 2.23. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2004)……. 151
Tablo 2.24. Burdur Kent Nüfusu Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Dağılımı (2004)…. 152
Tablo 2.25. Burdur Kentinde Okur-Yazarlık Oranlarının Mahallelere Göre Dağılımı…….. 153
Tablo 2.26. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2004)…… 155
Tablo 2.27. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti, İli ve Türkiye'de Kentli Nüfus ve Yıllık Ortalama Kentleşme Hızı…….. 159
Tablo 3.1. Burdur Kentinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000)……... 164
Tablo 3.2. 1873-1874 Yıllarında Burdur Sancağının Kaza ve Nahiyelerinin Nüfusları ve Sancağa Bağlı Köylerin Sayıları……. 167
Tablo 3.3. 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Burdur'da Bulunan İdari ve Adli Birimler…….. 169
Tablo 3.4. Bazı Yıllarda Burdur İlindeki İlçeler ve Sahip Oldukları Nüfus…… 170
Tablo 3.5. Burdur'daki İdari Fonksiyonu Meydana Getiren Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2005)…… 171
Tablo 3.6. Çeşitli Tarihlerde Burdur'da Bulunan Sıbyan Mektepleri ve Medreselerin Öğrenci Sayıları……... 176
Tablo 3.7. Çeşitli Tarihlerde Burdur'daki Medreselerin Mahallelere Göre Dağılımı……. 177
Tablo 3.8. Burdur Kentindeki İlköğretim Okullarının Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Durumları (2004-2005)…… 179
Tablo 3.9. Burdur'daki İlköğretim Okullarının Arsa Alanı, Genişliği ve Öğrenci Başına Düşen Alan Miktarı (2004).....……. 181
Tablo 3.10. Burdur'daki Lise ve Dengi Meslek Liselerindeki Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Miktarları (2004-2005)……... 183
Tablo 3.11. Burdur'daki Lise ve Dengi Okulların Arsa Alanı Genişliği ve Öğrenci Başına Düşen Alan Miktarı (2004-2005)…… 184

Tablo 3.12. Burdur'da Bulunan Yüksek Öğrenim Kurumlarının Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları (2004-2005)…….. 186
Tablo 3.13. Burdur'daki Yüksek Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004-2005)…… 189
Tablo 3.14. Burdur'daki Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (2004-2005)……. 190
Tablo 3.15. Burdur'daki Yataklı Sağlık Kuruluşlarının Yatak ve Personel Durumu (2004).. 206
Tablo 3.16. Burdur'daki Diğer Sağlık Kurumlarının Personel Durumu (2004).....……. 206
Tablo 3.17. D650 Karayolunun Burdur-Çeltikçi ve Burdur-Isparta Kavşağı Bölümlerindeki Günlük Araç Sayısı (2005)…….. 210
Tablo 3.18. Burdur'un Bazı İl Merkezlerine Olan Uzaklığı…… 211
Tablo 3.19. 1999-2004 Yılları Arasında Burdur Garı Vasıtasıyla Taşınan Yük ve Yolcu Miktarı……. 214
Tablo 3.20. Burdur İlindeki Köy Yollarının Durumları (2004)……... 217
Tablo 3.21. Burdur İl Sınırları İçerisinde Yer Alan Bazı Karayolu Güzergahlarının Günlük Trafik Yoğunluğu (2004)…… 218
Tablo 3.22. İlçe Merkezlerinin Burdur Kentine Olan Uzaklıkları……... 218
Tablo 3.23. Burdur Kentine Günlük Minibüs Seferi Olan Merkeze Bağlı Köyler ve Kente Olan Uzaklıkları……... 219
Tablo 3.24. Burdur'da Şehir İçi Ulaşım Güzergahları (2005)…… 222
Tablo 3.25. Burdur Kentinde Bulunan Motorlu Araçların Cinslerine Göre Dağılımı (2006)…….. 225
Tablo 3.26. 1873 yılında Burdur Kentinde Mal ve Hizmet Üreten İşyerlerinin Sayıları…… 230
Tablo 3.27. 19.Yüzyılda Burdur Kazası'nda Yer Alan Bazı İmalathane ve Ticarethanelerin Yıllara Göre Dağılımı…… 230
Tablo 3.28. Burdur Kentinde Ticari İşyerlerinin Dağılımı (2004)…….. 237
Tablo 3.29. Burdur Kentinden Yapılan İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (2001)……... 241
Tablo 3.30. Burdur'daki Konaklama Tesisleri ve Yatak Sayıları (2006)..…… 243
Tablo 3.31.İnşaat Ruhsat Sayısının Yıllara Göre Dağılımı……. 250
Tablo 3.32. Burdur'daki Atölye Tipi Sanayide Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Dağılımı (2004)……... 255
Tablo 3.33. Burdur'daki Gıda Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)…….. 258
Tablo 3.34. Bazı Tarım Makinelerinin Yıllık Üretimlerinin İllere Göre Dağılımı ve İllerin Toplam Üretimdeki Payları (2003)…….. 264
Tablo 3.35. Burdur'daki Makine Üretimi Yapan Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)……... 266
Tablo 3.36. Burdur'daki Tekstil Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)…… 267
Tablo 3.37. Burdur'daki Taşa-Toprağa Dayalı Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)…….. 268
Tablo 3.38. Burdur'daki Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)……... 270
Tablo 3.39. Burdur'daki Yem Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004)……... 271
Tablo 3.40. Burdur'da İhracat Yapan Sanayi Kuruluşlarının İhracat Miktarları ve İhraç Ettikleri Ülkeler (2005)…… 272

Tablo 3.41. Burdur'daki Bazı Tarım Ürünlerinin Üretim Miktarları ve Merkez İlçenin Payı (2004)……... 276
Tablo 3.42. Burdur İlinde Yetiştirilen Bazı Tarım Ürünlerinin Üretim Miktarı ve Türkiye Üretimindeki Payı (2004)…… 278
Tablo 3.43. Burdur İli Ormanlarından Elde Edilen Ürünlerin Yıllara Göre Dağılımı (m³)… 281
Tablo 3.44. Burdur Kentinde Fonksiyonel Arazi Kullanılışı (2004)……... 284
Tablo 3.45. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Konut ve Bina Yoğunluğu (2004)……... 286
Tablo 4.1. Burdur Kentinde Hava Kirliliğine Yol Açan Kirleticilerin Aylara Göre Dağılımı (2003-2004)……. 320
Tablo 4.2. Burdur Kentindeki Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı…….. 330
Tablo 4.3. Burdur Kentindeki Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı…….. 332
Tablo 4.4 Burdur Kentindeki Konutların Genişliklerine Göre Dağılımı…… 333
Tablo 4.5 Burdur Kentindeki Konutların Oda Sayılarına Göre Dağılımı…… 334
Tablo 4.6. Burdur Kentinin Gelecekteki Olası Nüfusu…… 341

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Güneş Işınlarının Burdur'a Belirli Tarihlerde Geliş Açısı…….. 29

Şekil 1.2. Burdur Kentinde Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıkların Aylık Gidişi……. 31

Şekil 1.3. Burdur'da Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar (1975-2004)……. 34

Şekil 1.4. Burdur'da Yaz ve Tropik Günlerin Aylara Göre Dağılımı…….. 35

Şekil 1.5. Burdur'da Don Olayının Görüldüğü Günlerin Aylara Göre Dağılımı……. 36

Şekil 1.6. Burdur'da Belirli Derinliklerde Ortalama ve En Düşük Toprak Sıcaklıkları…….. 37

Şekil 1.7. Burdur'da Yıllık Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Yerel Basıncın Aylara Göre Dağılımı……... 38

Şekil 1.8. Burdur Kentinin Yıllık ve Mevsimlik Ortalama Rüzgar Frekans Gülleri…… 42

Şekil 1.9. Burdur'da Yıllık Ortalama Yağışların Aylara Göre Dağılışı……... 44

Şekil 1.10. Burdur Kentinde Yıllık Yağış Tutarının Mevsimlere Göre Dağılımı…… 45

Şekil 1.11. Burdur'da Ortalama Kar Yağışlı Günler ve Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı…… 47

Şekil 1.12. Burdur Kentinde Görülen En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığının Aylara Göre Dağılımı……... 47

Şekil 1.13. Burdur'da Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılışı…… 49

Şekil 1.14. Burdur Kentinde Ortalama Bağıl Nem ve En Düşük Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı……... 50

Şekil 1.15. De Martonne Kuraklık İndisinin Burdur Kentinin Sıcaklık ve Yağış Verilerine Uygulanması (Yıllık Seyri)…….. 52

Şekil 1.16. Burdur Kentinin Thorntwaite'a Göre Su Bilançosu……... 53

Şekil 1.17. Erinç'e Göre Burdur Kenti Yağış Etkinliği Diyagramı……. 54

Şekil 2.1. Burdur Kenti Nüfusunun Sayım Dönemlerindeki Artış Miktarı……..... 103

Şekil 2.2. Burdur Kentinin Sayım Dönemlerine Göre Nüfusu……. 104

Şekil 2.3. Sayım Dönemlerine Göre Burdur Kent Nüfusunun Cins Durumu (1927-2000)…. 131

Şekil 2.4. 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre Burdur Kentinin Nüfus Piramidi…….. 134

Şekil 2.5. ETF'lere Göre Burdur Kentinin Nüfus Piramidi (2004)…….. 134

Şekil 2.6. Burdur Kent Nüfusunun 2000 Yılı Verilerine Göre Geniş Aralıklı Dağılımı……... 136

Şekil 2.7. Burdur Kent Nüfusunun 2004 Yılı Sağlık Ocakları Verilerine Göre Geniş Aralıklı Dağılımı……..... 137

Şekil 2.8. Burdur Kent Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2000)…… 138

Şekil 2.9. Burdur Kentinde Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2004)…….. 140

Şekil 2.10. 1927 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı….. 145

Şekil 2.11. 1945 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı….. 146

Şekil 2.12. 2000 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı….. 149

Şekil 2.13. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2000)……... 149

Şekil 2.14. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2004)……... 151

Şekil 2.15. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti ve Burdur İlinde Kentsel Nüfusun Gelişimi..... 159
Şekil 2.16. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti, İli ve Türkiye'de Yıllık Ortalama Kentleşme Hızı…… 160
Şekil 3.1. Burdur Kentinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000)…….. 165
Şekil 3.2. Burdur İlinde Yetiştirilen Bazı Tarım Ürünlerinin Türkiye Üretimindeki Payı (2004)……... 278
Şekil 4.1. Kocaoda'nın (Bakibey Konağı) Planı..... 329
Şekil 4.2. Burdur Kentindeki Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılımı……. 331
Şekil 4.3. Burdur Kentindeki Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı……... 332
Şekil 4.4. Burdur Kentindeki Konutların Genişliklerine Göre Dağılımı……. 333
Şekil 4.5. Burdur Kentindeki Konutların Oda Sayılarına Göre Dağılımı…… 334

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Burdur Kentinin Lokasyon Haritası……. 1

Harita 1.1.Burdur Depresyonu ve Çevresinin Jeoloji Haritası…… 12

Harita 1.2. Burdur Depresyonu ve Çevresinin Topoğrafya Haritası……... 14

Harita 1.3. Burdur Kenti Çevresinin Topoğrafya Haritası…….. 16

Harita 1.4. Burdur Kenti Çevresinin Jeomorfoloji Haritası…… 19

Harita 1.5. Burdur Kenti Yerleşim Alanı Jeoloji Haritası…….. 23

Harita 2.1. Burdur Kentinin Yatay Gelişimi……... 97

Harita 2.2. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İlçelere Göre Dağılımı (2004)……... 120

Harita 2.3. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004)……... 124

Harita 2.4. Burdur İlinden En Fazla Göç Alan Belli Başlı İller (2000 yılı verilerine göre).... 128

Harita 2.5. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (2004).....……. 157

Harita 3.1. Burdur Kentinin İdari Bölünüşü (2004)…… 174

Harita 3.2 Burdur'daki Yüksek Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004-2005)…….....…. 189

Harita 3.3. Burdur'da Kent İçi Ulaşım Hatları (2005).....…… 223

Harita 3.4. Burdur Kentinde Fonksiyonel Arazi Kullanılış (2004)……...…..… 305

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1. Kentin batı bölümü ve Burdur Gölü'nün havadan görünüşü (Burdur Belediyesi)..... 4
Fotoğraf 1.2. Kış mevsiminde kentte hava kirliliği tehlikeli seviyeye ulaşır…….. 33
Fotoğraf 1.3. Kentin güneyinde yer alan ağaçlandırılmış tepelik alanlar…… 40
Fotoğraf 1.4. Burdur kentinde Kasım ayında kar yağışlı bir gün (İstasyon Caddesi)……..... 48
Fotoğraf 1.5. Burdur Kenti ve Burdur Gölü'nden bir görünüş…… 60
Fotoğraf 1.6. Burdur Gölü'ndeki flamingolar (www.burdur.gov.tr)..... 61
Fotoğraf 2.1. Günümüzde Burdur kenti içerisinde kalmış olan İstasyon Höyüğü…….. 67
Fotoğraf 2.2. Sagalassos Antik kentinden görünüm…… 68
Fotoğraf 2.3. İlk düzenlendiği dönemde Cumhuriyet Meydanı'ndan bir görünüş…….. 84
Fotoğraf 2.4. 1942 yılında kentin su ihtiyacını karşılamak için Oluklaraltı Semti'nde sırıklar üzerine yapılmış kanallar…… 87
Fotoğraf 3.1. Burdur Hükümet Konağı (Burdur Valiliği)……..... 171
Fotoğraf 3.2. 1930 yılında kurulan Gazi İlköğretim Okulu……..... 180
Fotoğraf 3.3. Burdur Anadolu Lisesi……... 183
Fotoğraf 3.4. Şahıslar tarafından işletilen öğrenci pansiyonu……..... 185
Fotoğraf 3.5. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden görünüm…… 187
Fotoğraf 3.6. Burdur Turizm Eğitim Merkezi…… 191
Fotoğraf 3.7. 1955 yılında açılan Burdur İl Halk Kütüphanesi……... 193
Fotoğraf 3.8. Burdur Müzesi……... 194
Fotoğraf 3.9. I. Burdur Sempozyumundan bir görüntü……... 196
Fotoğraf 3.10. Burdur Gazi Atatürk Stadı……... 198
Fotoğraf 3.11. Birçok su sporuna uygun olan Burdur Gölü'nde yapılan yelken sörfü…….. 199
Fotoğraf 3.12. Burdur Kentini simgeleyen dini yapılardan olan Ulu Cami'den bir görünüm 200
Fotoğraf 3.13. Burdur Devlet Hastanesi…….. 202
Fotoğraf 3.14.Burdur Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi……... 204
Fotoğraf 3.15. Burdur Verem Savaş Dispanseri…….. 207
Fotoğraf 3.16. D650 karayolunun kent içerisinden geçen çevre yolu kesimi ve M. Akif Ersoy Mahallesi'ni kente bağlayan yaya üst geçiti...……... 210
Fotoğraf 3.17. Burdur Şehirlerarası Otobüs Terminali……... 212
Fotoğraf 3.18. Burdur Garı…… 215
Fotoğraf 3.19. Köylerden gelen midibüs ve minibüsler pazar yerinin garajında toplanmaktadır……..... 220
Fotoğraf 3.20. Özel halk otobüsleri kooperatifi……... 221
Fotoğraf 3.21. Köprübaşı mevkiinde yer alan kent içi nakliyeciler……. 224
Fotoğraf 3.22. Burdur Ticaret Borsası'nın yeni hizmet binası……..... 232
Fotoğraf 3.23. Burdur buğday pazarı……... 233

Fotoğraf 3.24. Burdur büyükbaş hayvan pazarından bir görünüş…… 234

Fotoğraf 3.25. Burdur Toptancı Hal Müdürlüğü…….. 235

Fotoğraf 3.26. Pazar alanında uzay çatı inşaatı .....……..... 239

Fotoğraf 3.27. Ulu Cami çevresindeki dar sokaklarda kurulan Cuma pazarı..... 239

Fotoğraf 3.28. Burdur Belediyesi tarafından işletilen Serenler Otel..... 244

Fotoğraf 3.29. Zafer Mahallesi'nde bulunan Rum Kilisesi..... 247

Fotoğraf 3.30. Burdur'daki sivil mimari örneklerinden Taşoda ……..... 248

Fotoğraf 3.31. Rekreasyonel faaliyet alanlarından Susamlık Tepe'de yer alan restorandan bir görünüş ……..... 249

Fotoğraf 3.32. TOKİ tarafından yapılan konutların inşaatından bir görünüş..……..... 251

Fotoğraf 3.33. Fevzi Çakmak Mahallesi'nde sayıları hızla artan villa tipi konutlar .....… 251

Fotoğraf 3.34. Kentte atölye tipi sanayi faaliyetlerini temsil eden araç tamir atölyeleri …..... 253

Fotoğraf 3.35. 1955 yılında açılan ve Burdur kentindeki ilk modern sanayi kuruluşu olan Burdur Şeker Fabrikası..... 259

Fotoğraf 3.36. Kentin önemli sanayi kuruluşlarından Burdur Güçbirliği Et Entegre Tesisleri 260

Fotoğraf 3.37. Burdur'daki gıda sanayinin başta gelen kuruluşlarından Doyum Makarna Fabrikası ……..... 261

Fotoğraf 3.38. Pazarlanmaya hazır olan mısır silaj makineleri (Kayhan Ertuğrul Makine Sanayi).....……. 265

Fotoğraf 3.39. Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan mermer işleme tesislerinden görünüş. 269

Fotoğraf 3.40. Çendik Köyünde yer alan Bur-Ak Yem Fabrikası ……..... 271

Fotoğraf 3.41. Hızırilyas Mahallesi'nde yer alan ahırlardan bir görünüş..... 275

Fotoğraf 3.42. Kentin kenar mahallelerinde seracılık faaliyetlerini görmek mümkündür (Kışla Mah.)..... 275

Fotoğraf 3.43. Kent içerisinde yer alan tarım alanlarından Cemil Mahallesi'nde buğdayı biçilmiş tarla……..... 277

Fotoğraf 3.44. İl genelinde sayıları hızla artan mermer ocaklarından bir görünüş (Yeşilova İlçesi Çaltepe Köyü)..... 281

Fotoğraf 3.45. Günümüzde kentin ticari merkezini oluşturan Gazi Caddesi..... 289

Fotoğraf 3.46. 1980'lere kadar kentin ticari merkezi olan Ulu cami çevresi..... 289

Fotoğraf 3.47. Kentin Önemli Ulaşım Hatlarından Biri Olan Gazi Caddesi..... 296

Fotoğraf 3.48. Burdur Organize Sanayi Bölgesi..... 299

Fotoğraf 4.1. Restorasyonu tamamlanan 17. yüzyıl Burdur sivil mimarı örneklerinden Taşoda'dan bir görünüş…… 318

Fotoğraf 4. 2. Kentsel sit alanı içerisinde restore edilmeyi bekleyen tarihi bir bina.....…. 318

Fotoğraf 4.3. 17. yüzyıl Burdur sivil mimari örneklerinden Bakibey Konağı (Kocaoda)..... 328

Fotoğraf 4.4. Burdur kentinde sıklıkla görülen 2 katlı, bahçeli konut tipi…….. 331

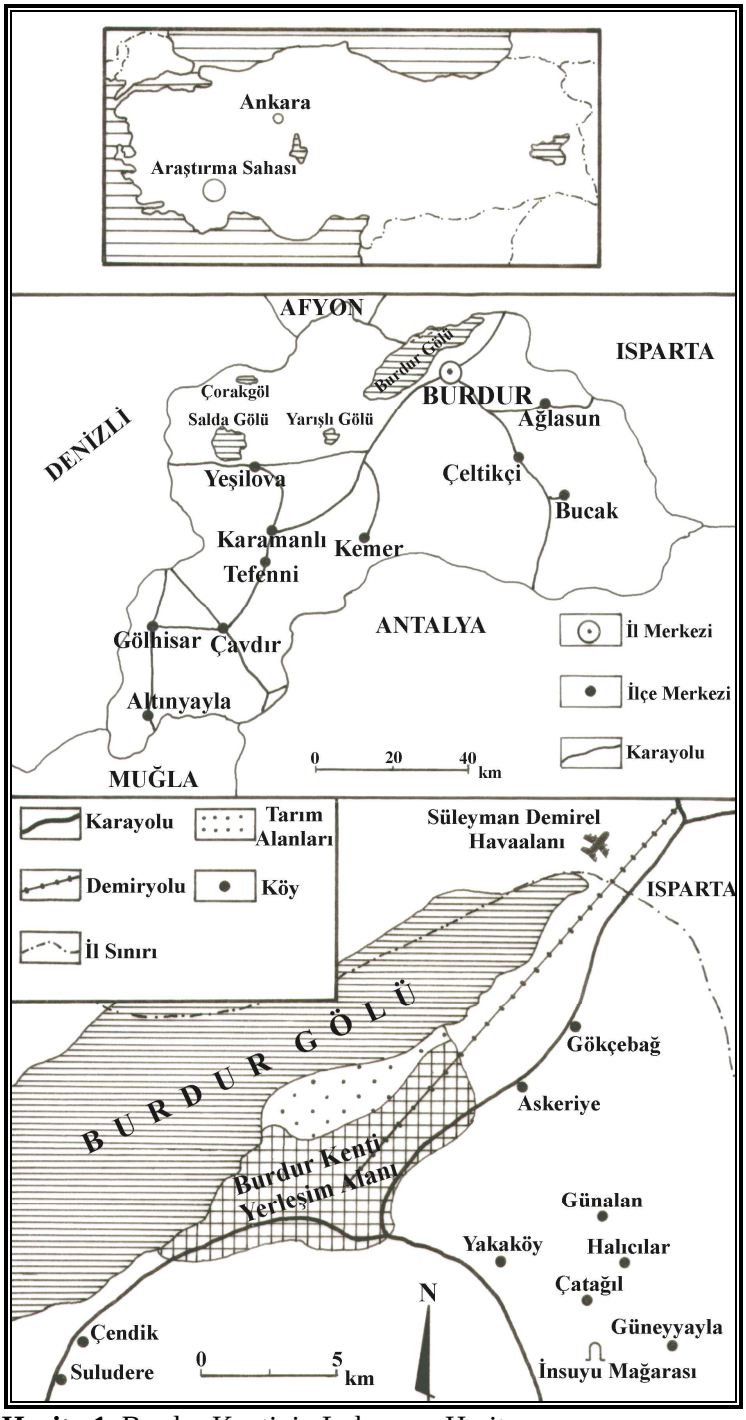
Fotoğraf 4.5. Kentin ilk yerleşime açılan mahallelerinde yapı kalitesi düşüktür (Recep Mahallesi)..... 335

Fotoğraf 4. 6. Katı ve sıvı atıkların kontrolsüz olarak bırakıldığı Burdur Çayı…….. 356

Giriş

1-Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Araştırma sahasını, Burdur Kent belediye sınırları ve yakın çevresi oluşturmaktadır. Burdur kenti, Akdeniz Bölgesi'nde, bölgenin Ege ve İç Anadolu sınırlarına yakın Göller Yöresi'nde yer alır. Bu konumuyla, Akdeniz kıyı kesimini Ege ve İç Anadolu Bölgeleri'ne bağlayan kara ve demiryolları üzerindedir (Harita 1).

Harita 1. Burdur Kentinin Lokasyon Haritası

Burdur kenti, KD-GB yönünde uzanan ve tektonik menşeli aynı adla anılan depresyonda kurulmuştur. Uzunluğu 53 km, genişliği 14 km olan depresyonun kuzey ve kuzey batı kısımları, Acıgöl depresyonuyla sınır teşkil eden Söğüt Dağları (Oyuklutekke Tepe 1918 m.) ile çevrelenirken, güney ve güneydoğusu, faylarla depresyondan ayrılan neojen formasyonlarının üzerindeki aşınım yüzeylerinden meydana gelir. Yükseltileri 1000 ila 1150 m arasında değişen tepelerle karakterize edilen bu sahanın güneyinde ise, yine yükseklikleri 1200-1350 m arasında değişen tepelik alanlar bulunur. Akarsularla parçalanmış bu ondüleli saha, güney ve güneybatıdan depresyon yönünde uzanan (KD-GB) Etre, Suludere, Beşparmak, Yayla ve Kayı dağlarıyla sınırlanmıştır. Depresyon kuzeydoğuda Keçiborlu yakınlarındaki Giresun Dağıyla son bulurken, güneybatıda Yarışlı Gölü havzasını çevreleyen tepelik alanlarla son bulmaktadır. Depresyonun en çukur kesimini, KD-GB yönünde uzanışa sahip olan Burdur Gölü (845 m.) doldurur. Kent, gölün güney doğusunda yer alan tepelik saha ile göl arasında kalan, eski göl depoları ile alüvyal dolgulardan meydana gelmiş yarımada üzerindedir. Yarımadayı tam olarak işgal etmeyen Burdur, fizyonomik açıdan tektonik uzanışa uygun olarak lineer şekil gösteren bir kenttir. Bu açıdan kentin şekillenmesinde, büyük oranda kuruluş yerinin doğal coğrafi özelliklerinin etkili olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kent fizyonomik açıdan, yüksek kesimlerle Karadeniz arasında sıkışmış ve buna bağlı olarak kıyı boyunca gelişme göstermek zorunda kalmış, Doğu Karadeniz kıyı kentleriyle benzerlik gösterirken, diğer taraftan göl kıyısını tamamıyla işgal edilmemesinden dolayı, bu kentlerden farklılık arz eder. Bütün bunların doğal bir sonucu olarak kentin cadde ve sokak sistemi de KD-GB yönünde uzanan ana akslara göre gelişmiştir (Harita 1 ve Fotoğraf 1.1).

Kente 16 km mesafedeki Kuruçay ile 25 km mesafede yer alan Hacılar'daki erken Neolitik çağ yerleşmelerinin M.Ö.7000 yıllarına ait olduğu dikkate alınırsa, Burdur ve çevresinin Anadolu da ilk yerleşime açılmış yerlerden biri olduğu söylenebilir. Söz konusu yerleşmelerde bulunan çanak çömleğin gelişmişlik düzeyine göre, keramik yapımının ortaya çıkış tarihi M.Ö. 7500'lere kadar gerilere gitmektedir. Yine günümüzde Burdur il sınırları içerisinde yer alan *Sagalassos, Kremna, Kibyra* gibi antik kentler, Burdur'un bulunduğu alanı da kapsayan *Pisidia* Bölgesi'nin önemli kentleri arasındadır.[1] Hatta günümüzdeki Burdur kentinin, ortaçağda bölgeye verilen isim olan *Polydorion,* yada eskiçağda *Limobrama* (göl kenti) adında antik bir kentin devamı olduğu ve *Burdur* adının da buradan geldiği yönünde çeşitli görüşler olmasına karşın, bu kentlerin varlığını ve günümüzdeki Burdur kentinin

[1] Duru, R., 1999, Burdur Bölgesi'nin Tarihöncesi Kültürleri Hakkında Bazı Gözlemler, XII. Türk Tarih Kongresi cilt:1, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s:24.

çekirdeğini oluşturduğunu kanıtlayacak herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu bilgileri, kentin geçmişini yansıtan kesin bilgiler olarak kabul etmek çok zordur. Bu konuda DARKOT, eski çağ kaynaklarında Limoprama adı verilen yerleşmenin, Limnopria (göl kenti) adından değişerek, şimdiki Burdur'a dönüşebileceğinin mümkün olduğunu belirtmektedir.[2]

Günümüzde *Burdur* adının kökenine dair birçok rivayet olmasına karşın, bu rivayetlerden herhangi birini destekleyici kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Bunlardan en fazla bilineni ve aynı zamanda, bölgenin Türkmenler tarafından yerleşimini de anlatan bu rivayete göre; bir Türkmen boyu buradan geçerken bilge bir kişi tarafından *burada dur* emri verilerek, kent yerleşim alanına yerleşmesi sağlanır. Aynı rivayete göre; Burdur ismi de, *burada dur* sözünün değişerek günümüze gelmiş şeklidir. Günümüzde halk arasındaki genel ifade şekli ise *Buldur* şeklindedir. Bu konuda aslında Burdur adının, Türkçe'nin değişik lehçelerinde bağ ya da bağlık anlamında kullanılan Borluk kelimesinden gelme ihtimali daha yüksektir. Eskiden beri bağcılığın yoğun olarak sürdürüldüğü yörede, Uluborlu, Keçiborlu gibi yerleşme isimlerinin de var olması bunu desteklemektedir.[3]

Bahsedilen kentleri temsil etmese de, eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlayan bir başka delil, günümüzde yerleşme içerisinde kalmış, istasyon yakınında *erken bronz çağına* ait bir höyüğün varlığıdır. Bütün bu verilerden hareketle Burdur ve çevresi tarihin ilk dönemlerinde yerleşmeye açılmış olmasına rağmen, elde edilen bilgilere göre günümüzdeki Burdur kentinin asıl kurucuları 11. ve 12. yüzyıllarda buraya gelen ve 13. yüzyılın ilk yarısında yerleşen Türkmen aşiretleridir. Özellikle Hamitoğulları Beyliği'nin kurucusu olan Dündar Bey zamanında Burdur, Antalya ve iç kesimlerdeki yerleşmeler arasındaki ticaret yollarını kontrol eden bir kent olarak karşımıza çıkar.[4] Günümüzdeki mevcut duruma ulaşmasında, Cumhuriyetle birlikte il merkezi olmasının etkisi büyüktür. Bugün, 35 mahalleden oluşan, 16.6 km²'lik kentsel alana sahip olan şehir, mücavir alanlarla birlikte toplam 32.9 km²'lik alana sahiptir. Yine, 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 63363, kentteki 6 sağlık ocağının 2004 yılı ETF'lerine göre ise 60514 nüfusuyla orta büyüklükteki kentler sınıfında yer almaktadır. Kentin şekillenmesinde fiziki coğrafya faktörlerinin birinci dereceden etkili olması, en geniş yeri 3 ile 3.5 km arasında olan ve KD-

[2] Darkot, B., 2001,. İslam Ansiklopedisi; Burdur maddesi. M.E.B. Devlet Kitapları, 5. baskı, cilt. 2, İstanbul, s: 805.

[3] Görgülü, F., 2000, Selçuklular Zamanında Göller Bölgesi'nin Siyasi, Sosyal, İktisadi, Dini ve Kültürel Durumu. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları A.B.D. (basılmamış yüksek lisans tezi), Isparta, s:9.

[4] Ulusoy, R., 1992, 19. Yüzyılda Konya Eyaletine Bağlı Burdur Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı. İstanbul Üniv. Sos.Bil. Enst. İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Bilim Dalı, Y. Lisans Tezi İstanbul, s:5-10.

GB yönünde kuş uçuşu yaklaşık 10 km uzunluğa sahip ince uzun bir kent dokusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Fotoğraf 1.1).

Fotoğraf 1.1. Kentin batı bölümü ve Burdur Gölü'nün havadan görünüşü (Burdur Belediyesi).

Burdur ilini; doğudan Isparta merkez ilçesi, kuzeydoğudan Keçiborlu ve güneydoğudan Sütçüler ilçeleri çevrelerken, kuzey sınırını Afyon'un Başmakçı, kuzeybatı ve batı sınırını ise Denizli'nin Çardak, Serinhisar ve Acıpayam ilçeleri oluşturmaktadır. İlin güney ve güneybatı sınırında Denizli-Çameli, Muğla-Fethiye, Antalya-Elmalı ve Korkuteli ilçeleri yer alır (Harita 1.1).

İl 6887 km²'lik bir alana sahip olup, 2000 Genel Nüfus Sayımına göre bu alanda 256 803 nüfus yaşamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, toplam nüfusun 139 897'si (%54.4'ü) kentlerde, 116 906'sı (%45.5'i) ise kırsal kesimde yaşamaktadır. Buna göre ilde kentli nüfusun fazla olduğu görülür. Fakat bu değerler bütün ilçe merkezlerinin şehir olarak kabulüne göre belirlenmiş olup, eğer 10 bin nüfus kriteri göz önüne alınırsa kentli nüfus 104 630'a düşecektir. Buna göre Burdur, nüfusunun % 59.2 gibi büyük bir kesimini kırsal nüfusun meydana getirdiği bir il olarak karşımıza çıkmaktadır. Burdur ili, merkez ilçe de dahil olmak üzere 11 ilçe ve 202 köy ile toplam 213 yönetim birimine ayrılmıştır. İl bazında yer alan 202 köyün 51'i merkez, geri kalan 151'i de diğer ilçelere dağılmıştır. 10 bin nüfus kriterine göre ilçe yönetim birimlerinden sadece *Bucak* (28 833 kişi) ve *Gölhisar* (12 434 kişi) kent olarak nitelendirilebilir.[5] Buna göre il yönetim sınırları dahilinde kent olarak

[5] DİE., 2002, 2000 Genel Nüfus Sayımı, Burdur ili Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara, s.62.

nitelendirilebilecek sadece 3 yerleşim birimi vardır. Geri kalan 8 ilçe merkezi ise, daha çok kentsel bazı fonksiyonların yeni gelişmeye başladığı kasaba yerleşmesi özelliği gösterir.

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Burdur, Batı Akdeniz kıyı kesimi ile Ege Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi arasında kavşak niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle, kıyı ile iç kesimleri bağlayan karayolu ve demiryolunun bağlantı noktasındadır. Özellikle Selçuklular döneminde önem kazanan karayolu güzergahı üzerinde 4 kervansaray vardır. Günümüzde Burdur-Antalya karayolu üzerinde kalıntıları bulunan ve Burdur'a yaklaşık 30 km mesafede bulunan İncir Han ve Susuz Han kervansarayları, geçmişteki ulaşım fonksiyonunu kanıtlayan belirgin örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde dahi Afyon, Burdur ve Antalya'yı birbirine bağlayan bu karayolu, iç kesimler ile Antalya limanı arasında yük ve yolcu taşımacılığının yoğun olduğu bir yoldur. Fakat bu iç kesimlerle kıyı arasında kavşak olma özelliğinin, kentin gelişimine beklenilen düzeyde yansıdığı söylenemez. Karayolu ulaşım fonksiyonuyla bağlantılı olarak Burdur, İstanbul'a 603 km, İzmir'e iki farklı yoldan olmak üzere yaklaşık 370 km, Ankara'ya 423 km, Antalya'ya 125 km ve Isparta'ya ise 51 km. uzaklıktadır. İlde ise, merkez ilçeye 125 km mesafeyle en uzak ilçe Altınyayla iken, 30 km'lik mesafeyle Çeltikçi, Burdur kentine en yakın ilçedir.

Burdur, 1936'da ülkenin iç kesimlerine demiryolu hattıyla bağlanmış ve bu hattın Akdeniz kıyısına en yakın durağı haline gelmiştir. Bu özelliğinden dolayı, günümüze kadar demiryoluyla gelen yolcu ve yükün sahile ulaşımı, Burdur'dan itibaren karayolu vasıtasıyla gerçekleşmekteydi. Bu durum 4 Kasım 2004 tarihinden itibaren, ekonomik olmaması nedeniyle yolcu trenlerinin Burdur seferlerini kaldırmasıyla değişmiştir. Bu yönüyle kent, ulaşım fonksiyonunun etkinliğini biraz olsun kaybetmiştir.

Isparta il sınırlarında ve Burdur kentine 32 km mesafede yer alan Süleyman Demirel Havaalanı, yakın zamana kadar yıl içerisinde sadece hac döneminde ve turizm sezonunda Antalya hava limanının yetersiz kaldığı zamanlarda kullanılırken, günümüzde haftanın belirli günlerinde uçuşların başlamasıyla Burdur kenti için de önem kazanmıştır.

Burdur 2000 yılı genel sayımına göre, çalışan nüfusun %79.5'inin genel hizmetlerde istihdam edildiği, genel hizmetler fonksiyonunun hakim olduğu bir kenttir. Genel hizmetler içerisinde ise, %49.6'lık payla yönetim, kültür, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerin ağır bastığı dikkat çekmektedir. Kentte çalışan nüfusun %17.6'lık bölümü sanayi sektöründe istihdam edilmiştir. Buna göre sanayi fonksiyonu, hizmetler fonksiyonundan sonra 2. hakim fonksiyon konumundadır.

2- Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Sanayi devriminden sonra bu devrimin gerçekleştiği ülkelerde kentleşme süreci büyük önem kazanmıştır. Bu nedenle sanayileşme *kent yapıcı* bir faaliyet olarak kabul edilir. Yirminci yüzyılın başında dünya nüfusunun (yaklaşık 1.5-1.750 milyar arasında) sadece onda biri kentlerde yaşarken, 1980'lere gelindiğinde dünya nüfusunun her üç kişiden biri kentlerde yaşamaya başlamış, 2000'li yılların başında ise dünya kentli nüfusu 3.2 milyara ulaşmıştır[6]. Yaklaşık iki yüzyıl önce dünya genelinde nüfusu 100 bini geçen kentlerin sayısı 90'ı aşmazken, günümüzde 10 milyonu aşkın nüfus barındıran on kadar kent bir yana, nüfusu 100 bini aşan 2300'den fazla kent bulunmaktadır. Dolayısıyla, kentleşme gelişmiş ülkelerin bir ayrıcalığı olmaktan çıkarak küresel bir olgu haline gelmiştir. Bu bağlamda, günümüzde kentsel yaşantı biçiminin dünyaya hakim olduğu rahatlıkla söylenebilir.[7] Dar anlamda kentleşme, dünya genelinde, bir ülkede veya bir bölgedeki kent sayısını ve kentlerde yaşayan nüfus miktarındaki artışa neden olan nüfus hareketi olarak kabul edilmektedir.

Sanayileşmiş batılı ülkelerdeki gelişme seyrine paralel olarak, ülkemiz de özellikle 1950'den sonra hızlı bir nüfus artışına ve kentleşmeye sahne olmuştur. Nitekim 1927 yılında ülkemizdeki kent sayısı 64 ve kentsel nüfus oranı %25 iken (14 milyon nüfusun 3.5 milyonu kentlerde yaşamaktaydı), bu değerler 1950'de %25 (kentli nüfus miktarı 5 milyon), 1980'de %44 (kentli nüfus miktarı 19 milyon) ve son sayım olan 2000'de %65 (kentli nüfus miktarı 44 milyon) olarak gerçekleşmişti. Bu verilere göre, ülkemiz hızlı bir kentleşme süreci içerisindedir. Ancak, bu hızlı kentleşmenin ülke geneline dağılımı, bütün coğrafî olaylarda olduğu gibi eşitsizdir. Marmara Bölgesi gibi sanayi, ticaret ve genel hizmet fonksiyonlarının gelişmiş olduğu bölgelerde hem kent sayısı büyük artış göstermiş, hem de kentli nüfus miktarı bütün tahminlerin üzerinde artmıştır.

Tahminleri aşan kentli nüfustaki artışın en önemli nedeni, sanayi, ticaret ve genel hizmetler fonksiyonunun çekiciliğinden kaynaklanan göçlerdir. Göçlerin bir sonucu olarak kentli nüfusun önemli bir kısmı, 2000 yılında %35'den fazlası nüfusu bir milyonu aşan 5 büyük kentte (İstanbul 9 milyon, Ankara 3.2 milyon, İzmir 2.2 milyon, Bursa 1.1 milyon ve Adana 1.1 milyon) toplanmıştır. Nüfusun belirli büyük kentlerde toplanması gecekondulaşma, trafik sıkışıklığı, altyapı tesislerinin yetersiz kalması, suç oranlarının artması ve çevre kirlenmesi gibi sorunlara neden olmuştur. Bu sorunların çözümü giderek güçleşmekte ve

[6] Keleş, R., 2006, Kentleşme Politikası. İmge Kitabevi, Ankara, s:26.
[7] Huot, J. L., Thalmann, J. P., Valbelle, D., 2000, (Çev. Ali Bektaş Girgin) Kentlerin Doğuşu. İmge Kitabevi, Ankara, s:11.

büyük mali kaynaklara gittikçe daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan, küçük kentler gelişme imkanı bulamamışlar, hatta bazıları giderek küçülmüşler ve fonksiyonlarının bir kısmını da kaybetmişlerdir. Oysa, kentleşmenin belirli yerlerde toplanması yerine ülke geneline dağılması, büyük kentlere olan göçleri azaltacak ve yukarıda belirtilen sorunların çözümüne önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Başka bir ifade ile yaşadığı yerlerde geçim sıkıntısı çeken ailelerin büyük kentlere göç etmesi yerine, bulunduğu ilde kalmasını sağlayacak sosyal ve ekonomik yatırımların yapılması, göçlerin en azından büyük kentlerden ziyade gelişmeye uygun orta büyüklükteki kentlere yönelmesi ülke ekonomisine büyük yarar sağlayacaktır. Bunun için gelişmemiş yörelerde sanayinin gelişmesi için teşvik uygulamalarının yaygınlaştırılması ve devletin bazı hizmet yatırımlarının (örneğin yeni üniversite, ihtisas hastaneleri, turizm yatırımları vs. gibi) büyük kentler yerine küçük ve orta büyüklükteki kentlere kaydırması gerekmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, günümüzde hızlı göç alan kentler, ekonomiden, sosyal hayata, barınmadan, ulaşıma, kültürel miras ve çevreye kadar bütün alanların iç içe girdiği karmaşık sistemler haline gelmişlerdir. Bu sebeple kentler ve sorunlarıyla ilgilenen bilim ve kurum sayısı da oldukça fazladır. Bunlardan şehircilik ve bölge planlaması başta olmak üzere, inşaat, mimarlık, sosyoloji, hukuk, kamu yönetimi ve coğrafya gibi bilim yada üniversitelerdeki bölümlerin en önemlileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Meselelerin derinlemesine irdelenebilmesi amacıyla farklı perspektiflere sahip bilim dalları tarafından etüt edilmesi zorunluluktur. Fakat bu gerekliliğe ilaveten, ilgili sorunların çözümünde ve kentlerin yönetiminde mekana ait verilerin doğru saptanması, analiz edilmesi, işlenmesi için, birçok farklı bilim dalına ait veri ve bilginin tek noktada toplandığı ve belirli prensipler dahilinde yorumlandığı disiplinler arası bir bakış açısına da ihtiyaç vardır. Bu bağlamda açığa çıkan bu boşluğu coğrafi bakış açısı doldurabilir. İşaret edilen sebepler dahilinde, hızlı bir kentleşme sürecine girmiş olan ülkemizde, doğal büyüme sürecine göre hızlı büyüyen veya büyümeyen yada küçülen kentlerin coğrafi etütlerinin yapılması, yerel coğrafi farklılıkların planlamalara yansıtılması açısından son derece önemlidir. Bu konuda sadece göç alan büyük kentlerin incelenmesi ve sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılması yönünde gelişen düşünce biçimi hatalıdır. Bilimsel etüt, inceleme ve tetkikler göç alan kentlerin yanında, sorunun başlangıcı olarak adlandırabileceğimiz göç veren yada yakın çevresi için bir çekim merkezi olamamış, statik kentler için de yapılmalıdır. Bilimsel çalışmaları bu şekilde sınırlama getirmek akılcı değildir.

İfade edilmeye çalışılan teorik altyapıya dayanarak bu çalışmanın, çevresindeki kentlere göre birçok açıdan geride kalmış ve hatta ekonomik sektörler açısından da bu kentlerin etkisinde yer alan ve dolayısıyla göç veren Burdur'a yönelik yapılması tarafımızdan uygun görülmüştür. Bu yargıya ulaşılmasında bugüne kadar kente yönelik kapsamlı bir coğrafi etüdün yapılmamasının da etkisi büyüktür. Çalışmada Burdur'un fizyonomik ve fonksiyonel özelliklerinin, kentin yeri, gelişimi ve çevresiyle olan ilişkileriyle birlikte incelenerek ortaya konulması amaçlanmıştır. Buna ek olarak yörenin coğrafi özelliklerinin kentin sosyoekonomik hayatını nasıl şekillendirdiğini, ortaya çıkan sorunlarla birlikte belirlemek çalışmanın temel amaçları arasındadır. Diğer taraftan Burdur kenti için yapılması zorunlu olan ve zaman zaman revize edilmesi gereken kent imar planlarına, sosyal yapı araştırmalarına esas oluşturacağı ayrıca hatırlanabilir. Böyle bir çalışmanın sadece Burdur'a değil aynı zamanda, Burdur'a benzer kentler için de örnek teşkil edeceği düşünmekteyiz.

Bu araştırmada Burdur kenti, kent coğrafyası bilim alanının bakış açısına göre incelenmeye çalışılmıştır. Yerleşmenin, kent coğrafyası ilkelerine göre etüt edilmesi, aynı zamanda çalışmanın temel amacını da oluşturmaktadır. Amaç doğrultusunda, sırasıyla; Araştırma sahasına yönelik olarak bugüne kadar yapılmış gerek coğrafya ve gerekse diğer bilim dallarına ait çalışmalar incelenmiştir. Yine kent çevresine ait kartografik doküman da taranmış ve hatta yazım aşamasında kullanılmış olup, bunların başlıcalarını; Burdur kent imar planlarının 1/5000 ve 1/1000 ölçekli paftaları, HGK'nın 1/25000 ölçekli topoğrafya haritalarının Isparta M 24 c1, d2 ve b4 paftaları ile 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritalarının Isparta M 24 paftası meydana getirmektedir. Benzer şekilde MTA'nın 1/10.000 ölçekli jeoloji haritalarının Isparta J10, K10 paftaları ve Denizli J9 paftaları ile kent yerleşim alanına hitap eden 1/1000 ölçekli jeoloji haritalarından da yararlanılmıştır. Ayrıca bunlara, kentin geçmişteki durumunu gösteren tarihi haritalar da eklenebilir. Öte yandan coğrafi çalışmalarda olmazsa olmaz derecesinde bir öneme sahip olan yerinde gözlem ve veri toplama çalışmaları 2004 yılı yaz döneminde başlamış olup, yazma aşaması tamamlanıncaya kadar belirli periyotlarla devam ettirilmiştir. Zaten daha önceden de saha tarafımızdan bilinen bir yöreydi. Bu aşamada, kurum ve kuruluşlardan gerekli istatistiki veriler toplanmış, mahalle muhtarları ve kent sakinleriyle mülakatlar yapılmış ve bizzat mahallelerin tamamı gözlemlenmiştir. Günümüzde belediye sınırları dışında olan, ancak Burdur ve çevresinin yerleşme tarihini belirlemede önemli yeri olan Hacılar, Kuruçay höyüğü ve Sagalassos gibi bazı ören yerlerine ve gelecekte kentin gelişimini etkileyebileceğini düşünülen muhtemel yatay gelişim

sahalarında da (MAE Üniversitesi'nin alanı gibi) gözlem yapılmıştır. Mekana ait veriler ve edinilen bilgiler bir bütün olarak göz önüne alınmış ve yorumlanırken dağılış, dağılışı etkileyen sebepler ve dağılışın sonuçları üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmaya çalışılmıştır. Yapılan gözlemlerden elde edilen bilgiler fotoğraflarla desteklenmiştir.

Çalışmanın yazım aşamasında öncelikle kentin günümüzde kapladığı sahanın ve çevresinin fiziki coğrafya özellikleri ortaya konmaya çalışılmış ve bu özelliklerin kentin şekillenmesinde, sosyal ve ekonomik yapısında ne derece etkili olduğu açıklanmıştır. Kentleşmenin tarihî gelişimi, diğer bir ifadeyle kentin gelişme evreleri sebep ve sonuçlarıyla ele alınmıştır. Yine kentleşmeyle ilişkili olarak nüfusun gelişimi, demografik özellikleri, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Nüfus bahsinde yer alan kente yönelik göçlerin belirlenmesine ek olarak, çalışmanın ortaya çıkarılmasında en fazla emek ve zaman harcanan kısım, kentsel fonksiyonlar, fonksiyon alanları ve kentin fonksiyonel etki bölgesinin tespit edilmesi olmuştur. Kent coğrafyası açısından önem arz eden bu bölüm, yerinde gözlem ve inceleme yaparak belirlenmiştir. Son olarak kentin fizyonomik özellikleri ve bunları etkileyen faktörler tespit edildikten sonra, kaynaklarına göre kentin planlama sorunları ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırmanın sorunlar bölümünde, kentin gelecekte karşılaşabileceği doğal ve beşeri afetler belirlenmeye çalışılmıştır.

Eldeki çalışmanın kapsamından dolayı, eserin sadece coğrafya bilimiyle uğraşanlara yönelik bir kaynak özelliği taşımayacağı, aynı zamanda Burdur'la ilgili yapılacak planlama ve uygulamalarda temel kaynak olacağı ve ayrıca gelecek yıllarda, kentin geçmişi ve geldiği nokta arasında bağlantıyı kurabilecek kaynak kitap özelliği taşıyacağı kanaatindeyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM
DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Kentlerin, kuruluş ve gelişmesinde tarihi ve sosyal şartlar kadar, topoğrafya, iklim, toprak, su, jeolojik yapı gibi doğal çevre özelliklerinin de etkisi büyüktür.[8] Kentler her ne kadar insanın doğa üzerinde yaptığı beşeri değişikliklerin en büyüğü olarak kabul görseler de, doğal faktörlerin kentlerin kuruluşunda, gelişiminde, yapılanmasında ve hatta zaman içerisinde ölümünde etkili olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu gerçeği, doğal afetlere bağlı olarak zamanla yerleri değiştirilen bazı kent yerleşmeleri (Elazığ, Erbaa (Tokat), Erzincan) iyi birer örnek teşkil etmektedir. Yine Karadeniz Bölgesi'nde sıklıkla yaşanan heyelan olayları ve 1995 yılında Senirkent'te (Isparta) yaşanan sel felaketi de bu gerçeği gösteren örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel ve bölgesel planlamalarda, fiziksel konum, fizyografik yapı, jeomorfoloji, jeoloji, mineral potansiyeli, peyzaj, toprak ve iklim gibi doğal çevre özelliklerini ortaya koyan konularda bilimsel araştırmaların yapılması zorunluluk olmasına karşın, ülkemizde kentlerin planlanması safhasında etüt ve araştırma yapma imar yasasının güvencesine alınmış değildir.[9] Buna dayanarak denilebilir ki; kentlere dönük yerinde yapılacak etütlerde, doğal çevre özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde ortaya konması gereklidir. Böylece kente dair bütün ayrıntılar neden-sonuç ilişkisi içerisinde ortaya çıktığı gibi, kente ve bölgeye yönelik planlamalar için de temel oluşturacaktır.

Araştırma sahasını oluşturan Burdur kentinden önce, Burdur il arazisinin fiziki yapısına değinmek uygun olacaktır. İl geneli Mesozoyik ve Tersiyer başta olmak üzere, Kuvaterner ve küçük çaplı da olsa yer yer Permiyen (I. Jeolojik Zaman) arazilerinden meydana gelmiş karışık bir yapıya sahiptir. Burdur il arazisinin genelinde, çoğunlukla Mesozoik-Tersiyer yaşlı Komprehansif serilerin, Neojen killi kalkerlerin ve Likya naplarının temsil edildiği peridotit, piroksenit, harburgit ve serpantinden oluşan ofiyolitli serilerin hakimiyeti söz konusudur. Bu genel çerçevenin dışında, özellikle Burdur, Tefenni, İsin ve Erle Ovaları gibi depresyon tabanları Pleyistosen ve Holosen'e ait alüvyonlarla kaplı alanları

[8] Yalçınlar, İ., 1967, *Türkiye'deki Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmelerinde Jeomorfolojik Temeller*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 8, sayı:17, İstanbul, s:53-66.

[9] Keleş, R., 1985-1986, *Kent ve Bölge Planlamasında Jeomorfoloji.* Jeomorfoloji Dergisi, sayı: 14, Ankara, s:7-8.

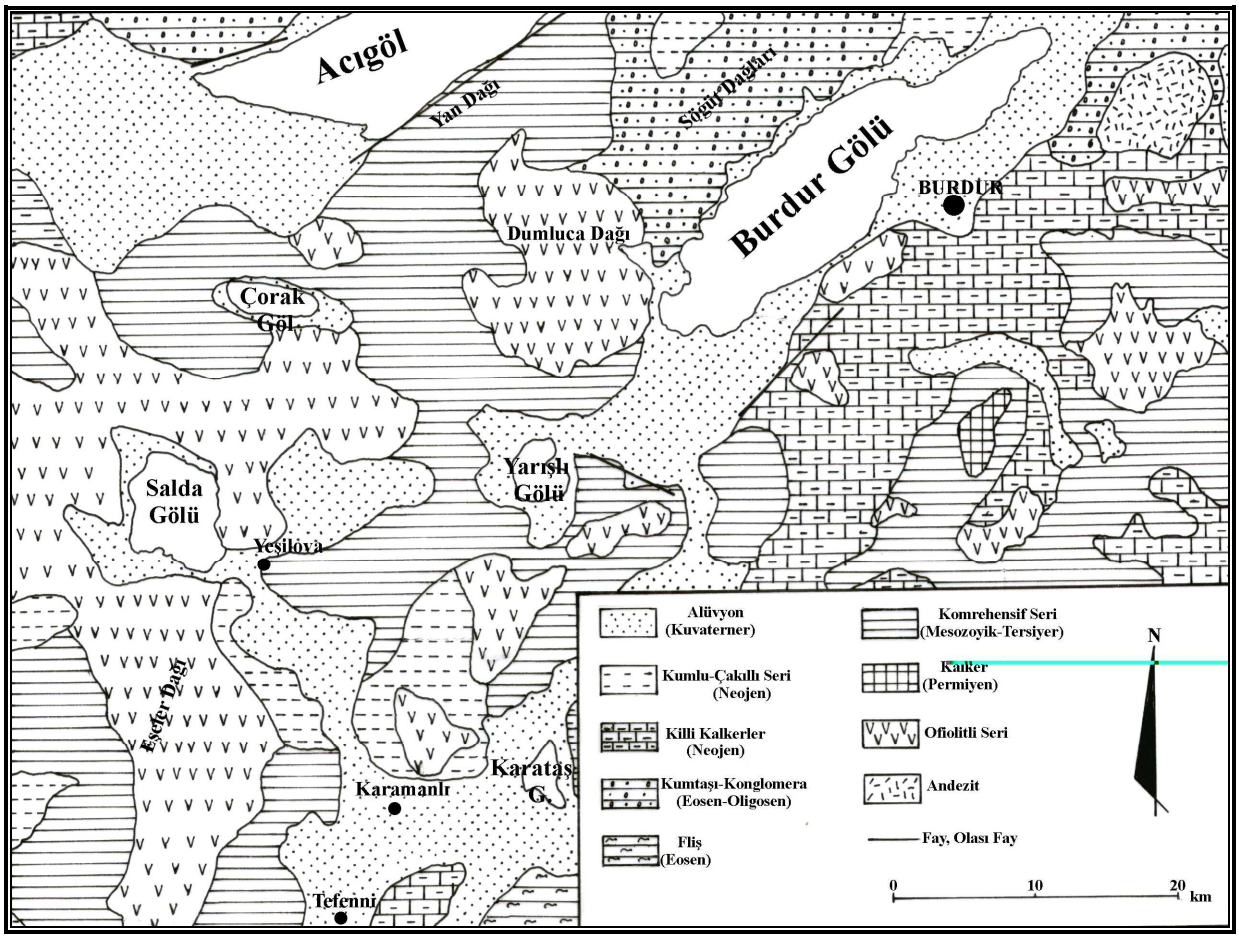
meydana getirirken, Eosen-Oligosen kumtaşı ve konglomeralardan meydana gelen en büyük saha ise Sögüt Dağları ve çevresidir.[10]

Burdur Gölü'nün güneybatı ucu nirengi noktası olacak şekilde il arazisi kuzey-güney yönünde çekilecek bir hatla ayrılacak olursa, ofiyolitli ve komprehansif serilerin büyük bölümü, bu hattın batı kesiminde yaygındır. Nitekim Eşeler Dağı başta olmak üzere, Yarışlı Gölü'nün kuzeyinde yer alan Dumluca Dağı ofiyolitik kayaçlardan meydana gelirken, Burdur Gölü ile Salda Gölü havzalarını ayıran dağlık alan komprehansif seriden meydana gelmektedir. Hattın doğu tarafına geçildiğinde ise, önemli oranda Neojen killi kalkerlerinin yer kapladığı görülür. Bunları Mesozoik-Tersiyer yaşlı komprehansif seri takip ederken, dar ve parçalı olarak ofiyolitik sahaları da görmek mümkündür.

Genel bir çerçevede Burdur depresyonunun etrafındaki yüksek kesimlerde yer yer volkanik unsurlar, Tersiyer ve Mesozoik yaşlı formasyonlar, alçak kesimlerinde ise Neojen ve Pleyistosen dolguları yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sahasının güney ve güney doğusu, (özellikle Beşparmak Dağı ve çevresi) kristalize Permiyen kalkerleri tarafından temsil edilmektedir. Bu alan ile Burdur kenti arasındaki sahada açık renkli, trangresif olarak çökelmiş, kumlu, çakıllı Neojen kalker formasyonları yaygındır. Ayrıca araştırma sahasında Dreissensia kavkıları bulunan eski göl depoları yer almaktadır. Depresyonun kuzeydoğusu ve Keçiborlu çevresi ise daha çok Jura-Kretase yaştaki kalkerlerin yayılış gösterdiği alanlardır.[11]

Volkanik kökenli unsurların da önemli bir yer kapladığı çalışma sahası ve çevresinde, bu unsurlar daha çok doğu, güney batı ve yer yer kuzey batı kesimlerde görülür. Genellikle ultrabazik kayaçlardan oluşan volkanikler içerisinde serpantinler başta gelmektedir. Üst Kretase sonlarında ve Eosen başlarında meydana gelmiş volkanik olaylar sonucunda oluşmuş serpantinlere sadece araştırma sahasında değil, Yeşilova ilçesine kadar uzanan sahanın neredeyse tamamında görmek mümkündür. Sahada andezit en belirgin olarak Gökçebağ yakınlarında görülmektedir (Harita 1.1.).

[10] MTA. 1/100.000 Jeoloji Haritası'nın Isparta J 9,10 ve K10 Paftaları.
[11] Sungur, K.,A., 1978, a.g.e. s: 41.

Harita 1.1.Burdur Depresyonu ve Çevresinin Jeoloji Haritası (MTA 1/100.000 Jeoloji Haritası'nın Isparta J 9,10 ve K10 paftalarından).

Burdur kenti ve çevresi, Alp-Himalaya orojenik kuşağının güney kanadını oluşturan Batı Toros sisteminde yer almaktadır. Tetis jeosenklinal sahası içerisinde kalmış ve Mesozoik, Tersiyer ve Kuvaterner süresince Alp Orojenezi dahil bütün jeolojik oluşum safhalarının hepsinden etkilenen araştırma sahası ve çevresi, günümüzdeki görünümünü Neotektonik dönemde kazanmıştır. Çok karmaşık bir yapı ve arızalı bir topoğrafya oluşturan Toroslar sisteminin batı kısmında, faylar, faylanmalarla meydana gelmiş depresyonlar ile Alp kıvrımları çeşitli yönlerde kesişmektedir. Bölgenin tektonik bakımdan çok aktif olması ve bunun sonucunda meydana gelen bloklar halinde çökmeler, flüviyal aşındırma veya flüviyal amillerle Toros sisteminin yarılması ve karstlaşması sahanın arızalı görünümünün temel sebeplerindendir.[12] Mesozoik sonlarından itibaren yer yer su üstüne çıkan Toroslarda şiddetli bir akarsu aşındırması ve karstlaşma başlamıştır. Aşındırma sonucu Eosen denizleri malzemelerle önemli ölçüde dolmuştur. Oligosen sonlarında cereyan eden şiddetli Alpin

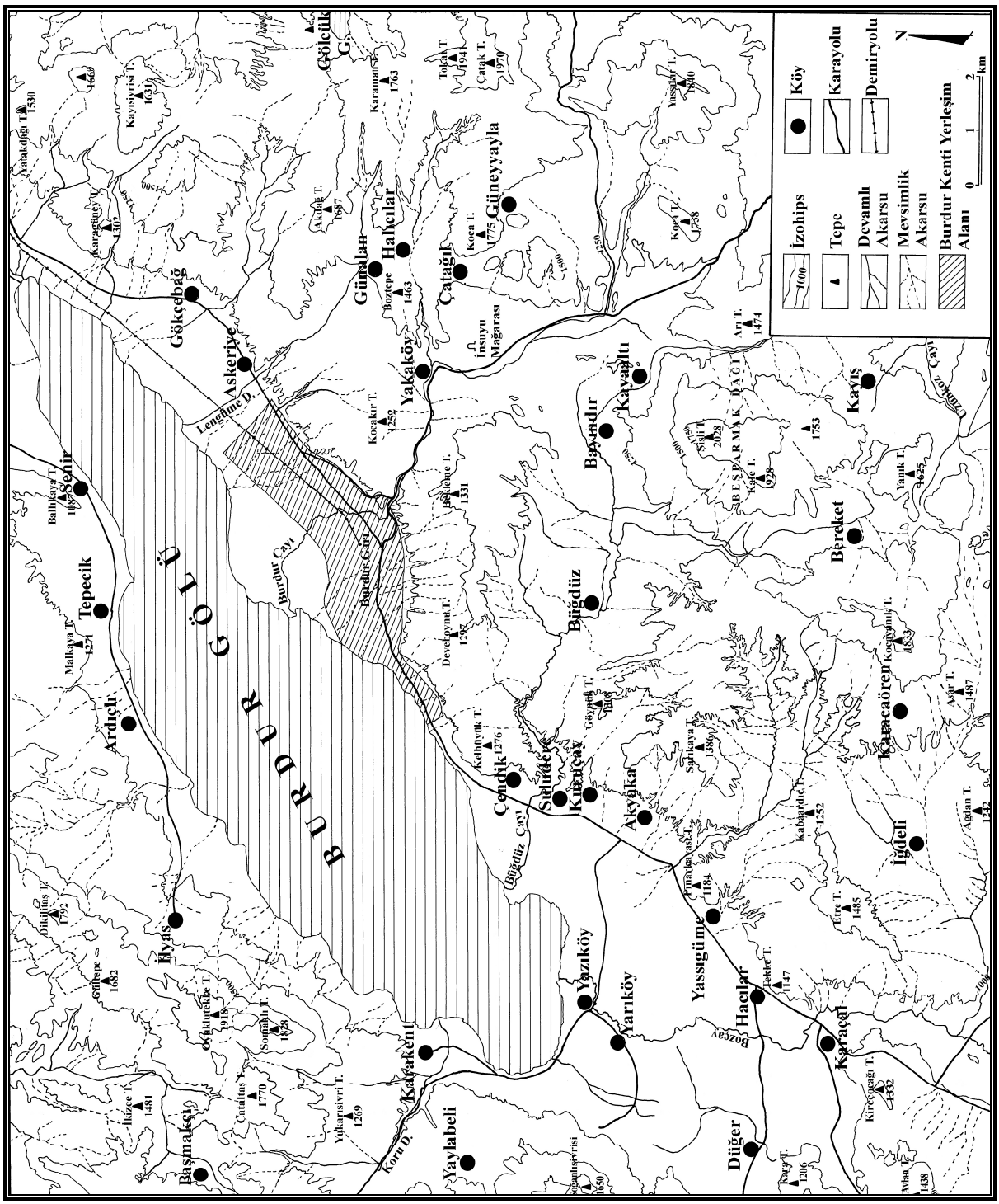
[12] Atalay, İ., 1987, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. No:9, İzmir, s:106-107.

orojenik hareketler, Toroslarda bloklar halinde itilmelere, bindirmelere, önemli boyutlara varan yükselmelere, flüviyal aşınmanın canlanmasına ve şiddetli bir şekilde devam etmesine neden olmuştur. Çöken bloklar göller tarafından işgal edilmiş ve göl havzaları hızlı bir sedimantasyon sürecine girmiştir.[13] Buradan anlaşılacağı üzere, özellikle Paleojende araştırma sahası ve çevresini şekillendiren kuvvetlerin sayısının oldukça fazla olması, arızalı karmaşık bir topoğrafyanın oluşmasına neden olmuştur. Özellikle Göller Yöresi'ndeki orojenik sistem, boyuna kesen faylar, dar çukurlar, Neojen-Pleistosen çökelleri ve bazen de göller veya bataklıklarla örtülü geniş havzalardan oluşan tektonik kuşaklardan meydana gelmiştir. Şarkikaraağaç-Beyşehir-Suğla çöküntü şeridi, Eğirdir Gölü havzası, batıda Burdur-Tefenni havzası, Acıgöl çukurluğu, Bucak-Korkuteli-Elmalı çöküntü sahası, Karamuk-Şuhut-Haydarlı-Çölovası-Çamurovası tektonik olukları ve diğer küçük depresyonlar bunların başlıcalarıdır. Yine, Eşen, Kaş-Elmalı-Korkuteli, Burdur-Keçiborlu, Isparta-Senirkent-Uluborlu gibi havzalar Batı Toroslardaki tekteno-karstik kökenli havzaların başlıcalarını oluşturmaktadırlar.[14]

Havzaların kenarları genellikle havzaya göre nisbi yüksekliği 500-1500 m arasında değişen dağlık ve tepelik yüksek alanlarla çevrilmiştir.[15] Özellikle göller yöresinde tektonik kökenli havza ve göllerin civarında yükselen dağlar bu yüksek görünümlerini faylanma ile kazanmışlardır. Orojenik sistemle oluşan ve günümüzde Burdur depresyonu ile Acıgöl depresyonunu ayıran Söğüt Dağı (Oyuklutekke Tepe 1918 m) yüksek görünümünü bu depresyonların çökmesiyle kazanmıştır.[16] Bu faylanma ve çökmelerin yanında, Burdur ve çevresindeki havzaların oluşumunda epirojenik hareketlerin önemli bir yeri vardır. Oligosende bir paroksizma safhası geçiren Burdur depresyonu ve çevresinde meydana gelen kıvrımlar daha sonra aşınmaya maruz kalmıştır. Neticede havza kenarındaki dağların bu kadar yüksek olmasında, faylanmalarla gelen çökmelerin yanında Miyosen sonlarında veya Pliyosende meydana gelen epirojenik yükselmenin de etkili olduğu rahatlıkla söylenebilir.[17] Bunlara ek olarak depresyonun oluşumuna yönelik farklı fikirler de ortaya atılmıştır. Burdur depresyonunun yapısal evrimi, geç Miyosen öncesi ve geç Miyosen sonrası olmak üzere iki evrede gerçekleşmiştir. Depresyon, Orta Miyosen'de *çek-ayır* (pullapart) tipi bir çöküntü alanı olarak açılmaya ve derinleşmeye başlamıştır. Bu açılımı takiben saha sularla dolmuş ve

[13] Atalay, İ., 1987, a.g.e. s:106-107.
[14] Atalay, İ., 1987, a.g.e. s:111
[15] Atalay, İ., 1987, a.g.e. s:111.
[16] Atalay, İ., 1987, a.g.e. s:118.
[17] Sungur, K.,A., 1978, a.g.e. s: 37.

gelişen göl ortamında tortulanma başlamıştır. Nitekim sahada Burdur formasyonu olarak adlandırılan gölsel depolar Üst Miyosen-Pliyosen yaşlıdır. [18]

Harita 1.2. Burdur Depresyonu ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.

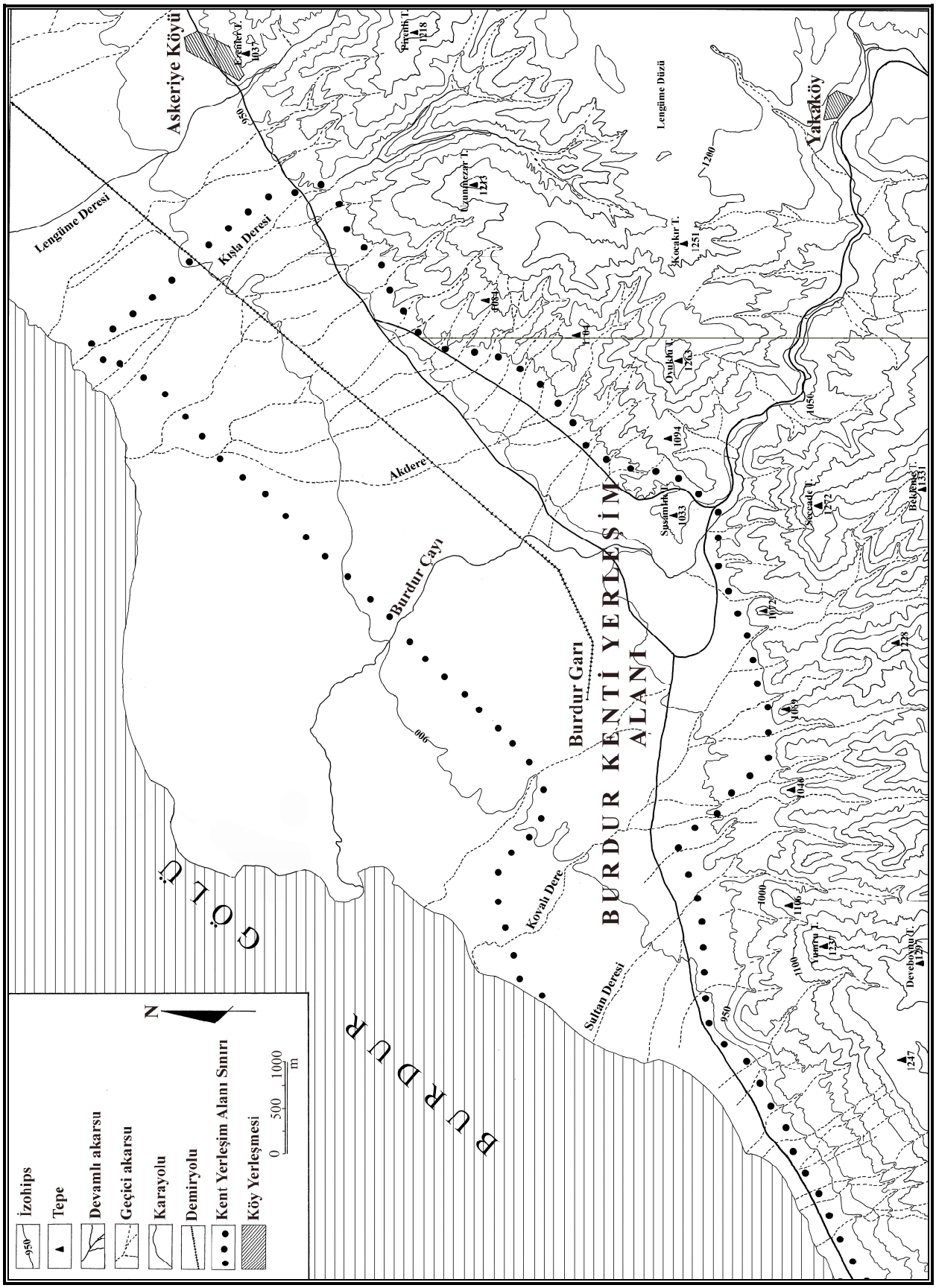
[18] Karaman, M., E., 1989, *Eğirdir, Kovada, Kaşıkara, ve Burdur Geç Senezoyik Havzalarının Yapısal Evrimi ve Ekonomik Potansiyeli*. Jeomorfoloji Dergisi, sayı: 17, Ankara, s:67.

Araştırma sahasının da içinde bulunduğu Burdur depresyonu, Batı Toros sisteminde yer alan, Acıgöl, Salda ve Tefenni Ovası gibi en alçak kesimi göl sularıyla doldurulmuş havzalardan biridir.[19] Büyüklükleri göz önüne alındığında Burdur depresyonu, göller yöresinde yer alan Eğirdir ve Acıgöl gibi büyük depresyonlar içerisinde yer almaktadır.

Tipik Neojen (Pliyosen) havzalarından biri olan Burdur Gölü Havzası, Acıgöl ile birlikte çevredeki dağ sıralarının ana istikametine uygun olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanır. Uzun ekseni 53 km olan depresyonun, kısa ekseni 14 km'dir. En çukur yerini Burdur Gölü'nün doldurduğu depresyon, oluşumuna neden olan tektonik hattın uzanışına uygun olarak uzun bir elips şeklindedir. Nitekim depresyonun bu uzanış şekli, Burdur kentinin fizyonomisine de temel teşkil etmiştir. Elipsin her iki ucu olan güneybatı ve kuzeydoğu kısımları geniş düzlük alanlar olarak karşımıza çıkar. Bu alanlar Plüviyal döneme ait gölün çekilmesi ve günümüzdeki formunu almasıyla ortaya çıkmış eski göl tabanıdır. Güney batıda Plüviyal dönemde birleşik oldukları düşünülen ve birçok çalışmada Burdur depresyonuna dahil edilen Yarışlı Gölü Havzası bir eşikle günümüzdeki göl çanağından ayrılmaktadır. Kuzeydoğu da yer alan düzlük alan, Keçiborlu doğusundaki dağlık kesimde (Giresun Dağları) sona ermektedir. Her iki kesimin göle yakın bölümlerinde yer yer bataklıklara rastlanır. Nitekim göl çevresinde bataklıkların var olması, Burdur kentinin ilk kuruluş yerinin göl kıyısından birkaç km içeride yer almasına yol açmıştır. Depresyonun kuzeybatısında yer alan, KD-GB yönünde uzanan ve Acıgöl depresyonuyla sınır teşkil eden Söğüt Dağları (Oyuklutekke Tepe 1918 m), depresyon çevresindeki en önemli yükseltilerden birini meydana getirir. Dağın hem Burdur, hem de Acıgöl depresyonlarına bakan kısımları uzanış yönünde faylanmıştır (Harita 1.2).[20]

[19] Çetin, B., 2002, Salda Gölü Havzasının Fiziki Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi A.B.D. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum,s: 4

[20] Ardos, M., 1995, Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi cilt II. Çantay Kitabevi İstanbul, s: 79-81.

Harita 1.3. Burdur Kenti Çevresinin Topoğrafya Haritası.

Burdur kenti ve çevresinin jeomorfolojik özelliklerine incelendiğinde, kent yerleşim alanı ve çevresinde temelde 4 morfolojik ünitenin varlığından söz edilebilir. Bunlardan kenti en fazla ilgilendiren birimlerin başında, büyük oranda yarımadayla sınırlı olan kıyı ovası gelmektedir. Kentin önemli bir kesimi, güneydeki aşınım yüzeyleri ve tepelik alanlar ile göl arasında kalmış, eski göl depoları ve alüvyonlarla kaplı bu kıyı ovasında yer alır. Burdur Çayı'nın göle döküldüğü yarımadada bulunan alan, KD ve GB yönlerine doğru gidildikçe daralmakta ve ince bir sahil şeridi şeklini almaktadır. Yarımadanın bulunduğu kesimde ovanın, göl kıyısından itibaren (845 m) 950 m izohipsine kadar devam ettiği söylenebilir. Özellikle günümüzde Fevzi Çakmak Mahallesi'nin büyük bir bölümü, Hızırilyas, Bağlar, Menderes Mahalleleri ile kentin kuzeyinde yer alan tarım alanları bu jeomorfolojik birim üzerinde yer almaktadır. Eğimin yaklaşık %2 olduğu bu morfolojik birim, üzerindeki mahallelerin fizyonomisini etkilemiştir. Buna göre, kentin bu kesimlerinde cadde ve sokak sisteminin büyük oranda dama tahtasına benzediği söylenebilir.

Bu jeomorfolojik birim üzerinde, güneydeki aşınım yüzeyleri ve tepelik alanlardan kaynaklanan akarsuların eski göl depolarını ve alüvyonları yararak meydana getirdiği tabanlı vadileri görmek mümkündür. Yine gölün eski seviyelerini gösteren taraçalar günümüzde göle ulaşan akarsular tarafından parçalanmış durumdadır.[21]

Netice itibariyle kent yerleşim alanının jeolojik özelliklerine dayanarak Burdur kenti için kesin olarak söylenebilir ki; Burdur, plüvial ve post plüvial dönemlere ait eski göl depoları ile alüvyonlar üzerinde kurulmuş ve günümüze kadar gelişme göstermiş bir kenttir. Bu duruma ek olarak, KD-GB yönünde meydana gelen faylanmalarla oluşmuş, yıkıcı depremlerin görülebileceği bir depresyonda yer alması, birçok yönden kentin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bu bağlamda, Burdur depresyonunun oluşumuna etkisi ve birçok açıdan

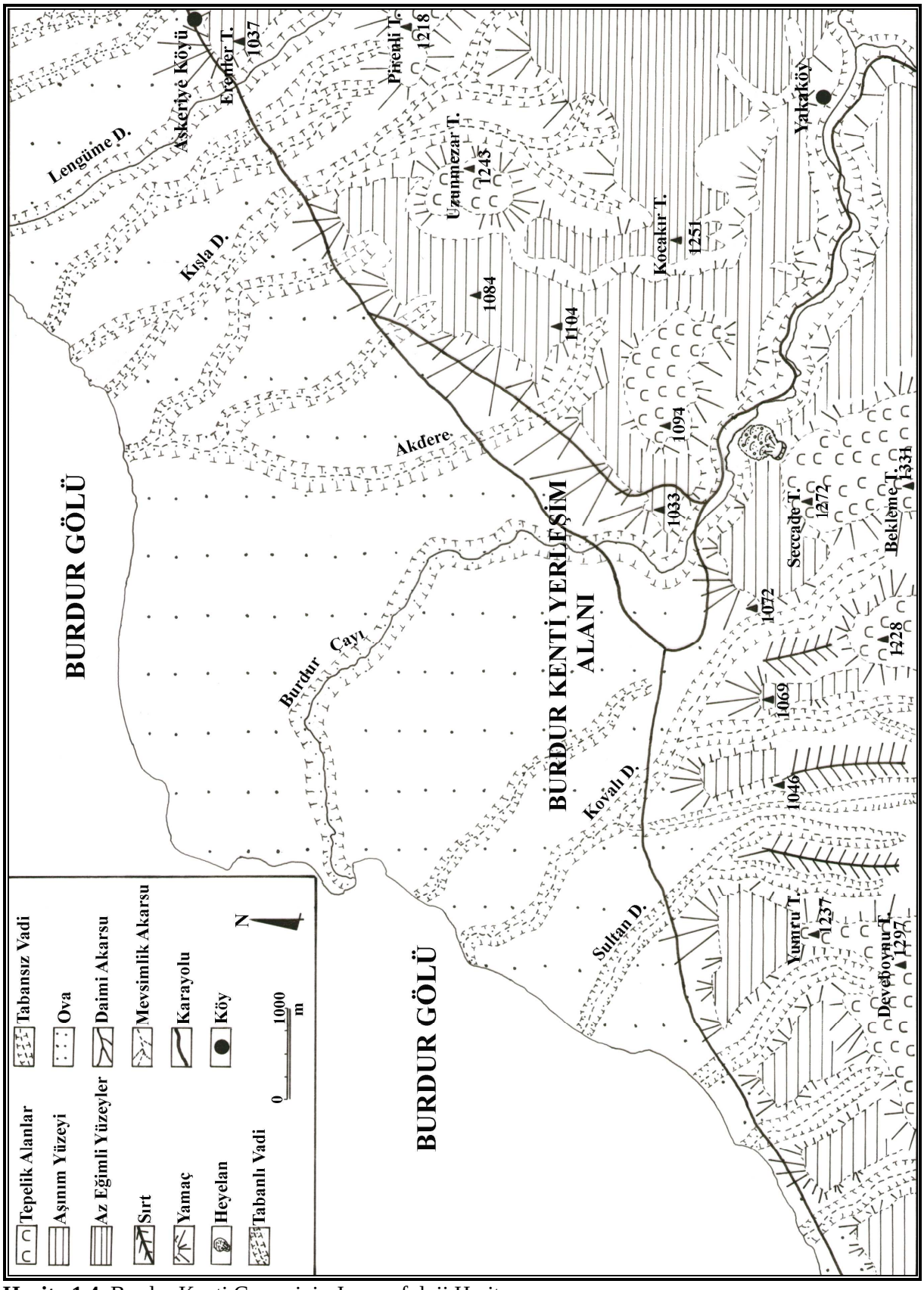
[21] Burdur depresyonuyla ilgili günümüze kadar hazırlanmış fiziki coğrafya çalışmalarında, depolar üzerinde oluşan taraçaların sayıları ve bulundukları yükselti hakkında tam bir fikir birliği söz konusu değildir. Bu konuda Sungur, post glasiyal safhaya ait 3, plüviyallere ait 3 olmak üzere, 6 seviyeden bahsetmektedir. Bunlardan post glasiyal safhaya ait, yeni olan 3 seviye, 865 ile 935 m.'ler arasında yer alırken, plüviyallere ait eski seviyeler, 935 ile 1010 m'ler arasında yer almaktadır.[21] Bu tespitlere göre Burdur kenti yaklaşık olarak, post plüvial safhanın 2. sekisi ile plüvial safhanın 2. sekisi arasında 4 seki üzerinde yer almaktadır.
Yine bu konuda çalışma yapan Erol ise, yükseklikleri Sungur'un belirledikleriyle tam olarak örtüşmeyen 6 seviyeyi gösteren, 6 taraçadan bahsetmektedir. Buna göre; 930-950 m.'ler arasındaki 2 sekiden meydana gelen yüksek sekiler grubu ile 865-895 m'ler arasında yer alan ve 4 sekiden oluşan alçak sekiler grubu mevcuttur. Bu iki seki grubu arasında da 25-30 metrelik belirgin bir arazi basamağı vardır. Hatta, Würm plüviyaliyle post plüviyalde göl seviyesinde meydana gelen değişiklikleri gösteren bu taraçaların, Konya ve Tuzgölü havzalarındaki taraçalarla aynı seviyeyi tekabül ettiği aynı yazar tarafından, aynı çalışmada belirtilmiştir. Sungur, K., A., 1978, a.g.e. s:46. Bütün bu doğal dolgu alanlarının dışında konuyla ilgili olarak belirtmek yerinde olacaktır ki; Burdur Eğitim Fakültesinin bulunduğu alan ve çevresi yapay olarak doldurulmuştur

kenti doğrudan etkilemesi nedeniyle, sahanın sismotektonik özelliklerine ileride ayrıca değinilecektir.

Depresyonun güney ve güneydoğu kesimlerinde Neojen formasyonları üzerindeki aşınım yüzeyleri göze çarpmaktadır. Aşınım yüzeyleri, depresyonu meydana getiren faylarla oluşmuş yamaçlarla depresyon ya da diğer bir değişle ovadan ayrılmakta ve yükseltileri 1000 ile 1150 m'ler arasında değişen tepelerle karakterize edilmektedir (Harita 1.4.). Aşınım yüzeyleri göle dökülen devamlı ve mevsimlik akarsuların vadileriyle yarılmıştır. Bu nedenle, göl kıyısından güneye doğru bakıldığında, kenti çevreleyen bu sahaların üzerinde gelişimini tamamlamamış *badlands* topoğrafyasını andıran şekillerinin oluştuğu görülür. Günümüzde kent yerleşim alanı içersinde kalmış ve rekreasyonel faaliyet alanı olarak kullanılan Susamlık ve Yeşiltepe, bu aşınım yüzeylerinin kıyı ovasına doğru sokulmuş bölümünü meydana getirirler. Bunların en kuzeyinde, kentin ilk kuruluş yeri olan Ulu Cami ve çevresinin üzerinde bulunduğu tepe yer almaktadır. Bu nedenle Ulu Cami çevresindeki mahalleler ile, Susamlık ile Yeşiltepe çevresindeki mahallelerin sokak ve cadde sistemlerinde, beşeri etmenlerin yanında, bu tepelerin ve onları yaran akarsu vadilerinin etkisini görmek mümkündür. Nitekim Ulu Cami çevresinde ve Tepe Mahallesi'nde ışınsal cadde ve sokak sisteminin yanında, Değirmenler, Kuyu ve Recep Mahalleleri'nde Burdur Çayı'na paralel uzanan caddeleri de görmek mümkündür.

Araştırma sahasında yer alan diğer bir morfolojik birim, aşınım yüzeylerini yaran V profiline benzeyen tabanlı vadilerdir. Bu vadiler, kentin güneyinde yer alan aşınım yüzeyleri ve tepelik alanlardan kaynaklarını alan ve büyük oranda mevsimlik akışa sahip olan akarsular tarafından meydana getirilmiştir. Bu sahanın mevsimlik akışa sahip akarsularla derince yarılıp parçalanması, akarsuların sahip olduğu aşındırma gücünden çok, litolojik yapının kolay aşındırılabilir dirençsiz olmasıyla ilgilidir. Yine diğer morfolojik birimlerde olduğu gibi, kentin fizyonomik yapısının ortaya çıkmasında, bu vadi sisteminin etkin rol oynadığı rahatlıkla söylenebilir.

Aşınım yüzeylerinin güneyini çevreleyen ve yükseltileri 1200 ile 1350 m arasında değişen tepelik alanlar sahasındaki diğer bir morfolojik birimi meydana getirmektedir. Yumru Tepe (1237 m), Seccade Tepe (1272 m) ve Bekleme Tepe (1331m) bu alanları temsil eden tepelerden bazılarıdır. Bu alanlar daha güneyden Etre, Suludere, Beşparmak, Yayla ve Kayı gibi dağlık alanlarla çevrelenir (Harita 1.4.).

Harita 1.4. Burdur Kenti Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.

Burdur kenti yerleşim alanı, jeolojik açıdan ele alındığında il geneline kıyasla, son derece sade bir yapıda olduğu görülür. Temelde 3 farklı birimden meydana gelmiş olsa da, Kuvaterner yaşlı dolgular geniş bir alanı kaplamaktadır. Bu nedenle araştırma sahasında bir yeknesaklık söz konusudur. Bunlardan, Oligosen yaşlı polijenik çakıllardan oluşan Karaburun formasyonu ile çakıltaşı, kumtaşı, killi kireçtaşı, kiltaşı, çamurtaşı ve marnlardan oluşan Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı gölsel depoların meydana getirdiği Burdur formasyonu, birimlerin en yaşlılarını meydana getirirler. Sahadaki 3. birimi ise Kuaterner yaşlı gölsel çökeller ile akarsu alüvyon dolguları oluşturmaktadır. Bunlar sahadaki genç birimleri temsil etmektedirler.

Karbonat çimentolu çakıl taşlarından meydana gelen Karaburun formasyonu genelde yerleşim alanının tabanında bulunmaktadır. Bu genellemenin dışında, Burdur-Antalya karayolu kavşağında ve Karaburun tepe çevresinde yüzeyde görülmektedir.[22] Marn, kiltaşı, kumtaşı, çamurtaşı ve piroklastik tüf ardalanmasından meydana gelen Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı gölsel depolar (Burdur formasyonu) ise genellikle tabandaki Karaburun formasyonunun üzerinde yüzeylenmektedir. Organize Sanayi Bölgesi ve Kışla Mahallesi çevresi formasyona ait marnların yayıldığı sahalardan bazılarıdır. KD-GB doğrultulu basamaklı fayların denetiminde Yeşiltepe, Burdur çayı kıyılarında, Toprak Mahsulleri Ofisi dolaylarında ve kentin ilk çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami ve çevresinin bulunduğu tepede yüzeylenmektedir. Burdur formasyonu normal koşullarda geçirimsiz birim olarak tanımlanmakta ve akifer özelliği taşımaktadır. Söz konusu formasyon Şeker Fabrikası doğusunda yaklaşık 1 m.'lik örtü altında, Yeşiltepenin batı yamaçları ve güneyinde, kısmen askeri bölgede görülür.[23]

Yerleşme alanındaki diğer bir birim, Kuaterner yaşlı alüvyal dolgulardır. Genellikle gölsel çökeller ile akarsu kaynaklı depolardan meydana gelmişlerdir. Bunlar genellikle Yakaköy traverteni ve ofiyolitiklerden ayrılan malzemelerin, özellikle neotektonik dönemdeki faylanmaya bağlı olarak, dış etkenlerin etkisiyle göl alanına doğru taşınarak birikmesi sonucu meydana gelmiştir. Gerek gölsel ve gerekse karasal alüvyonlar, Burdur formasyonunun yüzeylenmediği her alanda görülebilir. Bunlardan gölsel çökeller genellikle kum, kil, silt, çakıl, katmanları ve bunların değişik kombinasyonlarının ardalanmasından meydana gelmektedir. Güncel tektonikten etkilenmişlerdir. Gölsel çökellerin bir diğer üyesi olan gölsel

[22] Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, Burdur Belediyesi Kent Merkezi ve Yakın Çevresinin Depremselliği ve Yerleşime Uygunluk Açısından İncelenmesi Sonuç Raporu, Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fak. Isparta, s: 47.

[23] Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, a.g.e. s:48.

kil ise, durgun su ortamında çökelen kil ve bunun içerisindeki siltli, kumlu, yer yer çakıl ara katmanları ve merceklerinden oluşmaktadır. Gölsel kil tabanında farklı derinliklerde gölsel kumlara da rastlanır.

Gölsel kum ve kilin dışında Kuvaterner yaşlı depoları meydana getiren bir başka birim, akarsu menşeli dere alüvyonlarını meydana getiren kil ve silt boyutunda malzemelerdir. Mevsimlik akışa sahip bile olsalar, kent yerleşim alanında akarsu sayısının fazla olması, akarsu kaynaklı alüvyonların fazla yer kaplamasına yol açmıştır. Hayvan pazarı dolaylarında, yapılması planlanan otogar çevresinde, askeri alandan Şeker Fabrikası kuzeyine kadar olan geniş bir sahada özellikle dere alüvyonlarını 6-8 m derinliğe ulaşabilecek şekilde görmek mümkündür. Yine Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'nde yer yer 6 m derinliğe kadar gözlenebilen alüvyonlar, mahallenin ve çevre yolunun kuzeyinde bulunmaktadır. Birimin kil, silt boyutu dışında kum, çakıl ve blok boyutunda malzemeden oluşan bölümü ise, Burdur Çayı vadisinin genişlediği Armağan İlci Bulvarı köprüsü çevresi ile bu sahanın güneyinde gözlenmektedir. Bunların dışında büyük oranda kent yerleşim alanı dışında yer alan aşınım yüzeyi tepelerin kuzey yamaçlarında birikinti konilerini görmek mümkündür. Özellikle Isparta-Afyon karayolu güneyinde görülen konilerin günümüz kent yerleşim alanını doğrudan etkilediği düşünülemez.[24]

Günümüzde kentin büyük bir kesimi genel hatlarıyla 900 ile 1000 m izohipsleri arasında yer almaktadır. Bunun dışında 880 m izohipsine kadar inen konut alanları da vardır. Buradan kent içerisindeki maksimum yükselti farkının 100 m'yi geçtiği anlaşılırken, aynı zamanda günümüzde Burdur kentinin büyük bir kesiminin, göl ve akarsuların meydana getirdiği Kuvaterner yaşlı genç depolar üzerinde yer aldığı da anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, tektonik hareketlerle oluşmuş bir depresyonda kurulmuş olan kentin, aynı zamanda bu depoların üzerinde yer alması, depremsellik açısından düşündürücüdür. Başka bir ifadeyle, 1. dereceden deprem bölgesinde bulunan kent yerleşim alanının, zemininde gölsel depo ve alüvyonların bulunması, depreme karşı birçok tedbirin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, depreme karşı alınacak olan zemin etüdü ve uygun bina inşa etme gibi önlemlerde herhangi bir taviz verilmemelidir.

Burdur kenti yerleşim alanının büyük bir kesimi % 0-10 arasında eğime sahip arazilerden, diğer bir ifadeyle hafif ve orta eğimli arazilerden oluşur. Kentte genel olarak, kuzeye doğru, yani güneydeki aşınım yüzeyleri ve tepelik alanlardan, göle doğru gidildikçe

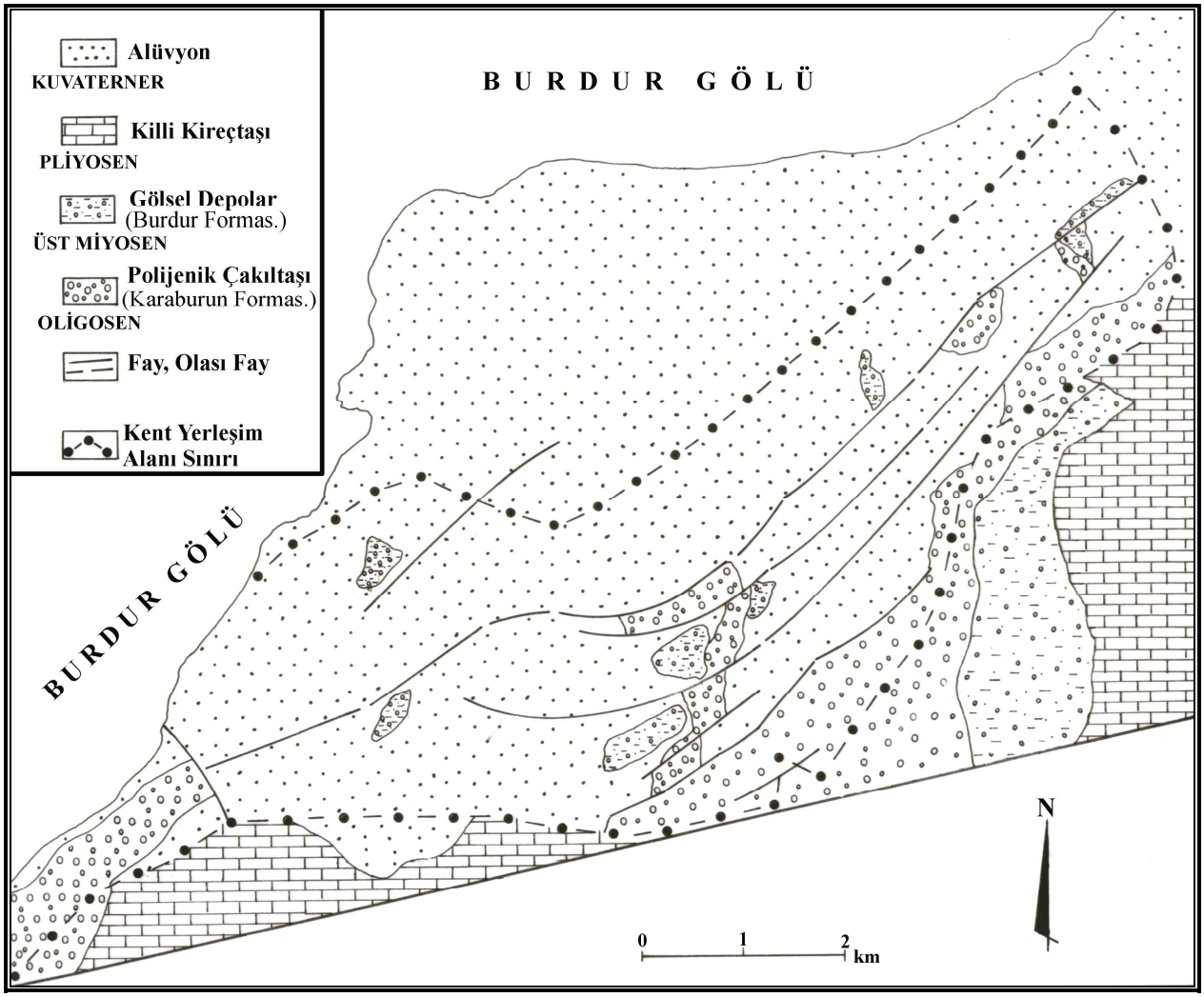
[24] Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, a.g.e. s:50.

eğim azalır. Göl kıyısından itibaren 950 m izohipsine kadar olan kesimde %2 civarında olan eğim, 950-1000 m izohipsleri arasında %5 ile 10 arasında değişir. Kentte bu hafif ve orta eğimli alanların dışında, dik eğimli alanlar da mevcuttur. Yeşiltepe yamaçlarında yer alan Tepe Mahallesi, Susamlık Tepe yamaçlarındaki mahalleler ve Ulu Cami çevresindeki mahalleler dik eğime sahiptir. Ulu Cami çevresinde %20'lere yaklaşan eğim, Susamlık Tepe'nin kuzey yamaçlarında %16-17 civarındadır. Yine Yeşiltepe'nin güneydoğu yamaçlarında %8 iken, kuzey, kuzey batı yamaçlarında %16 civarındadır. Genel bir ifadeyle şehrin güneydeki aşınım yüzeyleri ve tepelik sahalara yaklaşan kısımları dik eğimli arazi grubunda yer almaktadır (Harita 1.4.).

Sonuç olarak Burdur kenti yerleşim alanında %40 ve üzerinde eğime sahip sarp arazi yoktur. Mevcut eğim değerleri ve jeolojik yapıyla bağlantılı olarak, kent yerleşim alanı içerisinde toprak kayması, heyelan, kaya düşmesi gibi aktif kütle hareketleri meydana gelmesi söz konusu değildir. Fakat kentin hemen güneyinde yer alan akarsularla derince yarılmış ve eğimin %30'lara ulaştığı bazı alanlarda toprak kayması tehlikesi söz konusudur. Meydana gelebilecek toprak kayması olayının kenti doğudan etkilemesi beklenemez. Bu konuda görülebilecek en büyük tehlike, sağanak yağışla meydana gelebilecek çamur akıntısıdır. Isparta'nın Senirkent ilçesinde 1995 yılında meydana gelen felaketin benzeri Burdur'da da gerçekleşebilir. Burdur Çayı'nın kent ile Yakaköy arasındaki vadisinde eğimin yüksek olması, toprak kaymasına uygun bölgelerin var olması bunu desteklemektedir. Ayrıca Burdur ve çevresinde yarı-kurak bir yağış rejiminin görülmesi beklenmedik sağanakların olabileceği gerçeğini akıllara getirir.

Burdur kentinin birinci derece deprem bölgesinde yer almasıyla bağlantılı olarak, yeraltı su seviyesinin belirlenmesi, kent hakkında sağlıklı yorumlara ulaşabilmek için gerekmektedir. Hatta bu amaçla, birinci derece deprem bölgeleri için belirlenmiş yer altı suyu risk kriteri de mevcuttur. Kritere göre; birinci derece deprem bölgelerinde, yer altı su seviyesinin yüzeyden 0-20 m arasında olan alanlar, zemin sıvılaşması için riskli olarak görülmektedir. Bu amaçla, kent içerisinde ve çevresinde, DSİ ve yeni adıyla İl Özel İdaresi Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü (Köy Hizmetleri) tarafından sondaj kuyuları açılmıştır. Bu kuyulardan elde edilen verilere göre; Ali Kemal Erdem, Gazi, İnönü ve Armağan İlci Bulvarları dikkate alınarak KB-GD yönünde çizilecek bir hat ile Burdur Gölü arası, zemin sıvılaşması kriterine göre riskli saha olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu genellemenin dışında

dere kenarları da aynı riski taşır. Bahsedilen hattın güney kısmında ise yer altı su seviyesi, 0-20 m'den daha derinde olup, risk taşımamaktadır.[25]

Harita 1.5. Burdur Kenti Yerleşim Alanı Jeoloji Haritası

Burdur kent yerleşim alanı büyük bir çoğunluğu Kuvaterner yaşlı göl depoları, ve akarsu dolguları üzerindedir. Zeminin sağlamlığı açısından olumsuz olan bu duruma, kentin bulunduğu yer, blok tektoniğiyle meydana gelmiş bir depresyonda yer alışı da eklendiğinde, kentin depremselliği açısından tehlikenin boyutları büyümektedir. Kentin bazı kesimleri, büyük bir deprem esnasında, sarsıntıdan çok kolay etkilenebilecek zeminde yani yerleşime uygun olmayan alanlarda yer alırken, bazı kesimleri ise, önlem alınarak yerleşilebilecek alanlar içersindedir. Bu nedenle, yeni yerleşime açılacak alanlarda iyi bir zemin etüdünün yapılması ve önceden yerleşime açılmış alanlarda da yapıların güçlendirilmesi ve hatta mümkünse boşaltılıp yeşil alan haline getirilmesi gerekmektedir.

[25] Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, a.g.e. s: 76.

Burdur kentinin de içinde yer aldığı saha, tektonik kökenli bir depresyondur. KD-GB yönünde uzanan depresyon, aynı yönde uzanan ve depresyonun KB-GD yönlerine yerleşmiş faylarla kuşatılmıştır.[26] Depresyonun oluşmasına neden olan bu faylar, *Burdur fayı* olarak adlandırılır. Burdur fayı Fethiye Körfezi ile Keçiborlu arasında yaklaşık 300 km boyunca KD-GB yönünde uzanan normal bir faydır. Sismik verileri göz önünde bulunduran bazı çalışmalara göre, bu fayın Fethiye Körfezi içinde de devam ettiği ve hatta Rodos'a kadar uzandığı kabul edilmektedir.[27] Fay çoğu yerde tek bir yapısal çizgi halinde olmayıp, birbirine paralel gelişmiş kesikli uzanıma sahip fay demetlerinden oluşur. Bu faylar KD doğrultusunda uzanan ve genişliği 3-10 km arasında değişen bir zon içinde yer alır. Söz konusu zon içinde yer alan fayların büyük bölümü aynı zamanda bölgedeki Neojen havzalarını sınırlayan *büyüme fayları* özelliği taşımaktadır. Fay zonu içerisinde yer alan KD uzanımlı faylar büyük bölümüyle K-KB doğrultusunda gelişmiş normal ve doğrultu atımlı genç faylarla sınırlandırılmıştır.[28]

Burdur-Rodos arasında, yani Burdur fay kuşağı üzerinde meydana gelen depremlere bakıldığında, belirli periyotlarla meydana gelen depremlerin birbirlerini tetiklediği sonucuna varılmaktadır. Buna göre; 1914 Burdur depreminden sonra 1922'de Karpothas'ta, 1926'da Rodos'da, 1957'de Fethiye'de, 1963'de Tefenni'de, 1971'de tekrar Burdur'da depremler meydana gelmiştir.[29] Yine istatistiksel verilere göre, Burdur ve çevresinde 1914 depremi ile 12.05.1971 depremi arasında büyüklükleri 4.7 ile 5.1 arasında değişen yedi önemli deprem meydana gelmiştir (Tablo 1.1.). Bunlardan 1914'teki 7.0 büyüklüğündeki deprem ile 1971'deki 6.2 büyüklüğündeki deprem, Burdur ve çevresini en çok etkileyen depremlerdir.

---

[26] Ardel, A., 1952-1953, *Göller Bölgesinde Morfolojik Müşahadeler II Burdur Depresyonu ve çevresi.* İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 2, sayı: 3-4, İstanbul, s: 76

[27] Yağmurlu, F., 2000, Burdur Fayının Sismotektonik Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Isparta, s:3.

[28] Yağmurlu, F., 2000, a.g.m. s: 3.

[29] Yağmurlu, F., 2000, a.g.m. s:4. Buna göre fay; Burdur Gölü'nün güneydoğu kenarı boyunca 3 fay grubuna ayrılır. Bunlar KD-GB yönünde, 1-Gölbaşı-Gökçebağ fay grubu, 2-Gökçebağ-Burdur fay grubu, 3-Çendik-Yassıgüme fay grubudur (Harita 1.3.).

1-Gölbaşı-Gökçebağ fay grubu: Isparta il sınırları içersindeki Gölbaşı köyü ile Burdur merkez köylerinden olan Gökçebağ köyü arasında 12 km. uzunluğundadır. Üzerinde maden suyu çıkışlarının da olduğu fay, 1914 yılında meydana gelen 7.1 büyüklüğündeki depremi üretmiştir.

2-Gökçebağ-Burdur fay grubu: Gökçebağ köyünden itibaren Burdur kentini de içine alan bir alanda 14 km. uzunluğundadır. Bu grup içinde yer alan birbirine paralel gelişmiş basamaklı faylar, Burdur şehir merkezi ve yakın çevresinde Kuvaterner yaşlı alüvyonları ve yamaç molozlarını keserek, bu birimler içersinde yer yer basamaklı topoğrafik yapının meydana gelmesine neden olmuştur. Bu durum, Burdur fayının günümüzde de aktif olduğunun bir göstergesidir. Özellikle gölsel çökeller ve akarsuların meydana getirdiği birikinti konisinin yüzeylendiği alanlarda gösterilen olası fay basamakları bir fay zonu görüntüsündedir.

3-Çendik-Yassıgüme fay grubu: Yaklaşık 22 km. uzunluğunda olan fay, 1971 yılında meydana gelen 6,2 büyüklüğündeki depremi üretmiştir.

Kaynaklara göre, 1914 depreminin episantrı, Gölbaşı-Gökçebağ fay grubu olup, sadece Burdur'u değil, Isparta ve Dinar'ı da etkilemiştir. Depremde 200 can kaybı, 700 yaralanma meydana gelirken 6000 bina da yıkılmıştır.[30]

Tablo 1.1. Son Yüzyılda Burdur ve Çevresinde Meydana Gelen Önemli Depremler

Sıra	Tarih	Aletsel Büyüklük (Magnitüd)
1	03.10.1914	7.1
2	08.07.1925	4.8
3	09.07.1925	4.7
4	09.07.1925	4.8
5	15.07.1925	4.5
6	22.01.1966	4.8
7	25.09.1966	5.1
8	26.08.1967	4.5
9	12.05.1971	6.2

Kaynak: Tabban, A., 1980, a.g.e. s:39.

Benzer şekilde 12.05.1971'de episantrı Çendik-Yassıgüme fay grubu olan, 6.2 büyüklüğündeki deprem Burdur kenti ve çevre köylerde büyük hasarlara neden olmuştur. Yaklaşık 60 kişinin öldüğü depremde, 180 kişi yaralanmış, 1524 bina ağır ve 1624 bina da hafif hasar görmüştür. Hasar çoğunlukla kentte ve Burdur Gölü'nün GB'sında yer alan Yazıköy, Yarıköy ve Hacılar'da meydana gelmiştir. Deprem sadece can ve mal kaybına neden olmamış, aynı zamanda kaya çığları, göçmeler ve tansiyon yarıkları gibi jeomorfolojik etkilere de yol açmıştır. Bunlardan, kaya göçmeleri, Askeriye köyü yakınlarında Neojen kalkerlerinin meydana getirdiği asılı bazı kornişlerde ve Aşağı Müslimler köyü yakınlarında yer alan soğanlı sivrisinin doğu yamaçlarında meydana gelmiştir. Ayrıca, Soğanlı sivrisinin Aşağı Müslimler köyüne bakan yamaçlarında göçmeler de oluşmuştur. Kentin güneyinde, günümüzde mesire alanı olarak kullanılan Susamlık Tepe (1010 m) üzerinde göçme oluşturabilecek nitelikte çatlakların meydana geldiği gözlenmiştir.[31] Ana sarsıntının meydana geldiği 12 Mayıs tarihinden Eylül ayına kadar, büyüklükleri 4.3 ile 5.5 arasında 45 adet deprem kaydedilmiştir.[32] Araştırma sahasında meydana gelen depremler sadece aletsel dönemle sınırlandırılamaz. Eldeki kaynaklara göre; 1842 ve 1876 yıllarında 6 şiddetinde 2 depremin olduğu bilinmektedir.[33]

[30] Tabban, A., 1980, Kentlerin Jeolojisi ve Deprem Durumu. İmar ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdür. Ankara, Burdur maddesi, s: 82.

[31] Erinç, S., Bener, M., Sungur, K., A., Göçmen, K., 1971, 12 Mayıs 1971 Burdur Depremi Tatbiki Jeomorfoloji Etüdü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 66, İstanbul, s: 6-8.

[32] Tabban, A., 1980, a.g.e. s: 82.

[33] Şahin, Ş., 1997, 1 Ekim 1995 Dinar Depremi ve Göller Bölgesinin Sismotektoniğinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s: 39.

Burdur kentinin yerleşim alanı, Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında yıkıcı büyüklükteki depremlerin meydana gelebileceği, birinci dereceden deprem riskli bölge içerisinde yer alır. Bunun yanında kentin yerleşim alanının litolojik özellikleri, çalışmanın diğer kısımlarında da belirtildiği gibi, böyle bir depremde, yıkımı artırabilecek özelliktedir. Bu nedenle, gelecekte, kentin büyümesine bağlı olarak, yerleşime açılacak yeni yerlerin planlanmasında, faylar ve bütün bu zemine ait litolojik özelliklere bağlı olarak depremselliğin göz önünde tutulması gerekir. Nitekim bu amaçla, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen ve binlerce vatandaşımızın hayatına mal olan Marmara depreminden sonra, bu konuda Burdur ve çevresinin depremselliğini ve yerleşime uygunluğunu belirlemek amacıyla Burdur Belediyesi tarafından bir çalışma yaptırılmıştır. Bu çalışmada, yerleşim alanının jeolojik, jeofizik, jeoteknik ve hidrojeolojik etütleri yapılmış olup, yer seçiminde ve binaların sahip olacağı fiziki donanımın belirlenmesinde bu etüt raporlarının referans alınması, son derece önemlidir. Tabi ki, beşeri ve ekonomik bazı göstergelerin de burada ele alınması kaçınılmaz olup, çalışmanın ilgili bölümlerinde üzerinde durulacaktır.

1.2. Klimatolojik Özellikler

Burdur kenti ve çevresinin iklim özelliklerini tam manasıyla ifade edebilmek için, öncelikle Türkiye ve Akdeniz Bölgesi'nin iç kesimlerinin iklim özelliklerinden bahsetmek ve iklimin ana karakterini meydana getiren planetar faktörleri ile genel hava dolaşımını ortaya koymak gerekir.

Geniş Akdeniz havzasının doğu bölümünde kalan Türkiye, yıl içerisinde farklı kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalır. Ülkemizde meydana gelen tüm iklim olaylarını, bu hava kütlelerinin mevsimlik değişmeleri düzenler.[34] Akdeniz Bölgesi'nin iç kısımlarında yer alan Burdur, İç Anadolu karasal iklimiyle, Akdeniz iklimi arasında kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, hakim iklim tipi Akdeniz olmasına karşın, coğrafi faktörlerden dolayı, Burdur ve çevresinde İç Anadolu'nun Karasal iklim özelliklerini de görmek mümkündür

Türkiye, genel olarak Akdeniz iklim tipi adı altında tanınan makro-klima iklim sahası içinde ve bu sahayı etkileyen hava kütlelerinin etkisi altında bulunur. Sahanın kuzeyinde kutbi hava kütlelerinin, güneyinde ise tropikal hava kütlelerinin çekirdek sahaları yer almaktadır. Bu bağlamda, ülkemiz de dahil olmak üzere, bu sahanın başlıca özelliği, kışın kutbi, yazın tropikal kökenli hava kütlelerinin tesiri altında kalmasıdır. Türkiye'de genel olarak kışın, ekim sonlarından başlayıp, mayısa kadar süren bir dönemde, farklı bölgelerden Akdeniz

[34] Koçman, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları no:72, İzmir, s:1.

havzasına ulaşan hava kütlelerine bağlı cephe sistemleri ve alçak basınç oluşumları hava şartlarını yönetir. Bu koşulları sağlayan cP hava kütleleri soğuk, kuru ve ağır olduğundan ülkemiz üzerinde stabil bir durum gösterirler. Kış mevsiminde özellikle Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nde çekirdekleşen bu hava kütleleri, mevsim boyunca şiddetli soğuklara sebebiyet verir. İç Anadolu çanağında çekirdekleşen kutbi hava kütlelerinin etkileri sadece bu coğrafi bölgeyle sınırlandırılamaz. İç Anadolu Bölgesi'ne komşu olan coğrafi bölgelerin iç kısımları da bu hava kütlelerinden etkilenen yerler arasındadır. Dolayısıyla, Akdeniz Bölgesi'nde, Burdur'u da içine alan iç kesimler çoğu zaman bu hava kütlelerinin etkisinde kalmaktadır. Özellikle cP hava kütlelerinin bağlı bulundukları basınç merkezinin o yılki durumuyla ilgili olarak sahalarını genişleterek araştırma sahası olan Burdur kenti ve çevresini de etkilemektedirler. Hatta, buna ek olarak orografik uzanışın etkisiyle, kıyıdaki ılıman denizel etkilerin araştırma sahasına ulaşamaması da göz önüne alındığında, kış mevsiminde cP hava kütlelerinin, araştırma sahasında son derece etkili olduğu söylenebilir.

İlkbaharla birlikte, cP hava kütlelerinin etkisinin azalmaya başladığı Burdur'da, güneyde sahasını genişletmeye başlayan subtropikal hava kütleleri etkili olmaya başlar. Geçiş mevsimlerinde (ilkbahar, sonbahar) daha tam olarak etkisini yitirmemiş cP hava kütleleri ile subtropikal hava kütleleri arasında sık sık el değiştiren saha, farklı karakterli iki hava kütlesinin konverjans kuşağındadır. Bu sebeple geçiş mevsimlerinde ani sıcaklık değişiklikleri ve buna bağlı cephe yağışları görülmektedir.

Yaz mevsimiyle beraber subtropikal hava kütlelerinin etkisi altına giren Burdur'da, Akdeniz ikliminin yanında karasal iklimin etkileri de zaman zaman devam etmektedir. Özellikle Ağustos ayında meydana gelen konveksiyonel yağışlar bunun en iyi delilidir. Çünkü asıl Akdeniz ikliminin görüldüğü kıyı kesiminde yaz mevsiminde belirgin bir kuraklık hakim olmasına karşın iç kesimlere gidildikçe bu kuraklığın oranının konveksiyonel yağışlarla düştüğü açıkça görülmektedir.

Bütün bu planetar faktörlerin yanında herhangi bir yerin iklim özelliklerinin kesin olarak tayin edilebilmesi için, yükselti, yeryüzü şekilleri, bakı, orografik uzanış ve denize olan uzaklığı gibi yerel coğrafi özelliklerin de göz önüne alınması gerekmektedir. Özellikle Türkiye gibi, coğrafi faktörlere bağlı olarak kısa mesafelerde iklimsel olarak büyük değişikliklerin meydana geldiği yerlerde yapılan coğrafi çalışmalarda, yerel coğrafi faktörlerin değerlendirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Burdur Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almasına rağmen, coğrafi faktörlerin etkisinden dolayı burada, asıl Akdeniz ikliminin özelliklerini görmek pek mümkün değildir. Bunda en önemli coğrafi etken, orografik uzanıştır. Kıyıdan itibaren adeta bir duvar gibi yükselen Toroslar, denizel etkilerin iç kısımlara kadar sokulmasına engel olmaktadır. Burdur, kıyıya (Antalya) kuş uçuşu sadece 100 km. uzaklıkta yer almasına karşın, Antalya'da yıllık ortalama sıcaklık 18.4 ºC iken, Burdur'da 13.0 ºC'dir. Yine, kıyıda yer alan Fethiye (19.0 ºC), Mersin (18.6 ºC) gibi merkezlerde yıllık ortalama sıcaklıklar 15 ºC'nin üzerinde seyrederken, Isparta (12.1 ºC) ve Burdur'da 15 ºC'nin altındadır. Hatta bu konuda, Aksu vadisinden dolayı, az da olsa denizel etkilerin ulaşabildiği Bucak'ta dahi yıllık ortalama sıcaklık 14.1ºC'dir. Buna karşın, Göller Yöresi'nden biraz daha iç kesimlere gidildikçe sıcaklık ortalamaları daha da değişmekte ve yıllık ortalama sıcaklıklar, Konya'da 11.5 ºC, Ankara'da 11.7 ºC , ve Eskişehir'de 10.9 ºC'lere kadar düşmektedir. Buradan, Burdur'daki ortalama sıcaklık değerlerinin Akdeniz'in kıyı kesimi ile İç Anadolu Bölgesi arasında geçiş özelliği gösterdiği kolayca anlaşılır. Burdur'un iklim elemanlarına ait değerlerin büyük oranda Akdeniz kıyı kesimi ile İç Anadolu Bölgesi arasında olması bizi, Antalya ve Konya istasyonlarını karşılaştırma istasyonu olarak çalışmada yer vermeye sevk etmiştir. Kentin ve çevresinin iklim karakterini tam olarak belirleyebilmek için böyle bir karşılaştırma gereklidir. Bu nedenle istasyonların sıcaklık ve yağış gibi ana iklim elemanlarına dair rasat sonuçları Burdur'a ait verilerle karşılaştırılmıştır.

Sahada, orografik uzanışın etkilediği ve geçiş özelliği gösteren iklim elemanlarından biri de yağıştır. Akdeniz üzerinden gelen nemli hava kütleleri bölgenin kıyı kesimlerine yıl içerisinde bol miktarda yağış bırakırken, dağların uzanışından dolayı iç kesimlere olan etkisi azalmaktadır. Yükseltisi 2000 m'yi geçen bu dağlık alanın kuzeyinde yer alan araştırma sahasına doğru yaklaşık 1000 m kadar alçalan hava akımları adyabatik olarak ısındığı için yağış şartlarından uzaklaşmaktadır. Bu sebeple, Antalya'ya yıllık ortalama 1050 mm, Fethiye'ye 956 mm ve yine Finike'ye 954 mm yağış düşerken, araştırma sahasına 428 mm yağışın düşmesi bunun en iyi göstergesidir. Sonuç olarak, araştırma sahasının ortalama sıcaklık ve yağış karakterinin ortaya çıkmasında, orografik uzanışın önemli bir belirleyici olduğu reddedilemez bir gerçektir.

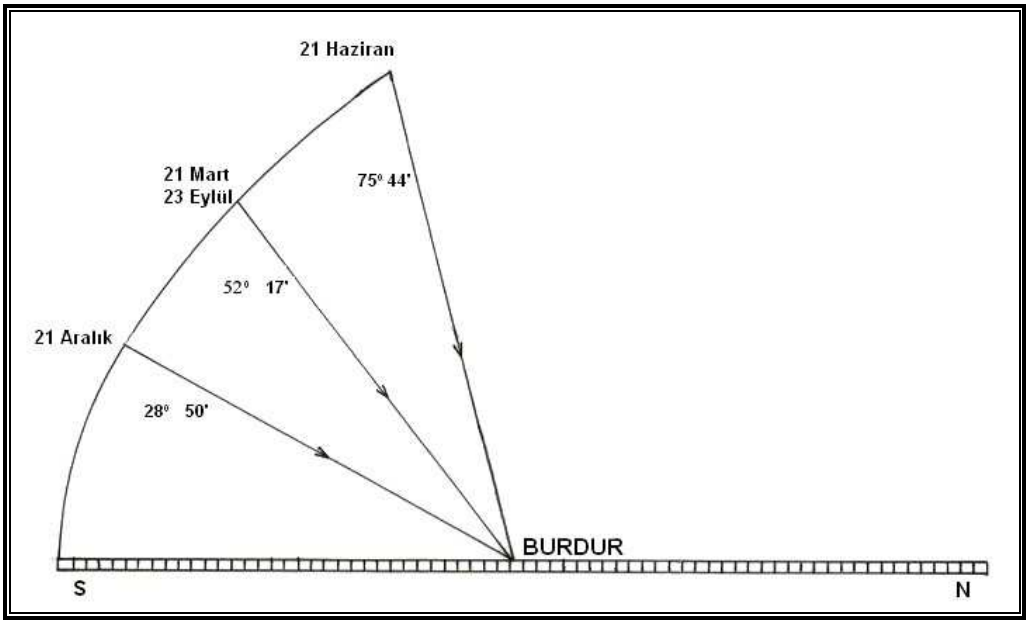
Farklılaşmaya etki eden diğer bir faktör de, sahanın deniz seviyesinden olan 967 m'lik yüksekliğidir. Gerçi bu değer, 1132 m olan Türkiye ortalamasının altındadır fakat, yatay mesafede yaklaşık 100 km uzaklıkta yer alan kıyıya nispetle, sıcaklık ortalamalarında

meydana gelen düşüşlerde son derece önemli bir etkiye sahiptir. Tabi ki bu konuda yükselti farkını orografik uzanışla beraber değerlendirmek daha doğru olacaktır. Diğer bir değişle, yüksekliğin bu konuda orografyayla birlikte belirgin bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bunların dışında, araştırma sahasının iklim özelliklerini açıklayabilmek için, yakın çevresindeki coğrafi faktörlerin de değerlendirmeye alınması kanaatimizce uygun olacaktır. Bu konudaki temel coğrafi etken, depresyon tabanında en alçak noktada, Burdur kentine yakın bir yerde bulunan, yaklaşık 200 km²'lik alana sahip Burdur Gölü'dür. Gölün yakın çevresi için nispeten ılımanlaştırıcı bir etkiye sahip olduğu bir gerçektir.

1.2.1. Güneş Işınlarının Geliş Açısı ve Alınan Enerji Miktarı

Dünya üzerindeki herhangi bir yere güneş ışınlarının düşme açısı, şüphesiz, oradaki iklimin ana karakterini belirleyen önemli bir faktördür. Bu durum kısaca enlemin etkisi olarak da ifade edilebilir. Dünyanın kendi şekli ve eksen eğikliğine bağlı olarak, güneş ışınlarının enlemlere göre düşme açısının değişmesiyle birlikte, güneşten gelen radyasyon miktarı da değişmektedir. İklimin önemli elemanlarından olan sıcaklık da, güneşten gelen enerji miktarıyla doğru orantılı olarak değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda, 37º43´kuzey enleminde yer alan Burdur'a güneş ışınları, ekinoks tarihlerinde (21 Mart ve 23 Eylül) 52º17´lık bir açıyla düşmektedir. Bu değer, 21 Aralık tarihinde 28º 50´lık bir açıyla gelirken, 21 Haziran tarihinde, 75º 44´lık açıya yükselmektedir (Şekil 1.1.). Buna göre, güneş ışınları ülkemizin en güneyi olan 36º enlemine nispetle, Burdur'a yaklaşık 2º daha eğik düşerken, ülkemizin en kuzeyi olan 42º enlemine nispetle, Burdur'a yaklaşık 4º daha dik düşmektedir.

Şekil 1.1. Güneş Işınlarının Burdur'a Belirli Tarihlerde Geliş Açısı.

Yine iklim özelliğinin belirlenmesinde, güneş ışınlarının geliş açısı kadar, gün içerisindeki geliş süresi de son derece önemlidir. Burdur'daki güneşlenme süresi incelendiğinde, yıllık ortalama 7 saat 22 dakika olan bu süre, Temmuz ayında 11 saat 42 dakika Aralık ayında ise 2 saat 53 dakika olarak gerçekleşmektedir (Tablo 1.2.). Yine güneşlenme süresiyle paralel olarak, güneşlenme şiddetinin de en fazla, 623.50 cal/m²dakikayla Temmuz ayında, en az 152.58 cal/m²dakikayla Aralık ayında gerçekleştiği görülür (Tablo 1.2.).

Nitekim günümüzde güneş enerjisinin, Burdur kenti ve hatta il genelindeki konutlarda sıcak su elde etmek amacıyla yaygın bir şekilde kullanıldığı arazi çalışmaları sırasında saptanmıştır. Bu olumlu gelişme, şehrin bulunduğu enlem ve buna bağlı olarak gelişen güneşlenme süresi ve şiddetinden kaynaklanır. Potansiyeli yükselten bir başka faktör de, yıllık kapalı gün sayısının 46.8 gibi yaklaşık 1,5 aylık bir süreyi kapsamasıdır. Bütün bu etmenler, güneş enerjisinin bu amaçla kullanımını neredeyse yıl boyu mümkün kılmıştır. Bu da diğer enerji kaynakları üzerindeki baskıyı bir derece olsun azalttığı gibi, hava kirliliği yönünden de olumlu bir durumdur.

Tablo 1.2. Burdur Kentinde Günlük Ortalama Güneşlenme Süresi ve Güneşlenme Şiddeti.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Saat/dak.	03:39	05:02	06:00	06:43	08:50	11:05	11:42	10:58	09:13	07:11	05:12	02:53	07:22
Güneşl. Şiddeti cal/m²dak.	192.2	271.18	374.14	451.41	550.52	627.80	623.50	559.31	469.01	342.44	234.63	152.58	404.06

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

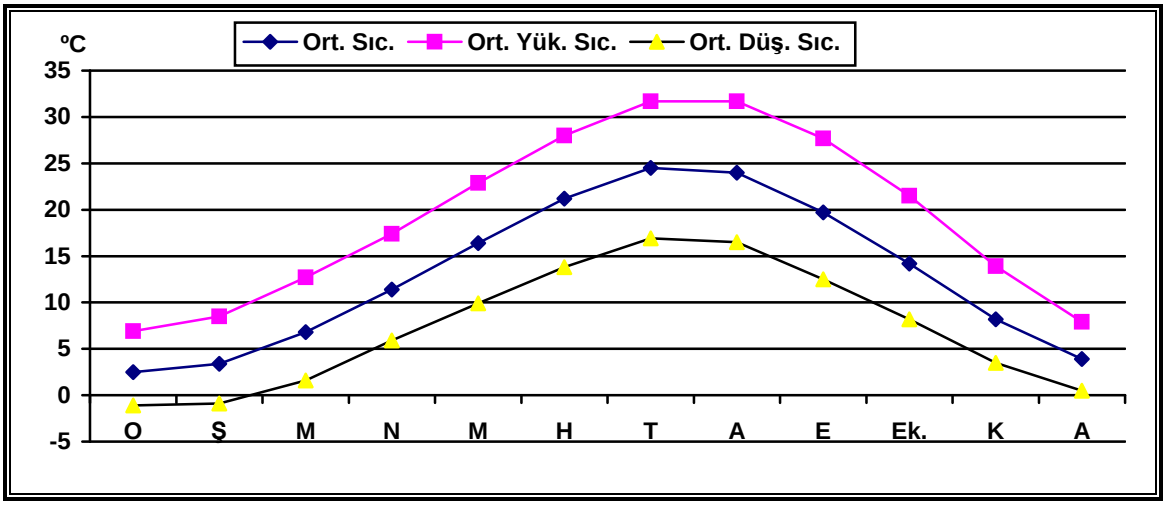
1.2.2. Sıcaklık

Burdur'da 30 yıllık (1970-2000) rasat sonuçlarına göre, yıllık ortalama sıcaklık 13.0 ºC olarak gerçekleşmektedir. Bu değer, yıllık ortalamaların 18-19 ºC civarında olduğu Akdeniz kıyı kesimi ile, ortalamaların 10-11 ºC civarında olduğu İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bazı istasyonlara ait değerlerle karşılaştırıldığında, daha çok İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan merkezlerin değerlerine yakın olmak üzere, kıyı ile iç kesimlerin arasında yer aldığı görülmektedir. Nitekim Antalya'da yıllık ortalama sıcaklık 18.4 ºC, Konya'da 11.5 ºC iken Burdur'da 13.0 ºC'dir (Tablo 1.3. ve 1.4.). Buna göre Burdur'da görülen yıllık sıcaklık ortalaması, Akdeniz kıyı kesiminden 5-6 ºC düşük, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Konya'dan 2-3 ºC daha yüksektir. Bu özelliğiyle Burdur kentinin sıcaklık olarak *geçiş tipi termik rejime* sahip olduğu söylenebilir. Özellikle orografik doğrultudan dolayı Akdeniz'den gelebilecek ılımanlaştırıcı denizel etkilere kapalı olması, kıyı kesimle olan sıcaklık farklılığını açıklamaktadır.

Tablo 1.3. Burdur Kentinde Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıkların Aylık Gidişi.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Ort. Sıc.ºC	2.5	3.4	6.8	11.4	16.4	21.2	24.5	24.0	19.7	14.2	8.2	3.9	13.0
Ort. yüksek Sıcak. ºC	6.9	8.5	12.7	17.4	22.9	28.0	31.7	31.7	27.7	21.5	13.9	7.9	19.2
Ort. düşük Sıcak. ºC	-1.1	-0.9	1.6	5.9	9.9	13.8	16.9	16.5	12.5	8.2	3.5	0.5	7.3

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.2. Burdur Kentinde Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıkların Aylık Gidişi.

Tablo 1.4. Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı (ºC).

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Antalya	9.8	10.5	12.7	15.9	19.8	24.4	28.1	27.8	24.7	19.7	15.3	11.7	18.4
Konya	-0.3	1.7	5.3	11.0	15.8	19.8	23.2	22.8	18	12.3	6.5	1.8	11.5

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Burdur kentinde en yüksek aylık ortalama sıcaklıklar 24.5 ºC'lik bir ortalamayla Temmuz ayında, en düşük ortalamalar ise 2.5 ºC'lik değeriyle Ocak ayında görülmektedir. Buna göre Burdur kentinde yıllık sıcaklık amplitüdü 22 ºC'dir. Buradan, yıllık ortalama sıcaklık değerlerinin yıl içerisinde 0 ºC'nin altına inmediği anlaşılır. Sadece Aralık, Ocak ve Şubat aylarında yani kış mevsiminde 5 ºC'nin altına düşmekte olup, yılın yedi ayında 10 ºC'nin üzerinde seyretmektedir. Burada özellikle, Burdur kenti ortalama sıcaklıklarının aylara göre dağılımında sıcaklıklar 0 ºC'nin altına düşmez iken, Konya'da Ocak ayı ortalama sıcaklığının 0 ºC'nin altına düşmesi dikkat çekicidir. Bu bağlamda, Burdur kentinde görülen ortalama sıcaklıklar Akdeniz kıyı kesiminden farklı olduğu gibi, İç Anadolu Bölgesi'ne göre de farklılık arz etmektedir. Nitekim Akdeniz kıyı kesimine göre Burdur'da sıcaklık değerlerinin daha düşük olması, konutlarda kiremit örtülü eğimli çatı yapımını zorunlu kılmıştır. Buna göre, Akdeniz kıyı kesimindeki konutlarda kiremit örtülü eğimli çatıya fazla ihtiyaç duyulmazken ve binalar genellikle düz çatılıyken (düz beton çatı), Burdur'daki konutların genellikle kiremit örtülü eğimli çatılarla örtülmesinin en önemli sebebi, kıyı

kesimine göre sıcaklık değerlerinin düşük olmasıdır. Bu çatıların kar yağışının olumsuz etkilerinden binaları korumak gibi bir görevi olsa da, karla kaplı gün sayısının yaklaşık 15 günle sınırlı olduğu kentte, izolasyon amacıyla da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Yine kış mevsiminin, yani Aralık, Ocak, Şubat aylarının ortalaması, 3.2 ºC'dir. Buradan, kış mevsiminin Burdur kentinde soğuk geçtiği kanaatine varılabilir ki, bu da, konutların ısıtılmasında fazla enerjinin kullanılması anlamına gelmektedir. Bu konuda özellikle kalorisi düşük fosil enerji kaynaklarının kullanımının, ekonomik boyutlarının yanında, hava kirliliğine neden olması dikkat çekicidir. Bu nedenle havanın soğuk ve durgun olduğu günlerde, kentte hava kirliliği artmakta ve önemli bir sorun haline gelmektedir. Kentteki konutların %73'e varan önemli bir bölümünün sobayla ısıtılması da bunu destekler. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, kentte ölçülen kükürtdioksit oranı 2003 yılında 53, 2004 yılında ise 14 gün, sınır değerleri aşmıştır. Bu nedenle, kış mevsiminin soğuk olması göz önünde tutularak konutların inşasında ısı yalıtımına gereken önemin verilmesi kirliliği artırıcı fosil yakıtların tüketimini azaltacaktır. Arazi çalışmaları sırasında, birçok konutun bu konuda yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Burdur kentindeki konutların büyük bir çoğunluğunun bahçeli tek ya da iki katlı müstakil olması, konutların merkezi ısıtma sisteminden mahrum olmasına yol açtığı gibi, yalıtım konusunda da yeterli donanımın olmamasına yol açmaktadır.

Fotoğraf 1.2. Kış mevsiminde kentte hava kirliliği tehlikeli seviyeye ulaşır.

Tablo 1.5. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Mevsimlere Göre Sıcaklık Ortalamalarının Dağılışı (ºC).

Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Burdur	3.2	11.5	23.2	14
Antalya	10.6	16.1	26.7	19.9
Konya	1.0	10.7	21.9	12.2

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Görülüyor ki, Burdur'da mevsimler arası sıcaklık farkları oldukça belirgindir. Kış ile ilkbahar arasında 8.3 ºC, ilkbahar ile yaz arasında ise 11.7 ºC'lik bir fark vardır. Nitekim mevsimler arasındaki en büyük fark ilkbahar ve yaz mevsimleri arasında meydana gelirken, bu fark yaz ile sonbahar arsında 9.2 ºC, sonbaharla kış arasında ise 10.8 ºC'dir. Sonuç olarak mevsimler arasında meydana gelen belirgin sıcaklık farklılıkları, mevsimlerin birbirlerinden belirgin sıcaklık farklılıklarıyla ayrıldığını ve Burdur'da dört mevsimin yaşandığını göstermektedir.

Ortalama yüksek ve düşük sıcaklık değerlerine incelendiğinde, yıl içerisinde en yüksek sıcaklıkların 31.7 ºC ile 6.9 ºC arasında, en düşük sıcaklıkların ise 16.9 ºC ile -0.9 ºC arasında Ocak ve Temmuz ayları arasında değiştiği bu ayda görülmektedir. En sıcak ayın (Temmuz) ortalama yüksek sıcaklık değeri 31.7 ºC iken, bu ayda ortalama en düşük sıcaklık değeri 16.9 ºC olarak yani 14.8 ºC'lik bir farkla gerçekleşmektedir. Bu durum Ocak ayında 6.9 ºC ile -1.1 ºC arasında 8 ºC'lik bir farkla gerçekleşir.

Burdur'da yıllık ortalama sıcaklıkların aylara göre dağılımına bağlı olarak, sıcaklık farkı 22 ºC'dir. Bir hayli yüksek olan amplitüt değeri, Burdur ve çevresinde görülen iklimin, karasal iklim özellikleri gösterdiğinin bir kanıtıdır. Bu değerin, Antalya'da 18.3 ºC, Konya'da 23.5 ºC civarında olduğu düşünüldüğünde, İç Anadolu'da görülen karasal iklimin etkileri açık

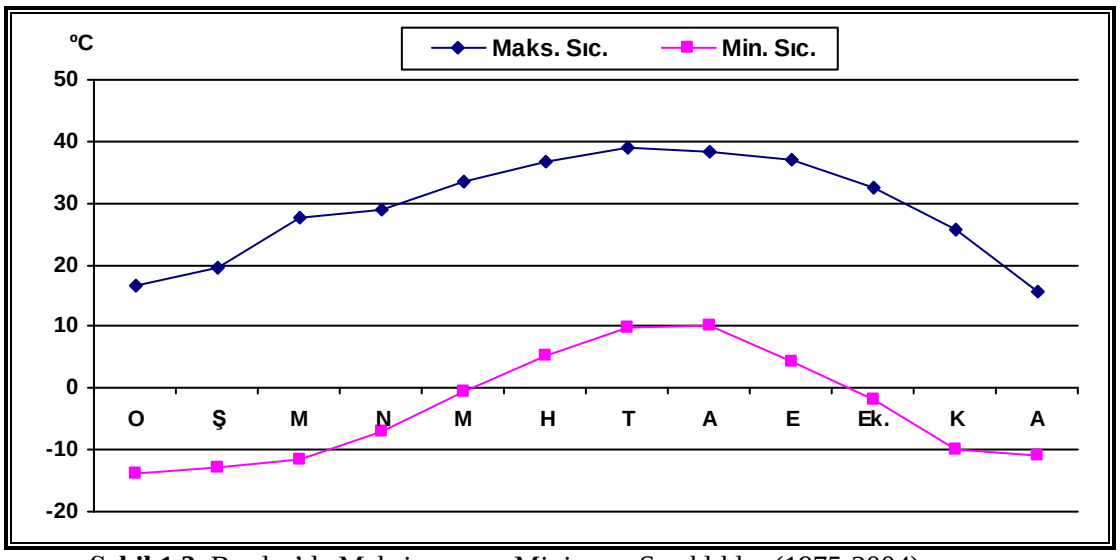
olarak görülmektedir. Burdur'da görülen sıcaklıkların bütün bu özelliklerine göre, *Karasal Geçiş Tipi* termik rejimin[35] etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Burdur'da maksimum ve minimum sıcaklıklar incelendiğinde, sıcaklığın 21 Ocak 2000 yılında minimum -14 ºC'ye, yine aynı yılın 28 Temmuz günü maksimum 39 ºC'ye, ulaştığı görülmektedir (Tablo 1.6.). Buna göre, Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında sıcaklıkların beklenmeyen bir şekilde -10 ºC ve daha da altına düşebildiği anlaşılmaktadır. Bu tür yaşanan ani düşük sıcaklıklar, şehirde konutların ısıtılması, enerji tüketimi ve hava kirliliği gibi sorunlara yol açabildiği gibi konutlardaki birçok donanıma da zarar vermektedir. Özellikle binaların çatılarında bulunan güneş kolektörleri sıcaklığın ani değiştiği böyle günlerde büyük zarar görürler.

Tablo 1.6. Burdur'da Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar (1975-2004).

Aylar	**O**	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**Ek.**	**K**	**A**	**Yıllık**
Mak. Sıcak. ºC	16.6	19.4	27.8	29.0	33.5	36.8	39.0	38.3	37.0	32.4	25.6	15.8	39.0
Min. Sıcak. ºC	-14.0	-13.0	-11.6	-7.0	-0.4	5.2	9.7	10.2	4.4	-2.0	-9.9	-11.0	-14.0

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.3. Burdur'da Maksimum ve Minimum Sıcaklıklar (1975-2004)

Burdur kentinde yaz günü (günlük yüksek sıcaklığın 25ºC'nin üzerine çıktığı günler) ve tropik günlerin (günlük yüksek sıcaklığın 30 ºC'nin üzerine çıktığı günler) yıl içindeki dağılışı incelendiğinde, yaz mevsiminin neredeyse tamamına yakınının 25 ve 30 ºC sıcaklıklarda geçtiği görülmektedir. Doğal olarak Temmuz ve Ağustos ayları yaz günü ve tropik günlerin en çok görüldüğü aylardır (Tablo 1.7). Yaz günü sayısının, Mart-Kasım ayları arasında yılda yaklaşık 130, tropik günlerin ise, Mayıs-Ekim arasında yılda 66.2 günü bulması, kentin turistik potansiyelini artırmaktadır. Özellikle, Burdur Gölü'nün kente yakın

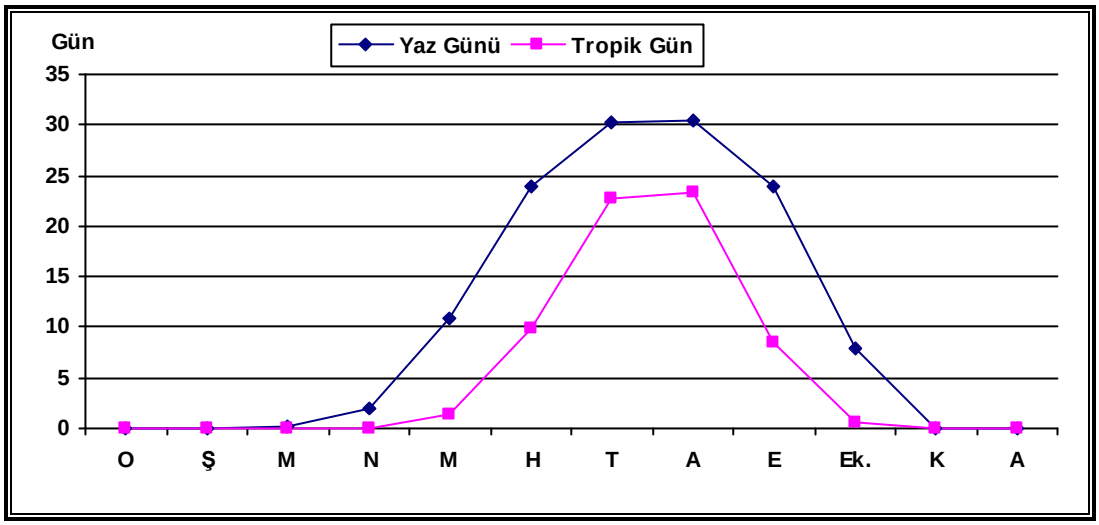
[35] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:26.

bir sahada yer alması bu potansiyeli destekleyici bir başka özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1.7. Burdur'da Yaz ve Tropik Günlerin Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Yaz Günü	-	-	0.2	2.0	10.9	24.0	30.2	30.5	24.0	8.0	-	-	129.9
Tropik Gün	-	-	-	-	1.3	9.9	22.7	23.3	8.5	0.5	-	-	66.2

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

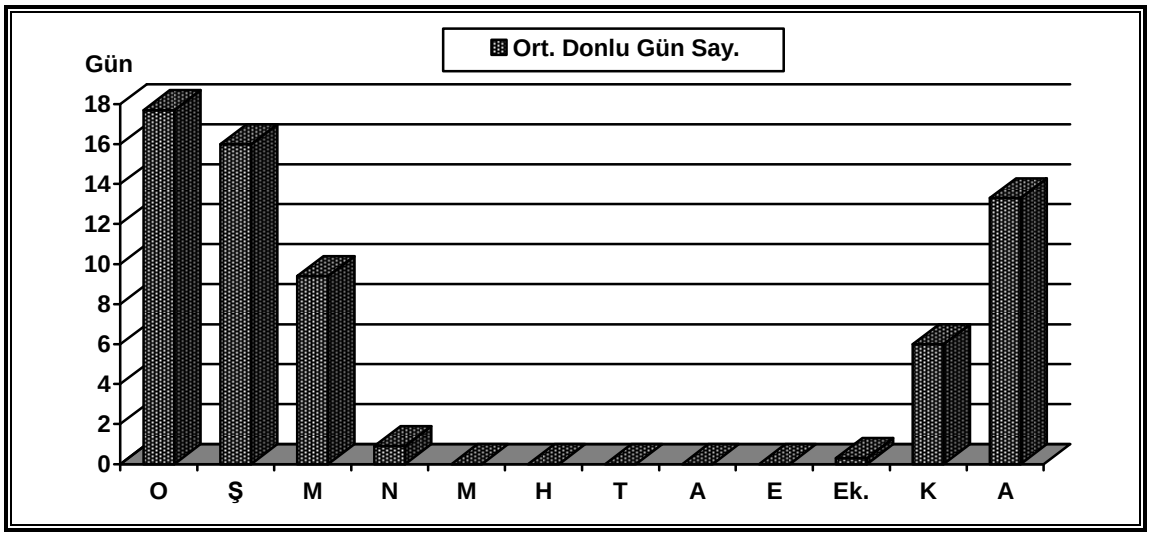
Şekil 1.4. Burdur'da Yaz ve Tropik Günlerin Aylara Göre Dağılımı.

Tarım, ulaşım, inşaat gibi insan faaliyetlerinin tümünü, önemli derecede etkileyen iklim özelliklerinden biri de don olayıdır. Burdur'da yılda 63.6 gün don olayı görülmektedir. Doğal olarak, bunun 47 günü kış mevsimine ait olup, 17.7 günle Ocak ayı başta gelir (Tablo 1.8.). Yine diğer iklim verilerinde olduğu gibi, Burdur'da yıl içerisinde don olayının görüldüğü gün sayısı, Akdeniz kıyı kesiminden çok, İç Anadolu Bölgesi'nden azdır. Buna göre yıllık donlu gün sayısı Antalya'da yılda 0.7 gün gibi çok düşük bir değerde gerçekleşirken, Konya'da 85 güne çıkmaktadır. Burdur'da özellikle Nisan ve Ekim ayları beklenmeyen don olaylarının görülme ihtimalinin olması nedeniyle, beşeri faaliyetler açısından kritik aylardır. Tarım sektörünün il ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu göz önüne alınacak olursa, Nisan ve Ekim aylarında Burdur'daki tarımsal faaliyetlerin daha dikkatle sürdürülmesi gerekmektedir. Bunun yanında, bina inşaatı ve kentsel alt yapı (asfalt, kaldırım, su, kanalizasyon gibi) çalışmalarında da bu kritik ayların göz önünde bulundurulması şarttır.

Tablo 1.8. Burdur'da Don Olayının Görüldüğü Günlerin Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Ort. Don. Gün Say.	17.7	16.0	9.4	0.9	0.0	-	-	-	-	0.3	6.0	13.3	63.6

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.5. Burdur'da Don Olayının Görüldüğü Günlerin Aylara Göre Dağılımı.

Günümüzde modern kentlerin oluşturulmasında, alt yapı çalışmalarının önemi büyüktür. Hızlı kentleşme ve bunun getirdiği hızlı büyüyen kentlerin sorunlarını asgari düzeyde tutmak ve kenti yaşanabilir yapabilmek adına, alt yapı çalışmalarında gün geçtikçe yeni açılımların olduğu görülmektedir. Alt yapı çalışmalarında arzu edilen sonuçları almak için, belirli derinliklerdeki toprak sıcaklıklarının bilinmesi yerinde olacaktır. Yine toprak sıcaklıkları kent alt yapı çalışmalarının yanında, tarımsal faaliyetler için de gerekli olan veriler arasındadır.

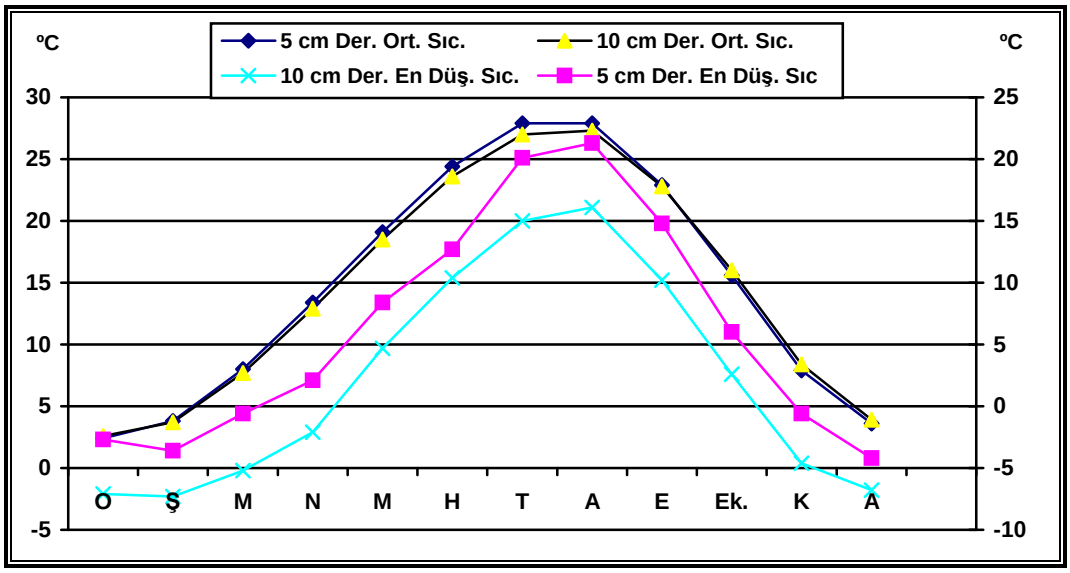
Bütün bu amaçlar göz önüne alınarak belirli derinliklerdeki yıllık ortalama toprak sıcaklıkları incelendiğinde, sıcaklıkların 13.8 ile 14.7 ºC arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Yine ortalama sıcaklıkların aylara göre dağılımı ele alındığında, altyapı faaliyetlerine engel teşkil edebilecek herhangi bir değere rastlanmamaktadır. Fakat, bu konuda doğru bir yorumda bulunabilmek ancak düşük sıcaklıkların da göz önüne alınmasıyla olabilir. Buna göre; 5, 10 ve 20 cm derinliklerde -0.5 ile -4.2 arasında değişen en düşük sıcaklıklar, 50 cm derinlikte ise, 0 ºC'nin altına hiç düşmemektedir. Özellikle Aralık, Ocak, Şubat aylarında 5, 10 ve 20 cm derinlikteki toprağın zaman zaman donabileceği anlaşılmaktadır (Tablo 1.9). Yüzeye yakın kısımlarda (5 cm) 25.5 ºC olan termik genlik, 50 cm derinlikte 22 ºC'dir. Bütün bu verilerden, Burdur'da yapılacak alt yapı çalışmalarında, 5 ile 50 cm arasındaki derinlikte

bulunabilecek herhangi bir malzemenin, sıcaklık değişikliklerine daha fazla maruz kalacağı, sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 1.9. Burdur'da Belirli Derinliklerde Ortalama ve En Düşük Toprak Sıcaklıkları (ºC)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
5 cm der. Ort. Sıc.	2.4	3.8	8.0	13.4	19.1	24.4	27.9	27.9	22.9	15.6	7.9	3.6	14.7
5 cm der. En Düşük Sıc.	-2.7	-3.6	-0.6	2.1	8.4	12.7	20.1	21.3	14.8	6.0	-0.6	-4.2	-4.2
10 cm der. Ort. Sıc.	2.6	3.7	7.7	12.9	18.5	23.6	27.0	27.3	22.8	16.0	8.4	3.9	14.5
10 cm der. En Düşük Sıc.	-2.1	-2.3	-0.2	2.9	9.7	15.4	20.0	21.1	15.2	7.6	0.4	-1.8	-2.3
20 cm der. Ort. Sıc.	2.1	3.1	6.7	11.9	17.4	22.4	26.0	26.3	22.2	15.7	8.1	3.6	13.8
20 cm der. En Düşük Sıc.	-2.0	-1.5	-1.5	4.0	8.0	15.0	19.8	21.7	15.5	6.8	-0.5	-1.6	-2.0
50 cm der. Ort. Sıc.	4.2	4.4	7.1	11.6	16.5	21.5	25.2	25.9	23.1	17.8	11.0	6.2	14.5
50 cm der. En Düşük Sıc.	1.1	0 .6	1.2	5.7	10.6	15.8	21.3	22.6	17.7	11.4	5.6	2.0	0.6

Kaynak: DMİGM. kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.6. Burdur'da Belirli Derinliklerde Ortalama ve En Düşük Toprak Sıcaklıkları

1.2.3. Atmosfer Basıncı ve Rüzgarlar

Hava basıncının yıllık, aylık, günlük değişimleri, sıcaklık, yağış, rüzgar gibi iklim elemanlarını etkilemesiyle yeryüzündeki birçok konuda olduğu gibi, kentleri de doğrudan yada dolaylı olarak etkilemektedir.

Burdur, bulunduğu enlem ve konumundan dolayı, yıl boyunca farklı basınç merkezlerinden kaynaklanan farklı hava kütlelerinin etkisinde kalır. Aslında bu atmosferik şartlar bütün ülke geneli için geçerli olan bir durum olarak kabul edilebilir. Yani yıl içerisinde Anadolu'yu etkileyen atmosferik şartlar ve basınç merkezleri, Burdur'daki genel basınç durumunu da belirlemektedir. Özellikle kış mevsiminde ülkemizi etkileyen kontinental polar (cP) hava kütlelerinin oluşturduğu yüksek basınç ile güneydoğu Avrupa üzerinden ülkemize ulaşan yüksek basınç, araştırma sahası basınç durumu için de belirleyici olmaktadır. Yine,

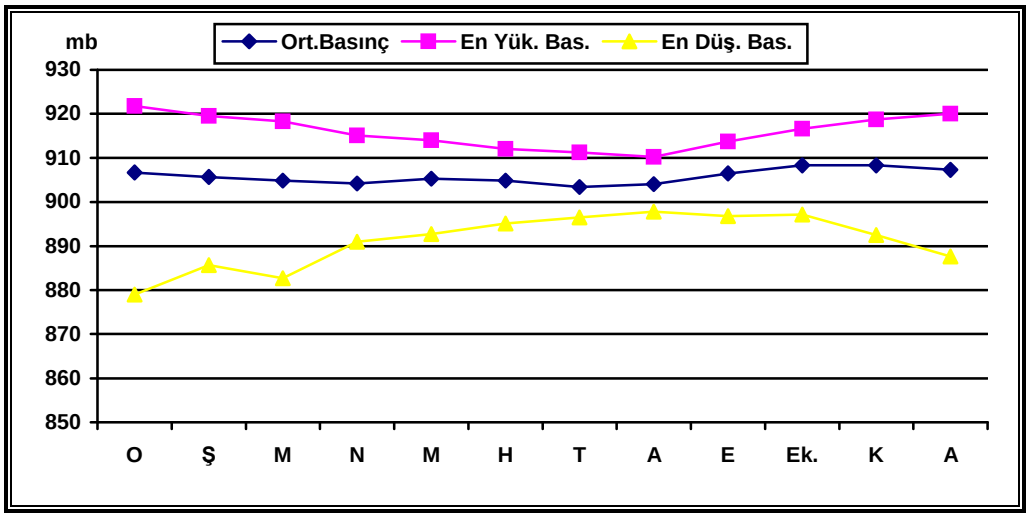
Kuzey Afrika üzerinde yerleşen subtropikal yüksek basınç merkezi güneyden etkilerken, basınç merkezlerinin bu genel durumuna bağlı olarak oluşan, Akdeniz cephesinin etkileriyle gelişen frontal faaliyetler basınç değerlerinde sık sık yükselme ve düşmelere yol açar.[36]

Yıllık ortalama basınç değerleri incelendiğinde, genel hava dolaşımına bağlı olarak, yaz mevsiminin bitiminde, yani Eylül ayında değişmeye başlayan basınç koşulları, sonbahar ve kış süresince yüksek değerdedir. Eylül-Şubat arasında görülen yüksek basınç değerleri, özellikle Ekim ve Kasım aylarında 908.3 mb'la en yüksek seviyeye ulaşır. Buna karşın Mart-Eylül arasında genel bir düşüşün olduğu, ve hatta yıllık ortalama değer olan 905.8 mbar'dan aşağıda basınç değerlerinin varlığı göze çarpmaktadır (Tablo 1.10). Bu durum, başta da ifade edildiği gibi, yaz mevsiminde bütün ülkeyi etkisi altına alan subtropikal (cT) hava kütleleri ile ilgilidir. Bu hava kütlesi Arabistan Yarımadası ve Doğu Akdeniz üzerinden kuzeye çıkarak Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri'ni etkisi altına alır. Kavurucu çöl sıcağını Anadolu'ya taşıyan bu hava kütlesinin bir özelliği de, Basra alçak basınç alanını oluşturmasıdır.[37] Sahada görülen ortalama ve hatta yüksek basıncın aylık değerleri, yükseltinin etkisiyle yıl boyunca normal atmosfer basıncı olan 1013.3 mb'ın altında olduğu görülmektedir.

Tablo 1.10. Burdur'da Yıllık Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Yerel Basıncın Aylara Göre Dağılımı **(mb).**

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Ort. Basınç	906.7	905.7	904.9	904.2	905.3	904.9	903.4	904.1	906.5	908.3	908.3	907.3	905.8
En Yüksek Basınç	921.8	919.5	918.3	915.1	914.0	912.0	911.2	910.2	913.7	916.6	918.7	920.0	921.0
En Düşük Basınç	879.0	885.7	882.7	891.0	892.7	895.1	896.5	897.8	896.8	897.2	892.5	887.6	879.0

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.7. Burdur'da Yıllık Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Yerel Basıncın Aylara Göre Dağılımı.

[36] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:14.
[37] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:14.

Yörede etkili olan basınç şartlarında genel atmosfer dolaşımı yanında, yerel etkileri de göz ardı etmemek gerekmektedir. Orografik uzanış, bu konuda son derece etkilidir. Torosların, genel hatlarla doğu-batı yönündeki uzanışı, güneydeki alçak basınç alanından gelen ılımanlaştırıcı denizel etkilerin, araştırma sahasına girmesine engel olmaktadır. Bu nedenle saha, kış mevsiminde İç Anadolu çanağında çekirdekleşen kutbi, soğuk hava kütlelerinin meydana getirdiği yüksek basınç alanının etkisi altında kalır. Yaz mevsiminde ise, genel hava dolaşımına paralel olarak subtropikal etkilere maruz kalmakta, Basra alçak basınç alanının etkisiyle oluşan ve Akdeniz, Ege Bölgeleri'ni büyük oranda etkileyen çöl sıcaklarından nispeten uzak kalmaktadır. Orografik uzanışa ek olarak sahanın yaklaşık 900 ile 1000 metreler arasında değişen yükseltisini de bu konuda göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır.

Araştırma sahasını etkileyen rüzgar sistemleri ve bunların esiş yönleri genel hatlarıyla incelendiğinde, hakim rüzgar yönünün ortaya çıkmasında, ülkemizi etkileyen genel basınç merkezlerinin yanında, kentin yerleştiği depresyon ve depresyonu çevreleyen orografik uzanışın başlıca belirleyici faktör olduğu görülür. Araştırma sahasında hakim rüzgar yönlerinin, çoğunlukla KD, KB ve GD yönlerinde, yani genel bir ifadeyle kuzey ve güney yönlerinden olması, mevsimlere göre değişiklik gösteren basınç merkezlerinin etkisini açıkça göstermektedir. Kış mevsiminde ülkemizin iç kesimleri aşırı soğuma nedeniyle diverjans, kuzey ve güneydeki denizler ise birer konverjans sahası durumuna gelmektedir. Gerek hava şartlarını, gerekse rüzgar istikametlerini belirleyen bu genel durum, ortalama olarak Eylül ayında başlar ve Ocak ayında en karakteristik şeklini alır. Kış mevsiminde iç kesimlerin genel hava şartlarını belirleyen bu durum kuzey ve güney sektörlü rüzgarlara sebep olmaktadır.[38] Yaz mevsiminde ise, kuzeybatıya ilerlemiş olan Asor yüksek basınç alanından, güneydoğuda yer alan Basra alçak basınç alanına doğru büyük bir hava hareketi söz konusudur. Bu sebeple bütün Türkiye'de yaz mevsiminde KD ve KB'dan esen rüzgarlar hakimdir.[39]

Bütün bu ortalama şartları oluşturan genel basınç merkezlerinin etkilerinin yanında, Burdur'daki hakim rüzgar yönlerinin belirmesinde yeryüzü şekillerinin etkinliği de söz konusudur. Burdur'da keşişlemenin yıllık %37.5'lik frekansla hakim rüzgar yönünü oluşturması, genel basınç merkezlerinin yanında yeryüzü şekilleri ve dolayısıyla orografik uzanışla bağlantılıdır. Aslında araştırma sahasının güneyinde yer alan Toros dağ silsilesinin doğu-batı yönünde uzanışları güney sektörlü rüzgarların sahayı etkilemesine engel teşkil

[38] Erinç, S., 1996, Klimatoloji ve Metotları. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, s:308.
[39] Erinç, S., 1996, a.g.e. s:310.

etmektedir. Özellikle %3 frekansla güneyden esen kıble ve %5.5 frekansla güney batıdan esen lodosun yıllık esiş sayılarının düşük olmasının temel nedeni de budur (Şekil 1.8). Fakat, Aksu vadisinin kuzey-güney yönünde uzanarak Toroslarda adeta bir gedik açması, güneyden gelen hava kütlelerinin kısmen iç kesimlere kadar girmesine neden olmuştur. Aksu vadisi boyunca içerlere kadar ulaşan keşişlemenin, kentin günlük yaşamına olumsuz etkiler yaptığı tespit edilmiştir. Keşişlemenin, özellikle kenti güney ve güneydoğudan sınırlandıran ve aşınım yüzeylerini temsil eden ve genellikle doğal bitki örtüsünden yoksun olan tepelerin üzerinden ulaşması, beraberinde bol miktarda toz getirmesine neden olmaktadır. Bilhassa, Çevre ve Orman İl Müdürlüğü'nün 1964 yılından günümüze kadar bu tepelerde yaptığı ağaçlandırma çalışmalarından önce, tozun kentte daha yoğun bir şekilde görüldüğü bilinmektedir. Hatta bu durum, halk arasında Burdur kentini tanımlayan bir deyim haline bile dönüşmüştür ki; yıllardır söylene gelen *sözlü Burdur, tozlu Burdur* sözünün birinci kısmı folklorik (özellikle Türkü zenginliği) zenginliğe dayanırken, ikinci kısmı bu meteorolojik olaya dayanmaktadır. Bu uzun yıllar süren çalışmaların neticesinde dikilen ağaçların yetişmesiyle beraber, günümüzde kent içerisinde görülen toz miktarında hissedilir bir azalmanın olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 1.3. Kentin güneyinde yer alan ağaçlandırılmış tepelik alanlar.

Araştırma sahasında keşişlemeden sonra KB, KD yönlerinden esen poyraz ve karayelin etkili olduğu görülür. Özellikle KD yönünde engel teşkil edebilecek bir oroğrafik uzanışın olmayışı ve aynı zamanda depresyonun uzanış yönüne uygun olması, poyrazın yıllık olarak %25.3 frekansla etkinliğini açıklamaktadır. Burada dikkati çeken bir başka husus ise,

kuzey yönünde esen yıldızın yıllık frekansının %5.7 civarında olmasıdır. Bu durum, Acıgöl ile Burdur depresyonlarını ayıran Söğüt Dağları'nın hava akımlarını engellemesiyle ilgilidir. Nitekim Söğüt sıradağlarının güneybatı yönünde kesintiye uğraması, kuzeybatı yönünden esen karayelin yıllık %17.5 frekansla saha üzerindeki etkinliğini artırmasına yol açmıştır (Tablo 1.11). O halde, araştırma sahasını yıl boyunca etkileyen hakim 3 rüzgardan 2'si kuzey sektörlüdür. Buradan kış mevsiminde bu rüzgarların hava sıcaklığını düşürmek gibi olumsuz etkilerinin olacağı sonucunu çıkarmak hiçte yanlış olmaz. Nitekim, soğuk karakterli olan bu rüzgarlar, kış mevsiminde hava sıcaklığının düşmesine ve binaları ısıtmaya yönelik olarak daha fazla fosil yakıtın tüketilmesine neden olmaktadır. Nihayetinde kullanılan fosil yakıt miktarının artışı ekonomik açıdan bir kayıp olduğu kadar, kentte meydana gelen hava kirliliği yönüyle de olumsuz bir durumdur. Diğer taraftan kent ve çevresinde etkili olan kuzey sektörlü rüzgarların kış mevsiminde yarattığı olumsuz etkilerinin yanında, yaz mevsiminde serinletici bir etkiye sahip olduklarından dolayı, çevredeki tarımsal faaliyetlere olumlu yönde katkıları olmaktadır. Yaz mevsiminde serin esen bu rüzgarların bitkilerdeki su kaybını azalttığı ve bu sebeple tarımsal ürün rekoltesini artırdığı bilinen bir gerçektir. Ekonominin büyük oranda tarıma dayandığı Burdur için, bu durumun olumlu olduğu düşünülebilir.

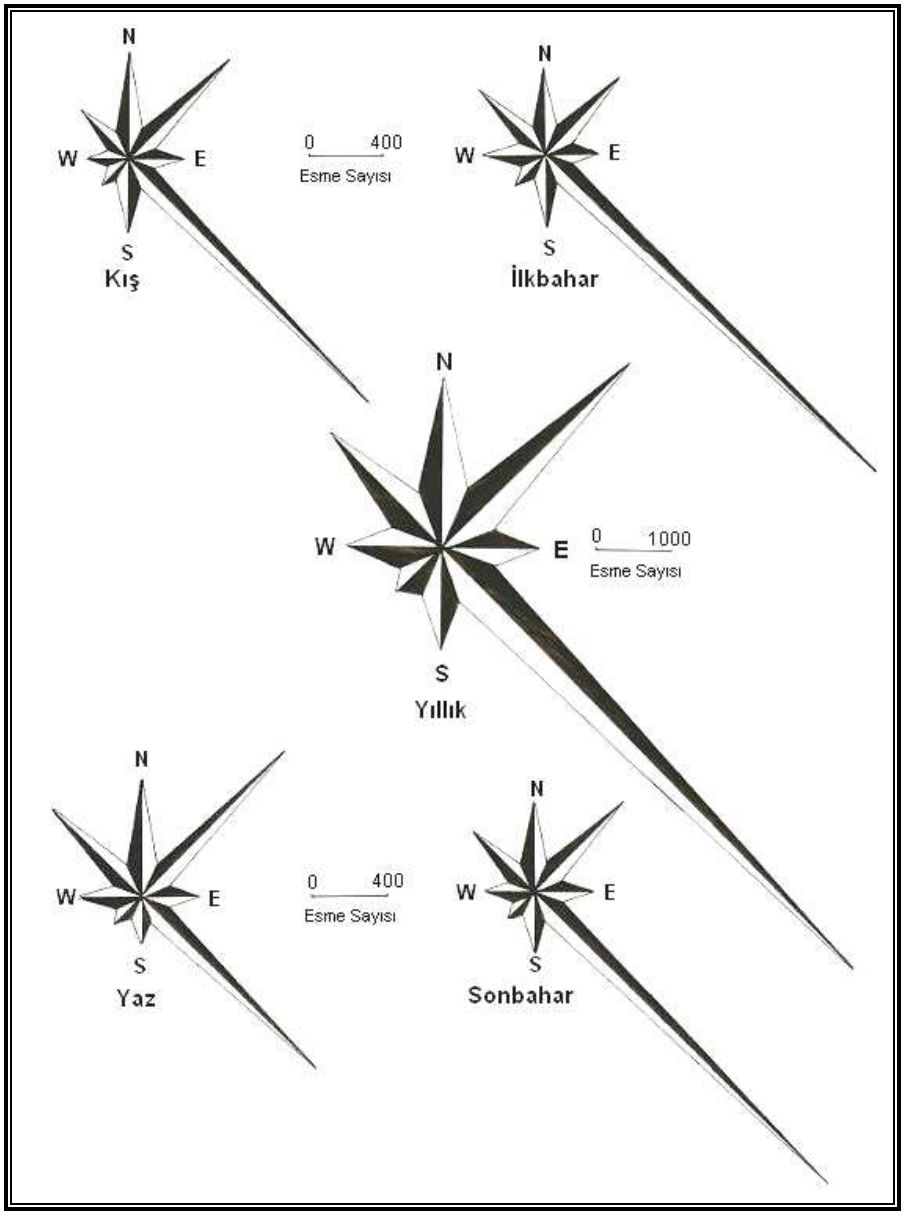
Tablo 1.11. Burdur'da Rüzgarın Yönlere Göre Esme Sayılarının Aylara Göre Dağılımı (30 Yıllık).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
N	151	172	135	104	131	183	203	152	124	125	138	143	**1761**
NNE	359	342	249	170	256	397	541	392	262	288	291	310	**3857**
NE	201	166	138	93	129	224	258	254	153	148	133	120	**2017**
ENE	179	166	154	84	144	151	208	213	184	187	149	143	**1962**
E	70	63	57	58	67	60	71	85	72	84	68	73	**828**
ESE	146	150	169	122	170	95	90	107	150	190	178	158	**1725**
SE	429	404	556	583	540	294	256	344	453	576	516	450	**5401**
SSE	438	392	442	459	342	271	228	233	325	385	448	496	**4459**
S	97	101	95	117	79	49	49	57	58	60	107	118	**987**
SSW	59	57	66	88	66	58	35	36	41	42	57	72	**677**
SW	32	28	27	41	42	34	25	14	29	24	18	43	**357**
WSW	39	35	52	80	95	85	51	49	71	53	33	51	**694**
W	29	36	69	72	96	102	82	65	85	41	41	52	**770**
WNW	107	82	125	157	163	195	186	192	187	137	94	120	**1745**
NW	86	67	103	100	127	137	135	158	120	92	74	65	**1264**
NNW	186	162	194	194	184	238	246	252	191	188	191	196	**2422**

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Araştırma sahasında hakim rüzgar sistemleriyle kent planlaması arasında olan ilişkide söylenebilecek bir başka husus, büyük oranda depresyonun uzanışına paralellik arz eden kentin cadde ve sokak sisteminin, hakim rüzgar yönleri olan KB ve KD'ya açık olmasıdır. Kent açısından olumlu olan bu durum, hava akımının olduğu günlerde rüzgarın caddelerde kanalize olmasına ve kentte hava sirkülasyonun sağlanmasına neden olmaktadır. Bu sayede

özellikle kış mevsiminde fosil yakıtların kullanımı sonucunda oluşan kirli havanın nispeten temizlendiği görülür.

Şekil 1.8. Burdur Kentinin Yıllık ve Mevsimlik Ortalama Rüzgar Frekans Gülleri.

Kentte yıllık ortalama fırtınalı gün sayısı 9.8 gün olup, yılda en fazla Şubat başta olmak üzere Mart ve Nisan aylarında görülmektedir. Özellikle Mart ve Nisan aylarında meydana gelen fırtınaların kent ve çevresindeki tarımsal faaliyetlere az da olsa zarar verdiği bilinir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, Burdur il ekonomisinde tarımın etkin bir rol oynamasından dolayı, tarımsal faaliyetlerin sekteye uğraması yada zarar görmesi Burdur kentini de olumsuz etkilemektedir.

1.2.4. Yağış

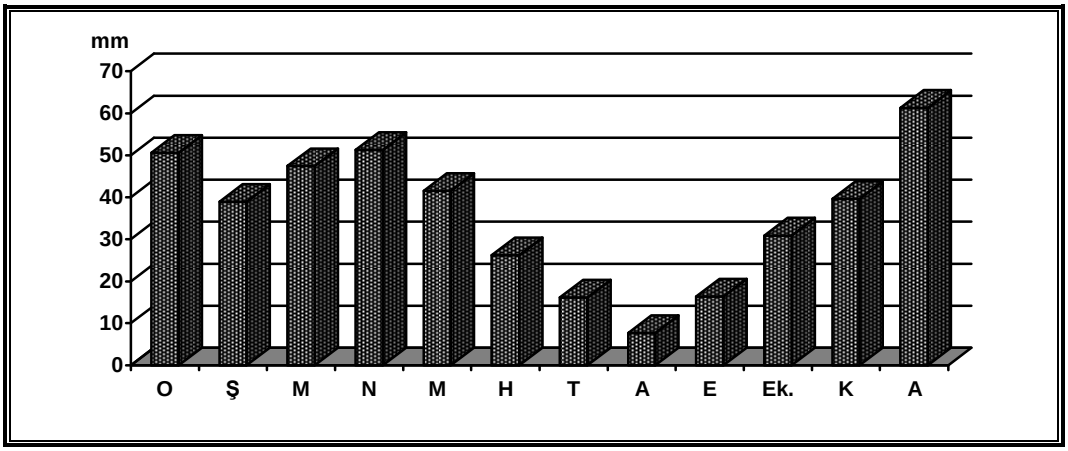
Burdur'da yıllık ortalama yağış 428 mm'dir. Bu yağış miktarıyla Burdur, bulunduğu bölgenin genel yağış özelliklerinden (kıyı kesimi) çok uzaktır. Halbuki, yaklaşık kuş uçuşu 100 km uzaklıkta olan kıyı kesiminde durum oldukça farklıdır. Buna en iyi örnek Antalya istasyonu olup, burada yıllık ortalama yağış miktarı 1043 mm civarındadır. Yine Fethiye'de 956 mm ve Finike'de 954 mm'dir. Öyle anlaşılıyor ki, yatay mesafe fazla olmamasına karşın, kıyıda yer alan istasyonlarda yıllık yağış miktarı, Burdur'da düşen yağışın iki katından fazladır. Daha önceden de üzerinde durulduğu ve diğer iklim elemanlarında da görüldüğü gibi, orografik uzanışın etkileri yağış üzerinde de açık bir şekilde görülmektedir. Akdeniz üzerinden kıyı bölgelerine ulaşan nemli hava kütleleri Torosların denize bakan yamaçlarında yükselir ve bünyesindeki nemi yağış olarak bırakır. Buna karşılık, iç kısımlara ulaşan hava kütleleri taşıdıkları nemin önemli bir kısmını kıyıda bırakmış olduklarından ve dağları aşarak alçaldıkları sırada adiyabatik olarak ısındıkları için daha az nem içerirler. Bu sebeple, iç kesimlerde yağış miktarı kıyı kuşağına göre daha azdır.[40] Hatta daha da iç kesimlere gidildikçe, yağış miktarında meydana gelen düşüşün artığı da bilinen bir gerçektir. Nitekim Konya'da yıllık ortalama yağışın 332.6 mm olması bunu desteklemektedir. Bütün bu coğrafi faktörlerin etkisiyle yıllık düşen ortalama yağış miktarı yönüyle Burdur, Akdeniz Bölgesi'nin genel yağış karakterinden çok, İç Anadolu Bölgesi'nin yağış karakterini yansıtmaktadır. Bu kabul yağış rejimi açısından da geçerlidir.

Tablo 1.12. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (mm).

	O	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**Ek**	**K**	**A**	**Yıllık**
Burdur	50.6	38.9	47.4	51.3	41.5	26.2	16.2	7.7	16.4	30.9	39.6	61.3	428.0
Antalya	255.8	161.3	89.4	43.7	29.2	3.2	2.5	2.4	12.1	62.2	111.5	269.8	1043.0
Konya	40.8	33.2	39.8	30.2	43.6	25.4	6.3	4.3	11.0	30.1	28.4	39.5	332.6

Kaynak: DMİGM. kayıtlarından alınmıştır.

[40] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:49

Şekil 1.9. Burdur'da Yıllık Ortalama Yağışların Aylara Göre Dağılışı

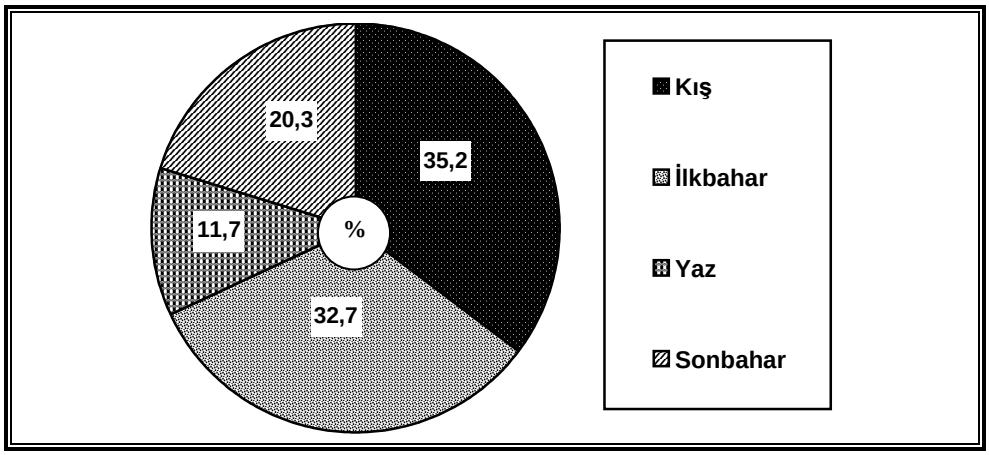
Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılışına bakıldığında, yıl içerisinde düzenli bir dağılışın olmadığı, fakat her ay yağış aldığı görülür (Tablo 1.12). Aylara göre düşen yağış, 61.3 mm ile 7.7 mm arasında değişirken, yağışın en fazla görüldüğü ay Aralık, en az görüldüğü ay ise Ağustos'tur. Yağışın aylara göre dağılışında dikkati çeken bir başka husus, Aralık ayında zirveye çıkan yağış miktarının, Ocak, Şubat ve Mart aylarında azalarak devam ederken, Nisan'da tekrar artmasıdır (Tablo 1.12.). Yılda ortalama 51.3 mm'lik yağış miktarıyla Nisan ayı, Aralık sonra en fazla yağışın düştüğü ikinci aydır. Bu durum, karasal etkilerden dolayı yağışların büyük bir kısmının ilkbahar mevsimine kaymasının yanında, araştırma sahasının özellikle geçiş mevsimlerinde farklı karakterli hava kütlerinin karşılaşma kuşağında yer almasıyla açıklanabilir.

Dağılış konusunda mevsimlere göre de bir değerlendirme yapmak gerekirse, yağışların çoğunluğu kış (150.8 mm) ve ilkbahar (140.2 mm) mevsimlerinde düşmektedir. Sonbaharda 86.9 mm yağış düşerken, en az yağış 50.1 mm ile yaz mevsiminde düşmektedir. Yağış miktarlarını oransal olarak ifade edecek olursak, yıllık ortama yağışın % 35.2'si kış, % 32.7'si ilkbahar, % 20.3'ü Sonbahar ve % 11.7'si de yaz mevsiminde düşer. En fazla yağışın düştüğü kış mevsiminden sonra, ilkbahar mevsiminin 2. sırada yer alması, tarımsal faaliyetler açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Verilere göre, araştırma sahasında yaz kuraklığının yaşandığı görülmekle birlikte, burada asıl Akdeniz iklimine has bir yaz kuraklığından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü az da olsa, yıllık ortalama yağışın 50.1 mm'si yaz mevsiminde düşmektedir (Tablo 1.13.).

Tablo 1.13. Burdur, Antalya ve Konya Kentlerinde Yıllık Toplam Yağış Tutarının Mevsimlere Göre Dağılımı (mm).

	Kış		İlkbahar		Yaz		Sonbahar	
	Yağış Tut.	%'si	Yağış Tut.	%'si	Yağış Tut.	%'si	Yağış Tut.	%'si
Burdur	150.8	35.2	140.2	32.7	50.1	11.7	86.9	20.3
Antalya	686.9	65.8	162.3	15.5	8.1	0.7	185.8	17.8
Konya	113.5	34.1	113.6	34.1	36	10.8	69.5	20.8

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.10. Burdur Kentinde Yıllık Yağış Tutarının Mevsimlere Göre Dağılımı.

Ülkemiz yağış rejiminde bölgesel farklılıkların görülmesinin temel sebebi, hava kütlelerinin mevsimlik hareketleri ile cephesel depresyonların frekanslarıdır. Bu konuda yeryüzü şekilleri ikinci dereceden belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de bu sebepler dahilinde alanları ve özellikleri değişen yağış rejimi tipleri meydana gelmiştir.[41] Araştırma sahası, yer şekilleri, yükselti ve nispeten artan karasallığın etkisinden dolayı Akdeniz yağış rejiminden farklı, İç Anadolu yağış rejimini yansıtan bazı özellikler göstermektedir. Bu bağlamda araştırma sahasında Ekim'den itibaren seyrek olarak başlayan yağışlar, Aralık'ta maksimuma ulaşmaktadır. Aralıktan sonra nispeten azalan yağışlar, Nisan ayında tekrar artmaktadır.

Bütün bu verilerden açıkça anlaşılıyor ki, Burdur'a düşen yıllık ortalama yağışın mevsimsel dağılış özellikleri, Akdeniz yağış rejiminden daha çok, İç Anadolu karasal ikliminin yağış rejimine benzemektedir.

Yağışın dağılışı ve tarımsal faaliyetlerle ilgili bir başka sorun ise, Burdur'da yetişen bazı tarım ürünlerinin hasat dönemi olan yaz mevsiminde bu bitkilerin mutlak kuraklık isteğidir. Özellikle bu konuda en hassas tarım ürünü, ülkemizde yıllık üretimin %42,8'ini Burdur ilinin karşıladığı *Anason*'dur. Bitkinin olgunlaşmasından sonra, az da olsa suyla teması kalitesini düşürmektedir. Anasondan sonra tahıllar için de benzer bir durum söz

[41] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:54

konusudur. Sonuç olarak, Burdur'da yağışın mevsimsel dağılışının (özellikle yaz mevsiminde düşen az miktardaki yağış), tarımsal faaliyetler üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu söylenebilir.

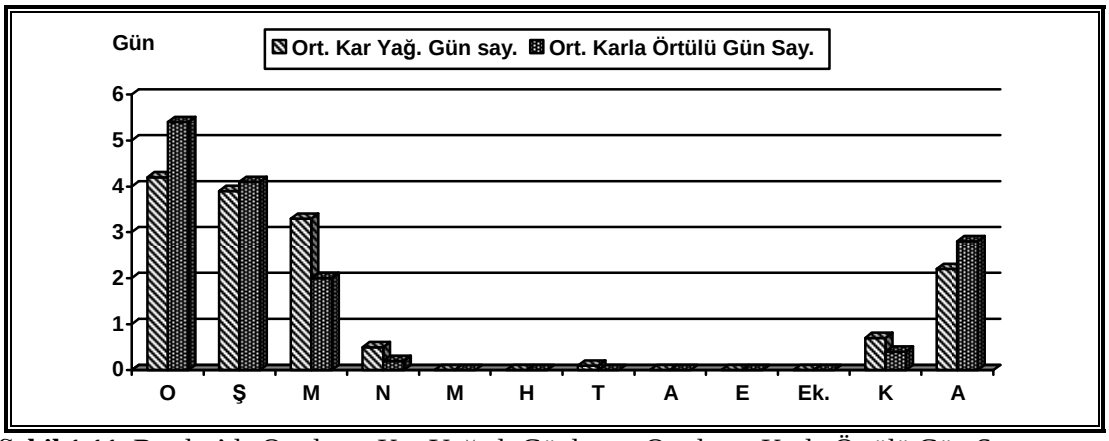
Yıllık yağış ortalamasının 428 mm olduğu Burdur'da, özellikle ilkbahar sonu ile yaz aylarında yağışların sağanak olarak düşmesinin yanında, özellikle alt yapı yetersizliklerinden kaynaklanan sel olaylarının meydana geldiğini görmek mümkündür. Kentin en eski yerleşim yerini oluşturan Ulu cami çevresinin, yüzyılı aşkın bir kanalizasyon sistemine sahip olması (sistem eski olması nedeniyle yetersizdir) ve bu kesimde eğim değerlerinin yüksek olmasından dolayı yağmur sularının cadde ve sokaklardan aktığı tespit edilmiştir. Eğimin fazla olduğu Tepe, Karasenir ve Değirmenler gibi mahallelerde de aynı sorun yaşanır. Yine yağışla ilgili olarak kentte belirlenen bir başka sorun, gerek yerleşmenin bulunduğu alanın yeryüzü şekillerine, gerekse alt yapı yetersizliğine bağlı olarak, yağmur sularının kent yerleşim alanından geçen üstü açık birçok dere vasıtasıyla drene ediliyor olmasıdır. Zaman zaman derelerin taşmasıyla sonuçlanan sel felaketlerinin yaşanması, dere kenarlarındaki konut alanlarının zarar görmesine neden olmaktadır. Bu konuda Burdur kentinin özellikle beklenmedik sağanak yağışlara karşı tedbirli olması gerekmektedir. Kentin güneyinde yer alan aşınım yüzeyleri ve tepelik alanlardaki eğim değerlerinin yüksek olması ve litolojik yapıyla bağlantılı olarak, sağanak yağış ve toprak kaymasıyla oluşabilecek çamur akıntısı tehlikesi bu konuda dikkat çekmektedir.

Burdur'da yıllık ortalama yağışların % 35.2 gibi bölümü kış mevsiminde düşmekte olup, bunun bir kısmı kar şeklinde gerçekleşmektedir. Son 30 yılın meteorolojik verilerine göre, yılda 6-7 aylık bir sürecin 15 gününde kar yağışı görülmektedir. Buna göre Burdur'da, kış mevsimi dışında ilkbahar başları ve sonbahar sonlarında da kar yağışının meydana geldiği anlaşılır (Tablo 1.14). Ocak başta olmak üzere, Şubat ve Aralık ayları kar yağışının en fazla görüldüğü aylardır (Şekil 1.11). Kar yağışlı günlerin %68.6'sı kış mevsiminde, %25.3'ü ise ilkbahar mevsiminde toplanmıştır. Bunun yanında Burdur'da yıllık karla örtülü gün sayısının (14.9 gün) kar yağışlı gün sayısıyla (15.0 gün) neredeyse aynı olması, karın fazla kalıcı olmadığı, yani hemen eridiği anlamına gelmektedir. En yüksek kar kalınlığının 46 cm olduğu da göz önüne alındığında, kar yağışının kent yaşamında fazla olumsuz bir etki yaratmadığı ortaya çıkmaktadır.

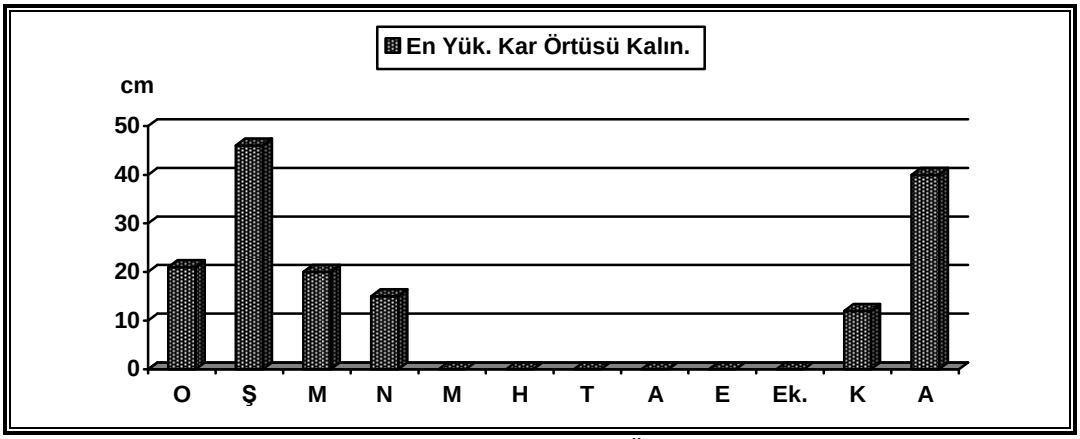
Tablo 1.14. Burdur'da Aylara Göre Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Günler Sayısı ve En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Kar Yağ. Gün. Say.	4.2	3.9	3.3	0.5	0.0	-	0.1	-	-	-	0.7	2.2	15.0
Ort. Karla Ört. Gün Say.	5.4	4.1	2.0	0.2	-	-	-	-	-	-	0.4	2.8	14.9
En Yüksek Kar Ört. Kal.(cm)	21.0	46.0	20.0	15.0	-	-	-	-	-	-	12.0	40.0	46.0

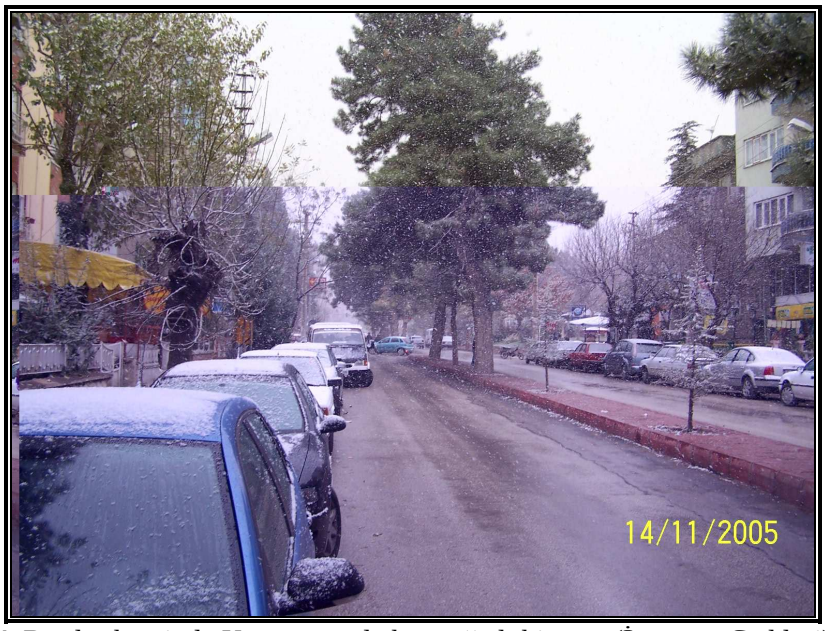
Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.11. Burdur'da Ortalama Kar Yağışlı Günler ve Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı

Şekil 1.12. Burdur Kentinde Görülen En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığının Aylara Göre Dağılımı

Fotoğraf 1.4. Burdur kentinde Kasım ayında kar yağışlı bir gün (İstasyon Caddesi).

Son olarak yıllık dolu yağışının 1.1 gün civarında olduğu Burdur'da, bunun yıl bazında insan faaliyetlerine olan etkisinin çok fazla olmayacağı düşünülebilir. Fakat, yıllık dolu yağışlı günlerin % 72.7'sinin Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarına denk gelmesi, tarım faaliyetleri açısından olumsuzdur. Ayrıca son 30 yıllık verilere göre, Burdur'da yılın 56.7 günü kırağılı, 21 günü de orajlı geçmektedir.

1.2.5. Bulutluluk

Burdur'un ortalama bulutluluk değerleri incelendiğinde, yağışın yıl içerisindeki dağılışıyla paralellik arz ettiği görülmektedir. Bulutluluk değerlerinin Aralık ayı başta olmak üzere kış mevsiminde artması, yağışın az olduğu yaz aylarında ise düşmesi bunun en iyi göstergesidir. Yine yağışın yıllık dağılışında olduğu gibi, ilkbahar mevsiminde bulutluluğun yüksek olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durumun bir uzantısı olarak, ortalama bulutlu ve kapalı günlerin de yıl içerisinde benzer bir seyirde devam ettiği açıktır. Aslında, bulutluluğun kış mevsiminde artıp, yaz mevsiminde düşmesi Karadeniz Bölgesi dışında neredeyse Türkiye'nin geneli için söylenebilecek bir durumdur. Çünkü bu dönem, frontal faaliyetlerin arttığı, yağışların fazlalaştığı ve bağıl nem oranlarının arttığı aylara rast gelmektedir.[42]

Burdur'da yılda ortalama 46.8 gün kapalı geçerken, 123.7 gün açıktır. Bulutluluğun ortalama 3.9 civarında olması ve bunun yanında kapalı gün sayısının az olması, güneş enerjisinden yararlanma açısından olumlu bir ortam yaratır (Tablo 1.15). Ayrıca, iklim

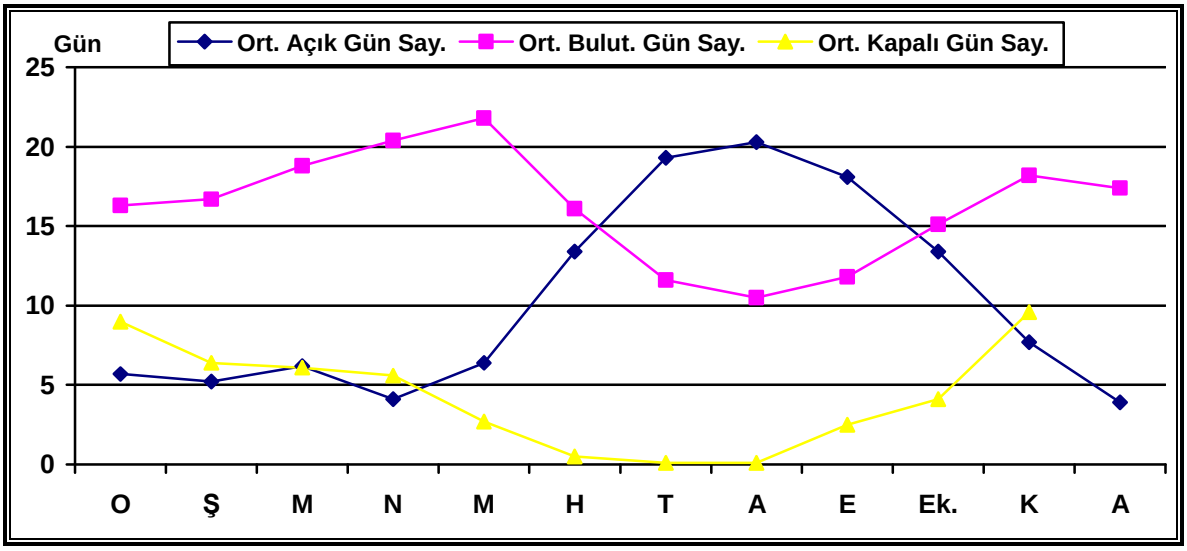
[42] Koçman, A., 1993, a.g.e. s:46

konusunun başında da ifade edildiği gibi, Burdur'un sahip olduğu enlem derecesine bağlı olarak (37º 43´), güneş ışınları yıl içersinde yaklaşık 75º ile 29º arasındaki açılarda gelmektedir. Kısaca, gerek yıl içerisindeki açık gün sayısı, gerekse güneş ışınlarının düşme açısı Burdur'da güneş enerjisinden yararlanma oranını artırmıştır. Bu sebeple, günümüzde Burdur'da güneş enerjisi, konutların sıcak su ihtiyaçlarını karşılamada vazgeçilmez bir enerji kaynağı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Tablo 1.15. Burdur'da Ortalama Bulutluluğun, ve Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılışı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Bulutluluk (0-10)	5.6	5.3	5.0	5.3	4.2	2.5	1.6	1.4	1.7	3.2	4.4	6.1	3.9
Ort. Açık Gün (0.0-1.9)	5.7	5.2	6.2	4.1	6.4	13.4	19.3	20.3	18.1	13.4	7.7	3.9	123.7
Ort. Bulut. Gün (2.0-8.0)	16.3	16.7	18.8	20.4	21.8	16.1	11.6	10.5	11.8	15.1	18.2	17.4	194.7
Ort. Kap. Gün (8.1-10.0)	9.0	6.4	6.1	5.6	2.7	0.5	0.1	0.1	0.1	2.5	4.1	9.6	46.8

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

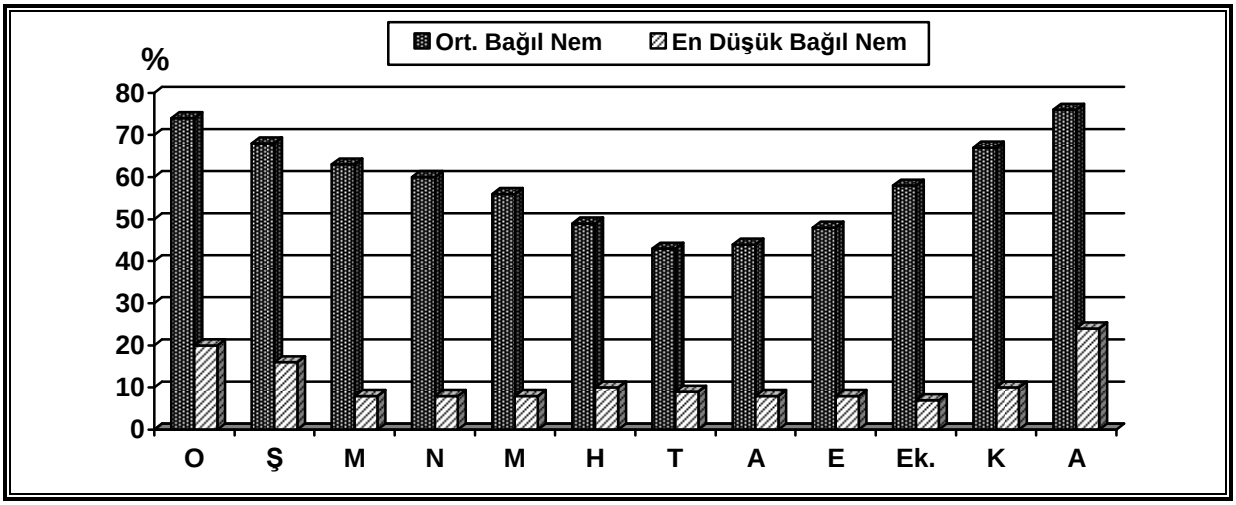
Şekil 1.13. Burdur'da Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılışı.

Burdur'da yıllık ortalama bağıl nem %58'dir. Bağıl nemin aylara göre dağılışı incelendiğinde, kış aylarında yükseldiği, özellikle Aralık'ta % 76 ile maksimuma çıktığı, Temmuz'da ise % 43'le minimum seviyeye düştüğü görülür (Tablo 1.16). Burdur'daki bağıl nemin yıl içerisindeki bu seyri, ortalama yağış ve bulutluluk değerleriyle doğrudan bağlantılıdır. Yani ortalama yağışın ve bulutluluğun yükseldiği aylarda bağıl nemin de yükseldiği gözlenmektedir. Sonuç olarak, bağıl nemin aylara ve mevsimlere göre değişiminin, Burdur kent yaşamı üzerinde belirleyici bir faktör niteliğinde olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 1.16. Burdur'da Ortalama Bağıl Nem ve En Düşük Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Bağıl Nem %	74	68	63	60	56	49	43	44	48	58	67	76	58
En Düşük Bağıl Nem %	20	16	8	8	8	10	9	8	8	7	12	24	7

Kaynak: DMİGM kayıtlarından alınmıştır.

Şekil 1.14. Burdur Kentinde Ortalama Bağıl Nem ve En Düşük Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılımı.

Burdur'da yıllık sisli gün sayısı 7.4'dür. Sisli günlerin genellikle kış ve ilkbahar aylarında yoğunluk kazandığı dikkati çekmektedir. Özellikle Aralık ayının 4.4 günle başta geldiği, bunun yanında 2.3 günle Ocak ayının bunu takip ettiği görülmektedir. Haziran ve Ekim ayları arasındaki dönemde sis görülmemektedir. Burdur'da yıllık sisli gün sayısının 7-8 gün ile sınırlı olması, kent yaşamı üzerinde, özellikle şehir içi ve şehirler arası karayolu ulaşımında olumlu bir etki yaratmaktadır. Bu sebeple yıl içerisinde sisten dolayı ulaşımın aksaması söz konusu değildir.

Çalışmanın buraya kadar ki olan kısmında Burdur'un başlıca iklim elemanları incelenmeye ve bunların kent yaşamına dönük dolaylı ya da doğrudan etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Burdur'da görülen iklim tipinin ortaya konulması açısından, yağış-sıcaklık ve buharlaşma-terleme arasındaki ilişkilerin daha ayrıntılı incelenmesi amacıyla, bundan sonraki kısımda Thornthwaite, Köppen, Emm de Martonne, ve Erinç formülleri Burdur meteoroloji istasyonu verilerine uygulanmaya ve buna bağlı olarak araştırma sahasının su bilançosu ve iklim tasnifi yapılmaya çalışılmıştır.

Burdur'un son 30 yıllık meteoroloji verileri (ortalama sıcaklık ve yağış) Köppen'in iklim tasnifi formülüne uygulandığında, Burdur'un yağış değeri (r=42.8 cm), yıllık ortalama sıcaklık değerinin iki katından (2t=26ºC) büyük olmasından dolayı *step sahasının dışında nemli iklimlere yakın bir sahada bulunduğu* ortaya çıkmaktadır. Yine Köppen formülüne göre, Burdur'da en soğuk ayın ortalama sıcaklığı (Ocak 2.5ºC) 18ºC'den az, fakat -3ºC'nin üstünde ve en sıcak ay ortalaması (Temmuz 24.5ºC) 10ºC'den fazla olduğu için, Burdur C harfiyle temsil edilen *orta iklimler kuşağında* yer alır. Aynı formüle göre, Burdur'da yazların kurak ve soğuk devredeki en yağışlı ayın yağış tutarı (Aralık 61.3 mm), sıcak devredeki en

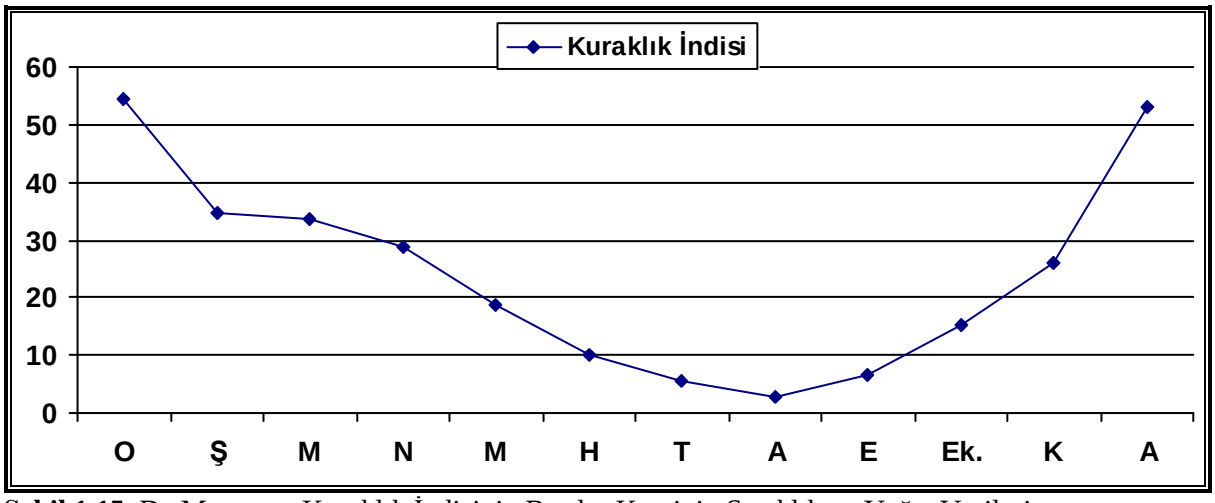
kurak ayın (Ağustos 7.7 mm) yağışının en az üç misli ve en kurak ayın yağışı 30 mm'den az olduğu için, Cs ile temsil edilen iklim tipinin hakim olduğu belirlenmiştir. Son olarak, araştırma sahasında kışların soğuk, yıllık ortalama sıcaklığın 13.0 ºC ile 18ºC'den az ve en sıcak ay olan Temmuz'un ortalama sıcaklığının 24.5ºC ile 18 ºC'nin üstünde olduğu göz önünde bulundurulursa, Burdur'da Csk ile temsil edilen *kışı soğuk ve yağışlı, yazı kurak, nemli bir iklimin* görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Bu özelliğiyle Csa ile temsil edilen Akdeniz ikliminden de ayrılmaktadır.

Araştırma sahasının meteorolojik verileri De Martonne'nin 1942'de ortaya koyduğu yıllık ve aylık kuraklık indisi formüllerine göre değerlendirildiğinde, 10.6 olan yıllık kuraklık indisiyle Burdur'un *yarıkurak sahalar ile nemli bölgeler arasındaki sahalarda* yer aldığı saptanmıştır (Tablo 1.17.). Aylara göre kuraklık indisleri göz önüne alınırsa, yılda 6 ayın nemli, 3 ayın yarı kurak-nemli arası ve iki ayın da yarı kurak geçtiği anlaşılmaktadır. Yılda sadece Ağustos ayı 2.7 kuraklık indisiyle kurak özellikler göstermektedir. Öyle görünüyor ki, Burdur'da 6 aylık nemli dönemden önce ve sonra olmak üzere yılda iki ayrı dönemde yarı kurak-nemli arası ve yarı kurak dönemlerin özellikle ilkbahar'dan yaza (Mayıs, Haziran), yazdan sonbahara (Eylül, Ekim) geçiş dönemlerinde yaşandığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle yaklaşık olarak geçiş mevsimlerinde görülen bu dönemlerden, ilkbaharda görülen yarı kurak-nemli arası ve yarı kurak dönem, hem bir ay daha uzun sürmekte, hem de yaz mevsimi ortasına kadar kaymaktadır (Tablo 1.17.). Bu durum, kışları yağışlı olan araştırma sahasında, yıllık yağışların ilkbahara kaydığının bir göstergesi olarak kendini gösterir.

Tablo 1.17. De Martonne Formülüne Göre Burdur'un Aylık Kuraklık İndisleri

Aylar	**O**	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**Ek**	**K**	**A**	**Yıllık**
Sıcaklık (ºC)	2.5	3.4	6.8	11.4	16.4	21.2	24.5	24.0	19.7	14.2	8.2	3.9	13.0
Yağış (mm)	50.6	38.9	47.4	51.3	41.5	26.2	16.2	7.7	16.4	30.9	39.6	61.3	428.0
Kuraklık İndisi	54.3	34.8	33.8	28.7	18.8	10.0	5.6	2.7	6.6	15.3	26.1	52.9	10.6
Kategori	Nemli				Yarı Kurak-Nemli arası		Yarı Kurak	Kurak	Yarı Kurak	Yarı Kurak-Nemli arası	Nemli		**Yarı Kurak-Nemli arası**

Kaynak: DMİGM kayıtlarından yararlanılarak hesaplanmıştır.

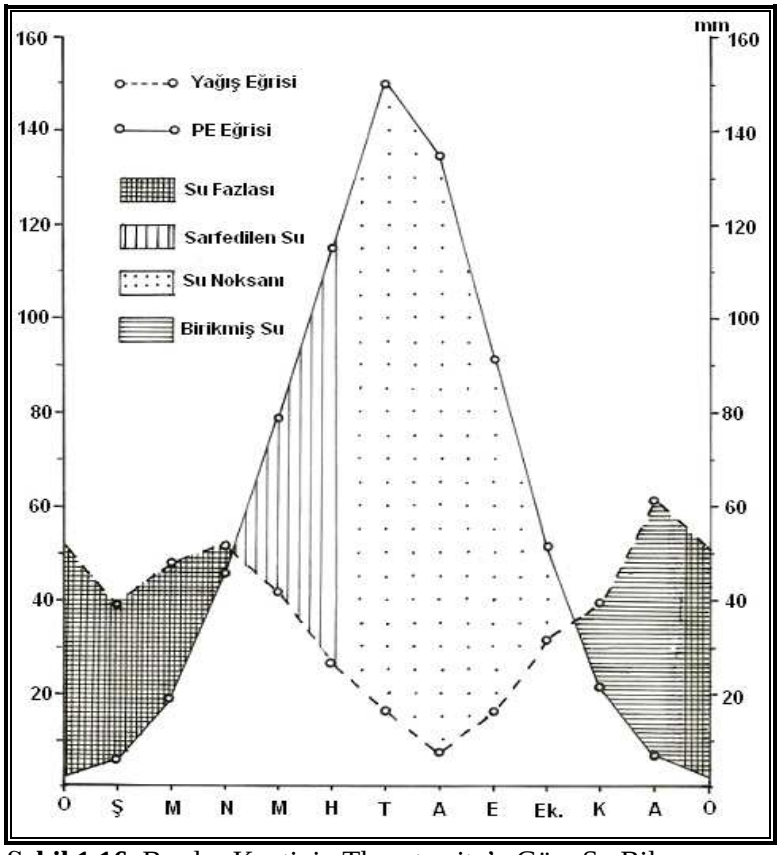
Şekil 1.15. De Martonne Kuraklık İndisinin Burdur Kentinin Sıcaklık ve Yağış Verilerine Uygulanması (Yıllık Seyri).

Thorntwaite'in iklim tasnifi formülüne göre Burdur'da, **D B´₂ s b´₃** harfleriyle temsil edilen *yarıkurak, ikinci dereceden mezotermal (orta sıcaklıktaki iklimler), su noksanı yaz mevsiminde (yani su fazlası kış mevsiminde) ve orta derecede olan, deniz tesirine yakın tali* iklim tipi görülmektedir. Burada ayrıca, Burdur'un -23 yağış tesirlilik indisiyle, **C₁** harfiyle temsil edilen *kurak-az nemli* iklim tipi sınırına yakın olduğu da belirtilmesi gereken diğer bir husustur. Bu genel değerlendirmeden sonra, Thorntwaite formülüne göre hazırlanmış Burdur su bilançosu tablosunu ayrıntılı olarak incelendiğinde; Yağışların genellikle kış ve ilkbahar mevsimlerinde düştüğü ve bunun doğal bir sonucu olarak da Ocak-Nisan arasında su fazlası, Temmuz-Ekim arasında da su noksanı görülür. Bu iki dönem arasında, Nisan ayında PE'nin yağış miktarını geçmesi, diğer bir ifadeyle potansiyel evapotraspirasyonun yağıştan fazla olması, (Nisan-Haziran arasında) topraktaki birikmiş olan suyun sarf edilmesine neden olmaktadır. Burdur'da yağışın tekrar PE değerini geçmesi Kasım ayında gerçekleşmekte ve bu aydan itibaren toprakta su birikmeye başlamaktadır (Tablo 1.18.).

Tablo 1.18. Burdur'un Su Bilançosu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Ort. Sıcaklık (ºC)	2.5	3.4	6.8	11.4	16.4	21.2	24.5	24.0	19.7	14.2	8.2	3.9	13.0
Sıcaklık İndisi	0.35	0.53	1.59	3.48	6.04	8.91	11.09	10.75	7.97	4.86	2.12	0.69	58.38
Düzeltilmemiş PE	4.2	6.6	18.0	41.0	64.0	93.0	120.0	115.0	89.0	52.0	25.0	8.0	-
Düzeltilmiş PE	3.6	5.5	18.5	45.1	78.1	114.4	150.0	134.5	91.7	50.5	21.2	6.6	719.7
Yağış (mm)	50.6	38.9	47.4	51.3	41.5	26.2	16.2	7.7	16.4	30.9	39.6	61.3	428.0
Birikmiş Suyun Aylık Değişimi	26.9	0	0	0	36.6	63.4	0	0	0	0	18.4	54.7	-
Birikmiş Su	100	100	100	100	63.4	0	0	0	0	0	18.4	73.1	-
Gerçek Evapot.	3.6	5.5	18.5	45.1	78.1	26.2	16.2	7.7	16.4	30.9	21.2	6.6	276
Su Noksanı	0	0	0	0	0	88.2	133.8	126.8	75.3	19.6	0	0	433.7
Su Fazlası	20.1	33.4	28.9	6.2	0	0	0	0	0	0	0	0	88.6
Akış	10.05	21.7	25.3	15.7	7.8	3.9	1.9	0.9	0.4	0.2	0.1	0.06	88.01
Nemlilik Oranı	13	6	1.5	0.1	-0.4	-0.7	-0.8	-0.9	-0.8	-0.3	0.8	8.2	-

Kaynak: DMİGM'nün Ort. sıcaklık ve ort. yağış verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır

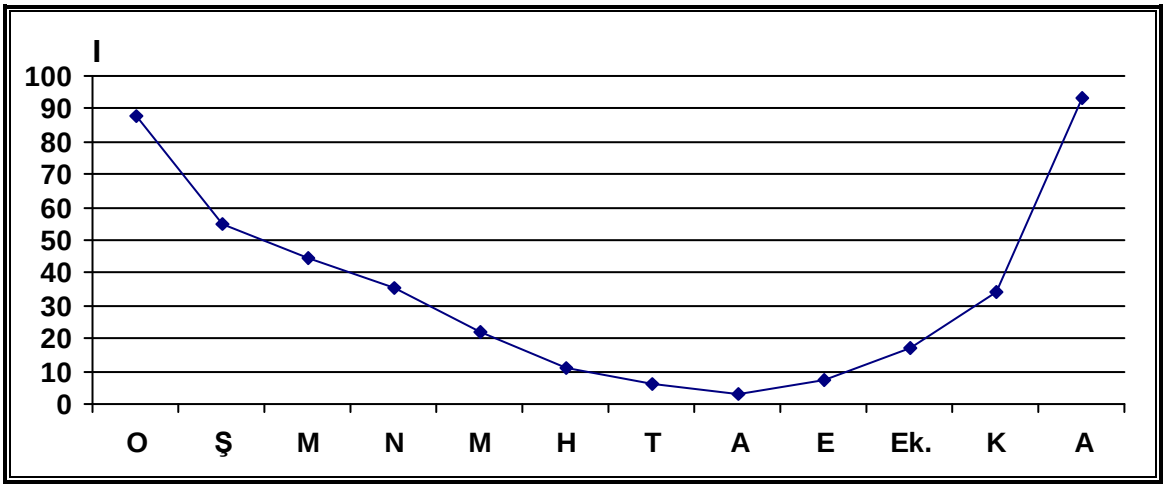
Şekil 1.16. Burdur Kentinin Thorntwaite'a Göre Su Bilancosu

Erinç formülüne göre, Burdur'un indisi 22.2 olup, *yarı kurak* bir iklimin görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Aynı formülle elde edilen aylık indis değerleri incelendiğinde, Aralık ve Ocak aylarının *çok nemli*, Şubat ve Mart aylarının ise *nemli* olduğu dikkati çeker. De Martonne formülüyle bulunan sonuca uygunluk gösteren bu durum, Burdur'da yıllık ortalama yağışların kış mevsiminin yanında ilkbahar mevsimine kaymasının doğal bir sonucudur. Ayrıca, Nisan ve Kasım aylarının *yarı nemli*, Mayıs ve Ekim aylarının *yarı kurak*, yaz mevsiminin ise *kurak* olduğu görülmektedir (Tablo 1.19).

Tablo 1.19. Erinç Formülüne Göre Burdur'un Aylık Kuraklık İndisleri

Aylar	**O**	**Ş**	**M**	**N**	**M**	**H**	**T**	**A**	**E**	**Ek**	**K**	**A**	**Yıllık**
Max. Sıcaklık (ºC)	6.9	8.5	12.7	17.4	22.9	28.0	31.7	31.7	27.7	21.5	13.9	7.9	19.2
Yağış (mm)	50.6	38.9	47.4	51.3	41.5	26.2	16.2	7.7	16.4	30.9	39.6	61.3	428.0
İndis	88.0	54.9	44.7	35.3	21.7	11.2	6.1	2.9	7.1	17.2	34.1	93.1	22.2
Kategori	Çok Nemli	Nemli		Yarı Nemli	Yarı Kurak	Kurak	Tam Kurak			Yarı Kurak	Yarı Nemli	Çok Nemli	**Yarı Kurak**

Kaynak: DMİGM'nün Ort.maksimum sıcaklık ve ort. yağış verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Şekil 1.17. Erinç'e Göre Burdur Kenti Yağış Etkinliği Diyagramı.

Sonuç olarak, Burdur'un son 30 yıllık meteoroloji verilerinin Emm de Martonne, Thornthwaite ve Erinç formüllerine uygulanmasıyla, *yağışların çoğunlukla kış ve ilkbahar mevsimlerinde düştüğü, yaz kuraklığının yaşandığı yarı kurak bir iklimin* araştırma sahasında hakim olduğu kanaatine varılmıştır. Bu genel kanaatten farklı olarak sadece Köppen'in formülüyle elde edilen iklim tasnifi ayrıca dikkati çekmektedir. Bu formüle göre, Burdur'da *kışı soğuk ve yağışlı, yazı kurak, nemli bir iklimin* görüldüğü ortaya çıkmış olup, *nemli iklim* tespiti diğerlerinden farklı durmaktadır. Ancak Burdur yarı-kurak bir iklim tipine sahiptir.

Son olarak Burdur kentinde yaşanan doğal mevsimlerin halk takvimiyle ve matematiksel mevsimlerle büyük oranda örtüştüğü söylenebilir. Bu konuda özellikle yıl içerisinde görülen en düşük sıcaklıkların (Aralık, Ocak) halkın *Zemheri* olarak adlandırdığı döneme (21 Aralık-20 Ocak arası) denk gelmesi ve yine meteorolojik rasatlara göre yıllık dolu yağışlı günlerin %72.7'sinin Mart ayında yani halk takvimine göre 13 Mart'tan 21 Mart'a kadar devam eden ve dolulu gün sayısının fazla olduğu *Mart 9*'u olarak adlandırılan dönemine rast gelmesi dikkat çekicidir.

Burdur'da yaz kuraklığının olduğu yarı kurak bir iklimin görülmesi, özellikle tarımsal faaliyetler açısından büyük sorun oluşturur. Özellikle şeker pancarı tarımının yoğun olarak yapıldığı ve hatta buna bağlı olarak da Şeker Fabrikası'nın bulunduğu Burdur'da, yaz kuraklığından dolayı bu tarım faaliyeti sulamalı tarım yöntemiyle sürdürülebilmektedir. Bu yöntemin ildeki tarım sektörü için ek bir maliyet oluşturması önemli bir sorun olduğu gibi, baraj, gölet ve sondajların il çapında istenilen sayıya ulaşmaması da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Keza yer altı suyuna olan talebin her geçen gün artması da mevcut su kaynaklarına ve sulak alanlara yönelik baskıyı artırmaktadır.

1.3. Hidrografik Özellikler

Burdur kentini etkileyen hidrografik özellikler ele alınmadan önce, il genelinin hidrografik özelliklerini kısaca değerlendirmek konunun anlaşılması adına yerinde olacaktır.

Burdur'un, gerek akarsu ağı, gerekse mevcut akarsuların debisi bakımından fakir olduğu görülür. Bunda, Burdur il topraklarının çevredeki büyük akarsu havzalarına göre konumu, yarı kurak bir iklime sahip olması, yine litolojik yapı yönüyle karstik arazilerin büyük bir yer kaplaması gibi faktörler etkindir. Benzer şekilde gerek karstik yapı, gerekse tektonik yapının bir sonucu olarak, çoğunlukla dışa akışı olmayan kapalı havza göllerinin varlığı (daha büyük ölçekte göller yöresi kapalı havzası), sık ve yüksek debili akarsu ağının oluşumuna engel teşkil etmiştir. Bu konuda ülke genelinde belirlenen 26 akarsu havzası baz alındığında, akarsuların Batı Akdeniz, Antalya ve ildeki kapalı havza gölleri olmak üzere, sularını üç farklı havzaya boşalttıkları görülmektedir. Yine bu dağılıma göre, yıllık 304 hm^3 su kapalı havza göllerine, 221 hm^3 su Aksu ırmağı vasıtasıyla Antalya Körfezine ve 263 hm^3 su da Dalaman Çayı vasıtasıyla Batı Akdeniz'e akmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, suların %38,5 gibi önemli bir bölümü kapalı havza göllerini beslerken, %28'i Antalya Körfezi'ni, %33.3'ü ise Batı Akdeniz'i beslemektedir. Bunlardan, Gölhisar, Çavdır ve Altınyayla çevresinden kaynaklarını alan ve buradan KD yönünde Acıpayam ovasının güneyine doğru akarak il topraklarını terk eden Dalaman Çayı en önemlilerinden birini teşkil etmektedir, fakat il sınırları içerisinde uzun bir akışa sahip değildir.

Yine ilin doğusunda fazla akışa sahip olmayan ve sularını Antalya Körfezi'ne boşaltan Aksu Irmağı da önemli akarsularından biridir. Bunların dışında, akarsuların büyük bir çoğunluğu sularını, kapalı havza özelliği gösteren göllere boşaltır. Bunlardan en başta geleni ve aynı zamanda ilde Dalaman Çayı ve Aksu dışında en büyük olan akarsu, Burdur gölüne dökülen Bozçay'dır. Bazı kısımlarında Erençay olarak da adlandırılan bu akarsu, kaynaklarını Eşeler Dağından alan ve Burdur Gölü'nü besleyen en büyük akarsudur. Bu 3 havza dışında il içinden kaynaklanan ve Büyük Menderes ve Acıgöl havzalarını besleyen kaynak ya da bazı dereler olsa da bunlar önemsizdir.

Burdur'da önemli bir başka hidrolojik birim, göllerdir. Burdur ilinin akarsu bakımından fakir olduğu kadar, göller bakımından zengin olduğu rahatlıkla söylenebilir. Burdur il sınırları dahilinde kurutulmuş olanlar da dahil olmak üzere, irili ufaklı yaklaşık 14 göl yer almaktadır. Burdur Gölü başta olmak üzere, Salda, Pınarbaşı (kurutuldu), Kestel (kurutuldu), Yarışlı ve Karataş Gölleri, bunların en büyükleri arasında yer almaktadır.

Günümüzde, bunlardan 3'ü (Pınarbaşı, Kestel ve Gençali Gölleri) kurutulmuş olup tarım arazisi olarak değerlendirilir.

1.3.1. Akarsular

Burdur kenti yerleşim alanı göz önüne alındığında, kaynaklarını yerleşmenin güneyindeki tepelik alanlardan alan, boyuna profilleri kısa, mevsimlik akışa sahip, 6 akarsuyun (kollarıyla beraber yaklaşık 15'in üzerinde dere yatağı vardır) kent yerleşim alanından geçtiği ve bu nedenle kentle doğrudan ilişkili olduğu görülür. Burdur Çayı da (Kurna) dahil olmak üzere taşkın debileri 64.8 ila 0.5 m^3/sn arasında değişen derelerin tamamı, mevsimlik akışa sahip olup, yaz aylarında kurumaktadır (Tablo1.20). Mevsimlik akışa sahip olan bu derelerin, gerek kentin fizyonomik yapısının ortaya çıkmasında ve gerekse sağanak yağışın görüldüğü zamanlarda taşkınlara sebep olmalarından dolayı kent yaşamıyla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Özellikle akarsu boylarındaki cadde ve sokakların akarsuların akış yönünü takip ettiği, buna bağlı olarak da menderesler çizdiği görülmektedir. Burdur Çayı'nı takip eden ve kentin işlek caddelerinden olan Mehmet Akif Ersoy caddesi buna iyi bir örnek oluşturmaktadır. Diğer taraftan bu derelerin yatak çevrelerinin konutlarla işgal edilmiş olması, taşkında konutların zarar görmesine yol açar. Bu sebeple, DSİ tarafından, Burdur Çayı, Kanlı, Akdere, Kışla dereleri ve bunların kolları üzerinde ıslah çalışmaları yapılmış olup, Sultan deresinde de bu çalışmalar devam etmektedir. Fakat, sahada yapılan gözlemlerde, alınan bu önlemlerin gerek taşkınlar, gerekse halk sağlığı açısından yeterli olmadığı kanaatine varılmıştır. Örneğin, derelerin kentsel atık suları da drene ettiği ve buna rağmen üstlerinin açık olduğu tespit edilmiştir. Bu olumsuz durum, hem görüntü, hem de ciddi bir çevre kirliliği oluşturmaktadır. Özellikle, Burdur şehirlerarası terminaline uğrayan otobüslerin geçiş güzergahında yer alan Burdur Çayı'nın kirli manzarası, şehri ilk kez gören kişilerin zihin haritasında olumsuz imajlar bırakmaktadır. Derelerin üstlerinin kapatılması, bazı drenaj sorunlarına yol açacağı için şimdilik mümkün görünmemektedir. Bu sebeple kentsel kaynaklı atık suların bu derelere verilmesi önlenmelidir. Derelerin yatak çevresi genellikle alüvyonal malzemelerden oluştuğu için, olası bir deprem ve taşkına tedbir olarak yerleşime açılmamalı, dere kenarlarında boş bir alan bırakılmalıdır. Hatta ıslah çalışmalarını takiben, dere kenarlarında bırakılacak bu boş alanlarda yapılacak gerekli düzenlemelerle rekreatif faaliyet alanları oluşturulabilir.

Tablo 1. 20. Burdur Yerleşim Alanında Yer Alan Derelerin Maksimum Taşkın Debileri (m^3/sn)

Dere Adı	Maksimum Taşkın Debisi
Burdur Deresi	64.8
Kanlı Dere	6.7
Sultan Deresi	4
Civlaz Deresi	0.95
Kışla Deresi	0.86
Akdere	0.79
Diğerleri	0.5

Kaynak: Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, a.g.e. s: 135.

1.3.2. Yeraltı Suyu, Yeraltı Su Kaynakları

Burdur'da DSİ ve İl Özel İdaresi Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından yer altı su seviyesi ve su potansiyelinin belirlenmesine yönelik olarak 22 sondaj kuyusu açılmıştır. Genellikle 8-55 lt/sn arasında debilere sahip olan kuyulardan, mevcut topoğrafik şartların doğal bir sonucu olarak yer altı su eğiminin, göle doğru olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yer altı su tablasının seviyesi, Burdur Gölü kıyısında, 850 m civarında iken, M. Akif Ersoy Mahallesi'ne doğru 960 m'ye kadar yükseldiği belirlenmiştir.[43] Kısaca ifade etmek gerekirse, araştırma sahasında yer altı su seviyesi ve yer altı su tablasının topoğrafik eğim şartlarıyla paralellik arz ettiği söylenebilir. Kentte yapılan gözlemlerde, yer altı suyu-kentsel yaşam ilişkisinde tespit edilen en önemli sorun, sanayi ve kamu kuruluşları ve konut sahipleri tarafından rastgele açılan sondajlar vasıtasıyla yer altı suyunu kullanmalarıdır. Burdur'da yer altı suyunun denetimsiz kullanımının yol açabileceği belli başlı iki önemli sorun vardır. Bunlardan ilki, Burdur kentinde zeminin yüksek oranda kükürt ihtiva etmesi ve buna ek olarak yerleşim yerinde olduğu için de suların nitrit içerdiği bilinen bir gerçektir. Bu durum, bilinçsizce rastgele açılacak olan her sondaj kuyusunun toplum sağlığı açısından risk oluşturduğunu göstermektedir. Kentte açılan sondajların bu doğrudan etkilerinin yanında, dolaylı olarak da etkileri vardır. Özellikle deprem riskinin yüksek olduğu Burdur'da, düzensiz ve gelişigüzel yer altı su kullanımı herhangi bir depremde zemin sıvılaşması sorununu doğurabilecektir. Bunun doğal bir sonucu olarak da, yıkımlarla gelen mal ve can kayıpları artacaktır.

Burdur kenti için yer altı suyunun diğer bir önemi, kentin içme suyu ihtiyacının büyük bir oranda kente 10-13 km mesafede yer alan İnsuyu, Çatağıl ve Gökpınar mevkilerinde açılmış olan derin sondaj kuyularından sağlanıyor olmasıdır. Elbette ki bu durum, kent yerleşim alanını doğrudan etkilememektedir. Bunlardan farklı olarak, bir karstik kaynak olan

[43] Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, a.g.e. s:76.

Taşkapı mevkiindeki su da, Burdur içme suyu sistemine dahil edilmiş ve aynı güzergahtan gelen 3 hatla kentin içme suyu ihtiyacı karşılanmıştır. Fakat, son yıllarda içme suyunun kalitesini artırmak amacıyla yapılan çalışmalar da devam etmektedir.

Kentin hidrografik özellikleriyle ilgili olarak burada belirtilmesi gereken bir başka husus, geçmişte yerleşmenin içme ve kullanma suyu teminine yönelik olarak yapılan çeşme, su terazisi ve kanal gibi yapıların kentin şekillenmesinde ve hatta bazı mahalle ve semt isimlerinin doğmasında etkili olmuş olmasıdır. Burdur için modern anlamda içme suyunun kente gelişi ancak 1954'ten sonra mümkün olmuştur. Öncesinde, bu ihtiyaç ya kentteki doğal su kaynaklarına yapılmış çeşmelerle, yada Burdur Çayı sularının, kanallar ve su terazileri vasıtasıyla yerleşmeye taşınmasıyla temin edilmiştir. Bu nedenle günümüzde kentin birçok yerinde çeşme kalıntılarını ve su terazilerini görmek mümkündür. Yine, günümüzde *Çeşmedamı, Kuyu, Dere Mahalleleri ile Oluklaraltı semti* gibi mahalle ve mevki adları, ya doğrudan hidrografik özelliklere bağlı olarak ya da geçmişte suya yön vermek için inşa edilen mimariden kalan isimlerdir. Bu konuda yapılan gözlemlerde, kentte yaklaşık 10 çeşmenin ve 2 su terazisinin varlığı tespit edilmiştir.

1.3.3. Burdur Gölü

Kuruluşundan bugüne kadar kentin şekillenmesinde etkili olan Burdur Gölü, günümüzde yeteri kadar değerlendirilemese de kent ve kentsel fonksiyonlar üzerinde etkili olan doğal kaynak niteliğindedir. Günümüzde Burdur kenti ve Burdur Gölü arasında pratikte çok fazla bir bağlantı yokmuş gibi görünse de, kent ve gölün birbirlerinden bağımsız olarak ele alınması mümkün değildir. Çünkü kentin fizyonomik yapısından, turizm fonksiyonuna, sanayi fonksiyonundan, imajına kadar her konuda gölün olumlu yada olumsuz etkileri olduğu gibi, özellikle çevresel boyutlarda kentin de göl üzerinde etkisi söz konusudur. Bu sebeple, çalışmanın bu bölümünde göl-kent ilişkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Deniz seviyesinden yaklaşık 845 m'de bulunan göl, depresyonun en alçak kesimini doldurmakta ve genel uzanışa uygun olarak KD-GB yönünde yaklaşık 35 km uzunluğa sahiptir. Burdur Gölü tektonik kökenli bir göl olmasından dolayı, ülkemizin derin gölleri arasında yer almaktadır. En derin yerinin 110 m kadar olduğu bilinen gölün, çeşitli sebeplerle çekildiği, bunun sonucunda da gerek alansal büyüklüğünde, gerekse derinliğinde değişmelerin olduğu da bilinir.[44] [45] Buna göre son 30 yıllık süreçte çekilen Burdur Gölü, alanının %27'sini

[44] Şener, E., Davraz, A., İsmailov, T., 2005, Burdur Gölü Seviye Değişimlerinin Çok Zamanlı Uydu Görüntüleri İle İzlenmesi. İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Kuvaterner Sempozyumu, İstanbul, s: 148-156.

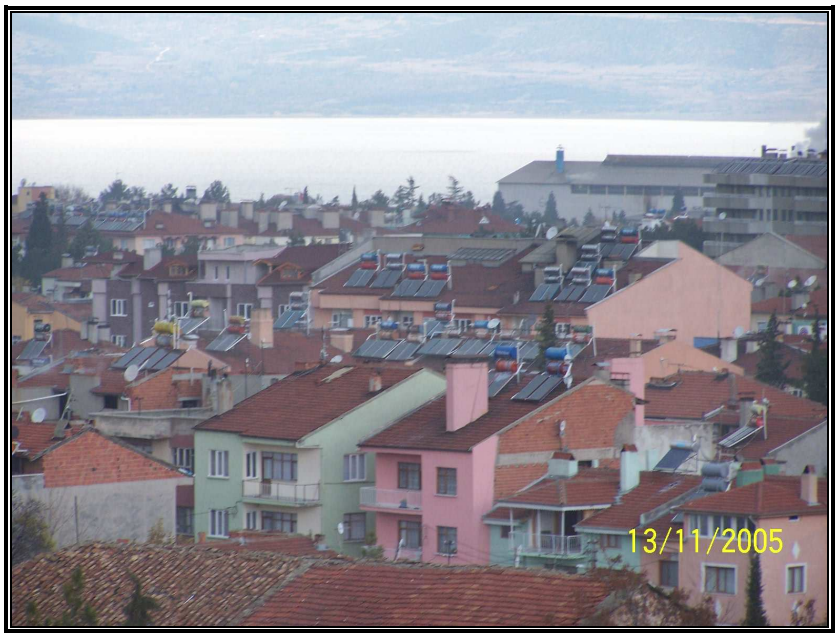
derinliğinin ise % 33'ünü kaybetmiştir. Dolayısıyla, 1975 yılında 210 km² olan göl alanı, çeşitli sebeplerden dolayı 2002 yılında 153 km²'ye kadar düşmüştür. Bu düşüşe paralel olarak gölde hacimsel olarak da bir azalma söz konusudur.[46] Kapalı havza özelliği gösteren gölün beslenmesi, yağış, devamlı ve mevsimlik akarsular ve akiferler vasıtasıyla yer altı suyundan olmakta, boşalımı ise, sadece buharlaşma yoluyla gerçekleşmektedir. Gölü besleyen en önemli akarsu Bozçay (Erençay) olup, günümüzde kolları ve ana akarsu üzerine 2 baraj ve 2 gölet yapılmıştır. Göl suyu büyük oranda sodyum sülfat bi karbonat ve sodyum klorür tuzları ile arsenik içerdiği için canlı yaşamına ve dolayısıyla da su ürünleri üretim ve avcılığına uygun değildir. Göl ekosistemine adapte olmuş, bugüne kadar tespit edilmiş tek canlı Dişli Sazancık'tır (*Aphanius Burduricus)*.

Burdur Gölü, geçmişten bugüne kadar yerleşmenin şekillenmesinde ve yatay yöndeki gelişiminde etkili olan kent çevresindeki en önemli doğal çevre faktörüdür. Bu şekliyle göl, kentin yatay gelişimi açısından doğal sınırlardan birini meydana getirmektedir. Tektonik kökenli olan göl, faylanmalarla meydana geldiği için dar bir kıyı şeridine sahiptir. Kuzeybatıdan göl, güney ve güneydoğudan da tepelik saha ile sınırlandırılan kentin, yatay yöndeki gelişmesi KD-GB yönünde, yani tepelik alanlarla göl arasında kalan kıyı şeridi boyunca mümkün olmuştur. Kısaca, Burdur kentinin morfolojik olarak KD-GB doğrultusunda çizgisel bir yapı göstermesinde ve buna bağlı olarak aynı yönde cadde-sokak sisteminin oluşumunda önemli etkenlerden biridir (Fotoğraf 1.5).

---

[45] Yiğitbaşıoğlu, H., Uğur, A., 2005, Burdur Gölü'nün Jeoekolojik Özellikleri ve Sorunları. İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Kuvaterner Sempozyumu, İstanbul, s: 100-103.

[46] Şener, E., Davraz, A., İsmailov, T., 2005, a.g.m.

Fotoğraf 1.5. Burdur Kenti ve Burdur Gölü'nden bir görünüş.

Gölün yerleşme üzerinde yapmış olduğu etkilerden biri de, kent ve çevresinin iklimine mikro düzeyde de olsa etkilemesidir. Bu sebeple Burdur kentinde görülen yıllık ortalama sıcaklıkların, çevresinde yer alan ve benzer coğrafi özelliklere sahip diğer yerleşmelere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Buna göre, Tefenni (11.6ºC), Acıpayam (12.4ºC), Dinar ve Isparta (12.0ºC) gibi, Burdur'a yakın mesafede bulunan yerleşmelere nispetle Burdur'un yıllık ortalama sıcaklık değerleri daha yüksek ve vejetasyon süresi daha uzundur.[47] Bunlardan Isparta (997 m), ve Acıpayam (941 m), Burdur'la (950 m) yakın yükseltilerde yer almaktadırlar. Öyle anlaşılıyor ki, yakın yükselti değerlerine sahip bu yerleşme birimleri arasında, Burdur kentinin daha yüksek yıllık ortalama sıcaklıklara sahip olması, temelde Burdur Gölü'nün iklim üzerinde ılımanlaştırıcı etkisiyle ilişkilendirilebilir.

Burdur Göl'ü, kentin önemli doğal turistik kaynaklarından birini oluşturduğu gibi, aynı zamanda kentin *imajında* da son derece önemlidir. Gölün kıyıları (özellikle kent yönündeki güney kıyıları), kentte rekreatif ve turistik faaliyetlerin yoğunluk kazandığı belli başlı alanlardır. Kurum ve kuruluşlara ait sosyal tesisler, konaklama tesisleri, kuş gözlem alanları, piknik, gezinti, yeme-içme ve eğlence yerleri, göl kıyısındaki rekreatif ve turistik faaliyet alanlarının başlıcalarını oluşturmaktadır. Hatta Atatürk Mahallesi'nde sayfiye yerleşmelerine benzer, çoğunlukla yaz mevsiminde oturulan, villa tipi konutların ortaya çıkmıştır. Bütün bunların yanında Burdur Gölü, Burdur kentini simgeleyen en önemli doğal

[47] Avcı, M., 1993-1996, Göller Yöresi Batı Kesiminde İklim İle Bitki Örtüsü Arasındaki İlişkiler. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, sayı: 4, İstanbul, s: 145-155.

imaj yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Burdur kentinin konusunu oluşturduğu metin, söylem, tartışma v.d. gibi her alanda gölün olmaması mümkün değildir. Zihin haritasında Burdur'u temsil eden en önemli simgedir.

Burdur Gölü, ülkemizde su kuşlarının kışladığı (özellikle nesilleri tükenmekte olan Dikkuyruk ördeği) önemli sulak alanlardan biri olmasından dolayı, havzanın büyük bir kesimi 1994 yılında Ramsar Sözleşmesi listesine dahil edilmiştir. Kentin de bu havza dahilinde yer alması ve özellikle dar bir kıyı şeridinde gölle doğrudan etkileşim halinde olması gibi sebeplerle, sözleşmede kabul edilen çevresel yaptırımlar, şehirsel bazı fonksiyonların ve kent çevresindeki ekonomik faaliyetlerin gelişiminde engel teşkil etmektedir. Bunun yanında Burdur'un gelişmemiş bir kent olması da bu olumsuz etkiyi büyütmektedir. Ramsar Sözleşmesine bağlı olarak uygulamaya geçirilen yaptırım ve sınırlandırmalar, özellikle kentte sürdürülmeye ve geliştirilmeye çalışılan sanayi faaliyetleri ve kent çevresindeki tarımsal faaliyetlerle çatışmaktadır. Bu sebeple, kentsel arazi kullanımına yönelik yapılacak planlamalarda bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim kurulması düşünülen II. Organize Sanayi Bölgesi bu nedenle bir türlü hayata geçirilememektedir. Diğer taraftan iyi değerlendirildiği takdirde, Ramsar alanı olarak (kuş cenneti olarak), kentin turizm fonksiyonunu geliştirebilecek doğal bir potansiyele de sahiptir (Fotoğraf 1.6).

Fotoğraf 1.6. Burdur Gölü'ndeki flamingolar (www.burdur.gov.tr).

1.4. Toprak Özellikleri

Toprak oluşumunda iklim, ana materyal, topoğrafya, fauna, flora ve zaman gibi faktörler etkinlidir. Bu faktörlerin il genelindeki etkinliğiyle bağlantılı olarak, 12 farklı toprak türünün varlığı söz konusudur. Bunlardan özellikle kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman toprakları, kestane renkli topraklar ve kırmızı Akdeniz toprakları il arazisinin %66 gibi büyük bir bölümünü meydana getirir (Tablo 1.21.). Kahverengi orman toprakları ile kireçsiz kahverengi orman toprakları büyük oranda orman ve çalı formasyonlarının yaygın olduğu alanlarda görülmektedir. Düz alanlarda görülen alüvyal topraklar ile eğimli dağ eteklerinde görülen kollüvyaller genellikle tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. İl genelinde %15'lik bir paya sahip olan kestane renkli topraklar da tarım alanı olarak kullanılan belli başlı toprak tipini oluşturur. Alüvyal ve hidromorfik alüvyallerin az bir bölümü tuzlu-sodik özelliktedir. Tuzdan etkilenmiş hidromorfik alüvyaller genellikle göllerin çevresinde bulunur. Nitekim Burdur kentinin yerleşim alanı, güney, güneybatı ve kuzeydoğusu bu toprakların yayılış alanıdır.[48]

Tablo 1.21. Burdur İl Genelinde Görülen Toprak Türleri ve Oransal Dağılımı.

Toprak Türü	İl Arazisine Göre Oranı (%)
Kahverengi Orman Toprakları	22
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	18
Kestanerengi Topraklar	15
Kırmızı Akdeniz Toprakları	11
Kırmızı Kahverengi-Akdeniz Toprakları	9
Kolüvyal Topraklar	8
Alüvyal Topraklar	6,5
Hidromorfik Alüvyal	0,6
Organik Topraklar	0,3
Tuzlu-Sodik Topraklar	0,2
Regosoller	0,1
Yüksek Dağ Çayır Toprakları	0,04

Kaynak: Dizdar, M., Y., 2003, Türkiye'nin Toprak Kaynakları. TMMOB Ziraat Müh. Odası, Teknik Yayınlar Dizisi No:2, Ankara, s:170.

İl genelindeki toprakların %52'si çok sığdır. Bu toprakların %30'lara varan bölümü tam olarak toprak sayılamayacak nitelikte ana materyal kırıntısı şeklindedir. Geri kalan kısmın %19'u sığ, %10'u orta derin, %19'u derin veya çok derindir.[49]

Burdur kenti çevresinde zonal ve azonal topraklar görülmesine karşın, il genelinde görülen bu 12 tip toprağın ancak 7'sini görmek mümkün olmaktadır. Araştırma sahası

[48] Dizdar, M., Y., 2003, Türkiye'nin Toprak Kaynakları. TMMOB Ziraat Müh. Odası, teknik Yayınlar Dizisi No:2, Ankara, s:172.
[49] Dizdar, M., Y., 2003, a.g.e. s:171.

çevresinde, A horizonu iyi gelişmiş kahverengi orman toprakları genellikle Burdur Gölü'nün KB ve GD kesimlerinde yayılış gösterirken, kestane renkli topraklar ise, gölün kuzey, batı ve doğu kısımlarında yayılışa sahiptir. Yine gölün batısında görülen diğer bir toprak türü de, A horizonu iyi gelişmiş olan, kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. Sahada, alüvyal topraklar, genellikle gölün kuzeybatı kesiminde ve kent yerleşim alanında yaygın olarak görülmektedir. Bunlar yüksek taban suyu nedeniyle tuz ve alkalilik oranları yüksek olan topraklardır. Asıl tuzlu-alkali (çorak) topraklar ise, hava alanı çevresinde görülür. Yine benzer özellikler gösteren ve kentin yerleşim alanında ve çevresinde görülen bir başka toprak türü de, sık sık taşkına maruz kalmış hidromorfik alüvyal topraklardır. Bunların yanında, eğimli sahalarda toprak kayması, yüzey akışı ve yan dereler vasıtasıyla kısa mesafede taşınmış topraklar olan, kolüvyal toprakları da araştırma sahasında görmek mümkündür.[50]

Günümüzde toprağın varlığı ve kalitesinin, kent ve kentsel yaşam için doğrudan etkili olduğunu söylemek zor olmasına karşın, tarımsal faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkmış fonksiyonları bünyesinde barındıran bir kent olarak dolaylı bir etkiden bahsetmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, il ekonomisi büyük oranda tarımsal faaliyetlere bağlı olan Burdur için kaliteli toprakların varlığı ve yayılışı önemlidir. Bu bağlamda, kahverengi orman toprakları, kestane renkli topraklar ve kireçsiz kahverengi orman topraklarının gerek il çapında, gerekse araştırma sahası çevresinde büyük yayılışa sahip olması, olumlu bir doğal özelliktir. Buna karşın alüvyal toprakların bir kısmının tuzlu-sodik özellikte olması ve yine il genelinde toprakların %52'lik bir bölümü, yani yarıdan fazlasının sığ olması önemli bir problem teşkil etmektedir. Buna göre, genellikle alüvyalların yayılış gösterdiği depresyonlarda yer altı suyunun kullanımı kontrol altına alınarak yer altı suyu seviyesinin dengede tutulması gerekmektedir. Yine sığ toprakların korunmasına dönük olarak, erozyonla mücadele yapılmalı, özellikle doğal bitki örtüsünün korunmasına dikkat edilmelidir.

1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Burdur ve çevresinde görülen geçiş ikliminin sonucu olarak, hem Akdeniz, hem de İran-Turan fitocoğrafya bölgelerine ait türlerin bazılarını burada görmek mümkündür. Farklı fitocoğrafya bölgesine ait olan bu türlerin dağılışında yükselti, bakı gibi bazı topoğrafik faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında bazı yerlerde bu türleri birlikte görmek de mümkündür. Kızılçam (*Pinus Brutia*), Doğu Çınarı (*Platanus Orientalis*), Kermez Meşesi (*Quescus Coccifera*) gibi türler, yöredeki Akdeniz elemanlarını temsil ederken, karaçam,

[50] Anonim, 1999, Sulak Alanların Yönetimi Projesi Burdur Gölü Sulak Alan Yönetim Planı Alt Projesi Sonuç Raporu. Ankara Üniversitesi, Ankara, s: 195,

yabani armut, ardıç türleri badem ile otsu bitkilerden ibaret step formasyonları da İran-Turan elemanlarını meydana getirmektedir. Konuyla ilgili olarak Göller Yöresi batı kesiminde bitki toplulukları ve dağılışını inceleyen AVCI, inceleme sahasını güneyden asıl Akdeniz ikliminin, kuzeyden de İç Anadolu'nun karasal etkilerinin etkilediğini belirtmektedir. Bu durumun bitki örtüsü üzerinde yarattığı çeşitliliğe, jeomorfolojik özellikler ve toprak şartlarının da eklendiğini belirterek, bu bakımdan *bitki örtüsünün gerçek anlamda mozaik görünümüne* sahip olduğu kanısındadır.[51] Yörede lokal şartlar dışında, genel şartların hakim olduğu alanlarda kuru orman formasyonu yayılış göstermektedir. Bu genel çerçevenin dışında, iklim, jeomorfolojik özellikler ve toprak şartlarının belirlediği çevrelerine göre daha nemli yetişme ortamlarında görülen yarı nemli ormanlar ikinci kısmı meydana getirmektedir.[52]

Burdur il alanı 692 458 hektar olup, amenajman plan verilerine göre, bu alanın % 47'si ormanlarla kaplıdır. Genellikle yüksek kesimlerde yer alan ormanlar, Karaçam (*Pinus Nigra*) ve Ardıç türlerinden oluşmakla beraber, alçaklarda yer yer Kızılçam (*Pinus Brutia*) toplulukları görülür. Yine, Tüylü Meşe (*Quescus Pubescens*), Mazı Meşesi (*Quescus İnfectoria*) ve Kermez Meşesi (*Quescus Coccifera*) gibi meşe türlerinin oluşturduğu ormanlık sahalara da rastlanmaktadır. Bunun dışındaki sahalar, genellikle step ve antropojen steplerden oluşan otsu bitkilerin yayılış gösterdiği alanlardır.

İldeki orman varlığı, kentte orman ürünlerini işleyen mobilya ve kereste gibi sanayi kollarının ortaya çıkmasında kaynak oluşturmuştur. Nitekim verimliliği %48 olarak belirlenen il ormanlarından Burdur Orman İşletmeleri verilerine göre, 2000 yılında 7 türde 150 bin m^3'ün üzerinde 2001 yılında ise 160 bin m^3 civarında ürün elde edilmiştir.

Bitki örtüsü konusunda dikkat çeken en önemli sorun, il genelinde yaygın olarak yapılan kıl keçisi besleyiciliğidir. 2004 yılı verilerine göre ildeki küçükbaş hayvan varlığı 235683 olup, bunun 98275'ini (%41.6'sı) kıl keçisi oluşturmaktadır. Bu oran, il orman varlığının geleceği açısından tehlike arz etmektedir.

Burdur kenti ve çevresi kuru ormanlar ve antropojen step türlerinin yayılış sahasıdır. Doğal bitki örtüsü olarak özellikle Söğüt Dağları üzerinde Boylu Ardıç (*Juniperus excelsa*) ve yer yer Kızılçamlar yayılış gösterirken, Suludere Dağları üzerinde yine, Boylu Ardıç'tan oluşan bitki örtüsü topluluklarına rastlanır. Ayrıca kentin de içinde bulunduğu depresyon AVCI tarafından doğal değil, antropojen step sahası olarak belirlenmiştir. Vejetasyon

[51] Avcı, M., 1993-1996, *Göller Yöresi Batı Kesiminde Bitki Toplulukları Ve Dağılışları.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü sayı:4, İstanbul, s:227.
[52] Avcı, M., 1993-1996, a.g.m. s:229.

süresinin 275 günü bulduğu kent ve çevresinde, yıllık ortalama yağış miktarı (428 mm) doğal step sınırının üzerindedir.[53] Yerleşmenin güneyinde yer alan tepelik alanlar genellikle step formasyonlarının yayılış gösterdiği sahalar olup, çoğunlukla tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, araştırma sahası çevresinde kenti olumlu yada olumsuz yönde etkileyebilecek doğal bitki örtüsü varlığından söz edilemez. Bunun dışında, kentin güneyindeki doğal bitki örtüsünün son derece zayıf olduğu tepelik saha, Burdur Gölü erozyonla mücadele çalışmalarına paralel olarak 1964 yılından günümüze kadar geçen sürede ağaçlandırılmış ve yine Burdur-Yeşilova yolu kenarında 660 dekarlık sahada kent ormanı oluşturulmuştur. Benzer çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Beşeri müdahaleyle yapılan bu ağaçlandırılmış alanlar, kentte meydana gelen toz sorununun çözümünde önemli rol oynamaları ve rekreasyonel faaliyet amaçlı kullanılmalarından dolayı kent yaşamı için artı değer niteliğindedir.

Daha genel bir bakış açısıyla ele alındığında denilebilir ki, kentin yerleşim alanının sahip olduğu fiziki coğrafya özellikleri, yerleşmenin fizyonomik yapısından, kentsel fonksiyonlarına kadar hemen her alanda belirleyici niteliktedir.

[53] Avcı, M., 1993-1996, a.g.m. s:230.

İKİNCİ BÖLÜM
BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi

2.1.1. Neolitik ve Kalkolitik Dönem

Burdur kenti ve çevresinin yerleşme tarihi Neolitik çağa kadar uzanır. Özellikle Burdur'a 25 km mesafedeki Hacılar höyüğü ile 16 km mesafede yer alan Kuruçay höyüğünde yapılan kazı çalışmalarından, bu iki yerleşmenin Neolitik ve Kalkolitik çağa ait olduğu anlaşılmıştır. Hacılar'ın yerleşme tarihi M.Ö. 7000 yılına kadar, Kuruçay'ın ise M.Ö. 6200-5850 yıllarına kadar gerilere gittiği belirlenmiş olup, yapılan son çalışmalara göre bulunan çanak ve çömleğin gelişmişlik düzeyi göz önüne alındığında bu tarihin M.Ö. 7500 yıllarına kadar uzatılabileceği belirtilmektedir.[54] Yine Kalkolitik çağa ait olduğu düşünülen Kuruçay höyüğünde yapılan kazılardan, Neolitik dönem mimarlığı konusunda, Hacılar kazısından bilinenlere ek olarak, bu çağda yerleşmenin çok kuvvetli bir sur ile koruma altına alındığı görülmüştür. Kuruçay höyüğünün 11. kat yerleşmesi gerçek bir kale niteliğinde olup, bu görünümü ile Anadolu'nun şimdilik en eski savunma sistemidir.[55] Hatta son yıllarda, Burdur kenti çevresindeki Neolitik yerleşmelerinin orijini, yani çıkış yerinin Konya Ovası'ndan ziyade, daha yakın olan Antalya ve çevresi olabileceği görüşü ortaya atılmıştır. Bu görüşe göre; Buzularası (interglasiyal) dönemlerde, Antalya düzlüğünün ekolojik koşullarının, toplayıcılık ve devamlı yerleşmeler için çok daha elverişli olması, Burdur kenti ve çevresindeki devamlı ilk yerleşmelerin Antalya çevresindekilerle bağlantılı ve oradaki gelişme sürecinin biraz daha gerisinde olabileceği görüşü öne sürülmüştür.[56] Yine Burdur ve çevresinin yerleşme tarihini yansıtan bu görüşü, Burdur'un 35 km mesafedeki Höyücek ile Çubuk Beli'nin 2-3 km kuzeyindeki Bademağacı höyükleri desteklemektedir. Bu höyükler Hacılar ve Kuruçay yerleşmelerinin kurulmasında kıyı ile iç kesimler arasında basamak vazifesi görmüşlerdir.[57]

Burdur Müze Müdürlüğü'ndeki uzmanlarla yapılan mülakatlardan, Burdur il genelinde Kuruçay'dan başka kalkolitik dönemine ait birçok yerleşme kalıntısının olduğu ve bunlardan birinin Burdur kentinde yer alan höyük olduğu anlaşılmıştır. Burdur höyüğü olarak bilinen prehistorik yerleşim yeri, günümüzde Hızırilyas Mahallesi'nde kent yerleşim alanı içerisinde

[54] Duru, R., 1999, a.g.e. s:24.
[55] Duru, R., 1999, a.g.e. s:23
[56] Duru, R., 1999, a.g.e. s:24
[57] Duru, R., 1996, Göller Bölgesi'nde Neolitik Köyden Kasabaya Geçiş. Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, Habitat II, İstanbul, s:49.

kalmıştır. Hatta istasyona olan yakınlığından dolayı, *istasyon höyüğü* olarak da adlandırılır. Höyüğün varlığı, günümüzdeki Burdur kentinin yerleşme tarihi açısından, Hacılar kadar eski olmasa da, kalkolitik döneme kadar gittiğini göstermesi yönüyle son derece önemlidir (Fotoğraf 2.1.).

Fotoğraf 2.1. Günümüzde Burdur kenti içerisinde kalmış olan İstasyon Höyüğü.

Yine tarih öncesi dönemlerden olan, bakır, kurşun, kalay, eski tunç çağlarına ait çok sayıda yerleşme, Burdur kentinin yakın çevresinde ve bugünkü il sınırları içerisindedir. Bunlardan özellikle Burdur kentine 23-26 km mesafede yer alan *Yazıköy* ve *Yarıköy* höyükleri en iyi bilinenler arasındadır.

Adı geçen neolitik yerleşmelerin dışında araştırma sahası ve çevresinin yerleşme tarihi ve çeşitliliğini ortaya koyabilmek açısından, Burdur kentine birkaç km mesafede bulunan mağara yerleşmelerinden burada bahsetmek yerinde olacaktır. Ülkemizde çoğunlukla Kapadokya civarında görülen mağara yerleşmelerinin, Burdur yakınlarında görülenleri, Planhol tarafından araştırılarak kaleme alınmıştır. Yazar çalışmasında, Burdur-Isparta yolu üzerinde Burdur'a 10 km mesafede yer alan Askeriye (Eskiyere) köyünün yakınında Lengüme Deresi vadisinde, Tekkesaray denilen mevkide vadi duvarlarına, yani yarlara açılmış yüzlerce mağara yerleşmesinden ve bunların özelliklerinden bahsetmektedir. Çalışmasında yar meskenleri olarak adlandırdığı bu meskenlerin ortaya çıkış tarihi konusunda kesin bilgi

veremediği için, çevrenin yerleşme tarihi ve gelişimi açısından yorum yapmak son derece zordur.[58]

Tarih çağları olarak adlandırılan dönemle ilgili Burdur kenti ve çevresine ait bilgiler son derece yetersizdir. M.Ö. 17. yüzyıldan sonra eski Hitit çağının burada yaşandığı ve hatta bu dönemde Psidya, Pamphylia ve Likya bölgelerinde Arzava krallığının hüküm sürdüğüne dair bilgilerle birlikte, Psidia bölgesindeki bazı yerleşme isimlerinden Hitit metinlerinde bahsedilmektedir. Burada dikkati çeken en önemli nokta, bu adı geçen yerleşim alanları arasında günümüzdeki Burdur kentini temsil eden bir yerleşmenin olmamasıdır.[59]

2.1.2. Antik Dönem

M.Ö. 1200 yıllarında Ege üzerinden gelen kavimlerle birlikte Hitit devleti yıkılmış ve araştırma sahasının da içinde olduğu Batı Anadolu'nun belli bir kesimi Friglerin egemenliği altına girmiştir. Günümüzde Burdur'a yaklaşık 30 km. uzaklıkta yer alan Düğer köyünde bulunan kalıntılar, Frigyalıların Psidya bölgesindeki varlığını ispatlamaktadır. Frigleri takiben Lidya ve daha sonra Pers hakimiyetine giren Psidya'da göze çarpan önemli yerleşmeler, Sagalassos, ve Kremna'dır (Fotoğraf 2.2. Tablo 2.1.).[60]

Fotoğraf 2.2. Sagalassos Antik kentinden görünüm.

M.Ö. 334 yılında, önce Sagalassos ve Kremna'yı ele geçiren Makedonyalılar, Psidya bölgesine hakim oldular. M.Ö. 301'de Selefkosların eline geçen bölge, M.Ö. 183'de

[58] De Planhol, X., 1948-1949, Burdur Çevresinde Mağara Yerleşme Tipleri. Türk Coğrafya Dergisi, sayı:11-12, Ankara, s.142
[59] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, s:3
[60] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, s:4

Romalıların eline geçmiş ve en parlak dönemini yaşamıştır. Bu parlak dönemden yerleşmeler de olumlu yönde etkilenmiş olacak ki, bir taraftan kentlerin sayıları artarken, diğer taraftan mevcut kentlere yeni binaların, tapınakların, tiyatroların, odeon ve hipodromların eklenmesiyle yerleşmeler büyümüştür. M.Ö. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ve bölgenin Bizans hakimiyetine girmesiyle, günümüzde Burdur'u kapsayan bölge *Poliydoriyon* adıyla anılmaya başlanmıştır.[61] Konuyla ilgili olarak başka bir tarihi kaynakta ise, Termessos'un kuzeybatısında olduğu sanılan Metaura, Palaiopolis, *Polydoriyon*, Malgasa, Makropedion ve Narmalis gibi kentlerin yerlerinin saptanamadığı belirtilir.[62]

Tablo 2.1. Burdur İl Sınırları İçerisinde Yer Alan Antik Kentler

Antik Kent	Bulunduğu Yer	Dönemi
Sagalassos	Ağlasun	Klasik Grek çağında Psidya'nın başkenti
Kibyra	Gölhisar	Psidya
Cremna	Bucak (Çamlık köyü)	Psidya
Tymbrianasus	Düğer köyü	Yunan Arkaik çağı
Moatra	Bereket köyü	Roma
Kormasa	Boğaziçi köyü	Psidya
Mallos	Karacaören köyü	Roma
Hadriani	Gavurören köyü	Roma
Lysinia	Karakent köyü	Roma
Malgasa	Kavacık köyü	Psidya
Malgastara	Lengüme köyü	Psidya
Takina	Yarışlı köyü	Psidya
Paleopolis	Akçaören köyü	Roma
Olbassa	Belenli köyü	Roma
Makropedium	Akören köyü	Roma
Kodrula	Kestel köyü	Roma
Keretepolis	Kızılkaya	Roma
Sia	Karaot köyü	Roma
Comama	Ürkütlü köyü	Yunan
Milias	Kocaaliler	Yunan-Roma
Bubon	İbecik köyü	Yunan-Roma
Poliyetta	Bademli köyü	Psidya

Kaynak: Burdur İl Yıllığı 1973, s:110.

Bu tarihi bilgilerden anlaşılmaktadır ki, Neolitik dönemden ortaçağa kadar devam eden tarihsel süreçte, Burdur kenti çevresi yoğun bir yerleşmeye maruz kalmıştır. Fakat buradaki asıl önemli nokta, günümüzde Burdur kentinin bulunduğu sahada, adını günümüze kadar taşıyabilecek, dikkat çekici büyüklükte bir yerleşmenin olmayışı yada bununla ilgili herhangi bir delile rastlanmayışıdır. Diğer bir ifadeyle, Burdur il genelinde, 4'ü günümüze kadar sağlam kalabilmiş 22 antik kentin varlığı kesin olarak bilinmesine karşın, bunlardan hiçbirinin günümüzdeki Burdur kentinin yerinde olmayışı, bu kanaate ulaşmamızda en önemli etkendir (Tablo 2.1.). Buradan, Burdur höyüğünün temsil ettiği kalkolitik döneme ait

[61] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, a.g.e. s:7
[62] Sevin, V., 2001, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası. Türk Tarih Kurumu Yayınları VI. Dizi-sayı:50, Ankara, s:161

yerleşmeden, Bizans döneminin sonuna kadar ki geçen sürede, Burdur kentinin bulunduğu yerde önemli bir yerleşmenin olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Yine bu konuyla ilgili olarak, bazı kaynaklarda, W. Ramsay'ın *The Historical Geography Of Asia Minor* adlı eserine dayandırılarak, eski çağ kaynaklarında *Limobrama* adı verilen beldenin, *Limnobria* (göl şehri) adından değişerek, şimdiki Burdur'a tekabül etmesinin mümkün olabileceğine dair bilgiler yer alır.[63] Sonuç olarak, elde edilen bilgiler ve Burdur Müze Müdürlüğü'yle yapılan mülakatlardan, Burdur kent yerleşim alanında, antik döneme ait parlak bir kent yerleşmesine dair herhangi bir kalıntı yada belgeye bugüne kadar rastlanılmadığı anlaşılmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki; bu yargı, küçük bir yerleşmenin olmadığı anlamına da gelmez. Nitekim bazı tarihi kaynaklarda, Türklerle beraber Hıristiyan nüfusun varlığından da bahsedilmesi böyle bir yerleşmenin varlığını doğrular niteliktedir.[64] Fakat yerleşmenin yeri ve özellikleri hakkında bir şey söylemek mümkün değildir. Mevcut bilgiler ışığında, Limnobria adlı bir yerleşmenin varlığından söz etmek ve hatta günümüzdeki Burdur kentinin çekirdeğini oluşturduğunu iddia etmek, bugün için oldukça güçtür. Bu durumun kesinleşmesi ancak gelecekte yapılabilecek kapsamlı arkeolojik kazı çalışmalarıyla mümkün olabilecektir.

Bu bağlamda, elde edilen verilere göre, günümüzdeki Burdur kentinin gelişiminde, Türklerin yöreye gelişi, başlangıç tarihi olarak kabul edilebilir. Özellikle bu konuda çalışma yapan BAYKARA, Burdur ilinde Türklerin varlığını, 1075'li yıllardan başlatmakta ve 1120 yılına kadar kesintisiz devam ettiğini belirtmektedir.[65] 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Burdur ve çevresine yoğun olarak Oğuz ve Türkmen boylarının göç ettiği, özellikle Burdur'un Kınalı aşireti tarafından ele geçirildiği bilinir.[66] Baykara'nın Burdur il yıllığında yayınlanan bu bilgilere dayanarak, Burdur ilinde 1211'den sonra Türklerin yoğunluk kazandığı, bu sebeple sadece Burdur kenti değil, aynı zamanda çevrede yer alan Kayı, Afşar, Bayındır, Büğdüz, Yazır, Yiva gibi adlarla anılan köylerin de Türkler tarafından kurulduğu söylenebilir. Hatta, Türkler tarafından yerleşime açılan bölgede 200.000 çadırın varlığından söz edilmektedir.[67] Bu konuda özellikle Kınalı aşiretinin, günümüzde Burdur Çayı'nın göle döküldüğü yerin yakınında olan *Şekerpınarı- Hamambendi* mevkiine çadır kurarak yerleştiği rivayet edilir. Daha sonra aynı aşiret, sel baskını ve bataklık gibi sebeplerle yer değiştirmiş ve günümüzde *Alan pazarı* olarak adlandırılan (Ulu cami çevresi) yüksek kesime yerleşmiştir.

[63] Darkot, B., 2001, a.g.e. s: 805.
[64] Arıkan, Z., 1988, XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı. Ege Üniversitesi Tarih Bölümü, İzmir, s:47.
[65] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, a.g.e. s:18.
[66] Görgülü, F., 2000, a.g.t. s:31.
[67] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, a.g.e. s:18.

Kınalı aşiretinin torunlarının günümüzde halen *Kınalılar* adıyla Ulu Cami çevresinde yaşamakta olması bu tezi desteklemektedir.

2.1.3. Burdur'un Türkler Tarafından Fethi ve Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi

Burdur'a ilk yerleşen Türk boyunun kimliğinin yanında, yerleşilen yerin de ele alınması doğru olacaktır. Türk boyu ya da boyları öncelikle göle yakın olan bir sahada yerleşmişler, daha sonra günümüzde Alan Pazarı olarak anılan yere taşınmışlardır. Yer değişimine, öncelikle bataklıktan kaynaklanan sıtma problemleri ve sel baskınlarının neden olduğu yönünde fikirler vardır. Günümüzde göl çevresinde yer alan bataklıkları göz önüne aldığımızda, bu çevrenin sağlık açısından uygun olmadığı dolayısıyla öngörülerin doğru olduğu anlaşılmaktadır. Fakat, yer değiştirmeye neden olan sebeplerin sadece bunlarla sınırlı olmadığı da düşünülebilir. Doğal çevre şartlarının yanında, güvenlik endişesinin de etkili olduğunu söylemek hiçte yanlış olmaz. Çünkü dönemin siyasi ve toplumsal şartları da göz önüne alınacak olursa, savunmanın son derece önemli olduğu dikkati çekmektedir. Şekerpınarı-Hamambendi mevkiine göre, alan pazarı mevkiinin daha yüksekte olması, yani yer seçiminde daha yüksek bir yerin tercih edilmesi, savunma kaygısının olduğu görüşünü desteklemektedir. Yine 1333 yılında bölgeyi gezen ünlü seyyah İbn Batuta'nın, seyahatnamesinde tepede yer alan bir kaleden söz etmesi, bu tezi destekler niteliktedir.

Seyahatnamesinde İbn Batuta, Burdur hakkında şu sözleri sarf etmiştir; *Birçok nehir ve bostanları havi küçük bir beldedir. Kalesi bir dağın zirvesindedir.*[68] *Buraya geldiğimizde hatibin evine misafir olduk. Ahiler (esnaf teşkilatı) toplanıp geldiler. Bizi misafir olarak ağırlamak istediklerini söylediler. Hatip razı olmadı. İçlerinden birinin bahçesinde ziyafet tertipleyerek bizi oraya götürdüler…*[69]

İbn Batuta'nın bu betimlemesine dayanarak Burdur kentinin başlangıçta, günümüzde Ulu Cami'nin yer aldığı tepede bulunan bir kalenin içinde ve çevresinde gelişme gösterdiği, buna bağlı olarak da, nüvesini kalenin meydana getirdiği eski bir kale kenti olduğu söylenebilir. Fakat günümüzde sokak isimlerinin dışında, bu kalenin varlığını gösteren herhangi bir delilden söz etmek mümkün değildir. Günümüzde kelenin varlığını kanıtlayan tek dayanak, *kale kapı, bağ kapı* gibi adların halen bu çevredeki sokak isimlerinde kullanılıyor olmasıdır. Öyle anlaşılıyor ki, güçlü bir kaleye olan ihtiyacın ortadan kalkmasıyla bağlantılı

[68] Şeker, M., 1993, İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal-Kültürel ve İktisadi Hayatı İle Ahilik. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:195, Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisi 17, Ankara, s:14.

[69] Şeker, M., 1993, a.g.e. s:77-86.

olarak kale zaman içinde yıkılmıştır. Bunu takip eden dönemde kentin, Dündar Bey tarafından inşa ettirilen Ulu Cami'nin çevresinde gelişme gösterdiği bilinmektedir.

İbn Batuta seyahatnamesinde bahsedilenlerden, kentte imalat ve ticari işleri denetimi altında tutan bir ahilik teşkilatının varlığı ortadadır. Buna dayanarak 1330'lu yıllarda Burdur'da ziraata dayalı faaliyetlerin yanında, el zanaatlarına dayanan üretimin ve ticaretin var olduğu kanaatine ulaşmak da mümkündür.

Fakat Burdur'un bu dönemdeki durumunu daha iyi tasavvur edebilmek adına, aynı eserde yer alan çevredeki diğer merkezler hakkında yazılanları da değerlendirmek yerinde olacaktır. İbn Batuta seyahatnamesinde, Burdur'dan önce gezdiği Antalya ile Burdur'dan sonra gezdiği Isparta, Eğirdir, Denizli gibi şehirlerin çok nüfusa ve bunun yanında büyük, geniş ve güzel çarşılara sahip olduklarını kaydetmiştir.[70] Bu bağlamda Burdur'un, adı geçen bu merkezlere kıyasla ticari fonksiyonu daha zayıf ve kentsel donanım açısından da daha geride bir merkez özelliği taşıdığı sonucuna da varılabilir. Buna ek olarak, bu dönemin beylikler dönemi olması ve İbn Batuta'nın seyahatnamesinde Hamitoğulları beyinden bahsederken Eğirdir Sultanı şeklinde hitap etmesi idari açıdan da merkezin Eğirdir olduğunu göstermektedir.[71]

Yörenin Türkler tarafından yerleşime açılmasıyla birlikte, kentin adının ortaya çıkması arasında bir bağlantı olmasından dolayı, Burdur adının menşeini burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Aslında Burdur adının menşeine dair yazılan yada söylenen bilgilerin tamamı kesin olmayan kaynaklara, rivayetlere dayanmaktadır. Bunlardan en fazla sözü geçen, Burdur adının *Burada dur* emrinden geldiği yönündeki rivayettir. Rivayete göre, Türklerin Burdur'a gelişiyle beraber, Türk boyunun başındaki bey yada bilge kişi, Burdur ve çevresinin sahip olduğu toprak ve su gibi doğal çevre özelliklerini beğenerek bu emri vermiştir. Emrin zamanla Burdur'a dönüştüğü düşünülür. Herhangi bir tarihi belgeye dayanmadığı için, bu rivayetin doğruluk derecesi tartışılır niteliktedir. Fakat gerek sözcükler arasındaki benzerlik, gerekse Türklerin Burdur'a gelişini ve ilk yerleşimini betimlemesi ve simgelemesinden dolayı önemlidir. Ek olarak bu rivayete benzer birkaç rivayetin daha halk arasında söylendiği ve söylentilerin sonradan bazı kaynaklarda yer aldığını da belirtmek gerekir. Fakat çok tutarlı görülmediği ve birbirleriyle çok fazla benzerlik taşıdıkları için burada yer verilmemiştir.

Bu rivayetlerin dışında, daha önceden de değinildiği gibi, Burdur adının, yerleşmenin ya da bölgenin eski isimlerinden olan *Limnobria* ve *Poliydoriyon'*dan değişerek geldiği

[70]Şeker, M., 1993, a.g.e. s:60.
[71] Şeker, M., 1993, a.g.e. s:41-42.

yönünde bilgi aktaran kaynaklar da vardır. Bu isimleri taşıyan yerleşme ve bölgenin tarihte kesin olarak varlığı belirlenemediği için, bu varsayımın da doğruluk olasılığı oldukça düşüktür.

Burdur adının Türkçe'nin değişik lehçelerinde *bağ* ya da *bağlık* anlamında kullanılan *Borluk* kelimesiyle olan yakınlığı, Burdur adının kökenine dair bir başka tezin ortaya atılmasına neden olmuştur. Uluborlu, Keçiborlu gibi isimlere sahip yerleşmelerin Burdur'a yakın olması ve Uluborlu'nun Selçuklu kaynaklarında Burgulu ya da Borgulu olarak geçtiğine dair bilgilerin olması, diğerlerine oranla daha tutarlı olan bu tezi, destekler niteliktedir.[72] Bu konuda, İbn-i Batuta'nın seyahatnamesinde Burdur'u *akar suları bol, bağlık ve bostanlık küçük bir kasaba* olarak tasvir etmesi ve yine Burdur ve Uluborlu'da 15. ve 16. yüzyıllarda *öşr-i bağ-ı* adıyla bağ ve bostanlardan alınan verginin diğer vergi kalemlerine oranla yüksek olması dikkat çekicidir.[73] Bu bağlamda kentin adının çevresinde yer alan bağlık alanlarla ilişkili olarak *Borluk* kelimesinden gelme olasılığı daha yüksektir.

Son olarak isim konusunda değinilmesi gereken bir başka husus, 1333 yılında Burdur'a gelen İbn-i Batuta'nın seyahatnamesinde Burdur adının günümüzdeki söyleniş şekliyle geçmesidir. Buradan, kentin günümüzdeki adının kesin olarak ortaya çıkışı belirlenemese bile, yaklaşık 750 yıl gibi uzun bir süreçte kentin adının değişmeden günümüze kadar geldiği anlaşılmaktadır.

Türkler tarafından 1075 yıllarında ele geçirildiği anlaşılan Burdur'un, 1206 yıllarında Anadolu Selçuklu Devleti yönetimi altına girmiş, hemen peşinden 1260'larda Burdur'da Moğol hakimiyeti başlamıştır. Siyasi el değiştirmelerden ziyade, Burdur için bu dönemde asıl önemli olan, 1230'lardan itibaren Antalya-Alanya limanları ile Sinop-Samsun arasında gelişme gösteren ticarettir. 13. yüzyılda Antalya Limanı'nın kavşak noktasını teşkil ettiği bu ticarette, Mısır'dan Anadolu'ya baharat, keten, ve şeker gelirken, Anadolu'dan balmumu, meşe mazısı, Psidya dağlarından elde edilen kitreyle, Kütahya'dan gelen şap gönderilirdi. Ayrıca gemi yapımında kullanılan zift ve kerestenin de gönderildiği bilinmektedir.[74] Bu dönemde Antalya, Anadolu'nun batıyla yaptığı ticarette de önemli rol oynardı. Chalons, Narbon, Perpignan ve Lombardiya kumaşları Antalya'ya gelir, burada doğu ve batının tüccarları Hindistan-İran ürünleriyle Fransa ve İngiltere mallarını değiş tokuş ederdi. Bu ticari

[72] Görgülü, F., 2000, a.g.e. s:9.
[73] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:109.
[74] Heyd, W.,1975, Yakın-Doğu Ticaret Tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları, X. Dizi, Ankara, s:612-613;Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:19.

malların tamamı Hamitoğulları Beyliği'nin topraklarından geçmekteydi.[75] Antalya limanının ticarette önemli bir rol oynaması, limanı iç kesimlere bağlayan karayollarını ve üzerindeki yerleşmeleri de birer ticari kavşak konumuna getirmiştir. Yine, 13. yüzyılda Selçuklu sultanları tarafından Antalya ile Burdur arasındaki yol üzerine 4 kervansaray yapılmış olması, bu ticaretin önemini destekleyen delillerdendir. Kısaca ifade etmek gerekirse, günümüzde olduğu gibi, 13. yüzyılda da Burdur, kıyı ile iç kesimleri birbirine bağlayan karayolu üzerinde yer almakta ve burada ortaya çıkabilecek ticari gelişmelerden yararlanmaktadır.

Yine yaklaşık olarak bu döneme denk gelen başka bir gelişme, Hamitoğulları Beyliği'nin 1300'lerde kurulması ve Burdur'un da beyliğin önemli kentlerinden biri olmasıdır. Hatta yerleşmenin çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami bu dönemde Dündar Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Kesin olmamakla birlikte, beyliğin Burdur'da kurulduğu fakat dönemin siyasi şartlarıyla bağlantılı olarak beylik merkezinin, daha korunaklı bir yerde olan Eğirdir'e taşındığına yönelik bilgiler de vardır. Yeterli kaynak olmamasından dolayı, böyle bir idari fonksiyona sahip olduğuna dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Öte yandan bazı kaynaklarda Dündar Bey dönemine yönelik olarak; Bu dönemde şehrin büyüdüğü, sanat, ticaret ve nakliyeciliğin ilerlediği ve yine halk tarafından üretilen halı, kilim gibi dokumaların Mısır ve Suriye'ye gönderildiği ifade edilir.[76] Bunu takip eden dönemlerde, yerleşmenin gelişiminde etkili olan bu faktörlerin devamlı olmadığı ve Burdur kentinin bu tarihten, 1923'te il yönetim merkezi oluşuna kadar geçen zaman dilimini durağan bir şekilde geçirdiği söylenebilir.

2.1.4. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

1430 yılında kesin olarak Osmanlı hakimiyetine giren Burdur, Anadolu Beylerbeyliğinin merkezi olan Kütahya'ya kaza olarak bağlandıktan sonra, adeta kendi haline terk edilmiştir. Günümüzde, kentte Osmanlı dönemini temsil eden birkaç çeşme ve hamamın dışında hiçbir yapının olmaması da bunu destekler niteliktedir. Osmanlı döneminde yörede yaşanan isyanların yanında, devletin yönetim merkezine olan uzaklığı (Anadolu Selçuklu döneminde merkez Konya iken Osmanlılar döneminde Edirne'ye daha sonra da İstanbul'a taşınması) bu kaderine terk edilişte önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Kentin gelişimi açısından önemli bir yer teşkil etmeyen bu dönemin en belirgin özelliği, yörede meydana gelen ve uzunca bir süreci kapsayan isyanlardır.

---

[75]Heyd, W.,1975, a.g.e. s:612-613; Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:19.
[76] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, a.g.e. s:10

Burdur kentinde 1478 sayımına göre, biri Hıristiyan olmak üzere, dört mahalle ve toplam 166 nefer vardır. Bunlardan özellikle Müslüman olan *Cami, Burcu Mescidi* ve *Yeni Mescit* olmak üzere üç mahallenin adı geçmekte ve en kalabalık olarak da 70 neferle Cami mahallesi gösterilmektedir.[77] Cami mahallesi, daha sonra Cami-i Kebir adıyla anılacak olan günümüzdeki Ulu Cami çevresini kapsar. Buradan kolaylıkla günümüzdeki Burdur kentinin ilk çekirdeğini Ulu Cami ve çevresinin oluşturduğu sonucu çıkarılabilir. Günümüzde özellikle Pazar, Üçdibek, Çeşmedamı, Sakarya isimleriyle bilinen ve Ulu Cami çevresinde yer alan mahallelerin ilk çekirdekleri bu dönemde oluşmuştur. İbn Batuta'nın bahsettiği surların varlığına ve bahsedilen mahallelerin surlarla herhangi bir bağlantısının olup olmadığına dair kesin bir bilgiye rastlanmasa da, Müslüman mahallelerinin surların içerisinde yer aldığını, bunun yanında Hıristiyan mahallelerinin surların dışında kaldığını belirten bazı kaynaklara da rastlanır. Bu bilgiye dayanılarak, Burdur'un kentleşme sürecinin gelişiminde Ulu Cami'nin yanında kalenin de önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Yine 1522 yılında Burdur'daki nefer sayısı 408'e, hane sayısı ise 238'e ulaşmakla birlikte, biri Hıristiyan olmak üzere dört mahallenin varlığı da bilinmektedir.[78] Buradan 1478 ile 1522 yılları arasında Burdur'da yaşayan nüfusta ve bununla bağlantılı olarak hane sayısında büyüme olmasına karşın, mahalle sayısında herhangi bir değişimin olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle hane sayısının artması, kentin yatay yönde gelişiminin bu dönemde devam ettiği anlamına gelir. Bu tarihte 196 nefer ve 113 haneyle en büyük mahalle yine Cami mahallesidir. Ayrıca Burdur'un nüfusunu çevresindeki yerleşmelerle karşılaştırmak gerekirse; 1522 tarihinde Burdur'un, Isparta, Eğirdir ve Uluborlu'ya göre daha az nüfus barındırdığı görülür.

Gerek nüfus ve gerekse kentin yatay gelişimi yönünden önemli bir gelişme 1568 yılına kadar olan süreçte meydana gelmiştir. Bu 46 yıllık süreçte Burdur'a *Debbağhane, Mehmet Kethüda, Demir Mescidi, Karagöz Mescidi, Nurullah Çelebi Mescidi* gibi yeni mahallelerin eklendiği görülmektedir. 1568 tarihinde Hıristiyanların yaşadığı mahalleyle birlikte toplam 17 mahallede 773 nefer ve 379 hanenin varlığı bilinir.[79] Bu mahalleler, günümüzde yaklaşık olarak Yenice, Recep, Kuyu, Akın ve İnönü olarak isimlendirilen mahallelerin ilk çekirdeklerini teşkil ederler. Buradan Ulu Cami çevresinde gelişme gösteren yerleşmenin Burdur Çayı vadisine doğru yayılmaya başladığı açıkça görülmektedir.

---

[77] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:55
[78] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:55
[79] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:55-56.

Buraya kadar ki olan bölümden, kenti oluşturan mahallelerin genellikle mescit isimleriyle adlandırıldığı dikkati çekmekte ve buna bağlı olarak da 15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyıl içerisinde vakıflara ya da şahıslara bağlı cami, mescit ve zaman zaman cami görevi gören zaviyelerin Burdur'un kentsel gelişiminde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bu genel çerçeveden farklı olarak, Debbağhane mahallesinin, burada sürdürülen ekonomik faaliyet olan dericiliğe bağlı olarak adlandırıldığı dikkat çeker. Burdur'da mahallelerden birinin bu isimle anılması, bu dönemde Burdur'da sürdürülen bağ, bahçe ziraatı ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetlerin yanında, dericiliğin de yapıldığını gösterir niteliktedir. Nitekim Isparta'da dericiliğin geliştiği, bunun yanında Burdur'da da buna benzer bir gelişmenin olduğu kaynaklarda yer alır.[80]

Bu dönemin ticari yapısını ortaya koyabilecek yeterli verilerin olmaması, bu konuda fikir yürütülememesine neden olmaktadır. Eldeki verilerden, 15. ve 16. yüzyıllarda Burdur'da tahunhanenin (yağ değirmeni)[81] bulunduğu ve Hamit sancağı içersinde pazar kurulan 16 merkezden biri olduğu ve yine İrle kazasıyla beraber günlük pazar gelirinin 30 akçaya ulaştığı bilinir.[82] Bu durum ayrıca, 15. ve 16. yüzyıllarda Burdur'un yakın çevresine göre kentsel özellikler gösterdiği ve çevresindeki yerleşmelerde üretilen ürünlerin pazarlandığı bir pazar konumunda olduğunu gösterir niteliktedir. Fakat bu dönemin en önemli ticari yapılarından olan bedestenlerin kentte olmadığı, dolayısıyla Anadolu'da bedesteni olan ayrıcalıklı kentlerden olmadığı da diğer bir gerçektir. Böylece 15. ve 16. yüzyıllarda kentin uluslar arası ticaretten uzak kaldığı sonucu çıkarılabilir.

Bu dönemle ilgili olarak kenti diğer yönleriyle de değerlendirmek gerekirse, 15. 16. yüzyıllarda kentte, aslında birer sıbyan okulu olan 4 muallimhane okulu vardır. Diğer taraftan, aynı dönemde Eğirdir, Isparta, Uluborlu gibi yakın merkezlerde medreselerin olduğunu, buna karşın Burdur'da medrese seviyesinde okulun olmadığını da burada belirtmek yerinde olacaktır. Gerçi Burdur'daki ilk medresenin Hamitoğulları Beyliği zamanında Muzefferüddin Mustafa Bey tarafından 1348'de Ulu Cami yakınlarına inşa edildiği, Burdur müzesinde bulunan kitabesinden bilinmektedir. Bu tarihi bilgi göz önüne alındığında, aslında kentin eğitim fonksiyonunu ilk olarak 14. yüzyılda kazanmış olduğu sonucu ortaya çıkar. Sonuç olarak, kentin 14. yüzyılda kazandığı eğitim fonksiyonunun, 15. ve 16. yüzyıllarda zayıfladığı açıkça ortadadır.

---

[80] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:116.
[81] Bu dönemde sabunhane, tahunhane ve boyahane gibi imalathaneler genellikle kasabada yer almaktadır.
[82] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:115-117.

Bu dönemde Hamit Sancağında meydana gelen bazı toplumsal olaylar, Burdur'un kentsel gelişiminde olumsuz bir yere sahiptir. Bunlardan ilki 15. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp, 16. yüzyılın ilk yarısına kadar devam eden *şahkulu ayaklanmasıdır.* Bu ayaklanma sırasında Hamit sancağındaki birçok yerleşme gibi Burdur'un birçok defa baskına uğradığı bilinir. Gerek bu baskınlar, gerekse ayaklanmanın yarattığı istikrarsız ortam Burdur'un kentleşme sürecini olumsuz etkilemiştir. Bunlara ek olarak, ayaklanmanın bastırılmasından sonra alevi nüfusun Hamit sancağı dışına göç ettirilmesi, doğal olarak nüfus kaybına neden olmuştur. Hatta bu göçle *bazı köyler tamamen ortadan kalkarken, bazı köy yerleşmelerinin ise köyden mezraya* dönüştüğü belirtilmektedir.[83]

Şahkulu ayaklanması daha tam olarak bastırılmadan Hamit sancağını etkileyen önemli sosyal olaylardan biri de, *suhte ayaklanmalarıdır*. Özellikle 16. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen bu ayaklanma, medreselerde okuyan öğrenciler tarafından yol kesme, yerleşmeleri basma gibi eşkıyalık faaliyetlerinden ibarettir. Ayaklanmanın siyasi yanı olmamasına rağmen, yaklaşık 50 yıllık süreçte bölgede yarattığı istikrarsız ortama bağlı olarak ticareti baltalaması, Burdur'da medrese olmamasına rağmen, Hamit sancağındaki bütün yerleşmelerin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.[84]

Yine benzer nitelikte olan başka bir olay, 16. yüzyılın sonunda başlayarak bütün Anadolu'yu olumsuz etkileyen *celali isyanlarının* daha sonraları aldığı bir biçim olan Ümera Kapılarındaki Leventlerin baskın ve yağmaları, Burdur çevresinde de etkili olmuştur.[85] Tarihi kaynaklara göre, Hamit sancağı *suhte ayaklanmaları*ndan olduğu kadar, *celali isyanı*ndan da çok zarar görmüş yerlerdendir.[86] 1710-1725 arasında, Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi, Burdur ve çevresinde de ayandan zorbalar türemiş ve taraftarlarıyla beraber eşkıyalık yaparak halktan haraç toplamışlardır.[87]

Sonuç olarak yüzyıldan fazla bir süreçte neredeyse kesintisiz olarak 3 isyanın yaşanması, bütün Hamit sancağındaki yerleşmelerde olduğu gibi Burdur'u da olumsuz yönde etkilemiştir. Burdur için bu olumsuzluğun derecesini tam olarak belirlemek zor olsa da, meydana getirdiği istikrarsız ortamı tahmin etmek mümkündür. Hatta şahkulu ve suhte

---

[83] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:20-21.
[84] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:24-32.
[85] Uysal, M., A., 1998, Salnamelere Göre Burdur (1868-1914). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (basılmamış yüksek lisans tezi) Isparta, s:9.
[86] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:33-35.
[87] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:9.

ayaklanmaları ki, özellikle şahkulu ayaklanması, sancağın merkezi idare nazarında itibar kaybetmesine neden olmuştur.

Kentsel gelişim sürecinde Burdur hakkında 17. ve 18. yüzyıllara dair çok ayrıntılı bilgi yoktur. Sadece, günümüzde kentteki tarihi mimarinin önemli bir bölümünü oluşturan sivil mimariye ait yapıların bu döneme ait olduğu bilinir. Han ve hamamların yanında Baki Bey ve Taşoda gibi konaklar bu sivil mimariye ait yapıların en iyi örnekleridir. Gerek bu mimari eserlere, gerekse genel tarihi bilgilere dayanarak bu dönemde kent yönetiminde büyük toprak sahiplerinin etkili olduğu ve kente dair değişim ve gelişimin buna göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Yine bu tarihi konutların genişliğine dayanarak, dönemin aile büyüklüğü hakkında fikir sahibi olmak da mümkündür. Buna göre, günümüzde kentteki aile büyüklüğüne (3.1) kıyasla, bu dönemde Burdur'da büyük aile yapısının daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Burdur'un kentleşme sürecinde 19. yüzyıla ait bilgiler, çeşitli kaynaklardan belirlenmiş olup, geçmiş dönemlere göre çok daha ayrıntılıdır. Bu tarihte Burdur'un biri Hıristiyan olmak üzere toplam 19 mahalleden oluştuğu bilinir.[88] 1568 yılına göre kente iki yeni mahalle daha eklenmiştir. Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki; Mahalle sayılarında meydana gelen değişmeler kentin gelişimi hakkında fikir vermesi açısından son derece önemli olmasına karşın, şehirdeki nüfusun artış oranıyla ve şehrin yatay gelişimiyle birebir örtüşmez. Bazı dönemlerde nüfus miktarında büyük artış olmasına rağmen, mahalle sayısında bu oranda bir artış gerçekleşmemektedir. Bu durum büyük oranda, dönemin yönetim özellikleri ve kentsel ihtiyaçlarıyla yakından ilgili olmalıdır. Bu yüzyılda kenti meydana getiren mahalle isimleri incelendiğinde, cami ve mescit isimlerinin büyük oranda terk edildiği, bunların yerine kişi, kurum, etnik ve dini kökenle birlikte coğrafi isimlerin aldığı görülür. Bu mahallelerin bir çoğu o dönemde aldıkları isimlerle günümüzde anılmakta ya da halen cami ve mescitleri bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu dönemdeki mahalle isimlerine dayanılarak, bir yüksek öğretim kurumu olan medresenin Burdur'da varlığı anlaşılmakta ve bu da Burdur'un bu tarihlerde idari ve ekonomik fonksiyonlarının yanında eğitim fonksiyonunu da bünyesinde barındırdığı anlamına gelmektedir.

Gerek Hacı Ömer, Yenice, Kuyu, Dere, Şeyh Sinan, Manastır, Divanbaba gibi mahallelerin aynı isimlerle günümüzde de varlığını sürdürmesi ve gerekse, cami, çeşme gibi tarihi eserlerden, Burdur kentinin 12. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar ki süreçte, kurulduğu 979 m

[88] Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s: 91.

yükseltiye sahip tepeden güney, güneybatı ve güneydoğu yönlerinde özellikle Burdur Çayı çevresine, Susamlık (1033 m.) ve Yeşil Tepelerin (1003 m.) kuzey yamaçlarına doğru gelişme gösterdiği anlaşılır. Hatta kent bu yönlerde doğal sınırına ulaştığı için, o günden bugüne güney, güneybatı ve güneydoğu yönlerinde gözle görülür derecede yatay yönde gelişmenin olduğu söylenemez. Kuşkusuz Burdur Çayı vadisi ve tepelerden meydana gelen jeomorfolojik birimler kentin fizyonomisini etkilemiş ve nitekim tepelerin çevresini saran, akarsu boyunca uzanan cadde ve sokak sistemlerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.

Tablo 2.2. 1833 ile 1896 Yılları Arasında Burdur Kentini Meydana Getiren Mahalleler.

Sıra	Mahalle Adı	Sıra	Mahalle Adı
1	Hacı Ahmet	**11**	Cami-i Kebir
2	Hacı Ömer	**12**	Üçdibek
3	Yenice	**13**	Yoğurtçu
4	Hecin	**14**	Karasenir
5	Dere	**15**	Şeyh Sinan
6	Recep	**16**	Manastır
7	Kuyu	**17**	Divan Baba
8	Burç	**18**	Medrese
9	Hacı İbrahim	**19**	Rum ve Ermeni
10	Derslik		

Kaynak: Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:91.

Burdur'u oluşturan mahalle sayısının 1896 yılına kadar 19 olarak kaldığı, bu yılda 3 mahalle daha eklenerek 22'ye çıktığı tarihi kaynaklarda geçer. Yine yeni düzenlemeye göre önceden Medrese Mahallesi olarak adlandırılan mahallenin de adının değiştirildiği görülür. Burdur'u meydana getiren mahallelere Hamidiyye, Mecidiye, Hicriye ve Hatt-ı Cuma adlarında 4 yeni mahallenin daha eklendiği anlaşılır.[89]

Burdur'un kentsel gelişim sürecine yönelik 19. yüzyılda iki göç hareketinin meydana geldiği bilinmektedir. Bunlardan ilki, günümüzde Isparta'ya bağlı bir ilçe olan Senirkent'ten sayıları kesin olarak bilinmemekle birlikte (tarihi kaynaklarda tahmini yaklaşık 500 kişi olduğu bildirilir) bir grubun Burdur'a yerleşmesidir. Tarihi konusunda çeşitli rivayetlerin olduğu bu göç hareketinin, yerleşmenin gelişimi açısından önemli bir yere sahip olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Eşkıya korkusundan dolayı meydana geldiği ileri sürülen bu göç, 19. yüzyılda kentte yeni mahallelerin oluşmasında etkili olmuştur. Ayrıca, daha sonraki dönemlerde kent ekonomisinde önemli bir yere sahip olan *alaca dokumaları* da bu göçle gelmiştir.[90] İkinci göç hareketini ise, sebebi bilinmemekle birlikte bazı ailelerin Mısır'dan

[89] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:47.

[90] Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:24.

gelip, Üçdibek ile Şeyh Sinan Mahalleleri'ne yerleşmesi oluşturur.[91] Günümüzde geleneksel Burdur evlerini temsil etmesi yönüyle restore edilen 19. yüzyıla ait *Mısırlılar evi*, Burdur'da yaşayan Mısırlı'ların varlığına dair en önemli kanıttır. Öte yandan günümüze kadar gelen bu konutun genel özelliklerinden bu ailelerin gelir seviyesi yüksek, üst zümreden ve oldukça kalabalık olduğu anlaşılmaktadır.

Bu yüzyılda yerleşmeyi etkileyen bazı toplumsal olayların ve felaketlerin meydana geldiği de bilinir. Genel olarak kentsel gelişimin, ekonomik, sosyal ve kültürel bütün dalgalanmalardan etkileneceği şüphe götürmez bir gerçektir. Nitekim 19. yüzyılda Burdur'da meydana gelen bazı toplumsal olaylar kentsel gelişimi olumsuz etkilemiştir. Bunların başında 1839'da meydana gelen ve 6-7 ay gibi kısa bir süre de olsa Burdur'da *feteratin (fetret)* yaşanmasına neden olan, sosyal içerikli olaylar gelir. Özünde Burdur'un önde gelen iki ailesi arasındaki İdare Amirliğini ele geçirme mücadelesinden doğan kavgayla ilgili bu olay, büyüyerek mahalleler arasındaki bir çatışmaya dönüşmüştür. Bazı konakların yakılmasına kadar giden olaylar, can kaybı, yaralanma ve hatta kentten göçlere bile neden olmuştur. Aralıklarla aylarca süren çatışmalar, istikrarsız bir sürecin yanında, kentin önemli ölçüde zarar görmesine yol açmıştır.

Benzer şekilde 19. yüzyılın son çeyreğinde, kentin toplumsal ve ticari merkezi olan Ulu Cami çevresinde bir yangın meydana gelmiş ve hatta önemli bir tahribata yol açmıştır. Yangından sonra 1884 (rumi 1302) yılında Ulu Cami çevresini kapsayan bir kent planı yapılmıştır. Vakıflara ait ticarethanelerin, medrese, cami ve saat kulesi gibi toplumun geneline hitap eden yapıların yer aldığı Ulu Cami çevresi, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında da kentin ağırlık merkezidir. Kent merkezinin böyle bir yangında zarar görmesi kentin ticaret fonksiyonunu olumsuz etkilemiştir. Günümüzde halen yukarı çarşı olarak adlandırılan ve hatta Cuma günleri halk pazarının da kurulduğu kentin bu tarihi kesimi, ticari merkez olma vasfını tamamen yitirmiş değildir. 1926'ya kadar Cami-i Kebir Mahallesi olarak adlandırılan bu alan, 1926'dan sonra, pazar ve çarşı görevini üstlenmesinden dolayı pazar mahallesi olarak adlandırılmıştır. Oluklaraltı semtine kadar devam eden güney kesimde ise, günümüzde çoğunlukla 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarına ait tarihi binalardan oluşan konut alanları mevcuttur. Bütün bunlara ek olarak 19. yüzyıl, bu tarihi alanda, günümüzde var olan mimari dokunun temellerinin atıldığı dönem olarak da ayrı bir öneme sahiptir.

[91] Duygulu, H., 1992, Dünü Bugünü ve Yarınıyla Burdur. Burdur, s: 23.

19. yüzyılın ikinci yarısında yerleşmeyi etkileyen önemli olaylardan bir diğeri de, kentin idari statüsünün değişmesidir. 1872 yılına kadar Hamit Sancağına bağlı bir kaza merkezi olan Burdur, 19. yüzyılın II. yarısından itibaren Konya Vilayetine bağlı bir sancak merkezi haline gelmiş ve bu idari konumunu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna kadar sürdürmüştür. Bu dönemde Burdur, Konya Vilayeti'ne bağlı Konya, Teke, Hamidabat (Isparta) ve Niğde'yle beraber 5 sancaktan biri konumundadır. Bütün bunlara ek olarak, Burdur'da belediye örgütünün kuruluşu da yaklaşık bu tarihlerde meydana gelmiştir. Buradan 19. yüzyılın son çeyreğinde Burdur'un idari fonksiyonunda önemli gelişmeler olduğu anlaşılır.

Bu dönemde kent, idari fonksiyonunun yanında kültürel fonksiyonu bakımından da değerlendirildiğinde, bu fonksiyonu büyük oranda okul ve kütüphanelerin faaliyetlerinin meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Kentte 1883 yılında 651 kız, 817 erkek öğrencinin okuduğu 15 sıbyan mektebi faaliyet göstermektedir. Sıbyan mektebi sayısı 1885 yılında 22 olup, bunlardan 3'ü kentte yaşayan Rum ve Ermeni nüfusa aittir. Yine 1899 yılında Burdur kazasında 315 öğrencinin okuduğu 3 ibtidai mektebinin, 1906 yılında ise toplam 985 öğrencinin okuduğu 9 ibtidai mektebinin varlığı bilinir. Ayrıca bu 9 mektebin 4'ü Rum ve Ermeni nüfusa ait olup, bunlarda okuyan 400 öğrenci vardır.[92]

Bu okullara ek olarak Burdur'da 1883-1884 tarihlerinde 25, 1901-1903 tarihlerinde 23 ve 1914 tarihinde 25 medresenin bulunduğu ve 1000'e yakın öğrencinin öğrenim gördüğü kayıtlara geçmiştir. Ayrıca 1870'den 1906'ya kadar 1 rüştiye, 1906 yılında ise 1 idadi mektebinin varlığı da söz konusudur.[93]

Kentin bu dönemdeki kültür fonksiyonunu belirleyen bir başka etken kütüphanelerdir. Burdur'da 1870-1898 yılları arasında 3, 1898-1906 yılları arasında ise 4 kütüphane vardır. 1906 yılında Tefenni kazasına da 1 kütüphane açılmış olup, Burdur'da yer alan 4 kütüphanede 1898-1903 yılları arasında yaklaşık 8.500 kitabın varlığından da ayrıca söz edilmektedir.[94]

Kentin fonksiyonel özelliklerini yansıtması açısından bazı tarihi bilgileri burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda 19. yüzyılda kentin en kalabalık 4 mahallesi olan Cami-i Kebir, Şeyh Sinan, Karasenir ve Üçdibek Mahalleleri'nde yaşayan 582 aile reisinin %67,2'sini imalat ve ticaretle, %9.3'ünü tarım ve hayvancılıkla, %10.8'ini de ücretli

[92] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:106-110.
[93] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:112-121.
[94] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:123.

olarak çalışanlar oluşturmaktadır.[95] Bu oran kentin tamamını yansıtmasa da, bu yüzyılda yerleşmenin fonksiyonel özellikleri hakkında fikir yürütmemize zemin hazırlamaktadır.

Kenti 1826 yılında ziyaret eden Vyvyan ve Arundell, kentte 4 bin Türk, 150 Rum ve 30 Ermeni evinin yer aldığından bahsederken, nüfusun önemli bir kesiminin deri tabakladığı, boyadığını ve keten dokumalar yaptığını bildirir. Yine kentin çevresinde bağların olduğunu ve Burdur bağlarını ve şarabını beğendiğini de eklemektedir.[96] Bu yüzyılda kentin büyüklüğü ve fonksiyonlarını ortaya koyabilmek adına, bu değerlendirme son derece önemlidir. Kente yüzyılın sonuna doğru ziyaret eden Cuinet ise, Burdur isimli sancak merkezinin büyük bağlarla çevrili bir tepe üzerinde kurulmuş küçük bir şehir olduğunu belirtirken, kentte 24 cami, 6 tekke, 11 medrese, 1 Rum ve 1 Ermeni olmak üzere 2 kilise, 6 hamam ve 4 hanın varlığından söz etmektedir.[97]

Nihayetinde bütün veriler göz önüne alınarak yerleşmenin 19. yüzyıl içerisindeki durumu kent coğrafyası açısından değerlendirilecek olursa; bu yüzyılda Burdur, genel hizmetler fonksiyonunun gelişme gösterdiği, 4000-4500 konutun mevcut olduğu küçük bir kent olarak karşımıza çıkar. Genel hizmetler fonksiyonu içerisinde başta yönetim fonksiyonu olmak üzere, kültürel ve ticaret fonksiyonlarının ön plana çıktığı söylenebilir. Bunlara ek olarak kentte ikamet edenlerin önemli bir bölümünün tarımla uğraştığı, yani tarımın kent ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu diğer bir gerçektir. Bu dönemde özellikle bağcılığa bağlı olarak üzüm üretimi Burdur kenti ve çevresindeki yerleşmeler açısından son derece önemlidir.

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde, kentin büyük oranda ilk kuruluş yeri olan tepenin güney, güneydoğu ve güneybatı yönlerinde gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre yerleşmenin, Yeşil Tepe ve Susamlık Tepeleri'nin yamaçları, Burdur Çayı vadisi ve Antalya çevre yolu kavşağının güneyine kadar ulaştığı rahatlıkla söylenebilir. Nitekim günümüzde karayolunun güneyinde yer alan Necatibey Mahallesi, geçmişte Manastır Mahallesi olarak adlandırılmıştır.

20. yüzyılın başında Burdur'u her yönden etkileyebilecek en önemli olay, 1914'de meydana gelen ve 300 kişinin ölümüne, 6000 binanın hasarına yol açan depremdir. Bu deprem aletsel dönemde meydana gelen ilk büyük deprem niteliğinde olup, Burdur'un kentsel

---

[95] Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:38.

[96] Vyvyan, F., Arundell, J., 1834, Discoveries In Asia Minor Including A Description Of The Ruins Of Several Ancient Cities And Especially Antioch Of Pisidia. Volume II, Chapter IV, s:106.

[97] Cuinet, V., 1892, La Turguie d' Asie; Géographie Administrative, Statistique, Descriptive Et Raisonnée Chaque Province de I' Asie-Mineure;. Vol.1, s:845.

gelişimini önemli ölçüde sekteye uğratmıştır. Özellikle Ulu Cami'nin bu depremde büyük oranda yıkıldığı bilinmektedir.

Depremin genel olumsuz etkilerine karşın, yerleşmenin yeniden planlanarak imar edilmeye çalışıldığı düşünülürse, kentin fizyonomik çehresinin değişimi ve gelişimi adına deprem bir tetikleyici olarak da görülebilir. Nitekim depremden iki yıl sonra 1916'da kentin imarına yönelik çalışmalar başlatılmış ve Avusturyalı uzmanlara kent planı yaptırılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında, kapanan yolların açılması ve her mahallenin suya kavuşması hedeflenmiş, ancak planlamalar 1930'larda kısmen uygulamaya konulabilmiştir. Fakat bu faaliyetlerin kapsamına dair belgelerin ayrıntılı olarak günümüze ulaşmamasından dolayı, Burdur'da meydana gelen kentsel değişmeleri tam olarak belirlemek mümkün değildir.

Tarihsel süreçte I. Dünya Savaşı sonunda Burdur'un İtalyanlar tarafından işgalini, kentin sosyal tarihi açısından bahsedilmesi gereken, fakat günümüze kadar kendini taşıyabilecek kadar önemli izler bırakmayan bir süreç olarak değerlendirmek doğru olacaktır. 2 yıldan daha az bir dönemi kapsayan bu işgal, kentleşme süreci açısından bakıldığında, kentin Osmanlı yönetimine girdiği 1430 tarihinden bu tarafa devam eden durağan dönemin son önemli olayı olarak adlandırılabilir. Elbette ki burada kentsel yeniliği ve değişimi getiren işgal değil, bu işgali sonlandıran Kurtuluş Savaşını takip eden dönemde Cumhuriyet'in ilanı ve yeni bir devletin kuruluşudur. Bu bağlamda Burdur kentine dönük olarak 19. yüzyıl değerlendirilirken, bu yüzyılın aslında İtalyan işgaline kadar devam ettiğini söylemek, Burdur'un kentsel gelişim tarihi açısından hiçte yanlış olmaz.

2.1.5. Cumhuriyet Dönemi

Burdur'un kentsel gelişiminin dönüm noktalarından biri, hatta en önemlisi Cumhuriyet'in kuruluşunu takiben oluşturulan yeni idari yapılanmaya (1923) göre, kentin il merkezi statüsü kazanmasıdır. Bu statü Burdur'a il toprakları dahilinde yönetim merkezi olma, yani idari bir fonksiyon yüklemesinin yanında, devlet tarafından sağlanan sosyal, kültürel ve ekonomik yatırımlardan da pay almanın yolunu açmıştır. Nitekim çalışmanın diğer bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacak olan ve kentin gelişiminde sürükleyici bir görev üstlenen demiryolu hattı ve şeker fabrikasının açılması bu yatırımlara iyi birer örnektir. Özetle denilebilir ki; bilinen yaklaşık 700-800 yıllık kentsel tarihinde Burdur, ekonomik, sosyal ve yerleşme açısından en belirgin gelişme ve değişmeleri Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana yani 20. yüzyılda yaşamıştır.

Cumhuriyet döneminde kentin gelişimine yönelik ilk ciddi çalışma, 1936 yılında Cumhuriyet Meydanı'nın düzenlenmesi olmuştur. Günümüzde de kentin merkezi olma özelliğini sürdüren meydan, batı şehircilik anlayışı ve imarının Burdur'daki ilk örneği niteliğindedir. Cumhuriyet Meydanı, aynı yıl içinde açılan ve bu dönemde sosyal ve eğitimsel görevler üstlenen halk eviyle beraber kentte sosyal yaşamın merkezi olmaya başlamıştır. Bu süreç, hükümet konağı, belediye binası gibi kentin idari fonksiyonunu temsil eden binaların da yapımıyla daha da ilerlemiştir. Özellikle 1949 yılında yeni hükümet konağının Cumhuriyet Meydanı'na yakın bir yere yapılması, bu durumu destekleyen en önemli delildir. Diğer taraftan konumu itibariyle Gazi Caddesi'yle İstasyon Caddesi kavşağında yer alan hükümet konağı, Cumhuriyet Meydanı'na olduğu kadar 1936 yılında açılmış olan İstasyon Caddesi'ne de ayrı bir işlerlik kazandırmıştır.

Fotoğraf 2.3. İlk düzenlendiği dönemde Cumhuriyet Meydanı'ndan bir görünüş (Kaynak:Burdur Belediyesi).

Cumhuriyet meydanının düzenlenmesini takiben, 1936'da demiryolu hattının Baladız'dan (Gümüşgün) Burdur'a kadar uzatılması, kentin yatay büyümesi ve bu büyümedeki yönünü büyük oranda etkilemiştir. Bu etkiyi iki şekilde ele almak yerinde olur. Bunlardan ilki, bu tarihe kadar büyük oranda kurulduğu alandan güney, güneybatı ve güney doğuya doğru genişleme gösteren ve buna bağlı olarak, Ulu Cami, Burdur Çayı, Susamlık ve Yeşil Tepe çevresinde yoğunlaşan kent, tren istasyonunun yapımıyla gelişme yönünü değiştirerek istasyona doğru genişleme eğilimi göstermiştir. Çevresindeki bağ ve bahçeler kamulaştırılarak açılan tren istasyonunu, Cumhuriyet Meydanı'na bağlayan İstasyon Caddesi, böylelikle kentin önemli bir aksı olmuştur. Yine Konak Mahallesi ve 1958 yılında açılacak

olan ve günümüzde kentin ağırlıklı ticari merkezi olan Gazi Caddesi, bu yatay büyümenin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Bunların dışında demiryolunun Burdur'a olan diğer bir etkisi ise, buraya kadar bahsedilenin tersine, göl ile kent arasında uzanan demiryolu hattının kentin kuzeye yani göle doğru ilerleyişini yavaşlatmasıdır. Nitekim 1948 yılında kentin geneline yönelik yapılan ilk planlamada demiryolu hattı kentin kuzey sınırını oluşturmaktadır. Buna ek olarak, kent sakinlerinin demiryolunun kuzeyinde konut edinme konusunda isteksiz olması da dikkat çeker. Nitekim demiryolunun kuzeyinde kalan kesimde, kent görünümünden daha çok kırsal yerleşme dokusu hakimdir. Günümüzde özellikle Hızırilyas ve Menderes Mahalleleri bu duruma iyi birer örnek teşkil etmektedir. Yine denilebilir ki, kentin doğu-batı yönünde zorunlu gelişim göstermesinde etkili olan fiziki faktörlerin yanında (depresyonun uzanışı ve göl gibi), başta gelen beşeri sebeplerden biri de demiryolu hattıdır. Hatta, araştırma sahasında yapılan mülakatlarla da belirlenmiştir ki, günümüzde dahi, demiryolunun kentin içinden geçerek yerleşmeyi ikiye ayırması halk tarafından hoş karşılanmamakta, bu da demiryolu hattının kuzeyine olan ilgiyi azaltmaktadır.

Öte yandan bu dönemde kentin kuzey doğusundan (Cümbüşlü Pınarı, günümüzde ateşli sanatlar çarşısı, diğer adıyla bakırcılar çarşısının bulunduğu mevki) bulvar niteliğinde 16 m'lik yol ile *öküz battı* (günümüzde Köprübaşı olarak adlandırılan yer) mevkiine de köprü yapılmıştır. Çatalpınar mevkiine küçük bir alan yapılarak adına *savaş meydanı* adı verilmiştir. Buradaki bataklık kurutulmuş ve ortadaki pınar kenara alınarak bu bulvara giriş sağlanmıştır. Ayrıca bu dönemde açılan yol ve bulvarların Arnavut kaldırımıyla döşendiği de bilinmektedir.[98] Nitekim Burdur kentinin sokak ve caddelerini kaplayan Arnavut kaldırımı 1990'lı yılların ortalarına kadar varlığını sürdürmüştür. Öyle anlaşılıyor ki; kuzey doğusunda bulvarın açılması kentin bu güzergah boyunca genişlemesine zemin hazırlamıştır. Elbette ki kentsel alanın bu şekilde genişlemesinde tek etken bu değildir. Zaman içerisinde devlet hastanesi ve şehirlerarası otobüs terminalinin kentin kuzeydoğusuna kurulması da bunda son derece etkilidir.

Burdur'da ilk hastane (30 yataklı) 1920-21 yıllarında, günümüzde Atatürk Caddesi'nde yer alan Orman İşletmeleri'nin bulunduğu yerde kurulmuştur. Bu dönemde asıl kent merkezinin Alan Pazarı (Ulu Cami çevresi) ve çevresinde yoğunlaştığı göz önüne alınırsa, iki nokta arasındaki sahanın bütünüyle kentsel yerleşime açılmış olması

[98] Duygulu, H., 1992, a.g.e. s:27.

düşünülemez. Fakat bu süre zarfında, özellikle de 1935'den sonra hastanenin yer aldığı yöne doğru, yani batıya doğru da ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişimde özellikle Cumhuriyet Meydanı'nın düzenlenmesi önemli bir etki yaratmış ve adeta basamak görevi üstlenmiştir. Elbette ki bu yöndeki en büyük genişleme 1955 yılında Burdur Şeker Fabrikası'nın bu eski hastanenin hemen batısına yapılmasından sonra gerçekleşmiştir.

Burada belirtilmesi gereken bir başka husus, devlet hastanesinin kentin gelişiminde çift yönlü olarak rol oynamasıdır. 1920'lerden 1940'a kadar bahsedilen ilk yerinde hizmet veren hastane 1940 yılında günümüzde bulunduğu mevkide kurulmuştur. Hastanenin ilk yeri ile son kuruluş yerinin zıt istikametlerde oldukları göze çarpmaktadır. Buna göre devlet hastanesinin bugünkü yerine taşındıktan sonra kentin kuzeydoğu yönünde genişlemesinde etkin bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Yine bu dönemde kentin alt yapısını geliştirme yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunların başında kentin su ihtiyacını karşılamak üzere, yenilenen kanallardır. Bu kanallar önceden beri kentin su ihtiyacını karşılayan Kurna Deresi (Burdur Çayı) üzerinde ya da ona bağlı olarak açılmıştır. Böylelikle değişik sebeplerden doğan su kayıpları en aza indirgenerek kente daha fazla suyun gelmesi sağlanmıştır. Yine bu amaca dönük olarak bu tarihe kadar kentin muhtelif yerlerine bu suyu taşıyabilmek için yapılmış yer altı kanalları ile sırıklar üzerinde ahşap ya da saçtan yapılan kanallar yeniden düzenlenmiştir. Hatta bu alt yapı çalışmaları, günümüzde Sinan Mahallesi sınırları içerisinde yer alan *Oluklaraltı* semtinin isim kaynağı olmuştur (Foto 2.4.).

Kentin su ihtiyacına yönelik yapılan çalışmalar yeterli gelmemiş olacak ki, 1946 yılının sonlarında ilkel durumda olan bu yerüstündeki su oluklarının yer altına alınması gündeme gelmiştir. Su ihtiyacına ek olarak diğer alt yapı gereksinimlerine cevap vermesi amacıyla kapsamlı bir planın devreye sokulması kaçınılmaz hale gelmişti. Bu bağlamda, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne yaptırılan plan, 1948 yılında Nafa Vekaleti Yapı ve İmar İşleri Reisliği'nce onanmıştır. Gerek 19. yüzyılın sonlarında, gerekse 20. yüzyılın başlarında kentin belirli bölümlerine hitap eden planlar dışında, bu plan bütün kenti kapsayan ilk plandır. Bu nedenle 1948 yılı Burdur için planlı dönemin başlangıcı olarak bir milat niteliği taşır.

Fotoğraf 2.4. 1942 yılında kentin su ihtiyacını karşılamak için Oluklaraltı Semti'nde sırıklar üzerine yapılmış kanallar (Burdur Belediyesi).

Alt yapı çalışmalarına ek olarak, 1946 yılında Burdur Çayı'nın kent içerisinde kalan muhtelif kesimlerine yapılan ıslah çalışmaları da gösterilebilir. Böylelikle meydana gelebilecek bir taşkında Recep, Kuyu ve İnönü Mahalleleri'nde ortaya çıkabilecek zararlar önlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak, Cumhuriyet'in ilanından 1948'e, yani ilk kapsamlı kent planın hazırlanışına kadar geçen sürede kent, istasyon, Cumhuriyet Meydanı, hastane ve bunları birleştiren yol ve bulvarların yapımıyla kuzeye, kuzeydoğuya ve batıya doğru genişleme eğilimine girmiştir. Buradan, Cumhuriyet'in kuruluşu ve kentin il merkezi olmasıyla bağlantılı olarak yapılan yatırım ve kentsel düzenlemelerin kente canlılık getirdiği anlaşılmaktadır.

Planlı dönemin başı olarak da adlandırabileceğimiz 1948'de bütün kenti kapsayan bir planın hazırlandığı bilinir. Planda kente genel bir çerçeve getirildiği anlaşılmaktadır. 1948 yılı planına takiben 1971 ve 1987 yıllarında kente yönelik 2 imar planı daha yapılmış ve yine bunlara ek olarak 1971'de yapılan imar planının, 1978'de ilave ve revizyonu hazırlanmıştır. Kentin tarihsel gelişiminin bundan sonraki bölümünde bu gelişimi tam olarak ortaya koyabilmek adına, planlama tarihleri başlangıç olarak alınmıştır.

İstanbul Teknik Üniversitesi'ne hazırlatılan 1948 imar planına göre; kentin idari merkezinin günümüzde hükümet konağının bulunduğu Cumhuriyet Meydanı ve çevresinin olduğu, buna ek olarak ticari merkezin ise, Alan Pazarı (Ulu Cami çevresi) ve çevresi olarak çerçevelendiği anlaşılır. Kent genelindeki yollar genişliklerine göre kademelendirilmiş ve

buna bağlı olarak genellikle 2 kattan oluşan bir kat nizamı oluşturulmuştur. Kentin eski mahallelerinde 6-8 m'lik yolların kenarları bodrum ve tek kata kadar izin verilmiştir. Yerel olarak ortaya çıkabilecek duruma göre tek veya bitişik ev inşaatına da izin verilmiş, ve yolların kenarında yer alan binaların yüksekliği hiçbir şekilde planda kabul edilen yol genişliğinin üstüne çıkamayacağı ayrıca belirtilmiştir. Hükümet konağının da yer aldığı Cumhuriyet Meydanı çevresi ile Gazi ve Tabakhane Caddeleri kenarlarında üç katlı bitişik evlere izin verilmiştir. Önemli caddelerin kenarlarına da bir bodrum ve iki katlı bitişik grup evlerin inşasına izin verilirken, yol genişliği 9 m'yi geçtikten sonra 8.5 m yükseklikte bir bodrumlu iki katlı binaların inşasına izin verilmiştir.[99] Planda yer alan bina kat izinlerine bakıldığında, kentin tarihi dokusunun korunmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, Ulu Cami ve çevresi olarak planlanan 22.5 ha.'lık alanda yaşaması gereken maksimum nüfusun 3600 kişiyle sınırlandırılmış olması bunu destekler. Aynı zamanda kentin bulunduğu zeminin depremselliği de göz önünde bulundurularak çok katlı binalara izin verilmediği anlaşılmaktadır. Yine Gazi Caddesi boyunca, Cumhuriyet Meydanı'na bakan kısımlar ticari alan olarak belirlenmiş olmalıdır ki, 3 kata kadar bina izni verilmiştir.

Plana göre kent, kuzeyde demiryolu hattıyla sınırlandırılmış olup, hattın kuzeyi tamamıyla bağlık bahçelik alanlar olarak belirlenmiştir. Bu genel çerçeveye uygun olarak yeni gelişme alanları ortaya konmaya çalışılmıştır. Özgür Mahallesi'nin kuzeyi, spor sahasının güneyi, sanat okulunun güneyi, Cumhuriyet Meydanı ile 58. Piyade Er Eğitim Alay Komutanlığı arasındaki Kışla Caddesi'nin güneyi ve Değirmenler Mahallesi'nin güney batısı kentin yeni yerleşim alanları olarak belirlenmiştir.[100] Yine bu planla beraber pazar yeri ve hal binasının belediye binasının arkasındaki alanda kurulma düşüncesi, hayvan pazarının Isparta çıkışına konuşlandırılmaya çalışılması ve yine Tefenni çıkışına hanlar, arabacı, demirci ve nalbant gibi küçük zanaatkarların yerleştirilmesine dair düşünceler, ticari alanlar konusunda da bir takım yeniliklerin yapılma çabasında olduğu fikrini vermektedir. Bugüne kadar kentteki ticari faaliyetlerin Alan Pazarında, yani Ulu Cami çevresinde toplandığı göz önüne alınacak olursa, bu planla ticari aktivitenin bir kısmının kentin diğer kesimlerine dağıtılmaya çalışıldığı anlaşılır.

[99] Arû, K.,A., 1948, Burdur İmar Planı Açıklama Raporu. İ.T.Ü., İstanbul.
[100] Arû, K.,A., 1948, Burdur İmar Planı Açıklama Raporu. İ.T.Ü., İstanbul.

İmar planında sanayi alanlarına yönelik de planlama yapılmış olup, bu alanların demiryolu ve Burdur Çayı'na bağlı olarak gelişeceği varsayılmıştır. Günümüzde Burdur'da yer alan küçük ve organize sanayi bölgeleri dikkate alındığında, bu varsayımın demir yoluyla ilgili kısmının halen geçerli olduğu görülmektedir. Elbette ki bunda demiryolunun yanında karayolunun etkisini de belirtmek yerinde olur.

Plana göre, İstasyon Caddesi'nin batısında bir numune hastanesi tasarlanmış, askeri bölge olarak da günümüzde Er Eğitim Alayı'nın bulunduğu saha seçilmiştir. Askeri alanla kent arasına da cezaevi uygun görülmüştür. Cezaevinin kentin dışında askeri alanın yakına konuşlandırılması, güvenlik kaygısıyla bağlantılıdır. Günümüzdeki kentsel arazi kullanımına bakıldığında askeri alanın yerleşimi dışında diğerlerinin gerçekleşmediği anlaşılır. Bu planda rekreatif faaliyetlere yönelik olarak, günümüzde olduğu gibi kentin güneyindeki Susamlık Tepesi'nin düzenlenmesi düşünülmüştür. Bu amaçla tepenin üzerine kadar çıkan yollar, dinlenme yerleri, manzara seyir noktaları ve yeme-içme yerleri tasarlanmış ve hatta bu yönde bazı düzenlemeler de yapılmıştır.

Burdur'da 1953'den sonra yapılması düşünülen bazı yatırımlara bağlı olarak, 1948 yılı planının mevcut gelişmeleri karşılamayacağı baz alınarak planda revizyon çalışmalarına başlanmıştır. Nitekim Burdur'un kentsel gelişimini büyük oranda etkileyen 2 önemli gelişmenin 1955 yılında gerçekleştiği görülür. Bunlardan, kentsel gelişimin seyrini daha fazla etkilemesi açısından en önemlisi şeker fabrikasının açılmasıdır. Bu durum, kentin sanayi fonksiyonunun gelişiminin yanında, il genelinde tarımsal faaliyetlerin canlanması anlamına da geliyordu. Nitekim Burdur'un kentsel gelişim sürecine bakıldığında, en hızlı kentleşmenin, fabrikanın açılışını takip eden dönemde meydana geldiği görülmektedir. Yine 1948 yılı planına revizyonu gerektiren gelişmelerden diğeri, 1955 yılında 58. Topçu Alayı'nın Burdur'a konuşlandırılmasıdır. Bu iki gelişme, kentte bazı düzenlemelerin yapılmasına yol açmıştır. Bunlardan en başta geleni, bu dönemde ticari aktivitenin artış gösterdiği Gazi Caddesi'nin genişletilmesidir. Nitekim 1948 planına göre 16 m olarak tasarlanan cadde, 1958-1959 tarihlerinde kamulaştırma yapılarak devlet desteğiyle artacak olan ihtiyacı karşılaması açısından 6 m daha genişletilmiştir. Bu dönemde, bugüne kadar Ulu Cami çevresinde kurulan pazarın açıkta yeni bir yere çekilmesi, burada sıkışmış olan bakırcı ve demircilerin de, Burdur Çayı'nın batısındaki günümüzdeki yerine taşınması tasarlanmıştır. Kentin bu dönemde çevresindeki kırsal alanlardan göç almaya başladığı ve buna bağlı olarak da toplu yerleşmeye dair ilk talep ve organizasyonların, bu iki gelişmeye bağlı olarak bundan sonraki dönemlerde

ortaya çıktığı bilinir. Nitekim 1955'lerde 20 civarında olan mahalle sayısı (neredeyse 20. yüzyılın başındaki mahalle sayısıyla aynı), 1980'de 29'a ulaşmıştır. Bu 25 yıllık süreçte özellikle kentin batı bölümünde yer alan yeni mahallelerin ortaya çıkmasında büyük oranda şeker fabrikasının etkisi görülür. Günümüzde Burç, Armağan İlci, Atatürk, Bahçelievler, Emek, Şekerevler isimleriyle anılan mahalleler buna örnek olarak gösterilebilir. Yine Şirinevler (günümüzde ayrı bir mahalledir) ve plaj evleri kooperatiflerinin arsa düzenlemeleri bu gelişmeler neticesinde 1960'lı yıllarda yapılmıştır. Hemen burada belirtmek yerinde olacaktır ki, 1955'de meydana gelen gelişmelerin kentsel açıdan olan bu etkileri özellikle 1960'dan sonra kendini hissettirmeye başlamıştır. Nitekim bu gelişmelere bağlı olarak 1960 sonrasında Gazi Caddesi'nde imar hakkı 5 kata çıkarılmıştır.

Kentin batı ve güneybatı yakasında bu iki önemli gelişme meydana gelirken, kuzeydoğu ve doğu yakasında da şehirlerarası otobüs terminali yine 1955'lerde günümüzdeki yerine inşa edilmiştir. Nitekim 1967 Burdur İl yıllığında, son 10 yılda kentin büyük gelişme gösterdiği, buna bağlı olarak da Hükümet Konağı'nın kuzeyinde (Konak mahallesi), Şeker Fabrikası ile stadyum arasındaki kesiminde, fabrika kuzeyinde (Şekerevler Mahallesi) ve Burdur Çayı ile eski Antalya Caddesi arasında (Yeni mahalle) yeni konut alanlarının ortaya çıktığı ifade edilmektedir.[101]

Bu gelişmeler, kenti her yönden etkilemiş olacaktır ki, göl kıyısında rekreatif faaliyetlere dönük ilk yapılaşmanın yine 1955 ve sonrasında gerçekleştiği görülür. Bu amaçla, Çendik köyü sınırları içerisinde kalan Aktaş plajında bir gazino ve su sporlarına yönelik olarak 30 giyinme kabini yapılmış ve ayrıca, plajla kent arasındaki ulaşımı sağlamak açısından belediye tarafından bir otobüs tahsis edilmiştir. Bu çalışmaların, günümüzde göl çevresinde yer alan rekreatif faaliyet alanlarının ilk çekirdeğini oluşturduğu ve bu gelişmelerin etkisiyle 1960'lı yıllardan başlayarak gölün kent yaşamına doğrudan etkilediği söylenebilir.

Sonuç olarak, 1948 planında yer almayan fakat 1955'de açılan şeker fabrikası ile aynı yıl konuşlandırılan 58. Topçu Alayı'nın, Burdur'un kentleşme sürecinde önemli gelişmelerin başlangıcını oluşturduğu görülmektedir. Gelişmelerin kente olan etkileri özellikle 1960'dan sonra kendini göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, Burdur'un modern anlamda kentleşme sürecine 1955'den sonra girdiği belirtilebilir.

[101] Burdur İl Yıllığı, 1967, s:48.

Gerek 1948 planının üzerinden 22 yıllık bir sürecin geçmesi, gerek yetersizliği ve gerekse Burdur'u büyük oranda etkileyen 1971 depremi, ikinci bir planın yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu dönemde, öncelikle 12.05.1971 tarihinde meydana gelen ve 57 can kaybına, 3227 binanın hasar görmesine yol açan depremin zararları bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilk 4 yıllık devrede konut yapımına öncelik verilmiş olup, bu da kentsel alanın genişlemesine yol açmıştır. Özellikle kooperatifler vasıtasıyla toplu konut yapımı kentte hızlanmıştır. 1948 planında numune hastanesi için tasarlanan, İstasyon Caddesi ile stadyum arasında kalan bölüm, blok apartmanlarla düzenli bir plan dahilinde yapılaşmıştır. Yine bu dönemde Tefenni-Yeşilova yolu kuzeyine kurulan Süt Endüstrisi Kurumu'na ait tesislerin çevresi gerek bu sanayi tesisinin, gerekse depremin etkisiyle yerleşime açılmıştır. Yolun güneyinde yer alan DSİ çevresindeki alanda da benzer bir yapılaşma bu dönemde meydana gelmiştir. Kentin batı kesiminde meydana gelen bu yapılaşmada depremin yanında, 1960'lı yıllar ile 1970'li yılların başında Tefenni-Yeşilova yolu çevresine konuşlanan SEK, DSİ, Köy Hizmetleri ve Karayolları gibi devlet kurum ve kuruluşları da etkili olmuştur. Yine deprem felaketinden dolayı ortaya çıkan konut ihtiyacını karşılamaya yönelik yapılan toplu konutlar sonucunda halk arasında deprem evleri olarak anılan Bozkurt Mahallesi de 1971'den sonra kentsel yerleşim alanına katılan yerlerdendir. Böylece kent batı ve güneybatı yönünde olduğu gibi, kuzeydoğu yönünde de gelişimini sürdürmüştür.

Neticede 1971 depreminin Burdur'un kentsel gelişimde önemli bir yere sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Depremin olumsuz etkilerinin yanında, depremden sonra kentsel alanda önemli bir büyümenin olduğu anlaşılmaktadır.

Plan dahilinde ilk 4 yıllık devrede, kent içerisinde kalmış küçük sanayi atölyelerinin önerilen kent dışındaki alanlara çıkarılması yer alır. Bu özellikle 1968-1972 yılları arasında yapımı devam eden ve 1972 yılında faaliyete geçen küçük sanayi sitesinin ilk kısmının doğmasına ve o güne kadar otogarın doğusunda bulunan küçük sanayiye ait atölyelerin büyük çoğunluğunun, küçük sanayi sitesine taşınmasına neden olmuştur. Fakat kentte yapılan gözlemlerde, bahsedilen bu sanayi sitesinden kalma yaklaşık 50 atölyenin halen burada faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Buradan, 1971 imar planında yer alan sanayi faaliyetlerinin kentin dışına çıkarılmasıyla ilgili tasarının tam olarak hayata geçirilemediği anlaşılmaktadır.

Bu dönemde, kentin sanayi fonksiyonunun gelişimine yönelik yapılan yatırımlardan biri de Et-Balık Kurumu olup, kentin kuzeydoğu ucuna, diğer bir değişle Isparta çıkışında

yolun kuzeyine konuşlandırılmıştır. Bu tesis, kentin kuzey doğuya doğru gelişmesinde etkili olsa da, bu yöndeki büyüme batı, güneybatı kesimdeki kadar olmamıştır. Ancak sanayi sitelerinin bu yönde kurulmuş olması kenti Kışla köyüne doğru yaklaştırmış ve bir sonraki planlama döneminde köyün gecekondu önleme alanı olarak kente dahil edilmesi gündeme gelmiştir. Bu yönüyle Kışla köyü Burdur kentsel alanına dahil edilen ilk köy yerleşmesidir.

1971 imar planının diğer bir önemli özelliği, kentin günümüzdeki şeklini almasında, son derece etkili olmasıdır. Başka bir ifadeyle, kentin günümüzdeki şeklini ilk 1971 imar planıyla kazandığı söylenebilir. Buna göre, kentin makroformu çevre yolu baz alınarak belirlenmiş olup, kentin ana yolları da 15, 20, 22 ve 35 m'lik genişliklerde kademelendirilmiştir. Ayrıca planda, tarım sektörünün kent ekonomisinde önemli olduğu ve planlama döneminde bugünkü durumunu koruyacağı, özellikle bağ-bahçe tarımının devam edeceği öngörülmüştür. Bu nedenle planda tarım alanlarının olduğu gibi korunmasına önem verilmiştir. Buna yönelik olarak, tarım alanlarında mülkiyetler kesinlikle bölünmeyecek ve kentsel yerleşmeye açılmayacaktır. Sadece zorunlu durumlarda en az 10 bin m² genişliğinde olan tarım alanlarında tek katlı bir bağ evi ile onun müştemilatına inşaat izni verilecektir.[102] Fakat öngörülen bu arazi kullanımı tam olarak uygulanamamış, Bağlar ve Mehmet Akif Ersoy Mahalleleri ile yeni konuşlandırılan E tipi ceza evi çevresinde kaçak yapılaşma başlamıştır. Hatta denilebilir ki, öngörülen bu arazi kullanımının tam olarak hayata geçirilememesi 1978 revizyonuna temel oluşturur.

1971 İmar planında tasarlanmış fakat günümüzde dahi hayata geçirilememiş eksikliklerden biri de kentteki rekreatif faaliyetlere yönelik yapılması planlanan kültürpark ve fuar-lunapark alanlarıdır. Kentin doğu kesiminde kültürpark, batı kesiminde ise fuar-lunapark alanları tasarlanmış olmasına karşın, bunların yapılamadığı görülür. Bu da kentin ticari ve kültürel hayatında meydana gelebilecek olumlu gelişmelerin yolunu kapamıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki, önceliği depremin zararlarını bertaraf etmek olan 1971 imar planında öngörülen hedeflere tam olarak ulaşılamamıştır. Özellikle 1970'lerin sonunda, planlama alanındaki yetersizlikler, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onanmış tadilatlar, planda önerilen arazi kullanımlarının mevcut mülkiyet ve finans koşullarında gerçekleştirilememesi gibi nedenlerle 1978'de ilave plan yapılmıştır.

Esnek bir yapıya sahip olan 1971 imar planı kapsamında, Bağlar Mahallesi'nde sadece bağ evi inşaatına izin verilmesine rağmen, yoğun bir yapılaşmanın meydana geldiği

[102] Berksen, H., 1971, Burdur İmar Planı. İller Bankası, Ankara.

görülmeye başlanmıştır. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanışa sahip olan kentin bu uç noktalarına göre, bu mahallenin kent merkezine daha yakın bir konumda olması, yapılaşmanın en belirgin sebebi olarak gösterilebilir. Neticede 1978 ilave ve revizyonla Bağlar Mahallesi de iskana dahil edilmiştir.

Bunun yanında yeni açılmış olan E tipi ceza evi çevresinde ve günümüzde Mehmet Akif Ersoy Mahallesi olarak adlandırılan çevre yolunun güneydoğusuna düşen kesimde kaçak yapılaşma ortaya çıkmıştır. Halbuki 1971 imar planında çevre yolu kentin sınırını teşkil etmekteydi. Diğer bir değişle makroformunu oluşturan sınırdı. Bu alana 1978'de imar izni getirilerek, bu alanların gecekondu önleme bölgesi haline dönüşümü amaçlanmış ve buna yönelik olarak da gerekli altyapı hizmetlerine dönük çalışmalara hız verilmiştir.

1978 ilave ve revizyon planında dikkat çekici bir husus da, bu yıla kadar merkez ilçeye bağlı, Kışla köyünün kent yerleşim alanı içerisine dahil edilmesidir. Buna göre Kışla Mahallesi, kentin sanayi alanlarının ve burada çalışan nüfusun iskan sahası olmasının yanında, gelecekte ortaya çıkabilecek gecekondulaşmayı önleme bölgesi olarak da planlanmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, 1978 ilave ve revizyonuna neden olan en önemli etken, kentin muhtelif kesimlerinde görülen kaçak yapılaşmadır. Son 25 yıllık süreçte kentte meydana gelen gelişmeler bir bütün olarak ele alındığında, göç hareketlerinin yanında, kaçak yapılaşmaya neden olan en önemli faktörlerden birinin de 1971 yılında meydana gelen deprem felaketi olduğu dikkati çeker. Resmi verilere göre toplamda 3227 binanın hasar gördüğü depremde, kentteki konutların bir kısmı tamamen yıkılırken, büyük bir bölümü de oturulamaz duruma gelmiştir. Buna bağlı olarak, kentin bir çok kesiminde toplu konut çalışmalarına başlanmış olmasına karşın, büyük bir ihtimalle bu çalışmaların yetersizliğinden olacaktır ki, kentte kaçak yapılaşma görülmeye başlamıştır.

Burdur'da bu dönemde kaçak yapılaşmanın ortaya çıkmasına yol açan diğer bir etken ise, çalışmanın diğer bölümlerinde de belirtildiği gibi, özellikle 1955 ve sonrasında kentte kurulan devlete ait kurumlar ve sanayi yatırımlarının etkisiyle kırsal alanlardan kente olan göçlerdir.

Kentin yatay gelişimi adına, 1955'den itibaren gelişme gösteren sanayi faaliyetleri ve 1971 depremi sonrasında yapılaşmayla başlayan süreçte kent kuzeydoğu, güneybatı ve kuzey yönlerinde genişleme eğilimine girmiştir (Harita 2.1). Başka bir ifadeyle günümüzde bu kesimlerde yer alan birçok mahallenin ilk çekirdekleri, 1955'den sonra kentsel fonksiyonların

gelişmesiyle başlayan süreçte oluşmuştur. Bu sürecin doğal sonucu olarak 1980'de mahalle bölünüşünde değişme olmuş ve yüzyılın başından beri 20 olan mahalle sayısı 29'a yükselmiştir.

1987 yılında yapılan son imar planına kadar devam eden bu süreçte kentin yatay gelişimi incelendiğinde, büyük bir oranda kentin içinde bulunduğu depresyonun uzanışına uygun olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde gelişim gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu süre zarfında özellikle kuzey yönde küçük çaplı bir gelişme meydana gelirken, güney yönünde yatay gelişim olmamıştır. 1971 yılından başlayan fakat özellikle 1980'li yıllarda belirgin bir şekilde kentin Tefenni-Yeşilova çıkışına doğru, yani güneybatı yönünde genişlediği dikkat çeker. Daha önceden de belirtildiği gibi, kentin şekillenmesinde, doğal coğrafi faktörlerin etkinliği tartışma götürmez bir gerçek olup, buna ek olarak demiryolu hattının kente göre uzanış şekli, sanayi faaliyet alanlarının dağılışı ile devlet kurumlarının genellikle kentin kuzeydoğu-güneybatı (Isparta ve Tefenni çıkışları) yönlerine konuşlandırılmış olmaları da etkili olmuştur. Bu durum, aynı etkenlere bağlı olarak günümüzde de büyük bir oranda aynı şekilde devam etmektedir.

Burdur'un kentsel gelişimini etkileyen ve günümüzde de geçerli olan son imar planı 1987 tarihinde onanmıştır. Bu planın en fazla dikkat çeken tarafı, kentin doğal ve beşeri özellikleri dahilinde zaman sınırlaması olmadan, 120 ile 150 bin arasında bir nüfus projeksiyonunu temel almasıdır. Planda kentin makroformunu belirlemek adına, kuzeyde yapımı planlanan Burdur-Antalya demiryolunu sınır olarak alınırken, güneyde yamaç eğimleri yüksek tepeleri ve askeri sahaları sınır olarak alınmıştır. Bu sınırlar içerisinde (askeri alan dışında) 2000 ha.'ı aşan alanda planlama yapılmıştır. Planda konut genişleme alanları olarak büyük bir oranda kentin güneybatısı, yani Tefenni-Yeşilova yolu ile yeni demiryolu arasındaki kesim önerilmiştir. Daha önceden de belirtildiği gibi bu dönemde meydana gelen yatay yöndeki en büyük gelişme kentin güney batısında gerçekleşmiştir. Bunun yanında kuzey doğuda Kışla Mahallesi sınırlarında da yeni konut alanları ortaya çıkmış olup, bu gelişmenin güney batıdaki kadar etkili olmadığı görülmektedir.[103] Özellikle 1971'den sonra olan yatay büyümede kentin kuzeydoğu yönüne göre, güneydoğuya doğru daha fazla genişlemesinde bazı faktörlerin etkili olduğu dikkati çeker. Bunlardan konut yapımına yönelik arazinin kentin güneybatı yönünde daha geniş olması başta gelen bir unsurdur. Bunun yanında, organize sanayi bölgesi ile küçük sanayi sitesinin kentin kuzeydoğu yönüne

[103] Aykut, S., Subaşı, E., 1987, Burdur İmar Planı. İller Bankası, Ankara.

konuşlanmış olması ve kentin bu yöndeki en uç kesimini önceden bir köy yerleşmesi olan Kışla Mahallesi, Gökçebağ ve Askeriye köylerinin oluşturması da etkilidir. Bu konuda önemli etkenlerden bir diğeri de, Burdur Gölü'nün kentin güneybatı kesimine daha yakın olmasının, burayı konut yapımı için cazip hale getirmesidir.

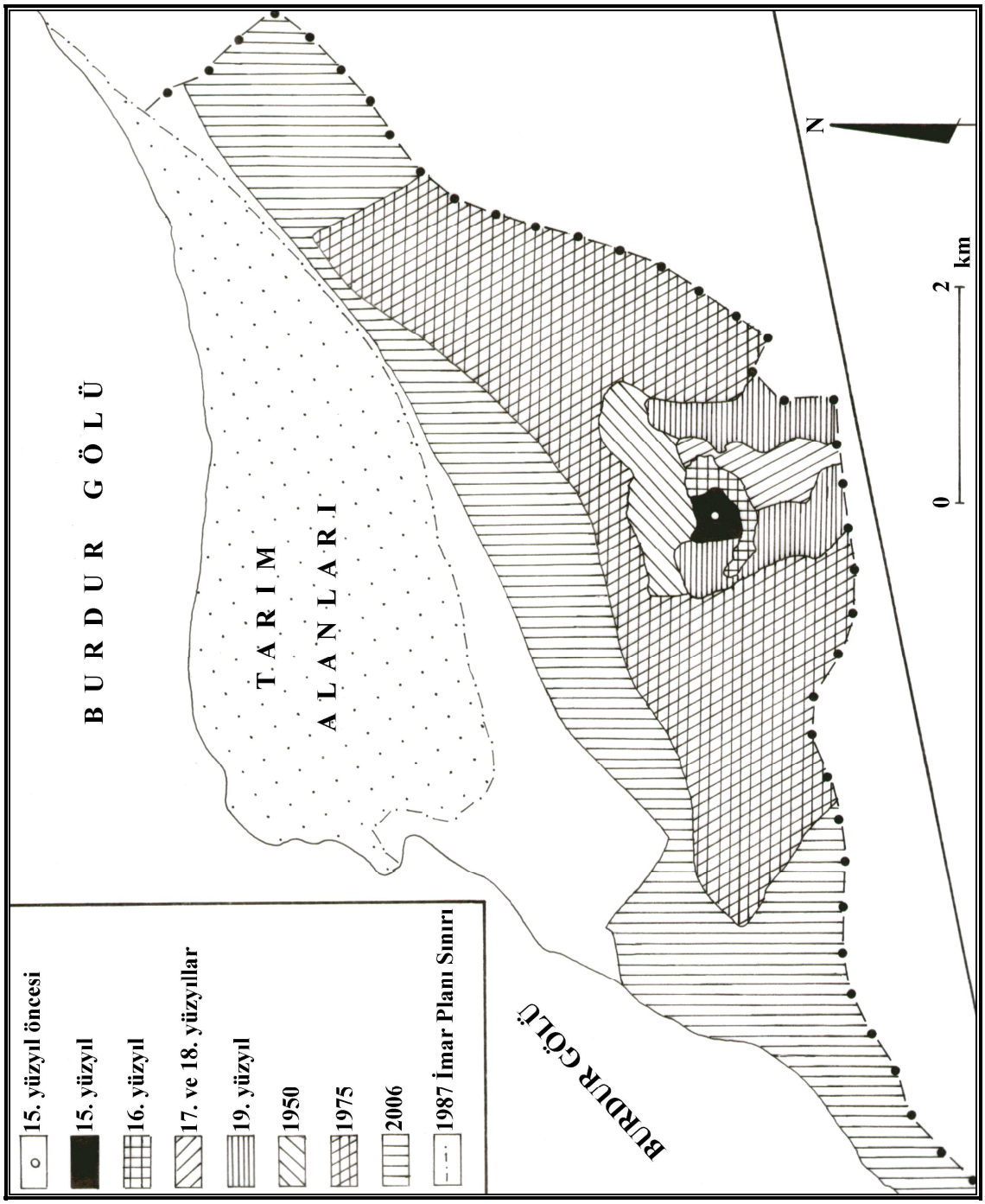
Sonuç olarak, diğer imar planlarında olduğu gibi, kentin 1987 planında oluşturulan nüfus projeksiyonuna ve öngörülen alana günümüzde ulaştığı söylenemez. Bu nedenle planda öngörülen kuzey yönünde, göle doğru olan kentsel büyüme beklenildiği gibi gerçekleşmemiştir. Plan üzerinden yapılan hesaplamalardan ve araştırma sahasında yapılan gözlemlerden yaklaşık 350-400 ha.'lık alanın 1987 imar planında yer aldığı fakat günümüzde kentsel alan içerisine girmediği ve halen tarım alanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Günümüzde 35 mahalleden meydana gelen Burdur kentinde kentsel alanın 1660.9 ha. (16.6 km²) olduğu, buna mücavir alanlar da dahil edildiğinde ise, 3296.2 ha.'a (32.96 km²) ulaştığı belirlenmiştir. Kentin gelişimi büyük oranda kuzeydoğu-güneybatı yönlerinde devam etmektedir. Nitekim kentin kuzeydoğu ile güneybatı yönlerinde olmak üzere toplam 107379 m^2'lik bir alanda devam eden 984 konutluk TOKİ inşaatı ile Antalya çevre yolu kavşağında 4000 m^2'lik alanda planlanan yeni otogar, yerleşmenin halen bu yönlerde gelişim gösterdiğinin delili niteliğindedir. Yine günümüzde kentin sahip olduğu mücavir alanlarının konumlarına göre bir yorum yapmak gerekirse, kentin gelecekte Isparta-Afyon yolu ile Çine Ovası'nda Antalya yolu boyunca genişlemeye devam edeceği sonucu ortaya çıkar. Bu konuda doğal coğrafi şartlardan kaynaklanan bir mecburiyetin yanında, Isparta-Afyon karayolunun ticari potansiyeli ve yine göl ile karayolu arasına yapılması düşünülen II. organize sanayi bölgesinin etkili olduğu görülmektedir. Nitekim burasının mücavir alan olarak belirlenmesinde bu faktörlerin etkili olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda Askeriye ve Gökçebağ köyleri gelecek 15-20 yıl içerisinde kentsel alana dahil olacaktır.

Diğer mücavir alan ise, kente yaklaşık 10 km mesafede yer alan, Antalya karayolunun da geçtiği Çine Ovası'dır. Burası günümüze kadar Burdur kentinin gelişim yönü olan kuzeydoğu-güneybatı ekseninden farklı bir konumda olmasıyla dikkat çekmektedir. Günümüzde (2007) büyük oranda tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü bu ovada, un ve yem fabrikalarından oluşan birkaç sanayi kuruluşu da yer alır. Kentsel yerleşime yönelik asıl çekici yönünü, kurulmakta olan Mehmet Akif Üniversitesi'nin gelecekteki yerleşkesini meydana getiren 1300 ha.lık sahanın burada yer alması oluşturmaktadır. Diğer taraftan Burdur kentinin kuzeydoğu-güneybatı ekseninde ulaşabileceği nihai sınırlara neredeyse dayanmış olması da

böyle bir gelişmede son derece etkilidir. Araştırma sahasında yapılan gözlemlerden, bu yöndeki yatay büyümesinin tarım alanlarının işgali gibi bazı sorunlara yol açacağı anlaşılır. Diğer taraftan kampusla birlikte burada ortaya çıkabilecek olan kentsel yerleşim alanının, ana kentle birleşmesi doğal engellerden dolayı mümkün görünmemektedir. Kentin güney ve güney doğusunu sınırlandıran, yamaç eğimleri yüksek tepeler ile bu tepelik alanları derine yaran Kurna Çayı (Burdur çayı) vadisi bu saha ile kent arasında kalmaktadır. Gerek topoğrafyanın arızalı olması ve gerekse heyelan bölgesi olmasından dolayı, yerleşmeye müsait görünmemektedir. Öyle anlaşılıyor ki, gelecekte kampus çevresinde ortaya çıkabilecek herhangi bir yerleşme, ana kentten kopuk olacak ve bu özelliğiyle bir nevi uydu kent özelliği gösterecektir. Bu hususta ele alınması gereken bir başka nokta da, oluşturulacak kampus alanına yakın bir konumda olan Kurna köyünün, bu gelişme karşısında kentsel alana dahil olabileceğidir. Elbette ki bugünkü gelişme hızı dikkate alınırsa, böyle bir genişlemenin en az 50 yıllık süreçte gelişme gösterebileceği de meselenin diğer yönünü oluşturmaktadır.

Kentin yatay büyümesiyle ilgili olarak burada hatırlanması gereken bir başka husus da, gelecekteki büyümenin tamamen mücavir alanlara bağlı kalmayacağı gerçeğidir. Buna göre, günümüze kadar süregelen kentleşme sürecine bakarak, gelecekte yerleşmenin kuzeydoğu-güneybatı ekseninde büyümeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, kentin sanayi fonksiyonunu meydana getiren önemli sanayi tesislerinin güneybatı yönünde yer alan Çendik köyüne kadar gelmiş olması, günümüzde mücavir alan olmasa da yerleşmenin gelecekte Kuruçay Ovası'na sıçrama ihtimalini akıllara getirmektedir. Nitekim yerinde yapılan gözlemlerden, gelecekte bu yönde meydana gelebilecek herhangi bir büyümenin özellikle Yeşilova-Tefenni karayolu ile göl arasında dinlenmeye dönük 2. evler ile rekreasyonel faaliyetlere yönelik tesisler vasıtasıyla olacağı kanaatine varılmıştır. Özellikle bu sahanın göle olan konumu, günümüzde bile rekreasyonel faaliyet alanlarının burada yoğunlaşmasına yol açmıştır. Nitekim kentin bu yöndeki nihai sınırını restoran ve gazino gibi eğlence ve yeme-içme yerleri (restoran) ile çeşitli kurum ve kuruluşlara ait sosyal tesislerin oluşturduğu rekreatif faaliyet alanları meydana getirir. Bunlara ek olarak eski Çendik oteli ile Burdur Belediyesi'nin işletmekte olduğu Serenler oteli de burada yer almaktadır.

Harita 2.1. Burdur Kentinin Yatay Gelişimi.

2.2. Burdur Kent Nüfusunun Gelişimi ve Nüfusun Temel Özellikleri

2.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Kent Nüfusu

Burdur kentinin Cumhuriyet öncesine ait nüfus verileri, sonrasındaki gibi düzenli periyotlarda olmamasının yanında, güvenilir de değildir. Mevcut bilgiler birkaç salname, tahrir, muhasebe defterleri, gezi notları ve ansiklopedilerdeki sınırlı bilgilere dayanmaktadır. Nüfus tespitlerinin periyodik ve nüfusun niteliklerini belirlemeye dönük yeterli ayrıntıda olmaması ve yine kent nüfusunun bağlı olan köylerin nüfuslarıyla beraber verilmesi bu konuda ortaya çıkan en büyük güçlüklerdir. Bütün bu nedenlerden dolayı, Cumhuriyet öncesine ait nüfus verileri, bu dönemin kent nüfusuna dair demografik sonuçları ortaya koymak adına yeterli olmamasına karşın, kentin kuruluşundan Cumhuriyet'e kadar geçen uzun süreçte, kentleşmenin seyri hakkında fikir vermesi açısından son derece önemlidir.

Burdur kentinin nüfusuna yönelik en eski tespit, 1478'lere kadar gider. Bu tarihte biri Hıristiyan olmak üzere toplam 4 mahallenin yer aldığı Burdur'da, 126'sı Müslüman, 40'ı Hıristiyan olmak üzere toplam 166 neferin varlığı söz konusuydu. Yine 1522'de bu nüfus neredeyse 2.5 kat artmış ve 369'u Müslüman, 39'u Hıristiyan olmak üzere 408 nefere ulaşmıştır. Buradan 44 yıllık bu sürede nüfusun Müslümanların lehine artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Yine aynı tarihte Müslüman ve Hıristiyan olmak üzere yerleşmede toplam 238 hanenin varlığı söz konusudur.[104] Hane sayısı baz alınarak hesap edildiğinde 1522 yılında toplam nüfusun 1190 civarında olduğu ortaya çıkmaktadır. Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'ne göre, 1530 yılında Burdur'da 235 hane, 103 Müslüman mücerret, 17 Hıristiyan mücerret vardı.[105] Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, mücerret olarak verilen nüfus, bekarları kapsadığı için Burdur'da yaşayan nüfusun tamamını oluşturmamaktadır. Hane sayısına göre, 1530 yılında yaklaşık 1175 nüfusun Burdur'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Nitekim konunun başında da belirtildiği gibi, Cumhuriyet öncesi döneme ait nüfus bilgilerini değerlendirmenin ve ortaya koymanın en büyük zorluklarından biri de budur. Burdur'un nüfusuna yönelik 16. yüzyıla ait son bilgiler 1568 yılına aittir. Buna göre, araştırma sahasında 702 Müslüman nefer, 71 Hıristiyan nefer olmak üzere toplam 773 neferin yaşadığı belirtilmektedir. Buradan 1522 yılı nüfusuna kıyasla nüfusun neredeyse 2 kat daha büyüdüğü tahmin edilebilir. Nitekim yaklaşık bir yüzyıl öncesinde (1478) dört mahallenin yer

[104] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:55.
[105] Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993, 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri 1530. Yay. No: 13 Ankara, s:265.

aldığı Burdur'da, 1568 tarihinde 17 mahallenin bulunduğu bilinmektedir.[106] Bu tarihten sonra Burdur'a yönelik nüfus bilgilerini ancak 1831 yılında Osmanlı Devleti'nde yapılan ilk nüfus sayımı ve vergi defterleri ile salnamelerden elde etmek mümkündür. Fakat bu sayımda kent nüfusu köyleriyle beraber değerlendirildiği için, yerleşmenin nüfusunu tam olarak ortaya koymak güçtür. Sayıma göre, 1831 yılında köylerle beraber Burdur kentinin nüfusu 9188 olarak tespit edilmiştir.[107] Diğer kaynaklarda ise, Burdur kentinin nüfusu 1833'de 5717, 1834'de 5702, ve 1874'de ise 5237 olarak kayıtlara geçmiştir. Buradan Burdur kentinin 1833 ile 1874 yılları arasında 5000-6000 arasında nüfus barındırdığı anlaşılmaktadır. Tabi ki bu değerlerin sadece erkek nüfusu gösterdiğini de burada hatırlatmak yerinde olacaktır.

Yine cinsiyete göre bir ayrım söz konusu olmasa da bazı yıllara ait veriler daha ayrıntılı olup, nüfusun mahallelere ve dinlere göre dağılımına yöneliktir (Tablo 2.3.). Bu verilere göre, hangi yaş gruplarını kapsadığı belli olmasa da, 1834 yılında yaşlı olarak nitelendirilen nüfusun, Burdur kent nüfusunun çoğunluğunu meydana getirdiği, bunu genç ve çocuk nüfusun takip ettiği görülmektedir (Tablo 2.3.). Öyle anlaşılıyor ki, çocuk ve genç nüfusun az olması, günümüzde orta yaşlı olarak kabul edilen nüfusun yaşlı nüfusa dahil edilmesiyle ilgili olmalıdır.

Tablo 2.3. 1834 Yılı Burdur Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılımı

Mahalle	Çocuk	Genç	Yaşlı	Toplam
Hacı Ahmet	61	97	62	220
Hacı İbrahim	74	91	93	258
Hacı Ömer	17	61	43	121
Yenice	313	336	329	978
Hecin	66	74	85	225
Dere	38	35	54	127
Recep	34	50	59	143
Kuyu	42	64	80	186
Burç	48	54	71	173
Aşağı Derslik	189	204	238	631
Cami-i Kebir	46	79	84	209
Üçdibek	105	85	148	338
Yoğurtçu	23	30	41	94
Karasenir	62	67	102	231
Şeyh Sinan	131	144	172	447
Manastır	58	60	60	178
Divanbaba	125	145	155	425
Rum, Ermeni	-	-	-	660
Diğer	8	31	19	58
Toplam	1440	1726	1876	**5702**

Kaynak: Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:94.

[106] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:56.
[107] Karpat, K., 2003, Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,133, İstanbul, s:152.

Yine 1834 yılı verilerine göre 5702 olan Burdur nüfusu, 60 Rum, 600 Ermeni ve 5042 Müslüman'dan meydana gelmekteydi.[108] Buradan Cumhuriyet'ten önce Burdur nüfusunun %11,5'ini Ermeni ve Rum nüfusun meydana getirdiği anlaşılır.

19. yüzyılın son çeyreğinde Burdur Sancağı'nın nüfusu ile kent nüfusu kıyaslanacak olursa, 1884 yılında Garbikaraağaç, Tefenni ve Merkez olmak üzere 3 kazadan meydana gelen Burdur Sancağı'nın nüfusunun 40.000'i aştığı ve bu nüfusun 17.000'e yakın[109] olan bölümünün merkez kazaya ait olduğu ve bunun da yaklaşık %38-40'ının (yaklaşık 6800 kişi) Burdur kentinde yaşadığı bilinmektedir.

1884'den 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına kadar kente ait nüfusu tam olarak belirlemek çok güçtür. Çünkü bundan sonraki sayım ya da defter kayıtlarında yerleşim birimlerine göre bir dağılım yapılmamış, genellikle sancağın tamamı ya da kazalar köyleriyle beraber değerlendirilmiştir. Ancak gerek önceki veriler, ve gerekse 1927 sayım sonuçları göz önüne alındığında 20. yüzyılın başlarında kent nüfusunun, 1927 yılı nüfusuna (12848 kişi) yakın olduğu tahmin edilebilir. Bu arada fikir vermesi açısından 1893, 1906 ve 1914 sayım sonuçlarına göre Burdur Sancağı'nın ve kazasının nüfusunu vermek yerinde olacaktır. Buna göre, 1893 yılında merkez kazanın nüfusu 39.777 iken sancağın nüfusu 57.564 civarındadır. Nüfus 1906'da merkez kazada 51.239'a, sancak genelinde de 76.981'e ulaşmıştır. Son Osmanlı nüfus sayımı olan 1914'de ise, merkez kazanın nüfusu 58.139 iken sancağın toplam nüfusu 85.920 civarındadır.[110] Bu üç sayım dönemimde de gerek kaza ve gerekse sancak nüfusunun hızlı ve birbirine göre orantılı bir şekilde arttığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, Sancak nüfusu 1893 ile 1906 arasında yılda ‰22 oranında artarken, 1906 ile 1914 arasında ‰13 oranında artmıştır. Yine her üç sayımda da merkez kazanın nüfusu, sancak nüfusunun %66 ile %69'luk bölümünü meydana getirmektedir. Diğer taraftan burada dikkati çeken bir başka nokta, 1884 ile 1914 yılları arasında kent ve kır nüfus oranlarında büyük değişikliklerin meydana gelmesidir. Buna göre, 1884 yılında Burdur merkez kaza nüfusunun %38-40 arasında bir bölümü Burdur kentinde yaşarken, 1914 yılında kent nüfusunun en azından 10.000'i aştığı kabul edilirse, merkez kaza nüfusunun %17'lik bölümünün Burdur kentinde yaşamaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu durum kırsal kesimde nüfusun hızlı arttığı anlamına gelmektedir ki, bu da ancak yönetim birimlerinin sınırlarında değişikliğin meydana geldiği ya

[108] Ulusoy, R., 1992, a.g.e., s:15-23.
[109] Yılmaz, O., 2002, *Burdur İli'nde Nüfus Hareketleri*. S.D.Ü. Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı:3, s:162-180, Burdur.
[110] Karpat, K., 2003, a.g.e. s:182,202,218.

da nüfus tespitinde bazı köylerin diğer nahiye ve kazalara bağlı olarak ele alındığı kanaatini uyandırmaktadır. Sonuç olarak denilebilir ki, Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda Burdur, 12 bin civarındaki nüfusuyla küçük bir kent özelliği taşımaktadır.

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Nüfusu

Ülke genelinde olduğu gibi Burdur kentine ait en sağlıklı demografik veriler, hiç şüphe yoktur ki, ilki 1927 yılında yapılan ve 1935'den sonra da periyodik olarak sürdürülen genel nüfus sayım sonuçlarından elde edilen verilerdir. Bu verilere göre Burdur kent nüfusu değerlendirildiğinde, 1927'den 2000 yılına kadar geçen 73 yılda 12.848'den 63.363'e ulaşarak yaklaşık olarak 5 kat artmıştır (Tablo 2.4.). Bu süreç içerisinde kent nüfusunun yıllık nüfus artış hızı ‰21.85 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç nüfusun bütün sayım dönemlerinde bu oranda bir artış gösterdiği anlamına gelmemekle birlikte, 73 yıllık süreçte bu oranın çok üzerinde ve altında artış oranlarına rastlamak ve hatta eksi değerlere düştüğünü bile görmek mümkündür. Diğer taraftan aynı dönemde il nüfusu 3 kat, Türkiye nüfusu ise yaklaşık 5 kat büyüme göstermiştir. Kent nüfusunun il nüfusuna göre daha fazla artması, Burdur kentinin kırsal alanlardan göç almasının yanında, özellikle il genelinde kırsal alanlardan Antalya ve Denizli başta olmak üzere diğer illere olan göç hareketiyle açıklanabilir.

Tablo 2.4. Burdur İl Nüfusu ile Burdur Kent Nüfusunun 1927-2000 Yılları Arasındaki Yıllık Artış Oranları.

Yıllar	1927	2000	‰
Burdur Kent Nüfusu	12.848	63363	21.85
İl Nüfusu	83.876	256.803	15.32
Türkiye Nüfusu	13.648.270	67.803.927	21.95

Kaynak: DİE verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda sayım dönemlerini ayrı ayrı ele alarak, nüfusun seyrini etkileyen olaylarla birlikte değerlendirmek yerinde olacaktır. 1927 öncesinde kent nüfusuna dönük en son verinin 1884 yılında 6300 ile 6500 arasında olduğu ve daha sonrasının ise tahmini olduğu göz önüne alınacak olursa, 1927 sayımının sonucundan demografik anlamda pek fazla bir şey çıkarmak mümkün değildir. Fakat 1914 yılında meydana gelen depremde 1500'den fazla kişinin hayatını kaybetmesi ve yine bunu takiben gelen I. Dünya Savaşı, İtalyan işgali ve Kurtuluş Savaş'ları neticesinde kentin nüfus kaybettiği açıktır. Nitekim 1914 sayımına göre Burdur Sancağı'nın nüfusu 85.920 iken 1927 sayımına göre 83876 olduğu dikkati çekmektedir. Bu arada yeni idari bölünüş ile önceki arasında çok büyük bir farkın olmadığını da burada belirmek yerinde olacaktır. Sonuç olarak, 1914 yılında Burdur kent nüfusunun

12.000'e yakın ya da biraz üzerinde olduğu ve 1914 ile 1927 arasında Burdur kent nüfusunun çeşitli sebeplerden dolayı gelişme göstermediği sonucu çıkarılabilir.

Diğer taraftan kent yerleşmelerinin alt sınırının tespitinde 10.000 nüfus kriteri baz alınacak olursa ki ülkemizde birçok coğrafyacı tarafından kabul görmüş bir kriterdir,[111] buna göre gerek yüzyılın başında ve gerekse 1927 yılında, Burdur'un kentsel özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

1927 yılı nüfusunun bir başka özelliği de, 7'si Katolik, 9'u Ortadoks, 11'i Ermeni ve 1'i de Musevi olmak üzere, Müslüman nüfusun dışında 28 kişinin kentte yaşamakta olmasıdır. Kentte 1884 yılında 660 Rum ve Ermeni'nin yaşadığı hatırlanacak olursa, 43 yıllık süreçte kentin azınlık nüfus konusunda da bir kaybı söz konusudur. Öyle anlaşılıyor ki, bu azınlık nüfus, 1923'den başlayarak 1930'lara kadar devam eden Büyük Mübadele'yle yurt dışına göç etmiştir. Nitekim bundan sonraki sayımlarda azınlıklara ait nüfus daha da azalacaktır. Buna karşın 1923 ile 1960 yılları arasında Balkanlardan gelen 1279 göçmen Burdur iline yerleştirilmiştir.

İlk periyodik sayım özelliği gösteren 1935 sayım sonuçlarına incelendiğinde, 8 yıllık süreçte kent nüfusunda sadece %5.82 oranında bir artışın olduğu, yani 749 kişinin nüfusa eklendiği görülür. Buna göre, yıllık nüfus artış hızının ‰7'lerde gerçekleştiği anlaşılır. Aynı dönemde il nüfusunun yıllık ‰16.6 hızla arttığı ve 83.876'dan 95.809'a ulaştığı dikkati çekmektedir (Tablo 2.5). Öyle anlaşılıyor ki, bu dönemde ülkemizdeki kentler, kırsal yerleşmelerden nüfus çekememekle beraber, dünya genelinde görülen ekonomik sıkıntılardan kentli nüfus daha fazla etkilenmiştir. Dönemin ekonomik ve sosyal şartlarına bağlı olarak, ülkemizde kentleşmenin yavaş seyretmesi, bunda en önemli faktördür. Nitekim 1927 ile 1935 arasında Türkiye genelinde kentsel nüfus yıllık yaklaşık ‰17 civarında bir artış hızına sahipken, kırsal nüfusun artış hızının yılda yaklaşık ‰30'u aştığı bilinmektedir. Hatta 1927 yılında kentlerde yaşayan nüfus ülke nüfusunun %24.2'sini meydana getirirken, bu oran 1935 yılında %23.5'e gerilemiştir. Sonuç olarak denilebilir ki, 1927 ile 1935 arasında gerek ülke genelinde ve gerekse Burdur'da kentsel nüfus artışı son derece düşüktür. Bunun temelinde,

---

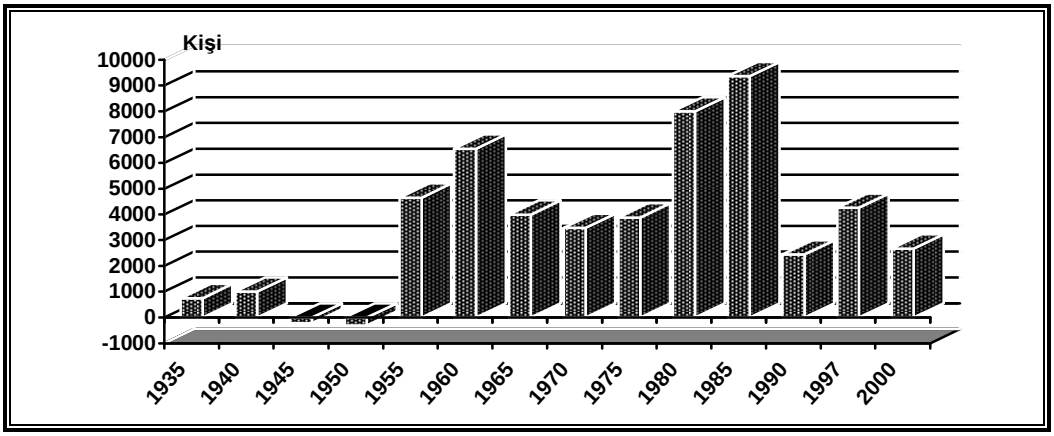
[111] Darkot, B., 1967, *Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri*. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi sayı: 17, İstanbul, s: 3-4.
Tümertekin, E., 1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniversitesi Yayınları no.1840, Coğrafya Enstitüsü Yayınları no:72, İstanbul, s:89.
Emiroğlu, M., 1975, *Türkiye'nin Coğrafi Bölgelere Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus.* Ankara Üniv. DTCF Coğ. Araş. Enst. Dergisi, sayı:7, Ankara, s:128.
Doğanay, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. MEB. Yayınları:2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:877, İstanbul, s:421.

yeni kurulmuş bir ülkede kentlerin kırsal alanlardan nüfus çekebilecek kadar cazip ekonomik koşullara sahip olmaması yatmaktadır. Elbette ki buna, dünya çapında görülen ekonomik krizin, kentleri kırsal yerleşmelere göre daha fazla etkilemesi de eklenebilir. Bu bağlamda, 1927-1935 yılları arasında kentsel özellikleri baz alınarak Burdur'un kırsal alanlardan önemli derecede bir nüfus kitlesini çekebilmesi mümkün görünmemektedir.

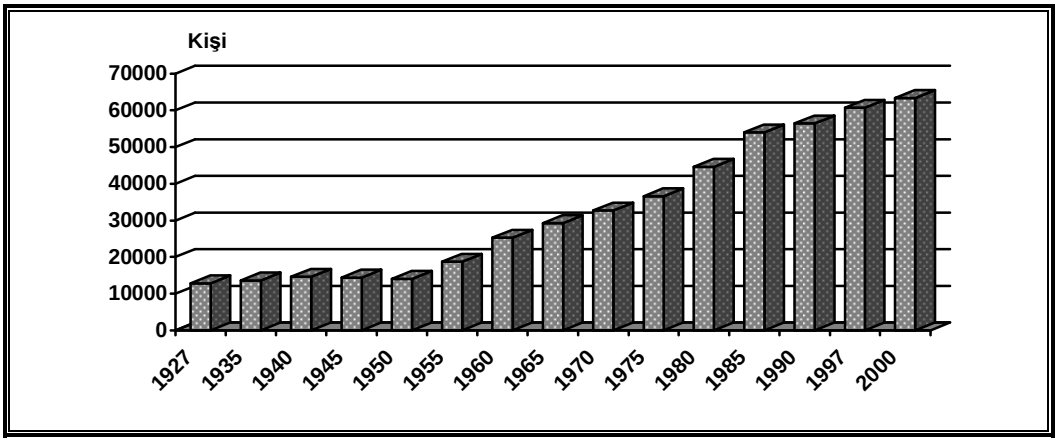
Tablo 2.5. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kent ve İl Nüfuslarının Gelişimi

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam	Artış Miktarı	Artış Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	İl Nüfusu	İl Nüfusunun Yıllık Artış Hızı (‰)
1927	6437	6411	12848			-	83876	-
1935	6569	7028	13597	749	5.82	7.0	95809	16.6
1940	7500	7103	14603	1006	7.39	14.2	119498	44.1
1945	6688	7689	14377	-226	-1.54	-3.1	125792	10.2
1950	-	-	14065	-312	-2.17	-4.3	136555	16.4
1955	9928	8791	18719	4654	33.0	57.1	157183	28.1
1960	14819	10452	25271	6552	35.0	60.0	179514	26.5
1965	16787	12481	29268	3997	15.8	29.3	194950	16.5
1970	18241	14505	32746	3478	11.8	22.4	210335	15.1
1975	20115	16518	36633	3887	11.8	22.4	222896	11.6
1980	25067	19563	44630	7997	21.8	39.4	235009	10.5
1985	31007	22988	53995	9365	20.9	38.0	248002	10.7
1990	30997	25435	56432	2437	4.51	8.8	254899	5.48
1997	-	-	60693	4261	7.55	10.3	256200	0.72
2000	33569	29794	63363	2670	4.39	2.2	256803	0.78

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarından Derlenmiştir.

Şekil 2.1. Burdur Kenti Nüfusunun Sayım Dönemlerindeki Artış Miktarı

Şekil 2.2. Burdur Kentinin Sayım Dönemlerine Göre Nüfusu.

İl nüfusunun, Burdur kent nüfusuna oranla daha fazla artış göstermesinde, il idari sınırlarında meydana gelen küçük değişiklerin de etkili olduğu söylenebilir. Fakat şunu da burada belirtmek yerinde olacaktır ki, 1927-1935 yılları arasında il idari sınırlarında meydana gelen değişiklikler küçük çaplı olup, kırsal ve kentsel nüfusun dağılışında ikinci derece bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent nüfusunun gelişim seyri incelendiğinde 1935 ile 1940 yılları arasında nüfusun artmaya devam ettiği görülür. Bu beş yıllık süreçte nüfusun yıllık artış hızı ‰14.2 olarak gerçekleşmiş olup, bu oranın bir önceki döneme göre 2 katına çıktığı anlaşılmaktadır. Yine 1935 nüfusuna göre %7.39 oranında bir artış meydana gelmiş ve kent nüfusu 14.603'e ulaşmıştır. Bu dönemde Burdur kent nüfusunu büyük oranda değişikliğe itecek bir etken söz konusu değilken, il nüfusunda durumun böyle olmadığı görülmektedir. 1936 yılında il idari sınırlarında meydana gelen değişikler, il nüfusunun hızlı bir şekilde artmasına yol açmıştır. Bu dönemde kent nüfusunun yıllık artış hızı ‰14.2 iken, il nüfusundaki artış ise yaklaşık ‰44.1 olarak gerçekleşmiştir.

Burdur kent nüfusunun gelişiminde en fazla dikkat çeken dönemler 1940-1945 ile 1945-1950 yılları arasındaki dönemlerdir. Aslında bu 2 sayım dönemini kapsayan 10 yıllık süreci, nüfusun gelişimini etkileyen etmenlerin ortak olmasından dolayı tek bir dönem olarak ele almak da mümkündür. Özellikle 1940 ile 1945 arasında 2. Dünya Savaşı'na bağlı olarak erkeklerin askere alınması ile II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri sadece Burdur'da değil, bütün ülke genelinde nüfus artış hızında düşüşlere neden olmuştur. Hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, gerek ülke, gerekse Burdur il nüfuslarında sadece yıllık artış hızları düşüş göstermiş olup, nüfusta gerileme meydana gelmemiştir. Diğer bir ifadeyle, 1935 ile 1940 arasında Burdur il nüfusu ‰44.1 oranında yıllık nüfus artış hızına sahipken, 1940 ile 1945 arasında ise bu artış hızı ‰10.2 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2.1). Sonuç olarak nüfus belli

bir oranda artmaya devam etmiştir. Buna karşın Burdur kent nüfusunda ise yıllık nüfus artış hızı 1940-1945 arasında ‰-3.1, 1945-1950 arasında ‰-4.3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.5.). Buradan bu iki dönemde Burdur kent nüfusunun gerilediği sonucu çıkmaktadır. Nitekim 1940-1945 arasında kent nüfusunda 216 kişilik bir azalma söz konusu iken, 1940-1945 arasında bu azalma artarak 312 kişiyi bulmuştur. Buradan, ölen ve askere alınan nüfus toplamının, doğanlardan çok daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. 1940-1945 arasında özellikle erkek nüfus sayısında meydana gelen düşüş bunun iyi bir göstergesidir. 1940 sayımında 7500 olarak tespit edilen erkek nüfusun, 1945'de 6688 olarak tespit edilmesi bunu kesin olarak göstermektedir (Tablo 2.5). Bu dönemde erkek nüfusta 812 kişilik bir azalma söz konusudur. Erkek nüfusta meydana gelen bu düşüşün 1945-1950 arasında da devam ettiği tahmin edilmekte olup, 1950 sayımında cinsiyete göre bir dağılım yapılmadığından dolayı bunu kesin olarak tespit etmek mümkün görünmemektedir.

Sonuç olarak 1940-1950 arasındaki 10 yıllık süreçte Burdur kent nüfusunda artış olmamış, tam tersine 528 kişilik bir azalma meydana gelmiştir. Bu süreçte, yıllık nüfus artış hızı ‰-3.75 olarak gerçekleşmiştir. Savaşın şekillendirdiği olumsuz sosyo-ekonomik şartların yanında, kentin ekonomik açıdan nüfus çekebilecek bir cazibe merkezi olmaması da bu dönemde kent nüfusunun gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Burdur kenti nüfusunun gelişim sürecine, diğer bir ifadeyle kentleşme sürecine bakıldığında, özellikle 1950-1960 arasındaki 10 yıllık dönemde nüfusun hızlı bir şekilde arttığı görülür (Tablo 2.5). Nitekim 1950-1955 arasında kent nüfusunun yıllık artış hızı ‰57.1, 1955-1960 arasında ise ‰ 60.0 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, 1927 ile 2000 yılları arasındaki 73 yıllık süreçte en yüksek yıllık nüfus artışlarının görüldüğü dönem 1950 ile 1960 arasıdır. Burdur kent nüfusuna 1950-1955 arasında 4654 kişi, 1955-1960 arasında ise 6552 kişi olmak üzere, 10 yılda toplam 11.206 nüfus daha eklenmiştir. Böylece 1950 yılında 14.065 olan nüfus, bu değere göre %79.6 oranında bir artışla 1960 yılında 25.271'e ulaşmıştır (Tablo 2.5).

Diğer taraftan gerek il nüfusunun, gerekse ülke nüfusunun bu dönemde artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. Yine ülke genelinde kentsel nüfusun artışı konusunda da 1950 yılının dönüm noktası teşkil ettiğini de burada hatırlatmakta yarar vardır. TÜİK verilerine göre, 1950 yılında kentli nüfus, toplam ülke nüfusunun %25.04'ünü meydana getirirken, 1960 yılında ise %32.92'sini meydana getirmeye başlamıştır. Nihayetinde denilebilir ki, ülke genelindeki toplam nüfus ve kentli nüfusta olduğu gibi, Burdur kent nüfusunda da artış söz konusudur.

Çünkü bu tarihten sonra ülkemiz hızlı bir kentleşme sürecine dahil olacaktır. Kentlerin kır yerleşmelerine göre daha çekici gelmeye başlaması, bu tarihten günümüze kadar süregelen kırdan kente göç olgusunun başlangıcını teşkil etmiştir. Diğer bir ifadeyle bu tarihten sonra kentlerde meydana gelen nüfus artışında, doğal nüfus artışının ötesinde göçle gelen bir artış söz konusudur. Bütün bunlara bağlı olarak kentsel nüfusun gelişimi bakımından Burdur kentinde de benzer bir seyrin varlığından söz edilebilir.

Gerek ülke nüfusunun, gerekse Burdur kent nüfusunun artışında, 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle savaş tehlikesinin ortadan kalkmasına bağlı olarak erkeklerin askerden dönmesi, 1950'den sonra başlayan ekonomik kalkınma çabaları, ulaşım imkanlarının (motorlu araçlar ve yollarda meydana gelen gelişmeler) ve hayat şartlarının önceki dönemlere göre daha iyi duruma gelmesinin etkili olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Bu bağlamda, Burdur'da meydana gelen bazı gelişmelerin kent nüfusunun artışında etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunlardan özellikle Burdur Şeker Fabrikası'nın 1955'de faaliyete geçmesi, 58. Topçu Alayı'nın Burdur'a konuşlandırılması ve orta dereceli bazı okulların açılması, kentin çevresindeki kırsal alanlardan nüfus çekmeye başlamasına yol açmıştır. Diğer taraftan, 1950'den sonra meydana gelen hızlı nüfus artışına bağlı olarak, Burdur'da meydana gelen hızlı kentleşme sürecinin ülkemizdeki kentleşme süreciyle paralellik arz ettiğini de belirtmek yerinde olacaktır. Fakat Burdur kent nüfusundaki bu artış süreci fazla devam etmemiştir. Nitekim 1960-1965 yılları arasında kent nüfusu, önceki dönemin neredeyse yarısına denk gelen ‰29.3'lük yıllık artış oranıyla 29.268'e ulaşmıştır (Tablo 2.5). Bu kadar büyük olmasa da, il ve ülke nüfus artış hızlarında da düşüş söz konusu olup, 1960-1965 döneminde ülkemizde yıllık nüfus artış hızı ‰28.5'den ‰24.6'ya, il nüfusunda ise ‰26.5'den ‰16.5'e düşmüştür. Bu düşüşlerde, bir önceki dönemde kendini hissettiren siyasi ve ekonomik istikrarın 1960'dan sonra devam etmemesinin etkili olduğu söylenebilir. Kentte sanayi başta olmak üzere askeri ve kültürel fonksiyonlarda meydana gelen gelişmelerin devam etmemesi, mevcut gelişmelerin sağladığı çekim etkisinin doyuma ulaşmasına yol açmıştır. Kente yönelik göçlerde bir düşme kendini gösterirken, buna karşın 1960'lardan sonra Avrupa ülkelerine yönelik başlayan işçi göçü ivme kazanmıştır.

Öte yandan Burdur kentinde yıllık nüfus artışında görülen bu durum, 1980'li yıllara kadar düşerek ya da yerinde sayarak devam etmiştir. Yıllık nüfus artış hızı 1970 yılında ‰22.4'e düşmüş ve bir sonraki dönemde de (1970-1975) aynı seviyede devam etmiştir. Nüfus gelişimi açısından Burdur kentinde 1970'li yılların ilk dönemi çeşitli sebeplere bağlı

olarak durgun geçmiştir. 1970 sayımında 32.746 olan kent nüfusu yıllık ‰22.4'lük bir artışla 1975 yılında 36.633'e ulaşmıştır. Bir önceki döneme göre, yıllık nüfus artış hızının değişmemesinde 1971 depremi ve depreme bağlı olarak yurt dışına işçi gönderiminde Burdur'a öncelik tanınmasının etkileri vardır.[112] Tabi ki bu ayrıcalık sadece kent için değil, il geneline yöneliktir. Kent nüfusundan bu göç hareketine katılanların tam sayısını belirlemek mümkün olmasa da, gerek il genelindeki mevcut ekonomik şartlar ve gerekse depremden dolayı, bu sayının hiçte az olmayacağı tahmin edilebilir. Yine bu etkenlere, ülke genelinde 1980 yılına kadar devam eden siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkları eklemek gerekmektedir.

Kent nüfusunun genel seyri incelendiğinde, nüfus artış hızında 1955-1960 yılları arasındaki kadar olmasa da, 1980'li yıllarda tekrar bir yükselişin yaşandığı görülmektedir. Nüfus artış hızının 1975-1980 döneminde ‰39.4'lere, 1980-1985 döneminde ise ‰38'lere çıkmasıyla birlikte, kent nüfusu 1980 yılında 44.630'a, 1985 yılında ise 53.995'e yükselmiştir. Bu dönemde, özellikle 1980 sonrasında ülke genelindeki siyasi ve ekonomik istikrarın yanında, kente yönelik özel ve kamuya ait ekonomik yatırımların yapılmaya başladığı dikkat çekmektedir. Özellikle 1981 yılında, yılda 20.000 traktör üretebilecek kapasiteyle faaliyete geçen Burdur Traktör Fabrikası (Burtrak) bu yatırımların başında gelir. Yine 1976 yılında faaliyete geçen Et Balık Kurumu ile 1983 yılında açılan Doyum Makarna Fabrikası bu yatırımlar içerisindedir. Ancak yatırımların devamlı olmaması ve hatta Burtrak gibi büyük ve önemli bir fabrikanın kapanması nedeniyle, kent ekonomik çekim özelliğinin bir kısmını kaybetmiştir. Nitekim 1985'den sonra kent nüfusunun yıllık artış hızında meydana gelen düşüş de bunu destekler niteliktedir. 1985 yılında ‰38 olan yıllık nüfus artış hızı, 1990'da ‰8.8, 1997'de ‰10.3 ve 2000 yılında ‰2.2 olarak gerçekleşmiştir. Aslında 1960'lı yıllarda başlayan il dışına yönelik göçlerin, 1985'den sonra Antalya ve Denizli gibi komşu kentler başta olmak üzere daha da yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Özellikle Antalya'da turizm sektörü ve Denizli'de tekstil sanayinin gelişme göstermesi bu göçün ortaya çıkmasında son derece etkili olmuştur.

Nüfus artış hızında meydana gelen bu düşüşlerin diğer bir nedeni, aile planlaması uygulamalarının sadece Burdur kenti değil, il genelinde tamamen benimsenmiş olmasıdır. 1985'den sonra il nüfusunun yıllık artış hızında görülen düşüşler, bu göçleri ve aile planlamasının etkilerini iyi bir şekilde göstermektedir. Bütün bu etkenlerin baskısıyla düşen yıllık artış hızıyla Burdur kent nüfusu, 1990'da 56.432, 1997'de 60.993 ve 2000'de 63.363

[112] Yılmaz, O., 2002, a.g.m. s:170.

olarak tespit edilmiştir. Hatta sağlık ocaklarından alınan ev tanıma fişlerinden elde edilen sonuçlara göre, Burdur kentinin (35 mahalle) 2004 yılı nüfusu 60514 olup, 2000 yılı genel nüfus sayımında TÜİK tarafından tespit edilenden daha azdır. Bu durum öncelikle 4 yıllık süreçte neredeyse 3000 nüfusun azaldığını, diğer bir ifadeyle nüfusun gerilemekte olduğu fikrini akıllara getirse de, böyle bir gerilemenin gerçekleşme ihtimali son derece düşüktür. Çünkü bu kadar kısa bir sürede buna yol açacak herhangi bir olumsuz etmen ortaya çıkmamıştır. Bu bağlamda farklılık istatistiki yöntemlerden kaynaklanmakta, özellikle bu konuda kentteki asker sayısının (yaklaşık 3000-3500) sağlık ocaklarının ev tanıma fişlerine yansımadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda TÜİK verileri baz alarak kentin gelecekteki nüfusunu belirlemeye çalışmak daha yerinde olacaktır.

Bu bağlamda, 1927'den 2000 yılına kadar gelen 73 yıllık süreçte kent nüfusunun ortalama yıllık artış hızı olan ‰21.8 kabul edilecek olursa, 2010 yılında yaklaşık 78.000 (77.999)'e 2020 yılında 96.017'e ve 2030 yılında ise 118.197'e yani yaklaşık olarak 120.000'e yakın bir nüfusa ulaşacağı anlaşılabilir. Diğer taraftan yatay büyümeye bağlı olarak bazı köy yerleşmelerinin kentsel alan içerisinde kalması da kentsel nüfusun artışında bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan 2020 yılı için Askeriye ve Gökçebağ köy nüfuslarını da göz önüne almak gerekir. Bu mantıkla 2020 yılında Burdur kent nüfusunun 100.000'e yakın bir nüfusa sahip olacağı kestirilebilir. Yine bu sonuçlar doğrultusunda barındırdığı nüfusa göre Burdur kentinin, ancak 2020'den sonra büyük şehir sınıfına girebileceği anlaşılmaktadır. Tabi ki bu değerlendirmeye ekonomik ve kamusal diğer yatırımları da dahil etmek gerekir. Yakın gelecek adına bu konuda dikkat çeken, Burdur'da Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin kurulması ve gelişme göstermesidir. Kentteki ekonomik sektörlere olumlu destek sağlayacak olan bu gelişme, kentte nüfus artış hızında değişikliğe yol açacaktır.

Sonuç olarak kent nüfusunun son yüzyıl içerisindeki gelişimi özetlenecek olursa, kentin yüzyılın başında 10.000'nin üzerinde nüfus barındırdığı ve bunun 1927 yılına gelindiğinde yapılan ilk nüfus sayımıyla 12.848 olarak tespit edildiği anlaşılmaktadır. İlk sayımdan 2000 yılına kadar geçen 73 yıllık süreçte, yıllık ortalama nüfus artış hızı ‰21.85 olarak gerçekleşmiştir. Bu süre zarfında il nüfusunun yıllık artış hızı ‰15.32 olarak kendini gösterirken, ülke nüfusunun hızı ‰21.95 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Burdur kent nüfusunun il nüfusuna oranla daha yüksek bir artış hızına sahip olduğu, diğer taraftan ülke nüfusuyla yaklaşık aynı sevide olduğu ortaya çıkar. Yine bu süre içerisinde en düşük nüfus

artış hızı ‰-4.3'le 1950 yılında gerçekleşirken, en yüksek nüfus artış hızı ‰60'la 1960 yılında gerçekleşmiştir. Nüfusun gelişiminde yaşanan bu dalgalanmalarda savaş, siyasi ve ekonomik istikrara bağlı olarak ekonomik yatırımların seyri ve göç gibi beşeri faktörlerin yanı sıra, deprem gibi doğal afetler de etkili olmuştur. Günümüzde gelinen noktada, 2000 yılı sayım sonuçları ve 73 yıllık süreçte yıllık nüfus artış hızı olan ‰21.8 baz alınacak olursa, kent 2010 yılında yaklaşık 78.000 nüfusa ulaşabilecek, kent nüfusunun 100.000'i aşması ancak 2020'den sonra gerçekleşecektir. Bu bağlamda Burdur kenti nüfusa bağlı olarak yapılan kent sınıflamasında 2020 yıllarına kadar, orta büyüklükteki kentler arasında yer alması kuvvetle muhtemeldir.

2.3. Nüfus Hareketleri

2.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Herhangi bir yerleşim biriminin ya da ülke nüfusunun doğal değişkenliğini, genç, yaşlı, ortalama ömür ve bağımlılık gibi özelliklerini belirleyen etkenlerden biri de doğumlar ve ölümler arasındaki farktır. Doğum ve ölüm oranları ayrıca nüfusun başlıca değişkeni olup, gerçek nüfus artışını göstermesi açısından nüfus hareketleri içerisinde önemli bir yere sahiptir.[113]

Bu bağlamda öncelikle ham doğum oranlarının belirlenmesi gerekmekte, sağlık ocakları tarafından tanzim edilen ev tanıma fişleri de bu konuda araştırma sahası için tek veri kaynağını oluşturmaktadır. Buna göre, kent genelinde yer alan 6 sağlık ocağından elde edilen ETF'lerden alınan verilerden, Burdur kentinde 2004 yılında 725 canlı doğumun meydana geldiği ve yine aynı verilere göre, 2004 yılında kent nüfusunun 60.514 olduğu belirlenmiştir. Veriler doğrultusunda ‰11.9 olarak tespit edilen 2004 yılı ham doğum oranının, 2000 yılı il geneli ham doğum oranı olan ‰16.5'e ve ülke geneli doğum oranı olan ‰21.1'e göre son derece düşük olduğu tespit edilmiştir. Nitekim Burdur kentinde 2000 yılı yıllık nüfus artış hızının ‰2.2 olması da bunu destekler niteliktedir. Aslında buradan çıkarılacak tek sonuç, aile planlaması uygulamasının Burdur'da benimsenmiş olduğu ve bunun da kent nüfusuna doğrudan yansıdığı gerçeğidir.

Elde yeterli veri olmamasından dolayı geçmiş yıllardaki doğum hızını belirlemek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle kesin sonuçlar vermese de, nüfusun gelişimine bakarak bu konuda fikir sahibi olmak mümkün olabilir. Özellikle 2. Dünya Savaşı yılları olan 1940-1945 ile yine savaşın etkilerinin hissedildiği 1945-1950 arasında doğum hızının son

[113] Doğanay, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, İstanbul, s:160.

derece düşük olduğu kolayca tahmin edilebilmektedir. Savaş ve dönemin ekonomik şartlarının yanında, ülkenin savaşa girme ihtimaline karşı erkeklerin askere alınması bu sonucu doğuran en temel etkendir. Nitekim savaşın sona ermesi ve ekonomik şartların biraz daha iyiye gitmesiyle 1955 ve 1960 yıllarında durumun değiştiği dikkati çekmektedir. Elbette ki bunda, savaşın sona ermesi ve erkeklerin dönmesinin yanında, ülke genelinde refah düzeyinin artması da son derece etkilidir.

Nüfus artışı 1960'dan sonra değişmiş olup, 1980'lere kadar artış hızının giderek düşmesi söz konusudur. Bu gerilemede, kentten dışarıya yönelik göçlerin etkili olmasından dolayı, düşüşü sadece doğum hızına bağlamak çok doğru olmaz. Ülke genelinde de doğum hızının bu tarihten sonra düşüş kaydettiği göz önüne alınarak denilebilir ki, özellikle 1960'dan sonra kürtajın yasal hale getirilmesi, bununla birlikte aile planlaması ve doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaştırılması bu konuda etkili olmuştur. Nitekim bu tarihten günümüze kadar yıllık nüfus artış hızlarında meydana gelen düşüşlerle paralel olarak, doğum hızlarının düştüğünü tahmin etmek pek de zor olmasa gerek. Ayrıca il genelindeki doğum oranlarının 1955'den günümüze kadar düşmüş olması bunu desteklemektedir. TÜİK'nun Burdur il geneline yönelik verilerine göre, 1955 yılında 15-49 yaş grubunda bulunan her 1000 kadın başına 0-4 yaş grubunda yer alan 731 çocuk düşerken, bu sayı sürekli düşerek 2000 yılında 1000 kadın başına 293 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan kentte de doğurganlık oranları il genelinden pek farklı değildir. 2004 yılı ETF'lerine göre, Burdur'da canlı doğum sayısı 725 olup, 15-49 yaş grubunda olan kadın, diğer bir değişle doğurgan kadın nüfus sayısı ise 17.961'dir. Bu değerler oranlandığında Burdur kentinin doğurganlık oranı ‰40.3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir değişle, 2004 yılındaki canlı doğum sayısına göre, her 1000 doğurgan kadın başına yaklaşık 40 bebek düşmektedir. Elde edilen değer doğum oranının düşüşünü destekler nitelikte olup, Burdur'da doğum hızının düşük olduğunu göstermektedir.

Doğum oranlarının düşük seyretmesi, nüfusun doğal artış hızını doğrudan etkilemektedir. Bunun temelinde, kültür seviyesinin artması ve ekonomik açıdan daha rahat yaşama isteğine bağlı olarak, evli çiftlerin fazla sayıda çocuk sahibi olmak istememeleri yatmaktadır. Daha önceden de belirtildiği gibi, bu durum aslında sadece Burdur kenti için değil, aynı zamanda Burdur il geneli için de geçerlidir. Aile planlamasının il genelinde benimsenmiş olması, bunun temelini oluşturmaktadır.

Doğal nüfus artışını ortaya konulabilmesi için gereken önemli göstergelerden biri de ölüm oranlarıdır. Bu amaçla 2004 yılı ETF'lerine göre Burdur kentinde 167 ölüm meydana gelmiştir. Bu değer, aynı yılın nüfusuna oranlandığında Burdur'un kaba ölüm oranı ‰2.7 olarak kendini gösterir. Kaba ölüm oranlarının 2000 yılı verilerine göre Tatvan'da ‰13,[114] 2003 verilerine göre Dörtyol'da ‰1.1[115] ve 2002 yılında Tokat'ta ‰3.9[116] olduğu göz önüne alınırsa, Burdur'daki ‰2.7'lik ölüm oranının Dörtyol kentinden yüksek, diğerlerine göre düşük seyrettiği anlaşılır. Yine 1985-1990 Türkiye kaba ölüm oranı olan %0.6'ya[117] göre düşük kalmaktadır.

Fakat bilinen bir gerçek de şudur ki, ülkemizde gerek yaşam standartlarının yükselmesi ve gerekse sağlık şartlarının daha iyi bir duruma ulaşmasıyla ortalama insan ömrü uzamış ve ölüm oranları düşmüştür. Özellikle yüzyılın başından 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadarki süreçte, savaşların şekillendirdiği ekonomik şartlar ve hayat standartlarına bağlı olarak ölüm oranlarının yüksek seyrettiği herkesçe bilinen bir gerçektir. 1950'lerden günümüze ülkemizde dolayısıyla da araştırma sahasında ortalama insan ömrü uzamıştır. Nitekim ülke nüfusuyla ilgili kaynaklara göre, 1935-1940 ile 1985-1990 arasında erkeklerin ortalama yaşam süresi 16.6 yıl artarken, kadınların ortalama yaşan süresi 21.8 yıl artış göstermiştir.[118]

Doğal nüfus artışını belirlemeye dönük olarak yapılacak bir başka işlem bebek ölüm oranlarını belirlemektir. Burada, yaşını doldurmadan ölen, diğer bir değişle canlı olarak doğan her 1000 bebekten 365 günü doldurmadan ölen bebeklerin oranı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda Burdur'da 2004 yılındaki bebek ölüm oranı ‰12.5 olarak kendini göstermiştir. 2000 yılı verilerine göre bebek ölüm oranlarının, Burdur il genelinde ‰33, ülke genelinde ise ‰43 olduğu düşünüldüğünde, Burdur kentinde bebek ölüm oranının çok düşük seyrettiği dikkati çekmektedir. Hatta TÜİK verilerine göre, ülkemizde en düşük bebek ölüm oranının ‰31'le Trabzon ilinde görüldüğü dikkate alınırsa, Burdur kentindeki bebek ölüm oranının düşük olduğu daha rahat anlaşılacaktır. Kentte bebek ölüm oranlarının düşük olması, kentin sahip olduğu sağlık standartlarından çok, halkın kültür seviyesiyle yakından ilgilidir. Doğum oranlarının düşük olmasıyla da bağlantılı olarak, Burdur'da çocuk sahibi olan çiftler, ekonomik durumlarını gözeterek bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaktadırlar. Buna bağlı

[114] Arınç, K., 2001, Tatvan Şehri. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:99, Erzurum, s:97.
[115] Koca, H., 2005, a.g.e. s:70.
[116] Ünal, Ç., 2004, Şehir Coğrafyası Açısından Tokat. Aktif Yayınevi, İstanbul, s:38.
[117] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:161.
[118] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:163.

olarak da bebeklerin yaşam standardı yükselmektedir. Bu durumun sadece kent değil, il genelinde olduğunu söylemek mümkündür. Ülke genelinde en düşük bebek ölüm oranının ‰31 (Trabzon), en yüksek oranın ise ‰77 (Ardahan) olduğu dikkate alınırsa, ‰33'le Burdur ilinin en düşük değere yakın olduğu görülür. Buna dayanarak Burdur kentindekine benzer bir durumun il genelinde de geçerli olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Özetlemek gerekirse 2004 yılı kaba doğum oranının ‰11.9, ölüm oranının ise ‰2.7 olan Burdur kentinde doğal nüfus artış hızı ‰9.2 olarak tespit edilmiştir. Ülke nüfusunun 1990'da ‰22, 1993'te ‰21.3 ve 2000 yılında ‰18.3 doğal artış hızına sahip olduğu göz önüne alındığında Burdur'un doğal nüfus artış hızının bu değerin neredeyse yarısı kadar olduğu görülmektedir. Yine 1999 verilerine göre, ‰14 olarak tespit edilen Giresun kentinin doğal nüfus artış hızı baz alındığında, Burdur kentinin ‰9.2'lik doğal nüfus artış hızının son derece düşük olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Daha önceden belirtildiği gibi, Burdur'da evli çiftlerin genellikle ekonomik açıdan rahat yaşamak adına az çocuğa sahip olma eğiliminde olmaları bunda son derece etkilidir. Toplumda yer edinmek amacıyla çok çocuğa, özellikle de erkek çocuğa sahip olma anlayışının Burdur'da önemini kaybetmeye başladığı söylenebilir. Diğer taraftan, 1950'lerden günümüze kadar süregelen il dışına olan göçlerin geneli ekonomik amaçlı olup, göç edenler de genellikle evlenme yaşında, ya da yeni evlenmiş olan gençlerden meydana gelmiş olmasından dolayı doğal nüfus artış hızı son derece düşük olarak gerçekleşmektedir.

2.3.2. Göçler

Nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi olarak ifade edilen göçler,[119] yerleşmelerin nüfuslarını sayısal olarak etkilediği gibi, nüfusun demografik yapısında da değişikliklere neden olmaktadır. Hatta gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı göç hareketi (özellikle kırdan kente doğru olan) yerleşmelerin yapısının bozulmasına yol açmakta, bu nedenle fazla göç alan metropoliten kentlerde gecekondu, plansız yapılaşma yanında, altyapı ve çevre konularında sorunlar çıkmaktadır. Hatta bazı hizmet yatırımlarının yetersiz kalması ve suç oranlarında artışlar gibi sosyal ve ekonomik içerikli sorunların da meydana geldiğini burada belirtmek yerinde olacaktır.[120]

Burdur gibi orta büyüklükteki kentler, bahsedilen sorunları doğuracak derecede fazla göç çekebilecek cazibeye sahip değildirler. Hatta aksine bu tür kentler için göçle

[119] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:172.
[120] Koca, H., 2005, a.g.e. s:71.

kazandıklarından daha fazlasını göçle kaybettiklerini söylemek hiçte yanlış olmaz. Fakat konuyla ilgili olarak DOĞANAY'ın da ifade ettiği gibi, büyük kentler kadar olmasa da, küçük ve orta büyüklükteki kentler de fonksiyonel etki bölgesine sahip yerleşmelerdir. Diğer bir değişle, belli bir merkezi mevki özelliğine sahip olmalarından dolayı, fonksiyonel etki bölgelerinde yer alan daha küçük yerleşmelerden nüfus çekmeye devam etmektedirler.[121] Bu konuda Burdur, ifadede yer alan orta büyüklükteki kentlerin vasıflarını taşımakta olup, bir yandan fonksiyonel etki bölgelerinde yer alan küçük yerleşmelerden nüfus çekerken, diğer yandan daha büyük kentlere nüfus vermektedir. Çalışmanın önemli bir kısmını meydana getiren göçler konusunda, gerek dışarıdan Burdur kentine ve gerekse Burdur kentinden dışarıya olan nüfus hareketleri sebep ve sonuçlarıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, kentteki nüfus hareketlerini belirleyebilmek için, mevcut istatistiki verilerin dışında bazı çalışmalar dahi yapılmıştır. Bunlardan ilki, gerek ilçelerden, gerekse diğer illerden kente yönelik göçleri belirlemek amacıyla yapılmış olan il seçmen kütüklerinin taranmasıdır. Bu çalışmayla 28 Mart 2004 tarihinde yapılmış olan mahalli idareler seçim kütükleri incelenmiş ve kentte oy kullanmış kişilerin doğum yerleri baz alınarak, kente yönelik göçler belirlenmeye çalışılmıştır. Elbette ki seçmen yaşının 18 ve üzeri olması ve seçim dönemlerinde fazla oy almak adına başka yerleşmelerden insanların getirilmesi gerçeğinden dolayı, bu yolla elde edilen sayısal verilerin, sınırlılık arz edeceği kaçınılmazdır. Özellikle yerel seçimlere yönelik seçmen kütüklerinin belirlenmesi döneminde, başka yerleşmelerden seçmenlerin getirilip kayıtlara geçirilmesi ülkemizin üzerinde durulması gereken acı gerçeklerinden biridir. Bütün bunlar göz önüne alındığında, böyle bir incelemenin kesin sonuçlar vermesi beklenemez. Fakat bu konuda sadece kent nüfusuna yönelik istatistiki verinin olmaması ve diğer taraftan seçmen sayısının kent nüfusu içerisindeki payının %67.3 civarında olması, bizde Burdur kentindeki nüfus hareketlerini açıklamada böyle bir verinin değerlendirilmesi gerektiği kanaatini uyandırmıştır. Bu oran, kente yönelik olarak gerçekleşen göçü belirlemede küçümsenmeyecek derecede büyüktür.

Diğer taraftan gerek kente, gerekse kentten dışarıya yönelik göçü belirlemek adına, yerleşmeyi meydana getiren 35 mahallenin muhtarlarıyla toplantı yapılmış ve bu yönde hazırlanmış anketler vasıtasıyla 2004 yılı içerisinde mahalleler bazında, gelen ve gidenlerin sayıları doğum yerleriyle birlikte belirlenmeye çalışılmıştır. Tespitin son 1 yılı kapsaması, mahallelere gelen ve gidenlerin tam olarak kayıt altına alınmayışı ve bazı muhtarlardan yeterli

[121] Doğanay, H., 1991, *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sorunları*. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı:2 Erzurum, s:143.

veri alınamaması uygulanan yöntemin sınırlılıklarını meydana getirirken, öte yandan kentteki nüfus hareketlerinin yıllık seyri ve bu hareketlerin mahallelere ve illere göre dağılışı hakkında fikir vermesi açısından son derece önemli olduğunu kabul etmek gerekir. Bütün bunların yanında, kentten dışarıya ve kente yönelik nüfus hareketlerini tam olarak tespit edilememesiyle bağlantılı olarak, il bazındaki göç verileri de değerlendirmeye alınmıştır.

Buraya kadar yapılan açıklamaların ışığında Burdur'daki göç hareketlerini temelde Burdur'a yönelik göçler ve Burdur'dan dışarıya olan göçler olmak üzere iki başlık altında incelemek yerinde olacaktır. Fakat bunun öncesinde, yeterli derecede kaynak olmamasına karşın, geçmiş dönemlerde meydana gelmiş göç olaylarına değinmenin gerekliliği tartışma götürmez bir husustur.

Burdur kenti ve yakın çevresinde yaşanan göç olaylarının tarihsel seyri incelendiğinde, göç hareketlerini başlatan sebeplerin temelinde savaş ve ayaklanma gibi toplumsal ve siyasal olayların birinci dereceden etkili olduğu görülür. Bu konuda ilk önceliği olan gelişme, Burdur'un 1430'da Osmanlı yönetimine dahil olmasıyla kendini göstermeye başlayan kentin kendi kaderine terk edilişidir. Bu durum, kentsel gelişimi olumsuz etkilemiş ve Burdur'un gerek yakın çevresine, gerekse Uluborlu, Isparta gibi çevre kentlere göre merkezi özelliğini kaybetmesine yol açmıştır. Bunun doğal uzantısı olarak da, bu dönemlerde göç almaktan çok nüfus kaybettiği anlaşılmaktadır.

Bu olumsuz duruma ek olarak 16. yüzyılın başlarından itibaren başlayan, Burdur'la birlikte Isparta, Eğirdir gibi çevre kentlerin basılıp yağmalandığı Şahkulu Ayaklanması'nı burada belirtmek yerinde olacaktır. Çünkü bu ayaklanmanın yarattığı olumsuz ortamdan kaynaklanan göçlerin yanında, ayaklanma bastırıldıktan sonra burada yaşayan halkın özellikle Kıbrıs'a göçe zorlandığı tarihi bir gerçektir. Göçlerle ilgili kesin bir sayı verilmese de, Hamit İli'nde bazı köylerin tamamen boşaldığı tarihi kaynaklarda belirtilmektedir.[122] Buradan Burdur'un nüfus yönüyle bu olaylardan doğrudan ve dolaylı olarak etkilendiği ortaya çıkar. Yine bu olayların peşinden 16. yüzyılın 2. yarısında meydana gelen Suhte ve bunu takip eden Celali ayaklanmalarından Uluborlu, Isparta, Burdur, Yalvaç gibi kent ve kasabaların olumsuz etkilendiği ve buna dayanarak bazı nüfus hareketlerinin meydana geldiği bilinmektedir.[123] 19. yüzyılda kentte meydana gelen bazı toplumsal olaylar da benzer nüfus hareketlerine yol açmıştır. Fetaret diye de bilinen bu olay, bunlardan en önemlisi olup, kentin yönetimine dair iki aile arasında çıkan ve aylarca süren çatışmadır. Bu olay, çok sayıda can kaybına yol açtığı

[122] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:20-21.
[123] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:33.

gibi, birçok ailenin de çevre illere göç etmesine neden olmuştur. Yine 19. yüzyılın 2. yarısında sebebi tam olarak bilinmeyen fakat büyük oranda güvenlik probleminden kaynaklandığı düşünülen bir başka nüfus hareketi de Burdur kentine yönelik olarak gerçekleşmiştir.[124] Senirkentlilerin göçü olarak ifade edilen bu olayda yaklaşık 100 haneden oluşan bir topluluğun 1800 ile 1820 yılları arasında Burdur'a geldiği tahmin edilmektedir.[125] Ayrıca belirtmek gerekir ki, günümüzde kentte Senirkentliler olarak adlandırılan topluluğun var olması bu göçün varlığını ve etkisini destekler niteliktedir.

Kesin olarak tarihi, sebebi ve göç eden kişi sayısı belli olmamakla birlikte, 1800'lü yıllarda Mısır'dan göçlerin meydana geldiği bazı kaynaklara yansımış bilgilerdendir. Günümüzde restore edilerek geleneksel Burdur evlerini temsil etmesi yönüyle teşhire açılan, Mısırlılar Evi böyle bir nüfus hareketinin tek somut delilidir. Tabi ki, bu tarihi binaya dayanarak göçün niteliği hakkında yorum yapmak mümkün değildir. Hatta mevcut veriler ışığında birkaç aileden meydana gelen bir göç olma ihtimali de yüksektir.

Yine araştırma sahasında yapılan çalışmalarda 19. yüzyılın sonlarında Bulgaristan ve Kafkaslardan gelen göçmenlerden bir kısmının Burdur iline yerleştirildiği tespit edilmiştir. Buna göre, günümüzde Burdur merkez ilçeye bağlı köylerinden olan Başmakçı ve Ulupınar ile Yeşilova ilçesine bağlı Orhanlı köyleri 1890-1892 yıllarında Bulgaristan'ın Karamemetler bölgesinden göç etmişlerdir. Kesin olmasa da, köy halkından derlenen bilgiler ışığında, toplam göçmen sayısının 600-800 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Yine bunlara ek olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında Kafkaslardan göç eden nüfusun bir kısmı, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1977 yılına kadar Yeşilova ilçesine bağlı olan Hayriye köyüne yerleştirilmiştir. Hemen belirtelim ki; günümüzde bu köy Denizli ili sınırları içerisindedir.

Nüfus hareketlerinin yoğun olarak görüldüğü dönemlerden biri de, 20. yüzyılın başlarıdır. Özellikle 1923 Lozan Antlaşması'ndan sonra başlayıp, yerleştirilme işlemleriyle beraber 1930 yıllarına kadar ülkemizde etkilerinin görüldüğü *Büyük Mübadele* bu konuda dikkat çekmektedir. Burdur'da 1884 yılında yapılan nüfus tespitlerinde, 660 Rum ve Ermeni nüfusun yaşadığı belirlenmiş olmasına karşın, 1927 sayımına göre Müslüman nüfus dışında yer alan azınlık nüfus 28'e düşmüş, daha sonraki dönemlerde ise tamamen ortadan kalkmıştır. Bu durum, 20. yüzyılın başlarından itibaren, özellikle de büyük mübadele sırasında Rum nüfusun büyük bölümünün göç ettiğini göstermektedir.

---

[124] Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:24.
[125] Duygulu, H., 1992, a.g.e. s:.23.

Diğer taraftan, Büyük Mübadele'ye dönük planlamalarda Burdur, Balkanlardan gelen nüfusun yerleştirilmesi için uygun görülen 10 bölge içerisinde, Antalya ve Isparta ile birlikte bulunmasına karşın, mübadele başlamadan yapılan bu planlamaların tam olarak hayata geçirilemediği de diğer bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.[126] Bu bağlamda, Büyük Mübadele ile Türkiye'ye gelen göçmenlerden Burdur iline yönelik bir yerleştirme yapılıp yapılmadığı kesin değildir. Yerleştirilmiş olsa bile bu sayının az olduğu anlaşılmaktadır. Nihai olarak Büyük Mübadele'nin Burdur'a olan etkisini belirleyebilmek adına denilebilir ki, Burdur kenti, Büyük Mübadele sonunda Rum nüfusun göç etmesinden dolayı nüfus kazanımından çok nüfus kaybetmiştir.

Büyük Mübadele'de gelen göçmenlerden Burdur'a yerleştirildiğine dair kesin bir bilgi olmasa da, 1923 ile 1960 yılları arasındaki 37 yıllık dönemde Balkanlardan ülkemize gelen göçmenlerden 1279 kişinin Burdur il geneline yerleştirildiği bilinen ayrı bir gerçektir.[127] Burdur'a yerleştirilen göçmenlerin geldikleri Balkan ülkesi ya da ülkelerine göre kesin bir dağılımı olmasa da, 1950-1953 yılları arasında 100'ün üzerinde ailenin Bulgaristan'dan Burdur'a göç etmiş olması, diğerlerinin de bu yıllar arasında Bulgaristan'dan geldiği ihtimalini akıllara getirmektedir. Bu 3 yıllık dönemde Bulgaristan'dan gelen göçmenlerden 10 hane Çeltikçi Kasabasına, 10 hane Çeltikçi'nin Çebiş Köyüne, 40 hane Kemer'in Elmacık Köyüne, 45 hane de Tefenni Kasabasına yerleştirilmiştir.[128] Tez sahasında yapılan çalışmalarda Yeşilova ilçesine bağlı Alanköy'e de bu dönemde gelen göçmenlerden birkaç ailenin yerleştirildiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Burdur iline yönelik nüfus hareketlerinin tarih içerisindeki genel seyri incelendiğinde, Burdur kenti ve iline yönelik olan göçlerden ziyade, kentten ve ilden dışarıya yönelik göçlerin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.2.1. Burdur Kentine Yönelik Göçler

Kentler, bünyelerinde barındırdıkları fonksiyonların oluşturduğu etki sahalarının büyüklüğüne bağlı olarak, çevrelerindeki kırsal alanlardan ya da başka kentlerden nüfus çekmektedirler. Bu etki sahası ve nüfus hareketi, metropoliten kentlerde daha büyük boyutlarda iken, etki sahasının boyutları küçük ve orta büyüklükteki kentlerde küçülmektedir. Ama sonuç olarak buradan, küçük ve orta büyüklükteki kentlerin de nüfus çekme özelliğine

[126] Arı, K., 2003, Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925). Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s:52.
[127] Geray, C., 1962, Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1960). Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi no: 9, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü, Ankara, s:30.
[128] Yılmaz, O., 2002, a.g.m.s:170.

sahip olduğu anlaşılır. Bu genel yargıya dayanarak, orta büyüklükte bir kent özelliği gösteren Burdur'a yönelik nüfus hareketlerini ayrıntılı olarak değerlendirebilmek için, gerek il içinden, gerekse il dışından Burdur kentine yönelik olan göçleri ayrı ele almak yerinde olacaktır.

Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra Burdur kentinin il merkezi olmasıyla gelişme göstermeye başlayan bazı kentsel fonksiyonlara bağlı olarak kent, ildeki kırsal alanlardan göç almaya başlamıştır. Süreç içerisinde yıllara göre sayısal değerler değişme gösterse de, bu göç günümüze kadar devam etmiştir. 1945 yılında Burdur ilinde doğdukları kazalardan ayrılan nüfus 1097 iken, bunun 401'i Burdur kentinde yaşamaya başlamıştır.[129] İlçelerden Burdur kentine doğru olan göçlerin temelinde iş bulma, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanmak amacıyla bağlantılı olarak, bu göçlerin özellikle belli dönemlerde yoğunluk kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda, kesin sayısal değerlerin verilmesi mümkün olmasa da Burdur kenti için bu konuda en dikkat çekici dönemlerden biri 1950'li yıllardır. Daha önce de belirtildiği gibi 1955 yılında Burdur Şeker Fabrikası'nın üretime geçmesi, 58. Topçu Alayı'nın kurulması ve Burdur Lisesi ile Kız Enstitüsü gibi bazı ortaöğretim kurumlarının açılması bu dönemdeki göçü hızlandıran temel etmenler olarak kendini göstermektedir. Yine benzer bir durumun 1973 yılında Süt Endüstri ile 1976 yılında Et Balık Kurumları'nın açılmasıyla 1975-1980 arasında ve 1980'den sonra meydana geldiği söylenebilir. Son genel nüfus sayımının tespitlerine göre ise, 1995-2000 yılları arasında ilçelerden il merkezi olan Burdur kentine gelenlerin sayısı, 2048 olarak belirlenmiştir.[130]

Genel nüfus sayımlarına dayanan istatistiki verilerden il içindeki göçleri tam olarak belirlemek mümkün olmadığından, daha özel istatistiki verilere ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle ilçe doğumlu olup, Burdur kentinde yaşayan kişi sayısını belirleme adına, daha öncede de belirtildiği gibi 28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçim kütükleri incelenmiş ve doğum yeri Burdur kenti olmayan, fakat seçmen belirleme sayımlarında Burdur'da seçmen kütüklerine kayıt altına alınmış nüfus tespit edilmiştir. Diğer bir değişle doğum yeri Burdur'a bağlı ilçeler, bunlara bağlı köyler ve Burdur ili dışından olan ve 2004 yılında Burdur kentinde yaşayan nüfus belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre, 8440 kişinin Burdur'a bağlı ilçelerden, 9743 kişinin diğer illerden ve 226 kişinin de yurt dışından olmak üzere toplam 18.409 nüfusun Burdur kentinde oy kullandığı tespit edilmiştir (Tablo 2.6 ve 2.7). Dolayısıyla, 2000 yılı Burdur kent nüfusunun (63.363), %29'unu meydana getiren bölümünün kente göçle geldiği ortaya çıkmaktadır. Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, 2004 yılına ait tespit

[129] Tümertekin, E., 1968, Türkiye'de İç Göçler. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay: 54, İstanbul, s:75.
[130] DİE., 2005, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri. Ankara, s:55.

edilen bu göçmen nüfusun (18.409) tamamının belli bir dönemde göç ettiği düşünülmemeli, aksine Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadarki süreçte Burdur kentine geldiği unutulmamalıdır. Buna bağlı olarak eldeki mevcut verilerle bunun yıllara göre dağılımını yapmak da pek mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan seçmen kütüklerindeki başka bir yerde doğanlar göçmen nüfusun tamamını kapsamaz. Bu konuda başka bir yerleşmede doğanların tamamının seçmen kütüklerine yazıldığını söylemek mümkün olmadığı gibi, henüz seçmen yaşına ulaşmamış olanlar da bulunabilir. Bu konudaki bir diğer sınırlılık da Burdur kentinde seçmen kütüklerine yazılan başka yer doğumlu bir kısım seçmen nüfus, başka bir ile göçmesine rağmen seçmen kayıtlarını aldırmamış da olabilir.

Yapılan çalışmada, Burdur'a yönelik meydana gelen göçlerin %45.8'inin, Burdur'a bağlı 10 ilçeden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Diğer bir değişle seçmen kütüklerine göre, 18.409 olarak belirlenen göçmen nüfusun neredeyse yarıya yakın bölümünü (8440), ilçelerden gelenler meydana getirmektedir (Tablo 2.7.). Dolayısıyla Burdur il yönetim sınırları içerisinde Burdur kentinin, kendine göre bir etki bölgesine sahip olduğu ve buna bağlı olarak ilçelerden nüfus çektiğini belirtmek hiçte yanlış olmaz. Bunun yanında, il içinde meydana gelen göçlerde 1965 yılına kadar Burdur kentine alternatif oluşturabilecek büyüklükte başka bir kentin olmayışı da bunda etkilidir. Burdur il sınırları dahilinde 10 bin nüfus kriterine göre 1965 yılına kadar sadece Burdur kentinin varlığı söz konusudur. Bucak ilçe merkezi 1965 yılında, Gölhisar ilçe merkezi de 1990 yılında 10 bin nüfus kriterine göre kent yerleşmesi niteliği kazanmıştır. Günümüzde 30 bine ulaşan nüfusuyla Bucak, il içindeki göçlerde çekim merkezlerinden birini meydana getirmektedir. Özellikle Kemer ve Çeltikçi ilçelerinden göç eden nüfus için bir alternatiftir. Nitekim il merkezine yakın olmalarına rağmen, Burdur kentinde Kemer ve Çeltikçi ilçeleri doğumlu nüfusun sayısının az olmasının temelinde, bu yerleşmelerin Bucak kentine yakın olması yatar (Tablo 2.6).

Burdur kentine ilçelerden gelen nüfusun dağılımına bakıldığında, Burdur'da bulunan 3000'e yakın nüfusuyla Yeşilova'nın başı çektiği, bunu 1325 kişiyle Tefenni ilçesinin, 1139 kişiyle de Gölhisar ilçesinin takip ettiği görülmektedir. Doğduğu yerleri bırakarak Burdur kentinde yaşamaya başlayan toplam 8440 kişinin olduğu göz önüne alındığında, bunun %34.7'sinin Yeşilova'dan, %15.6'sının Tefenni'den ve %13.4'ünün de Gölhisar'dan geldiği anlaşılmaktadır. Bu üç ilçeden göç edenler, il merkezine yerleşen nüfusun %63.9'unu meydana gelmektedir (Tablo 2.6.). Yapılan çalışmalarda dağılışta temel etkenin, ilçelerin il merkezine olan uzaklıklarından çok, barındırdıkları kırsal nüfus miktarı ile ilçe merkezlerinin

kentleşmede aldığı mesafeyle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Buna en iyi örnek Burdur kentinde en fazla kırsal nüfus bulunduran Yeşilova ilçesidir. Yapılan çalışmada 2004 yılında Burdur'da 2934 Yeşilova doğumlu nüfusun yaşadığı tespit edilmiştir. Bu değer, ilçelerden kente gelen bütün nüfusun %34.7'sini meydana getirir. Yeşilova ilçesinde, ilçe merkezi dışında yer alan kırsal nüfusun kalabalık olmasına karşın, Yeşilova ilçe merkezinin kasaba niteliğinde olması bunun temel nedenidir. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre, Yeşilova ilçe merkezi 6423 nüfusa sahip iken, ilçeye bağlı köylerin nüfusu 15.750'dir. Yeşilova ilçe merkezi mevcut durumuyla, bu kalabalık kırsal nüfusun göç edebileceği bir merkez özelliği göstermemektedir. Buna ek olarak Burdur kentine en fazla göç veren Yeşilova, Tefenni ve Gölhisar gibi ilçelerin, il içerisinde ikinci bir çekim merkezi özelliği gösteren Bucak'a konum itibariyle ters yönde bulunmalarının da etkisi göz ardı edilemez. Bu durumda Denizli ve Burdur kentleri, adı geçen ilçelerde yer alan bu kırsal nüfusun gidebilecekleri en yakın merkezler olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan Bucak ilçesinde de 30 bine varan kalabalık bir kırsal nüfusun varlığına karşın, Burdur'da yaşayan Bucaklı sayısı 643 olarak tespit edilmiştir. Gerek Bucak ilçe merkezinin göç çeken merkez özelliği göstermesi ve gerekse Antalya'nın mesafe olarak yakın olması gibi etmenler Bucak köylerinden Burdur'a olan göçleri sınırlandırmıştır (Harita 2.2).

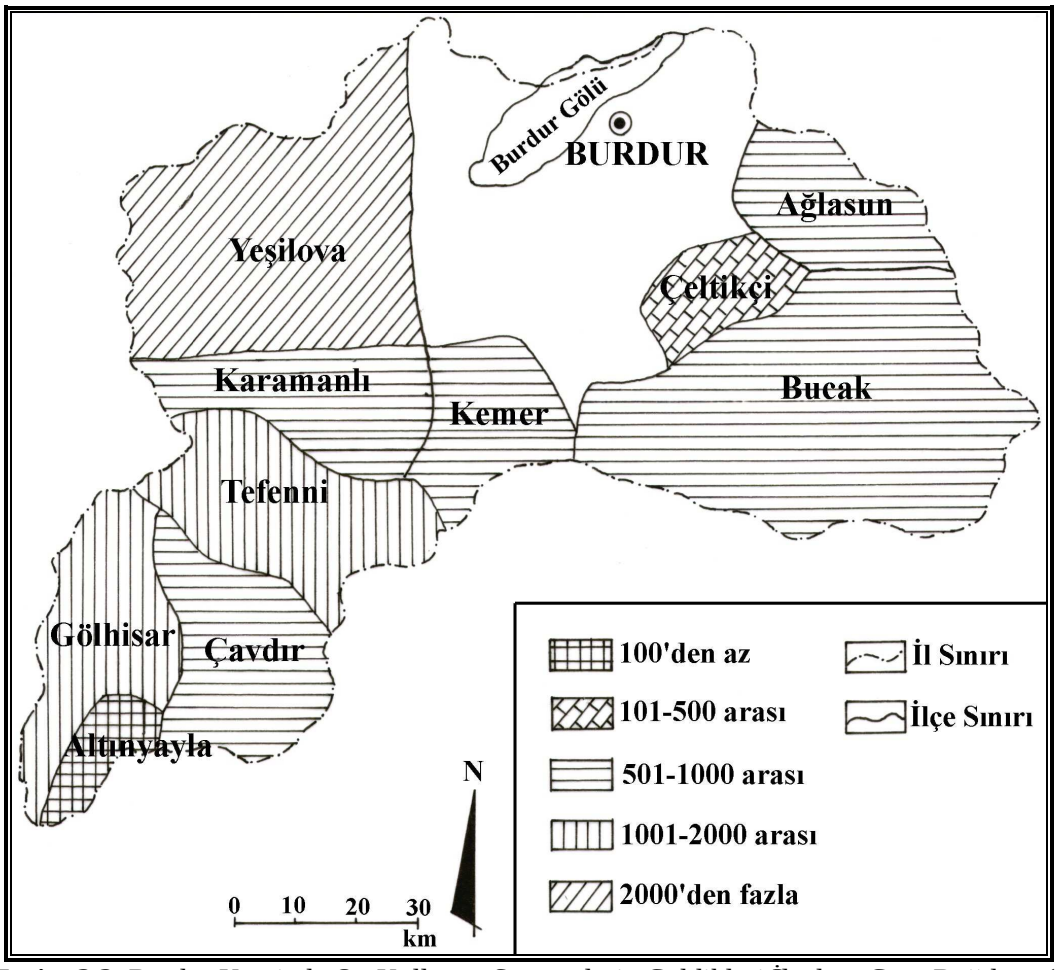
Tablo 2.6. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İlçelere Göre Dağılımı (18 yaş ve Yukarısı 2004).

İlçe Adı	**Burdur Kentindeki Nüfusu**	**İlçe Adı**	**Burdur Kentindeki Nüfusu**
Ağlasun	508	Karamanlı	522
Altınyayla	53	Kemer	564
Bucak	643	Tefenni	1325
Çavdır	588	Yeşilova	2934
Çeltikçi	164	**Toplam**	**8440**
Gölhisar	1139		

Kaynak: İl Seçmen Kütüklerinden Derlenerek Hesaplanmıştır.

Bu konuda nihai olarak denilebilir ki, ilçelerden Burdur kentine doğru olan göçlerde ilçelerin kente olan uzaklığının etkisi son derece azdır. Bu tezi, Burdur kentine uzak olmalarına rağmen, Yeşilova'dan sonra en fazla göç veren Tefenni ve Gölhisar gibi ilçeler desteklemektedir. Diğer taraftan Ağlasun, Çeltikçi ve Bucak gibi yakın olan ilçelerden, bunlara oranla daha az nüfusun Burdur'da yaşamakta olması, yine diğer bir kanıt olarak karşımıza çıkar. Ülkemizdeki göçlerin çoğunlukla kırdan kente doğru olmasına paralel olarak denilebilir ki, Burdur il sınırları içerisinde gerçekleşen göçler, genellikle kasaba niteliğindeki ilçe merkezlerine bağlı köylerden, il merkezine doğru olmaktadır. Daha önceden de ifade

edildiği gibi, özellikle kırsal nüfusun fazla olduğu Yeşilova gibi küçük ilçeler, kentten çok kasaba yerleşmesi özelliği göstermesiyle bağlantılı olarak, kırsal nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Diğer bir ifadeyle, kasabalarda gelişme gösteren fonksiyonlar, idari olarak kendilerine bağlı olan kır yerleşmelerinin nüfusu için önemli derecede çekici bir nitelik taşımamaktadır. Bu bağlamda gerek ekonomik, gerekse sunulan hizmetler yönüyle ilçe merkezinde tatmin olamayacağını düşünen kırsal nüfus, en yakın kent merkezine yönelmektedir.

Harita 2.2. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İlçelere Göre Dağılımı (2004).

İl içinden göç eden nüfusun ilçelere göre dağılımının yanında, kentteki mahalleler bazında da dağılımını ele almak yerinde olacaktır. Bu açıdan bakıldığında kenti meydana getiren 35 mahallenin hepsinde ilçelerden gelen göçmen nüfusun varlığı, buna karşın dağılımın gerek ilçeler gerekse mahalle bazında eşit olmadığı dikkati çeker. Bu bağlamda ilçelerden gelen nüfusun en kalabalık olduğu mahalleler, Bahçelievler (992 kişi), Emek (634 kişi), Atatürk (499 kişi), Bağlar (486 kişi) gibi büyük oranda 1950 ile 1980 arasındaki süreçte ortaya çıkmış mahallelerdir (Tablo 2.7.). Buradan kolayca anlaşılmaktadır ki, ilçelerden

Burdur kentine olan göçler her dönemde devam etmesinin yanında, özellikle 1950'den sonra yoğunluk göstermiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bunda 1950'den sonra kente yönelik yapılan ekonomik yatırımların etkisi büyüktür. İlçelerden göç eden nüfusun mahallelere göre olan dağılımında dikkati çeken bir başka husus, birkaç istisnai durum dışında genel olarak aynı ilçelerden gelenlerin, aynı mahallelerde toplanmamış olmasıdır. Diğer bir değişle her mahallede eşit dağılım söz konusu olmasa da hemen her ilçeden insanın varlığı söz konusudur. Buradan, ilçelerden Burdur kentine göç eden insanların yerleşmede hemşehrilerinin ikamet ettiği mahalleleri pek göz önüne almadığı ortaya çıkmaktadır (Tablo 2.7). Öyle anlaşılıyor ki, böyle bir dağılımda en etkili faktörler, arsa, konut varlığı ve sürdürülen iş olarak sıralanabilir. İlçelerden göç eden nüfusun özellikle Bahçelievler, Emek, Atatürk ve Bağlar gibi yeni mahallelerde toplanmış olması bunun en iyi göstergesidir. Bunlara ek olarak, sıralamada yer alan mahallelere bakıldığında, Bağlar Mahallesi dışında kalan mahallelerin genellikle yüksek okul öğrencilerinin ikamet ettiği mahalleler olduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki, bu nüfusun kent içerisindeki dağılımında kentin eğitim fonksiyonunun da etkinliği söz konusudur.

Tablo 2.7. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Mahallelere Göre Dağılımı (18 yaş ve Yukarısı 2004).

Mahalle	**İlçeler Doğumlu Nüfus Miktarı**	**Mahalle**	**İlçeler Doğumlu Nüfus Miktarı**
Akın	65	Konak	231
Armağan İlci	385	Kuyu	31
Atatürk	499	M. Akif Ersoy	316
Aydınlıkevler	284	Menderes	382
Bağlar	486	Necatibey	22
Bahçelievler	992	Özgür	218
Bozkurt	242	Pazar	68
Burç	485	Recep	57
Cemil	157	Sakarya	39
Çeşmedamı	95	Sinan	44
Değirmenler	146	Şekerevler	87
Dere	59	Şirinevler	435
Emek	634	Tepe	85
Fevzi Çakmak	275	Üçdibek	84
Hızırilyas	356	Yeni	472
İnönü	35	Yenice	135
Karasenir	351	Zafer	150
Kışla	38	**Toplam**	**8440**

Kaynak: İl Seçmen Kütüklerinden Derlenerek Hesaplanmıştır.

Burdur kentine yönelik meydana gelen göç hareketi iller bazında değerlendirildiğinde, 9743 kişinin il dışından geldiği, yani Burdur il dışı doğumlu olduğu anlaşılır. Bu değer, 2004 yılı yerel seçim kütüklerinden tespit edilen 18.409 göçmen nüfusunun yaklaşık %53'ünü, 2000 yılı kent nüfusunun (63.363) ise %15.3'ünü meydana getirmektedir. Dolayısıyla, 2000 yılı sayımı baz alındığında, kent nüfusunun %15.3'lük bir bölümünün il sınırları dışında doğduğu ortaya çıkmaktadır. Kent nüfusu içerisindeki payından çok, ilçeler doğumlu olan nüfusa (8440 kişi) göre kıyaslandığında, diğer illerden gelenlerin daha fazla olduğu anlaşılır. Daha önceden de ifade edildiği gibi buradan, Burdur kentinin sadece il içerisinde değil, aynı zamanda il dışında da kendine göre bir etki sahasının varlığından söz edilebilir.

Diğer taraftan Burdur il dışı doğumlu olup, Burdur kentinde yaşayan nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında, Isparta, Afyon, Antalya, Denizli ve Konya gibi Burdur'a komşu ya da yakın olan illerin sıralamada ilk beşi meydana getirdiği göze çarpmaktadır (Tablo 2.8.). Buna paralel olarak yine Uşak ve Muğla gibi komşu ve yakın iller sıralamada ilk onda yer alır. Elbette ki böyle bir sonucun ortaya çıkmasında merkezler arasındaki mesafenin kısa olması, diğer bir değişle karayolu ulaşımının uygun olmasıyla bağlantılı olarak gelişen iş ve ticari bağların etkinliğini büyüktür (Harita 2.3). Fakat buna ek olarak, ülkemizin birçok kesiminde var olan bir anlayışın paralelinde, kamu personelinin kendi memleketine yakın bir yerde görev yapma arzusunun bu sıralamadaki etkinliğini altını çizerek belirtmek yerinde olacaktır.

Göçmen nüfusun illere göre dağılımında komşu ve yakın illerin meydana getirdiği payın yanında dikkati çeken bir başka husus, sırasıyla Ankara, İzmir ve İstanbul'un da sıralamada başta gelmesidir (Tablo 2.8.). Bu konuyla ilgili olarak herkesçe bilinen gerçek şudur ki; İstanbul, Ankara ve İzmir gibi iller ülke genelinden çok fazla göç almalarının yanında, ülkemizde en fazla göç veren illerin başında gelmektedirler. Diğer taraftan, tam olarak tespit etmenin imkansızlığıyla beraber, bu nüfus topluluğunun çoğunlukla kamu görevlileri ve yüksek okul öğrencilerinin oluşturduğu bizde oluşan kanaattir. Nitekim kentin eğitim fonksiyonunu ortaya koymak adına hazırlanmış olan yüksek öğretim öğrencilerinin geldikleri yerleri gösteren Tablo 3.13 bu tezi destekler niteliktedir. Bu konudaki bir başka gösterge, il dışından gelenlerin mahallelere göre dağılımında Bahçelievler, Atatürk, Burç, Emek, gibi mahallelerde genellikle kamu görevi yapan memurların ve yüksekokul öğrencilerinin ikamet ettiği dikkat çekmektedir. Bu yönüyle diğer illerden Burdur kentine doğru meydana gelen göçün büyük oranda yerleşme amacıyla olmadığı, memur, işçi gibi

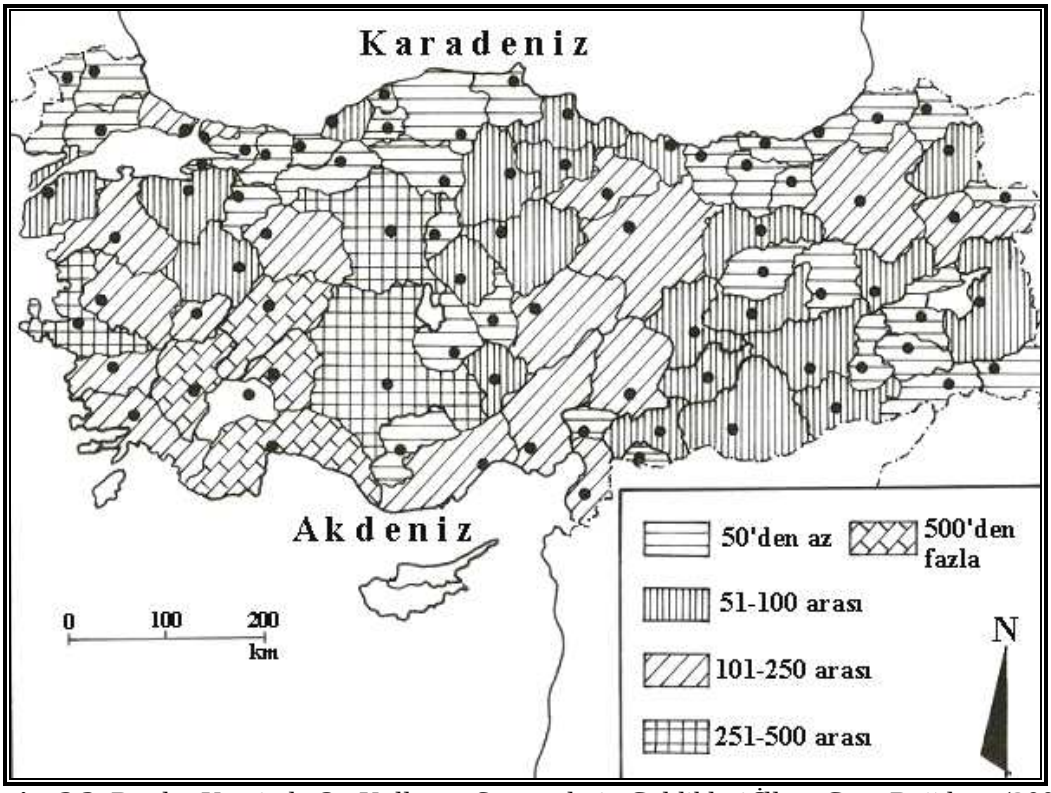
kamu görevlileriyle beraber yüksek okul öğrencilerinden meydana geldiği sonucuna varılabilir. Tabi ki bu genelleme tamamı için geçerli değildir. Çünkü saha çalışması sırasında özellikle ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden yerleşmek amacıyla göç eden ailelerin varlığı tespit edilmiştir. Ağrı ve Erzurum başta olmak üzere Malatya, Diyarbakır, Muş, Elazığ, Gaziantep ve Kars bu konuda en fazla dikkat çeken illerdir. Diğer taraftan aynı ilden gelenlerin genellikle belirli bir ya da birkaç mahallede toplandığı ortaya çıkarılmıştır. Bu konuda M. Akif Ersoy Mahallesi Ağrı, Erzurum, Ardahan ve Van'lı ailelerin, Burç, Bahçelievler ve Atatürk Mahalleleri ise çoğunlukla Erzurum'lu ailelerin toplandığı yerlerdir. Yine buna ek olarak Atatürk, Burç, Bahçelievler, Emek ve Özgür Mahalleleri'nde özellikle Konya'dan göç eden vatandaşların ikamet ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 2.8. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (18 yaş ve yukarısı 2004).

İl Adı	Seçmen Say.	İl Adı	Seçmen Say.	İl Adı	Seçmen Say.
Adana	162	Hakkari	18	Sivas	125
Adıyaman	59	Hatay	137	Tekirdağ	32
Afyon	838	Isparta	1805	Tokat	103
Ağrı	172	Mersin	124	Trabzon	47
Amasya	74	İstanbul	208	Tunceli	23
Ankara	310	İzmir	279	Ş.Urfa	58
Antalya	661	Kars	75	Uşak	183
Artvin	38	Kastamonu	26	Van	66
Aydın	162	Kayseri	129	Yozgat	68
Balıkesir	127	Kırklareli	36	Zonguldak	61
Bilecik	23	Kırşehir	64	Aksaray	33
Bingöl	9	Kocaeli	33	Bayburt	16
Bitlis	40	Konya	360	Karaman	30
Bolu	20	Kütahya	81	Kırıkkale	42
Bursa	80	Malatya	97	Batman	13
Çanakkale	60	Manisa	133	Şırnak	4
Çankırı	41	K. Maraş	112	Bartın	6
Çorum	54	Mardin	52	Ardahan	38
Denizli	589	Muğla	182	Iğdır	17
Diyarbakır	91	Muş	88	Yalova	8
Edirne	25	Nevşehir	26	Karabük	28
Elazığ	86	Niğde	66	Kilis	14
Erzincan	59	Ordu	68	Osmaniye	47
Erzurum	169	Rize	42	Düzce	38
Eskişehir	159	Sakarya	32	**İller Toplamı**	**9743**
Gaziantep	85	Samsun	82	**Diğer (Yurt Dışı)**	**226**
Giresun	29	Siirt	21	**Genel Toplam**	**9969**
Gümüşhane	29	Sinop	16		

Kaynak: İl Seçmen Kütüklerinden Derlenerek Hesaplanmıştır.

İl seçmen kütüklerinin incelenmesiyle elde edilen önemli bilgilerden biri, Avrupa ülkelerinden 218, Asya ülkelerinden 5, Afrika ülkeleri, Okyanusya ülkeleri ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet'inden 1'er olmak kaydıyla 226 kişinin yurt dışı doğumlu olmasıdır. Seçmen kütüklerinde ülke isimleri yer almadığından ülkeler bazında dağılım yapmak mümkün olmamıştır. Bu konuda Avrupa ülkeleri doğumlu nüfusun fazla olması, akıllara Avrupa'daki Türk işçilerini ve özellikle 1971 yılında meydana gelen Burdur depreminden sonra Almanya'ya işçi alımında Burdur'a öncelik tanınması hadisesini getirmektedir. Bu durum bize, işçi olarak gidenlerin yurt dışında doğan çocuklarından geri gelenlerin olduğunu göstermektedir. Bilhassa Avrupa ülkelerine ait değerin fazla olması bunun delili olarak kabul edilebilir.

Harita 2.3. Burdur Kentinde Oy Kullanan Seçmenlerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004).

Burdur kentine yönelik göç hareketini belirlemek için tarafımızdan yapılan diğer bir çalışma, daha önceden de belirtildiği gibi mahalle muhtarlarından 2004 yılına ait kayıtların derlenmesidir. Bu konuda 35 mahalle muhtarıyla doğrudan bağlantı kurulmuş ve ancak bunların 25'inden veri alınabilmiştir. Bu verilere dayanarak 2004 yılında Burdur kentine (25 mahalle) il dışından 92 kişi, ilçelerden 23 kişi ve merkez köylerden 18 olmak üzere toplam 133 kişinin geldiği tespit edilmiştir. Seçmen kütüklerinden yapılan tespite paralel olarak il dışından göç edenlerin genellikle Isparta, Antalya, Afyon, Denizli gibi Burdur'a sınırı olan

illerden olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmayla bir önceki tespitlerin doğruluğu kanıtlandığı gibi, ayrıca merkez köylerden de Burdur kentine yönelik göçün varlığı somut olarak ortaya konmuştur.

Özetlemek gerekirse; Kente yönelik göçler il dışından, ilçelerden, merkez köylerden ve yurt dışından olmak üzere 4 farklı yerden meydana gelmektedir. Doğum yerlerine göre yapılan tespitlerde 2004 yılında kentte 18.409 kişinin Burdur kenti doğumlu olmadığı fakat Burdur kentinde yaşadığı belirlenmiştir. Bunlardan özellikle il dışı ve ilçelerden Burdur kentine yönelik olan göçlerin sayı olarak dikkat çektiğinden söz edilebilir. Sonuçta kentte gelişme gösteren fonksiyonlara bağlı olarak, Burdur kentinin gerek il sınırları içerisinde, gerekse komşu iller üzerinde sınırlı ölçüde de olsa nüfus çekme gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.2.2. Burdur Kentinden Dışarıya Olan Göçler

Mevcut istatistiki veriler göz önüne alındığında Burdur kentinden dışarıya doğru olan göçleri belirlemek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu konuda tek istatistiki bilgi toplayan kurum TÜİK olup, o da il genelini baz almaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, yerinde yapılan gözlemler sırasında konuya dönük olarak mahalle muhtarlarından bilgi alınmaya çalışılmıştır. Fakat bazı sınırlılıklardan dolayı tam ve kesin olarak göç verilerine ulaşıldığı söylenemez. Bütün bu sebepler göz önüne alınarak kentten dışarı doğru olan göç hareketi büyük oranda il bazındaki göç hareketiyle bağlantılı olarak açıklanmaya çalışılacak, fikir vermesi açısından mahalle muhtarlarından alınan bilgiler değerlendirilecektir.

1995-2000 yılları arasındaki net göç hızına bağlı olarak yapılan sıralamada Burdur ili ‰-22.7'lik oranla 81 il içerisinde 42. sırada yer almaktadır. Burdur il genelinde 1975-1980 yılları arasında ‰ -7.5 olan net göç hızı oranı, 1980-1985 döneminde ‰-17.8'e, 1985-1990 döneminde ise ‰-36.8'e yükselmiştir.[131] Son olarak bu oran 2000 yılında ‰-22.7'lere gerilemiştir. Veriler bazında Burdur'un ülkemizde çok göç veren iller arasında yer aldığı kesin olarak söylenebilir. Aslında kentin özellikle Osmanlı hakimiyetine girdiğinden bu yana bu durumun devam ettiği görülmektedir. Konunun başında da belirtildiği gibi bu dönemde meydana gelen göç hareketleri daha çok savaş, ayaklanma gibi siyasi ve toplumsal olaylara dayanan ve bazen dönemin siyasi otoritesi tarafından zorunlu olarak yaptırılan göçler olarak karşımıza çıkmaktadır. 16. yüzyılın başında ve 2. yarısında meydana gelen Şahkulu, Suhte ve Celali ayaklanmalarına bağlı olarak yaşanan göçler, yine 1923'de başlayarak 1930'lara kadar

[131]DİE., 2005, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri. Ankara, s:28.

süren Büyük Mübadele sonucunda Rum ve Ermeni nüfusun göç etmesi buna iyi bir örnek olarak ele alınabilir. Nitekim 1884 yılında Burdur kentinde 660 Rum ve Ermeni yaşamakta iken, 1927 sayım sonuçlarına göre Müslüman nüfusun dışındaki nüfusun tamamı 28'e düşmüştür. Kısaca ifade etmek gerekirse, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra azınlık nüfus Burdur kentinden göç etmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra meydana gelen göçler siyasi ve toplumsal olmaktan çok ekonomik bir temele dayanır. Özellikle 1950'den sonra ülkemizde yaşanmaya başlayan ve günümüze kadar süregelen kırsal yerleşmelerden kentlere doğru meydana gelen göç hareketi, Burdur ilinde de yaşanmıştır. Bu dönemde Burdur kentine dönük olarak yapılan bazı ekonomik yatırımların etkisiyle göçlerin bir kısmı Burdur kentine doğru gerçekleşmiş olsa da, il dışına olan göçlerin oranı daha fazladır. Burdur'dan diğer illere olan bu göç hareketi özellikle 1960'dan sonra hızlanmaya başlamış, 1962 yılından itibaren başlayan dış ülkelere dönük gerçekleşen işçi göçüyle daha da ivme kazanmıştır. Göçe katılan nüfus miktarında düşme söz konusu olmasına karşın, 1971 yılında meydana gelen Burdur depreminin yarattığı olumsuz etkiler ve depremden dolayı yurt dışına işçi alımında Burdur'a tanınan öncelik gibi sebeplerle göç devam etmiştir. Nitekim 1965-1970 yılları arasında 28.701 kişi il dışına göç ederken, 1970-1975 yılları arasında 17.235 kişi il dışına göç etmiştir.[132] Bu değer 1975-1980 yılları arasında 13.949 kişi olarak gerçekleşmiş olup, bunun %47.16'sını meydana getiren 6579 kişi Antalya (3541 kişi) başta olmak üzere Denizli (1783 kişi) ve Isparta (1255 kişi) gibi komşu illere göç etmiştir.[133]

Komşu illere yönelik göçün 1990 ve 2000 yılı nüfus sayımlarında da görülmesi, 1975-1980 döneminden günümüze kadar uzanan süreçte il dışına olan göçlerde göç yönünün değişmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Özellikle bu dönemde Antalya'nın turizmde, Denizli'nin tekstil sanayi sektöründe gelişme göstermeye başlaması göç yönünü belirleyen temel etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere 1950'den sonra meydana gelen göçlerin temelinde ekonomik sebeplerin yattığı konunun başında belirtilmişti. 1980-1985 yılları arasında ise göç eden nüfus miktarında artış meydana gelmiş 16.755 kişi il dışına göç etmiştir. Bu devrede göç yönü ve göçe neden olan temel etmenlerde herhangi bir değişiklik olmamasının yanında, Burdur il genelinde artan kırsal nüfusu ekonomik açıdan doyuracak yeterli yatırımların Burdur kentinde olmaması gibi etkenlere bağlı olarak, Antalya

[132]Yılmaz, O., 2002, a.g.m. s:174.
[133] Tandoğan, A., 1989,Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Trabzon, s:30-37.

ve Denizli gibi komşu illerin merkezleri daha cazip konuma gelmiştir. Nitekim bu devreden 1990 ve 2000 yıllarına kadar ki süreçte Burdur ilinin net göç hızı artış göstermiştir. Daha açık ifade etmek gerekirse, Burdur iline göç edenlerin sayısından il dışına göç edenler çıkarıldıktan sonra daimi olarak Burdur'da ikamet eden nüfusa oranlandığında elde edilen değer 1975-1980 döneminde ‰-7.5 iken, 1980-1985 döneminde ‰-17.8, 1985-1990 döneminde ‰-36.8'e yükselmiş ve son olarak 1995-2000 döneminde ise ‰-22.7 olarak gerçekleşmiştir. 1985-1990 döneminde il genelinden 23.449 kişi il dışına göç ederken, bu değer 1995-2000 arasında 22.702 kişi olarak gerçekleşmiştir.[134] Göç edilen illere göre bir değerlendirme yapmak gerekirse, son dönemde göçe katılanların %29.7'sinin Antalya'ya, %12.6'sının Denizli'ye ve %10.9'unun Isparta'ya göç ettiği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir değişle, 1995-2000 döneminde Burdur ili dışına göç eden 22.702 kişinin yarıdan fazlası (%53.3'ü) Antalya, Denizli ve Isparta gibi komşu illere gitmiştir (Tablo 2.9 Harita 2.4). Bu üç ili İstanbul, İzmir ve Ankara takip etmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, 1975-1980 dönemindeki göç yönünün 1995-2000 döneminde de değişmediği ortaya çıkmaktadır.

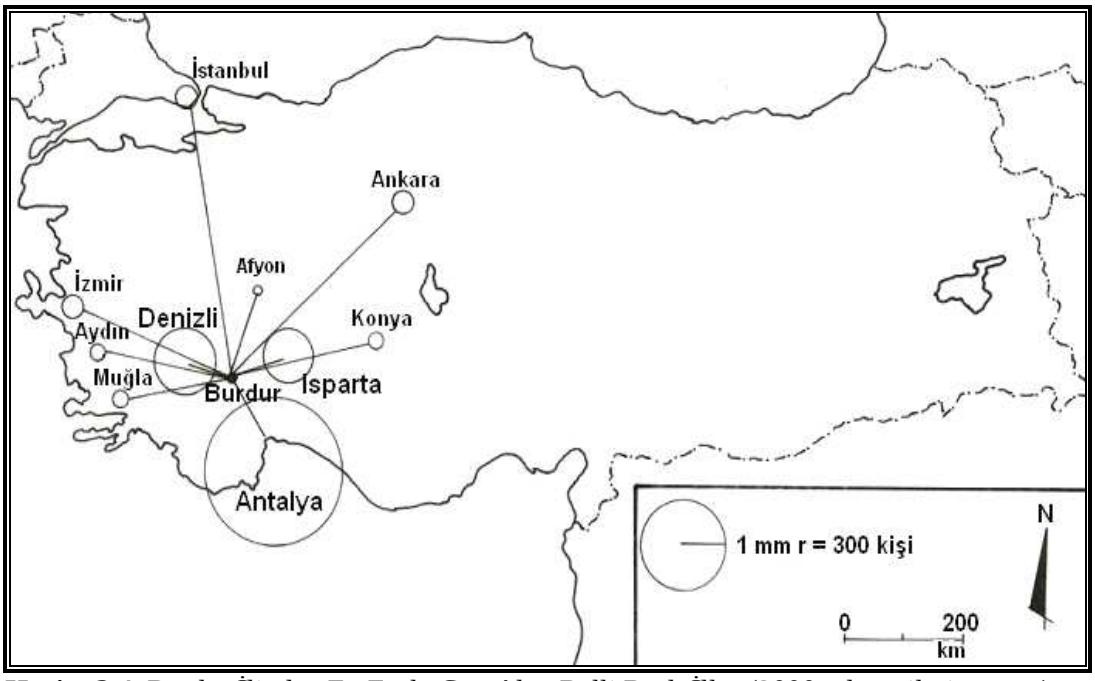
Tablo 2.9. 1995-2000 Yılları Arasında Burdur İlinden Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı.

İl Adı		**İl Adı**		**İl Adı**	
Adana	130	Gümüşhane	28	Siirt	79
Adıyaman	63	Hakkari	62	Sinop	25
Afyon	442	Hatay	113	Sivas	120
Ağrı	83	Isparta	2479	Tekirdağ	80
Amasya	67	Mersin	184	Tokat	65
Ankara	844	İstanbul	906	Trabzon	97
Antalya	6765	İzmir	893	Tunceli	44
Artvin	32	Kars	96	Ş.Urfa	114
Aydın	639	Kastamonu	46	Uşak	122
Balıkesir	242	Kayseri	95	Van	162
Bilecik	68	Kırklareli	34	Yozgat	80
Bingöl	40	Kırşehir	31	Zonguldak	45
Bitlis	77	Kocaeli	195	Aksaray	70
Bolu	59	Konya	543	Bayburt	21
Bursa	250	Kütahya	153	Karaman	28
Çanakkale	91	Malatya	66	Kırıkkale	18
Çankırı	40	Manisa	218	Batman	53
Çorum	50	K. Maraş	69	Şırnak	118
Denizli	2866	Mardin	120	Bartın	18
Diyarbakır	129	Muğla	597	Ardahan	27
Edirne	73	Muş	60	Iğdır	24
Elazığ	109	Nevşehir	47	Yalova	25
Erzincan	152	Niğde	67	Karabük	24
Erzurum	141	Ordu	51	Kilis	23
Eskişehir	224	Rize	30	Osmaniye	41
Gaziantep	76	Sakarya	75	Düzce	42
Giresun	29	Samsun	99	**İller Toplamı**	**22702**

Kaynak: DİE. 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri s:70-84.

[134] DİE., 2005, a.g.e., s:24,25,28.

Sonuç olarak Burdur ilinin yaklaşık 1960'lardan bu yana sürekli olarak göç verdiği ortadadır. Göçlerin büyük bir kesimi, gerek il genelinde ve gerekse il merkezinde yeterli ekonomik yatırımın olmaması nedeniyle genellikle kırsal kesimden il dışına doğru meydana gelmektedir. Bu konuda genelleme yapmak gerekirse, il içi ve iller arası karayolu ulaşımının uzanışının da etkisiyle Yeşilova, Karamanlı, Tefenni, Çavdır ve Gölhisar gibi ilçelerin kırsal kesimleri Denizli ve Antalya'ya göç ederken, Bucak, Çeltikçi ve Burdur merkez ilçeye bağlı köyler Antalya'ya göç etmektedirler. Yine merkez köyler ve Ağlasun ilçesi ise daha çok Isparta yönünde göçe katılmaktadır.

Harita 2.4. Burdur İlinden En Fazla Göç Alan Belli Başlı İller (2000 yılı verilerine göre).

Bunların dışında Burdur ilinden diğer illere doğru olan bir başka göç de, 1984 yılında Çanakkale'nin Gökçeada ilçesine yönelik olarak meydana gelmiştir. Burdur ve Muğla illerinden toplam 100 hanenin, Gökçeada ilçe merkezine yaklaşık 24 km, ve Türkiye'nin en batı ucu olan İnce (Avlaka) Burnu'na yakın bir mesafede yer alan Uğurlu köyüne yerleştirildiği bilinmektedir. Uğurlu köyü 2000 yılı sayımına göre, 401 nüfusa sahiptir.

Burdur ili'nden yurt dışına olan göç, 1962'den itibaren işgücü şeklinde gerçekleşmiştir. Başta Almanya olmak üzere, Avusturya, Fransa, İsviçre ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerinin yanında, Suudi Arabistan, Irak gibi Ortadoğu ülkeleri ve Libya'ya işçi göçü meydana gelmiştir. 1965-1973 yılları arasında yurt dışına çalışmaya gitmek için İş ve İşçi Bulma Kurumu'na il genelinden 13.232 kişi başvurmuş olup, bunun sadece 4846'sı yurt dışına gönderilmiştir. Bu sayının %86 gibi büyük bir bölümü Almanya'ya giderken, geri

kalanı ise sırasıyla Fransa, Belçika, Hollanda ve İsviçre'ye gitmiştir. Yurt dışına gerçekleşen bu işçi göçünün 1990'dan sonra azaldığı görülmektedir. 1990-1995 yılları arasında söz konusu kurum tarafından Burdur il genelinden yurt dışına gönderilen işçi sayısı 125 olup, bu sayının büyük bir çoğunluğu Avrupa ülkelerinden çok Ortadoğu ülkelerine yöneliktir.[135]

Bu konuda fikir vermesi açısından 25 mahalle muhtarının 2004 yılı kayıtlarından derlenen bilgileri de değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda 2004 yılında 165'i il dışı, 49'u il içi olmak kaydıyla 214 kişinin Burdur kentinden göç ettiği belirlenmiştir. Yine muhtar kayıtlarına göre, aynı yıl içerisinde 133 kişinin kente geldiği göz önüne alınacak olursa, 2004 yılında Burdur kentinin net göçü -81 olarak belirlenebilir. Bu değer, 2004 yılı ETF'lerindeki kent nüfusu olan 60.514'a göre değerlendirilecek olursa, bu yılda Burdur kentinin net göç hızının ‰-1.33 olduğu ortaya çıkmaktadır. Burdur il genelinin yıllık ortalama net göç hızı ‰-4.54 civarında olduğu göz önüne alınırsa, il geneline göre net göç hızının daha düşük olduğu görülecektir. Bu bağlamda Burdur ilinden diğer illere doğru olan göçlerde, Burdur kentine kıyasla kırsal kesimin payının daha fazla olduğunu düşünmek hiçte yanlış olmaz. Fakat diğer taraftan Burdur kenti için de net göç hızının olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yine bu verilere göre ortaya çıkan göç yönü incelendiğinde il genelinden çok farklı bir tablo ortaya çıkmamaktadır. İl geneline kıyasla dikkat çeken tek farklılık, Antalya'dan sonra Denizli ve Isparta'nın yanında İzmir, Ankara ve İstanbul'a da yoğun miktarda göç hareketinin olmasıdır. Bu bağlamda Burdur kentinde yaşayan insanların göç ederken iş bulabilecekleri yakın merkezlerin yanında, metropoliten merkezleri de tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuca dayanarak, Antalya ve Denizli gibi bulundukları bölgenin yanı sıra ülke genelinde önemli iki nüfus çekim merkezinin kente yakın olması, buradan İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropoliten merkezlere olabilecek göçü azalttığı, bu konuda Denizli ve Antalya'nın tampon bölge özelliği gördüğü söylenebilir.

Sonuç olarak Burdur kentinin, sahip olduğu kentsel fonksiyonlara bağlı olarak gerek çevre illerden gerekse il içerisinden göç alan bir merkez olduğu tartışma götürmeyen bir gerçektir. Fakat diğer taraftan yeterli ekonomik yatırımlardan yoksun olmasından dolayı, il içersindeki kırsal alanlardan diğer komşu illere doğru gerçekleşen ekonomik temelli göçleri kendine çekememektedir. Hatta aynı temele dayalı olarak kentten Antalya başta olmak üzere, Denizli, Isparta, İzmir, Ankara ve İstanbul'a yönelik göç hareketinin meydana geldiği de kabul edilmesi gereken bir başka gerçektir. Bütün bu göç hareketlerine ek olarak 1962'den bu

[135] Yılmaz, O., 2002, a.g.m. s:173.

yana yurt dışına da göç vermektedir. Son dönemlerde özellikle Avrupa ülkelerinin vize uygulamalarından dolayı bu göç hareketi son derece azalmış olmasına karşın, ya yurt dışındaki Türk işçileriyle ya da yabancılarla yapılan evlilik veya anlaşmalı evlilik yoluyla yurt dışına gidenlerin sayısı hiçte az değildir.

Dolayısıyla mevcut ekonomik şartlar devam ettiği sürece, gerek il genelinden ve gerekse kentten diğer illere ve yurt dışına olan göçlerin devam edeceği açık olarak ortadadır.

2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı

Herhangi bir yerde yaşayan nüfusun sayısı kadar, belki de ondan daha fazla, o nüfusun sahip olduğu özellikler büyük değer taşımaktadır. Nüfusun yaşadığı yer, cinsiyeti, yaşı, eğitim ve mesleki durumu, gelir düzeyi ve benzeri konular ülkeyi idare edenler kadar, edilenler tarafından da bilinmesi gereken niteliklerdir. Bu sayede toplumun sosyal ve ekonomik düzeyi hakkında bilgi sahibi olunması mümkün hale gelir.[136]

2.4.1. Cins ve Yaş Yapısı

Nüfus konusunda analiz edilmesi gereken bir başka değişken de, toplam nüfus içindeki kadın-erkek sayısı ve yaş dilimlerindeki nüfus sayısının eşitsiz oluşudur. Nüfusun cins oranı; belli bir nüfus kitlesinde, 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı şeklinde hesaplanır.[137]

Burdur kent nüfusunun cins yapısı sayım dönemlerine göre incelendiğinde, 1927 yılında yapılan ilk sayımda kadın ve erkek nüfuslarında bir eşitlik söz konusu olup, 100 kadın başına 100 erkeğin düştüğü görülmektedir (Tablo 2.10.). Bundan sonraki 3 sayım döneminde ise bir dalgalanmanın olduğu görülür ve buna göre 1935 yılında 100 kadın başına düşen erkek sayısı 93'e düşerken, 1940 yılında 105'e yükselmiş, 1945 yılında ise 86'ya gerilemiştir. 1945 yılına kadar ki dalgalanmalarda doğum ve ölüm oranlarındaki eşitsizliklerin yanında, kentin il merkezi olmasıyla bağlantılı olarak kırsal alanlardan aldığı göç ve diğer merkezlere verdiği göçlerin de etkisi fazladır. 1940-1945 döneminde gözlenen düşüşün temelinde ise, II. Dünya Savaşı'ndan dolayı erkeklerin askere alınması yatmaktadır. Nitekim 1940-1945 arasında 100 kadın başına düşen erkek sayısı 105'den 86'ya gerilemiştir (Tablo 2.10.). Bunu takiben 1955'den 2000 yılına kadar geçen süreçte ise, erkek nüfusun fazla olduğu dikkati çekmekle birlikte, bu süreçte özellikle 1960 yılında 100 kadın başına 141 erkeğin düşmesiyle en büyük farkın yaşandığı göze çarpar (Şekil 2.3.). Savaş sonrasında erkeklerin geri dönmesinin

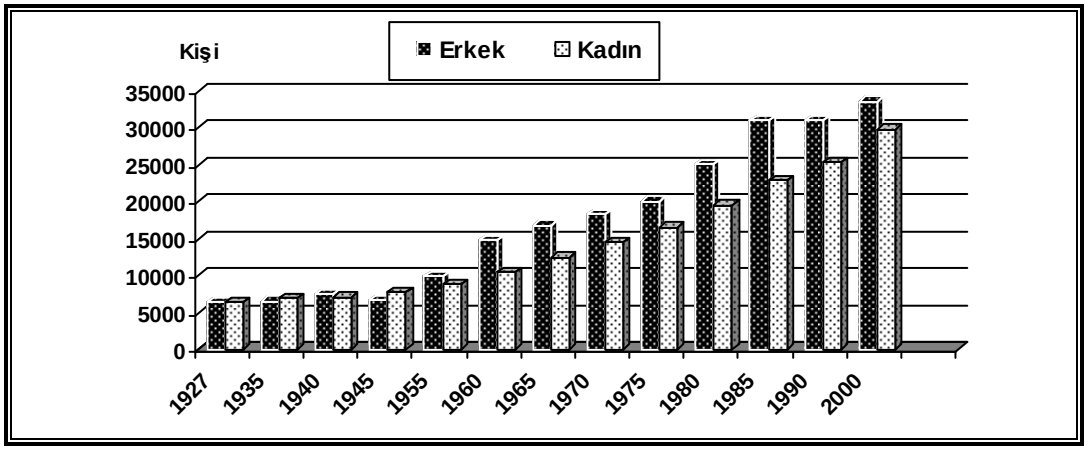
[136] Özgür, M., E., 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın-Yayın Ltd. Şti. Ankara, s:59.
[137] Doğanay, H., 1997, a.g.e., s:164.

yanında, 1955 yılında 58. Topçu Alayı'nın kente konuşlandırılması da erkek nüfusun artışında son derece etkili olmuştur. Nitekim ülke genelinde askeri birliklerin konuşlandığı yerleşmelerde nüfusun cins oranlarında değişikliklere yol açtığı herkesin malumudur. Daha önceden de belirtildiği gibi bütün bu etkenlere özellikle 1955 yılından sonra başlayan kırsal alanlardan Burdur kentine yönelik göçleri de eklemek gerekir. Nihayetinde bilinen bir gerçek var ki; göç alan merkezlerde erkek nüfus artarken, göç veren merkezlerde ise kadın nüfus artış göstermektedir.

Tablo 2.10. Sayım Dönemlerine Göre Burdur Kent Nüfusunun Cins Durumu (1927-2000)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam	Cins Oranı %
1927	6437	6411	12848	100
1935	6569	7028	13597	93
1940	7500	7103	14603	105
1945	6688	7689	14377	86
1950*	-	-	14065	-
1955	9928	8791	18719	112
1960	14819	10452	25271	141
1965	16787	12481	29268	134
1970	18241	14505	32746	125
1975	20115	16518	36633	121
1980	25067	19563	44630	128
1985	31007	22988	53995	134
1990	30997	25435	56432	121
1997*	-	-	60693	-
2000	33569	29794	63363	112

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır.*Bu yıllarda yapılan sayım sonuçlarında nüfusun cins özellikleri belirtilmemiştir.

Şekil 2.3. Sayım Dönemlerine Göre Burdur Kent Nüfusunun Cins Durumu (1927-2000)

Burdur kent nüfusunda 1960'dan sonra kadın nüfusa oranla erkek nüfusun ağırlığının devam etmesine karşın, erkek nüfusunda devamlı bir düşüş izlenmektedir. Bu genel seyir 1980 ve 1985 sayımlarında biraz değişmiş olmasına rağmen, sonra tekrar aynı yönde devam etmiştir.

Sağlık ocaklarından alınan 2004 yılı verilerine göre ise, erkek nüfusta düşüşün olduğu gözlenmektedir. Buna göre 2004 yılında 100 kadın başına 96 erkeğin düştüğü tespit edilmiştir (Tablo 2.10.). Özellikle 2004 yılında erkek sayısındaki düşüş büyük oranda, kışladaki askerlerin ev tanıma fişleriyle tespit edilmemesinden ileri gelmesine karşın, 1960 yılından günümüze kadar süregelen tedrici düşüşün temel nedeni ise, kentten dışarı olan göçlerle bağlantılıdır.

Özellikle sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda, stratejilerin isabetli seçilebilmesi bakımından nüfus miktarı kadar önemli olan bir sorun da, nüfus yaş yapısının bilinmesi ve analiz edilmesidir. Bu terim, bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşim durumunu tanımlar. Gruplandırma dar ve geniş aralıklı olmak üzere iki şekilde yapılmakta olup, her iki şekilde de yapılan gruplandırmanın önemli yararları vardır.[138]

Burdur kentinin gerek 2000 ve gerekse 2004 yılı nüfuslarının dar aralıklı gruplandırmaları incelendiğinde, nüfusun yaş aralıklarına göre dağılışında bu yıllar arasında önemli bir farklılığın olmadığı ve nüfusun özellikle 5-29 yaş aralığında toplandığı görülür. Bu gruptaki nüfus 2000 yılı nüfusunun %45'ini, 2004 yılı nüfusunun ise %39,6'sını meydana getirmiştir (Tablo 2.11.). Bu grup içerisinde ise özellikle 20-24 yaş aralığının 2000 yılına göre %27.2, 2004 yılına göre ise %22.7'yle en büyük dilimi oluşturduğu, bunu 15-19 ve 25-29 yaş aralıklarının izlediği dikkat çeker. Özetle denilebilir ki; Burdur kent nüfusunun büyük bir çoğunluğu genç nüfustan oluşmaktadır. Aslında bu durum ülke ve il genel nüfusları için de geçerli bir durumdur. 5-29 yaş aralığı Türkiye nüfusunun %49.3'ünü, Burdur il nüfusunun ise, %41.1'ini meydana getirmektedir. Bu bağlamda, dar gruplandırmalarda Burdur kent nüfusunun ülke ve il genel nüfusuyla benzer özellikler taşıdığı söylenebilir. Bu duruma yönelik olarak tek sebep olmasa da, gerek il sınırları içerisindeki kırsal alanlardan ve gerekse diğer yerlerden çalışmak ya da öğrenim amaçlı gelenlerin genellikle gençlerden meydana geliyor olması en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim sadece yüksek öğretimde okuyan öğrencilerin (2004-2005 öğretim yılındaki sayısı 5578) kent nüfusunun yaklaşık %8-9'unu meydana getirdiği göz önüne alınacak olursa, bu tezin doğruluğu daha iyi anlaşılacaktır. Buna ek olarak, geçmişteki yüksek doğum oranlarının kent nüfusunda etkili olduğu söylenebilir.

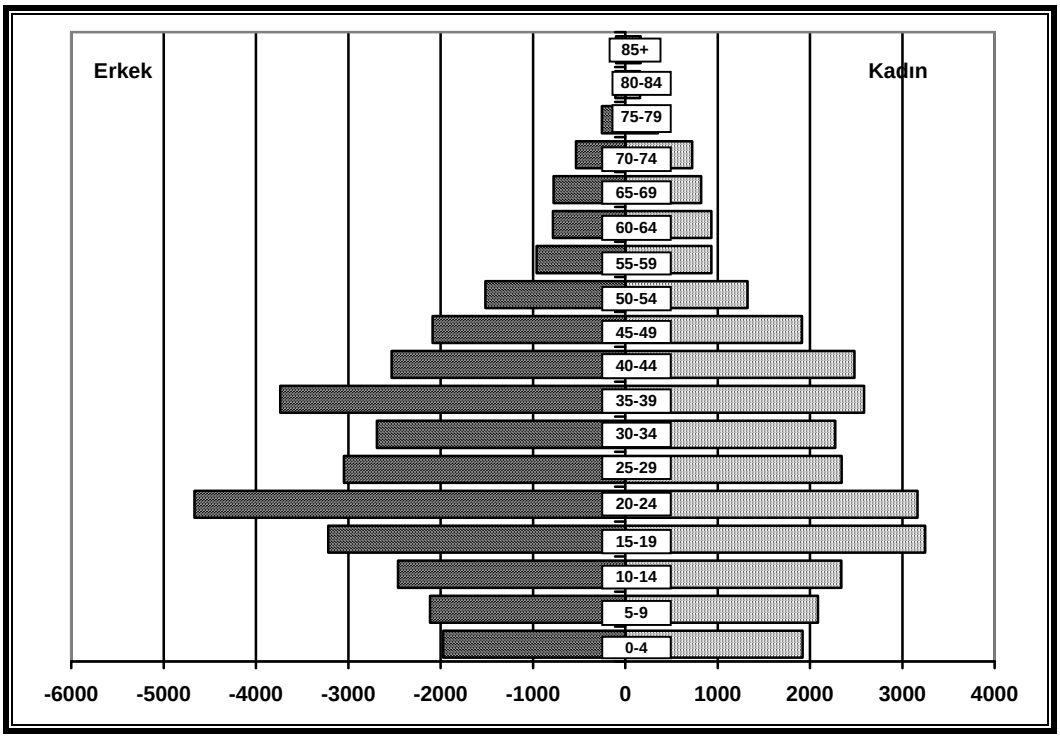
[138] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:165,166.

Tablo 2.11. Burdur Kent Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

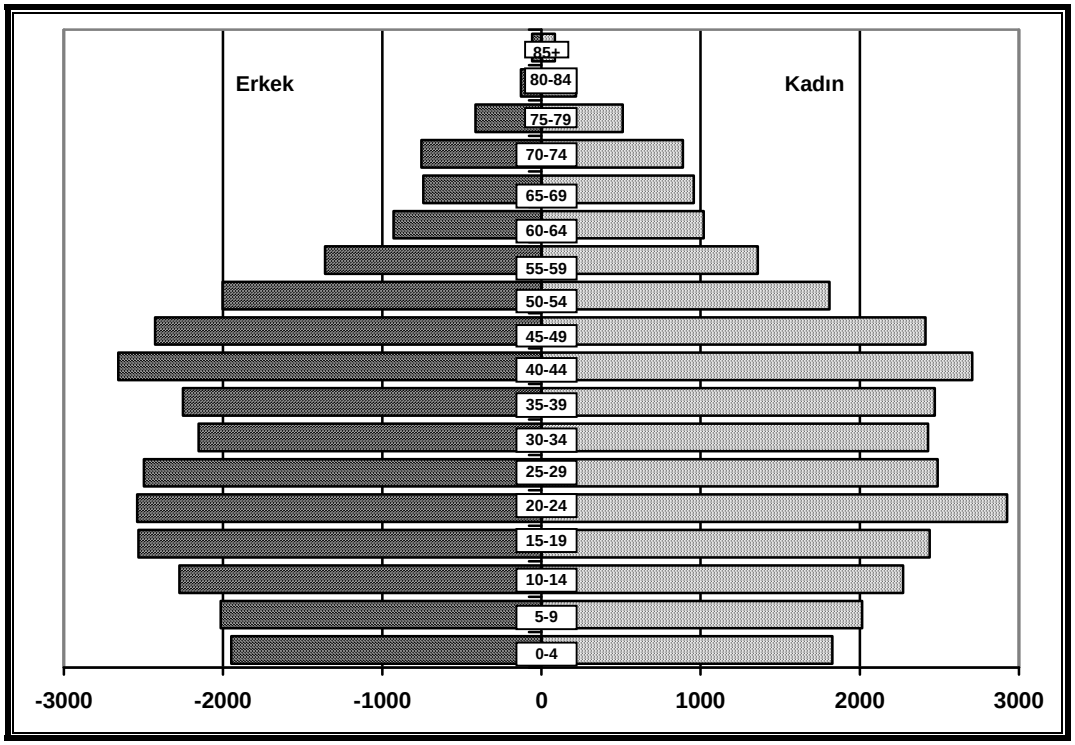
	2000*			2004**		
Yaş Grubu	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
0-4	1972	1921	3893	1949	1828	3777
5-9	2113	2087	4200	2015	2014	4029
10-14	2462	2341	4803	2275	2272	4547
15-19	3218	3248	6466	2532	2439	4971
20-24	4665	3166	7831	2539	2925	5464
25-29	3047	2343	5390	2498	2490	4988
30-34	2689	2275	4964	2153	2429	4582
35-39	3735	2587	6322	2253	2472	4725
40-44	2530	2481	5011	2659	2706	5365
45-49	2087	1914	4001	2426	2412	4838
50-54	1513	1325	2838	2002	1810	3812
55-59	959	934	1893	1359	1360	2719
60-64	785	933	1718	929	1019	1948
65-69	777	821	1598	741	957	1698
70-74	535	726	1261	755	889	1644
75-79	253	354	607	414	511	925
80-84	107	159	266	128	217	345
85+	100	166	266	59	84	143
Bilinmeyen	22	13	35	-	-	-
Toplam	**33569**	**29794**	**63363**	**29683**	**30831**	**60514**

Kaynak: *2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.
**Sağlık Ocaklarının kayıtlarından.

Burdur kentinin gerek 2000 yılı ve gerekse 2004 yılı nüfus piramitlerinde, her iki yıla ait nüfuslar arasında büyük farklılıkların olmadığı ve düşük doğum oranlarından dolayı her iki piramidin de dar tabanlı olduğu dikkat çekmektedir. Daha önceki yıllarda görülen yüksek doğum oranlarından dolayı grafikte 25-29 yaş aralığına kadar sürekli bir yükselme görülürken, bu yaş aralığından itibaren piramitte tekrar bir daralma göze çarpar (Şekil 2.4.-2.5.). Piramidin en geniş olan kesimini ise, 2000 yılı nüfusuna göre 15-19 ve 20-24 yaş aralıkları, 2004 yılı nüfusuna göre 20-24 ve 25-29 yaş aralıkları oluşturmaktadır. Nitekim 2000 yılı nüfusunda 15-19 ve 20-24 yaş aralıkları toplam nüfus içerisinde %22.5'lik bir payı oluştururken, 2004 yılı nüfusuna göre 20-24 ve 25-29 yaş aralıkları, toplam nüfusun %17.2'sini oluşturmaktadır. Bu durum aslında iki nüfus sayımı arasında geçen zamanın nüfusa yansıması olarak da değerlendirilebileceği gibi, iki farklı kuruluşun uyguladığı yöntemin farklı olmasından da kaynaklanabilir. Sonuç itibariyle bütün bu özellikleriyle Burdur kenti nüfus piramidi, *gerileyen* yaş yapısını gösteren bir şekle sahiptir.

Şekil 2.4. 2000 Yılı Nüfus Sayımına Göre Burdur Kentinin Nüfus Piramidi.

Şekil 2.5. ETF'lere Göre Burdur Kentinin Nüfus Piramidi (2004).

Dar aralıklı yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 2000 ve 2004 nüfusları arasında küçük farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir. 2000 yılı nüfusuna göre, 0-60 yaş aralığında 15-19 yaş dilimi dışında erkek nüfus fazla iken, 60-64 yaş aralığından sonra kadın nüfusun fazla olduğu görülmektedir (Şekil 2.4.). Bu da neredeyse dünya genelinde

olduğu gibi, Burdur kent nüfusunda da erkeklerin yaşam sürelerinin kadınlarınkine kıyasla daha kısa olmasıyla ilgilidir. 2000 yılı verilerinde erkek nüfusun en fazla toplandığı yaş aralığı 20-24, kadın nüfusun ise 15-19 iken, 2004 yılı nüfusuna göre ise, erkek nüfus 40-44 yaş aralığında, kadın nüfus da 20-24 yaş aralığında toplanmıştır (Şekil 2.5).

Sonuç olarak dar aralıklı yaş gruplandırması ve nüfus piramidine göre Burdur kent nüfusuna ait en belirgin özellik, düşük doğum oranlarına bağlı olarak gerileyen bir nüfus özelliği göstermesidir. Buna göre günümüzde genç ve yetişkin nüfusun fazla, çocuk ve yaşlı nüfusun az olduğu bir piramit ortaya çıkmaktadır. Nüfus gelişimi bu yönde devam edecek olursa, gelecekte yaşlıların çoğunlukta olduğu nüfus yapısına sahip bir kent ortaya çıkacaktır.

Geniş aralıklı yaş gruplandırması nüfusun bağımlılık oranını belirlemek açısından önemlidir. Bilindiği üzere 15-64 yaş aralığında olan nüfus, aktif yani çalışan nüfus olarak ele alınırken, 0-14 yaş aralığı ile 65 yaş ve üzerinde olan nüfus ise bağımlı nüfus olarak değerlendirilmektedir.[139] Pratikte pek fazla bir anlam ifade etmese de, nüfusun ekonomik yapısı hakkında fikir sahibi olmak adına teorik olarak bağımlı nüfus oranının belirlenmesi gereklidir. Bu açıdan geniş aralıklı gruplandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Burdur kent nüfusunun 2000 ve 2004 yıllarına ait verilere göre geniş aralıklı gruplandırmasında pek fark olmadığı görülür (Tablo 2.12. ve 2.13.). Bu bağlamda birlikte değerlendirmekte sakınca görülmemiştir. Buna göre Burdur kent nüfusunun yaklaşık %20.3'ü çocuklardan (0-14 yaş grubu), %73.2'si yetişkinlerden (15-64 yaş grubu), ve %6.3'ü de yaşlılardan (65 ve daha yukarı yaş grubu) oluşmaktadır. Dolayısıyla, Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranı %36.4 civarındadır. 2004 yılı nüfusuna göre değerlendirildiğinde bu oran, %39.3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağımlılık oranının 2000 yılı sayım sonuçlarına göre il genelinde %49.5, Türkiye genelinde ise %55.1 olduğu göz önüne alınacak olursa, ister 2000 yılı, isterse 2004 yılı nüfusu baz alınsın Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranının il ve Türkiye bağımlılık oranından düşük olduğu sonucu değişmemektedir. Yine bağımlılık oranlarının %61.1 olduğu Dörtyol kenti[140] ile %54.8 olduğu Erzin[141]'e göre, Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranı il geneli ve ülke ortalamasından düşüktür. Bu durum Burdur kentinde düşen doğum oranları ve buna bağlı olarak gerileyen nüfus yapısıyla yakından ilgilidir. Yine bu sonuca dayanarak denilebilir ki; Burdur, kentli nüfus profilini yakalama

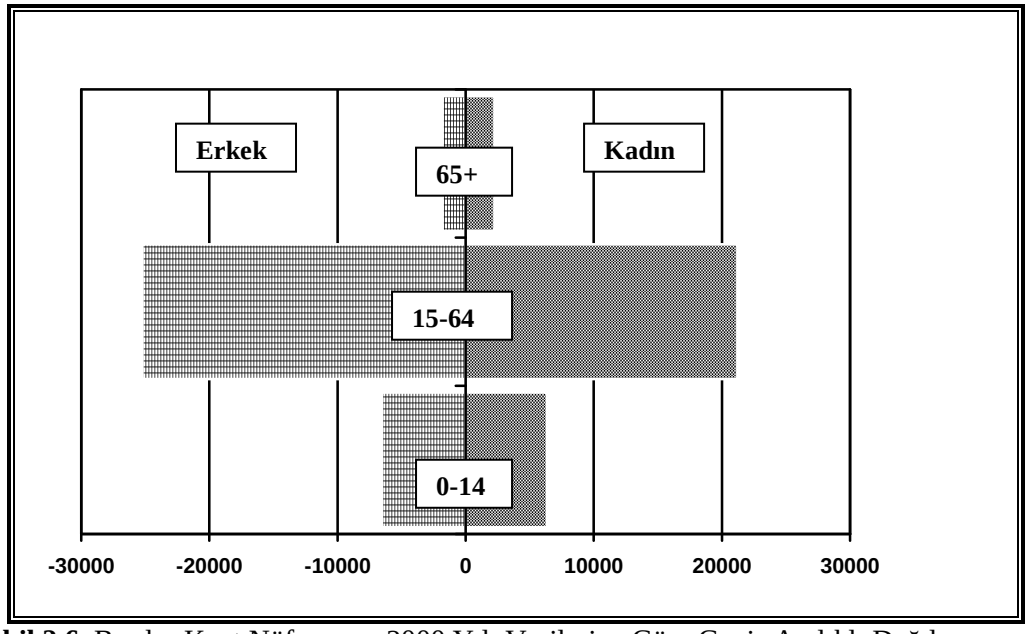
[139] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:166.
[140] Koca, H., 2005, a.g.e. s:90.
[141] Şahin, İ., F., 2006, Erzin İlçesi'nin Coğrafyası. Aktif Yayınevi, İstanbul, s:117.

aşamasında olan bir kent özelliği taşımaktadır. Bunun en iyi göstergelerinden biri de çekirdek aile yapısının kentte çok daha yaygın olmasıdır.

Tablo 2.12. Burdur Kent Nüfusunun 2000 Yılı Verilerine Göre Geniş Aralıklı Olarak Dağılımı.

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	6547	10.3	6349	10.0	12896	20.3
15-64	25228	39.8	21206	33.4	46434	73.2
65+	1794	2.8	2239	3.5	4033	6.3
Toplam	33569	52.9	29794	47.0	63363	100

Kaynak: 2000 Genel Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Şekil 2.6. Burdur Kent Nüfusunun 2000 Yılı Verilerine Göre Geniş Aralıklı Dağılımı.

Bağımlılık oranlarına dönük olarak teorikte var olan bu durumun pratiğe tam olarak bu şekilde yansıması beklenemez. Çünkü teorikte aktif nüfusa dahil edilen 15-25 yaş arasındaki nüfusun önemli bir bölümü aslında çalışmamaktadır. Özellikle bu yaş aralığının üniversite çağındaki nüfusu kapsadığı ve Burdur'da da yüksek öğretimde okuyan 5578 (2004-2005 öğretim yılı) öğrencinin varlığı göz önüne alınırsa, bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Bir de bunlara iş bulamayanlar, genç emekliler ve yaklaşık 3000-3500 civarında olan asker de eklendiğinde, %36.4 olan bağımlılık oranının teoride kaldığı daha belirgin olarak ortaya çıkar. Bunun yanında kabul edilmesi gereken bir gerçek de, bütün bu durumun aslında neredeyse ülke geneli için geçerli olduğudur.

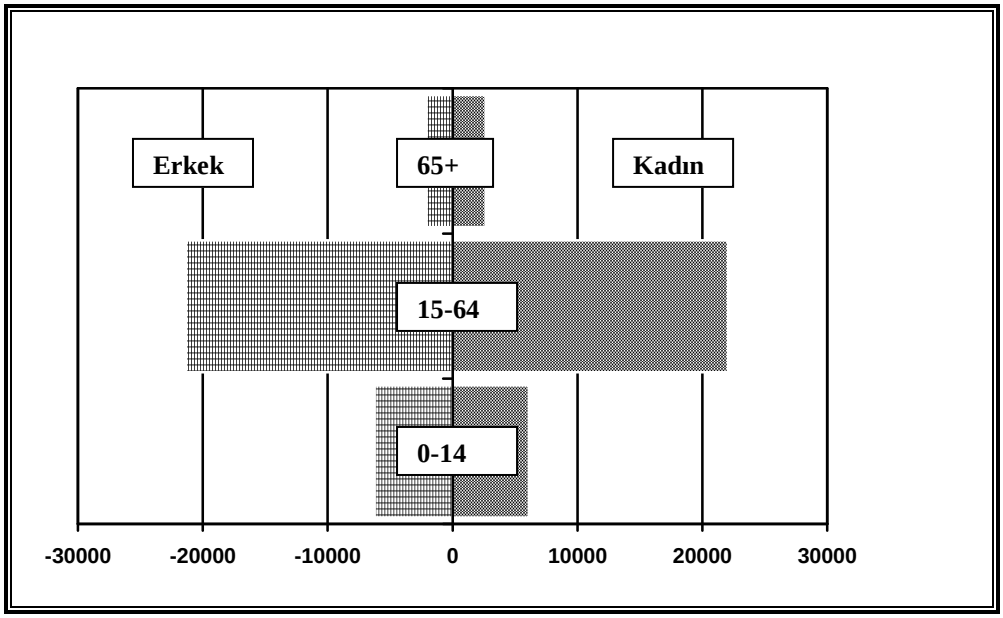
Diğer taraftan Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranını yükselten temel etken %8.6'lık yaşlı bağımlılık oranından çok, %27.7 olan genç bağımlılık oranıdır. Daha önceden de belirtildiği gibi Burdur kent nüfusunun genç bir nüfus özelliği göstermesi bunu

desteklemektedir. Nitekim 0-14 yaş grubunu meydana getiren nüfus, toplam nüfus içerisinde %20.3'lük bir pay teşkil etmektedir.

Tablo 2.13. Burdur Kent Nüfusunun 2004 Yılı Sağlık Ocakları Verilerine Göre Geniş Aralıklı Olarak Dağılımı.

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	6236	10.3	6111	10.0	12347	20.4
15-64	21350	35.2	22062	36.4	43412	71.7
65+	2097	3.4	2658	4.3	4755	7.8
Toplam	29683	49.0	30831	50.9	60514	100

Kaynak: Sağlık Ocakları ETF'lerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.7. Burdur Kent Nüfusunun 2004 Yılı Sağlık Ocakları Verilerine Göre Geniş Aralıklı Dağılımı.

2.4.2. Aile Büyüklükleri

Nüfusun önemli özelliklerinden biri olan aile büyüklüğü, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri ile Burdur Sağlık Ocaklarından elde edilen ETF sonuçlarına göre incelenecektir. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre, Burdur kentinin toplam yerleşik nüfusu 58.116, toplam nüfusu 63363 ve toplam aile sayısı ise 17.407 olarak tespit edilmiştir.[142] Bu bağlamda Burdur kentinde ortalama aile büyüklüğü yerleşik nüfusa göre 3.33 toplam nüfusa göre ise 3.64'dür. Burada aileyle ilgili sağlıklı bilgilere ulaşabilmek adına toplam yerleşik nüfus baz alınmıştır. İl ortalamasının 3.64 ve Türkiye ortalamasının ise 4.49 olduğu dikkate alınacak olursa, Burdur kenti yerleşik nüfusunun hem il, hem de Türkiye geneline göre daha küçük ailelerden meydana geldiği anlaşılmaktadır. Yine 2000 yılı

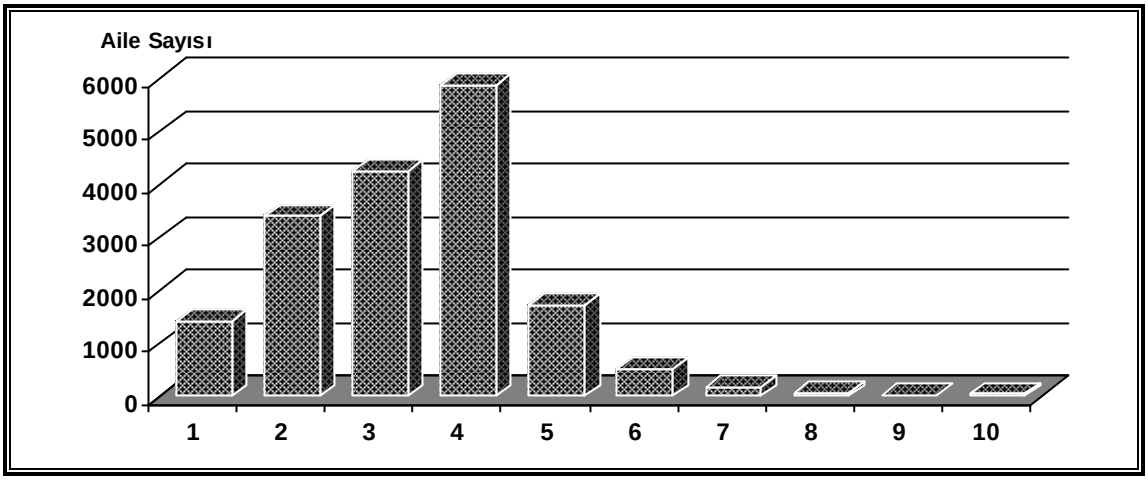
[142] DİE., 2000, a.g.e. s:196.

sayımına göre, Tokat kentinde 4.3,[143] Karabük'te 4.01[144] Tatvan'da 7.1[145] olan aile büyüklükleriyle kıyaslandığında, Burdur kent nüfusunun küçük ailelerden meydana geldiği daha da belirginleşmektedir. Diğer bir ifadeyle ortalama aile büyüklüğüne göre, Burdur kent nüfusu genellikle çekirdek ailelerden oluşur. Nitekim nüfusun aile büyüklüklerine göre dağılımı incelendiğinde, ailelerin %33.7'si gibi büyük bir bölümü 4 ve %24.3'ü 3 kişiden meydana gelmektedir (Tablo 2.14.). Bu da kentteki ailelerin %58'i, yani yarıdan fazlasının 3 ve 4 kişiden meydana geldiğini gösterir. Bunun yanında hane halkı sayısı 2 olan aileler (%19.5) ile tek olan ailelerin (%8.1) oranlarının hiçte düşük olmadığı dikkat çekmektedir. Burdur'da hane halkı büyüklüğü 5'den fazla olan aile sayısı son derece az olup, toplam aile içerisindeki oranı %4.4'dür (Tablo 2.14.).

Tablo 2.14. Burdur Kent Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2000).

Aile Büyüklüğü	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10+**	**Toplam**
Aile Sayısı	1413	3399	4236	5872	1716	503	165	50	21	32	17407
%'si	8.1	19.5	24.3	33.7	9.8	2.8	0.9	0.2	0.12	0.18	100

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun sosyal ve Ekonomik Nitelikleri s:196'dan hesaplanmıştır.

Şekil 2.8. Burdur Kent Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2000).

Ev tanıma fişlerine göre belirlenen 2004 yılı nüfusu 60514, aile sayısı ise 19040'dır. Buna göre ortalama aile büyüklüğü 3.1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aslında ortalama aile büyüklüğü konusunda 2000 yılı nüfusuna göre önemli bir değişimin olmadığını göstermektedir. Mahallelere göre yapılan dağılımda aile büyüklüklerinin 2.3 ile 4.2 arasında değiştiği göze çarpar. Bu bağlamda kentte en düşük ortalama aile büyüklüğü 2.3 kişiyle Yenice Mahallesi'nde ve en yükseği de 4.2 kişiyle Cemil Mahallesi'nde görülmektedir. Bu

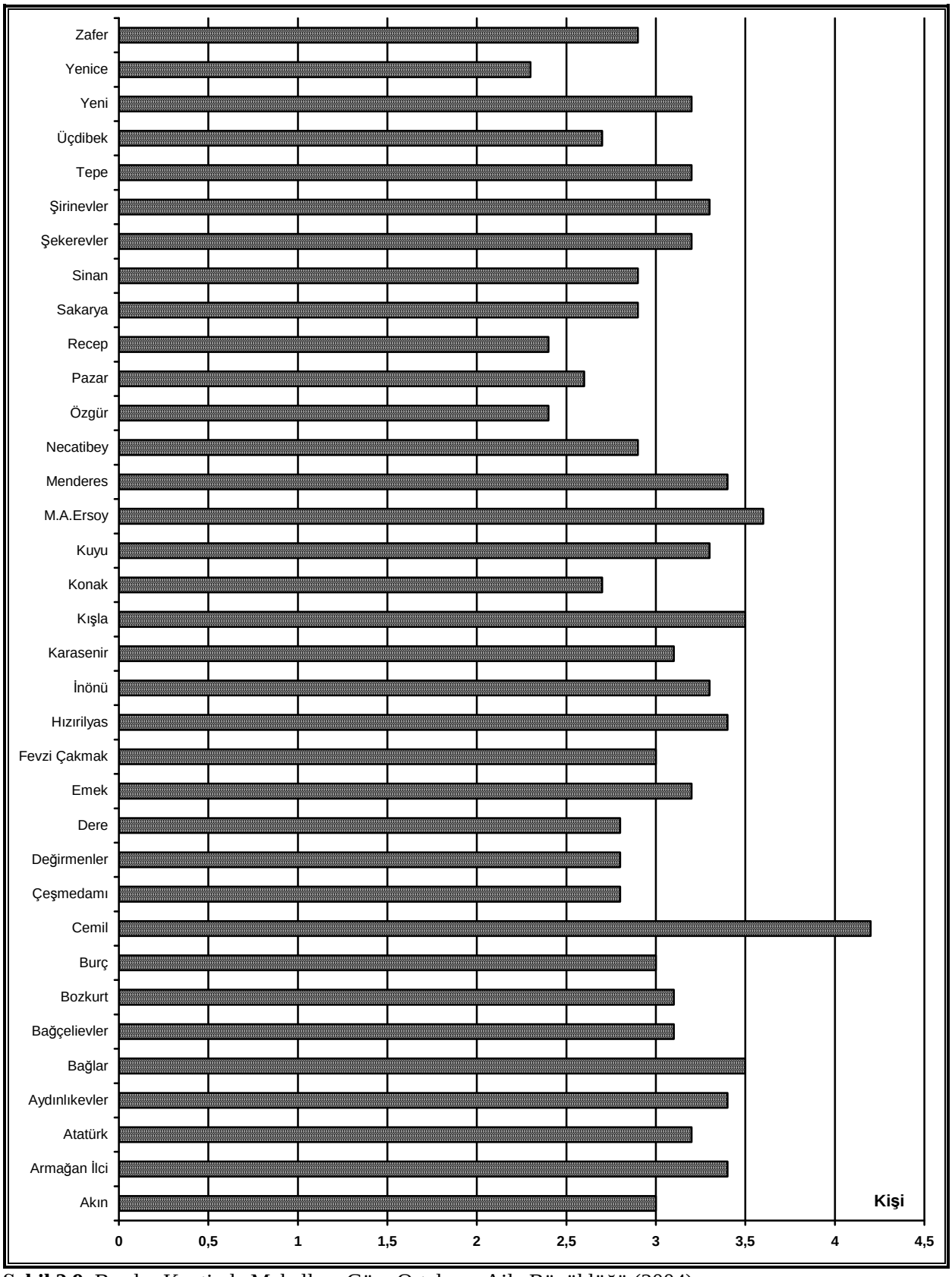
[143] Ünal, Ç., 2004, a.g.e s:52.
[144] Özdemir, Ü., 2006, Sosyal ve Ekonomik Yönden Az Gelişmiş Bir İlçe Eskipazar. Aktif Yayınevi, İstanbul, s:74.
[145] Arınç, K.,2001, a.g.e. s:112.

ekstrem durumların dışında 35 mahallenin %57.1'inde ortalama aile büyüklüğü 3 ile 3.5 arasındadır (Tablo 2.15.). Bütün bu verilere bağlı olarak, kentin genelinde çekirdek aile yapısının hakim olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu durum bizde, aile büyüklüğü yönüyle Burdur kent nüfusunun modern anlamda *kentli nüfus* özelliği taşıdığı kanaatini uyandırmıştır. Bunda ataerkil büyük aile yapısının önemli ölçüde değişmesi, diğer bir değişle evlenen çocukların baba evinden ayrı olarak yaşama isteklerinin yanında düşük doğum oranları da etkili olmuştur. Özellikle Burdur il genelinde aile planlamasının benimsenmiş olması bu konuda etkili bir faktördür. Bunlara ek olarak, Burdur kentinin ataerkil aile yapısının devam ettiği Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri'nden az göç alıyor olması da etkili diğer bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2.15. Burdur Kentinde Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2004).

Mahalle	Nüfusu	Aile Sayısı	Ortalama Aile Büyüklüğü	Mahalle	Nüfusu	Aile Sayısı	Ortalama Aile Büyüklüğü
Akın	584	190	3.0	Konak	2399	871	2.7
Armağan İlci	2196	638	3.4	Kuyu	374	113	3.3
Atatürk	3257	996	3.2	M. A. Ersoy	2187	601	3.6
Aydınlıkevler	1937	561	3.4	Menderes	2136	628	3.4
Bağlar	1130	320	3.5	Necatibey	354	121	2.9
Bahçelievler	7023	2225	3.1	Özgür	1716	697	2.4
Bozkurt	1323	426	3.1	Pazar	468	178	2.6
Burç	3953	1310	3.0	Recep	297	120	2.4
Cemil	2317	540	4.2	Sakarya	287	96	2.9
Çeşmedamı	385	137	2.8	Sinan	228	78	2.9
Değirmenler	1144	401	2.8	Şekerevler	1313	410	3.2
Dere	519	180	2.8	Şirinevler	4162	1256	3.3
Emek	4239	1302	3.2	Tepe	1037	324	3.2
Fevziçakmak	1620	533	3.0	Üçdibek	576	209	2.7
Hızırilyas	2195	641	3.4	Yeni	3047	951	3.2
İnönü	302	89	3.3	Yenice	686	295	2.3
Karasenir	2457	784	3.1	Zafer	1223	414	2.9
Kışla	1443	405	3.5	**TOPLAM**	**60514**	**19040**	**3.1**

Kaynak: Sağlık Ocaklarının ETF'lerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.9. Burdur Kentinde Mahallere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü (2004).

2.4.3. Nüfusun Sosyal Yapısı

Gerek ülkemizdeki metropoliten ve gerekse yakın çevresindeki Denizli, Antalya gibi kentlere kıyasla, Burdur kentinin sanayi ve diğer sektörlerde az gelişmiş olması, kente yönelik göçlerin küçük çaplı kalmasında etkilidir. Bu durum kentte birbirinden çok farklı özelliklere sahip olan sosyal grupların ortaya çıkmamasında son derece etkilidir. Diğer bir ifadeyle ekonomik açıdan az gelişmiş bir kent olması, kentte sosyal çeşitlenmenin ve dikey ölçekte sosyal sınıfların oluşma yolunu kapamıştır. İl içerisindeki kırsal alanlardan bir göç hareketi meydana gelmesine karşın, genellikle Burdur kentine yakın kültürlerden gelmelerinden dolayı, kentte bir kaynaşma söz konusudur. Bu konuda özellikle nüfuslarının önemli bir kısmını ilçelerden gelenlerin oluşturduğu Bağlar (%55.7), Sinan (%50), Yenice (%33.8) ve Recep (33.3) gibi mahalleler buna iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Burdur'da en fazla kültür farklılığının olduğu yerler genellikle nüfuslarının önemli bir kesimini üniversite öğrencilerinin ya da il dışından gelen memur ve işçilerin oluşturduğu Çeşmedamı (%51,4), Atatürk (%50,3), Burç (%40,1), Armağan İlci (%39,9), Bahçelievler (%37,8), Konak (%31,0) ve Emek (%29,7) gibi mahallelerdir (Tablo 2.16.). Özetle denilebilir ki; Burdur kent nüfusunda kozmopolit özellikler görmek mümkün değildir.

Tablo 2.16. Burdur Kentine Dışarıdan Gelen Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı (2004).

Mahalle	*Nüfusu	**Dışarıdan Gelen Nüfus	%	Mahalle	*Nüfusu	**Dışarıdan Gelen Nüfus	%
Akın	584	128	21.9	Konak	2399	745	31.0
Armağan İlci	2196	877	39.9	Kuyu	374	71	18.9
Atatürk	3257	1639	50.3	M.Akif Ersoy	2187	584	26.7
Aydınlıkevler	1937	505	26.0	Menderes	2136	550	25.7
Bağlar	1130	630	55.7	Necatibey	354	39	11.0
Bahçelievler	7023	2657	37.8	Özgür	1716	524	30.5
Bozkurt	1323	487	36.8	Pazar	468	135	28.8
Burç	3953	1589	40.1	Recep	297	99	33.3
Cemil	2317	279	12.0	Sakarya	287	73	25.4
Çeşmedamı	385	198	51.4	Sinan	228	114	50
Değirmenler	1144	282	24.6	Şekerevler	1313	329	25.0
Dere	519	100	19.2	Şirinevler	4162	958	23.0
Emek	4239	1262	29.7	Tepe	1037	125	12.0
Fevzi Çakmak	1620	608	37.5	Üçdibek	576	149	25.8
Hızırilyas	2195	462	21.0	Yeni	3047	874	28.6
İnönü	302	60	19.8	Yenice	686	232	33.8
Karasenir	2457	611	24.8	Zafer	1223	349	28.5
Kışla	1443	85	5.89	**Toplam**	**60514**	**18.409**	**30.4**

Kaynak: *****ETF'lerden Derlenerek Hesaplanmıştır. **2004 Yılı Yerel Seçim İl Seçmen Kütüklerinden Hesaplanmıştır.

Diğer taraftan konu gelir seviyesi açısından incelendiğinde, Burdur'da bu hususta da bir sadelik göze çarpmaktadır. Yani kentli nüfus içerisinde sosyal farklılaşmaya neden olabilecek derecede gelir seviyesi yönüyle büyük farklılıklar yoktur. Çünkü Burdur hizmetler fonksiyonu ön plana çıkmış, büyük bir oranda işçi ve memurun yaşadığı bir kent özelliği

gösterir. Ama yine de bir sınır çizmek gerekirse, özellikle Atatürk, Bahçelievler, Fevzi Çakmak, Burç ve Konak Mahalleleri'nin belirli kesimleri üst seviyede gelir grubuna dahil edilirken, buna karşın Hızırilyas, Bağlar, Tepe, Karasenir, Değirmenler, Necatibey, Kuyu, Recep gibi mahallelerin önemli kesimleri alt seviyede gelir grubuna dahil edilebilir. Geri kalan önemli bir çoğunluk orta seviyede gelir grubunda yer alır.

Burdur'da gelir seviyesinin dağılımına bağlı olarak konut konfor durumunda da büyük farklılıkların olmadığı göze çarpmakla birlikte yine konut şekil ve konfor durumu 4 farklı grupta ele alınabilir. Bunlardan ilki kentin ilk yerleşim alanlarını meydana getiren, geleneksel dokunun bozulmadığı Cemil, Yenice, Dere, Değirmenler, İnönü, Tepe, Recep, Kuyu gibi Mahallelerde genellikle tek ya da iki katlı bitişik nizamlı, avlulu eski evlerden oluşan konut grubudur. İkinci grupta yer alan konutlar, kentin dış kenarında gevşek dokulu yerleşme alanları olan Menderes, Aydınlıkevler, M. Akif Ersoy, Kışla, Bağlar ve Hızırilyas gibi Mahallelerde yer almaktadır. Bu konutlar, genellikle iki katlı, bahçeli ve hatta içinde oturan aileler tarım ve hayvancılıkla uğraştıklarından eklentileri olan konutlardır. Bütün bu özelliklere bağlı olarak ikamet edenler büyük bir oranda konutun sahibidirler. Üçüncü grupta yer alan konutlar daha çok kentin merkezi mahallelerinde yer alan çok katlı apartman dairesi şeklinde olan konutlardır. Konak, Burç, Bahçelievler, Emek, Özgür ve Armağan İlci gibi mahalleler genellikle bu tür konutların yaygın olarak bulunduğu yerler olarak göze çarpar. Son olarak, Atatürk ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nin Burdur Gölü'ne yakın olan kesimlerinde yer alan otopark ve yüzme havuzu gibi lüks donanımlara sahip dubleks veya tribleks konutlar dördüncü grubu meydana getirmektedir. Göl Kent, Özemek Sitesi, Özarman 1, Özarmağan ve Özsu Kent gibi siteleri meydana getiren konutlar bu grubu oluşturan konutlar arasındadır. Hatta bunlardan Özsu Kent ve Özarmağan ikinci evler olarak da adlandırılan genellikle yazlık olarak kullanılan konutlardır.

Burdur kentindeki konutların sahip oldukları katlara göre bir oran vermek gerekirse, konutların %57'sinin 1-2 katlı, %27'sinin 3-4 katlı, geri kalan %13'ünün ise 5 katlı binalardan meydana geldiği dikkati çekmektedir. Burdur'da 1971 yılında yaşanan deprem, kat sınırlamasının getirilmesine karşın çok katlı konutların inşasının miladı olarak kabul edilmelidir. Özellikle bu dönemde kurulan kooperatiflerin inşa ettiği apartman tarzı konutlarla Burdur'da çok katlı konutların sayısı artmıştır.

Belediye ve emlak bürolarından derlenen verilere göre, Burdur'daki konutların %38.7'ye varan büyük bir bölümünün 91-120 m² arasında, %20.3'ünün ise 70-90 m² arasında

büyüklüğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan %39.2'lik kesim ise ya 150 m²'den daha büyük ya da 70 m²'den küçüktür Eğer konut büyüklükleri daha dar bir aralıkta ele alınırsa 100 m²'lik konutların %18.1'lik oranla ilk sırada yer aldığı dikkat çeker. Yine konutların %49'u 4, %37'si 3, %6.14'ü 5, %5.72'si 2 odadan oluşurken %1.51'lik bölümü ise 5'den fazla odaya sahiptir.[146] Gerek konut büyüklüğü ve gerekse konutların sahip olduğu oda sayıları birlikte göz önüne alındığında, kent sakinlerinin büyük bir oranda 100-120 m²'lik 3 ya da 4 odalı konutlarda oturduğu anlaşılmaktadır. Ev tanıma fişlerinden elde edilen verilere göre, Burdur'daki konutların %73'ü soba, %26'sı ise kalorifer vasıtasıyla ısıtılır. Sobayla ısıtılan konut sayısının fazla olmasında tek ya da iki katlı müstakil konut sayısının fazla olması etkilidir. Bu durum doğal olarak, özellikle kış mevsiminde hava kirliğinin birkaç kat daha artmasına yol açmaktadır. Yakın gelecekte konutların ısıtılmasında kullanılan enerjinin kömürden doğal gaza dönüşmesiyle bu sorun da büyük oranda çözümlenmiş olacaktır.

Burdur kentinde 17407 ailenin %61'i ev sahibi, %29.9'u kiracı, %3.3'ü lojmanda oturmaktadır.[147] Bu oranlar kent genelinde aynı olmayıp, mahallelere göre değişiklik gösterir. Bu konuda kesin bir değer vermek mümkün olmamakla beraber, kiracıların fazla olduğu alanlar, büyük oranda il dışından gelenlerin ikamet ettiği Konak, Burç, Bahçelievler, Atatürk gibi mahallelerdir. Zaten Burdur kent genelinde iki katlı bahçeli ev tipinin (%57 oranında) yaygın olmasının bir sebebi de, konut mülkiyetinin büyük oranda ikamet eden kişilere ait olmasıdır. Kentlerin genelinde olduğu gibi, Burdur'da da genel olarak merkezden dışa doğru gidildikçe konutlarda mülkiyet sahibi olma durumu artış gösterir. Fakat bu teorik genellemenin dışında kalan yerleri de görmek mümkündür. Özellikle kentin batı kesimini meydana getiren Armağan İlci, Bahçelievler, Emek ve Atatürk Mahalleleri bu genellemeye pek dahil edilemez.

2.4.4. Nüfusun Ekonomik Özellikleri

Kentleri kırsal yerleşmelerden ayıran önemli kriterlerden biri de, barındırdığı nüfusun ekonomik özelliklerinin kırsal yerleşmelerden farklı olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bir yerleşme biriminde nüfusun büyük bir bölümünün tarım dışı ekonomik sektörlerde istihdam edilmiş olması o yerleşmeyi kent yapan en önemli özelliktir. Bunun belirlenmesi açısından nüfusun ekonomik faaliyet alanlarına dağılımının yapılması gerekmektedir. Bu işlem kent-kır ayrımını yapmada önemli olduğu kadar, nüfusun ekonomik özelliklerinin ortaya çıkmasına ve daha da ötesi kentsel fonksiyonların belirlenmesi açısından da önemlidir. Nitekim Burdur

[146] DİE., 2000, a.g.e. s:199.
[147] DİE., 2000, a.g.e. s:197.

kentinin kentsel fonksiyonlarının belirlenmesinde aynı yol takip edilmiş ve 2000 yılı çalışan sayısı baz alınarak fonksiyonları belirlenmiştir. Bu bölümde tarihi kaynaklardan ve 2000 yılı sayımı öncesindeki istatistikler (1927, 1945 ve 2000 yılı istatistikleri) kullanılarak Burdur kentinde yaşayan nüfusun ekonomik özelliklerinin zaman içerisindeki değişimi üzerinde durulacaktır.

Burdur kent nüfusunun ekonomik özelliklerinin Cumhuriyet öncesi dönemdeki durumunu belirlemeye yönelik olarak, 19. yüzyıldaki genel durumu gözden geçirmek yerinde olacaktır. Burdur kentinin bu dönemde en kalabalık mahalleleri olan *Şeyh Sinan, Karasenir, Üçdibek* ve *Cami-i Kebir*'de yaşayan nüfus örneklem olarak alınmış ve aile reislerinin meslekleri belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 2.17.). Bu 4 mahalleden oluşan örneklem göz önüne alındığında; Burdur'da % 67.1 oranla mal ve hizmet üreten esnaf ve zanaatkar kesimin çoğunlukta olduğu görülmektedir. İkinci sırayı alan % 12.7'lik iyi tanımlanamayan meslek grubu bir tarafa bırakılacak olursa, % 10.8'lik bir oranla görevli, ücretli ve işçi olarak çalışanlar almaktadır. Yine bunu % 9.3'le tarımla uğraşan kesim takip etmektedir. Buradan 19. yüzyılda Burdur kentinin hizmetler fonksiyonunun hakim olduğu bir kent özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır. Tabloda dikkati çeken bir başka husus, sanayi adına herhangi bir dağılımın yapılmamasıdır. Bu durum, 19. yüzyılda Burdur kentindeki sanayi faaliyetlerinin zayıf olmasından kaynaklanmasının yanında, var olan ve muhtemelen atölye tipi sanayi özelliğindeki faaliyetlerin de mal ve hizmet üreten esnaf içinde değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 2.17. 19. Yüzyılda Burdur'un 4 Mahallesinde Yaşayan Aile Reislerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (kişi)

Mahalle	Tarımla Uğraşan	Mal ve Hizmet Üreten	Ücretli, İşçi, Görevli	Diğer	Toplam
Şeyh Sinan	18	159	32	16	225
Karasenir	24	61	13	24	122
Üçdibek	6	108	10	28	152
Cami-i Kebir	6	63	8	6	83
Kent Geneli	**54**	**391**	**63**	**74**	**582**
Oranı %	**9.3**	**67.2**	**10.8**	**12.7**	**100**

Kaynak: Ulusoy, R., 1992, a.g.e. s:44-45.

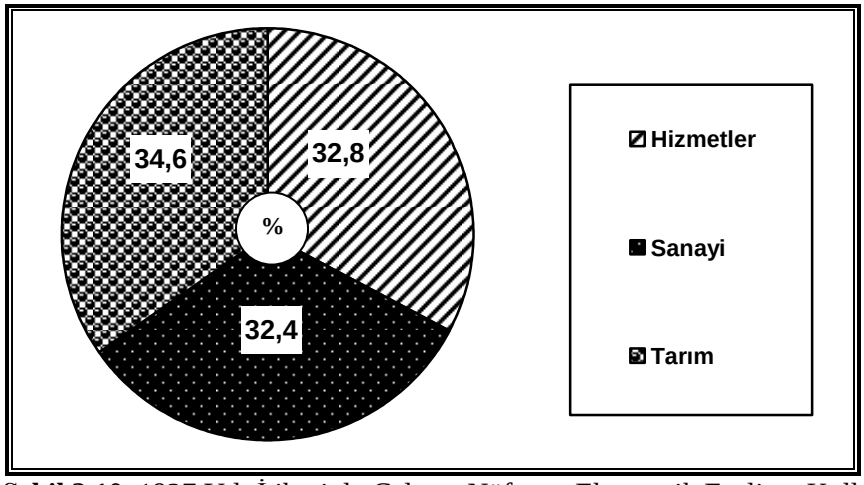
Cumhuriyet öncesinde belirlenen 4 mahalle nüfusunun ekonomik faaliyet alanlarına dağılımına göre, hizmetler fonksiyonunun hakim olduğu Burdur kentinde, 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre ise, tarım fonksiyonu hakimdir. Fakat 1927 yılındaki bu dağılımda sektörler arasında büyük bir farklılığın olmadığı da dikkat çekicidir. Dağılıma göre, hizmetler sektörü ikinci, sanayi ise üçüncü sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent nüfusunun 12805 olduğu

bu dönemde, nüfusun %36.6'sını çalışan nüfus oluşturmaktadır. Bu dönemle ilgili dikkat çekici bir başka husus, sanayi sektöründe çalışan sayısının hiçte küçümsenmeyecek derecede yüksek bir paya sahip oluşudur (Tablo 2.18.). Nitekim 1945 sayımında da sanayi sektörünün yüksek bir değer göstermesi, bu dönemde atölye tipi sanayi faaliyetlerinin geçmişe oranla gelişme göstermesinin yanında, günümüzde hizmetler sektörü içerisinde ele alınan inşaat gibi alanların sanayi içerisinde değerlendirilmiş olmasıyla ilgilidir.

Tablo 2.18. 1927 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı.

Sektörler	Hizmetler	Sanayi	Tarım	Toplam
Çalışan Nüfus	1541	1522	1626	4689
%'si	32.8	32.4	34.6	100

Kaynak: DİE. 1927 Genel Nüfus Sayımı.

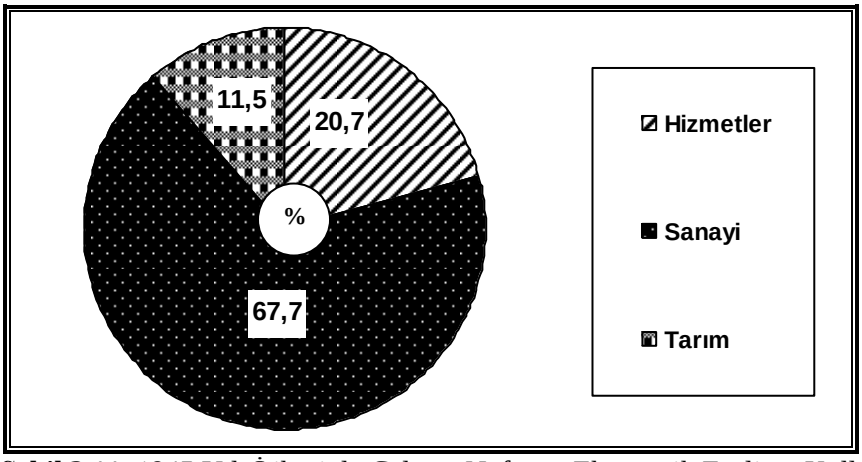
Şekil 2.10. 1927 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı.

1927 sayımında çalışan nüfusun dağılımında sektörler arasında önemli bir farklılık olmamasına karşın, 1945 sayımında belirgin bir farklılığın olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim 1927 yılında hakim fonksiyon olan tarım sektörü, 1945'te %34.6'dan %11.5'e ve hizmetler sektörü de %32.8'den %20.7'e gerilemiştir. Sanayi sektöründe durum tam tersi olup, bu sektörde çalışan nüfusun artışıyla, toplam çalışan nüfus içerisindeki payı da %32.4'den %67.7'e yükselmiştir (Tablo 2.19.). Burdur kentinde modern sanayi faaliyetlerini daha göremediğimiz bu dönemde, atölye tipi sanayinin gelişme göstermeye başladığı anlaşılmaktadır. Günümüzde sayıları son derece azalmış, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bakırcıların bu yıllarda en parlak dönemlerini yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 2.19. 1945 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

Sektörler	Hizmetler	Sanayi	Tarım	Toplam
Çalışan Nüfus	1379	4492	763	6634
%'si	20.7	67.7	11.5	100

Kaynak: DİE 1945 Genel Nüfus Sayımı.

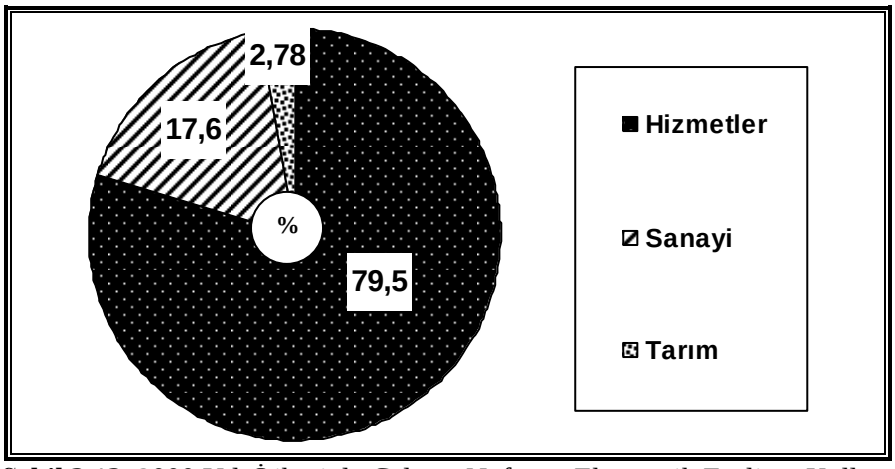
Şekil 2.11. 1945 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı.

1945 yılındaki bu durum, 1950'den sonra kente yönelik ekonomik yatırımlarla bir miktar değişime uğramıştır. Özellikle 1955'ten sonra modern sanayi faaliyetlerinin gelişme göstermesinin yanında, 2000 yılına gelindiğinde kent nüfusunun yaklaşık %31'ini oluşturan çalışan nüfusun (19584) %78.9'u gibi büyük bir bölümü hizmetler sektöründe toplanmıştır (Tablo 2.20.). Bu durum, kırsal alanlardan kente doğru olan göç hareketiyle beraber, kentteki perakende ticaretin ve inşaat sektörünün gelişimiyle ilişkili olmasının yanında, yönetim, eğitim ve sağlık gibi toplum hizmetlerine dönük alanlarda çalışan nüfus sayısının artmasıyla doğrudan ilgilidir. Yönetim, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerinde çalışanların, bütün hizmetler sektörü içerisindeki payının %50'yi aştığı göz önüne alınacak olursa, bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Nitekim günümüzde Burdur kentinin memur ve işçi kenti sıfatını almasında bu dağılımın payı büyüktür. 2000 yılında sanayi sektörünün yanında, özellikle tarım sektörünün payı son derece azalmış ve %2.78'e kadar düşmüştür. 1927'de bu payın %34.6 olduğu hatırlanacak olursa, 73 yıllık dönemde çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımındaki büyük değişim ve buna bağlı olarak kent karakterinin değişimi daha iyi anlaşılacaktır.

Tablo 2.20. 2000 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

Sektörler	Hizmetler	Sanayi	Tarım	Toplam
Çalışan Nüfus	15576	3463	545	19584
%'si	79.5	17.6	2.78	100

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı.

Şekil 2.12. 2000 Yılı İtibariyle Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı.

Sonuç itibariyle günümüzde Burdur, çalışan nüfusunun %78.9'unun hizmetler sektöründe istihdam edildiği, hizmetler kentidir. Yine hizmetler sektöründe istihdam edilen nüfusun %62.8 gibi önemli bir bölümü ücretli olarak çalışmakta olup, sabit gelirli grubuna dahil edilebilir. Buna dayanarak, daha önce de belirtildiği gibi kent nüfusunun önemli bir bölümünün orta gelir seviyesinde olduğu söylenebilir. İl ekonomisinde sahip olduğu önemli paya bağlı olarak, kentteki fonksiyonların ortaya çıkmasında tarım sektörünün etkinliği yadırganamaz. Nitekim kentte gelişme gösteren sanayi faaliyet kolları ve toptan ticareti meydana getiren ürünlerin önemli bir bölümü, ya tarım ürünlerine dayalı ya da tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu mal veya hizmetleri üretmektedir. Fakat bu durum, kentte tarım fonksiyonunun hakim fonksiyon olması anlamına gelmemektedir.

2.4.5. Nüfusun Eğitim Durumu

Sosyo-Kültürel yapıyı meydana getiren temel faktörlerden biri de hiç şüphesiz nüfusun eğitim durumudur. Bu özelliğinin yanında kentleri kırsal yerleşmelerden ayıran önemli özelliklerden biri de, kentli nüfusun eğitim seviyesinin yüksek olmasıdır.

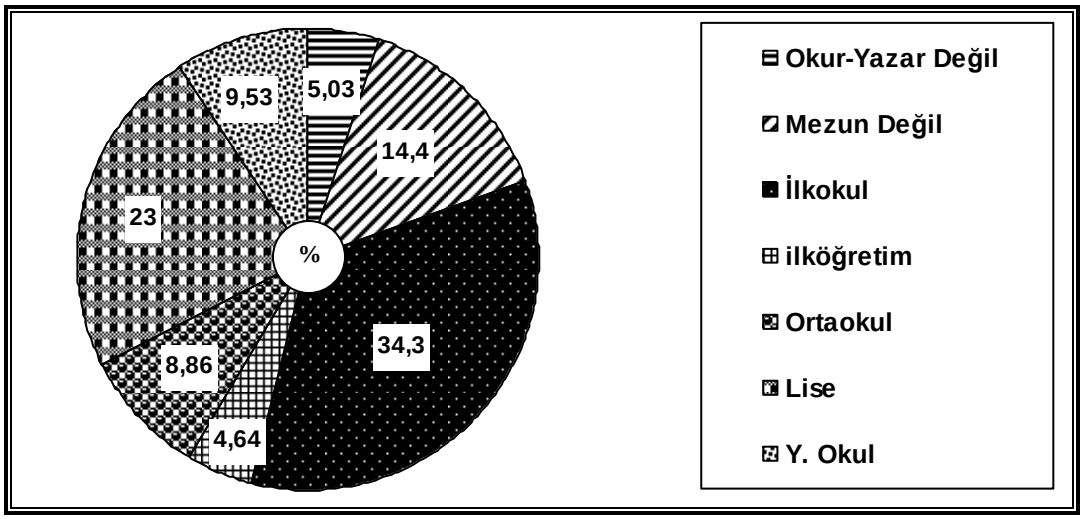
2000 yılı verilerine göre Burdur kent nüfusunun 6 yaş üzerinde olan bölümünün (58728 kişi) sadece 2957'si (%5.03'ü) okuma-yazma bilmemektedir. Diğer bir ifadeyle 6 yaşından büyük olan nüfusun (58728) %94.9'u okuma yazma bilmektedir (Tablo 2.21.). 1927 nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında ise, günümüzdeki tablodan çok uzak bir durumun varlığı göze çarpmaktadır. Buna göre, 12805 olan kent nüfusunun %80.5'i okuma-yazma bilmezken, ancak %19.4'ü okuma-yazma bilmekteydi. 73 yıllık süreçte kent nüfusunun eğitim durumu olumlu yönde gelişme göstermiş ve okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %80.5'lerden %5.03'e düşerken, bilenlerin oranı ise, %19.4'ten %94.9'a yükselmiştir. Yine cinsiyete göre bir dağılım yapıldığında, 6 yaşından büyük erkeklerin %97.8'i okuma yazma bilirken,

kadınlarda bu oran %91.6'dır. Türkiye genelinde okur-yazarlık oranının %87'lerde olduğu ve yine 2000 sayımına göre erkelerin %93.9'unun, kadınların ise %80.6'sının okur-yazar olduğu düşünülürse, Burdur kentinde okur-yazarlık oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülür. Özellikle bu fark kadınlarda daha belirgindir. Erkek nüfusa göre, kadınlarda okuma-yazma oranının biraz daha düşük olmasına karşın, Türkiye ortalamasının çok üstünde olması, Burdur'un kentsel vasfını vurgulayan bir özellik olarak kabul edilmelidir. Çünkü kent yerleşmelerinde yaşayan nüfusun okuma-yazma oranı ile kırsal yerleşmelerdeki nüfusun okuma-yazma oranları arasında fark olması ve farkın kent yerleşmeleri lehine olması beklenmektedir. Diğer bir değişle, kent ve kır yerleşmeleri ayrımında kullanılan önemli kriterlerden birini de okuma-yazma oranları meydana getirir. Buna göre Burdur kent nüfusu kentli nüfus olma niteliğine ulaşmış görünmektedir. Yine bu bağlamda Burdur kentinde çocukların okula gönderilmesi ya da genel anlamda okutulması konusunda cinsiyet ayrımı yapma düşüncesi nerdeyse ortadan kalkma derecesindedir. İl genelinde %89.6 olan okuma-yazma oranı erkeklerde %95.5, kadınlarda ise %83.7'dir. Böylece Burdur kent nüfusunun il geneline göre eğitim seviyesinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Zaten bu durum hemen hemen bütün kent merkezleri için beklenen bir durumdur.

Tablo 2.21. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2000).

Cinsiyet	Okuma-Yazma Bilmeyen	Okuma-Yazma Bilen			Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olan					Genel Toplam
		Okul Bitiren	Okul Bitirmeyen	Toplam	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve Dengi	Lise ve Dengi	Yüksekokul	
Erkek	672	26512	4035	30547	9576	1380	3730	8103	3710	26499
%'si	1.14	45.1	6.87	52.0	16.3	2.34	6.35	13.7	6.31	45.1
Kadın	2285	20746	4472	25218	10593	1350	1479	5418	1887	20727
%'si	3.89	35.3	7.61	42.9	18.0	2.29	2.51	9.22	3.21	35.2
Toplam	**2957**	**47258**	**8507**	**55765**	**20169**	**2730**	**5209**	**13521**	**5597**	**47226**
%'si	**5.03**	**80.4**	**14.4**	**94.9**	**34.3**	**4.64**	**8.86**	**23.0**	**9.53**	**80.4**
Mezun Olduğu Okul Bilinmeyen										32

Kaynak: DİE. 2000, a.g.e. s:90.

Şekil 2.13. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2000).

Burdur'da nüfusun eğitim durumunu daha iyi yansıtması açısından okuma-yazma bilmeyen nüfusun cins ve yaşa göre dağılımına bakmak yerinde olacaktır. Buna göre okuma-yazma bilmeyen nüfusun %77.2'sini kadın nüfus, %22.7'sini de erkek nüfus meydana getirmektedir (Tablo 2.22.). Cinsiyete göre ortaya çıkan tabloda okuma-yazma bilmeyen nüfusun çoğunluğunun kadın nüfustan meydana gelmesi aslında ülke geneli için de geçerli ve aşina olunan bir sonuçtur. Okuma-yazma bilmeyen nüfusun her iki cinste de 45 yaş ve üzerinde toplandığı görülmektedir. Bu durum, sevindirici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. 6 yaş grubunda görülen yüksek değer ise, bu yaşta birçok çocuğun daha okula başlamadığını göstermektedir. Hatta bu yaşta okula başlamayan erkek çocuk sayısının kızlara göre daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Tabloda en olumsuz durum, 7-14 ve 15-24 yaş gruplarında olan okuma-yazma bilmeyen nüfusun beklenenden fazla olmasıdır. Okullaşma ve okuma-yazma oranlarının ülke geneline göre çok yüksekte olduğu Burdur'da, çocuğunu okula göndermeme gibi olumsuzlukların az rastlanan bir durum olması gerekmektedir. Buna göre özellikle 7-14 ve 15-24 yaş gruplarında okuma-yazma bilmeyen nüfusun görünen mevcut değerden daha az ve hatta hiç olmaması gerekmektedir. Bu iki grupta 200'e yakın nüfusun olması düşündürücü olduğu kadar da şaşırtıcıdır. Bu nüfusun daha çok Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri'nden gelen vatandaşlarımızdan kaynaklandığı kesin olmamakla birlikte yüksek bir ihtimaldir.

Tablo 2.22. Burdur Kentinde Okuma-Yazma Bilmeyen Nüfusun Cins ve Yaş Yapısına Göre Dağılımı(2000).

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
06	218	7.37	182	6.15	400	13.5
7-14	63	2.13	59	1.99	122	4.12
15-24	46	1.55	29	0.98	75	2.53
25-44	69	2.33	256	8.65	325	10.9
45+	276	9.33	1759	59.4	2035	68.8
Toplam	672	22.7	2285	77.2	2957	100

Kaynak: DİE 2000, a.g.e. s:90.

Nüfusun mezun olduğu okullara göre dağılımı incelendiğinde, 6 yaşından büyük nüfusun %80.4'ünün herhangi bir okula ait mezuniyet belgesine sahip olduğu ve bunun %34.3'ünün ilkokul, %4.64'ünün ilköğretim, %8.86'sının ortaokul ve dengi, %23'ünün lise ve dengi ve son olarak %9.53'ünün ise yüksekokul mezunu olduğu görülür. Bunlara ek olarak da 32 kişinin mezun olduğu okulun türü bilinmemektedir (Tablo 2.21.). Herkesçe de kabul edileceği gibi, aslında bu oranlar, ülke geneline kıyasla son derece yüksektir. Fakat sosyal ve ekonomik hayatın daha da canlanması adına ortaöğretim ve yüksek öğretim oranlarının toplam nüfus içerisindeki payının daha da artması gerekmektedir. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin tam olarak faaliyete geçmesi, yükseköğretimde okuma imkanını artıracağından, gelecekte yükseköğretim mezunlarının oranında bir artışın olacağı şüphesizdir. Diğer taraftan yükseköğretim mezunu olanların genellikle il dışına göç ettiği de göz önüne alınacak olursa, kentin sosyal ve ekonomik yapısında önemli bir gelişme sağlanmadıkça bu yöndeki artışın pratikte Burdur kentine dönük getirisinin sınırlı olacağı tahmin edilmektedir.

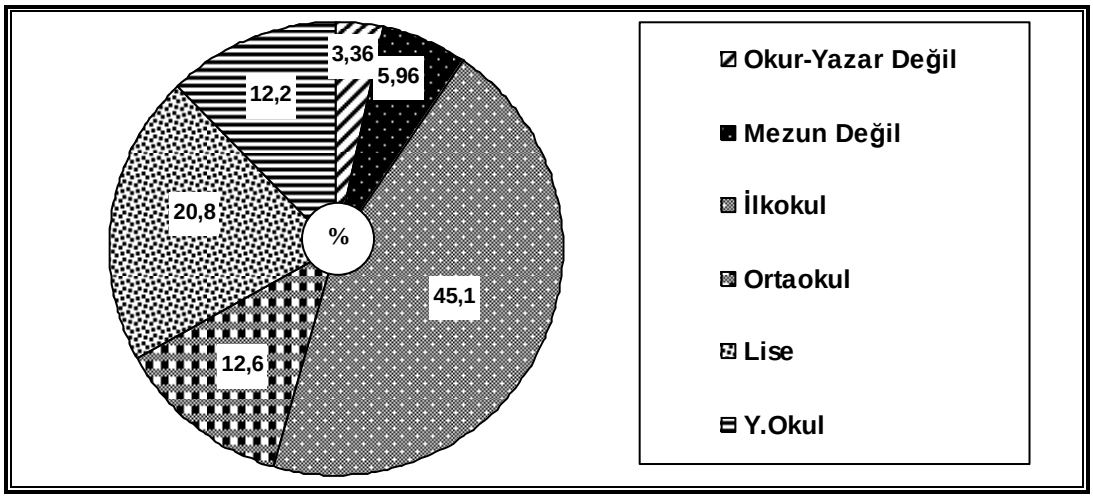
Sağlık Ocaklarından alınan ETF'ler incelendiğinde, kent nüfusunun (60514) %90.5'inin (54796) 6 yaş üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. 6 yaş üzerindeki nüfusun %96.6'sını okuma-yazma bilen ve bir okuldan mezun olanlar oluşturmaktadır. Buna dayanarak Burdur kent nüfusunun okuma-yazma oranının %96.6 olduğu düşünülebilir. Yine bu oranın erkek ve kadınlar arasında eşit paylaşıldığı da olumlu bir durumdur. Buna karşın nüfusun %3.36'sı (1843) ise okuma-yazma bilmemekte olup, bunun büyük çoğunluğu olan %2.85'ini kadınlar meydana getirir (Tablo 2.23.). Nüfusun %45.1 gibi büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunu iken, bunu %20.8 gibi bir oranda lise mezunu takip eder. Tabi ki, günümüzde ilkokul ve ortaokulun birlikte ilköğretim olarak kabul görmesinden dolayı, bu oran %57.7 olarak da kabul edilebilir. Son olarak tablodan nüfusun %12.2'lik bir bölümünün yüksekokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. 1999 yılında 6 yaş üzeri nüfusu 78038 olan Giresun'da

yüksekokul mezun oranının %6[148] olduğu göz önüne alınacak olursa, Burdur kent nüfusundaki yüksek okul mezun oranının iyi durumda olduğu söylenebilir. Bu konuda belirli bir değeri sınır olarak belirlemek mümkün olmasa da, en azından 6 yaşın üzerinde olan nüfusun minimum 1/3'ünün yüksekokul mezunu olması önemli bir gelişme olarak kabul edilecek olursa, Burdur kent nüfusunda yüksekokul mezunlarının nüfus içindeki oranının yetersiz olduğu düşünülebilir.

Tablo 2.23. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2004).

Cinsiyet	Okur-Yazar Olmayan	Okuma-Yazma Bilen (Bir Öğretim Kurumu Mezunu Olmayan)	İlkokul	Ortaokul	Lise	Y.Okul	Okuma-Yazma Bilen ve Okul Mez. Ol. Toplamı	Genel Toplam
Erkek	280	1448	10668	3940	6348	4073	26477	26757
%	0.51	2.64	19.4	7.19	11.5	7.43	48.3	48.8
Kadın	1563	1670	14077	2994	5091	2644	26476	28039
%	2.85	3.04	25.6	5.46	9.29	4.82	48.3	51.1
Toplam	**1843**	**3118**	**24745**	**6934**	**11439**	**6717**	**52953**	**54796**
%	**3.36**	**5.96**	**45.1**	**12.6**	**20.8**	**12.2**	**96.6**	**100**

Kaynak: Sağlık Ocakları ETF'lerinden Hesaplanmıştır.

Şekil 2.14. Burdur Kent Nüfusunun Eğitim Durumu (2004).

Nüfusun eğitim durumu mahalle bazında değerlendirildiğinde, okuma-yazma bilenlerin oranlarının %86.4 ile %99.3 arasında değiştiği dikkat çekmekle birlikte, kentte yer alan 35 mahallenin 34'ü, %90 ve üzerinde okuma-yazma oranına sahiptir (Tablo 2.24.). Yine ETF'lerden elde edilen sonuçlara göre, kent genelinde okuma-yazma oranının %96.6 olduğu göz önüne alınacak olursa, mahallelerin %45.7'sinin okuma-yazma oranı yönüyle bu ortalamayı yakaladığı ya da üzerine çıktığı tespit edilmiştir. Bu konuda önde gelenler Atatürk (%99.3), Armağan İlci (%98.9), Bahçelievler (%98.9), Sakarya (%98.8), Emek (%98.7) ve

[148] Bekdemir, Ü., 2000, Giresun Kent Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Fevzi Çakmak (%98.1) gibi mahallelerdir. Daha önceden çeşitli şekillerde belirtildiği gibi, bu mahallelerde memur ve öğrenci kesiminin ikamet etmekte olması okuma-yazma oranının yüksek olmasında son derece etkilidir. Nitekim, bir okuldan mezun olma oranlarının mahallelere göre dağılımına bakıldığında da benzer sonuçlarla karşılaşılması, diğer bir değişle okur-yazar oranlarının yüksek olduğu mahallelerin genelinde bir eğitim-öğretim kurumundan mezun olma oranlarının da yüksek olması bunu desteklemektedir. Diğer taraftan Burdur kentinde bir okuldan mezun olan nüfusun oranı ETF'lere göre %90.9 olarak tespit edilmiş olup, 35 mahallenin %34.2'sinin (12'si) bu ortalamayı yakaladığı ya da üzerine çıktığı görülmektedir. Bu durum okur-yazar oranlarına doğrudan etkilediği gibi, aynı zamanda Burdur'da okullaşma oranlarının da son derece iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.24. Burdur Kent Nüfusu Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Dağılımı (2004).

Mahalle Adı	Okur-Yazar Olmayan		Okur-Yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Y.Okul		Toplam		Genel Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Akın	4	32	22	30	141	172	39	21	33	18	12	3	251	276	527
Armağan İlci	4	17	1	8	264	410	119	104	271	222	305	233	964	994	1958
Atatürk	1	18	81	92	267	493	203	179	514	427	416	296	1482	1505	2987
Aydınlıkevler	5	44	62	55	380	455	153	121	195	140	71	37	866	852	1718
Bağlar	14	62	28	51	285	284	60	58	91	47	17	8	495	510	1005
Bahçelievler	6	61	4	43	732	1325	393	367	993	866	996	697	3124	3359	6483
Bozkurt	5	29	47	52	231	351	110	87	127	85	49	21	569	625	1194
Burç	6	74	2	27	422	714	213	222	502	508	556	353	1701	1898	3599
Cemil	18	124	98	100	523	609	160	109	174	116	45	26	1018	1084	2102
Çeşmedamı	3	13	10	11	90	109	30	20	27	23	9	5	169	181	350
Değirmenler	31	111	85	30	246	268	85	52	62	56	17	7	526	524	1050
Dere	4	37	31	21	134	138	28	21	29	18	4	5	230	240	470
Emek	9	37	140	145	602	859	271	220	562	451	335	195	1919	1907	3826
Fevzi Çakmak	5	23	68	66	237	337	118	88	196	166	127	68	751	748	1499
Hızırilyas	15	102	107	94	550	569	154	95	121	70	39	31	986	961	1947
İnönü	6	6	10	14	69	73	22	12	24	18	8	5	139	128	267
Karasenir	20	64	8	17	584	729	115	84	245	174	83	55	1055	1123	2178
Kışla	8	31	36	66	407	449	79	61	89	41	15	5	634	653	1287
Konak	16	83	58	93	364	528	168	148	251	229	165	109	1022	1190	2212
Kuyu	2	21	18	19	82	125	12	15	24	12	4	4	142	196	338
M.Akif Ersoy	14	55	67	78	520	593	154	108	159	128	63	29	977	991	1968
Menderes	12	72	89	71	533	609	179	100	133	78	36	21	982	951	1933
Necatibey	1	5	9	24	92	114	14	16	32	19	1	2	149	180	329
Özgür	4	37	56	47	200	328	127	82	191	172	175	121	753	787	1540
Pazar	0	14	11	7	110	145	47	25	29	25	10	3	207	219	426
Recep	2	18	6	6	66	72	22	22	25	19	7	3	128	140	268
Sakarya	1	2	1	5	63	92	23	10	35	26	10	4	133	139	272
Sinan	1	5	1	8	53	62	10	11	22	22	10	3	97	111	208
Şekerevler	11	64	53	52	311	328	73	49	117	78	41	20	606	591	1197
Şirinevler	12	85	143	158	714	953	259	189	461	346	235	135	1824	1866	3690
Tepe	8	40	10	25	282	313	50	40	72	61	11	5	433	484	917
Üçdibek	7	38	13	15	121	160	36	28	54	32	14	9	245	282	527
Yeni	8	65	55	104	571	734	275	164	295	263	145	84	1349	1414	2763
Yenice	11	49	13	13	180	216	46	25	43	30	5	11	298	344	642
Zafer	6	25	5	23	242	361	93	41	150	105	37	31	533	586	1119
Toplam	**280**	**1563**	**1448**	**1670**	**10668**	**14077**	**3940**	**2994**	**6348**	**5091**	**4073**	**2644**	**26757**	**28039**	**54796**

Kaynak: Sağlık Ocaklarının ETF'lerinden Hesaplanmıştır.

Kentte okuma-yazma oranının en düşük olduğu mahalle, %86.4'le Değirmenler Mahallesi olup, bunu %90.6'lık oranla Yenice ile %91.2 oranla Dere Mahalleleri'nin takip ettiği görülmektedir (Tablo 2.24.). Aynı zamanda bu mahallelerde okur-yazar olmayan nüfus oranının kent ortalamasının (%3.36) çok üstünde olan %13.5 ve %9.34 gibi değerlere ulaşmış olması dikkat çekicidir. Bu mahallelerin nüfuslarının büyük oranda kırsal kesimden göç etmiş alt seviyede gelir grubuna dahil olmaları da okur-yazar oranlarının düşük olmasında etkili bir faktördür. Nitekim Üçdibek (%8.53), Bağlar (%7.56), Cemil (%6.75) gibi mahallelerde okuma-yazma oranlarının düşük olması da bunu desteklemektedir.

Tablo 2.25. Burdur Kentinde Okur-Yazarlık Oranlarının Mahallelere Göre Dağılımı (%).

Mahalle Adı	Okur-Yazar Olmayan	Okur-Yazar	Bir Okuldan Mezun Olan	Okur-Yazarlık Oranı
Akın	6.83	9.86	82.7	93.1
Armağan İlci	1.07	0.45	98.4	98.9
Atatürk	0.63	5.79	93.5	99.3
Aydınlıkevler	2.85	6..81	90.3	97.1
Bağlar	7.56	7..86	84.5	92.4
Bahçelievler	1.03	0.72	98.2	98.9
Bozkurt	3.68	8.29	88.8	97.1
Burç	2.22	0.80	96.9	97.7
Cemil	6.75	9.41	83.8	93.2
Çeşmedamı	4..57	6.00	89.4	95.4
Değirmenler	13.5	10.9	75.5	86.4
Dere	8.72	11.06	80.2	91.2
Emek	1.20	7.44	91.3	98.7
Fevzi Çakmak	1.86	8.93	89.1	98.1
Hızırilyas	6.00	10.3	83.6	93.9
İnönü	4.49	8.98	86.5	95.5
Karasenir	3.85	1.14	94.9	96.1
Kışla	3.03	7.92	89.0	96.9
Konak	4.47	6.82	88.6	95.5
Kuyu	6.80	10.9	82.2	93.1
M.Akif Ersoy	3.50	7.36	89.1	96.4
Menderes	4.34	8.27	87.3	95.6
Necatibey	1.82	10.0	88.1	98.1
Özgür	2.66	6.68	90.6	97.3
Pazar	3.28	4.22	92.4	96.7
Recep	7.46	4.47	88.0	92.5
Sakarya	1.10	2.20	96.6	98.8
Sinan	2.88	4.32	92.7	97.1
Şekerevler	6.26	8.77	84.9	93.7
Şirinevler	2.62	8.15	89.2	97.3
Tepe	5.23	3.81	90.9	94.7
Üçdibek	8.53	5.31	86.1	91.4
Yeni	2.64	5.75	91.6	97.3
Yenice	9.34	4.04	86.6	90.6
Zafer	2.77	2.50	94.7	97.2
Kent Geneli	**3.36**	**5.69**	**90.9**	**96.6**

Kaynak: Sağlık Ocakları ETF'lerinden Hesaplanmıştır (2004).

2.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Kentsel arazi kullanımı, kentsel fonksiyonlar ve kentlerde ileriye dönük planlamaların yapılabilmesi açısından nüfusun alansal dağılışı, en az diğer nüfus özellikleri kadar önemlidir. Kentlerin kuruluşu ve gelişimi insan ve onun alansal dağılışına bağlı olduğu kadar, nüfusun kent içerisindeki dağılışı, kentsel fonksiyonların gelişimi ve fonksiyon merkezleriyle ilişkilidir. Bu nedenle Burdur kent nüfusunun dağılımını mahallelere göre ele almak yerinde olacaktır.

Burdur, günümüzde 1660.9 ha.'lık kentsel araziye sahip bir kenttir. Kent genelinde yer alan 6 Sağlık Ocağının 2004 verilerine göre, kentte 60514 nüfus yaşamaktadır. Bu bağlamda nüfusun mevcut alana oranlanmasıyla Burdur kentinin aritmetik nüfus yoğunluğu 36.43 kişi/ha. olarak ortaya çıkar. Başka bir değişle km²'ye 3643 kişi düşmektedir. Diğer taraftan mücavir alanlarla birlikte bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu durumda Burdur Belediyesi yönetim alanı olan 3296.2 ha'ın baz alınması gerekir. Böylece nüfus yoğunluğunun 18.3 kişi/ha.'a düştüğü görülmektedir. Fakat mücavir alanların daha imar planına sahip olmaması ve buna bağlı olarak kentsel arazi kullanımına dönük herhangi bir gelişmenin olmaması nedeniyle değerlendirmeye almanın fazla bir anlamı yoktur. Bu nedenle Burdur kentindeki aritmetik nüfus yoğunluğu belirlenirken toplam alan dikkate alınmayıp, yerleşime açık olan kentsel alan değerlendirilmiştir (Tablo 2.26).

Ülkemizde nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu merkezlerden olan Şişli'de (İstanbul) 2000 yılında km²'ye 8359 kişinin, Gaziosmanpaşa'da 1997 yılında 3900 kişinin düşmüş olması,[149] Burdur'daki nüfus yoğunluğunun hiçte az olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim 61184 nüfusla Burdur kent nüfusuna yakın bir nüfusa sahip olan Dörtyol kentinde km²'ye 1940 kişinin düşmesi bunu gösterir niteliktedir. Fakat hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, ifade edilmeye çalışılan bu durum Burdur kentinde büyük nüfus kitlesinin yaşadığı anlamına gelmemelidir. Bu durum kent nüfusuna oranla kentsel alanın daha dar olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim araştırma sahasının gerek doğal coğrafi özellikleri ve gerekse kentin fizyonomisini etkileyen faktörlerin açıklanması sırasında ayrıntılarıyla değinildiği gibi, bu durum birinci dereceden kenti şekillendiren doğal coğrafi şartlarla bağlantılıdır. Kentin yerleşim alanının Burdur depresyonunda Burdur Gölü ile tepelik alanlar arasında yer tutması, kentin dar bir alanda büyümesine imkan tanımıştır. Bütün bu etkenler, kentsel nüfus yoğunluğunun artmasında etkilidir.

[149] www. wikipedi.org

Tablo 2.26. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2004).

Mahalle	Nüfusu	Yüzölçümü (ha.)	Yoğunluk (kişi/ha.)
Akın	584	3.9	149.7
Armağan İlci	2196	80	27.4
Atatürk	3257	90.9	35.8
Aydınlıkevler	1937	42,1	46,0
Bağlar	1130	196.5	5.75
Bahçelievler	7023	61.4	114.3
Bozkurt	1323	42.1	31.4
Burç	3953	28	141.1
Cemil	2317	12.9	179.6
Çeşmedamı	385	3.9	98.7
Değirmenler	1144	36.6	31.2
Dere	519	15	34.6
Emek	4239	100.6	42.1
Fevziçakmak	1620	91	17.8
Hızırilyas	2195	73.4	29.9
İnönü	302	4	75.5
Karasenir	2457	308	7.97
Kışla	1443	86.5	16.6
Konak	2399	13.9	172.5
Kuyu	374	3	124.6
M. Akif Ersoy	2187	89	24.5
Menderes	2136	53	40.3
Necatibey	354	15	23.6
Özgür	1716	39.8	43.1
Pazar	468	5	93.6
Recep	297	3.9	76.1
Sakarya	287	2	143.5
Sinan	228	3.9	58.4
Şekerevler	1313	18.4	71.3
Şirinevler	4162	60.7	68.5
Tepe	1037	20	51.8
Üçdibek	576	3.7	155.6
Yeni	3047	35.9	84.8
Yenice	686	9	76.2
Zafer	1223	7.9	154.8
TOPLAM	**60514**	**1660.9**	**36.43**

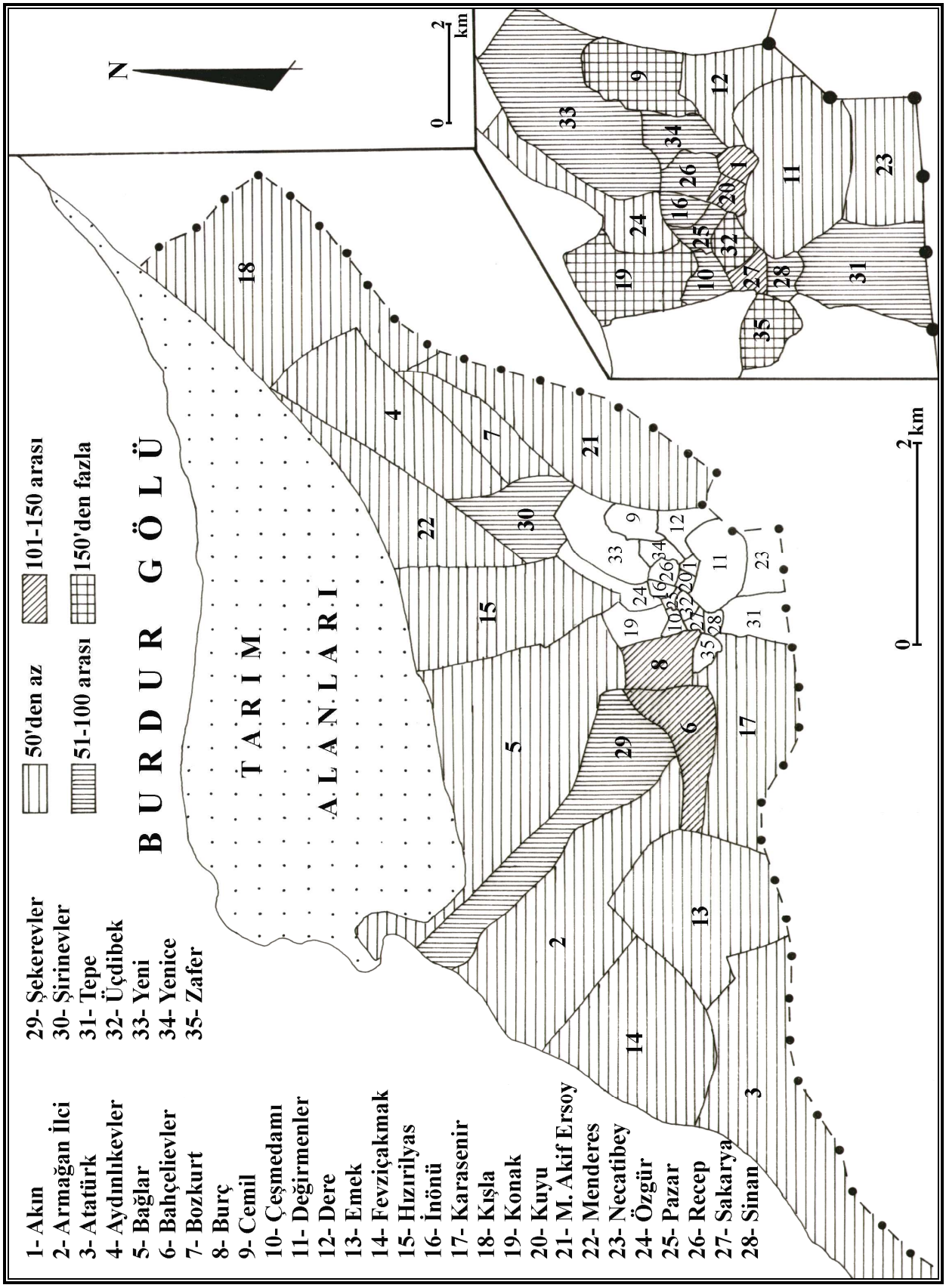
Kaynak: Belediye Numarataj ve Sağlık Ocakları ETF'lerinden Hesaplanmıştır.

Nüfus yoğunluğunun mahallelere göre dağılımı incelendiğinde, yoğunluğun mahalle yüzölçümlerine bağlı olarak değişmesinin yanında, mahallenin kent merkezine olan konumu, mahalledeki aile büyüklüğü ve bünyesinde barındırdığı fonksiyona bağlı olarak değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Yine kentin geneline hitap etmese de ana hatlarıyla, nüfus yoğunluğunun merkezden kenar mahallelere doğru gidildikçe düşüş gösterdiği söylenebilir.

Dolayısıyla Burdur kentinde nüfus yoğunluğunun mahallelere göre değişim göstermesinde tek bir sebep aramak yanlış olacaktır. Bu bağlamda öncelikle mahallelere göre aritmetik nüfus yoğunluğunun Burdur kentinde 6 kişi/ha. ile 180 kişi/ha. arasında değişme göstererek, kent ortalaması olan 36.43 kişi/ha.'a göre büyük oranda farklılık arz ettiğini belirtmek gerekir. Yine 35 mahallenin %68.5'i (24'ü) kent ortalamasının üzerinde bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Buna göre, nüfusun kent içerisinde son derece dengesiz dağıldığı yargısına ulaşılabilir (Harita 2.5).

Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu Cemil (179.6 kişi/ha.) ile Akın (149.7 kişi/ha.) Mahalleleri'nde nüfusun dağılışındaki temel etken, mahalle yüzölçümlerinin küçük kalmasının yanında, geleneksel Türk aile yapısının nispeten varlığını koruması ve dolayısıyla aile büyüklüklerinin genellikle 3-4 bireyden oluşmasıdır. Burdur kentinde aile büyüklüklerinin 2.3 ile 4.2 arasında değiştiği hatırlanacak olursa, bu değerlerin yüksekliği anlaşılır. Diğer taraftan Konak (172.5 kişi/ha.), Sakarya (143.5 kişi/ha.) ve Burç (141.1 kişi/ha.) gibi nüfus yoğunluğunun yüksek seyrettiği mahallelerin özellikle kentte merkezi bir konumda yer almalarıyla bağlantılı olarak, idari fonksiyon alanlarına ve ticari faaliyetlerin yoğunluk kazandığı alanlara yakınlıkları dikkat çekmektedir. Yoğunluğun arttığı Üçdibek (155.6 kişi/ha.) ile Zafer (154.8 kişi/ha.) Mahalleleri'ni de kent merkezini çevreleyen yerler olarak değerlendirmek doğru olacaktır (Harita 2.5).

Nüfus yoğunluğunun azaldığı mahallelerin ise, kentin en dış halkasını meydana getirmesi dikkat çekicidir. Nitekim bunlardan özellikle Bağlar ve Kışla Mahalleleri'nde halen tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı ve bu nedenle mahalle yüzölçümünün önemli bir bölümünün tarım alanlarından meydana geldiği görülmektedir. Burdur'da nüfus yoğunluğu 5.75 kişi/ha'la Bağlar Mahallesi'nde en düşük seviyededir. Bunu 7.97 kişi/ha.'lık nüfus yoğunluğuyla Karasenir Mahallesi ve 16.6 kişi/ha.'lık nüfus yoğunluğuyla Kışla Mahallesi takip eder. Kışla Mahallesi 1978 yılına kadar köy yönetim birimi olmasından dolayı, tarım alanlarının mahalle yüzölçümüne olan oranı oldukça fazladır. Köy yaşam biçiminin ve ekonomik faaliyetlerinin tamamen devam ettiği bu mahallede, kentleşme ve kentlileşmeye dair önemli bir gelişme meydana gelmemesi şaşırtıcı bir durumdur. Bunlara ek olarak Burdur kentinde nüfus yoğunluğunun azaltığı Fevzi Çakmak (17.8 kişi/ha), Necatibey (23.6 kişi/ha.) ve M. Akif Ersoy (24.5 kişi/ha) gibi mahalleler kentin dış halkasını oluşturmakta ve dolayısıyla boş alanların yoğun bulunduğu yerler konumundadır. Özellikle M. Akif Ersoy ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nin yeni yerleşime açılmaları bunda son derecede etkilidir.

Harita 2.5. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (2004).

Karasenir Mahallesi'nde düşük nüfus yoğunluğunun görülmesi, kentin dış halkasını meydana getiren mahallelerden biri olmasının yanında, mahalle yüzölçümünün (308 ha) %91.2'lik bölümünü askeri alanlardan meydana gelmesi ve burada yer alan asker nüfusun ETF'lerde kayıt altına alınmamış olmasıyla bağlantılıdır. Bu mahallede askeri alan göz ardı edilecek olursa, nüfus yoğunluğunun 91 kişi/ha'a kadar çıktığı görülür.

Sonuç olarak Burdur kentinin genelinde nüfus yoğunluğunun yüksek olduğunu ve bunun temelinde de kentsel alanı sınırlandıran faktörlerin yattığı bilinmektedir.

2.6. Burdur Kenti ve İlinde Kentleşme

Dar anlamda kentleşme, herhangi bir bölge ya da ülkede kent sayısı ve kentli nüfustaki artış olarak tanımlanmaktadır.[150] Mevcut kentlerde nüfusun doğal ya da göç yoluyla artmasının yanında, küçük yerleşmelerin büyüyerek kent konumuna gelmesiyle de kentleşme meydana gelmektedir. Bu bağlamda Burdur kenti ve il genelinde kentleşmenin Cumhuriyet dönemindeki seyri incelendiğinde, özellikle 1950'den sonra hız kazanmaya başladığı dikkat çeker. Elbette ki, bu durum sadece Burdur'la sınırlı olmayıp, aynı zamanda ülke genelinde bu dönemde başlayan sanayileşme çabalarının paralelinde kırdan kentlere yönelik olan göçlerle kendini gösteren, dolayısıyla ülke geneline hitap eden bir olgudur (Tablo 2.27). Daha önce de belirtildiği gibi, 1955 yılında hizmete giren Burdur Şeker Fabrikası ve diğer yatırımlar, 1955-1960 yılları arasında yıllık ortalama kentleşme hızının %7'lere ulaşmasını açıklar niteliktedir.

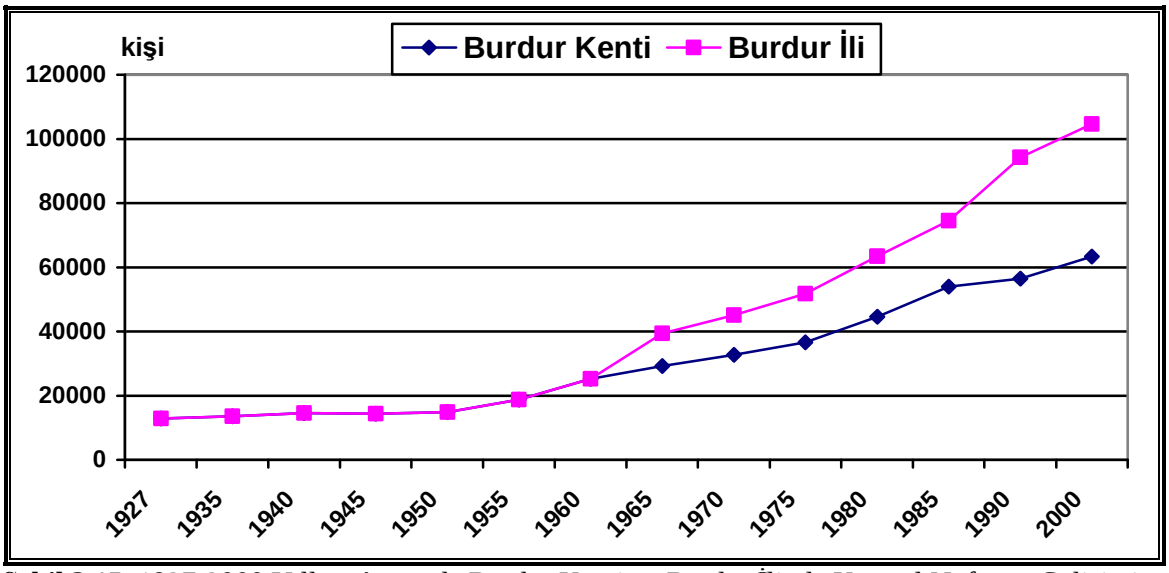
73 yıllık süreçte 1955-1960 yılları arası Burdur kenti için, 1960-1965 yılları arası da il geneli için kentleşmenin en hızlı olduğu dönemlerdir. 1955-1960 yılları arasında yaşanan bu hızlı kentleşmede (%11.3) Bucak ilçe merkezi nüfusunun 10 binin üzerine çıkmış olması etkilidir. Bu durum, il genelinde kentli nüfusun artışı yanında, kent sayısının da 2'ye çıktığı anlamına gelir. 1927-1960 yılları arasında il genelinde 10 bin nüfus kriterine göre, Burdur dışında kent yerleşmesi görmek mümkün değildir. Dolayısıyla bu süre zarfında ildeki kentleşmeyi, Burdur kentiyle sınırlandırmak mümkündür. Benzer bir durum 1985-1990 yılları arasında Gölhisar ilçe merkezi nüfusunun 10 binin üzerine çıkmasıyla yaşanmış, bununla birlikte il genelinde kent sayısı 3'e çıkarken, kentli nüfus sayısı da 94273'e ulaşmıştır.

[150] Keleş, R., 2006, a.g.e. s:23.

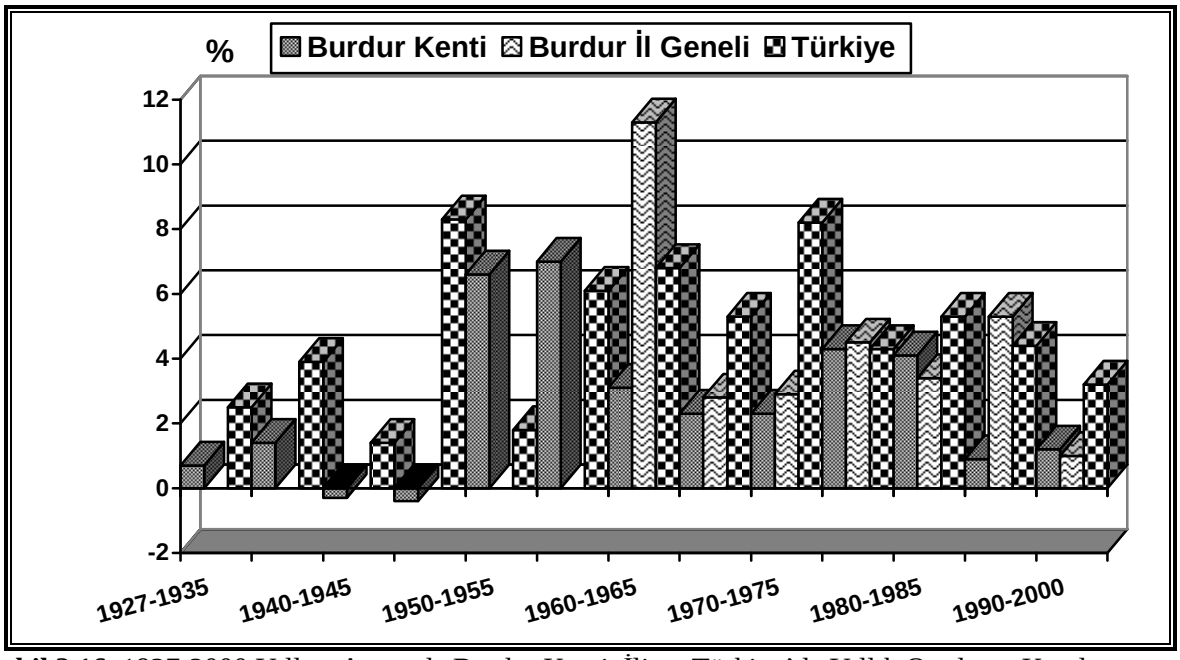
Tablo 2.27. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti, İli ve Türkiye'de Kentli Nüfus ve Yıllık Ortalama Kentleşme Hızı.

Yıllar	Kentli Nüfus			Yıllık Ortalama Kentleşme Hızı (%)		
	Burdur Kenti	Burdur İl Geneli	Türkiye	Burdur Kenti	Burdur İl Geneli	Türkiye
1927	12848	12848	2236085	-	-	-
1935	13597	13597	2684197	0.7	0.7	2.5
1940	14603	14603	3214471	1.4	1.4	3.9
1945	14377	14377	3441895	-0.3	-0.3	1.4
1950	14865	14865	4883865	-0.4	-0.4	8.3
1955	18719	18719	5328846	6.6	6.6	1.8
1960	25271	25271	6967024	7	7	6.1
1965	29268	39362	9343006	3.1	11.3	6.8
1970	32746	45039	11845423	2.3	2.8	5.3
1975	36633	51723	16713696	2.3	2.9	8.2
1980	44630	63482	20330265	4.3	4.5	4.3
1985	53995	74502	25789000	4.1	3.4	5.3
1990	56432	94293	31468877	0.9	5.3	4.4
2000	63363	104630	41713716	1.2	1	3.2
1927-2000	-	-	-	**5.3**	**9.7**	**24.1**

Kaynak: DİE Verilerinden 10 Bin Nüfus Kriterine Göre Hesaplanmıştır.

Şekil 2.15. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti ve Burdur İlinde Kentsel Nüfusun Gelişimi.

Şekil 2.16. 1927-2000 Yılları Arasında Burdur Kenti, İli ve Türkiye'de Yıllık Ortalama Kentleşme Hızı.

Burdur'da yıllık ortalama kentleşme hızının genel seyrinde, özellikle 1965 yılından 1980'lere kadar gözle görülür bir düşüşün olduğu dikkat çekmektedir. Bilhassa 1970-1980 yılları arasında Burdur kentinde kentleşme hızı %2.3 olarak gerçekleşmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, bu dönemde yaşanan siyasi ve toplumsal huzursuzlukların kentleri cazip olmaktan çıkarmasının yanında, özellikle Burdur için en önemli sebep, 1955'lerde başlayan ekonomik yatırımların devam etmemiş olmasıdır. 1980-1985 yıllarında yükselme eğilimine giren yıllık ortalama kentleşme hızı 1990 ve 2000 yıllarında %1 seviyesine kadar düşmüştür (Şekil 2.16). Bu, doğal nüfus artışının düşmesine ek olarak, kentin yakın çevresinde yer alan merkezlere (Antalya, Denizli, Isparta gibi) göre nüfus çekim cazibesini kaybettiği anlamına da gelir. Son genel nüfus sayımına göre, il nüfusunun %40'ı olan 104630 kişi, Burdur, Bucak ve Gölhisar gibi 3 kent merkezinde toplanırken, bu kentli nüfusun %60.5 gibi büyük bir bölümü Burdur kentinde yaşamaktadır (Şekil 15).

1927-2000 yılları arasındaki dönemde yıllık ortalama kentleşme hızı Burdur kentinde %5.3 ve il genelinde %9.7 olarak gerçekleşirken, Türkiye genelinde %24.1'lere kadar ulaşmıştır. Bu, 73 yıllık süreçte Burdur kenti ve ilindeki yıllık ortalama kentleşme hızının Türkiye genelinde tespit edilen değerin yarısından da aşağıda olduğu anlamına gelir. Diğer bir değişle ülke genelinde görülen hızlı kentleşmenin, ülkenin her kesiminde aynı derecede etkili olduğu söylenemez. Nitekim Burdur kentine yönelik yapılan imar planlarında öngörülen

nüfus projeksiyonlarına kent nüfusunun ulaşmaması ve 2000 yılı itibariyle il genelinde nüfusu 10 bin ve üzerinde olan kent sayısının sadece 3 olması da bunu destekler niteliktedir.

Sonuç olarak il nüfusunun %60'lık bir bölümünün kırsal yerleşmelerde toplanmasına bağlı olarak yıllık ortalama kentleşme hızının ülke ortalamasının altında gerçekleşmesi, Burdur kenti ve ilinde kentleşmenin yavaş seyrettiğini gösterir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BURDUR'UN KENTSEL FONKSİYONLARI VE KENTSEL ARAZİ KULLANILIŞI

3.1. Giriş

Fonksiyon terimi aslında bir fizyoloji terimi olup, kentte yaşayan insanlar tarafından sürdürülen ve kentin doğmasına, gelişmesine ve varlığını sürdürmesine neden olan aktivitelere yönelik ilk defa F. RATZEL tarafından kullanılmıştır.[151] Aslında Fransızca kökenli *fonction*'dan gelen terim, işlev, görev gibi anlamlara gelmektedir.[152]

KARABORAN ise fonksiyon terimini tek bir tanımla ortaya koymamış, geniş ve dar anlamlarını açıklamaya çalışmıştır. Buna göre, geniş manasıyla fonksiyon terimi; zaman içinde akıp giden faaliyetler ya da yapılan iş anlamına gelirken, dar anlamıyla bireysel hareketlerin birbirine karşılıklı bağlılığının ifadesidir. Yine aynı yazara göre, fonksiyonlar coğrafyada birbirine karşılıklı bağımlı durabilen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.[153]

Fonksiyon terimini, *bir şehirde, insanların uğraştıkları ticaret, genel hizmetler, sanayi ve diğer işler gibi ekonomik faaliyet sektörleri* olarak tanımlayan DOĞANAY, bu fonksiyonların ortaya çıkması konusunda ise, kentlerde belli hizmet ve fonksiyonların gelişmesinin, kent yerleşmelerinin belli bir nüfus optimumuna erişmesiyle mümkün olabileceğini ifade etmektedir.[154]

Bu konuda TÜMERTEKİN, yerleşme tarihi eski olan Türkiye gibi ülkelerde yer alan şehirlerin kuruluşunda rol oynayan ve hatta sonra bir süre şehrin yaşamasına neden olan fonksiyonların, günümüzde aynı şehirde hakim fonksiyonlardan ayrı olabileceğine dikkat çekmektedir.[155]

Kentlerin hem bünyelerinde yaşayan nüfusa, hem de çevrelerindeki kırsal sahaya sundukları hizmetler birden fazladır. Bu durum, yerleşme coğrafyası veya daha dar anlamda kent coğrafyası çalışmalarında kır ve kent yerleşmelerinin birbirinden ayrılması konusunda önemlidir. Nitekim kır yerleşmelerinde genellikle tarım fonksiyonu tek başına önem taşırken,

---

[151] Beaujeu-Garnier, J., Chabot, G., 1971, Urban Geography. Longman Group Ltd, London, s:106.
[152] Türk Dil Kurumu, 1998, Türkçe Sözlük. Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, s:797.
[153] Karaboran, H., H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar*. Fırat Üniversitesi Dergisi Sosyal Bilimler, Cilt:3, sayı:1, Elazığ, s:87.
[154] Doğanay, H., 1982, Erzurum Kent Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, (basılmamış doçentlik tezi) Erzurum, s:112.
[155] Tümertekin, E., 1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:72, İstanbul, s:41.

kentlerde bir hakim fonksiyon olmakla beraber birden fazla fonksiyonun varlığı söz konusudur.[156]

3.2. Burdur'un Kentsel Fonksiyonları

Kentler, bir çok zaman coğrafyacılar tarafından birden fazla fonksiyonun gelişme gösterdiği yerleşmeler olarak tanımlanır. Kent yerleşmelerinde birden fazla fonksiyonun gelişme göstermesinin yanında, kentte öne çıkan belirli fonksiyonların varlığı söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, kentlerin bünyesindeki birden fazla fonksiyondan, bir ya da birkaçı ön plana çıkmıştır ki, bu fonksiyon ya da fonksiyonlar hakim fonksiyon olarak adlandırılır. Bu, bazen kentin ortaya çıkmasına neden olan fonksiyon yanında, zaman içersinde değişiklik göstermiş de olabilir. Kentler bu hakim fonksiyonlara göre, hizmetler, sanayi ve tarım kentleri olarak sınıflandırılırlar. Kentin ortaya çıkmasını, devinimini ve gelişimini sağlayan bu hakim fonksiyon veya fonksiyonları belirlemek için çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımını yapmak gerekmektedir.[157]

Bu bağlamda 2000 genel nüfus sayımına göre, 63.363 olan Burdur kent nüfusunun 46.469'u (%73.3'ü) faal nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş grubunda yer almaktadır. Fakat faal nüfus olarak belirlenen bu nüfus grubunun ancak 19.584'ü yani %42.1'i çalışan nüfusu oluşturmaktadır. Hemen burada belirtmek yerinde olacaktır ki; Faal nüfusun ancak %42.1'nin çalışmakta olması, yani %57.9'unun çalışmaması, kentte yoğun bir işsizliğin yaşandığı fikrini akıllara getirmektedir. Başka bir ifade ile toplam nüfusun ancak %30.9'u kadarını çalışan nüfus oluşturur. Bütün bu kriterler, kentte işsizliğin ve buna bağlı olarak göçün olduğunu gösterir. Fakat oranın bu derece yüksek olmasının temelinde bazı istatistiki kabuller yatmaktadır. Bu konuda KOCA'nın da belirttiği üzere; Faal nüfus olarak kabul gören 15-64 yaş grubu, ülkemiz için geniş aralıklı bir yaş grubudur. Yakın bir dönemde yapılan yasal düzenlemelere kadar ülkemizde emeklilik için çoğunlukla 65 yaşı beklenmediği ve hatta 40-45 yaşlarında emekli olan önemli bir nüfus kitlesinin varlığı bilinmektedir. Bunun yanında yine 15-24 yaş grubu orta ve yüksek öğrenimin devam ettiği yaşlardır.[158] Dolayısıyla Burdur'da 14297 kişiyle 15-24 yaş grubunun toplam nüfusun %22.5'ini oluşturması bunu en iyi şekilde göstermektedir. Netice itibariyle, ülke genelinde ve Burdur kentinde 15-64 yaş grubunda olan ve faal nüfus olarak kabul edilen nüfusun tamamının pratikte çalışıyor olması,

[156] Doğanay, H., 1982, a.g.e. s:112.
[157] Doğanay, H., 1997, a.g.e.s:424.
[158] Koca, H., 2005, a.g.e. s:110.

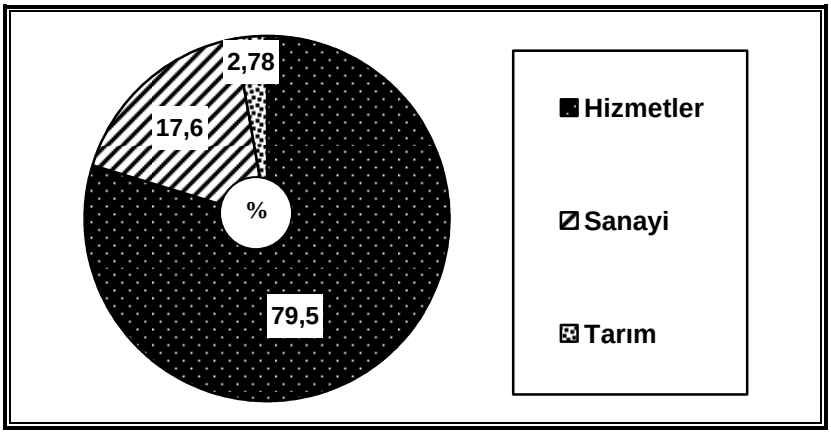
diğer bir değişle çalışan nüfusu meydana getirmesi beklenemez. Bununla birlikte faal nüfusun sadece %42.1'inin çalıştığı bir kentin fonksiyonlarını bu kadar düşük bir orandaki çalışan nüfusla açıklamak bazı bilimsel sakıncalara neden olabilir.Ancak istihdam imkanlarının sınırlı olduğu, kadın nüfusun bir meslek sahibi olamadığı ve kültürel anlayış olarak kadınların tarım faaliyetleri dışında çalıştırılmadıkları gelişmekte olan ülkelerde bu gibi durumlara çok sık rastlanır.

Burdur kentinde çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımı dikkate alındığında, 19.584 olan çalışan nüfusun %79.5'ini meydana getiren büyük bir kesiminin hizmetler sektöründe, istihdam edildiği göze çarpmaktadır (Tablo 3.1.). Buna ek olarak yine 3463 kişinin yani çalışan nüfusun %17.6 gibi bir bölümünün sanayi sektöründe, 545 kişiyle %2.7'sinin tarım sektörlerinde istihdam edildiği görülür (Tablo 3.1.). Bu dağılıma göre, Burdur kentinde çalışan nüfusun ¾'ünü aşan bir kesiminin hizmetler sektöründe toplandığı ve buna bağlı olarak da, Burdur'un *genel hizmetler kenti* özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunda özellikle yönetim, kültür, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerde çalışan kişi sayısı, toplam çalışan nüfusun %49.6'sını oluşturmaktadır. Genel bir ifadeyle denilebilir ki; hizmetler sektöründe çalışan nüfusun büyük bir kesimi, ücretli olarak çalışan memur ve işçilerden meydana gelmektedir.

Tablo 3.1. Burdur Kentinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000).

Fonksiyonlar	**TARIM**	**HİZMETLER**						**SANAYİ**	**Toplam**
		Yönetim, Kültür, Sağlık ve Diğer Toplumsal Hizmetler.	Ulaşım-İletişim	Toptan ve Perakende Ticaret	Mali Kurumlar ve Sigortacılık	İnşaat ve Altyapı Hizmetleri	Diğerleri		
Çalışan Nüfus	545	9723	974	2637	922	1206	114	3463	19584
%'si	2.78	49.6	4.97	13.4	4.70	6.15	0.58	17.6	100.0
Toplam	**545**	**15576**						**3463**	**19584**
%'si	**2.78**	**79.5**						**17.6**	**100.0**

Kaynak: DİE, 2002, a.g.e. s.62'den yararlanılarak hesaplanmıştır.

Şekil 3.1. Burdur Kentinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000).

3.2.1. Hizmetler Fonksiyonu

3.2.1.1. İdari Fonksiyonu

İdari fonksiyon kentlerin merkezi özelliklerinin gelişmesinde önemli etkenlerden biridir.[159] Merkezilik özelliği kazandırmasının yanında, çevreleriyle olan ilişkilerini de güçlendirdiği, kent coğrafyası üzerine çalışmaları bulunan bazı bilim insanlarının ortak görüşüdür.[160]

Bu fonksiyonun gelişiminde, yerleşmenin coğrafi konumu, ekonomik ve sosyal yapısı gibi etkenlerin yanında siyasi sebeplerin de etkili olduğu açık olarak ortadadır. Bu yönüyle, sanayi, ticaret gibi fonksiyonlara kıyasla, siyasi gelişmelerin bu fonksiyonun kazanımında daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Nitekim yerleşme tarihi eski olan Türkiye gibi ülkelerde, zamana ve o günkü siyasi organizasyona bağlı olarak, gerek mülki taksimatın ve gerekse kentsel statülerin değişmesiyle önemi azalan ya da daha da önemli duruma gelen kentlerin varlığı bize bunu göstermektedir. Selçuklu devleti döneminde İznik ve Konya, Osmanlı Devleti döneminde ise Söğüt, Bursa, Edirne ve son olarak Cumhuriyetin kurulduğu Ankara'nın başkent olmasıyla bu kentlerde meydana gelen değişme ve gelişmeler iyi birer örnektir. Öyle anlaşılıyor ki, bu fonksiyon, zamana göre şekillenen siyasi örgütlenme ve tercihlere bağlı olarak gelişme göstermekte ya da gerilemektedir. Ülkemizde olduğu gibi, idarede merkezi otoritenin etkinliğinin fazla olduğu ülkelerde bu fonksiyonun gücü azımsanmayacak ölçüde yüksektir. Burdur kentindeki fonksiyonların gelişiminde, idari

[159] Karaboran, H., H., 1989, a.e.m. s:89.

[160] Yazıcı, H., 1995, *Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt.* Türk Coğrafya Dergisi, sayı:30, İstanbul, s:201.

Güner, İ., 1997, *Iğdır'ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri.* Türk Coğrafya Dergisi, sayı.32, İstanbul, s:86-87.

fonksiyonun tarih içersinde her zaman önemli ve etkili olmasının yanında, Cumhuriyet yönetimiyle birlikte il merkezi statüsünü kazanması son derece etkili olmuştur.

Diğer taraftan idari fonksiyonun ortaya çıkışını takip eden süreçte, merhum KARABORAN'ın da belirttiği gibi bu fonksiyona bağlı olarak diğer fonksiyonların da gelişme gösterdiği söylenebilir.[161] Bir başka değişle, herhangi bir kentin sahip olduğu idari fonksiyon, diğer kentsel fonksiyonların gelişme göstermesinde doğrudan etkilidir.

Yönetim fonksiyonunun diğer kentsel fonksiyonlara kıyasla az değinilen bir özelliği de, bu fonksiyona bağlı olarak gelişen kentsel etki bölgesinin sınırlarının daha belirgin bir şekilde tespit edilebilmesidir. Bu ifade idari fonksiyon sınırlarının, doğrudan mülki idare sınırlarıyla birebir aynı olduğu şeklinde algılanmamalıdır. Bunlar büyük oranda örtüşmelerine karşın, kentte bu fonksiyonun destekleyicisi durumunda olan kurum ve kuruluşların (idari hizmetlerini meydana getiren kurum ve kuruluşlar), yetki ve sorumluluk sınırları, idari sınırlarıyla her zaman birebir örtüşmemektedir. Burdur kentinde yer alan DSİ., Karayolları gibi kurumlara ait birimlerin yetki, sorumluluk ve dolayısıyla hizmet alanları, il yönetim alanıyla birebir örtüşmemekte olması bu durumu anlatan en iyi örnektir.

Burdur'daki kentleşme süreci incelendiğinde, kentin gelişiminde idari fonksiyonun etkin olduğu anlaşılır. Hatırlanacağı üzere, ilk olarak Hamitoğulları Beyliğinin önemli kentlerinden biri olarak idari fonksiyon kazanan Burdur'un, bu dönemde gelişme gösterdiği bilinmektedir. Hatta kesin olmamakla birlikte, beyliğin ilk kuruluş yerinin Burdur kenti olduğu, fakat daha sonra savunma gibi sebeplerle Eğirdir'in tercih edildiği yönünde bazı görüşler de vardır. Nitekim kentin çekirdeğini oluşturan ve günümüzde de kentin simgesi olarak karşımıza çıkan Ulu Cami, bu dönemde Dündar Bey tarafından inşa ettirilen mimari öğelerdendir. Netice itibariyle, beyliğin başkenti olarak idari bir fonksiyon üstlenip üstlenmediği kesin olmasa bile, en önemli kentlerinin başında geldiği ve bir idari fonksiyona sahip olduğu kesindir.

1430 yılında kesin olarak Osmanlı hakimiyetine giren Burdur, kaza olarak Anadolu Beylerbeyliğinin merkezi olan Kütahya'ya bağlanmıştır. Bu dönemde idari fonksiyona bağlı olarak kentin etki sahasının sınırlarını çizmek son derece güç olmakla beraber, yakın çevresindeki daha küçük yerleşme birimleriyle sınırlı olduğu tahmin edilebilir. Çünkü bu dönemde Gölhisar, İrle, Burdur, Gönen, Eğirdir ve Isparta Hamit Sancağını meydana getiren başlıca kaza merkezleridir. Burada kaza, açık ve kesin olarak bir Kadı'nın yetki dairesindeki

[161] Karaboran, H., H., 1989, a.e.m. s:89.

yer olarak ele alınmıştır.[162] Buradan kaza olarak adlandırılan yerin, tek bir yerleşmeyi değil, bir idari sahayı oluşturduğu ve aynı zamanda bahsedilen yerleşmelerin de bu idare sahasının merkezi konumunda olduğu ve böylece bünyesinde bir idari fonksiyonu barındırdığı anlaşılmaktadır. Buna göre, Burdur kenti kaza merkezi olarak bu idari fonksiyonunu 16. yüzyılda da devam ettirmiştir. Bu dönemden 1839 tarihine kadar geçen sürede, Burdur kentinin idari statüsüne ve idari fonksiyonuna dair kesin bilgiler olmasa da, bazı kaynaklarda 1839 tarihine kadar nahiye olarak kaldığı belirtilmektedir.[163] Sonuç olarak, Osmanlı hakimiyetine girmesinden bu tarihe kadar geçen sürede Burdur kenti, sadece yakın çevresinde bir etki oluşturabilecek idari merkez özelliği göstermiştir.

1839-1872 tarihleri arasında Hamit Sancağına bağlı bir kaza olan Burdur, bu tarihten itibaren Konya vilayetine bağlı bir sancak durumuna gelmiştir.[164] 1872 yılında meydana gelen bu değişiklikle doğru orantılı olarak bu tarihten sonra Burdur'un idari fonksiyonunda gözle görülür bir gelişme söz konusudur. Nitekim bu tarihten sonra 2 yerleşmenin kaza, 4 yerleşmenin de nahiye olarak kente bağlanmış olması ve sancak merkezinde bulunması gereken idari ve adli birimlerin kente gelmesi, bu gelişmenin en belirgin yönünü oluşturmaktadır (Tablo 3.2.-3.3.).

Tablo 3.2. 1873-1874 Yıllarında Burdur Sancağının Kaza ve Nahiyelerinin Nüfusları ve Sancağa Bağlı Köylerin Sayıları.

Kaza ve Nahiye	Köy Sayısı	1872-1877 Arasındaki Nüfusu
MERKEZ (BURDUR) KAZA	33	10.496
İncirli ile Birlikte Ağlasun Nahiyesi	21	3.528
GARBİ KARAAĞAÇ (ACIPAYAM) KAZASI	44	11.619
Yavice ile Birlikte İrle Nahiyesi	39	3.586
TEFENNİ KAZASI	19	2.647
Kemer Nahiyesi	19	1.747
Gölhisar Nahiyesi	36	5.097
Toplam	**211**	**38.720**

Kaynak: Uysal, M, A., 1998, a.g.e. s:151-153.

Tabloda görüldüğü gibi, 1873-1874 yıllarında, merkez dahil olmak üzere 3 kaza, 4 nahiye ve 211 köyün Burdur Sancağına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. 1873 yılında Burdur merkeze bağlı köy sayısı 54 olup, bu köylerin 33'ü merkez kazaya, 21'i de Ağlasun Nahiyesine bağlıdır. 1892-1893 yıllarında tablo büyük oranda değişerek Burdur'a bağlı köy sayısı 76'ya yükselmiştir. Bunların 33'ü Burdur merkeze bağlı iken, 18'i Kemer'e, 25'inin de

[162] Arıkan, Z., 1998, a.g.e. s:36-38.
[163] Burdur 1967 İl Yıllığı, 1967, s:43.
[164] Uysal, M, A., 1998, a.g.e. s:46.

Ağlasun'a bağlı olduğu bilinmekle birlikte, buradan nahiye olan Kemer'in Tefenni Kazasından ayrıldığı ve Burdur'a bağlandığı anlaşılmaktadır. Özellikle bu dönemle ilgili olarak 1892 yılında Vital Cuinet tarafından yapılan tespite göre; merkez kaza dışında Burdur'un 1 kaza, 1 nahiye (Tefenni kazası ve Gölhisar nahiyesi) ile 129 köyün bağlı olduğu Sancak merkezi konumundadır.[165] Burdur 1872'de merkez, Asi Karaağaç ve Tefenni olmak üzere 3 kazadan oluşmaktayken, 1889 yılına gelindiğinde Asi Karaağaç (Garbi Karaağaç) Burdur'dan ayrılarak Denizli sancağına bağlanmıştır. Böylece merkez kaza dışında sadece Tefenni kazası kalmıştır.[166]

Bütün bu bilgilere dayanarak denilebilir ki; 19. yüzyılın sonunda Burdur sancağının sahip olduğu mülki idare sınırları, Garbi Karaağaç Kazasının Denizli Sancağına bağlanmasıyla daralma göstermiştir. Ayrıca günümüzde Burdur'a bağlı bir ilçe yönetimi olan Bucak'ın 1908'e kadar Burdur'a bağlı olmadığı görülür. 1908 yılına kadar Konya Vilayetinin Teke Sancağına bağlı nahiye konumunda olan Bucak, 1908 yılında nahiye olarak Burdur'a bağlanmıştır. Bu dönemdeki adı Oğuzhan olan Bucak'ın Burdur'a bağlanmasıyla, sancağın sınırları 1923'deki Burdur il yönetim sınırlarına son derece yakın bir duruma gelmiştir. Dahası 19. yüzyılın son çeyreğinde Burdur'un mülki idare sınırlarında meydana gelen değişiklikler dolayısıyla, kentin idari fonksiyonun da zaman zaman gelişme gösterdiği, buna karşın sınırların daralmasıyla da zayıfladığı ortaya çıkar. Zira, kaza, nahiye ve köy sayılarında sürekli bir değişimin olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle 1873-1874 tarihlerinde sancak genelinde 211 köy varken, 1892'de Vital Cuinet'in tespitine göre 129 köye düşmesi Garbi Karaağaç Kazasının sancaktan ayrılmasıyla doğrudan ilgilidir. Aslında bu durum, Osmanlı Devletinin son zamanlarında sürekli olarak mülki idari yapısında değişikliklerin meydana gelmesiyle de bağlantılıdır.

Buraya kadar belirtilen idari fonksiyonun etki alanını meydana getiren mülki idare sahasına ek olarak, sancak merkezinde yer alan ve idari fonksiyonu destekleyen adli ve idari kurumların varlığı da unutulmamalıdır. Bu dönemde kentte, birçok resmi kurumun yanında, her türlü davanın görülebileceği çeşitli mahkemelerin varlığı da söz konusudur. Yine bu dönemde kurulan belediye teşkilatı da dikkate alınacak olursa, 19. yüzyılın son çeyreğinde Burdur kentinin birçok idari kurum ve adli birimlere sahip bir kent merkezi olmasının yanında, çevresindeki kırsal yerleşmelerin ihtiyaç duyduğu birçok hizmeti üretebilen bir merkez özelliği gösterdiği de söylenebilir (Tablo 3.3.).

[165] Cuinet, V., 1892, a.g.e.s:842.
[166] Uysal, M, A., 1998, a.g.e. s:49.

Burdur 1920'de doğrudan merkeze (İstanbul) bağlı bir mutasarrıflık olmasına karşın, ülkenin işgal altında olması ve savaş gibi etkenlere bağlı olarak İstanbul hükümetinin idari gücünün zayıflaması ve Cumhuriyetle birlikte idari yapılanmanın değişmesinden dolayı, mutasarrıflık olmasıyla ortaya çıkan idari fonksiyonun kentin gelişimine yönelik gözle görülür bir etki yaptığını söylemek güçtür.

Tablo 3.3. 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Burdur'da Bulunan İdari ve Adli Birimler

İdari Birimler	
Liva İdare Meclisi	Zabıta İdaresi
Tahrirat Kalemi	Nüfus İdaresi
Muhasebe Kalemi	Burdur Ticaret Odası
Defter-i Hakani Kalemi	Burdur İnşaat Komisyonu
Tahrir-i Emlak Kalemi	Burdur Orman Dairesi
Telgraf ve Posta İdaresi	**Adli Birimler**
Evkaf İdaresi	Meclis-i Temyiz ve Hukuk
Rüsumat İdaresi	Ticaret Mahkemesi
Düyun-i Umumiye İdaresi	Bidayet Mahkemesi
Nafia Komisyonu	Şer'iye Mahkemesi
Ziraat Odası	Deavi Meclisi

Kaynak: Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:31-45.

Burdur'da idari fonksiyon ve buna bağlı olarak diğer fonksiyonların gelişimi Cumhuriyetle beraber il yönetim merkezi olmasıyla başlar (Fotoğraf 3.1). Bu gelişimi, mülki idare sahasının büyümesi ya da küçülmesinden kaynaklanan bir değişim olarak nitelendirmek son derece yanlış olacaktır. Nitekim yeni idari taksimata göre belirlenen Burdur il sınırları ile özellikle 1908'den sonraki Burdur Sancağı sınırları arasında büyük farklılık yoktur. Bu konuda meydana gelen en büyük değişiklikler, il merkezi olmasıyla başlayan ekonomik yatırımlardır. Diğer taraftan, il merkezi olarak doğrudan Ankara'ya bağlı olması ve idari saha içersinde ilçe ve nahiye sayılarının artmasını da ekleyebiliriz. Buna göre, 1926'ya kadar tek kaza Tefenni iken, bu tarihte Bucak, 1936'da önceden nahiye olan İrle, Yeşilova ilçe merkezi konumuna getirilmişlerdir. 1940 yılında Burdur ilinin idari yapısı incelendiğinde (merkez ilçe dışında) Burdur, 3 ilçe, 7 nahiye ve 206 köyün yönetim merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tefenni'nin nahiyesi olan Gölhisar 1952'de, Ağlasun ise 1958'de ilçe yönetim merkezi olmuşlardır. İlçe sayısı 1980'li yıllara kadar 5 olarak kalmış ve 1988'de Karamanlı ve Kemer, 1990'da da Altınyayla, Çavdır ve Çeltikçi'nin ilçe merkezi olmasıyla bu sayı 10'a ulaşmıştır (Tablo 3.4). Günümüzde merkez ilçe hariç, 10 ilçe merkezi, 19'u belediye teşkilatına sahip toplam 202 köyle birlikte toplam 212 idari birim, 6887 km²'lik Burdur il yönetim alanında yer almaktadır.

İl yönetim merkezi olmasıyla beraber idari fonksiyonun gelişimine dair meydana gelen yenilikler, sadece bazı yerleşmelerin ilçe yönetim merkezi haline gelmesiyle

sınırlandırılamaz. Bu konuda YAZICI'nın da belirttiği gibi; idari fonksiyonu uygulama misyonunu üstlenmiş kuruluşlar ve devlet daireleri kentlerde toplanmış[167] olup, bu da kentleri geometrik anlamda olmasa da, çevresindeki yerleşmeler tarafından talep edilen hizmetlerin sağlanması açısından merkezi mevkii konumuna getirmiştir.

Tablo 3.4. Bazı Yıllarda Burdur İlindeki İlçeler ve Sahip Oldukları Nüfus.

İlçeler	1940	1960	1980	2000
Merkez İlçe	44537	63713	87999	90060
Ağlasun	-	8650	10736	11393
Altınyayla	-	-	-	6793
Bucak	19286	31991	45693	57950
Çavdır	-	-	-	15584
Çeltikçi	-	-	-	6758
Gölhisar	-	-	40712	21287
Karamanlı	-	-	-	8152
Kemer	-	-	-	4714
Tefenni	31207	18778	20830	11939
Yeşilova	23743	26608	28989	22173
Toplam	119498	179514	235009	256803

Kaynak: DİE 1940,1960,1980,2000, Genel Nüfus Sayımları.

Burdur'da bu yöndeki ilk gelişmeler doğal olarak kentin il merkezi olmasıyla beraber görülmeye başlanmıştır. İl yönetimini meydana getiren kurum ve birimlerin dışında ilk gelişmeler 1936 yılında demiryolları yani gar müdürlüğünün, 1939 yılında da Tarım Kredi Kooperatifinin gelişiyle görülmeye başlar. Fakat bu konuda en yoğun dönem 1955'ten başlayarak 1960'lı yıllardır. Sosyal hizmetler, karayolları, DSİ, Sosyal Sigortalar kurumu müdürlüklerinin bu dönemde kentte kuruldukları ve buna bağlı olarak kentte bir canlanmanın meydana geldiği bilinmektedir. Bu kurumların oluşturduğu istihdama bağlı olarak kentin çekim gücünün artmasının yanında, resmi işlemlerden dolayı insanları kente çekmiş olması, Burdur'un merkezi mevkii özelliği kazanmasında etkin rol oynamıştır.

[167] Yazıcı, H., 1995, a.g.m. s. 201.

Tablo 3.5. Burdur'daki İdari Fonksiyonu Meydana Getiren Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2005)

Kurum Adı	Çalışan Sayısı	Kurum Adı	Çalışan Sayısı
Valilik	37	Karayolları 134. Şube Müdürlüğü	75
Belediye	350	Yurtkur Müdürlüğü	30
Adliye	87	Köye Yönelik Hizmetler Müdürlüğü	364
Emniyet Müdürlüğü	658	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	57
Tarım Müdürlüğü	143	Milli Eğitim Müdürlüğü	65
Öğret. Evi Müdürlüğü	29	Halk Eğitim Müdürlüğü	8
Mesleki Eğitim Müdürlüğü	6	Orman İşletmeleri.	379
Nüfus Müdürlüğü	45	Kültür-Turizm Müdürlüğü	43
Özel İdare Müdürlüğü	46	Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü	10
Sivil Savun. Müdürlüğü	7	Ptt	60
Müftülük	57	Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	118
Gençlik Ve Spor Müdürlüğü	5	Sosyal Sigortalar Kurumu Müdürlüğü	54
Tarım Kredi Kooperatifi	3	İş Kurumu Müdürlüğü	10
İl seçim Kurulu	3	Pancar Ekici. Kooperatifi	30
Defterdarlık	272	Telekom	233
Eğitim Fakültesi	27	Meslek Yüksek Okulu	18
Veteriner Fakültesi	5	Sağlık Meslek Yüksek Okulu	8
Bağ-Kur	34	Cezaevi Müdürlüğü	170
Gar Müdürlüğü	64	TSE Temsil.	7
Sağlık Müdürlüğü	79	D.S.İ. Şube Müdürlüğü	115
Kütüphane Müdürlüğü	11	Eğitim Hiz.Mer. ve Akşam San. Okulu .Müd.	18
Toplam	1968	**GENEL TOPLAM**	**3840**

Kaynak: Kurumlardan alınan brifing raporlarından derlenmiştir.

Fotoğraf 3.1. Burdur Hükümet Konağı (Burdur Valiliği).

Daha önceden de belirtildiği gibi, kentte yer alan ve idari fonksiyonu meydana getiren kurum ve kuruluşların hizmet alanları ile il idari alanı birebir örtüşmemektedir. Hatta bazı kurum ve kuruluşların bölge müdürlüklerinin çevre illerde olması, Burdur kentinin bu kentlerin etki sahası içersine girmesine neden olmakta ve buna bağlı olarak il yönetim sınırları içersindeki bazı yerleşim birimleri bazı hizmetleri il merkezi olan Burdur kentinden değil, komşu illerin merkezlerinden almaktadır. Burada ifade edilmeye çalışılan durum aslında

ülkemizin geneli için geçerlidir. Bu konuda, DSİ ve Orman Bölge Müdürlüklerinin Isparta'da bulunmasından dolayı Burdur, bu teşkilatların yapısı bakımından Isparta'nın etki sahasına girerken, karayolları ve tarım kredi kooperatiflerinin bölge müdürlüklerinden dolayı da Antalya'nın etki alanında yer almaktadır. Bunlara resmi kurumların dışında finans, sigorta, basın ve iletişim hizmeti sunan kuruluşları da eklemek mümkündür. Kentte yer alan banka, sigorta acentesi ve iletişim konusunda hizmet veren kuruluşların bölge müdürlüklerinin genelde Antalya'da olması bu konuda belirleyici niteliktedir. Diğer taraftan Türk Standartları Enstitüsü'nün mahalli temsilciliğinin Burdur'da yer alması ve bu kurumun sorumluluk alanında Isparta'nın da bulunması, bu konuda Burdur'un etki sahasını genişletmektedir. Yine başta da ifade edildiği gibi, Isparta'nın Keçiborlu, Afyon'un Başmakçı, Dazkırı, Evciler, Sandıklı ve Hocalar ilçeleri, Burdur kentinde yer alan Karayolları 134. Şube Şefliği'nin sorumluluk alanı içersinde yer alırken, Burdur'a bağlı Çavdır, Gölhisar, Altınyayla ve Bucak ilçelerinin önemli bir bölümü Antalya ve Muğla'da yer alan teşkilatların sorumluluk alanına girmektedir. Tanımlanmaya çalışılan bu durum, idari fonksiyonun etki sahasında yer yer değişikliklere neden olurken, aynı zamanda hizmetlerin dağılımında eşgüdüm eksikliğine yol açmaktadır.

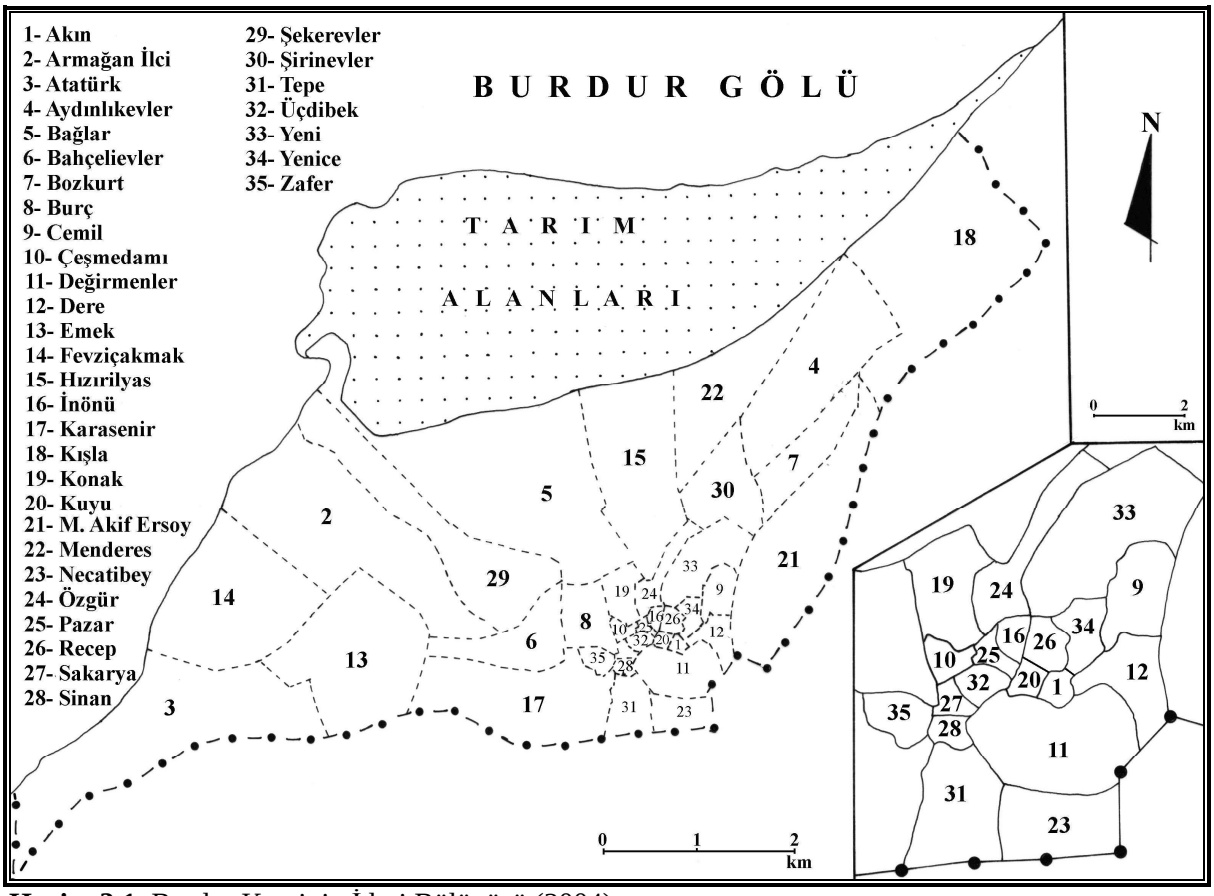
Kentin yönetim fonksiyonuyla bağlantılı olarak, kentsel alanın idari bölünüşü üzerinde değerlendirmeler yapmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda, zaman içersinde sınır ve alanları değişmekle birlikte günümüzde Burdur kenti, 18'si Cumhuriyet öncesinde, geri kalan 17'si Cumhuriyet'in ilanından sonra ortaya çıkmış 35 mahalleden meydana gelmektedir. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre 63363 nüfusa sahip, orta büyüklükteki Burdur kenti için mahalle sayısının fazla olduğu ve dolayısıyla kentte parçalı bir idari yapının ortaya çıktığı da ortadadır. Bunun temel nedeni, Cumhuriyet öncesinde dar bir alanda mahalle sayısının 18'i bulmasıdır. Kentin bu ilk yerleşim sahasında alanı birkaç hektarla sınırlı mahallelerin varlığı dikkat çekmektedir. 12. yüzyıldan Cumhuriyet'e kadar olan yaklaşık 7 yüzyıllık dönemde gelişme gösteren 18 mahallenin günümüzdeki toplam alanı 485.7 ha. olup, kentsel alanın sadece %29.2'sini meydana getirmektedir. Buna bağlı olarak, kentin yaklaşık %71'lik büyük bir kesiminin Cumhuriyet döneminde ortaya çıktığı rahatlıkla söylenebilir.

Cumhuriyet öncesinde parçalı bir idari yapının ortaya çıkmasında, kentin kuruluş yerinin jeomorfolojik özellikleri son derece etkilidir. Yükseltileri 979 ile 1033 m arasında değişen üç tepe (Susamlık, Yeşil Tepe ve Ulu Cami'nin bulunduğu tepe) ile Burdur çayı vadisinin burada yer alması, kentin fizyonomisini etkilediği gibi, buna bağlı olarak parçalı bir

idari yapının ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Bu konudaki ikinci önemli etken, mahallelerin genellikle bir cami ya da mescide bağlı olarak kurulmuş olması ve Osmanlı toplumunda günlük hayatın mahalle ölçeğinde biçimlenmesidir. Osmanlı kentleri, mahalle cami ya da mescidinde görevli imamlar tarafından yönetilen mahallelerden meydana gelirdi. Genellikle bir mescit veya cami çevresinde oluşan ve fiziksel yapı itibariyle dar, dolambaçlı, çıkmaz sokaklardan meydana gelen bu mahalleler, kentin en küçük birimi olmasının yanında, sosyolojik açıdan da bir bütün oluşturmaktadır. Dolayısıyla mahalle halkı birbirini tanır, güvenir ve kefil olurdu. Birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu kişilerin meydana getirdiği mahaller, Osmanlı kentlerindeki toplumsal güvenliği ve birliğin temelini oluşturmuştur.[168] Osmanlı kentlerinin genel özelliği olan bu durum, sosyal ve ekonomik hayatı şekillendiği gibi, yerleşmenin fizyonomik ve idari şekillenmesinde de etkili olmuştur. Bilhassa, güvenlik unsurunun bu konuda can alıcı noktayı meydana getirdiğini belirmek doğru olur. Güvenlik gereksinime bağlı olarak gerek kent sakinlerinin çevrelerinde yaşayan insanları yakından tanımak istemeleri, gerekse siyasi idarenin bu konudaki talepleri, Burdur'da olduğu gibi küçük mahallelerden oluşan bir kent idari teşkilatlanmasının doğmasına yol açmıştır (Harita 3.1). Nitekim günümüzde Isparta kentini oluşturan 43 mahallenin 29'unun 1910 yılında var olduğu düşünülürse, küçük mahalle yapısının Osmanlı kentlerinin genel özelliği olduğu kendini göstermektedir.

Sonuç olarak Burdur kentinin idari açıdan 35 mahalleye ayrılmış olması, bazı konularda koordinasyonsuzluğa yol açmaktadır. Bu nedenle, kente yeni eklenecek alanların mevcut idari sisteme dahil edilmesinin yanında, Cumhuriyet'ten sonra gelişme gösteren mahallelerde birleştirilme yoluna gidilmesi tarafımızca uygun görülmüştür. Kentin yatay gelişimini ve tarihi özelliklerini yansıttığı için, Cumhuriyet'ten önce yerleşime açılan ve kentin çekirdeğini meydana getiren mahallelerin birleştirilmesi uygun görünmemektedir.

[168] Bayartan, M., 2005, *Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi, sayı:13, İstanbul, s:95.

Harita 3.1. Burdur Kentinin İdari Bölünüşü (2004).

3.2.1.2. Kültürel Fonksiyonlar

Kentler ile çevrelerindeki kırsal alanlar arasında ayırt edici önemli farklılıklardan biri de, kentlerde eğitim ve kültürel faaliyetlerin gelişmiş ve çeşitlenmiş olmasıdır. Bu bağlamda, kentlerde gelişme gösteren kültürel fonksiyon, konser, tiyatro, sergi, müzik, sinema gibi sanatsal faaliyetler, eğitim öğretim faaliyetleri, dini faaliyetler, yazılı, sesli ve görsel yayın organları ve festival gibi faaliyetlerden meydana gelmektedir. Dolayısıyla kentlerdeki kültürel fonksiyonların geniş bir yelpazede ele alınması gerekmektedir. Ayrıca kültürel fonksiyonu meydana getiren faaliyetlerin çeşitliliği, düzenlenme sıklığı ve yapılan organizasyonun etkileme sahası ile kentlerin büyüklükleri arasında doğrusal bir orantı olduğu kabul edilmektedir. Hızlı bir kentleşme sürecine giren ülkelerde kırsal alanlardan büyük kentlere olan göçün temel faktörlerinden biri de büyük kentlerin kültürel fonksiyon konusunda geniş bir yelpazeye sahip olmasıdır. Yani bu fonksiyon kırdan kentte doğru olan göç hareketlerinde çekici faktör olarak kendini göstermektedir. Genel itibariyle gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardan kentlere yönelik göçlerin, işsizliğe dayalı olarak iş bulmaya dönük olduğu bilinen bir gerçektir. Bu konuda kültürel fonksiyonun, bilhassa ekonomik durumu iyi olup,

kentlerdeki eğitim fırsatlarından yararlanmak isteyen kırsal nüfusu çekiyor olması dikkat uyandırmaktadır. Özellikle metropoliten kentler bu konuda daha zengin bir alt yapıya sahip olmalarından dolayı, buralarda kültürel faaliyetlerin hem çeşitlendiği, hem de sayılarının arttığı bilinmektedir. Öyle ki, bazı kentlerde yapılan kültürel faaliyetler kent yönetim sınırlarını ve hatta ulusal sınırları aşarak, ülke ya da dünya çapında bir etkinlik durumuna gelebilmektedir. Bu da kenti bulunduğu bölge, ülke ya da dünya ölçeğinde bilinen bir merkez haline getirir. Antalya Altın Portakal Film Festivali, Mevlana'yı anmak için yapılan Şeb-i Aruz törenleri, Edirne Kırkpınar Yağlı Güreşleri bu durumu ifade eden iyi örneklerdir.

Burdur kentinin sahip olduğu kültürel fonksiyonu belirlemek için öncelikle eğitim öğretim faaliyetlerinin gelişimi ve günümüzdeki genel durumuna göz atmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda Burdur kentinde eğitim öğretime yönelik ilk faaliyetin 1348'de (14. yüzyılda) Hamitoğulları Beylerinden Muzefferüddin Mustafa Bey tarafından Ulu Cami yakınlarına inşa ettirilen medreseyle başladığı Burdur müzesinde bulunan kitabesinden anlaşılmaktadır. Bu tarihi bilgi göz önüne alındığında, kentin beylik içerisinde önemli yerleşmelerden olduğu ve buna bağlı olarak da kültürel fonksiyonu meydana getiren eğitim faaliyetlerinin ilk olarak 14. yüzyılda ortaya çıktığı sonucu doğar. Sonrasında Osmanlı yönetiminin başlamasıyla birlikte kente verilen önemin azaldığı ve buna bağlı olarak da 15. ve 16. yüzyıllarda bu fonksiyonun zayıfladığını da eklemek gerekir. Bu yüzyıllarda Uluborlu, Isparta gibi çevre kentlerde medreseler varken Burdur'da olmayışının başka bir açıklaması yoktur.

Kentteki eğitim öğretim kurumlarının faaliyetlerine dair ayrıntılı bilgiler ancak 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Buna göre, 1881 yılından itibaren Burdur merkez kazasında müftünün başkanlığında 5 aza ve 1 katipten oluşan Maarif komisyonunun bulunduğu bilinmektedir.[169]

O dönemde ilkokul vazifesi gören sıbyan mekteplerinin sayıları yıllara göre değişmekle birlikte, 19. yüzyılın son çeyreğinde Burdur Sancağında yaklaşık 200 civarında mektep ve buralarda okuyan 2 bin civarında da öğrenci vardı. Bu okulların Burdur'daki sayısına bakıldığında, 1883'de 15, 1885'de 22, 1899'da ise 38 sıbyan mektebinin faaliyet gösterdiği ve bunların 2'sinin kentteki Ermeni ve Rum çocukları için olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 3.6.).

[169] Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:104-106.

Tablo 3.6. Çeşitli Tarihlerde Burdur'da Bulunan Sıbyan Mektepleri ve Medreselerin Öğrenci Sayıları

Tarih	Sıbyan Mektebi Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı
1883	15	817	651
1885	22	-	-
1899	38	1126	1383
Tarih	**Medrese Sayısı**	**Öğrenci Sayısı**	**Müderris Sayısı**
1870	23		
1873	23		
1883-1884	25	929	25
1885	25		
1892	38		
1899	32		
1901-1903	22	295	22
1906	40		
1914	23	84	

Kaynak: Uysal, M. A., 1998, a.g.e. yararlanılarak derlenmiştir.

Tanzimat'tan sonra kurulmaya başlanan ve aslında sıbyan mektepleriyle aynı yaş grubundaki öğrencilere yönelik eğitim veren 3 İbtidai Mektebinin Burdur'da 1899 yılında 315 öğrenciye sahip olduğu bilinmektedir. 1906 yılında ise, Hamidiye, Cami-i Kebir, Kuyu, Yoğurtçu ve Üçdibek mahallelerinde 1'er Müslüman İbtidai mektebi olmak üzere 5 mektep ve bu mekteplerde çalışan 8 muallim ve 585 öğrenci vardır. Yine aynı yıl Burdur'da 2 Ermeni ve 2'de Rum olmak üzere 4 gayrimüslim ibtidai mektebi bulunmakta ve bu mekteplerde 400 öğrenci okumaktaydı.[170]

19. yüzyılın yüksek öğretim kurumları olan Medreselerin ise, Burdur'daki sayıları yıllara göre değişiklik gösterir. Yaklaşık olarak 20 ile 30 arasında değişen medrese sayısı bu dönemde, Burdur'un medrese yönüyle hiçte azımsanmayacak bir durumda olduğu işaret etmektedir. Öğrenci sayılarındaki veriler kesin olmadığı için bu konuda fikir öne sürmek güçtür. Ama bu tablodaki medrese sayılarıyla oranlandığında, Burdur'da 1000'e yakın medrese öğrencisinin varlığından söz edilebilir. Tabloda görülen 1901-1903 ve 1914 yıllarına ait öğrenci sayıları, verilerin yetersizliği nedeniyle bütünü kapsamamaktadır (Tablo 3.7.). Medreselerin Burdur'daki dağılışına bakıldığında genellikle belirli mahallelerde toplandığı ve şahıs isimleriyle anıldıkları görülmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, modern anlamda olmasa da, medreselerin kent içerisinde dağılışında arazi kullanımından bahsetmek mümkündür. Diğer taraftan büyük bir çoğunlukla medrese isimleri, medresenin yerini ya da giderlerini temin ve finanse eden kişilerin isimleri olmalıdır (Tablo 3.7.).

[170] Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:110.

Tablo 3.7. Çeşitli Tarihlerde Burdur'daki Medreselerin Mahallelere Göre Dağılımı.

1901-1903		1914	
Medresenin Adı	**Mahallesi**	**Medresenin Adı**	**Mahallesi**
Abdi Bey	Kuyu	Hulusi Efendi	Yenice
Hatice Hanım	Kuyu	H. İsmail Ağa	Yenice
Müftü Şeyh Ali Efendi	Kuyu	H. Ömer Bin Selim	Yenice
Tekeli Abdullah Efendi	Kuyu	Şeyh Hüseyin Efendi	Yenice
Hoca Emine Hatun	Derslik	Kalkanizade Hüseyin Efendi	Recep
Kalkanizade Mustafa Efendi	Derslik	Çeçmecizade	Recep
Çilzade Mehmet Ağa	Derslik	Abdulkadir Ağa	Şeyh Sinan
H. Osman Efendi	Hacı Ahmet	Çelik Mehmet Paşa	Şeyh Sinan
H. Mahmut Bey	Hacı Ahmet	Eskiyeni	Üçdibek
Mehmet Çavuş ve Mahmut Bey	Hacı Ahmet	Kadı Hacı Yakup Efendi	Cami-i Kebir
Hacı Yahya Efendi	Hacı Ahmet	Hacı Hamit Bey	Cami-i Kebir
Tekeli Hacı Hüseyin efendi	Hacı Ahmet	Timur Çarık	Cami-i Kebir
Taş Camii	Yenice	Hacı Osman Efendi	Hacı Ahmet
Sa'denade Hacı İsmail Ağa	Yenice	Hacı Mahmut Bey	Hacı Ahmet
H. Şahin Bey	Hacı Ömer	Ak Kavuk	Karasenir
Sa'denzade İsmail	Divanbaba	Veliyyüddin ve Süleyman	Karasenir
Sofizade	Yoğurtçu	İlyas Ağa	Derslik
Kalkanizade	Recep Efendi	Çilzade	Derslik
Ahmet Paşa	Üçdibek	Emine Hatun	Derslik
		Pirizade	Üçdibek
		Abdi Bey	Kuyu
		Hatice Hanım	Kuyu
		Timuroğlu Süleyman ve Şahin	Hacı Ömer

Kaynak: Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:112-118.

Bunların dışında 19. yüzyılın sonuna doğru açılan ve orta okul seviyesindeki eğitim kurumları olan Rüşdiye ve İdadi okullarından 1'er okulun Burdur'da varlığı söz konusudur.[171]

Ülke genelinde olduğu gibi, Burdur'da da eğitim yapan kurumların ve eğitim faaliyetlerinin gelişimi Cumhuriyet'ten sonra gerçekleşmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Burdur'da sadece iki okul varken, (1910'da açılan İstiklal İlköğretim Okulu ile 1905'de açılan Turan İlköğretim Okulu) günümüzde ise, 2 Anaokul, 24 İlköğretim, 10 Ortaöğretim, 2 fakülte, 2 meslek yüksek okulu ve 1'de özürlülere dönük okul olmak üzere 40 civarında eğitim-öğretim kurumunun varlığından bahsedilebilir. Yüksek okullar dışında, Cumhuriyet'ten günümüze kadar geçen süreç okullaşma yönüyle değerlendirilecek olursa, her on yıla göre en fazla okullaşma 10 okulla 1991-2000 yılları arasında meydana gelirken bunu 8 okulla 1981-1990 dönemi takip etmektedir. Buna karşın 1931-1940 dönemi ise okullaşmanın en az olduğu dönem olarak karşımıza çıkar.(Tablo 3.8. ve 3. 10.).

Burdur'da 2005 yılı itibariyle 24 ilköğretim okulu faaliyet göstermekte ve bütün ilköğretim okullarında 3738'i kız, 3875'i erkek olmak kaydıyla, 7613 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu değer, 2000 yılı kent nüfusunun %12'lik bir dilimini oluşturur (Tablo 3.8.).

[171] Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:118.

Buna göre, Burdur kentinde ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrenci sayısının kent nüfusu içindeki payının nispeten fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu aynı zamanda, kent nüfusu içersinde çocuk ve genç nüfus oranının önemli bir paya sahip olduğu anlamına da gelir. Nitekim 2000 yılı sayımına göre 7-14 yaş grubunda yaklaşık 7483 nüfusun varlığı da bunu destekler niteliktedir.

Buradaki asıl konu, ilköğretim okullarının öğretmen, derslik ve toplam alan bazında yeterliliğidir. Bunu belirlemek için öğrenci sayısı-öğretmen, öğrenci sayısı-derslik alanı ve öğrenci sayısı-toplam alanlar arasındaki oransal ilişkiyi ölçmek ve halihazırda belirlenmiş olan standartlara göre bunu değerlendirmek gerekir. Ne yazık ki, ülkemizde böyle bir değerlendirmeye imkan tanıyacak gerekli verilerin istatistiği yoktur. Bu nedenle burada mevcut istatistiki verilere dayanarak bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Öncelikle öğrenci sayısı ile okul arasındaki ilişki incelendiğinde, 24 okulun yer aldığı Burdur'da ilköğretim okulu başına 317.2 öğrencinin düştüğü görülür. Burada okul başına 500 öğrenci kriteri baz alınırsa, Burdur'daki değerin son derece ideal olduğu ortaya çıkar.

2004-2005 eğitim-öğretim yılında kentteki ilköğretim okullarında 7613 öğrenciye karşılık 432 öğretmen görev yapmıştır. Dolayısıyla öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 17.6'dır. İdeal bir sınıfın mevcudu 25-30 olarak düşünülürse, kent ortalaması olan bu değerin normal olduğu kabul edilebilir. Elbette ki bunun eşit bir şekilde dağılımı mümkün olmayacaktır. Buna göre, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu okul, 22.9 öğrenciyle Kemal Solmaz İlköğretim Okulu iken, bu değerin en düşük olduğu okul 12.4 öğrenciyle Turan İlköğretim Okulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında bütün bu değerler ve ülke gerçekleri göz önünde bulundurularak, Burdur'daki ilköğretim okullarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısının gayet makul bir değerde olduğu sonucuna varılabilir.

Bu konudaki diğer bir değerlendirme ise, derslik alanları ile öğrenci sayısı arasındaki oransal ilişkiye dayanmaktadır. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi, ülkemizde derslik alanlarına dair herhangi bir istatistiğin varlığı söz konusu olmadığından, böyle bir değerlendirme ancak derslik sayısına göre yapılabilmektedir. Buna göre, 24 ilköğretim okulunda var olan derslik sayısı 356 olup, bu değer toplam öğrenci sayısıyla oranlandığında, Burdur kentinde derslik başına 21.3 ilköğretim öğrencisinin düştüğü görülür. Ortalama değer olan 21.3 ülkemizin geneli ve özellikle metropoliten kentlerdeki okullarla kıyaslandığında, oldukça makuldür. Fakat, bu konuda Şeker İlköğretim Okulu gibi bazı okullar dershane başına düşen 33.8 öğrenciyle ortalamanın üzerinde yer alırken, Vali Dr. S. Oğuz İlköğretim

Okulu gibi bazıları ise 8 öğrenciyle ortalamanın altındadır. Burdur kentindeki ilköğretim okullarında derslik sayısı genel olarak yeterli olsa da, bazı okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısının fazla ve buna bağlı olarak da derslik sayılarının yetersiz olduğu gözden kaçmamaktadır (Tablo 3.8.). Diğer taraftan kentteki ilköğretim okulları ve liselerin tamamında normal öğrenim yapılmaktadır. Ülkemiz eğitiminin genel sorunlarından olan ikili öğretim şeklinin Burdur kentinde uygulanmaması, kentte okullaşma oranının yüksek olduğunu gösteren bir delil olarak karşımıza çıkar.

Tablo 3.8. Burdur Kentindeki İlköğretim Okullarının Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Durumları (2004-2005).

Okulun Adı	**Kuruluş Yılı**	**Öğrenim Şekli**	**Derslik Sayısı**	**Öğrenci Sayısı**	**Öğretmen Sayısı**	**Diğer Personel Say.**	**Toplam Per. Say.**
Bahçelievler İ.Ö.O.	1990	Normal	26	811	41	4	45
T. Y.Severler İ.Ö.O.	1991	"	9	156	12	2	14
T.H.K. İ.Ö.O.	1987	"	10	207	12	2	14
Hüsnü Bayer İ.Ö.O.	1974	"	21	250	16	4	20
Mehmetçik İ.Ö.O.	1990	"	10	185	10	3	13
İstiklal İ.Ö.O.	1910	"	12	254	14	3	17
M. Yıldızlı İ.Ö.O.	1995	"	18	478	32	4	36
Sakarya İ.Ö.O.	1925	"	15	292	21	3	24
Suna Uzal İ.Ö.O.	1972	"	21	662	33	4	37
K. Solmaz İ.Ö.O.	1997	"	13	229	10	3	13
Turan İ.Ö.O.	1905	"	12	137	11	2	13
Kışla İ.Ö.O.	1956	"	6	78	5	1	6
Gazi İ.Ö.O.	1930	"	22	565	32	4	36
Cumhuriyet İ.Ö.O.	1955	"	18	486	24	4	28
Y.K. Beyatlı İ.Ö.O.	1985	"	9	163	10	2	12
U.S.O. İ.Ö.O.	1988	"	11	222	15	3	18
Şeker İ.Ö.O.	1963	"	6	203	10	3	13
Özboyacı İ.Ö.O.	1963	"	24	582	28	4	32
M.A. Ersoy İ.Ö.O.	1973	"	17	355	20	3	23
Vali Dr. S. Oğuz İ.Ö.O.	1999	"	18	144	9	2	11
T.O.B.B. İ.Ö.O.	1999	"	17	377	24	4	28
A. Terim Solmaz İ.Ö.O.	2000	"	11	246	14	2	16
N.M.N.Velicangil İ.Ö.O.	1990	"	18	385	29	4	33
Özel A. Ali Can İ.Ö.O.	1997	"	12	146	-	-	-
TOPLAM			**356**	**7613**	**432**	**70**	**502**

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şubesi Verilerinden Derlenmiştir.

Fotoğraf 3.2. 1930 yılında kurulan Gazi İlköğretim Okulu.

Kentteki ilköğretim okullarının arsa alanları ile öğrenci sayısı arasındaki oransal ilişki incelendiğinde, Burdur kentinde öğrenci başına 18.2 m²'lik bir alanın düştüğü görülmektedir (Tablo 3.9.). Bu konuda 3194 sayılı İmar kanununun 24. maddesinde, 45 000 ile 100 000 arasında nüfusa sahip olan kentlerde öğrenci başına düşen alan miktarının en az 4.5 m²/kişi olması gerektiği belirtilmiştir.[172] Kriter baz alındığında, Burdur'daki ilköğretim okullarının büyük bir çoğunluğunun arsa alanlarının yeterli olduğu anlaşılır. Kriter değerin altında alana sahip tek okul, öğrenci başına düşen arsa alanının 2.4 m²/kişi olduğu Sakarya İlköğretim Okulu'dur (Tablo 3.9). Alanın yetersiz olması, okulun kentte ilk yerleşime açılan mahallelerinden Sakarya Mahallesi'nde yer almasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla okul bitişik nizam konutların ve dar sokakların arasında kalmıştır. Diğer taraftan aynı kanunda öngörülen ilköğretim okullarının 8000 ile 15000 m²'lik alana sahip olması kriteri baz alınacak olursa, birçok okulun alanlarının yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkar. Tabi ki burada öğrenci sayısı ile arsa alanı arasındaki oran daha işlevsel olduğu için, doğrudan alan büyüklüğünü baz almak doğru sonuca götürmemektedir.

[172] Abacıoğlu, M., 2002, İmar Kanunu ve İlgili Mevzuat. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s:91.

Tablo 3.9. Burdur'daki İlköğretim Okullarının Arsa Alanı, Genişliği ve Öğrenci Başına Düşen Alan Miktarı (2004).

Okulun Adı	Arsa Al. (m²)	Öğrenci Sayısı	Kişi/m²
Bahçelievler İ.Ö.O.	4649	811	5,7
T. Y.Severler İ.Ö.O.	3554	156	22,7
T.H.K. İ.Ö.O.	5352	207	25,8
Hüsnü Bayer İ.Ö.O.	4749	250	18,9
Mehmetçik İ.Ö.O.	2543	185	13,7
İstiklal İ.Ö.O.	7091	254	27,9
M. Yıldızlı İ.Ö.O.	6511	478	13,6
Sakarya İ.Ö.O.	717	292	2,4
Suna Uzal İ.Ö.O.	5110	662	7,7
K. Solmaz İ.Ö.O.	13000	229	56,7
Turan İ.Ö.O.	4957	137	36,1
Kışla İ.Ö.O.	13518	78	173,3
Gazi İ.Ö.O.	2752	565	4,8
Cumhuriyet İ.Ö.O.	4718	486	9,7
Y.K. Beyatlı İ.Ö.O.	5992	163	36,7
U.S.O. İ.Ö.O.	3599	222	16,2
Şeker İ.Ö.O.	6300	203	31,0
Özboyacı İ.Ö.O.	4836	582	8,3
M.A. Ersoy İ.Ö.O.	4366	355	12,2
Vali Dr. S. Oğuz İ.Ö.O.	9022	144	62,6
T.O.B.B. İ.Ö.O.	5494	377	14,5
A. Terim Solmaz İ.Ö.O.	7130	246	28,9
N.M.N.Velicangil İ.Ö.O.	7000	385	18,2
Özel A. Ali Can İ.Ö.O.	5967	146	40,8
TOPLAM	**138927**	**7613**	**18,2**

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şube Verilerinden Derlenmiştir.

Sonuç olarak Burdur'daki ilköğretim okullarında öğretmen, derslik ve okulun sahip olduğu alanın öğrenci sayısına göre dağılımında genel hatlarıyla standartlara uygunluk görülmekte ve buna bağlı olarak da ilköğretim bazında kentin okullaşma düzeyinin iyi derecede olduğu kanaatine ulaşılmaktadır. Nitekim bu olumlu tablonun eğitim öğretim faaliyetlerine pozitif bir şekilde yansıdığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda 2000 yılı verilerine göre, kentteki okuma-yazma oranı %94.9 olarak gerçekleşmiş, hatta bu oran erkeklerde %97.8 olarak ortaya çıkarken, kadınlarda %91.4 olarak kendini göstermiştir. Sağlık Ocaklarından elde edilen 2004 yılı verilerine göre bu değerin, %96.6'ya yükseldiği de dikkat çekicidir. Yine 2006 yılı Ortaöğretim Kurumları Sınavının sonuçlarına göre ortaya çıkan başarı sıralamasında Burdur ili, ülke genelinde Edirne'den sonra 2. sırada yer alırken, 2007 yılında TM ve MF puan türlerinde 1. olmuştur. Elbette ki bu başarıda en büyük pay il merkezi olan Burdur kentinindir.

Burdur kentinde yer alan ilköğretim okullarında görülen en büyük eksiklik, bazı okul binalarının kent içinde konuşlandırılma şeklidir. Diğer bir değişle, bazı okulların ana yollara yakın kurulmuş olması bu konudaki en büyük sorunu teşkil etmektedir. Sadece ilköğretim okulları değil, ortaöğretim okullarında da aynı sorunun yaşandığı rahatlıkla söylenebilir. Fakat

sahip olduğu öğrencilerin yaş grubundan dolayı ilköğretim okullarında sorun daha büyüktür. Sahadaki incelemeler sırasında, kentin en hareketli ulaşım hattını oluşturan Gazi Caddesi, İsmet İnönü ve Ankara Bulvarları'nın her iki yanında yer alan okulların bu konuda başı çektiği tespit edilmiştir. Gerçi bazı okullar bu olumsuzluğu bertaraf edebilmek amacıyla, öğrenci giriş ve çıkışlarını trafik yoğunluğunun daha az olduğu cadde ve sokaklara kaydırmaya çalışmışlardır. Fakat özellikle Burdur Lisesi, Anadolu Lisesi gibi okullarda sorun devam etmektedir.

Burdur'da 2005 yılı itibariyle 5'i mesleki eğitim, 5'i de genel eğitime yönelik olmak üzere toplam 10 ortaöğretim okulu mevcuttur. Tamamının Cumhuriyet'ten sonra kurulduğu anlaşılan bu okullardan ilki 1942 yılında açılan Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi'dir. Okulun 1942 yılında açılmış olması, il merkezi oluşundan bu tarihe kadar Burdur kentinde lise ve dengi bir okulun olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Nihai olarak denilebilir ki, Burdur kentinde yer alan ortaöğretim okullarının tamamı yaklaşık son 60 yıllık süreçte kurulmuşlardır (Tablo 3.10).

Kentte 2005 yılı itibariyle bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı 4356'dır. Öğrenci sayısı, öğretmen sayısı olan 337'yle oranlandığında, öğretmen başına 12.9 öğrencinin düştüğü görülmektedir ki, bu değer eğitim faaliyetlerinin verimliliği açısından olumludur. Okullar tek tek ele alında da bu olumlu tablo çok fazla değişmez. Zira, en yüksek değer 17.5'le Burdur Lisesi'nde görülürken, en düşük değer 8.3'le Ticaret Meslek ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi'nde tespit edilmiştir (Tablo 3.10.).

Burdur'daki liselerde dershane (derslik) başına düşen öğrenci sayısı 23.8'dir. Okullar bazında değerlendirildiğinde de, sadece bir okul dışında yakın değerlerin elde edildiği görülür. Derslik başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu okul 59.1'lik değerle Burdur Lisesi olarak karşımıza çıkar. Bu yaklaşık olarak 60 öğrenci anlamına gelir ki, buradan Burdur Lisesi'nin sahip olduğu öğrenciye göre derslik sayısının yetersiz olduğu sonucu çıkmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetleri açısından olumsuz olan bu sorunun en kısa zamanda düzeltilmesine yönelik olarak, ya okula yeni derslikler eklenmeli, ya da öğrenci sayısına derslikler oranında bir sınırlandırma getirilmeli ve buna uygun olarak öğrenciler diğer genel eğitim veren liselere yönlendirilmelidir.

Tablo 3.10. Burdur'daki Lise ve Dengi Meslek Liselerindeki Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Miktarları (2004-2005).

Okulların adı	Kur. yılı	Öğrenim Şekli	Derslik sayısı	Öğrenci sayısı	Öğretmen Sayısı	Diğer Per. Sayısı	Toplam Per. Sayısı
Cumhuriyet Lisesi	1965	Normal	29	766	54	9	63
Burdur Lisesi	1951	"	18	1065	60	16	76
U.S.O. Lisesi	2001	"	24	354	25	3	28
Anadolu Lisesi	1983	"	20	503	39	7	46
Anadolu Öğretmen Lisesi	1990	"	18	324	36	11	47
Özel Alparslan Alican Lisesi	2000	"	5	74	-	-	-
Anadolu Tek. Lis. Ve Endüstri Meslek Lis.	1943	"	28	548	39	16	55
A. Meslek ve Meslek Lisesi	1942	"	13	413	46	8	54
Ticaret Mes. Ve A. Ticaret Meslek Lisesi	1964	"	16	192	23	5	28
İmam-Hatip ve A. İmam-Hatip Lisesi	1959	"	12	117	15	9	24
TOPLAM			**183**	**4356**	**337**	**84**	**421**

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şube Verilerinden Derlenmiştir.

Fotoğraf 3.3. Burdur Anadolu Lisesi.

İmar kanunun ilgili mevzuatına göre, Genel Lise, Anadolu Lisesi, Ticaret Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve İmam-Hatip Liselerinin 10000-15000 m²'lik, Endüstri Meslek Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Otelcilik Meslek lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesi ve Çok Programlı Liselerin 20.000-30.000 m²'lik alana sahip olması gerekmektedir.[173] Kriter değerler baz alındığında Burdur'daki birçok lisenin arsa büyüklüğü yetersizdir. Yine aynı kanunun ilgili mevzuatına göre; 45.000 ile 100.000 arasında nüfusa sahip kentlerde ortaöğretim kurumlarının her öğrenci başına en az 3 m²'lik bir alana sahip olması gerektiği

[173] Abacıoğlu, M., 2002, a.g.e. s:92.

belirtilmektedir. Bu bağlamda, Burdur'da kriter değerin altında kalan lise yoktur (Tablo 3.11.). Bu sonuçtan, Burdur'daki liselerin büyük çoğunluğunun standartlara uygun arsa büyüklüklerine sahip olmadıkları, fakat öğrenci sayılarına göre arsa alanlarının yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, kent nüfusunun %18.8'ini ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin oluşturduğu Burdur kentinde, bir çok kritere göre ele alınan eğitim kurumlarının durumları 2005 verilerine göre ülke geneliyle kıyaslanacak olursa, ideal seviyede olmasa da, iyi derecede olduğu kabul edilmelidir. Hemen eklemek gerekir ki, mevcut olumlu tablonun sürdürülmesinin, ulaşılan çizginin korunmasıyla değil, daha da iyileştirilmesiyle mümkün olabileceği asla unutulmamalıdır.

Tablo 3.11. Burdur'daki Lise ve Dengi Okulların Arsa Alanı Genişliği ve Öğrenci Başına Düşen Alan Miktarı (2004-2005).

Okulların adı	**Arsa Alanı(m^2)**	**Öğrenci sayısı**	**Kişi/m^2**
Cumhuriyet Lisesi	4132	766	5.3
Burdur Lisesi	7867	1065	7.3
U.S.O. Lisesi	10829	354	30.5
Anadolu Lisesi	5500	503	10.9
A.Öğretmen Lisesi	10597	324	32.7
Öz. Alparslan Alican Lisesi	5967	74	80.6
Anadolu Tek. Ve Endüstri Meslek Lis.	24814	548	45.2
A. Meslek ve Meslek Lisesi	9380	413	22.7
Ticaret Mes. Ve A. Ticeret Meslek L. Lisesi	6048	192	31.5
İmam-Hatip ve A. İmam-Hatip Lisesi	17000	117	145.2
TOPLAM	**102.134**	**4356**	**23.4**

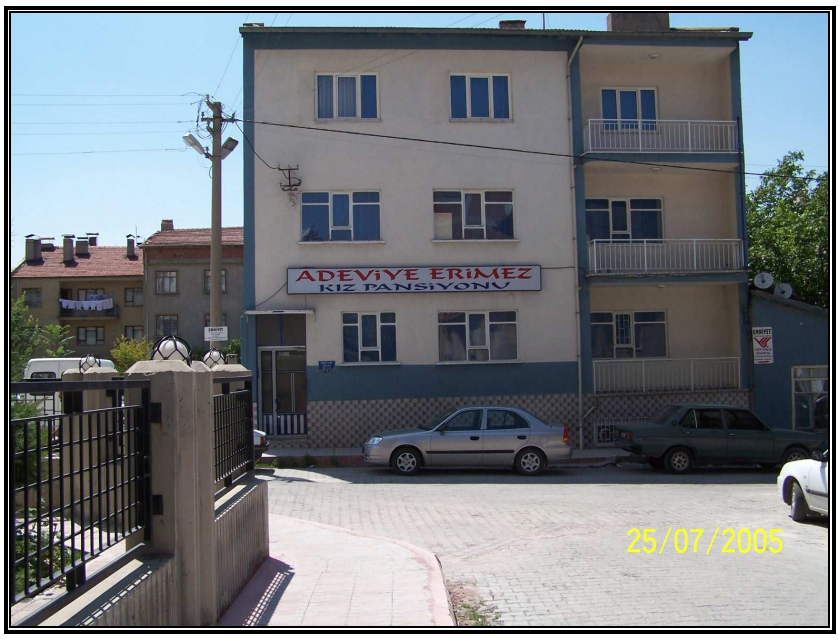
Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şubesi Verilerinden Derlenmiştir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan sonra, kentin kültürel fonksiyonunun önemli bir bölümünü meydana getiren eğitim kurumları ile kentin etki sahası arasındaki bağı belirlemeye çalışmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda ilköğretim okullarının taşımalı eğitim dışında Ortaöğretim kurumları gibi bir etki sahası söz konusu değildir. Taşımalı eğitim uygulamasıyla 2004-2005 eğitim-öğretim yılında merkeze bağlı 8 köyden 270 ilköğretim öğrencisi Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ve Altınterim Solmaz İlköğretim Okullarına taşındığı ve ilköğretim kurumlarının meydana getirdiği etki sahasının bununla sınırlı olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan Burdur'da mevcut orta öğretim kurumlarının çeşitliliği kent çevresinden (ilçelerden ve diğer illerden) öğrencilerin gelmesine yol açmıştır. Araştırma sahasında yapılan mülakatlara dayanarak özellikle meslek ve teknik liseler ile Anadolu Öğretmen Lisesi'nin çekim merkezi niteliğinde olduğu söylenebilir. Yine devlet parasız yatılı öğrenci pansiyonunun olması da diğer bir etkendir. Bu bağlamda, 2005 yılında Burdur Milli Eğitim

Müdürlüğü'ne bağlı 700 yataklı 4 pansiyonda farklı liselere yönelik toplam 506 ortaöğretim öğrencisi barınmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, pansiyonlarda Burdur Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi ve İmam-Hatip Lisesi'nin öğrencileri kalmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu il içindeki ilçe ve köylerden gelmekle beraber, Anadolu Öğretmen Lisesi'ne gelenlerin bir kısmını çevre iller oluşturmaktadır.

Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı pansiyonlar dışında, kentte Milli Eğitim Müdürlüğü'nün denetiminde hizmet veren 20 özel öğrenci pansiyonunun olduğu ve yaklaşık 500 öğrencinin bu pansiyonlarda barındığı tespit edilmiştir (Foto 3.4.). Bu pansiyonların, kentteki eğitim-öğretim faaliyetlerinin meydana getirdiği çekime bağlı olarak ortaya çıktığını söylemek hiçte yanlış olmaz.

Fotoğraf 3.4. Şahıslar tarafından işletilen öğrenci pansiyonu.

Kentteki ortaöğretim kurumları kentin kültürel fonksiyonunu desteklemesi ve fonksiyon alanına hizmet vermesinin yanında, ekonomik hayatına da önemli derecede katkı sağlar. Bu katkı öğrenciler vasıtasıyla dolaylı yönden olduğu gibi, doğrudan bu alanda sağlanan istihdamla da olur. Nitekim 2004-2005 eğitim-öğretim yılında, 24'ü ilköğretim, 10'nu ortaöğretim olmak üzere toplam 34 okulda, 769'u öğretmen olmak kaydıyla 923 personel görev yapmıştır. Halk eğitim, mesleki eğitim ve Milli Eğitim Müdürlüğü personeli de göz önüne alınırsa kentte toplam 1000'e yakın kişinin bu alanda istihdam edildiği anlaşılır.

Bu değer 2000 yılı çalışan sayısına (19584) oranlandığında, çalışan sayısının %5.1'i gibi önemli bir bölümünü teşkil ettiği anlaşılmaktadır.[174]

Kentte yüksek öğretim kurumu olarak 3 fakülte, 3 enstitü ve 2'de meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Bunlardan Eğitim Fakültesi, Sağlık Meslek Yüksek Okulu ve Meslek Yüksek Okulu 2006 yılına kadar merkezi Isparta'da olan Süleyman Demirel Üniversitesi'ne, Veteriner Fakültesi ise, merkezi Antalya'da yer alan Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı iken 2006'da Burdur'da kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Yeni üniversitenin kuruluşuyla doğru orantılı olarak, fakülte ve yüksek okul sayısının artması beklenmektedir. Burdur'daki yüksek öğretim kurumlarında 2005 yılı verilerine göre, 5578 öğrencinin öğrenim gördüğü ve 181 öğretim elemanın da görev yaptığı belirlenmiştir (Tablo 3.12.).

Burdur kentinde yer alan yüksek öğretim kurumlarının tamamı son 30 yılda kurulmuş olup, bu okullar içersinde öğrenci sayısı ve kuruluş tarihi açısından en köklü olanı Burdur Eğitim Fakültesi'dir. İlk 1965-1966'da Burdur Kız Öğretmen Okulu olarak kurulan okul, 1977-1978'de 2 yıllık eğitim enstitüsü haline getirilmiştir. En son 1982 yılında fakülte olarak hizmet vermeye başlayan bu eğitim kurumu günümüzde, 7 bölüm bünyesindeki 15 anabilim dalıyla 3253 öğrenciye hizmet vermektedir (Fotoğraf 3.5.). Öğrenci sayısıyla Burdur'daki yüksek öğretim kurumları içersinde en büyüğüdür. Burdur Meslek Yüksek Okulu 10 teknik, 5 iktisadi olmak üzere 15 programda 1647 öğrenciye, Sağlık Meslek Yüksek Okulu hemşirelik ve sağlık memurluğu olmak üzere 2 bölümle 449 öğrenciye hizmet verirken, 229 öğrencisiyle, kentteki yüksek öğretim kurumlarının en küçüğü olan Veteriner Fakültesi 3 bölüm, 16 anabilim dalıyla hizmet vermektedir (Tablo 3.12). Son olarak 2007 yılında kurulan Fen-Edebiyat Fakültesi daha öğrenci almadığı için bu değerlendirmenin dışında tutulmuştur.

Tablo 3.12. Burdur'da Bulunan Yüksek Öğrenim Kurumlarının Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları (2004-2005).

Fakülte veya Yüksek Okulun Adı	Kuruluş Yılı	Öğrenci Sayısı	Öğretim Elemanı	Diğer Personel
Eğitim Fakültesi	1982	3253	107	27
Veteriner Fakültesi	1997-1998	229	27	5
Fen-Edebiyat Fakültesi	2007	-	-	-
Burdur Meslek Y.O.	1976	1647	30	18
Burdur Sağlık M.Y.O.	1998-1999	449	17	8
Toplam		**5578**	**181**	**58**

Kaynak: Fakülte ve Yüksek Okullardan Derlenmiştir.

[174] Burdur Kentine yönelik 2005 yılı çalışan nüfusun tespiti mümkün olmadığından dolayı, bu değerlendirme 2000 yılı verilerine göre yapılmıştır.

Fotoğraf 3.5. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden görünüm.

2004-2005 öğretim yılında Burdur'daki yüksek öğretim kurumlarında 5578 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu değer 2000 genel sayımına göre 63363 olan kent nüfusunun %8.8'i gibi önemli bir kesimini oluşturur. Burdur'daki yüksek öğretim kurumlarına öğrenim görmek için gelen öğrencilerin illere göre dağılımı belirlenirken bütün öğrencilerin kayıt bilgilerine ulaşılamadığı için, bu konuda 3004 öğrenciden oluşan bir örneklem grubu değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca meslek yüksek okuluna gelen öğrencilerin, mesleki ve teknik orta ve yüksek öğretim kurumları arasında program bütünlüğünün ve devamlılığının sağlanmasına yönelik olarak meslek liselerinden sınavsız gelmeleriyle bağlantılı olarak, büyük oranda Burdur ili genelinden geldikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle meslek yüksek okulu öğrencileri bu dağılımda değerlendirme dışı bırakılmış, bunun doğal bir sonucu olarak da örneklem grubunu meydana getiren öğrencilerin büyük çoğunluğunu Eğitim Fakültesi öğrencileri oluştururken, Veteriner Fakültesi ve Sağlık MYO'nun öğrencilerinin tamamı değerlendirmeye katılmıştır. Buna göre, 81 ilin 71'inden kentte yer alan yüksek öğretim kurumlarına öğrencinin geldiği tespit edilmiştir. Bunların dağılışı incelendiğinde Burdur'un önde olduğu, Antalya, Isparta, Denizli, Afyon gibi Burdur'a sınırı olan illerin de Burdur'u takip ettiği görülür (Tablo 3.13.). Bu konuda dağılışın özellikle karayolu mesafesine bağlı olarak değiştiği dikkat çekmektedir (Harita 3.2). Aynı şekilde bölgeler bazında yapılan dağılış da benzer bir gidiş göstermekte ve Akdeniz, Ege, İç Anadolu Bölgeleri başı çekmektedir (Tablo 3.14).

Burdur'da yüksek öğrenim kurumlarındaki öğrencilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1984 yılında Yüksek öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumun yurtları açılmış olup, günümüzde 1050'si kız 660'ı erkek olmak kaydıyla toplam 1690 öğrenci kapasitesine sahiptir. Fakat yetkililerle yapılan mülakatlardan, 644'ü kız, 201'i erkek toplam 845 öğrencinin barındığı ortaya çıkmıştır. Yurtlardaki doluluk oranının kapasitenin yaklaşık yarısını teşkil etmesinin temel nedeni, yurtlar ile fakülte ve yüksek okullar arasındaki mesafesinin fazla olmasıdır. Bu nedenle kentte bulunan yüksek öğretim öğrencileri büyük bir oranda ev kiralama yoluna gitmektedirler.

Yüksek öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler kentin ekonomik hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle kentteki eğlence, yeme-içme ve alışveriş yerlerinin genellikle yüksek öğretim öğrencilerine göre şekillendiği görülür. Bu dolaylı etkinin yanında yine yüksek öğretim kurumları, 181'i akademik, 58'i diğer personel olmak kaydıyla 239 kişinin istihdam edildiği bir alandır.

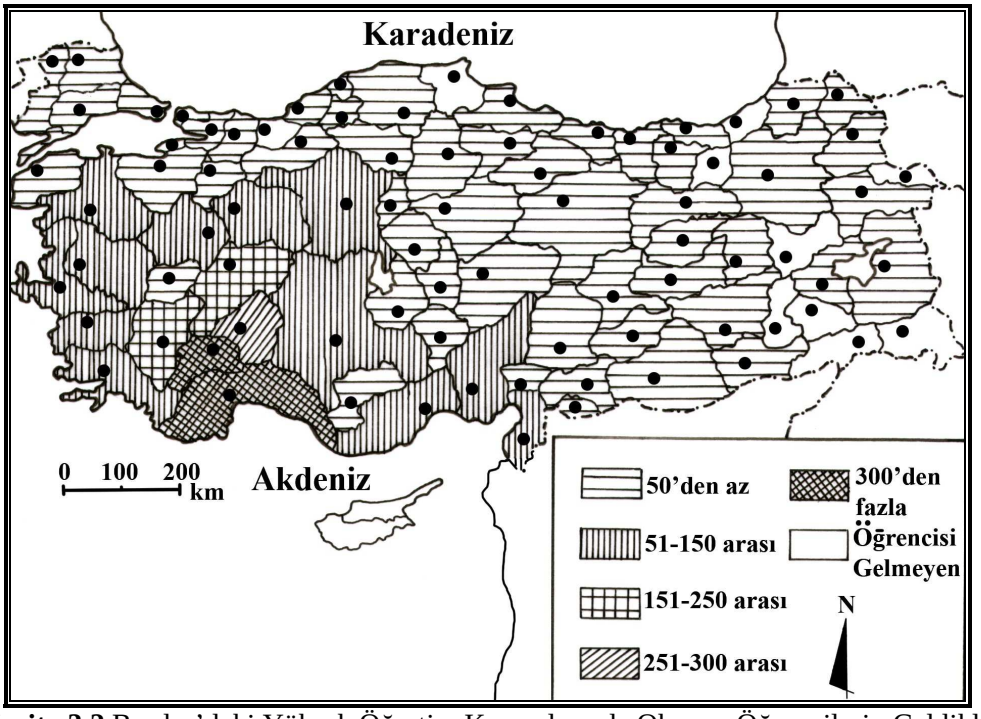
Yeni kurulmuş olan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin tam anlamıyla hizmete girmesiyle bu dolaylı ya da doğrudan etkinin daha da artması beklenmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, günümüzde genel hizmetler kenti olan Burdur, gelecekte genel hizmetler içersinde yer alan kültürel fonksiyonun öne çıktığı, *eğitim-kültür*'ün önem kazandığı bir kent haline gelecektir. Nitekim 1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesi'nin Isparta'nın kentleşme sürecinde yaptığı etkinin büyüklüğünü görmezden gelmek mümkün değildir. Kentsel fonksiyonların gelişimine dönük etkilerinin yanında üniversite, demografik, mekansal ve ekonomik açıdan da Isparta'daki kentsel gelişimi desteklemiştir.[175]

[175] Sargın, S., 2006, Şehirleşme-Üniversiteler Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri (Isparta Örneği) Fakülte Kitabevi, Isparta, s:121.

Tablo 3.13. Burdur'daki Yüksek Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004-2005).

İl Adı	Öğr. Sayısı	İl Adı	Öğr. Sayısı	İl Adı	Öğr. Sayısı
Adana	60	Giresun	12	Samsun	32
Adıyaman	24	Gümüşhane	5	Siirt	-
Afyon	156	Hakkari	-	Sinop	-
Ağrı	13	Hatay	68	Sivas	16
Amasya	16	Isparta	260	Tekirdağ	28
Ankara	60	Mersin	96	Tokat	12
Antalya	308	İstanbul	40	Trabzon	12
Artvin	1	İzmir	116	Tunceli	3
Aydın	96	Kars	14	Ş.Urfa	24
Balıkesir	64	Kastamonu	14	Uşak	36
Bilecik	9	Kayseri	24	Van	8
Bingöl	5	Kırklareli	16	Yozgat	24
Bitlis	4	Kırşehir	16	Zonguldak	16
Bolu	9	Kocaeli	4	Aksaray	12
Burdur	328	Konya	104	Bayburt	-
Bursa	28	Kütahya	52	Karaman	16
Çanakkale	44	Malatya	17	Kırıkkale	8
Çankırı	8	Manisa	88	Batman	-
Çorum	40	K. Maraş	36	Şırnak	-
Denizli	160	Mardin	16	Bartın	16
Diyarbakır	4	Muğla	76	Ardahan	16
Edirne	13	Muş	-	Iğdır	-
Elazığ	28	Nevşehir	12	Yalova	-
Erzincan	9	Niğde	3	Karabük	9
Erzurum	8	Ordu	12	Kilis	2
Eskişehir	60	Rize	-	Osmaniye	6
Gaziantep	36	Sakarya	16	Toplam	3004

Kaynak: Fakülte ve Yüksek Okullardan Derlenmiştir.

Harita 3.2 Burdur'daki Yüksek Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2004-2005).

Tablo 3.14. Burdur'daki Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (2004-2005).

Bölge Adı	Öğrenci Sayısı	%'si
Karadeniz Bölgesi	206	6.9
Marmara Bölgesi	262	8.7
Ege Bölgesi	780	25.9
Akdeniz Bölgesi	1164	38.7
İç Anadolu Bölgesi	363	12
Doğu Anadolu Bölgesi	125	4.1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	104	3.4
TOPLAM	**3004**	

Kaynak: Fakülte ve Yüksek Okullardan Derlenen Bilgilerden Yararlanılarak.

Burdur kentinde okullaşma oranlarıyla bağlantılı olarak, bir ortaöğretim kurumu (lise) ve yükseköğretim kurumundan mezun olma oranlarının da yüksek olduğu söylenebilir. 2000 yılı verilerine göre, lise mezunlarının oranı %23, yüksekokul mezunlarının oranı ise %9.53 olarak gerçekleşirken, 2004 yılında ise ortaöğretim %20.4, yükseköğretim %12.2 oranındadır.

Bütün bunların dışında günümüzde kentin kültürel fonksiyonunu destekleyen 2 motorlu taşıt sürücü kursu ile 9 dershane yer almaktadır. 2000 yılına kadar 2 olan dershane sayısı, son 5-6 yılda hızla çoğalarak 9'a ulaşmış, dolayısıyla 2000 yılından günümüze kadar her yıl 1'den fazla (1.16) dershanenin hizmete girdiği göze çarpar. Buna göre, Burdur kentinde toplam 11 969 ilk ve ortaöğretim öğrencisinin olduğu göz önüne alınırsa, dershane başına yaklaşık 1330 öğrencinin düştüğü ortaya çıkmaktadır. Burdur kentinin kültürel fonksiyonunda ve bulunduğu eğitim seviyesinde etkili olan bu dershanelerin sayısının gelecekte daha da artacağı kuvvetle ihtimaldir.

Öte yandan kentin turizm fonksiyonuyla da bağlantılı olarak söz edilecek olan, fakat öncelikle kültürel fonksiyonun içersinde ele alınması gereken, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı (TUREM) Burdur Turizm Eğitim Merkezi'ni de burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Burdur Turizm Eğitim Merkezi, ülkemizde 10 yerde turizm alanında kalifiye eleman yetiştirilmesine yönelik kurulmuş merkezlerden biri olup, 1993 yılından beri Burdur'da hizmet vermektedir (Fotoğraf 3.6). Eğitim Merkezinde 12'si eğitici olmak kaydıyla toplam 17 kişi çalışmakta ve 3 bölümde yılda 30 hafta süresince kurs verilmektedir. 2004-2005 yılında 7 bayan, 56 erkek olmak üzere 63 kursiyer mezun olmuş, bunu takiben ülkemizin önemli turizm merkezlerinde yer alan otel ve restoranlarda çalışmaya başlamışlardır. Yetkililerle yapılan mülakatlar ve merkezde yapılan gözlemlerden, kursiyerlerin genellikle Isparta, Denizli ve Muğla gibi çevre illerden geldiği, fakat son yıllarda Hatay, Gümüşhane, Düzce, Eskişehir, Kütahya, Karaman gibi illerden de gelenlerin olduğu

belirlenmiştir. Aynı zamanda gerek bina, gerekse binanın bulunduğu arsanın (400 m^2), eğitim faaliyetlerine dönük olarak son derece yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak kursiyerlerin uygulamalarına yönelik yeterli tesisin kentte bulunmaması diğer bir sorun olarak karşımıza çıkar.

Fotoğraf 3.6. Burdur Turizm Eğitim Merkezi.

Kentin kültürel fonksiyonunu oluşturan unsurlardan biri de şüphesiz kütüphanelerdir. Günümüzde 3 kütüphanenin yer aldığı Burdur kentinde, ilk kütüphanenin Muzafferiye Medresesiyle beraber aynı isimle açıldığı söylense de bilinen ilk kütüphane Sadrı Esbak Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi olup, Şeyh Sinan Mahallesi'nde Derviş Mehmet Paşa tarafından 1770 yılında kurulmuştur. Bu kütüphanede 1881 yılında 1260, 1898-1903 yılları arasında ise, 4500 kitabın varlığı bilinir.[176] Burdur'da ikinci kütüphane yine aynı yılda Recep Mahallesi'nde Çeşmeci Medresesi yanına Sadrazam Halil Hamid Paşa tarafından kurulmuştur. 1881 yılında 72, 1898-1903 yılları arasında 120 kitap mevcuttu. Üçüncüsü ise, 1818 yılında Divan Baba Mahallesi'nde, Hacı İsmail Ağa tarafından kurulmuş olup, 1898-1903 yılları arasında 3200 kitap bulunmaktaydı. Son kütüphane, 1822 yılında Hacı Ahmet Mahallesi'nde Şeyh Mustafa tarafından kurulan, Pirkulzade adıyla da anılan Küçük Şeyh Mustafa kütüphanesidir. Kütüphanede 1881 yılında 89, 1898-1903 yılları arasında ise 750 kitap mevcuttur.[177]

[176] Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:122.
[177] Uysal, M. A., 1998, a.g.e. s:123.

Anlaşıldığı kadarıyla 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında Burdur'da 4 kütüphane yer alırken, bunlardan özellikle Sadrı Esbak Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesinin yaklaşık 4500 civarındaki kitap varlığıyla oldukça zengin olduğu ortadadır. Diğerleri hakkında pek bir bilgi olmamasına karşın Sadrı Esbak Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi 1914 depreminde yıkılmıştır. Daha sonra kütüphane tamir edilerek hizmete sunulmuş ise de, pek uzun ömürlü olmamış, kütüphanenin medrese içinde yer alması ve Cumhuriyet'ten sonra medreselerin kaldırılması ile mevcut kitaplar Halkevine devredilmiştir. Halkevlerinin mallarının hazineye devredilmesi ile kitaplar maliyeye, oradan da Burdur Lisesi'ne verilmiştir.

1955 yılında özel idare, eski halkevinin üst katını kütüphane olarak kullanılması için Milli Eğitim Bakanlığı'na devretmiş ve Cumhuriyet döneminin ilk kütüphanesi kentte halkın hizmetine girmiştir (Fotoğraf 3.7). Hemen 1 yıl sonra Merkez Çocuk Kütüphanesi, 1973 yılında da Depremevleri Halk Kütüphanesi hizmete girmiştir. Günümüzde Burdur kentinde 3 yerleşik kütüphane ile İl Halk Kütüphanesine bağlı bir de gezici kütüphane mevcut olup, toplam 11 personel görev yapmaktadır. Gerçi personel yetersizliğinden dolayı, kütüphanenin cilt atölyesinin ve gezici kütüphanenin çalışmadığını da burada belirtmek gerekir.

İl Halk Kütüphanesi 2004 yılı itibariyle 45.704 esere sahip olup, yıllık okuyucu sayısı 21.910'dur. Merkez Çocuk Kütüphanesinde 2004 yılında 11.365 kitap mevcuttur ve yıllık okuyucu sayısı 67.673'e ulaşmıştır. Depremevleri Halk Kütüphanesi ise 2004 yılında bünyesinde 7292 kitabı barındırmış ve aynı yılda 4740 okuyucuyu kapılarını açmıştır. Buna göre 2004 yılında kent genelindeki okuyucu sayısı 78979'a ulaşmıştır. Burdur'daki kütüphanelerin okuyucu profiline bakıldığında, kütüphanelerin kent sınırları dışında fazla etkin olmadıkları, genellikle kent sakinlerine dönük hizmet verdikleri görülür.

Fotoğraf 3.7. 1955 yılında açılan Burdur İl Halk Kütüphanesi.

Kentteki kültürel fonksiyonların destekleyicisi olan müze, Hacılar Höyüğü'nde yapılan arkeolojik kazıları takiben, buradan çıkan eserlerin sergilenmesine yönelik olarak düşünülmüş, çevresindeki eski eserlerin Pirkulzade medresesinin ayakta kalan tek yapısı olan kütüphane binasında toplanarak koruma altına alınmış ve böylece müzenin ilk çekirdeği oluşturulmuştur. Müzenin teşhir salonlarının açılması 1969 yılında gerçekleşir. Günümüzde 50 binin üzerindeki eser sayısıyla ülkemizin ilk 10-15 müzesi içerisindedir. Müze 2001 yılı Kasım ayında başlayan yenileme çalışmalarından dolayı geçici olarak teşhire kapatılmıştır. Kapatılmadan önce 2001 yılının 10 aylık sürecinde 747'si yabancı olmak kaydıyla 8940 kişi müzeyi ziyaret etmişti. Bu durum 2000 yılında 418'i yabancı olmak kaydıyla 5129 kişiyle sınırlıdır. Özetle ifade etmek gerekirse, Müze yörenin neolitikten günümüze kadar gelen tarihsel birikimini belli bir noktada toplayan, günümüzde Burdur kentinin önemli kültürel çekim merkezlerinden birini oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.8). Diğer taraftan ziyaretçi profiline bakıldığında bu çekim alanına daha çok yabancı turistlerin dahil olduğu, dolayısıyla öğrencilerin dışında vatandaşlarımızın bu tür kültürel mekanlara pek rağbet etmediği anlaşılır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında, müzenin yeteri kadar tanıtılmamasının ötesinde, toplumun belleğinde kültürel çerçeveyi belirleyen kriterlerin akçal (parasal) değerlere indirgenmiş olması etkilidir. Dolayısıyla toplumda tarihi ve arkeolojik miras parasal getirisiyle ölçülmektedir.

Fotoğraf 3.8. Burdur Müzesi.

Kültürel fonksiyonun önemli bir unsuru olan basın-yayını temsil eden gazeteciliğin Burdur'daki başlangıcı 1933 yılında Gül mecmuasıyla başlamıştır. 1942 yılında çıkartılan Burdur Gazetesi'ni, Yeni Burdur, Bucak ve Fedai, Demokrat Burdur, Burdur'un Sesi, Yeni Turan ve Andımız gazeteleri takip etmiştir. 1967 yılına gelindiğinde bunlardan sadece Burdur'un Sesi ve Yeni Turan yayın hayatını sürdürmekteydi.[178] Günümüzde bu gazetelerden hiçbiri yayın hayatını sürdürmemektedir. Bugün Burdur kentinde yayın yapan en eski gazete 1954 yılında yayın hayatına başlayan Yeni Gün Gazetesi'dir. Günümüzde 5 gazete kentin yerel yayın organlarını oluşturmakla birlikte, bunlardan *Dikkuyruk* ve *Burdur Güneşi* haftalık yayınlanırken, *Burdur, Burdurlu'nun Sesi* ve *Yeni Gün* gazetesi günlük olarak yayınlanmaktadır. Burdur ve Yeni Gün gazetelerinin günlük tirajı 1000 civarında iken, diğerlerinin ise 500-700 arasında değişir. Bu gazeteler günlük olarak kente dağıldığı gibi, ilçelere de gönderilir. Gazeteler il sınırları dışında ya Ankara'daki Burdurlu siyasilere ve bürokratlara, ya da Antalya ve Denizli gibi komşu illerdeki Burdurlu abonelere ulaşmaktadır. Bunların dışında gazetelerin etki alanlarını kentle sınırlandırmak mümkündür. Gazetelerin dışında belediyenin faaliyetlerini ve kent gündemini yansıtan Belediye Bülteni, yıllık olarak Mesleki Eğitim Merkezi tarafından yayınlanan Eğitim-Kültür ve Sanat Dergisi olan *Mesem* kentin belli başlı yayın organlarını meydana getirir. Diğer taraftan gazete isimlerine bakıldığında, Burdur Gölü'nün ornitolojik özelliklerinin yerel basın organlarının isimlerine

[178] Burdur il Yıllığı, 1967, a.g.e. s:

yansıdığı ve dolayısıyla Dikkuyruk ördeğinin kent için bir imge durumuna geldiği de gözden kaçmamaktadır.

Günümüzde kentte yayın yapan herhangi bir yerel televizyon olmayıp, merkez köylerden dinlenebilen sadece 1 yerel radyo yayını mevcuttur. Bucak ilçesinden yayın yapan *Kanal 15* çevrenin yerel televizyonu olarak bu görevi üstlenmiştir. Buradan, Burdur'un kültürel bazı fonksiyonlar bakımından, idari açıdan kendisine bağlı ilçe merkezlerinin etki alanında olduğu sonucunu çıkarmak da mümkündür.

Burdur'da günümüzde kültürel fonksiyonu destekleyen biri belediye tarafından işletilen iki sinema yer alır. 200 kişilik tek salona sahip olan belediye sineması yıllık yaklaşık 30 bine varan seyirciyi ağırlarken, diğer sinemanın iki salonu olup yaklaşık yılda 27 bin kişiyi ağırlar. Her iki sinemaya da kent sınırları dışından özellikle merkez köyler, Bucak ve Isparta'dan seyircinin geldiği tespit edilmiş olmasına karşın, seyircilerinin büyük bir kesimini (%90'nını) üniversite öğrencileri oluşturur. Buradan da anlaşılacağı gibi, kültürel fonksiyonun önemli bir unsuru olan eğitim kurumları, kentlerde kültürel fonksiyonu meydana getiren diğer unsurların gelişmesinde son derece etkilidirler. Burada ayrıca vurgulamak yerinde olacaktır ki, özellikle küçük ve Burdur gibi orta büyüklükteki kentlerde bu etki çok daha hissedilir derecededir.

Kentte tiyatro faaliyetleri yok denecek kadar azdır. Bu nedenle müstakil bir tiyatro salonu yoktur. Belediye tarafından işletilen sinemanın diğer salonu zaman zaman Antalya Devlet Tiyatrosu ile Ankara Ekin Tiyatrosunun oyunlarına sahnelik eder. Yılda 10'a yakın oyunun sergilendiği Burdur'da yaklaşık 3000 seyircinin tiyatroya geldiği tespit edilmiştir.

Kentte kültürel fonksiyonu destekleyen geleneksel faaliyetlerden olan İnsuyu Kültür Sanat ve Spor Etkinlikleri, belirli dönemlerde ara verilse de 1979 yılından beri sürdürülmektedir. Bu yönüyle kentte uzun soluklu kültürel faaliyetlerden birini meydana getirir. Her yıl Ağustos'un 2. haftasında 3 ya da 4 gün süren etkinliklerin sanatsal faaliyetler kısmı İnsuyu Mağarası çevresinde gerçekleştirilirken, spor aktivitelerinin büyük bir kesimi ise kentte geçer. 2005 yılında 15.'si yapılan İnsuyu Kültür Sanat ve Spor Etkinlikleri Burdur'daki en önemli geleneksel kültürel faaliyettir. Yine Burfad (Burdur Folklor Araştırma Derneği) tarafından her yıl Mart ayında yapılan bahar etkinlikleri de yıllık olarak yapılan kültürel faaliyetler arasında yer alır. Halk müziği ve şiir dinletilerinin yapıldığı bu faaliyetlerde, ayrıca sportif yarışmalar ve görsel sanat gösterileri de yapılır. Burada en dikkat çekici ve olumlu

olarak belirlenen nokta, özellikle bahar etkinliklerinde şair ve yazarlardan bazı konukların davet edilerek halk ve öğrencilerle konuşma imkanının sağlanmasıdır.

Kentin kültürel fonksiyonuna yönelik bugüne kadar yapılan en önemli faaliyet, 16-19 Kasım 2005 tarihlerinde gerçekleştirilen I. Burdur Sempozyumudur (Fotoğraf 3.9). Yaklaşık 200 bildirinin sunulduğu sempozyum hem bilimsel yönden hem de kültürel yönden son derece etkili bir faaliyet olmuştur.

Fotoğraf 3.9. I. Burdur Sempozyumundan bir görüntü.

Kültürel fonksiyonu destekleyen en önemli unsurlardan bir de Burdur'a ait türküler, müzik aletleri ve halk oyunlarından meydana gelen orijinal yapıdaki Burdur folklorudur. Buna günlük yaşamdaki bir çok unsuru da eklemek mümkün olsa da en önemlileri bunlardır. Bu konuda bilhassa nefesli müzik aleti olarak tanınan *Sipsi* sadece Burdur'a has müzik aleti olup, folklorun orijinalliğini temsil eden iyi bir örnektir. Hatta 2005 yılı Mayıs ayında bütün bu folklorik unsurlar kullanılarak kent stadyumunda 20 bin 328 kişinin aynı anda oynadığı yöreye has halk oyunuyla bir Guinness Rekoru denemesi gerçekleştirilmiştir.

Birçok alanda olduğu gibi kentler gerek çeşitli tesisleri bünyesinde barındırmasından, gerekse aktivitelerin ortaya çıkışı noktasında sportif faaliyetler açısından da merkez olma özelliğindedirler. Diğer kültürel faaliyetlerde olduğu gibi sportif faaliyetler de kentlerde çeşitlilik göstermekte ve hatta bu çeşitlilik kentin büyüklüğüyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burdur'da 19. yüzyılın sonlarında eğlence amacıyla halk arasında yapılan güreş ve cirit müsabakaları bilinen ilk sportif faaliyetleri meydana getirir. Kuşkusuz ki bu tür

faaliyetler, tamamıyla halk eğlencesine dayanan, dar çaplı bir organizasyonla sürdürülmüş faaliyetlerdir. Bu amaçla ortaya çıkmış ilk resmi organizasyon ise, 1919 yılında Burdur'da kurulan İdman Cemiyetleri İttifakı'dır. Cumhuriyet'le birlikte aktiviteler, çeşitlenmiş ve kentin kültürel fonksiyonunu meydana getiren önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu alandaki aktiviteler 1923 yılında Yıldırım Spor Kulübü'nün futbol, voleybol, güreş dallarında faaliyet göstermesiyle devamlılığını sürdürmüştür. Burdur'da ikinci bir spor kulübü 1936 yılında Ateş spor adıyla kurulmuş fakat maddi yetersizliklerden dolayı Yıldırım Spor Kulübü'yle birleşmek zorunda kalmıştır. [179]

Günümüzde Burdur'da futbol başta olmak üzere basketbol, hentbol, avcılık, uzak doğu sporları ve atletizm gibi birçok alanda faaliyet gösteren 18 spor kulübü vardır. Bu kulüplerin 8'i Burdur'da bulunan kurum ve kuruluşlara aittir. Burada dikkati çeken en önemli husus, idari fonksiyonu meydana getiren kurum ve kuruluşların aynı zamanda kültürel fonksiyonu da desteklemesi, yani idari fonksiyonun diğer fonksiyonların gelişme göstermesinde etkili oluşudur.

Burdur'da öncelikle futbol olmak üzere, diğer spor dallarına yönelik tesisler mevcuttur. Bu aynı zamanda ülke genelinde olduğu gibi Burdur'da da spor aktiviteleri arasında futbolun öncelikli olduğu anlamına da gelir. Bunlardan kentin en büyük ve ilk kurulan spor faaliyet alanı olan Gazi Atatürk Stadı ilk göze çarpandır (Fotoğraf 3.10). 1955 yılında toprak futbol sahası olarak hizmete girmiştir. Stad 1 çim, 1 toprak saha ve kiremit irmiğinden yapılmış atletizm pisti ve yaklaşık 5000 kişilik tribün kapasitesine sahiptir. Stadyum yanında yer alan Gazi Atatürk Spor Salonu ise, kentin tek kapalı spor salonu olarak 1974 yılında hizmete girmiştir. Basketbol sahası, güreş antrenman alanı, ağırlık çalışma salonları ile 6 giyinme odası, spor kitaplığı ve halk oyunları çalışmalarının yapıldığı *fuaye* katı bulunur. Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı bir başka tesis Kışla Mahallesi'nde yer alan 21446 m^2'lik bir alanda kurulu 1 çim ve 1'de toprak olmak üzere, 2 futbol sahasıdır. Saha 1995 yılından bu tarafa lojman ve 6 giyinme odasıyla hizmet vermektedir. Yine bunlara 1 açık basketbol sahası, güreş eğitim ve atış poligonunu merkezlerini de eklemek yerinde olacaktır. Kentte farklı kuruluş ve okullara ait spor faaliyet alanları da mevcut olup, bunlardan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin bünyesinde bulunan spor salonu ve Meslek Yüksek Okuluna ait açık basketbol sahaları ilk göze çarpanlardır. İlk ve ortaöğretim

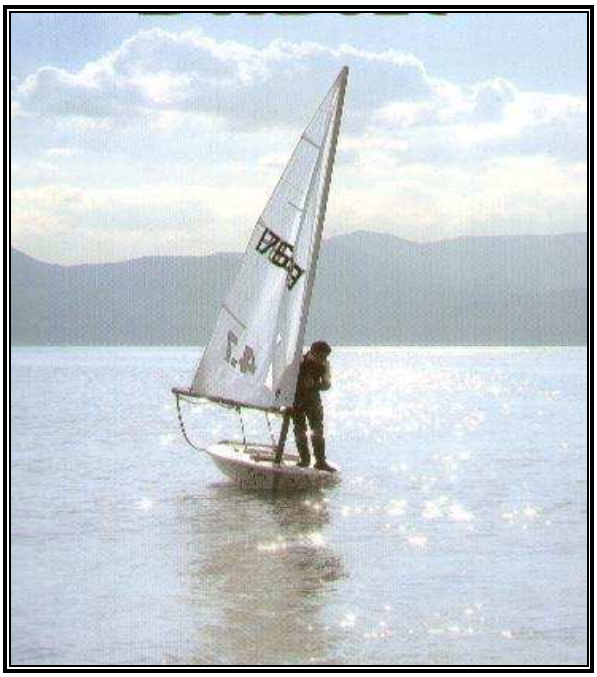
[179] Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, s: 215.

kurumlarına ait alanların yanında, belediyeye ait 2 semt futbol sahası ve 2 halı saha kentteki spor faaliyetlerine hizmet vermektedir.

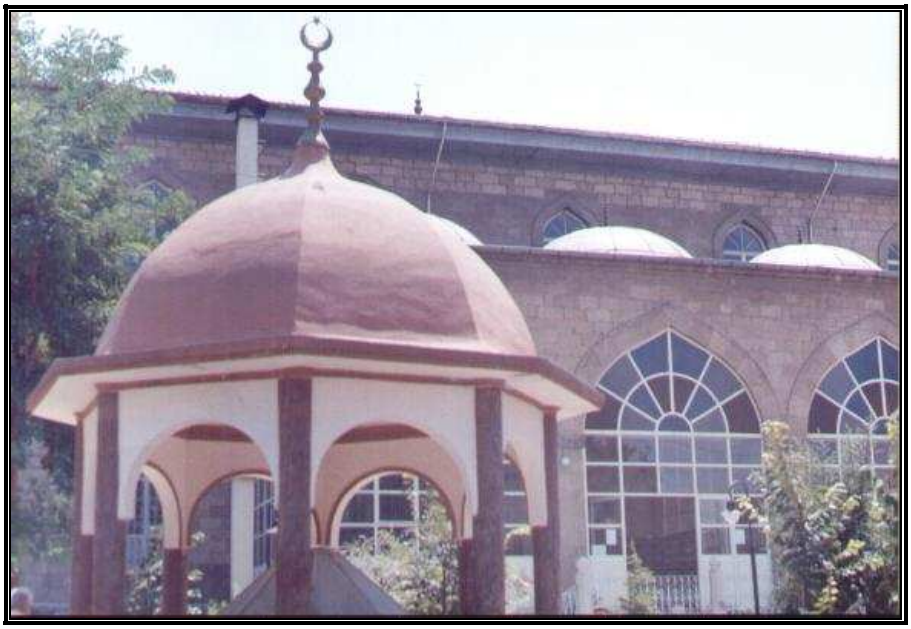
Fotoğraf 3.10. Burdur Gazi Atatürk Stadı.

Günümüzde Burdur'da Türkiye 3. futbol liginde mücadele eden bir futbol takımının da bulunduğunu burada belirtmek yerinde olacaktır. Bunların dışında Burdur Gölü'nde su sporlarına yönelik yelken, kayık gibi bazı spor dallarının geliştirilmeye çalışıldığı bilinmekle beraber, bu alandaki çalışmaların yetersiz olduğu gözlenmiştir (Fotoğraf 3.11). Burdur Gölü'nde su sporlarının gelişimine yönelik en büyük adım yeni kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi bünyesinde Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksek Okulu'nun açılması olacaktır. Bu yönde gerçekleştirilecek atılımlar, su sporlarının ve diğer spor dallarının gelişmesini sağlamasının yanında, Burdur Gölü'nün su sporları merkezi haline gelmesi ve bu alanda tanınmasında etkili olacaktır. Günümüze kadar Akdeniz Üniversitesi Sosyal Tesisleri olarak kullanılan eski Çendik Oteli ve otelin plajında, bu konuda yeterli alt yapının var olduğu gözlenmiştir. Buranın Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'ne devir edilmesiyle birlikte su sporlarına yönelik olarak kullanılması yerinde olacaktır. Nihai olarak, günümüzde Burdur'daki sportif faaliyet ve aktivitelerden doğan fonksiyonel etki alanının büyük oranda kent ve merkez köylerle sınırlı olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 3.11. Birçok su sporuna uygun olan Burdur Gölü'nde yapılan yelken sörfü (Burdur Valiliği).

Kültürel fonksiyonu oluşturan din öğesini temsil eden mimari, kentlerin çekirdeğini oluşturduğu gibi, bazen de kentlerin kimliğini temsil eden bir imge de olabilmektedir. İslam kentlerinde cami ve mescitler bu görevi üstlenmiş olup, minareler ve camiler bazı kentlerin insan hafızasına yansıyan en önemli imgeleridir. Hatırlanacağı üzere, Burdur'un kentsel gelişimi 14. yüzyılda inşa edilen Ulu Cami çevresinde şekillenmiş ve yine neredeyse 19. yüzyıla kadar devam eden yatay gelişiminde cami ve mescitlerin çevresinde oluşmuş mahallelerin etkisi büyüktür. Nitekim kentin çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami çevresinde, tipik Osmanlı ve İslam kent dokusunu bulmak mümkündür. Bu sebeple Burdur için Ulu Caminin tarihi ve manevi değerinin yanında, günümüzde simgesel olarak da ayrı bir değeri vardır (Fotoğraf 3.12). Diğer taraftan kentlerdeki kültürel fonksiyonun öğesi olan dinin kente yansıması olan camiler, Osmanlı ve İslam kentlerinin en belirgin nişanesidir. Günümüzde kentte 20'si tarihi olmak üzere, 68 cami kültürel fonksiyonun dini öğesini yaşatmaktadır.

Fotoğraf 3.12. Burdur kentini simgeleyen dini yapılardan olan Ulu Cami'den bir görünüm

Kentteki dernek, vakıf ve diğer sivil toplum örgütlerinin varlığı, çeşitliliği de kentteki kültürel fonksiyonu ve onun etki sahasının tespitinde bir belirteç olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde özellikle demokratik toplumlarda bireylerin sivil toplum örgütlerine olan yaklaşımı ve katılımı, sosyal ve kültürel hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak görülmekte ve hatta bu katılımın sayısal oranı da toplumların kültürel seviyesini belirlemektedir. Herhangi bir kentteki sivil toplum örgütlerinin sayısı, çeşitliliği ve bunların kent nüfusuna göre oranı, kent toplumunun profilini çizdiği gibi, aynı zamanda kentin kültürel fonksiyonunun belirleyici kriterlerinden biri haline gelmektedir. Elbette ki bu dernek, vakıf ve diğer sivil toplum örgütleri ülke ve dünya çapında faaliyet gösteren bir teşkilatın temsilciliği şeklinde olduğu gibi, yerel düzeyde faaliyet programına sahip bir teşkilat da olabilir. Bu konuda ülkemizdeki sorun, üye sayısına ve bunların niteliklerine yönelik yeterli istatistiki verilerin olmayışıdır.

Buna göre, Burdur'da yerel ve ulusal çapta faaliyet gösteren 187 dernek, 4'ü özel 9'u kamu vakfı olan 13 vakıf, 19 sendika temsilciliği ve 10 odanın varlığı söz konusudur. Fonksiyonel etki yönüyle ele alınacak olursa, yerel bazda faaliyet gösteren cami yaptırma ya da Şirinevler Mahallesi okul ve öğrencilere destekleme derneği gibi örgütlerin etki alanları kent ve merkez köylerle sınırlı kalırken, özellikle sendikalar ya da lions kulübü gibi ulusal çapta faaliyet gösteren örgütlerin etki alanları ise, il yönetim sınırları içerisindedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Burdur'da hizmetler fonksiyonunu meydana getiren en önemli öğe kültürel fonksiyondur. Başta eğitim olmak kaydıyla kültürel fonksiyonu meydana

getiren bütün öğeler ve buralarda istihdam edilen çalışan sayısı dikkate alındığında, Burdur rahatlıkla eğitim-kültür kenti olarak adlandırılabilir. Zira günümüzde kentte sadece ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında istihdam edilen personel sayısı 1318'i bulmaktadır ki, bu değer 2000 yılı toplam çalışan sayısının (19584) %6,7'sini oluşturur. Bu değerlendirmeye kültür fonksiyonunu oluşturan kütüphane, müze, gençlik ve spor müdürlüğü ve özel dershanelerde istihdam edilenler de katıldığında 2000'i aşacağı kesindir.

Kentin kültürel fonksiyonun gelecekte Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin tam olarak faaliyete geçmesiyle daha belirgin bir şekilde ön plana çıkması beklenmektedir. Üniversite ve öğrencilerine yönelik eğlence, yeme-içme, barınma, kitap satış merkezleri ve diğer sosyal faaliyet alanları daha da artacaktır. Dolayısıyla kent bütün yönleriyle üniversiteye göre şekillenmeye başlayacak ve böylece kültürel fonksiyon kentin gelişimine yön veren hakim fonksiyon durumuna gelecektir. Yine günümüzde kültürel fonksiyon içinde son derece zayıf olan yerel televizyon, tiyatro, ve sportif faaliyetler de üniversite sayesinde gelişme gösterecektir.

3.2.1.3. Sağlık Fonksiyonu

Kentlerin kır yerleşmelerinden ayrılmasında, kentlere bağlı bir sahanın ortaya çıkmasında ve bu saha içersinde kentin merkezi özelliği kazanmasında etkili faktörlerden biri de sahip oldukları sağlık fonksiyonudur. Kentin büyüklüğüyle orantılı olan, bu fonksiyon, her türlü sağlık problemine dönük birimlerin eklenmesiyle çeşitlenerek gelişme gösterdiği gibi, bu alanlarda meydana gelen ihtisaslaşmayla da önemi artar. Kentlerdeki sağlık fonksiyonunu destekleyen diğer bir unsur da, aynı alanda uzmanlaşmış birçok doktorun ve sağlık kuruluşunun varlığıdır. Dolayısıyla sağlık hizmeti almak isteyen kişilerin bu konuda seçme şansına sahip olması, kentlere merkezilik özelliği kazandırmaktadır. Zira bunlar, nüfusun büyüklüğüne, diğer bir değişle talebe göre ortaya çıkacak olan gelişmelerdir. Bilindiği üzere bazı belli başlı ameliyatlar ya da organ nakilleri, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi, ülkemizin başlıca büyük kentlerinde yapılabilmektedir. Yine kırsal alanlarda çoğu zaman uzman doktor bulunamazken, kentlerde aynı uzmanlık alanında birçok uzman doktor bulmak mümkündür. Bütün bunlara ek olarak, özellikle ülkemizde daha çok devlet tarafından yürütülen sağlık hizmetlerinin genellikle il ve ilçe gibi merkezlerde toplandığı bilinmektedir.

Bu yönüyle bir il yönetim merkezi olan Burdur, büyük oranda devlet destekli, bunun yanında özel bazı girişimlerin de olduğu sağlık fonksiyonuna sahip bir kenttir. Günümüzde kentte yer alan devlet hastanesi, kadın doğum ve çocuk hastalıkları hastanesi, verem savaş

dispanseri, ana çocuk sağlığı ve aile planlama merkezi, halk laboratuvarı, 6 sağlık ocağı ve 2 özel poliklinik, 36 eczane ve 1 ecza deposu bulunmaktadır.

Burdur'da sağlık hizmetlerine yönelik ilk ciddi çalışma, 1920-1921 yılında 25-30 yataklı *Memleket Hastanesi*'nin açılmasıyla başlamıştır. 1933-1934 yıllarında inşasına başlanan Devlet Hastanesi, 1940 yılında hizmete girmiştir. Aynı yılda bir dahiliye uzmanı, bir idare müdürü ve yeteri sayıda hemşirenin tayin edildiği hastane, 1945-1946 yıllarından itibaren Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanmıştır. Hastane 1952 yılında 100, 1966 yılında da 300 yatak kapasitesine ulaşmıştır. 1971 yılında meydana gelen depremde büyük oranda zarar gören hastanenin 400 yataklı yeni binasına yönelik çalışma 1976 yılında başlamıştır. Hastane 1991 yılında 300 yataklı olarak hizmete girmiş ve günümüzde de bu kapasiteyle hizmet vermektedir (Fotoğraf 3.13). Burdur'daki sağlık kuruluşları içerisinde en kapsamlı olanı Burdur Devlet Hastanesi'dir. Tam teşekküllü olan hastanede, 2004 yılı itibariyle 129'u doktor, 288'i ebe, hemşire, sağlık memuru ve 286'sı diğer personel olmak üzere, toplam 460 personel görev yapmaktadır. Hastanede 2004 yılı verilerine göre, 26 serviste 301.932 poliklinik hizmeti verilmiştir. Aynı yıl bu servislerde yatan hasta sayısı ise 13.089 civarında olup, bu hastaların hastanede ortalama yatış süresi 5.3 gün, yıllık yatak kullanma oranı da 69.2'dir. Bunların yanında 2004 yılı içersinde hastanede yapılan büyük ameliyat 2438, orta 1466, ve küçük ameliyat 506 olmak kaydıyla toplam 4410 cerrahi operasyon yapılmıştır.

Fotoğraf 3.13. Burdur Devlet Hastanesi

Burdur il genelinde Burdur Devlet Hastanesi'yle birlikte Bucak, Gölhisar ve Yeşilova'da olmak kaydıyla toplam 4 devlet hastanesi vardır. Bunlardan sadece Burdur Devlet Hastanesi'nin tam teşekküllü olmasından dolayı, fonksiyon alanı hemen hemen bütün il genelidir. Diğer bir ifadeyle, hastane 2000 yılı genel nüfus sayımına göre, 256803 nüfusa hizmet vermektedir.

Burdur'da yer alan diğer bir yataklı sağlık kurumu, Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'dir. 1968'de SSK Isparta Hastanesi'ne bağlı sağlık istasyonu olarak kurulan hastane, 19 Şubat 2005 tarihinde Burkent Devlet Hastanesi, 1 Haziran 2005'de yani yaklaşık 3.5 ay sonra 95 yataklı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'ne dönüştürülmüştür. Kazandığı bu yeni işleviyle kentin ilk ve tek ihtisas hastanesi konumundadır. Buradan 1968'de SSK Isparta Hastanesi'nin fonksiyonel etki sahasında olduğu, fakat zamanla bağımsız bir sağlık kuruluşu haline gelerek bu etki alanından çıktığı anlaşılmaktadır. SSK Hastanesi iken 2004 yılı verilerine göre, 75 yataklı, yılda 90.353 poliklinik hizmetinin verildiği ve 2120 hastanın yattığı bir hastaneydi. Yine büyük, orta ve küçük olmak üzere yılda 744 cerrahi operasyon yapılmaktaydı. Günümüzde 95 yataklı olan hastanede, meydana gelen dönüşüme bağlı olarak yatak kapasitesinin de %26.6 oranında arttığı anlaşılmaktadır (Tablo3.15).

Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi kentin Yeşilova çıkışında, karayolunun güneyinde yer almaktadır. Aslında bulunduğu yer itibariyle hastanenin uygun bir yerde konuşlandırıldığı söylenebilir. Kent merkezinden uzak, dolayısıyla sakin, ağaçlık ve havadar bir yer olduğu için hasta tedavisine daha uygun görünmektedir. Hastane yeni kurulduğundan dolayı buraya ait istatistiki veriler de kısa sürelidir. Buna göre hastanede 01.06.2005 ile 24.06.2005 tarihleri arasında yani 24 günlük süreçte 5491 poliklinik hizmeti verilmiş, 84 ameliyat yapılmıştır. Yine aynı süreçte 336 hasta yatmış ve 86 doğum gerçekleştirilmiştir. Hastane ilin tek kadın doğum ve çocuk hastalıkları hastanesi olduğundan, fonksiyonel etki sahası il genelidir (Tablo3.15).

Yetkililerle yapılan mülakatlardan, SSK Hastanesi'nden Kadın Doğum ve Çocuk hastalıkları Hastanesi'ne dönüştürülen bu sağlık kuruluşu dönüşüm sürecinden dolayı gerek personel, gerekse tıbbi alet ve araç-gereç yönüyle acil ihtiyaçlarının olduğu belirlenmiştir.

Fotoğraf 3.14.Burdur Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi.

Son yıllarda kentte devlete ait yataklı sağlık kuruluşlarının yanında, bunlar kadar kapsamlı ve donanımlı olmasa da, yataklı özel sağlık kuruluşlarının da ortaya çıkmaya başladığı görülür. Buradan kentin sağlık fonksiyonunun zamanla daha da güçlendiği anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki Özel Uzman Doktorlar Polikliniği olup, 3 yataklı bir sağlık kuruluşudur. 5 polikliniğin yer aldığı bu kuruluşta günde 25-35 arasında hastaya hizmet verilmektedir. Gerektiğinde hastaların 24 saate kadar yattığı poliklinikte bir de diş ünitesi vardır. Özel Uzman Doktorlar Polikliniği sahip olduğu özelliklerle büyük oranda kent içine hizmet veren bir sağlık kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer özel sağlık kuruluşu ise, 2005 yılında kurulan 10 yataklı Dünya Tıp Merkezi'dir. Kuruluşta 5'i uzman olmak kaydıyla 18 doktor ile 67 personel hizmet vermektedir. Günde yaklaşık 150-200 hastaya hizmet veren kuruluş, mevcut haliyle 2. basamak sağlık kuruluşu niteliğindedir. Bunların dışında kuruluşun il genelinde özellikle kırsal kesimde yürüttüğü anket çalışmalarıyla da ilin sağlık profilini belirlemeye dönük projeleri vardır. Bütün bu özellikleri ve hasta profillerine bakıldığında, il geneline yönelik hizmet verdiği anlaşılmaktadır.

Burdur'da yer alan özel ve devlete ait 4 sağlık kuruluşundan alınan verilere göre kentte, toplam 408 yatak, 129 doktor, ve 288 ebe, hemşire ve sağlık memurunun bulunmaktadır (Tablo 3.15.). Buna göre, kent nüfusu baz alındığında yatak başına 155.3 kişinin, doktor başına, 492.1 kişinin, ebe, hemşire ve sağlık memuru başına ise, 220 kişinin düştüğü ortaya çıkmıştır. Sağlık ocaklarında görev yapan doktorlar da değerlendirmeye

alınacak olursa, doktor sayısı 151'e yükselmekte ve doktor başına 419.6 kişi düşmektedir. İlk bakışta bu değerler yeterli gibi görünebilir. Fakat ilde sadece Burdur Devlet Hastanesi'nin tam teşekküllü olması fonksiyon alanının büyük oranda il geneline hitap etmesine yol açmakta, dolayısıyla değerlendirmenin il nüfusuna göre yapılması gerektiğini akıllara getirmektedir. 2000 yılı genel nüfus sayımında 256803 olan il nüfusu baz alındığında yatak başına 629.4 kişinin, doktor başına 1700.6, sağlık memuru, ebe ve hemşire başına ise, 891.6 kişinin düştüğü görülür. Bu oranlama, yatak ve doktor başına düşen kişi sayısının çok fazla olduğunu, diğer bir ifadeyle mevcut durumuyla Burdur'da var olan sağlık kuruluşlarının il nüfusuna yeterli gelmediğini göstermektedir. Bu konuda yeni devlet yatırımlarından daha çok, özellikle özel sağlık kuruluşlarının sayılarını ve kapasitelerini artırmaları yönünde olanaklar sağlanması daha yerinde olacaktır.

Burdur'daki yataklı sağlık kuruluşlarının fonksiyon alanları incelendiğinde, genellikle il geneline hitap ettiği görülür. Başka bir değişle, bölgesel anlamda bir etki söz konusu değildir. Aksine bu konuda Burdur kenti, Antalya ve Isparta'da yer alan üniversite ve diğer ihtisas hastanelerinin etkisi altındadır. Özellikle Akdeniz ve Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastaneleri ile Isparta Şevket Demirel Kalp ve Damar Hastalıkları Hastanesi, Isparta Askeri Hastanesi ve Eğirdir Kemik Hastalıkları Hastanesi bölgesel anlamda etkiye sahip olan genel ya da ihtisas hastaneleridir. Bilakis bütün bu bilgilere dayanılarak Isparta'nın sağlık fonksiyonu yönüyle çevresindeki diğer kent merkezlerini de kapsayacak şekilde çekim gücüne sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Sağlık kuruluşlarının oluşturduğu bu etki sahasının yanında, özellikle Denizli, Antalya ve Isparta gibi komşu kentlerde uzman doktor sayısının fazla olmasıyla bağlantılı olarak, Burdur ili kırsal kesiminden özel muayenehane hizmeti almak için bu kentlere doğru bir hareketin olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu konuda genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Yeşilova, Karamanlı, Tefenni ve Gölhisar gibi ilçeler böyle bir hizmeti daha çok Denizli ve Antalya'dan almayı tercih ederken, Bucak ve Kemer gibi ilçe merkezleri ve köylerinde oturanlar ise, bu konuda daha çok Antalya'yı tercih etmektedirler. Adı geçen kentlerin bu ilçeler açısından daha kolay ulaşılabilir olmasının yanında, asıl temel etken, bu kentlere göre Burdur'da özel muayene hizmeti veren uzman doktor sayısının daha az olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bu konuda hastaların seçme şansı Burdur'da daha azdır. Kent sakinleri ise bu konudaki seçimlerini daha çok Isparta yönünde kullanmaktadırlar.

Bunların dışında, ülke genelindeki merkezlerle Burdur kenti arasındaki ilişkiye bakıldığında, Burdur'un özellikle İzmir ve Ankara'nın etkisi altında kaldığı görülür.

Tablo 3.15. Burdur'daki Yataklı Sağlık Kuruluşlarının Yatak ve Personel Durumu (2004).

Kuruluşun Adı	Kuruluş Yılı	Yatak Say.	Doktor Say.	Sağ. Mem. Hemşire, Ebe Say.	Diğer Personel
Burdur Devlet Hastanesi	1940	300	66	229	165
Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi (önceki SSK hastanesi)	1968'de SSK olarak 2005	95	36	59	41
Özel Uzman Doktorlar Polikliniği	1999	3	9	-	13
Özel Dünya Tıp Merkezi	2005	10	18	-	67
TOPLAM	**-**	**408**	**129**	**288**	**286**

Kaynak: Kuruluşlardan Derlenmiş Dokümanlardan Hesaplanmıştır.

Yataklı sağlık kuruluşlarının dışında Burdur'da, kentin değişik yerlerine dağılmış 6 Sağlık Ocağı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, Verem Savaş Dispanseri ve Halk Sağlığı Laboratuvarı yer alır. Bütün bu kurumlarda 22 doktor, 115 sağlık memuru, hemşire, ve ebe çalışmaktadır. Bu gibi sağlık kuruluşlarının kentte yer alması, kentin sağlık fonksiyonu üzerinde önemli bir etkiye neden olmuştur. Fakat bu kuruluşların bir kısmının etki sahası kent ve yakın çevresiyle sınırlıdır. Özellikle bu konuda sağlık ocaklarının hizmet alanı sadece kent ve çevresinden oluşmaktadır. Fakat bunun yanında Halk Sağlığı Laboratuvarı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ile Verem Savaş Dispanseri il geneline yönelik hizmet verdiklerinden dolayı, fonksiyonel etki sahaları il yönetim alanıdır (Fotoğraf 3.15). Verem Savaş Dispanserliği'nde 2004 yılı süresince, tedavisi devam edenlerle birlikte toplam 8200 kişi muayene olurken, bu değer Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Baştabipliği'nde ise 28737'e ulaşmıştır (Tablo 3.16).

Tablo 3.16. Burdur'daki Diğer Sağlık Kurumlarının Personel Durumu (2004).

Kuruluşun Adı	Kuruluş Yılı	Doktor Sayısı	Sağ. Mem. Hemşire, Ebe Sayısı	Diğer Personel
1 nolu Sağlık Ocağı	1983	3	25	4
2 nolu Sağlık Ocağı	1987	5	23	3
3 nolu Sağlık Ocağı	1992	3	17	4
4 nolu Sağlık Ocağı	1994	3	21	2
5 nolu Sağlık Ocağı	1999	1	10	1
6 nolu Sağlık Ocağı	2004	-	3	3
A. Çocuk S. Ve Aile P.		5	11	5
Verem Savaş Dispanseri	1953	2	5	2
Halk Sağlığı Lab.	1968	-	-	12
TOPLAM		**22**	**115**	**36**

Kaynak: Kuruluşlardan Alınan Dokümanlardan Derlenmiştir.

Fotoğraf 3.15. Burdur Verem Savaş Dispanseri.

Kentte sağlık fonksiyonunu meydana getiren kurumlarda toplam 1284 kişinin istihdam edildiği dikkati çekmektedir. 2000 yılı itibariyle kentte çalışan nüfusun %6.5'ini bu alanda çalışanlar meydana getirir. Buna 36 eczane ve sağlık müdürlüğünde çalışanların da eklendiği düşünülürse, genel hizmetler içersinde kültürel fonksiyondan sonra kentte en fazla istihdamı sağlık fonksiyonu sağlamaktadır.

Özellikle devlet hastanesi başta olmak üzere, kentteki yataklı sağlık kuruluşlarından alınan verilere göre, trafik kazaları dışında solunum, sindirim, üro-genital, kemik-kas sistemlerinde görülen hastalıkların yanında hipertansiyon, şekerli diyabet gibi hastalıkların il genelinde görülme sıklığının fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu hastalıkların görülme sıklığının fazla olması ile ilin doğal ve beşeri coğrafi özellikleri arasında anlamlı bir bağlantı yoktur. Bu konuda göze çarpan hastalıklar Brüselloz ve Kanserdir. Bunlardan ilki yılda yaklaşık 50 kişide görülen ve tedavi süresi hayli uzun olan *Brüselloz* yani *Malta Humması*'dır. Hastalığın büyük oranda sağlık şartlarına uygun olmayan süt ve süt ürünlerinden kaynaklandığı dikkate alınırsa, il genelinde yoğun olarak sürdürülen hayvancılık faaliyetleriyle bağlantılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, hastalığın görülme sıklığı, il genelinde sürdürülen hayvancılık faaliyetinin yoğunluğuyla doğrudan orantılıdır. Bu konuda özellikle kırsal kesimde yapılan süt ve süt ürünleri üretimine yönelik gerekli denetim mekanizmalarının etkin hale getirilmesiyle, üretim belli bir standarda ulaştırılmalıdır.

Bu konuda dikkat çeken ikinci hastalık nefes borusu, bronşlar ve akciğer kanseri olup, 1999 ile 2003 yılları arasında il genelinde görülen 375 kanser vakasının 59'unu (%15.7'si)

akciğer kanseri meydana getirmekte ve diğer kanser türleri içersinde başta gelmektedir. İl genelinde akciğer kanserini 41 vakayla mesane, 38 vakayla meme ve 25 vakayla mide kanseri takip eder. Akciğer kanseri vakalarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 1999'da 9, 2000'de 11, 2001'de 13, 2002'de 15, 2003'de 11 akciğer kanseri vakası görülürken, 2004 yılında devlet hastanesinde kanser tedavisi gören 110 kişinin neredeyse yarısı bu hastalıktan şikayetçidir. İl genelinde hastalığın ortaya çıkışı, daha çok asbest maddesinin varlığına bağlanmaktadır. İl genelinde olmasa da, kırsal yerleşmelerde kökleri eskiye dayanan bir gelenek olarak, konutların duvar ve tabanlarının asbestli toprakla sıva ya da badana yapılması ve bu işlemin yılda birkaç defa tekrarlanması, bu hastalığın en önemli nedenlerinden biri olduğu düşüncesini desteklemektedir. Günümüzde konut yapımında kullanılan malzemelerin değişmesi, bu konuda önemli bir gelişmedir. Fakat kırsal kesimde yaşayan nüfusun bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması, konuyla ilgili bilimsel çalışmaların ve bilgilendirme konusunda bazı organizasyonların hayati gereklilik taşıdığı kanaatini bizde uyandırmıştır.

3.2.1.4. Ulaşım-İletişim Fonksiyonu

Ulaşım fonksiyonunun özünü oluşturan ulaşım faaliyetleri meydana getirdikleri istihdamdan çok sanayi, tarım, ticaret, yönetim, turizm ve güvenlik gibi fonksiyonların alt yapısını oluşturduğu için kent yerleşmeleri açısından son derece önemlidir.[180] Kentler coğrafi konumları itibariyle ulusal ya da uluslar arası yolların kavşağında yer almasalar bile, ulaşım fonksiyonu yönüyle kendisine bağlı olan etki alanı için merkez özelliği gösteren yerleşmelerdir. Bu yönüyle Burdur, gerek kent olarak ve gerekse il yönetim sahası olarak ülkemizin güney kıyıları ile iç kesimlerini bağlayan karayollarının geçtiği alanda yer alır. Buna ek olarak, 1936 yılında Gümüşgün-Burdur arasındaki hattın tamamlanmasıyla hizmete açılan demiryolu ulaşımını da bu fonksiyona dahil etmek gerekmektedir. Kentte 2000 yılı sayımına göre, 974 kişi ulaşım fonksiyonunda istihdam edilmiş olup, bu değer çalışan nüfusun %4.9'unu meydana getirir. Bu bağlamda, Burdur'un ulaşım fonksiyonunu karayolu, demiryolu ve kısmen havayolu bağlantısıyla kentler arası ulaşım, kentle yakın çevresindeki yerleşmeler arasındaki ulaşım ve kent içi ulaşım olarak üzere, 3 başlık altında ele almak yerinde olacaktır.

Araştırma sahasında yer alan ilgili devlet kuruluşlarından alınan verilere göre, Burdur il sınırları içersinde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hizmet ağına dahil, 360 km'si devlet yolu, 193 km'si ise il yolu olmak kaydıyla 553 km asfalt yol bulunmaktadır. Yine buna ek

[180] Koca, H., 2005, a.g.e. s:130.

olarak, İl Özel İdaresi Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü hizmet alanında 1236 km'si asfalt, 592 km'si stabilize ve 182 km'si tesviye yol olmak üzere toplam 2010 km köy yolunun varlığı söz konusudur. Karayolları Genel Müdürlüğü hizmet sınırında olan devlet yolları 12 m genişliğinde iken, il yolları 10 m genişliğindedir.

Kentin ulaşım fonksiyonu, kentler arası karayolu ulaşımında Antalya-Burdur-Afyon ya da Burdur-Isparta bağlantısını oluşturan D650 devlet karayolu dikkat çeken bir öneme sahiptir. Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, D650 devlet karayolu, 1995-1996 yıllarında ulaşıma açılan ve Burdur'u devre dışı bırakarak Isparta-Antalya bağlantısını sağlayan D685 karayolunun açılmasından sonra, kıyı ile Göller Yöresi arasındaki bağlantıyı sağlayan tek yol olma özelliğini kaybetmiştir. Yine 1999-2000 yıllarında ulaşıma açılan ve Konya-Seydişehir-Manavgat güzergahından Antalya'ya ulaşan D695 karayolunun devreye girmesi de, D685 karayolu kadar olmasa da benzer bir olumsuz etki yaratmıştır. Özellikle Doğu Karadeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'ndeki merkezlerden, Antalya yönünde yolcu taşımacılığı yapan otobüs işletmeleri, mesafeyi kısalttığı için bu iki yolu tercih etmeğe başlamışlardır. Fakat ülkemizin batı yarısından özellikle Batı Karadeniz, Marmara ve Ege Bölgeleri'nde yer alan merkezlerden Antalya yönünde yolcu taşımacılığı yapan otobüs işletmecileri için halen D650 karayolu vazgeçilmez bir güzergahtır. Turizmle bağlantılı olarak ortaya çıkan insan taşımacılığının yanında bu güzergah, Antalya Limanı'ndan dolayı tarihin belirli dönemlerinde olduğu gibi günümüzde de çeşitli malların taşındığı ticaret yolu olarak işlev kazanmıştır. Bu konuda çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi, özellikle Anadolu Selçuklu Devleti zamanında bu güzergahta yoğun bir ticaretin yaşandığı bilinmektedir. Bu ticaret özellikle 1230'lardan itibaren Antalya-Alanya limanları ile Sinop-Samsun arasında gelişme göstermiştir. Bu dönemden günümüze kadar gelen süreçte, çeşitli nedenlerle karayolunun ticari hacminde meydana gelen değişmelere bağlı olarak, önem derecesinde bazı düşüşler olsa da, ticari değerini koruduğu söylenebilir.

Günümüzde kent ile D650 devlet karayolunun kesişme noktası, kentin kuzey doğu yönünde başlamakta, doğu ve güney doğu yönünde devam etmektedir. Yolun Kışla Mahallesi ile Necati Bey Mahallesi arasındaki yaklaşık 6 km'lik bölümü öncelikle çevre yolu olarak yapılmış, fakat 1971 yıllından itibaren kentin yolun doğu tarafına sıçramasıyla kent içerisinde kalmıştır. Bu karayolunu 2005 yılında, Burdur-Çeltikçi arasında günde 5633 aracın, Burdur-Isparta kavşağı arasında ise, 5364 aracın kullandığı tespit edilmiştir (Tablo 3.17.). Yol bugüne kadar kentin büyümesinde bir çekim merkezi konumunda olmuştur. Günümüzde de bu

özelliğini sürdürmektedir. Konut ve sanayi alanlarının yanında özellikle son zamanlarda kentin şehirler arası otobüs terminalinin de bu yolun kenarına getirilmek istenmesi bunu kanıtlayan gelişmelerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, gelecekte kentin kuzey doğu yönünde gelişimi ancak D650 karayolu boyunca gerçekleşebilecektir. Şimdiden öngörülebilir ki, bu yönde meydana gelebilecek kentsel gelişimle beraber birçok önemli sorun da ortaya çıkacaktır.

Fotoğraf 3.16. D650 karayolunun kent içerisinden geçen çevre yolu kesimi ve M. Akif Ersoy Mahallesi'ni kente bağlayan yaya üst geçiti.

Tablo 3.17. D650 Karayolunun Burdur-Çeltikçi ve Burdur-Isparta Kavşağı Bölümlerindeki Günlük Araç Sayısı (2005).

Burdur-Çeltikçi Arası		**Burdur-Isparta Kavşağı Arası**	
Taşıt Türü	**Taşıt Sayısı**	**Taşıt Türü**	**Taşıt Sayısı**
Otomobil	3490	Otomobil	3072
Orta Yüklü Tic.Taşıt	291	Orta Yüklü Tic.Taşıt	269
Otobüs	262	Otobüs	302
Kamyon	1287	Kamyon	1374
Kam,+Römork Çek.+ Yan Röm.	303	Kam,+Römork Çek.+ Yan Röm.	349
TOPLAM	**5633**	**TOPLAM**	**5364**

Kaynak: www. kgm.gov.tr

Öte yandan, çevre yolunun kentin içinden geçen bölümü, Mehmet Akif Ersoy Mahallesi ile kent bağlantısının sağlanmasını zorlaştırmakta; kentteki günlük hayatın akışını aksatmakta ve zaman zaman çeşitli sorunlara neden olmaktadır.

Burdur'da yolcu taşımacılığı başta olmak üzere, kentler arası ulaşımın önemli bir bölümü karayoluyla sağlanır. Bu amaca yönelik olarak günümüzde kent içerisinde kalmış olan şehirler arası otobüs terminalinde, 63 seyahat acentesi hizmet vermektedir. Buradan

karayolu ile ülkemizin bütün il merkezlerine ulaşmak mümkündür. Özellikle Akdeniz, Metro, Pamukkale, Kamil Koç gibi firmaların İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya yönünde seyahat eden otobüsleri 30-45 dk aralıklarla Burdur terminaline giriş-çıkış yapmaktadır. Antalya ile ülkemizdeki diğer önemli merkezler arasında bir ara durak vazifesi gören Burdur şehirler arası otobüs terminaline, günlük olarak giriş-çıkış yapan otobüs sayısı yaklaşık 100'dür (Fotoğraf 3.17). Tabi ki bu sayı, turizm aktivitesine bağlı olarak yıl içerisinde mevsimlere göre değişiklik gösterir. Antalya'nın daha çok deniz ve kumsal turizmiyle ön plana çıkması, yaz mevsiminde buraya yapılan otobüs seferlerinin sayısını artırmakta ve buna bağlı olarak, yaz aylarında terminale giriş-çıkış yapan otobüs sayısı 150'yi bulurken, kış mevsiminde 60-70'e kadar gerilemektedir. Terminalde yapılan gözlemlerden, kentin en fazla etkileşimde bulunduğu merkezler Antalya, Isparta, Ankara, İzmir, İstanbul ve Bursa'dır. Hatta bahsi geçen bu merkezlere yönelik otobüslerin dışında yine bu merkezlerden özellikle Isparta ve Antalya'ya her 15 dk'da bir minibüs ve midibüs seferleri yapılmaktadır. Özellikle Antalya'ya bu şekilde sefer yapan 32 minibüs mevcuttur. Buna dayanarak, kentin bu iki merkezle olan etkileşiminin, diğerlerine göre daha yoğun olduğu rahatlıkla söylenebilir. Doğal olarak bunda, Antalya ve Isparta'nın Burdur kentine yakın olması en başta gelen etkendir (Tablo 3. 18).

Tablo 3.18. Burdur'un Bazı İl Merkezlerine Olan Uzaklığı.

İl Merkezi	Uzaklık (km)	İl Merkezi	Uzaklık (km)
Ankara	423	Antalya	122
İstanbul	603	Denizli	151
İzmir	370	Isparta	51
Bursa	415	Muğla	213
Adana	672	Afyon	166
Konya	315	Mersin	609
Eskişehir	302	Erzurum	1246

Kaynak: www. kgm.gov.tr

Antalya, Isparta ve Uşak gibi belirli yakın merkezlere ulaşım hizmeti veren Burdur Birlik firmasının varlığı bilinmekle birlikte, ülkemizin birçok kesimine ulaşım hizmeti sağlayan Burdur menşeli bir firmanın bulunmaması oldukça şaşırtıcı bir durumdur. Bunda, Burdur kentinin önemli merkezler arasında ara durak vazifesi görmesi ve bunun sonucunda ülkemizin hemen her kesiminden gelen büyük firmaların buradan geçiyor olması etkilidir. Diğer taraftan il genelinde ve kentte gerekli sermaye birikiminin olmayışı da göze çarpan başka bir etkendir. Fakat her ne sebepten kaynaklanırsa kaynaklansın özellikle üzerine basarak belirtmek gerekir ki, Burdur kentinin D650 karayolunun sunduğu ulaşım potansiyelini kentteki fonksiyonların gelişimi, diğer bir değişle kentin gelişimi açısından gereği kadar değerlendirdiği söylenemez.

Fotoğraf 3.17. Burdur Şehirlerarası Otobüs Terminali.

Terminalin kent içerisinde kalmış olması, otobüslerin yaklaşık 5 km'lik yolu kent yerleşim alanında kat etmesine, ve böylece kent trafiğinin aksamasına yol açar. Bu konuda özellikle terminal ile Antalya çevre yolu arasındaki bağlantıyı sağlayan yolun önemli bir bölümünün Burdur Çayı vadisini takip ediyor olması, sorunu daha da büyütmektedir. Yol, akarsuyun oluşturduğu menderesler ve yerleşim yerinin tarihi olmasına bağlı olarak virajlı ve otobüs gibi ağır vasıtalara göre son derece dardır. Bu nedenle otobüslerin kent içerisine girişini engel olacak olan yeni terminalin yapımına hız verilmelidir.

Gerek ülke genelinde, gerekse Burdur'da şehirler arası karayolu ulaşımında kamyon ve TIR.'larla yapılan taşımacılık, önemli bir yere sahiptir. Bu konuda kentte faaliyet gösteren 6 kamyoncu kooperatifi ve 3 nakliye firmasıyla Burdur, çevresine göre önemli bir yerdedir. Kamyoncu kooperatifleriyle yapılan mülakatlardan, 180 kamyonun bu alanda çalıştırıldığı ve genellikle şeker, kereste, tarım makineleri, meşrubat ve çimento hammaddesi taşıdıkları belirlenmiştir. Bunların dışında yine merkezi Burdur'da olan 3 nakliye firmasına bağlı 275 frigorifik donanımlı TIR.'ın ülke genelinde yaş sebze-meyve, et, tavuk ve süt ürünlerini taşıdıkları tespit edilmiştir. Kış mevsiminde ülkemiz için önemli bir meyve-sebze üretim merkezi olan Antalya'nın Burdur'a yakın olması, taşınan yükün bir kısmının yaş meyve-sebze olmasında son derece etkilidir. Yine Burdur'un, ülkemizin günlük süt üretiminin yaklaşık %2'sini karşılayacak bir süt üretim merkezi özelliği göstermesi de bunda etkilidir. Nakliyat firmaları, Burdur'da üretilen sütü dışarıya naklettikleri gibi, ülke çapında faaliyet gösteren Ülker, Danone ve Banvit gibi firmaların ürünlerini de taşımaktadırlar. Burada ayrıca Bucak

ilçe merkezinin de kamyon varlığı yönünden karayolu yük taşımacılığında ayrı bir merkez özelliği gösterdiğini belirtmek yerinde olacaktır.

Kentin ulaşım fonksiyonunu kentler arası yük ve yolcu taşımacılığı yönüyle destekleyen ve dolayısıyla kenti diğer merkezlere bağlayan ikinci bir ulaşım sistemi de demiryolu taşımacılığıdır. Burdur'da demiryolu ulaşımı, 1911 yılında inşa edilen Aydın-Eğirdir hattına bağlı olarak 26 Mayıs 1936 yılında Gümüşgün-Burdur hattının hizmete açılmasıyla başlar. Aslında Antalya'ya kadar uzatılması amaçlanan demiryolu hattı, özellikle 1950'li yıllardan sonra ülke ulaşım sistemlerine yönelik oluşturulan politikalarda karayollarına daha fazla ağırlık verilmesi ve demiryollarının önemsenmemesi nedeniyle bir türlü gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle Devlet Demiryolları Burdur İstasyonu, demiryolu ulaşımında ülkemizin güney batısındaki son noktayı teşkil eder. Bu nedenle Antalya ile iç kesimler arasındaki yük ve yolcu taşımacılığının, Burdur-Antalya arasındaki bölümü karayoluyla devam etmek zorunda kalmıştır. Bu noktada Burdur kenti demiryolu-karayolu bağlantısını sağlamasından dolayı, kıyı ile iç kesimlerin bağlantısında kilit bir rol üstlenmiştir. Bu durum, Isparta-Antalya arasındaki D685 karayolunun 1996 yılında açılmasıyla değişmiş ve Burdur bu özelliğini Isparta kentiyle paylaşmaya başlamıştır.

Demiryolu ulaşım imkanının 1936 yılında Burdur'a gelmesi, Burdur'un kentleşme sürecinde önemli bir yer teşkil eder. Bu konuda özellikle iki nokta göze çarpar ki, bunlardan ilki, karayollarının ve motorlu kara taşıtlarının yetersiz olduğu bu dönemde kentin demiryolu ulaşım sistemine dahil edilmesi, ulaşım fonksiyonu üzerinde olumlu bir etki oluşturmuştur. Diğer bir ifadeyle, Burdur kenti dönemin şartlarına göre ülke içersinde kolay ulaşılabilen kentlerden biri haline gelmiştir. Ulaşım fonksiyonunda meydana gelen bu gelişme belli bir dönem içerisinde kentte sanayi, ticaret ve askeri gibi diğer fonksiyonların gelişimine zemin hazırlamıştır.

Diğer taraftan özellikle istasyon, kentin konut alanlarının genişlemesinde bir çekim merkezi özelliği göstermiş ve kentin bu yönde büyümesine yol açmıştır. Nitekim Cumhuriyet Meydanı ile İstasyon arasında açılan İstasyon Caddesi, kentin en önemli akslarından birini oluşturmuştur. Günümüzde hükümet konağı ve adliyeyle birlikte üniversite öğrencilerine yönelik kafeterya türü eğlence mekanlarının toplandığı alan olarak karşımıza çıkan İstasyon Caddesi, kent yaşamındaki önemini ve canlılığını sürdürmektedir.

İl sınırları dahilinde 16 km uzunluğunda ana hat, 2.5 km uzunluğunda da tali hat olmak üzere toplam 18.5 km demiryolu hattı bulunur. Ayrıca 6 adet yol, 1 başrampa, 2 rampa

(yükleme ve boşaltma için) ve 4 hizmet binasının bulunduğu Burdur Garı'nda toplam 64 kişi istihdam edilmiştir (Fotoğraf 3.18).

Burdur Garı'ndan elde edilen verilere göre, 1999-2004 yılları arasında 6746 vagonda 127.167 ton yük ile yine aynı dönemde 290.239 yolcunun taşındığı bilinmektedir (Tablo 3.19.). Buradaki yük taşımacılığı genellikle fayans, kömür, askeri yük ve demirden oluşmakla birlikte, bunlara ek olarak özellikle Burdur Şeker Fabrikası'nda üretilen şeker ve küspenin de belli bir bölümü demiryolları vasıtasıyla taşınmaktadır. Özellikle 2005 yılı ortasına kadar demiryollarıyla Bandırma Sığırcı İstasyonu'ndan Burdur ve Antalya'ya 1500 ton seramik ve fayans, Ereğli'den 3850 ton taş kömürü, Tunçbilek'ten 2750 ton linyit, 160 ton askeri malzeme ve İsveç'ten 25 ton ithal çelik halat getirilirken, yine Burdur'dan Halep ve Şam'a 280 ton peynir suyu taşınmıştır.

Tablo 3.19. 1999-2004 Yılları Arasında Burdur Garı Vasıtasıyla Taşınan Yük ve Yolcu Miktarı.

	Giden Yük		**Gelen Yük**		**Taşınan Yolcu**
Yıl	**Vagon sayısı**	**Yük Miktarı (ton)**	**Vagon sayısı**	**Yük Miktarı (ton)**	**(Kişi)**
1999	10	85	1145	19794	90958
2000	77	720	1040	17709	56758
2001	66	550	700	13269	42755
2002	595	1264	1333	24028	21748
2003	116	3059	941	21694	42677
2004	275	13459	448	11536	35343
TOPLAM	**1139**	**19137**	**5607**	**108030**	**290239**

Kaynak: TCDD Burdur Gar Müdürlüğü Dokümanlarından Derlenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi, 1936'da demiryollarının Burdur'a gelişi Burdur'un ulaşım fonksiyonu açısından dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bu konuda 4 Kasım 2004 tarihi de diğer bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Zira bu tarihten itibaren demiryollarıyla Burdur'dan diğer merkezlere olan yolcu taşımacılığı ekonomik olmadığından dolayı kaldırılmıştır. Bu tarihe kadar, 2'si Isparta'ya olmak üzere günde 4 tren Burdur'dan hareket etmekteydi. Bunlardan 1'i Isparta'dan İzmir'e giden Göller Ekspresine, Gümüşgün istasyonunda, diğeri ise, yine Gümüşgün İstasyonunda Isparta'dan gelen trenle birleşerek Karakuyu İstasyonunda Denizli-İstanbul arasında çalışan Pamukkale Ekspresine eklenirdi. Bu tarihten sonra yolcu taşımacılığı, İstanbul-Denizli arasında çalışan Pamukkale Ekspresine Burdur-Dinar-Burdur arasında kiralanan otobüs aracılığıyla sağlanırken, yine Basmane-Isparta arasında çalışan Göller Ekspresine yönelik Burdur yolcularının ulaşımı da Burdur-Gümüşgün-Burdur arasında kiralanan otobüslerle sağlanmaya başlamıştır.

Fotoğraf 3.18. Burdur Garı.

Burdur'dan doğrudan demiryollarıyla yolcu taşımacılığının mümkün olmaması, diğer bir ifadeyle, demiryolunda yolcu taşımacılığının ancak karayolu bağlantısıyla yapılabilmesi, kentin ulaşım fonksiyonunda gerileme meydana geldiğini göstermektedir. Aslında demiryollarına olan bu talebin azalması bütün yurt çapında görülen bir durumdur. Özellikle 1950'lerden günümüze kadar devam eden süreçte, karayollarına yönelik yatırımlar artarken, demiryollarının önemsenmemesi zaman içersinde demiryollarına olan yolcu talebini azaltmıştır. Yani sorun sadece Burdur ve çevresine ait bir sorun değildir. Günümüzde ülkemizde sürdürülen birçok tren seferi ekonomik olmaktan çıkmış olmasına rağmen, gerek siyasi, ve gerekse stratejik sebeplerden dolayı seferler devam etmektedir. Bütün bunlar göz önüne alınarak ülke çapında demiryollarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların hızlı bir şekilde yapılması gerekir.

Burdur'da bu sorunun çözümüne yönelik olarak, ekonomik olmayan tren seferlerini tekrar başlatmak yerine, çevre illeri de kapsayacak şekilde yapılabilecek yeni yatırımlarla durum çözüme kavuşturulabilir. Buna yönelik daha önceki yıllarda (1970) yapılması planlanan Antalya demiryolu hattının hayata geçirilmesi ya da turizme dönük seferlerin başlatılması daha doğru olacaktır. Tabi ki bunun için de demiryolu altyapısının ülke çapında iyileştirilmesi temel gerekliliktir.

Kentin ulaşım fonksiyonunda ve özellikle şehirlerarası ulaşımda 3. halkayı hava ulaşımı ve buna bağlı olarak da Süleyman Demirel Hava Alanı oluşturur. Aslında Isparta il sınırları içersinde yer alan havaalanı, Burdur kentiyle doğrudan bağlantılı değildir. Fakat

havaalanının her iki kente de 32 km mesafede yer alması, bu iki kentin ulaşım fonksiyonunu destekleyici rol oynamasına neden olmuştur. Alan 1997 yılında hizmete açılmış, normal şartlarda 24 saat sivil hava ulaşımına açıktır. 2006 yılına kadar günlük uçak seferlerinin yapılmadığı havaalanı, genellikle yaz mevsiminde turizmden dolayı Antalya'da havaalanının yoğun olduğu gün ve dönemlerde ya da Hac dönemlerinde kullanılmıştır. Havaalanına 2005 yılında iniş-kalkış yapan toplam uçak sayısı 160, gelen ve giden toplam yolcu sayısı da 4048'dir. 2006 yılına kadar gerek günlük seferlerin yapılmaması, gerekse kentte herhangi bir temsilciliğinin olmaması nedeniyle, Süleyman Demirel Havaalanı'nın Burdur kentinin ulaşım fonksiyonuna herhangi bir etkisi söz konusu değildi. Araştırma sahasında yapılan son etütlere göre, 2006 yılının başından itibaren özel havayolu şirketlerine ait uçakların haftada 3 gün İstanbul'a uçtuğu ve 14 Nisan 2006 tarihinden itibaren ise haftada 6 gün İstanbul'a uçuşların yapılacağı belirlenmiştir. Bu bağlamda, kentte havayolu şirketlerine ait temsilciliklerin ve bilet satış yerlerinin ortaya çıktığı, bunlara ek olarak uçuş saatlerinde havaalanına otobüs servislerinin yapılmaya başladığı tespit edilmiştir. 2006 yılına kadar havayolu ulaşımında tamamen Antalya Havaalanı'na bağımlı olan Burdur kenti, Süleyman Demirel Havaalanı'nda haftanın belli günlerinde tarifeli uçuşların başlamasıyla bu bağımlılıktan kurtulmuştur. Bu aynı zamanda kentin ulaşım fonksiyonunun gelişimi açısından son derece önem arz etmektedir. Sonuçta kentte az da olsa bazı kişilerin havayolu ulaşımında istihdam edilmiş olması bu gelişimi göstermektedir. Öte yandan kentin ülkemizde en başta gelen bedelli askerlik merkezi olması, diğer bir ifadeyle kentin askeri fonksiyonu ulaşım fonksiyonunu meydana getiren bütün öğeleri desteklediği gibi, bilhassa havayolu ulaşımının son yıllarda gelişme göstermesinde önemli rol oynamaktadır.

Burdur'da kentler arası ulaşımın yanında, kentin ulaşım fonksiyonunun önemli bir bölümünü il içi ulaşım meydana getirir. İl içi ulaşım tamamıyla karayoluyla sağlanmakta olup, il toprakları içerisinde sadece 16 km.'lik bir uzunluğa sahip olan demiryollarının bu konuda bir etkinliği yoktur. Burdur il sınırları içersinde, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hizmet ağına dahil, 360 km'si devlet yolu, 193 km'si ise il yolu olmak kaydıyla 553 km asfalt yol bulunmaktadır. Yine buna ek olarak, İl Özel İdaresi Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü hizmet alanında 1236 km'si asfalt, 592 km'si stabilize ve 182 km'si tesviye yol olmak üzere toplam 2010 km köy yolunun varlığı da söz konusudur. Bunun % 61.4 gibi büyük çoğunluğunun asfalt olması köylerin ulaşılabilirliği açısından olumlu olarak görünmektedir (Tablo 3.20.). Bu konuda Burdur il genelindeki köy yolları incelendiğinde

gerek yeryüzü şekilleri ve gerekse buna bağlı olarak yol yapım ve asfaltlama çalışmalarında Söğüt, Akdağ ve Katrancık dağlık kesimlerinde yer alan köyler dışında çok büyük bir sorunun olmadığı göze çarpar. Özellikle Ağlasun, Kemer ve Yeşilova'ya bağlı bazı köyler dağlık alanlarda yer almalarından dolayı, yollarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu alanlarda birçok köy yolu vadileri takip etmek zorunda kalması nedeniyle yeterli genişlikte değildir. Dağlık alanlarda topografyadan kaynaklanan bu durumun ulaşımda aksamalara neden olmasa da, ulaşım faaliyetlerini zorlaştırdığı tartışma götürmez bir gerçektir.

Tablo 3.20. Burdur İlindeki Köy Yollarının Durumları (2004).

	Asfalt	**%**	**Stabilize**	**%**	**Tesviye**	**%**	**Toplam**	**%**
1. Derece	958	47.6	263	13	31	1.5	1252	62.2
2. Derece	278	13.8	329	16,3	151	7.5	758	37.7
TOPLAM	**1236**	**61.4**	**592**	**29.4**	**182**	**9.05**	**2010**	

Kaynak: Karayolları 134. Şube Şefliği (Burdur).

Elbette burada, ilçe merkezlerini il merkezine bağlayan yolları, şehirlerarası yollardan tamamen ayrı olarak düşünmek, yani sadece il içerisindeki ulaşımı sağlayan yollar olarak değerlendirmek doğru bir çıkarım olmaz. Çünkü il içerisinde ilçe merkezleri ile il merkezini birbirine bağlayan yollardan bazıları aynı zamanda şehirler arası yolları da oluşturmaktadır. Burdur-Çeltikçi-Bucak ve buradan Antalya bağlantısını sağlayan D650 karayolunun yanında, Burdur ile Karamanlı, Tefenni, Çavdır, Gölhisar, Altınyayla ilçeleri arasında bağlantının kurulduğu karayolunun aynı zamanda Burdur-Fethiye bağlantısını da sağlaması bunu gösterir niteliktedir. Yine, İzmir-Denizli-Antalya yolunun Acıpayam ilçe merkezi sonrasındaki bölümü bu konuda örnek olarak gösterilebilir. Nitekim Çavdır-Altınyayla arasında trafik yoğunluğunun günlük 3000 araç civarında olması, bu yolun Burdur kentini ve ilini bir turizm merkezi olan Fethiye'ye bağlamasının yanında, İzmir'den gelen hattın buradan devam etmesiyle açıklanabilir (Tablo 3.21.). Ayrıca burada belirtmek yerinde olacaktır ki, Yeşilova, Karamanlı, Tefenni, Gölhisar ve Çavdır ilçe merkezleri ve bunlara bağlı köylerin birçok konuda Denizli ve çevresiyle sıkı ilişkiler kurmasında buradaki karayolu ulaşım ağının etkisi büyüktür. Çalışmanın diğer bölümlerinde de ele alınacağı gibi, bu ilçe merkezleri ve bunlara bağlı köyler, idari hizmetler dışında, sağlık, eğitim ve ticari birçok hizmeti Denizli'den sağlamaktadırlar.

Tablo 3.21. Burdur İl Sınırları İçerisinde Yer Alan Bazı Karayolu Güzergahlarının Günlük Trafik Yoğunluğu (2004).

Taşıt Türü	Hacılar-Karamanlı	Çavdır-Altınyayla	Tefenni-Çavdır	Yeşilova-Denizli
Otomobil	824	2042	794	670
Orta Yüklü Ticari Taşıt	85	229	102	93
Otobüs	29	115	30	23
Kamyon	289	494	249	174
Kamyon+Röm. Çekici+Yan Römork	59	91	60	17
TOPLAM	**1286**	**2971**	**1235**	**977**

Kaynak: www.kgm.gov.tr

İl içi ulaşımda ilçe merkezlerinin Burdur kentine olan uzaklıkları 126 km (Altınyayla) ile 29 km (Ağlasun) arasında değişmekle birlikte ilçe merkezlerinden günlük olarak Burdur'a minibüs ve midibüs türünde vasıtalarla ulaşım sağlanır (Tablo 3.22.). İlçelerden gelen araçların toplanma yeri yine şehirlerarası otobüs terminali olup, terminalde yapılan mülakat ve gözlemlerden, ilçelerden Burdur'a yapılan minibüs sefer sayılarının aynı olmadığı ve bu konuda en fazla seferin Bucak'tan yapılırken, en az seferin ise Kemer'den yapıldığı tespit edilmiştir. Çeltikçi üzerinden Bucak'a, Karamanlı, Tefenni, Çavdır ve Gölhisar üzerinden Altınyayla'ya ve Yeşilova'ya yarım ya da saatte bir sefer yapılmasına karşın, Kemer ve Ağlasun'a ise günde sadece birkaç seferin yapıldığı belirlenmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, bu konuda asıl belirleyici unsur, ilçe merkezinin Burdur'a olan uzaklığı değil, ilçe merkezini Burdur'a bağlayan yolun aynı zamanda şehirlerarası yol statüsünde olup olmadığı ve yol üzerinde yer alan yerleşme sayısıdır. Çünkü seferlerin yoğun olarak yapıldığı ilçe merkezleri bu tür bir yol üzerinde yer alan yerleşme sayısı ve büyüklüğüyle ilgilidir. Bucak-Çeltikçi-Antalya, Yeşilova-Denizli, Karamanlı-Altınyayla hattındaki ilçeler ise Fethiye yolu üzerinde yer almakta ve bu ilçe merkezlerine sefer yapan araçların birçoğu aslında şehirler arasında da çalışmaktadırlar. Bu da bu hattaki yolcu sayısını ve aynı zamanda sefer sayısını artırmaktadır. Burdur şehirler arası otobüs terminalinde yapılan çalışmalardan ilçelerden günlük olarak Burdur'a yaklaşık 120 araç gelmesine karşın, bu değerin Salı günlerinde kentte kurulan pazardan dolayı artış gösterdiği de bilinen bir gerçektir.

Tablo 3.22. İlçe Merkezlerinin Burdur Kentine Olan Uzaklıkları.

İlçe Merkezi	Mesafe (km)	İlçe Merkezi	Mesafe (km)
Ağlasun	29	Gölhisar	108
Altınyayla	126	Karamanlı	64
Bucak	46	Kemer	58
Çavdır	92	Tefenni	71
Çeltikçi	30	Yeşilova	60

Kaynak: www.kgm.gov.tr

İlçe merkezlerinden olan bu yolcu hareketliliğinin yanında, günümüzde Burdur merkez ilçeye bağlı 51 köy yerleşmesinin 24'ünden günlük olarak Burdur'a minibüs seferlerinin yapıldığı tespit edilmiştir (Tablo 3. 23.). Genellikle kentteki kurum ve kuruluşlarda çalışan işçi ve memurların günlük geliş-gidişlerine yönelik olan bu seferler, günlük ihtiyacını karşılamak ya da sağlık, eğitim ve resmi işlemler gibi hizmetlerden yararlanmak amacıyla gelenlere de hitap etmektedir. Bu şekilde kente günlük olarak sefer yapan 50 minibüsün olduğu belirlenmiştir. Merkeze bağlı köylerin diğer yarısından ise, haftada en az bir kez olmak üzere 2-3 günde bir sefer yapılır. Özellikle Salı günleri, Burdur kentinde kurulan pazardan dolayı bütün köylerden ve hatta ilçelere bağlı bir çok köyden bile minibüs seferi yapılmaktadır. Bu konuda özellikle Yeşilova ilçesine bağlı Sazak, Yarışlı ve Bademli gibi köylerden minibüs seferleri yapılmaktadır. Günlük ihtiyaçların karşılanmasının yanında, köyde üretilen çeşitli ürünlerin satılmak üzere pazara getirilmesi, bunda en önemli etkendir. Köylerden gelen minibüslerin kent içerisindeki tek toplanma alanı pazar yerinin garajıdır (Fotoğraf 3.19). Bu nedenle burası, kentin ulaşım fonksiyonuna yönelik kullanılan alanlarından birini meydana getirirken, aynı zamanda şehirlerarası otobüs terminalinden sonra, kentte ikinci bir terminal özelliği göstermektedir. Yine kentin ulaşım fonksiyonuna dair Salı günlerinde ortaya çıkan bir başka husus; ürettikleri ürünleri pazara getiren birçok köylünün bu ürünleri traktör vasıtasıyla getirmesidir. Bu amaçla yapılan gözlemlerde Salı günlerinde çevre köylerden pazara yaklaşık 50 traktör gelmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, Burdur'un ulaşım fonksiyonunu belirlemeye yönelik çalışmalarda, sadece otobüs ve minibüslerin hesaba katılması yeterli değildir. Bunun yanında burada da görüldüğü gibi, kırsal kesimde önemli bir ulaşım aracı olarak kullanılan traktörleri de göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır.

Tablo 3.23. Burdur Kentine Günlük Minibüs Seferi Olan Merkeze Bağlı Köyler ve Kente Olan Uzaklıkları

Köy	Mesafe (km)	Köy	Mesafe (km)
Kozluca	57	Erikli	45
Düğer	31	Büğdüz	22
Kavacık	39	Çallıca	40
Ulupınar	46	İlyas	46
Başmakçı	49	Hacılar	25
Aziziye	47	Halıcılar	17
Bozlar	50	Kuruçay	17
Yarıköy	26	Taşkapı	17
Yazıköy	23	Gökpınar	16
Yassıgüme	22	Bereket	25
Suludere	15	A. Müslümler	34
Kayaaltı	19	Karakent	32

Kaynak: Araştırma Sahasında Yapılan Gözlem ve Mülakatlardan.

Araştırma sahasında yapılan gözlem ve mülakatlardan, kentin sanayi fonksiyonuyla bağlantılı olarak, Burdur il sınırları dışından Dinar (Afyon), Isparta ve Korkuteli'ne bağlı (Antalya) bazı köylerden gelen organize sanayi bölgesinde yer alan tekstil fabrikalarında çalışan işçilere yönelik günlük otobüs seferlerinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 3.19. Köylerden gelen midibüs ve minibüsler pazar yerinin garajında toplanmaktadır.

Kentin ulaşım fonksiyonunun önemli bir bölümünü de kent içi ulaşım oluşturmaktadır. Burdur'da kent içi toplu ulaşımın geçmişi incelendiğinde, ilk toplu ulaşımın 1971 yılında taksi dolmuş seferleriyle başladığı dikkati çeker. Kente dair birçok gelişmenin yaşandığı ve kentin yenilenmesine neden olan 1971 depremi, kent içi ulaşım faaliyetleri açısından da bir başlangıç noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolmuş taksi uygulaması 1997 yılına kadar devam etmiş ve bu yılda 44 otobüsle özel halk otobüsleri şehir içi toplu ulaşımda kullanılmaya başlamıştır. 2005 yılı itibariyle kent içi ulaşımında, 40-50 yolcu kapasiteli 50 özel halk otobüsü hizmet vermiş ve bu alanda 60'a yakın kişi istihdam edilmiştir. Özel halk otobüsleri kent içerisinde belediyenin fen işleri yanında yer alan şehir içi özel halk otobüsleri kooperatifinde toplanır (Fotoğraf 3.20). Burası bütün hatlar için başlangıç ve bitiş noktası niteliğinde olmasa da, kent içi ulaşımda hizmet veren araçlar için toplanma ve koordinasyon yeri özelliği göstermektedir. Kent içi toplu ulaşımda önemli bir yeri olan özel halk otobüslerinin hizmet verdiği 3 ana hat mevcut olup, bu hatlar zaman ve ihtiyaca bağlı olarak 7 tali hatla desteklenmiştir. Böylece gün içersinde kent yaşamının değişen ihtiyaçlarına yönelik bir kent içi ulaşım sistemi oluşturulmuştur (Tablo 3.24.). Ana hatlar üzerindeki otobüs

seferleri gün içerisinde sabah saat 6'dan 19'a kadar devam eder. Bu saatten sonra saat 24'e kadar bütün hatlarda sadece 11 nöbetçi otobüs hizmet vermektedir.

Fotoğraf 3.20. Özel halk otobüsleri kooperatifi.

Kent içerisindeki otobüs güzergahlarında, 1 nolu hattın tek, 2 nolu hattın ise, 6 tali hatla desteklendiği görülür. Bunda en önemli etkenler, 3 ana hat dışında kalan güzergahlardan yolcu talebinin az olmasıdır. Bunun yanında, tali güzergahları meydana getiren mahalle ya da semtlerin genellikle kentin genel uzanışı olan kuzeydoğu-güneybatı yönünün tersine kentin güney yada kuzey uçlarında yer aldığı dikkati çekmektedir. M. Akif Ersoy, Necatibey, Karasenir ve Hızırilyas mahalleleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Buna tüm güzergahlardaki otobüslerin mutlaka kent merkezinden geçme gerekliliği de eklenince mesele daha iyi anlaşılmaktadır. Öyle görünüyor ki, kentin fizyonomisine uygun olarak kent yaşamı, genel olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde gelişme göstermiş cadde ve sokak sistemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Kentin 1950'den günümüze kadar ki gelişimini incelendiğinde de benzer bir tablo ortaya çıkar.

Daha önce de belirtildiği gibi, otobüs güzergahlarının başlangıç ve bitiş noktaları, kentin genel uzanış yönüne uygun olarak gelişme göstermiş cadde ve sokak sistemleriyle paralellik arz eder. Aslında bu uzanış depresyonun genel uzanış yönü olan kuzeydoğu-güneybatı doğrultusuna uygun olarak ortaya çıkmıştır (Harita 3.3.). Gerek bu uzanışa bağlı olarak ve gerekse kentteki genel hizmet fonksiyon alanlarının dağılışına bağlı olarak güzergahlar arasında kesişen noktalar bulunmaktadır. Özellikle Gazi Caddesi, Cumhuriyet Meydanı ve Alay kavşağı bu konuda ilk göze çarpanlardır.

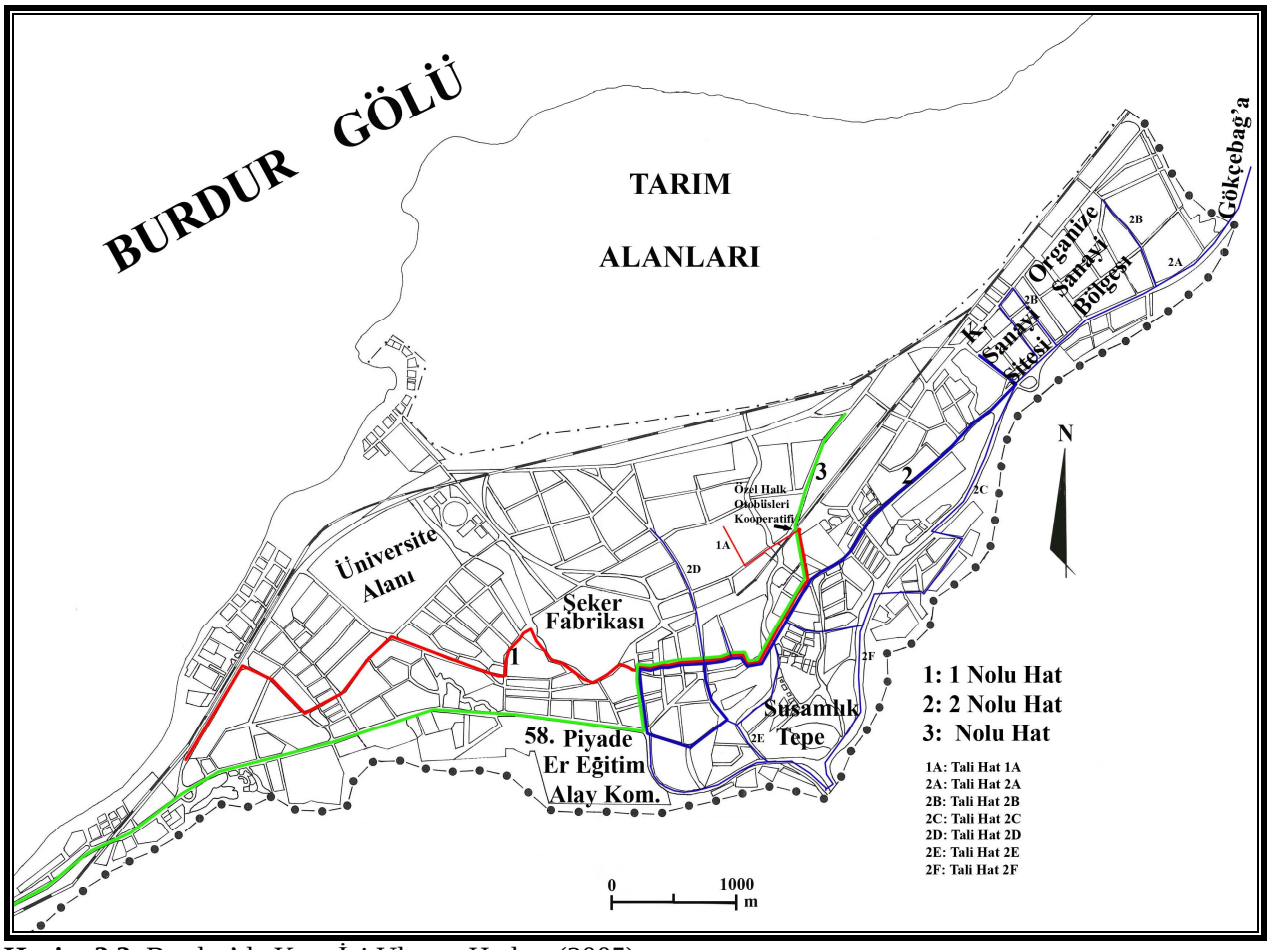
Kent içi ulaşımdaki bu genel işleyişe ek olarak, mücavir alan içerisinde yer alan Askeriye ve Gökçebağ köyleri ile mücavir alana dahil olmayan fakat önemli sanayi kuruluşlarının faaliyet gösterdiği Çendik köyünün de bu güzergahlara dahil edildiği dikkati çekmektedir. Buradan adı geçen köylerin kentsel alan sınırlarına dahil olmasalar da, günlük hayatta kentle sıkı ilişkiler içersinde oldukları sonucu çıkmaktadır.

Burdur kent içi ulaşımında kullanılan güzergahlar üzerinde, aralarındaki mesafe kentin merkezi kesimlerinde 100-150 m, kentin dış mahallelerinde ise 200-250 m'yi bulan toplam 143 durak vardır. Yapılan gözlemlerde durakların yerleriyle ilgili kent içi ulaşımı olumsuz yönde etkileyen bazı sorunların olduğu tespit edilmiştir. Gazi Caddesi üzerindeki trafiğin yoğun olması ve yeterli park alanlarının olmaması gibi nedenlerle otobüs durakları zaman zaman özel otoların park alanı olarak kullanılmaktadır. Yine İşçi Evleri, Bahçelievler ve Emek Mahalleleri'nde duruş yönü olarak otobüs güzergahına uymayan, karşılıklı yerleştirme sebebiyle yolu daraltan ve kavşak noktalarında yer alan durakların varlığı söz konusudur. Kent içi ulaşımın kolaylaşması adına bu tür sorunların ortadan kaldırılması gereklidir.

Tablo 3.24. Burdur'da Şehir İçi Ulaşım Güzergahları (2005).

Hat	Güzergah
1 Nolu Hat	Otobüs Koop., Gazi Caddesi, Ş. Fab., Atatürk., Mh., Ş. Fab., Stadyum, Cum. Meydanı, Gazi Caddesi, Otobüs Koop.
Tali Hat 1A	Otobüs Koop., Hızırilyas Mh., (sadece sabah ve akşamları öğrencilere yönelik)
2 Nolu Hat	K. Sanayi Sitesi, Gazi Caddesi, Ş. Fab., Alay Kavşağı, Karasenir Mh., Oluklaraltı, Cum. Meydanı, Gazi Caddesi, K. Sanayi
Tali Hat 2 A	Gökçebağ köyünden başlar ve 2 nolu ana hatta dahil olur.
Tali Hat 2 B	Kışla Mh., Organize sanayiden sonra 2 nolu ana hatta dahil olur.
Tali Hat 2 C	K. Sanayi, M. Akif Ersoy Mh., Meteoroloji, Devlet Hastanesinden 2 nolu hatta dahil olur.
Tali Hat 2 D	Ana hatta bağlı olarak günde 3 kez Bağlar Mh. seferi
Tali Hat 2 E	Ana hatta bağlı olarak günde 3 kez K. Sanayi, Oluklaraltı, Necatibey Mh., Çay boyunu takip ederek Köprü Başı seferi
Tali Hat 2 F	Sadece Salı günleri Pazar yerinden Karasenir, Necatibey, ve M. Akif Ersoy Mh'ne sefer.
3 Nolu Hat	Menderes Mh., Ş. Fab., Alay Kavşağı, Çendik köyü.

Kaynak: Özel Halk Otobüsleri Kooperatifi Verilerinden Derlenmiştir.

Harita 3.3. Burdur'da Kent İçi Ulaşım Hatları (2005).

Burdur'da kent içi ulaşımın diğer bir öğesini taksiler meydana getirmekte ve buna bağlı olarak kentte 2005 yılı itibariyle 10 taksi durağında toplam 55 taksi ulaşım hizmeti vermektedir. Yine 2004 yılı Burdur Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu verilerine göre, kentte 169 kişi bu alanda istihdam edilmiştir. Taksi duraklarının kent içerisindeki dağılımı incelendiğinde, 3'ünün otogar, hastane ve pazar yeri gibi kentin ulaşım, sağlık ve ticari fonksiyon alanlarına yakın yerlerde konuşlandırılırken, bunların dışında kalan taksi duraklarının ise, genellikle idari, ticari ve diğer faaliyetlerin yoğun olarak görüldüğü İsmet İnönü Bulvarı, Gazi ve Atatürk Caddeleri'ne yakın yerlerde konuşlandırıldığı dikkati çeker. Özetle ifade etmek gerekirse, taksi duraklarının kentteki dağılışıyla, gün içerisinde kent nüfusunun toplandığı yerler olan iş sahaları arasındaki paralellik açık bir şekilde gözlenmektedir.

Kentlerdeki ulaşım fonksiyonunun oluşmasında kent içindeki yolcu taşımacılığının yanında, ticari ya da ticari olmayan mal ve yüklerin taşınması da önemli bir yer teşkil etmektedir. Kısaca kent içi nakliyatçılık olarak adlandırılan bu ulaşım şekli, kentteki ticari

faaliyetlerin ve buna bağlı olarak da kent ekonomisinin gelişmesinde önemlidir. Buna yönelik olarak, neredeyse bütün kentlerde olduğu gibi, Burdur'da da kent içi nakliye hizmetlerini yapan nakliyeciler grubu oluşmuştur. Kentte nakliyecilerin İsmet İnönü Caddesi ile Burdur Çayının birleşme noktası olan köprübaşı mevki, devlet hastanesi karşısı, küçük sanayi sitesi ve Oluklaraltı gibi 4 farklı yerde toplandığı ve yaklaşık 30 kişinin bu alanda istihdam edildiği belirlenmiştir. Bunlardan Oluklaraltı semtinde yer alan nakliyeciler serbest çalışmakta, yani herhangi bir durağa kayıtlı değildir. Nakliyecilerin konuşlandığı bu alanlar, genellikle kentin önemli kavşak ve ticari merkezlerin birleşme noktalarında toplanmıştır. Özellikle köprübaşı mevki, kentin en önemli akslarından olan Gazi Caddesi ile İsmet İnönü Bulvarı kavşağında yer aldığı gibi, aynı zamanda pazar yerine, toptancı haline ve metal (teneke, bakır) eşyaların imalat ve pazarlamasının yapıldığı ateşli sanayi caddesine de çok yakındır. Yine Oluklaraltı mevkii de yolların birleşme yeri olmasının yanında kentteki hafriyatçıların toplandığı yer olmasından dolayı iş açısında stratejik bir noktadır. Bu konuda sadece küçük sanayi sitesinde yer alan durak bu sınıflandırmanın dışında tutulabilir. Burası sanayi faaliyetlerine bağlı olarak, kent genelinden çok sanayi sitesine yönelik hizmet vermektedir.

Fotoğraf 3.21. Köprübaşı mevkiinde yer alan kent içi nakliyeciler.

Kent içi ulaşım faaliyetlerini özel halk otobüsleri ve taksilerle sınırlandırmak elbette ki mümkün değildir. 2006 yılı verilerine göre Burdur kentinde yaklaşık 30.000 (merkez ilçe 36.630) motorlu araç bulunmakta ve bunun 13.144'ünü otomobil oluşturmaktadır (Tablo 3.25). Buna ek olarak 8549 olan motosiklet sayısı da göz önünde tutulursa, şehir içi ulaşımda özel araçların önemli bir yere sahip olduğu anlaşılır. Tabloya yansıyan araç sayılarından böyle

bir sonuç çıkmasına rağmen, 2000 yılında Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi tarafından yapılan bir ankete göre, Burdur halkının alış-veriş, iş, okul ve gezip dolaşmak için çoğunlukla yürümeyi tercih ettiği, bunu takiben toplu ulaşım araçlarını, son olarak da özel araçları kullandığı belirlenmiştir.[181] Bu, kentin büyük bir alana yayılmamış olması, alış-veriş ve iş yerlerinin genellikle belli alanlarda (Gazi Caddesi ve çevresi) toplanmasından, diğer bir ifadeyle orta büyüklükte bir kent olmasından kaynaklanan bir sonuçtur. Tarafımızdan yapılan gözlemlerden, kent içi ulaşımda yaya ulaşımın yanında, motosiklet türü küçük araçların da çok kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 3.25. Burdur Kentinde Bulunan Motorlu Araçların Cinslerine Göre Dağılımı* (2006).

Araç Cinsi	**Sayısı**
Motosiklet	8549
Otomobil	13.144
Jeep	50
Minibüs	773
Otobüs	583
Tanker	79
Kamyonet	1901
Kamyon	2138
Traktör	9052
T.I.R	270
Ambulans	73
Temizlik Araçları	18
TOPLAM	36.630

Kaynak: Burdur İl Emniyet Müdürlüğü, Trafik Şube Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Burdur kent içi ulaşımı dikkate alındığında, İsmet İnönü Bulvarı ve Köprübaşından itibaren Cumhuriyet Meydanı'na kadar uzanan Gazi Caddesi'nin kentin en önemli aksını meydana getirdiği ortaya çıkar. Günümüzde ticari faaliyetlerin yoğunluk kazandığı bu hattın gerek güneyinde ve gerekse kuzeyinde alternatif başka bir hattın daha olmaması bu yoğunluğu artıran diğer bir sebeptir. Gazi Caddesi'ne ek olarak Cumhuriyet Meydanı ile Şeker Fabrikası arasında uzanan Atatürk Caddesi'nin de yoğun olduğu unutulmamalıdır. Bunlar kent içi ulaşımda 1. dereceden yoğun hatlar olarak değerlendirilecek olursa, Cumhuriyet Meydanı ile Oluklaraltı Semti arasındaki Cumhuriyet Caddesi, yine Oluklaraltı-

[181] Anonim 2000, Burdur Analitik Etüt Raporu. Gazi Üniv. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ankara s:11.
*Doğrudan kente yönelik istatistiki verinin olmaması nedeniyle, tabloda merkez ilçeye ait motorlu araç sayısı gösterilmiştir. Fakat İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin bilgilerine dayanılarak, bu konuda en büyük değişkenin traktör sayısında olabileceği, dolayısıyla 2006 yılında kentteki araç sayısının **30.000** civarında seyrettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan 2007 yılı Kasım ayı itibariyle motorlu araç sayısı il genelinde **80470** iken, merkez ilçede **38396**'dır.

Köprübaşı arasında ulaşımı sağlayan M. Akif Ersoy Caddesi de kent içersindeki ulaşımın yükünü paylaşan 2. dereceden yoğun hatlar olarak ele alınabilir. Özellikle otogar, İsmet İnönü Caddesi, Köprübaşı Kavşağı, buradan Burdur Çayı boyunca uzanan ve Oluklaraltı, Antalya karayolu kavşağı ile bağlantıyı sağlayan M. Akif Ersoy Caddesi kent içi ulaşımın yanında şehirler arası otobüslerin ve ilçe merkezlerinden kente gelen minibüslerin yoğun olarak kullandığı bir güzergah olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan gözlemlerde bu hat üzerinde özellikle ilçe merkezlerinden kente sefer yapan minibüslerin otogar dışında yolcu indirip bindirdikleri bir çok durağın yer aldığı tespit edilmiştir. Burdur kentinin güneybatısındaki Yeşilova, Karamanlı, Tefenni, Çavdır, Gölhisar ve Altınyayla ilçeleriyle olan ulaşım bu hat üzerinden sağlanmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, otogar, İsmet İnönü Caddesi, Köprübaşı Kavşağı, buradan Burdur Çayı boyunca uzanan bu hat şehirler arası, il içi ve şehir içi ulaşımın kesiştiği yerdir. Bu durum daha önce de belirtildiği gibi, kentin bu kesiminde bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İletişim konusunda ülke genelinde GSM hizmeti veren bütün firmalar kentte hizmet vermektedir. Bunların bağlı olduğu genel müdürlüklerin genellikle Antalya'yı merkez seçmesi nedeniyle kentin GSM iletişiminde Antalya'ya bağlı olduğu söylenebilir. GSM dışında kentte iletişim hizmetlerine yönelik faaliyet gösteren telekom müdürlüğü mevcut olup, 2004 yılı verilerine göre, kentte 27.704 telefon abonesi mevcuttur. Bu abonelere hizmet veren personel sayısı 233 kişidir. Kentte iletişim konusunda hizmet veren diğer bir merkez, 140 kişinin istihdam edildiği PTT'dir. Bunların dışında iletişim konusunda etkin olan yerel gazete ve televizyonlar kentin kültürel fonksiyon bölümünde değerlendirildiği için burada ele alınmamıştır. Diğer taraftan kentte yapılan tespitlerde GSM hizmeti veren bazı baz istasyonlarının kent içinde ve hatta bina üstlerinde konuşlandırıldığı gözlemlenmiştir. Baz istasyonlarının yaydığı radyasyondan dolayı toplum sağlığına yönelik olumsuz etkilerinin olduğu bilinmesine rağmen, bunun göz ardı edilmesi şaşırtıcı bir durumdur.

3.2.1.5. Ticaret Fonksiyonu

Kentleri çekici kılan ve ona merkezilik niteliği kazandıran önemli özelliklerden biri de, birçok mal ve hizmeti bünyelerinde barındırmalarıdır.[182] Kentle çevresindeki kırsal alan arasında cereyan eden tüm ilişkilerde olduğu gibi, kentlerin ticaret fonksiyonları, biri merkezden çevreye, diğeri ise çevreden merkeze doğru olarak iki bölümde incelenebilir.[183] Bu incelemeye kent içi ticaret fonksiyon alanlarının veya kent içinde ticaretin dağılış düzeni ve

[182] Koca, H., 2005, a.g.e. s:112.
[183] Göney, S., 1995, a.g.e. s: 80.

yoğunluğu da eklenebilir. Kent içi ve yakın çevresine yönelik ticaret faaliyetleri, kent merkezinden çevreye doğru perakende ticaret olarak gerçekleşirken, uzak çevreden kente toptan ticaret şeklinde olmaktadır. Bunlardan kent içi ve yakın çevresine yönelik olan karşılıklı perakende ticaret, kentlerin büyüyüp gelişmesi ve yaşamlarını devam ettirmede etkili olmasının yanında, ulusal ya da uluslar arası pazarlar kadar etkili değildirler.[184]

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi, Burdur kentinde ticari fonksiyonun gelişimi 13. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Bunda özellikle kentin coğrafi konumuyla bağlantılı olarak, ülkenin güney kıyılarıyla (özellikle Antalya Körfezi) iç kesimler arasındaki bağlantıyı sağlayan karayolunun üzerinde yer alması etkili olmuştur. Bu ticaret 1230'lardan itibaren Antalya-Alanya limanları ile Sinop-Samsun arasında gelişme göstermiş olup, Burdur burada güzergah üzerindeki bir durak misyonu üstlenmiştir. Elde edilen tarihi kaynaklarda, özellikle 13. yüzyılda Mısır ile Anadolu arasında, yoğun bir ticaretin varlığından bahsedilmektedir. Antalya'nın kavşak noktasını teşkil ettiği bu ticarette Mısır'dan Anadolu'ya baharat, keten ve şeker gelirken, Anadolu'dan balmumu, meşe mazısı, Göller Yöresi'nin dağlarından elde edilen kitreyle (Geven bitkisinin gövdesinden elde edilen zamk) Kütahya'dan gelen şap gönderiliyordu. Bunlara gemi yapımında kullanılan zift ve kerestenin de eklenmesi doğru olur.[185] Yine bunun dışında Anadolu'nun batıyla yaptığı ticarette de Antalya önemli rol oynamaktaydı. Chalons, Narbon, Perpignan ve Lombardiya kumaşları Antalya'ya geliyor, burada doğu ve batının tüccarları Hindistan-İran ürünleriyle Fransa ve İngiltere mallarını değiş tokuş ediyorlardı. Bu ticari malların tamamı Hamitoğulları Beyliği'nin topraklarından geçmekteydi.[186] Antalya limanının ticarette önemli bir rol oynaması, limanı iç kesimlere bağlayan karayollarını ve üzerindeki yerleşmeleri de birer ticari kavşak konumuna getirmiştir. Nitekim 13. yüzyılda Selçuklu sultanları tarafından Antalya ile Burdur arasındaki yol üzerine 4 kervansaray yapılmış olması, bu ticaretin önemini destekleyen delillerdir. Özetlemek gerekirse, günümüzde olduğu gibi gerek kent ve gerekse Burdur ili, kıyı ile iç kesimleri birbirine bağlayan karayolu üzerinde yer almakta ve burada ortaya çıkabilecek ticari gelişmelerden yararlanmaktadır.

Anadolu Selçuklu Devleti ve beylikler döneminin aksine Osmanlı döneminde kentte canlı bir ticari hayattan söz etmek mümkün değildir. Bunun en belirgin kanıtı 15. ve 16. yüzyıllarda kentlerin en önemli ticari merkezi konumunda olan bedestenin kentte inşa

[184] Doğanay, H., 1982, a.g.t. s:195.
[185] Heyd, W.,1975, a.g.e. s:612-613;Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:19.
[186]Heyd, W., 1975, a.g.e. s:612-613; Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:19.

edilmemiş olmayışıdır. Osmanlı döneminde bilhassa 15. ve 16. yüzyıllarda bedesten, günümüzdeki hipermarket veya plaza olarak adlandırılan hemen her türlü malın bulunabileceği alışveriş merkezlerinin fonksiyonunu üstlenmesinin yanında, mücevherat, kumaş ve köle gibi değerli emtia ticareti yapan tüccarlara hizmet ederdi.[187] Bu konuda İNALCIK, Osmanlı döneminde *bedestenli şehirlerin, uluslar arası bir ticaret merkezi özelliği gösterdiği* tespitinde bulunmuş, ilave olarak bir yerleşme birimine bedestenin yapılması, bu yerleşme biriminin gelişmesinin önündeki bütün engellerin kalkması anlamına geldiğini belirtmiştir.[188] Yine Osmanlı kentlerinde toplumsal yaşamı kaleme alan FAROQHİ, bedestenin seçkin kentlere has bir ticari yapı olduğunu belirtmektedir.[189] Nitekim Osmanlı'da bedestenli kentler Hindistan, İran ve Avrupa'dan gelen tüccarların tanışma, konaklama ve alışveriş yaptığı yerlerdir.[190] Kentin ticari hayatında üstlendiği misyonla bedestenler, aynı zamanda kent merkezlerinin oluşmasında çekirdek görevi de görmüşlerdir. Bursa'daki Emir Han bedesteni bu durumu destekleyen kanıtlar arasındadır.[191]

Sonuç olarak 15. ve 16. yüzyıllarda Burdur'da canlı ticari hayattan söz etmek güç olmasının yanında, el tezgahlarında üretilen bazı dokumalara ve tarım ürünlerine dayalı bir ticaretten söz edilebilir. Bu bağlamda Burdur ve Isparta'da 1520 yıllarında pamuklu kumaşların üretiminin yapıldığı (bogası kumaşı) ve ülkenin diğer bölgelerine gönderildiği satıştan alınan damga vergilerinden bilinmektedir. Bu üretim ve satış 17. ve 18. yüzyıllarda da artarak devam etmiş olup, Akdeniz kıyısında yer alan Silifke, Karataş, Mut gibi pamuk hammaddesine daha yakın olan yerleşmeler üretimde ön plana çıkana kadar önemini yitirmemiştir. Buradan Burdur ve Isparta'da dışarıdan getirilen pamuk hammaddesinin eğrilip dokunduktan sonra satıldığı anlaşılmaktadır.[192] Kent 15. ve 16. yüzyıllarda, dışa dönük ticari ilişkilerin yanında, Hamit sancağı içersinde pazar kurulan 16 merkezden biridir. Hatta bu dönemde Burdur kentine bağlı İrle kazasıyla beraber günlük pazar gelirinin 30 akçaya ulaştığı bilinir.[193]

Kentin 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarındaki ticaret fonksiyonu hakkında fikir yürütebilmek adına bazı tarihi verileri burada ele almak ve yorumlamak yerinde olacaktır. Bu

---

[187] Faroqhi, S., McGovan, B., Quataert, D., Pamuk, Ş., 2004, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1600-1914. cilt:2, Eren yayıncılık, İstanbul, s:701.
[188] İnalcık, H., 1993, *Bedesten.* İktisat ve İş Dünyası, no: 13.
[189] Faroqhi, S., McGovan, B., Quataert, D., Pamuk, Ş., 2004, a.g.e. s:701.
[190] http://ebrar.wordpress.com/2006/12/26/osmanlida-bedestenler/
[191] Aslanoğlu, R., A., 2000, Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Ezgi Kitabevi, Bursa, s:194.
[192] Faroqhi, S., 2000, Osmanlı'da Kentler ve Kentliler. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s:163.
[193] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:115-117.

dönemde Burdur'da gelişmiş en önemli zanaat dalı dokumacılıktır. İplik alacası, bez, kilim, seccade, hamam ve el havluları ile masa örtüleri en fazla dokunan ürünlerdir. 1883'de 75, 1906'da 300 ve 1914'de ise 500 alaca tezgahının Burdur kentinde bulunduğu bilinmektedir. Buna bağlı olarak üretilen mallar kentteki pazarda satıldığı gibi, İstanbul, İzmir, Konya, Antalya, Denizli, Akşehir, Ilgın, Karahisar (Afyonkarahisar) ve Kütahya gibi yerlere de pazarlanmıştır.[194] Bunların yanında halı dokumacılığı da kentte önemli bir zanaat olup, 1906 yılında 100 tezgahta 500'den fazla işçi çalışırken, 1914 yılında ise tezgah sayısı 1000'e çıkmıştır. Bu dönemde Burdur kentinde yılda yaklaşık 100.000 arşın (yaklaşık 68000 m) halı dokunur ve genellikle İzmir'de yer alan yabancı kökenli iki şirket tarafından İngiltere, Amerika ve Fransa'ya gönderilirdi. Yine buğday, arpa, afyon, gülyağı gibi tarım ürünleri ve halı gibi tekstil ürünlerinin Baladız (Gümüşgün), Çardak istasyonları ile Antalya iskelesinden gönderilmesinin yanında, aynı tarihlerde 72600 lira değerinde kahve, şeker, gazyağı, pirinç, karabiber, bazı metal eşyalar ve manifatura ürünleri İzmir ve Antalya yoluyla Avrupa'dan ithal edilmekteydi.[195] Öyle anlaşılıyor ki, Burdur'un dışarıyla olan ticaretinde 13. ve 14. yüzyıllarda olduğu gibi, 19. yüzyılda da Antalya limanının önemi azımsanmayacak derecede büyüktür. Antalya limanına ek olarak bu dönemde İzmir limanı da Burdur kenti için önem kazanmaya başlamıştır.

Bu dönemde dokumacılığa ek olarak, gülyağı, deri, ceviz ağacından mobilya, bakır ve demir eşyalar, zirai aletler ve semer gibi malların üretimi de söz konusudur. Yine bu konudaki önemli başka bir kaynak olan Vital Cuinet'in La Turguie D'asie adlı eserinde, 19. yüzyıl sonlarında Burdur Sancağı'nın yıllık ortalama 600.000 liralık ticaret hacmine sahip olduğu, bunun 400.000 lirasını ihracat, 200.000 lirasını ise ithalatın meydana getirdiği belirtilmekte ve tahıl, tiftik gibi mallar ihraç edilirken, bazı manifatura ürünlerinin ithal edildiği ifade edilmektedir.[196]

Kentten dışa yönelik yapılan bu ticaretin yanında, 19. yüzyılda kent içerisinde de gerek kentin ve gerekse çevresindeki kır alanlarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bazı hizmetlerin sağlandığı ve bazı perakende malların ticaretinin yapıldığı görülür (Tablo 3.26.). Dolayısıyla, bu dönemde Burdur kentindeki tekstil sanayisine bağlı olarak, özellikle tekstil ürünlerinin dikimine yönelik terzi ve dikicilerin sayısının bir hayli yüksek olduğu ortadadır.

[194] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:132-133.
[195] Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s: 133-137.
[196] Cuinet, V., 1892, a.g.e. s:843.

Bunu sayıları 60'ı bulan bakkal ve tuzcular takip ederken, demirci ve çulhacılar 3. sırada yer alır. Bu dönemde özellikle yük taşımak ya da ulaşım aracı olarak kullanılan hayvanlara yönelik üretim yapan semerci ve nalbant sayıları ile keçe üreten yerlerin hiç de az olmadığı dikkat çekmektedir. Buradan kentin yanında, çevredeki kır alanlarına yönelik bazı hizmet ve malların üretildiği sonucuna da ulaşılabilir (Tablo 3.26.).

Tablo 3.26. 1873 yılında Burdur Kentinde Mal ve Hizmet Üreten İşyerlerinin Sayıları.

Meslek Dalı	Sayısı	Meslek Dalı	Sayısı
Manifaturacı	4	Kadayıfçı	5
Bakırcı	8	Helvacı	7
Demirci	35	Kahveci	7
Çakmakçı	7	Dellal	5
Nalbant	6	Keçeci	12
Semerci	28	Kuyumcu	12
Bakkal ve Tuzcu	60	Saraç	3
Kalaycı	12	Dikici	80
Tütüncü	10	Kunduracı	15
Leblebici	10	Boyacı	14
Terzi	20	Basmacı	5
Kürkçü	5	Çulhacı	35
Berber	22	Ekmekçi	5
T O P L A M			**432**

Kaynak: Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:135.

Yine mal ve hizmet üreten yerler açısından Burdur kazasının tamamına bakıldığında özellikle dükkan ve mağazaların çoğunlukta olduğu, bunları un değirmeni ve tabakhanelerin takip ettiği dikkati çeker (Tablo 3.27.). Aslında bu tablo 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında ticari faaliyetlerin yanında, yağhane, kiremithane, un fabrikası ve tabakhane gibi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayalı bazı sanayi dallarının da ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir (Tablo 3.27.).

Tablo 3.27. 19. Yüzyılda Burdur Kazası'nda Yer Alan Bazı İmalathane ve Ticarethane Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.

İmalat ve Ticarethane Türü	1885	1892	1899	1906	1914
Dükkan ve Mağaza	673	699	697	700	700
Un Değirmeni	29	72	70	70	30
Un Fabrikası	-	-	1	2	5
Kahvehane	8	7	14	16	-
Mezbaha	3	-	-	1	-
Palamuthane	4	-	-	-	-
Yağhane	7	12	-	-	-
Tabakhane	34	34	-	-	-
Kiremithane	-	1	-	2	1
Fırın	-	6	7	-	-
Lokanta	-	-	-	-	8

Kaynak: Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:135-136.

Bütün bu verilerin ışığında, Burdur'un 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında ticaret fonksiyonunu barındıran ve buna bağlı olarak çevredeki kır alanlarına mal ve hizmet

sağlayan bir kent merkezi özelliği gösterdiği anlaşılır. Fakat Isparta ve Uluborlu gibi, kentin yakın çevresinde yer alan diğer merkezlerle herhangi bir karşılaştırma yapma imkanı olmadığı için merkezi özelliğinin kademelendirilmesi konusunda kesin bir yargıya ulaşmak pek mümkün görünmemektedir.

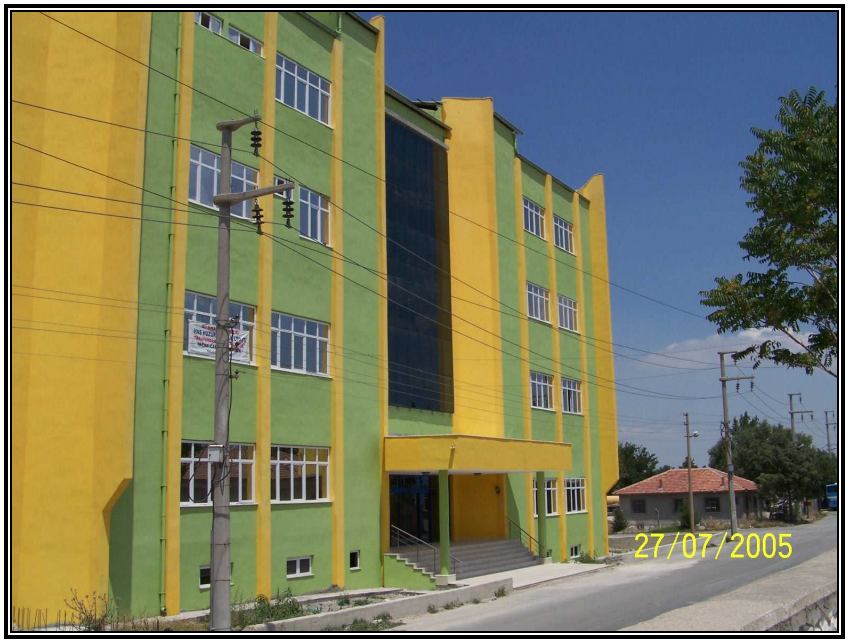
Kentin genel gelişimi ve kenti meydana getiren diğer fonksiyonlarda olduğu gibi, ticaret fonksiyonunun asıl gelişimi Cumhuriyet'in kuruluşuyla gerçekleşmiştir. Bunda mülki dağılıma göre kentin il merkezi olması ve ülkedeki demiryolu ağına bağlanması gibi faktörlerin yanında, Cumhuriyet'le birlikte kente yapılan sanayi yatırımlarının etkinliği daha fazladır. İl ekonomisinin büyük oranda tarıma dayalı olmasıyla bağlantılı olarak, özellikle 1950'lerden sonra kentte şeker fabrikası, süt endüstrisi kurumu ve et balık kurumu gibi gıda sanayiye yönelik faaliyetlerin başlaması, diğer il merkezlerine ve yurt dışına yönelik olan ticari faaliyetlerde de artış meydana getirmiştir. Bu bağlamda, gerek iç ve gerekse dış ticarette, toptan ticaretin önemli bir bölümünü, ya doğrudan tarım ürünleri, ya da tarıma dayalı sanayi ürünleri meydana getirmektedir. Günümüzde büyük oranda perakende ticaretin hakim olduğu kentte 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, 2637 kişinin ticaret fonksiyonunda istihdam edildiği ve bu değerin toplam çalışan nüfusun %13.4'ünü meydana getirdiği belirlenmiştir.

Günümüzde Burdur'da kent dışına yönelik ticari faaliyetlerde en başta gelen organizasyon Burdur Ticaret Borsası'dır (Fotoğraf 3.22). Borsa 1987 yılında kurulmuş olup, 2006 yılı itibariyle 335 faal üyeye sahiptir. Üye işyerleri ya da üreticilerin faaliyet alanlarına göre dağılımında, hepsinin tarım ve hayvancılığa dayanan ürünleri pazarladığı anlaşılır. Nitekim borsanın yıllık işlem hacminin tamamı tarımsal ya da hayvansal ürünlerden meydana gelirken, üyelerinin %55.2'sini köylere ait kooperatifler oluşturmaktadır. Özellikle süt bunların başında gelir ki, günlük 600 ton civarında süt üretimiyle Burdur, ülkemizdeki günlük süt üretiminin yaklaşık olarak %2'sini karşılamaktadır.[197] Kentin ve ilin dış ticaretinde yıllara göre küçük değişiklikler meydana gelse de, sütün il ticaretindeki payı %40 civarındadır. Nitekim 2004 yılında 191 trilyon 206 milyara ulaşan yıllık işlem hacminin %40'ını süt, %29'unu canlı hayvan ve et, %11'ini hububat, %10'unu şeker pancarı ve %10'unu da diğer tarım ürünleri ya da hammaddesini tarım ürünlerinin teşkil ettiği mamül ya da yarı mamül maddeler oluşturmuştur. Kaldı ki, 2002 ve 2003 yıllarında da dağılışın hemen aynı olduğu söylenebilir. Günümüzde süt ticaretinde ülke çapında faaliyet gösteren Pınar, Ülker gibi

[197] Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın 2002 yılı verilerine göre, ülkemizin yıllık süt üretimi 8.357.641 ton'dur www. tarim.gov.tr.

birçok firmanın Burdur'da süt toplama merkezleri oluşturduğu belirlenmiştir. Yine Burdur Ticaret Borsası verilerinden borsada en fazla işlem gören ürün olan sütün %90 gibi büyük bir bölümü ham olarak diğer illere satılmaktadır. Bunun temel sebebi üretilen bu sütü işleyebilecek sanayi kapasitesinin Burdur'da olmayışıdır.

Öte yandan Burdur kentinde gelişen sanayi faaliyetleri incelendiğinde, şeker fabrikası ve gül yağı fabrikası gibi ya tarım ürünlerini işleyen, ya da tarım makineleri üretimi gibi tarımı destekleyen sanayi faaliyetlerinin ortaya çıkmış olması, ilin ve kentin ticaretinde, ya doğrudan tarım ürünlerinin ya da hammaddesini tarım ürünlerinin teşkil ettiği sanayi ürünlerinin payını artırmıştır. Bu bağlamda, Burdur kentinde Sanayi ve Ticaret Odası'na 2004 yılında kayıtlı 1049 üyenin 285'i, diğer bir ifadeyle %27.1'ini tarımsal faaliyetlere bağlı ya da tarım ürünlerini işleyen veya pazarlayan işyerleri oluşturmuştur.

Fotoğraf 3.22. Burdur Ticaret Borsası'nın yeni hizmet binası.

Yine Burdur Ticaret Borsa'sına bağlı ve 2001-2002 yılında faaliyete geçmiş olan Burdur Buğday Pazarı da bu konuda faaliyet gösteren ve dolayısıyla, gerek il içi ve gerekse il dışı hububat ticaretinde önemli bir merkezdir (Fotoğraf 3.23). Toplam 42 dükkanın bulunduğu buğday pazarında 2006 yılı itibariyle 13 dükkanın faaliyette olduğu tespit edilmiştir. Genellikle üreticilerin getirdiği hububatın satıldığı pazar yeri, bu özelliğiyle çevre köylerden ve ilçelerden gelen hububatın toplandığı bir merkez olarak da kendini gösterir. Dolayısıyla, üreticilerin yem ve un ihtiyaçlarını karşıladığı yerlerdir. Yıl boyunca faaliyette olan pazarda, hasat mevsimiyle bağlantılı olarak özellikle sonbahar aylarında yoğunluk artarken, buna karşın Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında ise yoğunluk düşmektedir.

Fotoğraf 3.23. Burdur buğday pazarı.

Kentte ticari faaliyetlerin yoğun olarak görüldüğü diğer bir yer de, yaklaşık 30-40 dekarlık bir alanda Pazar ve Pazartesi günleri kurulan canlı hayvan pazarıdır (Fotoğraf 3.24). Özellikle Pazar günlerinde kurulan büyük baş hayvan pazarı çok daha yoğundur. Hayvan pazarında yapılan gözlem ve mülakatlardan, haftada yaklaşık 1000 büyük baş hayvanın pazara geldiği ve bunun 200'ünün il dışına pazarlandığı ve özellikle süt verimi yüksek olan honştayn türü ve gebe ineklerin Burdur'dan diğer illere satıldığı tespit edilmiştir. Yörede süt verimi yüksek olan kültür ırkı hayvanların üretiminde ve dolayısıyla pazarlanmasında Burdur'un merkez konumunda olduğu ve yılda 8 ile 10 bin hayvanın bu şekilde komşu illere pazarlandığı belirlenmiştir. Nitekim Burdur'un hayvan varlığına dair veriler de bunu desteklemektedir. Tarım ve Köyişleri İl Müdürlüğü'nün 2004 yılı verilerine göre, 105 616'sı büyükbaş 235 683'ü küçükbaş olmak kaydıyla Burdur il genelinde 341 299 hayvan vardır. Özellikle büyükbaş hayvanların %96.5'i kültür ve melez ırklardan meydana gelir. Bu hayvan potansiyeline bağlı olarak, kentte hayvan borsası kurma yönünde bazı çalışmaların yapılmış olduğu, fakat bir türlü gerçekleştirilemediği de bilinen bir Burdur gerçeğidir. Buna karşın 2006 yılı sonunda pazar alanı biraz daha genişletilerek yaklaşık 60 dekarlık bir alanda hizmet vermeye başlamıştır. Yine 1000 büyükbaş, 3000 küçükbaş hayvanın aynı anda satışının yapılabileceği pazar alanının 18 dekarlık bölümünün üzeri kapatılmıştır.

Fotoğraf 3.24. Burdur büyükbaş hayvan pazarından bir görünüş.

İl geneli ve dışına yönelik yapılan ticarette etkili olan diğer bir merkez, Burdur Belediyesi denetimindeki toptancı halidir (Fotoğraf 3.25). Halin kuruluşu yeni olup, 2005 yılının Şubat ayından bu yana faaliyet göstermektedir. Bu tarihe kadar kente gelen meyve ve sebze, Salı pazarı olarak adlandırılan pazar yerinde toptan olarak pazarlanırdı. Bu durumuyla pazar yeri başka illerden Burdur'a gelen meyve-sebzenin toplandığı yer olmasından dolayı, bir nevi toptancı hali vazifesi görmekteydi. Halin açılışına kadar, Burdur'a gelen meyve-sebzede olduğu gibi, Burdur ve çevresinde yaz aylarında devam eden meyve-sebze satışının da kontrolsüz olarak yapıldığı bilinmektedir. Özellikle yılın bu döneminde Antalya başta olmak üzere Denizli ve İstanbul'a meyve-sebze satışı söz konusudur. Bu haliyle Burdur'daki ticaretin gelişimi açısından düşünüldüğünde, kentte meyve-sebze hali uygulamasının son derece gecikmiş olduğu kesin olarak söylenebilir.

Günümüzde Burdur Belediyesi toptancı halinde 12 komisyoncu meyve-sebze alım-satımı yapmaktadır. Halde yapılan mülakatlardan, yılın 8 ayında meyve-sebzenin Burdur'a dışarıdan geldiği ortaya çıkmıştır. Antalya ve ilçeleri başta olmak üzere, Mersin ve Fethiye (Muğla) Burdur'a en fazla meyve-sebze gönderen yerler arasındadır. Bunların dışında patates ve soğanın Niğde ve Adana, kavun ve karpuzun ise Aydın, İzmir ve Balıkesir'den geldiği belirlenmiştir. Bu bağlamda hal müdürlüğünden alınan verilere göre, Şubat 2005 ile Aralık 2005 arasında Burdur Belediyesi Toptancı Hal Müdürlüğüne yaklaşık 4.000 ton yaş sebze-meyve giriş ve çıkışı yapılmıştır. Burdur'da hakim iklim özelliklerine bağlı olarak, yılın önemli bir bölümünde meyve-sebze üretilememekte ve sonuç olarak bu konuda Burdur diğer

illere bağımlı duruma gelmektedir. Gerçi son zamanlarda gerek kentin mücavir alanlarında ve gerekse merkez köylerin uygun kesimlerinde oluşturulmaya çalışılan seracılık faaliyetleriyle, meyve-sebze yönüyle dışarıya bağımlı olarak geçen bu sürenin biraz daha kısaldığı söylenebilir. Fakat bunun Akdeniz kıyı kesimindeki kadar uzun olması zaten beklenemez.

Fotoğraf 3.25. Burdur Toptancı Hal Müdürlüğü.

Üretimin yapıldığı 3-4 aylık yaz döneminde ise, hale gelen meyve-sebzenin önemli bir bölümü kent içerisinden ve mücavir alanlardan karşılanmaktadır. Hatta bu konuda Bağlar, Hızırilyas ve Kışla Mahalleleri'nin de son derece etkili olduğu bilinmektedir. Genellikle bağ ve bahçe alanları ve bunların içerisine yapılmış olan meskenlerden meydana gelen Hızırilyas ve Bağlar Mahalleleri'nin sakinleri de büyük oranda geçimlerini bu zirai faaliyetlere bağlı olarak sürdürmektedirler. Daha önceden de belirtildiği gibi, Kışla Mahallesi 1978'den sonra Burdur kentsel alanına dahil edilmiştir. Buna bağlı olarak burada, tarımsal faaliyetler halkın geçimindeki ağırlığını halen sürdürmektedir. Bunların dışında merkeze bağlı Askeriye, Gökçebağ, Yassıgüme, Hacılar ve Taşkapı köyleri ile Çeltikçi ilçesine bağlı Bağsaray ve Yeşilova ilçesine bağlı Yarışlı köyleri, Burdur haline meyve-sebze sağlayan önemli yerler arasındadır. Hatta Bağsaray köyünde hal kurmaya dönük çalışmaların yapıldığı da bilinmektedir. Doğal olarak bu yerleşmeler, toptancı haline olduğu gibi, kentte kurulan semt pazarlarına da meyve-sebze sağlamaktadırlar.

Günümüzde Burdur'da ticari fonksiyonun önemli bir bölümünü perakende ve toptan satış yapan ve çeşitli hizmetler sunan toplam 4424 ticari işyeri oluşturmaktadır (Tablo 3.28.). Burada dikkati çeken en önemli nokta, kentte perakende ve hizmetlere yönelik işyeri sayısının

oldukça fazla olmasıdır. Öyle ki, perakende ve hizmetlere yönelik iş yeri sayısı, toplam işyeri sayısının %97.8'ini teşkil eder. Buradan kentte perakende ve hizmetlere yönelik ticaretin, toptan ticarete göre daha fazla gelişme gösterdiği anlaşılır. Yine perakende ticarette en fazla bakkal, manav ve tavuk ürünleri satan iş yerlerinin çoğunlukta olduğu göze çarparken, toptan ticarette ise, tarım ürünlerine ve hayvancılığa dönük ticari faaliyetlerin ağır bastığı görülür. Kentte yapılan gözlemlere dayanarak motorlu taşıt ticaretinde de, traktör alım-satımı yapan galerilerin bu tür iş yerleri içerisinde büyük çoğunluğu meydana getirdiğini söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca Burdur Sanayi ve Ticaret Odası'na kayıtlı 1049 iş yerinin, 398'ini (%37.9) limited, 79'unu (%7.5) anonim ve 8'ini (%0.7) de kolektif şirketler oluşturmaktadır. Fakat bu şirketlerin büyük bir çoğunluğu imalata yönelik faaliyet göstermektedirler. Bu yönüyle ağırlıkla kentin sanayi fonksiyonunu meydana getirdikleri için burada değerlendirilmemişlerdir.

Hizmetlere yönelik iş yerlerinin genel dağılışına bakıldığında, bu alanda 2059'a varan toplam işyeri sayısının %27.19'unu kahvehane, lokanta ve pastane türü iş yerlerinin oluşturduğu görülür. Dağılışın bu şekilde olmasına yol açan en önemli sebep, kentteki perakende ve hizmetlere yönelik ticareti destekleyen üniversite öğrencileri ve askerlerdir. Diğer bir ifadeyle, eğitim fonksiyonu ve askeri fonksiyon, kentteki ticari fonksiyonun, özellikle de perakende ve hizmetlere yönelik ticaretin gelişimine katkı sağlamıştır. Burdur'da 2005 yılında 5578 yüksek okul öğrencisi ile yine 3000'i aşan asker vardır. Buna bağlı olarak yine, Burdur'daki ticari fonksiyonun büyük bir oranda kentte ve yakın çevresine hitap ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak kentte perakende ve hizmetlere yönelik ticaretin toptan ticarete oranla çok daha fazla gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. Toptan ticaretin gelişmemiş ve büyük oranda tarım sektörüne dayalı olması, sermaye birikiminin yetersiz olduğu ya da var olan sermayenin ticari ortama yansımadığı anlamına gelir. İl genelinde tarımın hakim ekonomik faaliyet olması, diğer bir değişle il ekonomisinin temelde tarım ve hayvancılığa dayalı olması kentin ticari fonksiyonunu etkilemiş ve buna bağlı olarak da özellikle toptan ticarette ticari malların ağırlıklı olarak tarım ürünlerinden ya da tarım sektörüne yönelik ürünlerden oluşmasına yol açmıştır.

Tablo 3.28. Burdur Kentinde Ticari İşyerlerinin Dağılımı (2004).

A. PERAKENDE TİCARET	**İşyeri Sayısı**	Meyve-Sebze Komisyoncusu	12
Bakkal	721	İnşaat Malzemeleri Satıcısı	6
Manav	227	Yem-Un kepek Tic.	10
Balıkçı	4	Meşrubat Bayii	3
Leblebici	12	Hububat Zahireci	2
Büfe İşletmecisi	53	Medikal, Optik ve Ecza Deposu	18
Manifaturacı	15	Motorlu Taşıtlar Tic.	34
Tuhafiye	213	Canlı Hayvan Ticareti	8
Ayakkabı Satıcısı	31	**Toptan Ticaret İşyeri Toplamı**	**93**
Nalburiye-Hırdavatçı	17	**C. HİZMETLER**	
Parfümeri-Bijuteri ve Koz. Ürünler	17	Kahveci Çay Ocağı	325
Oto Parça ve Aksesuar	18	Lokantacı	189
Madeni Yağ Satıcısı	6	Sıcak-Soğuk Demirci	84
Keresteci	5	Tornacı Demirci	23
Camcı	19	Oto Tamiri ve Diğerleri	246
Av Malzemeleri Satıcısı	2	Hamam	21
Fenni Gözlükçü ve Saatçi	4	Kaynakçı	28
Gazete Bayii	7	Değirmenci	18
Kırtasiyeci	24	Fırıncı	45
Tıbbi Malzeme Satıcısı	1	Terzi	87
Hurdacı	10	Hızar-Doğrama	92
Çiçekçi	6	Bakır-Kalay Termosifoncu	25
Züccaciye	21	Tenekeci Sobacı	24
Kuyumcu	54	Elekt. ve Sıhhi Tesisatçı	85
Kasetçi	3	Berber	171
Tavuk-Piliç Yumurta Satıcısı	184	Fotoğrafçı	33
Yufkacı	7	Elbise Temizleme	9
Yün-Orlon İp Satıcısı	15	Kafeterya İşletm.	41
Temizlik Malzemeleri	15	Dişçi	7
Zirai İlaç Satıcılığı	3	Tostçu	29
Eczane	36	Birahane İşlet.	9
Müzik Aletleri Satımı	2	Emlakçi	16
Halı, Battan. Yorgan-Yatak Satıcısı	22	Tarım Makineleri Tamiri	3
Yem Satıcısı	24	Dekorasyon	10
Kuru Yemiş Satıcısı	6	Pastane İşletmesi	44
Oyuncak Satıcısı	2	Boya-Badana İşleri	7
Elektrikli Ev Aletleri Satıcısı	28	Mermerci	4
Hediyelik Eşya Satıcısı	12	Marangoz	6
Bisiklet Motosiklet Satıcısı	3	Plastik Doğramacı	3
Mobilyacı	120	Banka	7
Bilgisayar Satıcısı	9	Sigorta	25
Diğer	159	Diğer	343
Perakende İşyeri Toplamı	**2272**	**Hizmet İşyeri Toplamı**	**2059**
B. TOPTAN TİCARET		**GENEL TOPLAM**	**4424**

Kaynak: Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ile Sanayi ve Ticaret Odası Verilerinden Derlenmiştir.

Burdur kentinde ticari faaliyetlerin işgücüne katılım payı 2000 yılında %13.4 olarak gerçekleşmiştir. Kentteki ticari işyerlerinin %93'ünde çalışan işçi sayısı 5'den az olup, neredeyse yarısına yakın bir bölümünde (%48'i) işçi çalıştırılmamaktadır.[198] Bu durum daha önce de belirtildiği gibi, kentte yer alan işletmelerin genellikle perakende satış yapan küçük işletmelerden oluştuğunun diğer bir göstergesidir.

[198] Anonim, 2000, a.g.e. s:15.

Kentte yer alan ticari işyerlerinin %60'ını teşkil eden büyük bir bölümü 1990 yılından sonra açılmıştır. 1980-1990 arasında %24'ü, 1970-1980 arasında ise %11'lik bir bölümü ve geriye kalan %5'lik dilim 1970 öncesinde faaliyete geçmiştir. Bu durum, Burdur kentindeki ticari faaliyetlerin gelişiminde son 15 yıllık dönem başta olmak üzere, 35 yıllık dönemin son derece önemli olduğunu göstermektedir.

Burdur kentinde ticari malların %29'luk büyük bir bölümü il içerisinden temin edilirken, %25 gibi ikinci büyük bölümü İstanbul'dan temin edilmektedir. Bunu %23'lük bir payla Antalya, Isparta, Denizli ve Afyon gibi komşu iller takip ederken, İzmir %14'lük payla 3. sırada yer alır. Özetle denilebilir ki; Burdur kentinde ticari faaliyetlerdeki malların %71 gibi büyük bir bölümü başta İstanbul ve komşu iller olmak üzere il dışından karşılanmaktadır. Bu durum özellikle perakende ticarete yansımış olup, aynı zamanda bu konuda kentin diğer kentlere olan bağımlılığını da göstermektedir. Diğer taraftan kentte üretilen malların %90'a varan bölümü kentte, %5.5'i ildeki kırsal alanlarda tüketilirken, geri kalan %3.5'lik küçük bir bölümü Denizli, Antalya ve Isparta gibi çevre illere gönderilmektedir.[199]

Ticari fonksiyonun önemli öğelerinden olan semt pazarlarının en büyüğü Salı günleri Konak Mahallesi'nde yer alan pazar yerinde kurulur (Fotoğraf 26). Bunun dışında Cuma ve Pazar günleri Bozkurt ve Pazar Mahalleleri'nde kurulan semt pazarları da vardır. Özetle Burdur kentinde haftanın 3 gününde semt pazarı kurulmaktadır. Büyük oranda meyve-sebze ve diğer gıda maddelerinin satışının yapıldığı bu pazarlarda tuhafiye ve giyime yönelik mallar da bulunur. Bu konuda gerek sayı, gerekse çeşitlilik yönüyle *Salı Pazarı* en yoğun olanıdır. Bu pazar yaklaşık 730 ile 750 civarındaki pazarcı esnafıyla Burdur kenti ve çevresine hitap eder. Burada çevre köylerden gelen ürünlerin yanında il dışından gelen pazarcı esnafı ve ürünleri büyük çoğunluğu oluşturur. Ayrıca bu pazar için özel bir düzenleme yapılmış olup, bu düzenlemeyle pazar alanı uzay çatı sistemiyle kapatılmış ve buna bağlı olarak modern bir pazar alanı elde edilmiştir. Salı pazarının dışında Cuma günleri Ulu Cami çevresinde, Pazar günleri ise, Bozkurt Mahallesi'nde yaklaşık 250 ile 300 pazarcı esnafının yer aldığı daha küçük çaplı pazarlar kurulur. Bunlardan Cuma pazarı (yukarı pazar), diğer bir değişle eski pazar yerinde yani Ulu Cami çevresinde kurulan pazar olup, genellikle yakın çevrede üretilen tarım ürünlerinin tüketiciye sunulduğu bir pazardır (Fotoğraf 27). Bu nedenle pazar esnafını büyük oranda yetiştiriciler meydana getirir ve bu nedenle *kadınlar pazarı* olarak da

[199] Anonim, 2000, a.g.e. s:30.

adlandırılır. Bu iki pazar, özel bir alan ve düzenlemeye sahip olmayıp, cadde ve sokak aralarında kurulmaktadır.

Fotoğraf 3.26. Pazar alanında uzay çatı inşaatı.

Fotoğraf 3.27. Ulu Cami çevresindeki dar sokaklarda kurulan Cuma pazarı.

Yine ticari fonksiyonla yakından ilişkili olan mali kurumlar ve sigortacılık işlerini de burada ayrıca değinmek yerinde olacaktır. Küresel ekonomiyle birlikte finans, sigortacılık ve borsa gibi sektörler, kentlerde gelişme gösteren önemli hizmetler arasına girmiş, bu bağlamda gelecekte kentlerin üretim alanı olmasından çok, hizmet alanı olmasına yönelik ilk adım atılmıştır. Kısa vadede metropollerde görülmesi beklenen bu değişim, uzun vadede büyük ve orta büyüklükteki kentlerde de kendini hissettirecektir. Dolayısıyla uzun vadede büyük ve orta

büyüklükteki kentlerin bu alandaki hizmetlerde merkez özelliği göstermesi mümkün görünmektedir. Diğer taraftan metropollerdeki üretim alanlarının çevredeki daha küçük ölçekli kentlere doğru kaymasıyla, etki alanındaki kırsal alanlara hizmet sunan orta büyüklükteki ve büyük kentlerin aynı zamanda üretim alanı olma özelliğini de koruyabileceği anlaşılmaktadır.[200]

Kuaterner faaliyetler olarak da tanımlanan[201] bu iş gruplarının, Burdur kentinde gelişme yolunda olduğu söylenebilir. Kuşkusuz mali kurumlar ve özellikle sigortacılık faaliyetlerindeki gelişme halindeki bu durum, aslında ülkenin geneli için geçerli bir konudur. Bilhassa bireysel sigorta ya da sosyal güvence sağlayan kurumların halen devlet bünyesinde faaliyet göstermekte olması ve sosyal güvence sisteminin daha ülke geneline yaygınlaştırılamaması gibi sorunlar bunu en iyi şekilde göstermektedir. Bankacılık sektöründe de manzara çok farklı değildir. Nitekim kentte yer alan bankaların büyük bir çoğunluğu devlet bankasıdır. Bu bağlamda, kentte Vakıfbank, Şekerbank, Halkbank ve Ziraat Bankaları devlet bankası olarak hizmet verirken, Akbank, Oyakbank ve İş Bankası tam ya da yarı özel bankalar olarak hizmet vermektedir. Kentte sigortacılık faaliyetlerine yönelik talepler, büyük oranda taşıt, konut, ticari mal ve işyeri sigortalamaya dönüktür. 2004 yılında Ticaret ve Sanayi Odasına bağlı bu alanda hizmet veren sigorta acente sayısı il genelinde 37 olup, bunun 25'i Burdur kentinde yer almaktadır.

Kentte mali kurumlar ve sigortacılık işlerinde çalışan sayısı, 2000 yılı verilerine göre 922 olup, bu değer çalışan nüfusun %4.7'sini oluşturur. Aslında Burdur gibi nüfusu itibariyle orta büyüklükteki bir kente göre bu değer küçümsenmeyecek bir seviyededir. Kuşkusuz bu sektör, kentin büyümesine ve ekonomik açıdan gelişmesine bağlı olarak büyüme ve gelişme gösterecektir.

Diğer taraftan kentteki finans ve sigorta kurumlarına ait bölge müdürlüklerinin genellikle Antalya'da toplanmış olması, kuaterner faaliyetler konusunda kentin Antalya'ya bağımlı olmasında etkili olmuştur. Bu faaliyetlere dönük kentte yürütülemeyen bazı işlemler Antalya'da yapılmaktadır. Hatta sigorta acenteleri konusunda kentin etki alanının il geneline hitap ettiği bile söylenemez. Bu konuda ilçe merkezlerinde hizmet sunan acentelerin il

---

[200] Hacısalihoğlu, Y., 2000, Küreselleşme Mekansal Etkileri ve İstanbul. Akademik Düzey Yayınları, İstanbul, s:149.

[201] Gottmann, J., 1976, (Çeviri: Nazmiye Özgüç), Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2087, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:80, İstanbul, s:23.

merkezine bağlı olma durumu söz konusu değildir. Dolayısıyla ilçe merkezlerindeki sigorta acenteleri doğrudan Antalya'ya ya da kısmen de olsa Denizli'ye bağlıdır.

Yerleşmede, kent, il ve yurt içi ticari faaliyetlerin yanında, bilhassa sanayi ürünlerinin bir kısmı yurt dışına ihraç edilir. Bu konuda 2001 yılında 17 milyon dolarlık ihracat yapılırken, 2005 yılında sadece Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan sanayi işletmelerinden 25 milyon dolara varan ihracat gerçekleşmiştir. 2001 yılı toplam ihracatında tekstil ürünlerinin payı %85'lere ulaşırken, 2005 yılında %60'larda kalmıştır. Yem, tarım makineleri, meşrubat ve silah sanayi ürünleri ise 2001 yılı toplam ihracatında %3 ile %5 arasında bir pay oluşturmaktadır (Tablo 3.29.). Tekstil ve silah sanayi ürünlerinin bir kısmı, büyük oranda Avrupa ülkelerine ihraç edilirken, diğerleri ise büyük oranda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine ihraç edilmektedir.

Tablo 3.29. Burdur Kentinden Yapılan İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (2001).

Sektör	Değer ($)	Toplam İhracattaki Payı (%)
Tekstil (Hazır Giyim)	14.372.916	84,5
Yem	700.000	4,2
Tarım Makineleri ve Yedek Parça.	537.580	3,2
Meşrubat, Alkolsüz İçecekler	524.942	3
Silah ve Silah Parçaları	500.000	2,9
Müzik Enstrümanı	288.973	1,7
Mermer	80.000	0,5
Toplam	**17.004.411**	**100**

Kaynak: Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Kayıtlarından Derlenmiştir.

3.2.1.6. Askeri Fonksiyon

Burdur'un kentsel ve fonksiyonel gelişim sürecinde, 1955'den sonra başlayan sanayi yatırımları ve yönetim fonksiyonuna dair gelişmelerin etkili olmasının yanında, yine bu dönemde Burdur'a konuşlandırılan 58. Topçu Alayı'nın da etkinliği fazladır. Gerek askeri alanların kent içi arazi kullanılışına olan etkisi, gerekse askeri lojmanların kentte bulunması ve gerekse askeri personelin kentin ticari fonksiyonuna olan etkisi Burdur kent coğrafyası açısından önemlidir.

Bu bağlamda, günümüzde kentin güneybatı kesiminde yer alan ve önemli bir alanı kapsayan 58. Piyade Er Eğitim Alay Komutanlığı alanı öncelikle kentin dokusunda etkili olmuştur. Kurulduğunda kentin dışında kalan sahanın büyük bir bölümü günümüzde kentin içinde kalmıştır. Askeri alan tek başına olmasa da, Tefenni-Yeşilova yolu ve devlet kurumlarının il temsilcilikleriyle birlikte meydana getirdikleri çekim alanı kentin bu yönde genişlemesine yol açmıştır. Diğer taraftan aynı askeri alan, Tefenni-Yeşilova yolunun güney

kesiminin önemli bir kısmını işgal ettiği için kentin bu yönde genişlemesine de engel teşkil etmiştir.

Alay'da yaklaşık 100 subay, astsubay ve uzman çavuşla birlikte yaklaşık 3000-3500 er ve erbaş görev yapmaktadır. Askeri personelin çalışan nüfus içerisinde oluşturduğu %2.5'lik bir oranın yanında, er ve erbaşların kentin ticari ve ulaşım fonksiyonlarına olan etkisi çok daha büyüktür. Özellikle bu konuda, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız için uygulanan ve bazı dönemlerde yurt içinde de uygulanan bedelli askerliğin en önemli merkezinin Burdur kenti olması da ayrıca etki yapmaktadır. Yıl içerisinde Burdur'a Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim olmak üzere 4 dönemde bedelli asker gelmektedir. Başta da belirtildiği gibi, bu durum kentin ticari (özellikle perakende ve hizmete dönük ticari iş yerlerine) ve ulaşım fonksiyonlarının gelişiminde önemli rol oynamıştır. Nitekim son dönemde Süleyman Demirel Havaalanı'ndan özel havayolu şirketleri tarafından haftada 6 gün İstanbul'a yapılacak uçuşların başlamasında diğer etkenlerin yanında kentin askeri fonksiyonunun etkisi hiçte az değildir. Yine kentte yer alan otel ve pansiyonlarda doluluk oranlarının arttığı dönemlerle, askerlerin geliş ve teskere dönemleri arasında sıkı bir paralelliğin olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, askeri fonksiyonun kentte diğer fonksiyonları desteklediği, kentin fizyonomik olarak şekillenmesinde etkili olduğu ve yine ülke genelinde bedelli askerliğin yapıldığı tek kent olma vasfını kazandırdığı rahatlıkla söylenebilir. Bütün bunlara dayanarak askeri fonksiyonun kent için son derece önemli olduğu da kabul edilebilir.

3.2.1.7. Turizm Fonksiyonu

Kentler, birçok zaman kuruldukları yerin doğal özellikleri, tarihteki rolleri ve birçok zaman da mimari ve kültürel birikimlerinden dolayı önemli turizm merkezleri olarak karşımıza çıkarlar. Turizm kentsel fonksiyonlardan biridir. Hatta birçok kentin gelişmesinde turizm fonksiyonu hakim fonksiyon olarak kendini göstermektedir. Bunun örnekleri ülkemizin güney ve batı kıyılarında yer alan birçok yerleşme biriminde görülmüştür. Genel hizmetler kenti olan Kemer'de (Antalya) genel hizmetler içinde turizme bağlı olarak iş kollarının gelişme gösterdiği göze çarpmaktadır. Daha açık bir ifadeyle *turizm fonksiyonu*, Kemer'in kırsal yapısından sıyrılıp, kentleşmesine ve bir kent formu kazanmasına yol açmıştır.[202]

Burdur turizm fonksiyonu açısından değerlendirildiğinde, bu potansiyele sahip olmasına karşın, fonksiyonunun gelişim göstermediği dikkat çeker. Kentte turizm

[202] Zaman, S., 2005, Kemer'in Turizm Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi A.B.D. (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, s:98.

fonksiyonuyla ilişkili iş kollarının ve buna bağlı olarak turizm fonksiyonunda çalışan nüfusun yok denecek derecede az olması, durumu en iyi şekilde göstermektedir. Nitekim 2006 verilerine göre, turizm fonksiyonunda istihdam edilmiş kişi sayısı 30 civarındadır. Diğer taraftan kentte var olan konaklama tesisleri incelendiğinde, öncelikle Turizm Bakanlığına bağlı herhangi bir otelin olmadığı dikkati çeker. Yine kentte toplam 532 yatak kapasiteli 10'u otel 2'si pansiyon olmak üzere 12 konaklama tesisi yer alır (Tablo 3.30.). Bunlara öğretmen evi, polis evi ve M. Akif Ersoy Üniversitesi Çendik Sosyal Tesisleri gibi kurumlara ait konaklama yerleri de eklenirse sayı 15'i bulacaktır. Bunlardan Çendik Sosyal tesisleri ve Serenler Oteli Yeşilova karayolu ile Burdur Gölü arasında yer alırken, diğer konaklama tesisleri genelikle Gazi Caddesi ve İsmet İnönü Bulvarı çevresinde konuşlandırılmışlardır (Fotoğraf 3.28). Mevcut konaklama tesislerinden elde edilen verilere göre, 2004 yılında 1585'i yerli, 26'sı yabancı olmak üzere toplam 1611 kişinin kentte konakladığı saptanmıştır. 2001 yılında il genelinde 25921 geceleme yapılırken, bu sayı 2002 yılında 41464'e, 2003 yılında ise 45828'e yükselmiştir. Kentteki konaklama tesislerinin büyük oranda askeri fonksiyona bağlı olarak faaliyet gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla gerek kent ve gerekse il genelinde turizm sektörünün gelişme göstermediği açık olarak görülmektedir.

Tablo 3.30. Burdur'daki Konaklama Tesisleri ve Yatak Sayıları (2006).

Tesisin Adı	**Yatak Kapasitesi**
Anadolu Otel	64
Hoşafçı Otel	60
Doğan Otel	35
Özeren Otel I	28
Özeren Otel II	32
Altın Otel	70
Serenler Otel	44
Arısoy Otel	26
Özgün Otel	60
Burdur Otel	60
Yalçın Pansiyon	35
Sinem Pansiyon	18
TOPLAM	**532**

Kaynak: Araştırma Sahasında Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Fotoğraf 3.28. Burdur Belediyesi tarafından işletilen Serenler Otel.

Kentteki mevcut turizm fonksiyonunun aksine, Burdur kenti ve çevresi kentin turizm fonksiyonunun gelişimine destekleyici doğal ve beşeri kaynaklara sahiptir. Kent için simge özelliği taşıyan Burdur Gölü başta olmak üzere çevrede yer alan bir çok göl ve sulak alan, bu doğal kaynakların başında gelir. Bugüne kadar turizm açısından istenilen düzeyde değerlendirilememiş olan Burdur Göl'ü, manzara, kıyı turizmi ve su sporlarının yanında, kış mevsimlerinde göçmen kuşların uğradığı *ornitolojik* yönden önemli sulak alanlardan olması sebebiyle de kuş cenneti olarak kayda değer bir turizm potansiyeline sahiptir.

Ornitolojik özelliklerinden dolayı Burdur Gölü, 1994 yılında *Ramsar alanı* olarak ilan edilmiştir. Ülkemizde Ramsar Alanına dahil edilen ilk 5 sulak alandan birisidir. Kuş türlerinden özellikle Dikkuyruk Ördeği'nin *(Oxyura leucocephala)* tüm dünyadaki popülasyonunun %70'i[203] Burdur Gölü'nde yaşamaktadır.

Göl, turizmin yanında kente yönelik önemli bir rekreatif faaliyet alanıdır. Nitekim geçmişte göl çevresinde bu potansiyeli değerlendirmeye yönelik bazı yatırımların yapıldığı bilinmekle beraber, Burdur'da 1950'li yıllardan sonra artış gösteren sanayi ve kentsel atıkların doğrudan göle bırakılması sonucunda, 1980'li yıllardan başlamak kaydıyla gölde ciddi derecede kirlenme meydana gelmiştir. 1966 yılında inşa edilen ve günümüzde Akdeniz Üniversitesi'nden devralınarak Mehmet Akif Üniversitesi'nin Sosyal Tesisleri olarak hizmete giren Çendik Oteli geçmişte turizm alanında yapılan yatırımlara iyi bir örnektir. Bunların yanında, kentin güneybatıdaki en dış halkasını meydana getiren yazlık olarak yapılmış,

[203] Yiğitbaşıoğlu, H., ve Uğur, A., 2005, a.g. m. s: 100.

sayfiye yerleşmelerini andıran konut alanının da burada ortaya çıkması yine dikkat çekicidir. Fakat günümüzde kirlenmeyle beraber, göl bu eski önemini kaybetmiş durumdadır. Gölde oluşan kirlilikte Burdur'daki sanayi kuruluşları ve kentsel atıkların yanında Keçiborlu Kükürt Fabrikası'nın da etkisi büyüktür. Daha sonra bunlara Burdur ve Isparta organize sanayi bölgelerinin de eklenmesiyle kirliliğin boyutları da büyümüştür. Son bir yıl içersinde Ramsar Sözleşmesiyle beraber gelen koruma çalışmaları sayesinde kurulan arıtma tesislerinin devreye girmesiyle, Burdur Gölü'nün eski potansiyeline kavuşmasına çok fazla zaman kalmamıştır. Fakat günümüzde göl konusunda belirmeye başlayan en önemli sorun ise, gölü besleyen akarsuların üzerine yapılan barajların ve çevredeki derin sondajların sayısının artmasından dolayı gölün hızlı bir şekilde çekilmesidir.

Günümüzde göl çevresi önemli rekreasyonel faaliyet alanlarından olup, biri M. Akif Ersoy Üniversitesi'ne ait olmak üzere 2 otel, sayıları 10'u bulan restoran ve bir olimpik yüzme havuzu bulunmaktadır. Yine Tefenni-Yeşilova karayolu ile göl arasında bir kuş gözleme parkı ve evi yer alır. 1987 yılı imar planında, kentle gölü bütünleştirecek rekreatif faaliyet alanlarına dair planlamalar olmasına karşın, 2006 yılında bu konuda hayata geçirilmiş herhangi bir proje yoktur. Hayata geçirilecek olan rekreatif ve turistik alanların kentin turizm fonksiyonuna destek olacağı kuşkusuzdur. Bu sayede göl ile kent bütünleşecek, göl doğrudan kent hayatının içine girecektir.

Burdur Gölü dışında kent çevresinde başka sulak alanlar da vardır. Bunlardan biri Yarışlı Gölü olup, özellikle flamingoların toplandığı ornitolojik yönden zengin bir sulak alan olarak dikkat çeker. Turizm açısından günümüzde herhangi bir faaliyetin olmadığı Yarışlı Gölü, değerlendirildiği takdirde önemli kuş gözlem merkezlerinden biri olmaya adaydır. Bunların dışında il genelinde Salda Gölü başta olmak üzere, Karataş ve Gölhisar gölleri ile Karacaören ve Yapraklı barajları da turizm potansiyeli olan önemli sulak alanları meydana getirirler.

Burdur'a 13 km mesafede yer alan İnsuyu Mağarası, ülkemizde ilk olarak turizme açılan mağaradır. Yaklaşık olarak 597 m uzunluğunda olan mağara, Burdur ve hatta ülke genelinde önemli turist çekim merkezlerinden biridir. Yılda yaklaşık 120-150 bin insanın ziyaret ettiği İnsuyu Mağarası'nın, Burdur kentinin turizm fonksiyonunu desteklenmesi açısından yeteri kadar değerlendirilmiş olduğunu söylemek son derece zordur.

Doğal turistik kaynakların yanında kent içinde ve çevresinde beşeri turistik kaynaklar da yer almaktadır. Bu potansiyelin oluşmasında öncelikle Burdur ve çevresinin Anadolu'nun

yerleşme tarihindeki yeri başta gelir. Burdur'a 16 km mesafedeki Kuruçay kalkolitik yerleşmesi ile 25 km mesafede yer alan Hacılar neolitik yerleşmesi Anadolu'da ortaya çıkmış ilk yerleşmelerdendir. Yerleşme tarihi açısından Hacıların M.Ö. 7000 yıllarına kadar, Kuruçay'ın ise M.Ö. 6200-5850 yıllarına kadar gittiği belirlenmiş olup, yapılan son çalışmalara göre bulunan çanak ve çömleğin gelişmişlik düzeyi göz önüne alındığında bu tarihin M.Ö. 7500 yıllarına kadar uzatılabileceğine dair görüşler vardır.[204] Bunlara ek olarak Burdur'un 35 km güneyinde, Höyücek ile Çubuk Beli'nin 2-3 km kuzeyinde yer alan Bademağacı Höyüğü de yine bölgenin yerleşme tarihini gösteren önemli yerlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.[205] Fakat bu değerlerin kentin turizm fonksiyonunu destekleyici şekilde yeterince kullanıldığı söylenemez.

Burdur ve çevresinde turizm potansiyeli taşıyan en önemli antik çağ yerleşmesi, Psidya bölgesinin başkenti Sagalassos'dur. Burdur'un 33 km doğusunda yer alan Sagalassos, bütün kazı çalışmaları tamamlandığında çevrenin yerleşme ve kültürel geçmişine büyük oranda ışık tutacağı gibi, turistik çekim alanı olarak da önemli bir merkez olacaktır. Hatta denilebilir ki, kazılar tamamlandığında Batı Anadolu'nun ikinci Efes kenti olmaya aday bir antik kenttir. Bunun dışında, kentin tarihi geçmişinde ayrıntılı olarak ele alındığı gibi, Burdur il genelinde sayıları 22'ye varan antik ve Roma kenti mevcuttur (Tablo 1.2).

Burdur müzesi, bölgenin kültürel mirasını günümüze taşımak gibi önemli bir misyonla kentin kültürel fonksiyonunu destekleyen bir kurum olmasının yanında, kentin turizm fonksiyonu açısından da çekim merkezi özelliği göstermektedir. 2001 yılında başlayan yenileme çalışmalarından dolayı teşhire kapatılmadan önce yılda yaklaşık 8000 kişi Burdur Müzesini ziyaret ediyordu.

Zafer Mahallesi'nde yer alan Rum kilisesi de kentin turizm fonksiyonuna yönelik değerlendirilebilecek bir potansiyel olup, turizme açılmayı beklemektedir (Fotoğraf 3.29). Günümüzde bakımsız ve teşhire kapalı olmasının yanında, ticari amaçlarla depo olarak kullanılması hayret vericidir.

[204] Duru, R.,1999, a.g.e. s:24
[205] Duru, R., 1996, a.g.e. s:49.

Fotoğraf 3.29. Zafer Mahallesi'nde bulunan Rum Kilisesi.

Burdur'un turizm fonksiyonunu destekleyen beşeri değerlere, kentte sayıları 10'larla ifade edilebilecek sivil mimariye ait bazı binaları da eklemek yerinde olacaktır. Özellikle 17. ve 18. yüzyıllara ait Bakibey Konağı, Taşoda ve Mısırlılar Evi gibi restore edilerek kentin kültür ve turizmine kazandırılmış olup, bu gibi tarihi evlerin başında gelirler (Fotoğraf 3. 30). Bunların dışında, kentte restore edilmeyi bekleyen onlarca sivil mimari örneği mevcuttur. Özellikle kentin ilk çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami ve saat kulesi çevresi bu konuda büyük potansiyel oluşturmaktadır. Son dönemde bu alanda çalışmalar yapılmakta olup, zaten sit alanı ilan edilerek koruma altına alınan bu 33 bin m²'lik alanda, Ulu Cami Çevresi Cephe Yenileme Projesi'ne dönük olarak valilik ve belediye tarafından 36 adet binanın restorasyonunu yapacaktır. Bütün bu özelliklerinin yanında Ulu Cami çevresi, İslam kentlerine has tipik bir plan olan, merkezinde caminin ve onun çevresinde de çarşının olduğu fiziki dokuya iyi bir örnek teşkil etmektedir. Bu yönüyle de korunması gerekir.

Fotoğraf 3.30. Burdur'daki sivil mimari örneklerinden Taşoda.

Son olarak kentin önemli rekreatif faaliyet alanları olan Susamlık ve Yeşiltepe'yi burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Her iki tepe de kentin güneyinde, 2002 yılında yapılan düzenlemelerle, halkın günün belirli saatlerini geçirdiği rekreatif faaliyet alanı konumuna getirilmişlerdir. Restoran ve kafeterya gibi yeme-içmeye yönelik iş yerlerinin de olduğu Susamlık ve Yeşil Tepeler, kent ve göle hakim konumlarının etkisiyle Burdur'da çok tercih edilen rekreasyon faaliyet alanlarındandır (Fotoğraf 3. 31).

Sonuç olarak daha önce de ifade edildiği gibi, Burdur kentinde turizm fonksiyonu gelişme göstermemiştir. Bunun temelinde, ülke ve dünya çapında turizmde önemli bir merkez olan Antalya gibi bir kente yakınlığının yanında, kent ve çevresinde yer alan turizme dönük doğal ve beşeri değerlerin gerektiği gibi kullanılmaması yatar. Günümüze kadar turizmi geliştirmek ve bu alanda hizmet verecek elemanları yetiştirmek adına, Turizm Eğitim Merkezi'nin (TUREM) kurulması gibi bazı çalışmalar yapılmaya çalışılsa da, mevcut durumdan bunların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.31. Rekreasyonel faaliyet alanlarından Susamlık Tepe'de yer alan restorandan bir görünüş.

3.2.1.8. İnşaat Sektörü

Hızlı nüfus artışına maruz kalan kentlerde, en önemli ekonomik faaliyetlerden birini de inşaat sektörü meydana getirir. Nitekim hızlı kentleşme sürecinde olan ülkemizde ve kentlerde inşaat sektörü önemini korumaktadır. Sektör gerek oluşturduğu istihdam ve gerekse inşaat malzemeleri imalatı ve ticareti bakımından çok geniş bir ekonomik faaliyet alanını ilgilendirir. Bu nedenle, inşaat sektörü imalat faaliyeti içinde de değerlendirilir. Diğer taraftan kentlerde inşaat faaliyetlerinin hakim olduğu, sürekli bir inşaat kentlerinden de bahsetmek mümkün değildir. İnşaat ancak, herhangi bir yerleşmenin çevresinde yoğun inşaat faaliyetlerinin görüldüğü özel zamanlarda yerleşmeye inşaat kenti karakterini verebilir.[206]

Burdur'da 2000 yılı genel nüfus sayımına göre, 1062 kişi bu sektörde çalışmaktadır. Sektör oluşturduğu istihdam açısından çalışan nüfusun (19.584) %5.4'ünü meydana getirir. Günümüzde Burdur'da hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir inşaat sektörü olmamasına rağmen, bu alanda istihdam edilen nüfusun, çalışan nüfus içersindeki oranı hiç de küçümsenmeyecek düzeydedir. Yine Burdur Sanayi ve Ticaret Odası 2004 verilerine göre, inşaat müteahhitleri-taşeronlar ve inşaat malzemesi satan toplam 190 iş yerinin ve yine aynı odaya kayıtlı 102 yapı kooperatifinin kentte faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Bu konuda daha gerçekçi bir değerlendirme yapabilmek açısından, kentte belediye tarafından inşaat ruhsat sayılarının yıllara göre dağılımını incelemek yerinde olacaktır. Burdur Belediyesi verilerine

[206] Tümertekin, E., 1973, a.g.e. s:51.

göre, 1985 yılından 2000 yılına kadarki 15 yıllık süreçte inşaat ruhsat sayısında yıllara göre bazı değişmeler olmasının yanında, genel bir düşüşün olduğu görülür. Özellikle 1990'lı yılların başına kadar genel bir artış eğiliminin olduğu, fakat 1992'den sonra durumun tersine döndüğü dikkat çeker. Buna göre, 1985'den 2000 yılına kadar ki, 16 yıllık süreçte yıllık ortalama 278 inşaat ruhsatının verildiği anlaşılmaktadır (Tablo 3.3.).

Tablo 3.31. İnşaat Ruhsat Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.

Yıl	İnşaat Ruhsat Sayısı
1985	311
1986	343
1987	387
1988	283
1989	316
1990	354
1991	354
1992	460
1993	355
1994	354
1995	220
1996	239
1997	266
1998	219
1999	150
2000	204
TOPLAM	**4461**

Kaynak: Burdur Belediyesi.

Burdur'un kentsel ve buna bağlı olarak da fonksiyonel gelişimi incelendiğinde, 1950'den sonraki sanayi yatırımlarına bağlı olarak özellikle il içinden olmak kaydıyla, kırdan gelen göçün etkisiyle inşaat sektörünün gelişimi söz konusudur. Bunun yanında 1971 depremi ve sonrasında başlayan yeniden inşa ya da yenileme süreci de buna katkıda bulunmuştur. Nitekim depremden sonra kentte yeni alanlara yayılma, yani yatay yönde gelişme meydana gelmiştir. Yine eski yerleşme alanlarında yıkılan ya da hasar gören binaların yerine yenileri inşa edilmiştir. Depremden sonra meydana gelen yapılaşmaya, Bozkurt, Şirinevler gibi mahalleler iyi birer örnektir. 1960-1973 yılları arasında yaşanan hızlı yapı kooperatifleşmesiyle inşaat sektöründe canlanma meydana gelmiştir. İstasyon Caddesi ile stadyum arasında kalan bölüm, 149 Evleri, Emekevler, Şirinevler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Aslında 1990'lı yıllara kadar devam eden yükselişin altında yatan temel etken de budur. Yine 1980'li yıllarda kentin güneybatısında yer alan Bur-Kent toplu konut alanında 1800 konutluk proje hayata geçirilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, 1992'den sonra, 1950 ve 1971'den sonra başlayan bu iki süreç etkinliğini yitirmiştir (Tablo 3.31.).

Burdur'daki inşaat sektörü 2005-2006 yılında diğer yıllardaki seyrine ek olarak Başbakanlık Toplu Konut İdaresi'nin kentin kuzeydoğu ve güneybatı kesimlerinde başlattığı

984 konut inşaatıyla biraz daha canlanmış görünmektedir (Fotoğraf 3.32.). Yine son yıllarda Atatürk, Fevzi Çakmak ve Bağlar Mahallelerinde göl manzaralı villa tipi konutların sayısında önemli bir artış söz konusudur (Fotoğraf 3.33.).

Fotoğraf 3.32. TOKİ tarafından yapılan konutların inşaatından bir görünüş.

Fotoğraf 3.33. Fevzi Çakmak Mahallesi'nde sayıları hızla artan villa tipi konutlar.

Sonuç olarak 2000 yılında 32184 nüfusa sahip olan Bulancak'ta 1999-2003 yılları arasında toplam 1233 yeni inşaata belediye tarafından ruhsat verildiği[207] göz önüne alınırsa, 63363 nüfusa sahip Burdur'da 16 yıllık süreçte toplam 4466 inşaat ruhsatının son derece az

[207] Bekdemir, Ü., 2004, a.g.e. s:116.

olduğu anlaşılmaktadır. Sektörde istihdam edilen kişi sayısının, çalışan kişi sayısı içersinde %5.4 gibi bir paya sahip olması, büyük oranda kentteki işsizlikle bağlantılı olmalıdır. Buna göre, Burdur'daki inşaat sektörünün kentin karakterini belirleyecek derecede büyük olmadığı ortaya çıkar. Fakat kentte bu sektörde faaliyet gösteren 190 iş yeri ve 102 yapı kooperatifinin kentsel fonksiyonları destekleyici olduğu ayrıca belirtilmesi gerekmektedir.

3.2.2. Sanayi Fonksiyonu

Sanayi, en başta gelen kentsel fonksiyonlardan biridir. Sanayi kesiminde çalışan aktif nüfus ve bunun genel nüfus içindeki payı ile bu kesimin gelişme hızı ve ulaşmış olduğu düzey, ekonomik bir fonksiyon olarak, kentin gelişme düzeyinin en önemli göstergelerindendir.[208] Sanayi ayrıca şehir yapıcı fonksiyon olarak bilinmekte ve buna bağlı olarak günümüzdeki modern kentleşmenin temelinde de sanayi devriminin yattığı kabul edilmektedir.[209]

Kentlerin çevreye verdiği önemli hizmetlerin başında, genellikle kentlerde yoğunlaşan sanayi hizmetleri ve faaliyetleri gelmektedir. Pek çok kentte bu faaliyetler, yerel nitelikli olarak başlamıştır.[210]

Çalışan nüfusun sektörlere dağılımı baz alındığında Burdur, hizmetler fonksiyonundan sonra sanayi fonksiyonunun ağır bastığı bir kenttir. 2000 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre, 3463 kişi bu alanda çalışmakta ve bu değer, 19584 olan çalışan nüfusun %17.6'sını oluştururken, 2004 yılı itibariyle Burdur kentinde 4652 kişinin sanayi sektöründe çalıştığı tespit edilmiştir.

İl genelinde 8711 kişinin sanayi sektöründe çalıştığı göz önüne alınırsa, bu değerin %39.7'sinin Burdur kentindeki sanayi sektöründe istihdam edildiği anlaşılır. Buradan il genelindeki sanayi faaliyetlerinin büyük bir çoğunluğunun Burdur kentinde yoğunlaştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Burdur'daki sanayi, genellikle tarım ürünlerinin hammadde olarak kullanıldığı ya da tarım sektörüne yönelik ürünlerin üretildiği faaliyetlerden meydana gelir. Diğer bir ifadeyle, kentin sanayi faaliyetlerine tarım sektörüne dayalı sanayi kolları hakimdir. Gıda, yem ve tarım makineleri sanayi kollarının gelişme göstermiş olması buna delil teşkil eder. Burdur'daki modern sanayi faaliyetleri açısından 1950'li yılların, özellikle de 1955'de şeker fabrikasının kurulmasının milat teşkil ettiğini belirtmek hiçte yanlış olmaz. Bu tarihe

---

[208] Doğanay, H., 1982, a.g.e. s:146.
[209] Tümertekin, E., 1969, Sanayi Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay.No. 751, Coğrafya Enst. Yay.No.22, İstanbul, s:121.
[210] Bulut, İ., 1998, Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun. Atatürk Üniversitesi Yay. No:877, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:96, Erzurum, s:72.

kadar kentte atölye tipi sanayi diyebileceğimiz, çeşitli dokuma tezgahlarının, demirci, bakırcı atölyelerinin olduğu bir sanayiden söz edilebilir. Bu anlamda Burdur kentindeki sanayi faaliyetlerini 15. ve 16. yüzyıllara kadar götürmek mümkündür. Çünkü bu dönemlerde Burdur'da tahunhane (yağ değirmeni) ve sabunhane gibi bazı üretim faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir. Tabi ki bunlara un değirmenlerini de eklemek gerekir.[211] Yine 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında halı, kilim, havlu ve alaca gibi çeşitli ürünlere yönelik dokuma tezgahlarının varlığı da söz konusudur. Burdur'da 1883'de 75, 1906'da 300 ve 1914'de ise 500 alaca dokuma, 30 peşkir ve havlu, 60 da kıldan çul, çuval ve torba tezgahı bulunmaktadır. Yine bunlara ek olarak 1906 yılında 100 halı tezgahının olduğu ve 1914 yılında bu sayının artarak 1000'e ulaştığı dikkati çekmektedir. Yine Burdur'da ticari amaçlı ilk gülyağı üretimi 1897 yılında yapılmıştır. Üretim günümüzde sadece 1 fabrikayla varlığını sürdürmektedir. Bu belli başlı sanayi faaliyetlerinin dışında deri ve ceviz ağacından mobilya, semer yapımı ve un değirmeni gibi, dönemin sanayisini yansıtan üretimlerin yapıldığı da bilinmektedir.[212] Sonuç olarak, 1955 öncesinde Burdur'da sürdürülen sanayi faaliyetleri, daha çok insan gücüne dayanan atölye tipi sanayi olarak nitelendirilebilir.

Burdur'da modern sanayi faaliyetleri, 1955 yılında Burdur Şeker Fabrikası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Bu aynı zamanda kente yönelik yapılan ilk kamu kaynaklı sanayi yatırımıdır. Bir sonraki adım, 1971 depreminden sonra gerçekleşmiş ve Burdur'un 1973 yılında kalkınmada öncelikli iller arasına girmesini takip eden süreçte, Süt Endüstrisi (SEK) ve Et Balık Kurumlarına (EBK) ait yatırımlar yapılmıştır. Yine 1972'de küçük sanayi sitesinin toplam 480 iş yerinden meydana gelen ilk bölümü tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Sanayi faaliyetleri 1982 yılında açılan 154 iş yeri kapasiteli küçük sanayi sitesinin ikinci bölümüyle devam eden Burdur'da 1993 yılında organize sanayi bölgesi hizmete açılmıştır. Bunların dışında günümüzde de faaliyetlerini sürdüren birçok özel sanayi kuruluşunun yine 1970'li yıllarda ortaya çıkmaya başladığı dikkati çekmektedir. Gerek kalkınmada öncelikli iller arasında olması ve gerekse devlet yatırımlarının etkisiyle, özel sanayi yatırımları için de 1970'li yıllar başlangıç niteliğindedir. Bunun yanında Burdur'daki özel sanayi kuruluşlarının büyük bir çoğunluğu 1980-2000 arasındaki 20 yıllık dönemde ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Burdur'daki sanayi faaliyetlerini atölye tipi sanayi ve modern sanayi olmak kaydıyla iki ana grupta incelemek mümkündür.

---

[211] Arıkan, Z., 1988, a.g.e. s:115.
[212] Uysal, M. A., 1998, a.g.t. s:132-133.

3.2.2.1. Atölye Tipi Sanayi

Kentteki atölye tipi sanayi faaliyetleri, 3 farklı yerde toplanmıştır. Bunlardan ilki, iki bölümden meydana gelen küçük sanayi sitesi olup, diğerleri kent içersinde yer alan ateşli sanatlar ile eski sanayi sitesi olarak adlandırılan yerdir. Küçük sanayi sitesi, kentin kuzeydoğusunda Kışla Mahallesi sınırları içerisinde Organize Sanayi Bölgesi ile Aydınlıkevler Mahallesi arasında yer alır. Konumu itibariyle gerek küçük sanayi sitesi ve gerekse organize sanayi bölgesi konut alanları arasında kalmıştır. İki bölümden meydana gelen site, 133.409 m²'lik bir alanda kurulmuştur. Toplam 634 dükkanın yer aldığı sitede yaklaşık 100'ü aşkın dükkan boş ya da depo olarak kullanılmaktadır. Tamir işleri gibi hizmet üreten işyerlerinin çoğunlukta olduğu küçük sanayi sitesinde, mobilya ve tarım makineleri gibi imalat sanayine dönük işyerleri de mevcuttur.

Eski sanayi olarak adlandırılan sahada çoğunlukla otomobil tamirine yönelik yaklaşık 50 atölye bulunmaktadır (Fotoğraf 3.34). Aslında burası küçük sanayi sitesi hizmete açılmadan önce kullanılan sanayi sitesidir. Fakat sanayi sitesi yapılmış olmasına karşın, bugüne kadar taşınmamış olması oldukça şaşırtıcı bir durumdur. Günümüzde tümüyle kentin içerisinde kalmış olan bu sanayi sitesi, gerek kent yaşamı ve gerekse sanayi faaliyetleri açısından olumsuz bir durum arz eder.

Fotoğraf 3.34. Kentte atölye tipi sanayi faaliyetlerini temsil eden araç tamir atölyeleri.

Atölye tipi sanayi faaliyetlerinin görüldüğü diğer bir alan ise, günümüzde köprübaşı mevki olarak bilinen sahaya yakın bir alanda konuşlanmış ve *ateşli sanatlar çarşısı* olarak adlandırılan kesimdir. Yaklaşık 120'ye yakın dükkanın bulunduğu çarşıda, demir doğrama,

kaynak, bakır, motosiklet-bisiklet tamiri, soba üretiminin yanında bakır, alüminyum ve plastik ürünlerin satışını yapan dükkanlar yer alır.

Tablo 3.32. Burdur'daki Atölye Tipi Sanayide Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Dağılımı (2004).

Atölye Tipi Sanayi	İşyeri Sayısı	%'si
Oto Tamiri	86	13,5
Oto Elekt.	27	4,2
Oto Kaporta	26	4,1
Oto Makas	6	0,9
Oto Döşeme	3	0,4
Oto Boya	10	1,6
Oto Radyatör	1	0,1
Akü-Balata	9	1,4
Karasör	5	0,7
Tornacı	52	8,2
Kaynakçı	14	2,2
Gün Isı Tesisatı İmalatı	12	1,9
Zirai Alet İmalatı	19	3
Sıcak Demirci	32	5
Soğuk Demirci	72	11,3
Sobacı	38	6
Bakırcı	45	7
Doğramacı	76	12
Mobilya İmalatı	73	11,5
Keresteci	4	0,6
At Arabası İmalatı	7	1,1
Plastik Eşya İmalatı	1	0,1
Elek. Ev Alet. Tamiratı	4	0,6
Bisiklet Tamiri	4	0,6
Lastik Kaplama	4	0,6
Pres	2	0,3
Diğer	4	0,6
TOPLAM	**636**	**100**

Kaynak: Burdur Küçük Sanayi Sitesi Müdürlüğü Kayıtlarından Derlenmiştir.

Burdur'daki atölye tipi sanayi faaliyetlerini meydana getiren toplam 636 işyerinin %82.3 gibi büyük bir kesimi hizmet üretimi, %17.6'sı ise imalat sanayine dönük tesislerdir (Tablo 3.32.). Atölye tipi sanayi faaliyetlerini kentin sanayi fonksiyonu açısından değerlendirmek gerekirse, %82.3 gibi hizmet üreten büyük kesiminin etki sahası il geneliyle sınırlıyken, %17.6'sını meydana getiren imalata dönük sanayinin etki alanı Burdur il genelinin dışına taşar. İmalat sanayine dönük üretimin yapıldığı saptanan 104 işyerinin %70.1 gibi büyük çoğunluğunda mobilya imalatı, %18.2'sinde zirai alet ve makine üretimi ve %11.5'inde güneş enerjisi ısı tesisatı imalatı yapılmaktadır. Bu üç sanayi kolu içerisinde özellikle iki alanda (zirai alet ve makine üretimi ve güneş enerjisi ısı tesisatı imalatı) Isparta ve Afyon gibi çevre illerde pazar bulduğu, özellikle tarım makineleri ve güneş enerjisi sıcak su tesisatı üretiminde etkin olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliğin bilhassa Isparta ve Afyon'un Burdur il sınırına yakın olan Başmakçı, Dinar (Afyon), Keçiborlu, Uluborlu (Isparta) gibi ilçelere kadar uzandığı kesin olarak görülür. Ayrıca konuyla bağlantılı olarak, gerek kentte,

gerekse il genelindeki konutlarda sıcak su elde etmeye yönelik olan güneş enerjisine dayalı ısı tesisatı yaygın olarak kullanılır.

Burdur'daki atölye tipi sanayide çalışan kişi sayısı 2004 yılında 1050 olarak belirlenmiştir. 2000 yılı verilerine göre, sanayi fonksiyonunda yaklaşık 3500 (3463 kişi) kişinin çalıştığı göz önüne alınırsa, bunun neredeyse %30'luk bir bölümü atölye tipi sanayide çalışmaktadır. Buna bağlı olarak, sanayi fonksiyonunda çalışanların geri kalan %70'lik kısmının modern sanayide çalıştığı düşünülürse, Burdur kentinin sanayi fonksiyonunun önemli bölümünü modern sanayi faaliyetlerinin teşkil ettiği anlaşılır.

Atölye tipi sanayi faaliyetlerine dair söylenebilecek son söz, eski sanayi sitesinden kalan atölyelerin tamamı ile ateşli sanatlar çarşısında yer alan ve soğuk demircilikle uğraşanların en kısa zamanda küçük sanayi sitesine taşınmasının gerekliliğidir. Ateşli sanatlar çarşısında ya bakırcılık gibi sanatların sembolik üretim yerlerinin bulunması ya da sadece mamullerin satışı yapılmalıdır. Öte yandan kentte oto tamirhanelerinin ve soğuk demircilerin yer alması kent yaşamı açısından son derece olumsuz bir tablodur.

3.2.2.2. Modern Sanayi

Daha önce de belirtildiği gibi, kentteki modern sanayi faaliyetleri 1955 yılında Burdur Şeker Fabrikası'nın açılmasıyla başlamıştır. Burdur'da yaklaşık 3602 kişiye istihdam sağlayan modern sanayi faaliyetleri (2004 yılı), başta organize sanayi bölgesi olmak üzere, kentin Antalya, Tefenni-Yeşilova ve Afyon çıkışlarında toplanmıştır. Ayrıca küçük sanayi ve organize sanayi bölgesinin de karayolu ulaşımına yakın olması, bizde Burdur'daki ulaşım fonksiyonunun önemli bir kısmını teşkil eden karayolu ulaşım hatlarının sanayi faaliyetlerinin dağılışında önemli bir rol oynadığı kanaatini uyandırmıştır. Diğer taraftan, kentteki modern sanayi faaliyetlerinin bir kısmının kentsel alan dışında yer aldığını da belirtmek doğru olur. Özellikle Afyon-Isparta karayolu çevresi, Çendik köyü ve Antalya karayolu çevresinde yer alan sanayi tesisleri kentsel alanın dışındadır.

Burdur'da modern sanayiyi meydana getiren 72 işyerinin %73.6 gibi büyük bir çoğunluğu organize sanayi bölgesinde toplanmıştır. Bu bağlamda, kentin sanayi fonksiyonu açısından organize sanayi bölgesinin önemi küçümsenemez. Burdur-Afyon karayolu ile Burdur-Gümüşgün demiryolu hattı arasında 85 hektarlık bir alanda kurulmuş olan Burdur Organize sanayi bölgesi'nde 2004 yılında 53 kuruluşun faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Organize Sanayi Bölgesi, karayolu ve demiryolunun yanında Süleyman Demirel Havaalanı'na da yaklaşık 27 km mesafededir. Organize sanayi bölgesinin ulaşım sistemlerine yakın olması,

önemli bir avantaj olarak kendini gösterir. Sektörel dağılımda başta gelen, gıda sanayiye dönük işyerlerini, orman ürünlerini işleyen yerler takip ederken, demir-çelik ve tarım makineleri imalatına yönelik üretim yapan işletmeler üçüncü sırada yer alır.

Burdur'daki modern sanayi faaliyetleri, büyük bir oranda tarım ürünlerini hammadde olarak kullanan et, süt, makarna gibi gıda sanayi ve tekstil ile tarım sektörüne yönelik üretim yapan tarım makineleri ve yem sanayi dallarından meydana gelir. Bunlara ek olarak yine orman ürünleri ve son zamanlarda gelişme göstermeye başlayan taşa-toprağa dayalı sanayi içerisinde yer alan mermer imalatından bahsedilebilir. Gelişme gösteren modern sanayi dalları incelendiğinde, bunların ilin ekonomik temelini oluşturan tarım ve hayvancılık sektörüne bağlı olarak ortaya çıktığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, modern sanayi faaliyetlerinin meydana getirdiği istihdamın dağılışına göre, Burdur'daki modern sanayi faaliyetlerinin %46.3'ünü gıda, %22.7'ini tekstil, %11.6'sını ise makine ve tarım makineleri sanayi dallarının oluşturduğu dikkat çeker.

3.2.2.2.1. Gıda Sanayi

İl genelinde yapılan yoğun hayvancılık ve tahıl tarımıyla doğru orantılı olarak mevcut gıda sanayi faaliyetlerinin et, süt, un ve makarna fabrikalarından oluştuğu görülür. Öte yandan Burdur ilinde önemli miktarda süt üretimi yapılmasına karşın, süt ürünleri üretimi yapan güçlü bir sanayinin kurulamadığı da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, kentteki gıda sanayi sektörü, büyük oranda şeker, et, makarna ve un gibi mamullerin üretimini yapan kuruluşlardan meydana gelir (Tablo 3.33).

Tablo 3.33. Burdur'daki Gıda Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan Sayısı
1	Burdur Şeker Fabrikası	841
2	Burdur Güçbirliği	137
3	Evren Et Ürünleri	20
4	Azizoğlu Et Entegre Gıda Sanayi	26
5	Buremiş Gıda Sanayi A.Ş.	35
6	Burhelsan Gıda Sanayi ve Ticaret	32
7	Bur-Süt	35
8	Canpa Gıda Sanayi ve Ticaret	12
9	Çavuşoğulları Yemek Fabrikası	10
10	Çavuşoğulları Süt Mamülleri	23
11	Hastel Gıda Sanayi	50
12	Örnek Tat Gıda Sanayi ve Ticaret	14
13	Pak Süt Sanayi ve Ticaret	21
14	Hazal Gıda Mobilya Sanayi ve Ticaret	16
15	Berberoğlu Gıda Sanayi ve Ticaret	80
16	Can Makarna Fabrikası	42
17	Doyum Makarna	50
18	Şifa Tabii Soda ve Meşrubat Sanayi	87
19	Seçerler Süt Sanayi	26
20	Özdemirler Gıda Sanayi	6
21	Aya Gıda Tarım Ürünleri Nakliyat	7
22	Gökçeler Yemek Fabrikası	6
23	Pınar Süt A.Ş.	8
24	Varollar Süt A.Ş.	85
GIDA SANAYİ TOPLAMI		**1669**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Burdur Şeker Fabrikası bir kamu yatırımı olup, Burdur'da modern sanayi faaliyetlerinin başlangıcını oluşturmaktadır. Ayrıca Burdur'daki gıda sanayi içersinde 642'si mevsimlik 199'u daimi olmak üzere, toplam 841 işçiyle en fazla istihdam oluşturan kuruluş özelliği de gösterir. Fabrika 2004 verilerine göre, toplam 360 köyde 26.566 çiftçiden pancar alımı yapmıştır. Fabrikanın pancar alım sahası, pancar üretim oranlarına bağlı olarak 9 bölgeye (ekim sahasına) ayrılmış olup, il sınırlarıyla örtüşmez. Bu bağlamda Acıpayam (Denizli) ekim sahasında 28 köyde, Dazkırı, Dinar (Afyon) ekim sahasında 101 köyde, Elmalı (Antalya) ekim sahasında 31 köyde ve Senirkent (Isparta) ekim sahasında 24 köyde Burdur Şeker Fabrikası'na dönük olarak pancar ekimi yapılır. Buradan fabrikanın etki sahasının il sınırları dışına çıktığı anlaşılmaktadır. Fabrika 2003 yılında 466 100 ton pancar işleyerek 72 000 ton şeker üretirken, 2004 yılında 512 500 ton pancar işlemiş ve bunun karşılığında 77 800 ton şeker üretmiştir. Şekerin yanında melas ve küspe üretimi de yapan fabrika, Burdur'daki hayvancılık faaliyetleri için büyük önem teşkil etmektedir (Fotoğraf 3.35).

Fotoğraf 3.35. 1955 yılında açılan ve Burdur kentindeki ilk modern sanayi kuruluşu olan Burdur Şeker Fabrikası.

Burdur Şeker Fabrikası'nın geçmişten günümüze Burdur'a olan etkisi, sanayi yönüyle olduğu kadar, sosyal ve kentsel alanda da büyüktür. Fabrikanın dışında lojman ve birçok sosyal tesisin yer aldığı yaklaşık 60 ha'lık yerleşkesi ile şeker fabrikası, kentte önemli bir alanı kaplar. Bunun yanında kuruluşundan (1955) günümüze kadar, kent için bir çekim noktası özelliği göstermiştir. Nitekim yerleşmenin batı yönünde gelişmesinde etkili olduğu gibi, büyük oranda fabrikada çalışan işçilerin meydana getirdiği ve buna bağlı olarak Şekerevleri adını taşıyan bir de mahallenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yine kırsal alanlardan kente yönelik göçlerin özellikle fabrikanın kuruluşundan sonra yoğunlaştığı da bilinen diğer bir gerçektir. Kentte yarattığı bu etkilerin yanında, pancar ekim sahalarının oluşturulmasıyla çevredeki kırsal alanlarda da ekonomik yönden hayat standartlarının yükselmesine yol açmıştır. Özetle, şeker fabrikasının Burdur'un son 50 yıllık kentleşme tarihinde her yönüyle önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir.

Kentte yer alan et ve et ürünlerine dayalı sanayi, gıda sanayi içersinde önemli bir yere sahiptir. Süt ürünleri üreten işletmelere kıyasla, bu alanda daha az, fakat daha büyük işletmelerin olduğu dikkat çekmektedir. İl genelinde sürdürülen hayvancılığın etten çok süte yönelik olmasına karşın, et ve et ürünleri sanayi dalında daha büyük işletmelerin olması, bu alanda yapılan özelleştirme çalışmalarının başarısıyla ilgilidir. Zira süt sanayine göre, bu alanda yapılan özelleştirmelerin amacına uygun olarak geliştiği söylenebilir. Toplam 3 işletmenin faaliyet gösterdiği bu sanayi dalında, yaklaşık 180 kişi istihdam edilmiştir.

İşletmelere göre çalışan sayısı 20 ile 137 arasında değişir. Bu konuda özellikle, 2000 yılında özelleştirilen eski EBK günümüzde Burdur Güçbirliği adıyla faaliyet gösteren tesis başta gelir (Fotoğraf 3.36). Ayda 1300 büyükbaş hayvanın kesiminin yapıldığı Burdur Güçbirliği tesislerinde, 137 kişi istihdam edilmiştir. Kesimi yapılan hayvanların büyük bir bölümünün il genelinden geldiği tesise çevre illerden de hayvan getirilmektedir. Aslında 1973 yılı fizibilite raporlarına göre EBK'nun bu tesisi, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan askeri birliklerin, Ege Ordu'nun, Dalaman Kağıt Fabrikası'nın ve Yatağan Termik Santrali'nin et ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak kurulmuştur. Özelleşmeden önce büyük bir pazara sahip olan işletme, daha sonra bu pazarın bir kısmını kaybetmekle birlikte, günümüzde Burdur kenti dışında özellikle Pehlivanoğlu, Kipa ve Tekpa gibi Batı Akdeniz ve Ege Bölgesi'nde yaygın olan market zincirlerine sahip firmalara et sağlamaktadır.

Fotoğraf 3.36. Kentin önemli sanayi kuruluşlarından Burdur Güçbirliği Et Entegre Tesisleri.

Burdur kentinde et ürünleri üretimi yapan tek modern sanayi kuruluşu 1964 yılında işletmeye açılan Azizoğlu Et Entegre tesisleridir. Şirinevler Mahallesi'nde yer alan tesiste, 26 kişi istihdam edilmiş ve sucuk, pastırma gibi et ürünleri üretimi yapılmaktadır. Yaklaşık 1000 m^2 kapalı alana sahip olan işletmede günlük 50 büyükbaş hayvan kesilmekte ve 5-7 ton arasında değişen pastırma, sucuk gibi et ürünleri üretimi yapılmaktadır. Kesimi yapılan büyükbaş hayvanların büyük bölümü il genelinden gelirken, ürünlerin satışı ise büyük oranda kentte ve komşu illere yöneliktir.

Evren Et, 2002 yılında Akyaka köyünde kurulmuş bir işletmedir. 20 kişinin çalıştığı tesiste günlük 90 civarında büyükbaş hayvan kesimi yapılır. İşletmede kesimi yapılan

hayvanlar büyük oranda il genelinden gelmektedir. 2007 yılına kadar doğrudan satış yapmak amacıyla kesim yapan ve bu nedenle kentte et satış mağazası bulunan işletme, günümüzde bu satışı durdurmuş, başka işletmelere fason üretim yapmaktadır. Dolayısıyla işletmede kesimden elde edilen etin işlenmesi söz konusu olmayıp, sadece kesim yapılmaktadır.

İldeki tahıl üretimine bağlı olarak ortaya çıkmış Can ve Doyum Makarna Fabrikaları, Burdur'daki gıda sanayinde önemli yeri olan 2 işletmedir (Fotoğraf 3.37). Toplam 92 kişinin istihdam edildiği her iki fabrikada yılda 30 bin tonun üzerinde buğday işlenir. Bunun karşılığı olarak, 22 bin ton makarna, 5 bin ton un ve 3 bin tonun üzerinde irmik üretilir. Ürünlerini yurt çapında pazarlayan fabrikalar, hammadde olarak kullanılan buğdayı büyük oranda il genelinden sağlamaktadırlar.

Fotoğraf 3.37. Burdur'daki gıda sanayinin başta gelen kuruluşlarından Doyum Makarna Fabrikası.

Beklenilen gelişme seviyesinde olmasa da, kentte süt ürünleri üretimine dayalı bir sanayi faaliyeti vardır. Günümüzde toplamda 200 civarında nüfusun istihdam edildiği süt ve süt ürünleri üretiminde, 8 ile 85 arasında değişen çalışan sayılarıyla 6 işletme faaliyettedir (Tablo 3.33.). Pınar süt olarak faaliyet gösteren SEK dışındaki bütün işletmeler 1980'den sonra üretime geçmiştir. İşletmeler büyük oranda, organize sanayi bölgesinde yer alırken, diğerlerinin bunlardan ayrı olduğu gözlenir. İşletmelerin ürünlerini sunduğu pazarın, büyük oranda il geneline yönelik olduğu görülür ki, bu aynı zamanda kentte süt işleyen tesislerin küçük işletmeler olduğunun da göstergesidir. İşletmelerden sadece Pınar sütün işlettiği eski SEK tesisleri aktif olarak çalışmamakta, süt toplama merkezi olarak işlem görmektedir. Bu nedenle tesiste, sadece 8 kişilik bir istihdamın varlığından söz edilebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, bunun temelinde sağlıksız bir özelleştirme yatmaktadır. Öte yandan günümüzde kentte yer alan işletmeler, il genelinde üretilen günlük ham sütün tamamını işleme

kapasitesine sahip değildirler. Günlük üretilen 600 ton sütün 1/3'ünden daha az bir kısmı, ancak bu sanayi tesisleri tarafından işlenebilmektedir. Bu nedenle Burdur'da üretilen süt, ham olarak ülke çapında faaliyet gösteren Ülker, Pınar, Enka, Yörükoğlu gibi firmalar tarafından alınır. Öyle anlaşılıyor ki, Burdur'un sanayi fonksiyonunun gelişmesi açısından üretilen ham sütün büyük oranda Burdur'da işlenmesi, diğer bir ifadeyle bu ham sütü işleyebilecek sanayi kuruluşlarının ortaya çıkması son derece önemlidir. SEK'nun özelleştirildikten sonra faaliyetini sürdürmemesi, kentteki süt sanayinin gelişimini olumsuz etkilenmiştir. Sonuç olarak denilebilir ki, ham süt üretiminde küçümsenmeyecek bir noktada olan Burdur'da, bu üretime bağlı olarak bölge ya da ülke geneline hitap eden büyük süt işletmelerinin kurulmuş olması gerekmektedir. Bu konuda günümüzde sayıları 6'yı bulan süt işleyen bu tesislerin birleşme yoluna gitmeleri ve buna bağlı olarak da ülke pazarına yönelmeleri, kanaatimizce daha olumlu bir sonuç verecektir.

Burdur gıda sanayinin temelini oluşturan şeker, et, makarna, ve süt üretimi dışında, kadayıf, tahin üretimine dönük işletmeleri de görmek mümkündür. Büyük oranda organize Sanayi Bölgesi içerisinde yer alan bu tesisler, toplamda 172 kişiye istihdam alanı oluşturmuştur. Bunlardan özellikle Hastel Gıda Sanayi 50 çalışanı ve il sınırları dışına kadar taşan pazarıyla önde gelenlerindendir. Genellikle etki alanları kentle sınırlı olan yemek fabrikaları bu grupta yer alır (Tablo 3.33.).

3.2.2.2.2. Makine-Tarım Alet ve Makineleri Sanayi

Burdur'daki modern sanayi faaliyetleri içerisinde istihdam yönüyle olmasa da, işyeri sayısı yönüyle (%21.1) gıda sanayiden sonra 2. sırada makine sanayi ve özellikle tarım alet ve makineleri sanayi yer alır. Atölye tipi sanayi faaliyetleri dışında, 15 işyeri ile temsil edilen makine imalatı sanayi, Burdur'daki modern sanayi faaliyetlerinin önemli bir bölümünü meydana getirir (Tablo 3.34.). Bu 15 işletmenin 7'si şaft, hidrolik, silah, ve tekstil makineleri yan sanayi gibi farklı alanlara hitap eden makine üretimine dönük olmasının yanında, kentteki bu sanayi dalının en önemli bölümünü, tarım makineleri sanayi oluşturur. Nitekim tarım alet ve makineleri üretiminde 2003 yılı verilerine göre 3088 adet tarım alet ve makine üretimiyle Burdur, bu alanda üretim yapan 60 il içersinde 14. sırada yer almıştır (Fotoğraf 3.38). Diğer taraftan üretimi yapılan makinelerin türüne göre bir değerlendirme yapıldığında; biçerdöver üretiminde ülkemizde ilk sırada yer alırken diğer makinelerin üretiminde de 2., 3. ya da 4. sırada yer almaktadır. Ülkemizde Burdur dışında başka bir yerde biçerdöver üretiminin

yapılmamasından dolayı, Burdur bu konuda ülkemizde rakipsizdir.[213] Bu sanayi kolu 1950'lerden sonra atölye tipi sanayi faaliyetleri içerisinde taklit ve tamire yönelik olarak başlamış olup, 1970'li yıllarda yine atölye tipi sanayi olarak üretime devam etmiştir. Atölye tipi sanayiden modern sanayi faaliyetlerine 1980'li yıllarda geçilmiş ve hatta ihracata yönelik üretim yapılmaya başlanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, il ekonomisinin temelini oluşturan tarım ve hayvancılık bu sanayi kolunun doğmasında ve gelişmesinde son derece etkilidir. Yine Burdur ve çevresinde üretilen tarım ürünlerinin, makine çeşitliliği hususunda belirleyici olduğu dikkat çeker. Bu sanayi kolunda üretim yapan işletmelerin birçoğu tarım makineleri dışında elektrikli ekmek fırınları, hamur karma ve kesme makinelerini de üretmektedir. Ürünler il ve ülke geneline pazarlandığı gibi, Orta Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine de ihraç edilir. Günümüzde biçerdöver gibi kompleks tarım makinelerini üretebilen bu sanayi kolu, Burdur sanayisinin gelişiminde lokomotif sanayi kolu olmaya adaydır.[214] Atölye tipi sanayi faaliyetleri dışında, kentte bu alanda üretim yapan 8 sanayi işletmesinin varlığı söz konusudur. Bu değer kentte makine üretimi yapan modern sanayi işletmelerinin %53'üne denk gelir. Yarattığı istihdam, tesis yapısı ve üretim bakımından Ertuğrullar, Kayhan Ertuğrul, Ormak, bu alanda başı çeken işletmeler olarak belirtilebilir. İşletmelerin dağılışı incelendiğinde, Ertuğrullar dışında genellikle Organize Sanayi Bölgesi'nde toplandıkları görülür.

Hammaddenin genellikle saç ve lama gibi yarı mamul demir çeşitlerinden meydana geldiği bu sanayi kolu, hammadde ihtiyacını Konya, Denizli, İzmir, Bursa, Ereğli ve Karabük'ten karşılar ve özellikle profil malzeme Denizli'deki haddehanelerden (hurda demiri işleyerek demir üreten fabrikalar) sağlanmaktadır. Burdur'un coğrafi konumu sebebiyle, demir ve çeliğin asıl üretim merkezleri olan Ereğli ve Karabük'e uzak oluşu, nakliye gibi üretim girdilerinin artmasına neden olmaktadır. Buna, hammaddenin Konya ve Denizli'de el değiştirmesi sebebiyle gerçekleşen artış da eklenebilir.

---

[213] Yazıcı, H., Çetin, B., 2005, Sanayi Coğrafyası Açısından Bir Araştırma; Burdur Tarım Alet ve Makineleri İmalat Sanayi. I. Burdur Sempozyumu (16-19 Kasım 2005), M. Akif Ersoy Üniversitesi, cilt:2, s:1109 Burdur.

[214] Yazıcı, H., Çetin, B., 2005, a.g.b. s:14.

Tablo 3.34. Bazı Tarım Makinelerinin Yıllık Üretimlerinin İllere Göre Dağılımı ve İllerin Türkiye Toplam Üretimindeki Payları (2003).

Mak.Tür.	İl	Üretim (adet)	%
Orak Ve Kanatlı Orak Mak.	Konya	1460	42
	Burdur	**676**	**19.6**
	Tokat	198	5.7
	Diğer İller	1113	32.7
	Toplam	**3447**	**100**
Sapdöver Harman Makinesi	Konya	3378	59.9
	Burdur	**678**	**12**
	Tokat	267	4.7
	Diğer İller	1313	23.4
	Toplam	**5636**	**100**
Yem Kırma Makinesi	Balıkesir	715	22.9
	İzmir	653	20.9
	Ankara	600	19.2
	Burdur	**459**	**14.7**
	Diğer İller	688	22
	Toplam	**3115**	**100**
Mısır Silaj Makinesi	Bursa	500	48
	Burdur	**168**	**16**
	Balıkesir	161	15
	Konya	80	7.6
	İzmir	50	4.8
	Diğer İller	82	7.8
	Toplam	**1041**	**100**
Ot Silaj Makinesi	İzmir	85	38.6
	Balıkesir	60	27.2
	Bartın	50	22.7
	Burdur	**15**	**6.8**
	Diğer İller	10	4.5
	Toplam	**220**	**100**

Kaynak: www.tugem.gov.tr verilerinden derlenmiştir.

Bunlardan Ertuğrullar tarım makineleri sanayinde, 1949 yılında atölye tipi olarak başlayan imalat, 1983 yılında fabrikasyon üretimle modern sanayi faaliyetine dönüşmüştür. Hemen belirtmek gerekir ki, 1949'da başlayan bu faaliyet, günümüzdeki tarım alet makinelerinin temelini oluşturmuştur. 2004 yılına kadar çeşitli tarım makineleri üreten fabrika, günümüzde sadece biçerdöver üretimine yönelik faaliyet göstermektedir. Bu yönüyle ihtisaslaşmaya dönük üretim yapmaya başlayan ilk firma olarak da değerlendirilebilir. Biçerdöver üretiminde ilk olarak 2003 yılında seri imalata geçen fabrika, 2004 yılında 50, 2005 yılında ise 70 adet biçerdöver üretmiştir. Yaklaşık 100 kişiye istihdam sağlayan fabrika, ürünlerini büyük oranda yurt geneline ve yurt dışına pazarlamaktadır.

Bu alanda önde gelen diğer bir kuruluş, Kayhan Ertuğrul Makine Sanayidir. 1995 yılında Ertuğrullar firmasından ayrılan işletme, günümüzde 72 kişiye istihdam sağlamaktadır. Firma 2004 yılında 767 tarım makinesi, 1 900.000 civarında tarım makinelerinde kullanılan yaprak bıçak üretmiştir. Bunların dışında dönerli ekmek fırını, hamur kıyma ve karma

makineleri ve hamur kazanı gibi alet ve makineleri de üretmektedir. Pazar olarak büyük oranda yurt geneli ve yurt içine dönük üretim yapmasının yanında, il geneline de hitap eder.

Fotoğraf 3.38. Pazarlanmaya hazır olan mısır silaj makineleri (Kayhan Ertuğrul Makine Sanayi).

Yılda yaklaşık 150 civarında tarım makinesi üreten Ormak, 20 kişiye istihdam sağlamaktadır. Organize sanayi bölgesi içersinde yer alan işletme, tarım makineleri dışında oto LPG tankı ve vinçlerini de üretmekte ve ürünlerini il ve yurt geneline pazarlamaktadır.

Makine imalatı sanayi içerisinde değerlendirilmiş olan silah sanayinin asıl kaynağı Gölhisar ve Çavdır ilçelerinde yer alan atölye tipi sanayidir. Bu sanayi kolu daha sonra Burdur kentinde fabrikasyon üretime dönüşmüştür. 1996 yılından beri üretim yapan Yıldız Silah Fabrikası, 105 kişilik istihdamla bu alanda üretim yapan en büyük işletmedir. Yılda yaklaşık 15000 adet av tüfeği üreten fabrika, ürünlerini yurt içine pazarladığı gibi yurt dışına da ihraç eder. Burdur kentinde sadece bir işletmeyle temsil edilen silah sanayi, aslında il geneli için gelecek vadeden bir sanayi koludur.

Sonuç olarak kentin sanayi fonksiyonu etki alanı açısından değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğunu tarım makineleri sanayinin oluşturduğu Burdur makine imalatı sanayisinin etki alanı ülke sınırlarını aşmış görünmektedir. Bu nedenle kentin sanayi fonksiyonun gelişimi açısından bu sanayi kolu, özellikle tarım alet ve makineleri sanayi desteklenmelidir. Zira Burdur ilinin kendi öz dinamiklerine bağlı olarak son 50 yıllık süreçte gelişme göstermiş olan bu girişim, kent sanayisinin gelişimi açısından lokomotif bir misyonu üstlenebilecek potansiyele sahiptir.

Tablo 3.35. Burdur'daki Makine Üretimi Yapan Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan Sayısı
1	Aktan Müh. Makine İmal. San.	12
2	Altınış Burdur Şaft San.	11
3	Aytaçlar Tarım Mak.	11
4	Ergüz-İş Tarım Mak.	15
5	Eurodrip Damla Sulama	20
6	Güven hidrolik San.	4
7	Güzel-İş Tar. Mak.	10
8	Kayhan Ertuğrul Tarım Mak.	72
9	Ormak Tarım Mak.	20
10	Zeytuni Mak. San.	6
11	Yıldız Silah San.	105
12	Baydarlar Tekstil Mak. Yan San.	16
13	Başkal Tarım Mak.	16
14	Ertuğrullar	96
15	Uslu Makine	6
MAKİNE SAN. TOP.		**420**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

3.2.2.2.3. Tekstil Sanayi

Burdur'daki modern sanayi faaliyetlerinin önemli bir bölümünü tekstil sanayi meydana getirir. Özellikle 2004 yılı verilerine göre, 820 kişiye sağladığı istihdamla, Burdur'daki sanayi kolları içerisinde gıda sanayisiden sonra 2. sırada yer alır. Fakat bu alanda faaliyet gösteren işletme sayısı azdır. Daha önceden de belirtildiği gibi, tekstil sanayinin Burdur'da ortaya çıkışı 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Özellikle 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında Burdur'da alaca, havlu ve halı tezgahlarında üretim yapıldığı bilinmektedir. Fakat kentteki tekstil sanayinin yüzyıldan fazla bir geçmişe sahip olmasına karşın, geçen zamanla orantılı olarak beklenilen düzeyde gelişme gösterdiği söylenemez. Bu konuda özellikle Denizli ve Isparta'nın öne çıkması Burdur'daki tekstil sanayinin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Hatta tekstil sanayinde faaliyet gösteren işletmelere bakıldığında, bu sanayi kolunun son yıllarda gerileme kaydettiği sonucuna bile ulaşılabilir. Çünkü 1993 yılında faaliyete başlayan, günlük 55.000 m kumaş üreten ve 88 kişiye istihdam sağlayan Burdur Mensucat, 2004 yılı sonunda Burdur'daki faaliyetine son verilerek Isparta'ya taşınmıştır. Yapılan mülakatlardan bu yer değiştirmeye sebep olarak, 1980'den beri Burdur'un kalkınmada öncelikli iller arasında yer almaması gerekçe gösterilmiştir. Çünkü işletme vergi, sigorta primi ve enerjide yaratılan indirimlerden yararlanamamaktadır.

Günümüzde kentte kot pantolon vb., çorap ve halı üretimine dönük faaliyet gösteren 4 işletmenin varlığı söz konusudur. Bunların başında gerek istihdam ve gerekse üretim miktarı yönüyle Junior Jeans Wear yer alır. Aynı zamanda yabancı sermaye yatırımı olan bu işletme organize sanayi bölgesinde 1998 yılında faaliyete geçmiştir. İşletme, 16 bin m^2'si kapalı alan

olmak kaydıyla toplam 26 bin m^2'lik bir alanda kurulmuştur. Kot kumaşa bağlı giyim ürünlerinin üretimini yapan fabrika, ayda 130-220 bin m arasında kumaşı işleyerek 350 bin parça giyim eşyası üretimi yapmakta ve ürünlerinin tamamını yurt dışına göndermektedir. İngiltere ve İspanya en fazla ihraç edilen ülkeler arasındadır. Günümüzde fabrikada 700 kişi istihdam edilmekte fakat çalışanların %85'i Burdur dışından gelmektedir. İşçilerin geldiği köylere göre dağılımında, genellikle Burdur il sınırının yakınında yer alan, Afyon, Isparta ve Antalya gibi komşu illere bağlı, köyler olduğu dikkati çeker. Çığrı (Dinar-Afyon), Kınık (Isparta), Yeni ve Eski Köy (Korkuteli-Antalya) gibi köyler işçi getirilen belli başlı köyler olarak tespit edilmiştir. Özellikle Çığrı köyünden günde 2 otobüs işçi gelmektedir. Bu köylerin genellikle arızalı bir topoğrafyada kurulmaları nedeniyle tarım alanlarından yoksun olmaları dikkat çekicidir. Sonuç olarak, gerek ürünlerin pazarlanması, gerekse işçilerin temini açısından kentteki tekstil sanayinin etki alanının il sınırlarının dışına çıktığı görülmektedir.

Yılda 115000 çift çorap üreten Aytaş Akın Tekstil Sanayi, 65 kişilik istihdamla tekstil sanayi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Fabrika ürünlerini genellikle yurt geneline pazarlamaktadır. Bunların dışında ev tekstili ve halı üretimi yapan Semkan ve Yıldızlı Halıcılık, Burdur'daki tekstil sanayinin diğer belli başlı işletmelerini oluşturmaktadırlar (Tablo 3.36).

Tablo 3.36. Burdur'daki Tekstil Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan sayısı
1	Junior Jeans Wear	700
2	Aytaş Akın Tekstil San.	65
3	Yıldızlı Halıcılık San.	30
4	Semkan Tekstil	25
TEKSTİL SAN. TOP.		**820**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

3.2.2.2.4. Taşa-Toprağa Dayalı Sanayi

Taşa-Toprağa dayalı sanayi kolunun Burdur'da, son 10 yılda gelişme gösterdiği söylenebilir. Daha öncesinde tuğla-kiremit üretimi söz konusu olsa da, bu sanayi kolunun önemli bir kesimini mermer işleyen tesisler meydana getirir. Nitekim bu sanayi kolu, il arazisinin jeolojik yapısıyla bağlantılı olarak, bol miktarda bulunan mermer yataklarının işletilmeye başlamasıyla gelişme göstermiştir. Mermer ocaklarının son 10 yılda il genelinde sayılarının hızlı bir şekilde artmasıyla, sadece Burdur kentinde değil, ilçe merkezlerinde ve hatta bazı köylerde mermer işleyen işletmelerin çoğalmaya başladığı dikkati çekmektedir. Günümüzde il genelinde 200'e yakın mermer ocağı işletilmekte olup, bu ocaklar açıldıkları

bölgedeki kırsal yerleşmelerde yaşayan halka istihdam oluşturmuştur. Öte yandan, çıkarılan mermerin büyük çoğunluğu ham olarak il dışına pazarlanmaktadır. İl genelinde meydana gelen bu gelişmelerin uzantısı olarak, Burdur kentinde yaklaşık 100 kişiye istihdam sağlayan 6 işletme ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 3.39). Bunların her biri yılda 10 bin ile 25 bin m² mermer işlemektedir. Yılda yaklaşık 190 bin m^2 mermer işleyen bu tesisler, yurt geneli ve yurt dışına ürün göndermektedirler (Tablo 3.37.).

Tablo 3.37. Burdur'daki Taşa-Toprağa Dayalı Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan sayısı
1	Babacanlar Mermer	30
2	Baddaloğlu Mermer	12
3	Mersan Mermer	16
4	Ekinciler Mermer	20
5	Göz-Al Mermer	7
6	Gürler Mermer	12
7	Artopsan Tuğla	34
8	Tekinler Tuğla	7
9	Tekay Tuğla	40
10	Isparta Toprak Sanayi	45
TAŞA-TOP. DAYALI SAN. TOP.		**223**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Günümüzde Burdur'daki mermere dayalı sanayinin ocaktan çıkarım, nakliye ve işletme bazında il ekonomisine sağladığı katkılar göz önüne alındığında, gerek Burdur kentinde ve gerekse il genelinde yakın vadede taşa-toprağa dayalı sanayi kolunun ön plana çıkacağı söylenebilir. Fakat bugün olduğu gibi gelecekte de sanayi kolunun il ekonomisine getireceği pay, mermer işleyen işletmelerin sayılarının artmasıyla doğru orantılı olacaktır. Diğer bir ifadeyle, mermerin ham olarak satılması yerine, işlenerek satılmasının Burdur sanayisine katkıları daha fazla olacaktır.

Fotoğraf 3.39. Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan mermer işleme tesislerinden görünüş.

Mermerin dışında bu sanayi dalında faaliyet gösteren işletmeler genellikle tuğla ve kiremit üretimine dönüktür. Büyük oranda 1980'den sonra faaliyete geçen bu işletmeler, 136 kişiye istihdam oluşturmuş olup, bunların her biri yılda 3 ile 4 milyon arasında tuğla üretmektedir.

3.2.2.2.5. Ağaç Ürünleri ve Kereste Sanayi

Burdur'daki atölye tipi sanayi faaliyetlerinde ağırlığı olan mobilya sanayinin modern sanayi faaliyetleri için de ağırlığı olduğu görülür. Burdur'da kereste ve mobilya sanayi dalının ortaya çıkmasında, il topraklarının %45.64'lere varan kısmının orman arazilerinden meydana gelmesinin etkisi büyüktür. Bunun yanında özellikle son 20 yıl içerisinde gelişme göstermeye başlayan kavak yetiştiriciliği de etkili olmaya başlamıştır. Ham olarak kereste satımının yanında, mobilya, kapı gibi ürünlerin üretilmesi de söz konusudur.

İstihdam yönüyle modern sanayide çalışan insanların %6.1'ini, işyeri sayısı bakımından da modern sanayide faaliyet gösteren işyerlerinin %12.5'ini orman ürünleri ve mobilya sanayinde çalışan işçiler ve bu alanda faaliyet gösteren işletmeler meydana getirir. Büyük çoğunluğunu kerestecilerin ve mobilyacıların oluşturduğu bu sanayi kolunda, müzik aleti gibi farklı alanlara dönük üretim yapan bazı işletmeleri de görmek mümkündür (Tablo 3.38.). 1992 yılında Burdur'da faaliyete başlayan Küçükkaya Kaplama, viyolonsel (çello), viyola, keman kontrbas gibi müzik aletleri üretmekte ve Burdur modern sanayinde bir ilki meydana getirmektedir. Yılda 1000 adet viyolonseli üreten firma, daha çok yurt dışı bağlantılı olarak faaliyet göstermektedir. Aslında Burdur'da ev tipi ya da atölye tipi imalat bazında sipsi

ve kabak kemane gibi halk müziği aletlerinin üretimini görmek mümkündür. Fakat modern sanayi anlamında Küçükkaya Kaplama ilktir.

Tablo 3.38. Burdur'daki Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan sayısı
1	Acunlar Kereste	62
2	İstanbul Eliş Ahşap San.	25
3	Cevdet Akın (Kereste)	17
4	Hasan Ali Göçen	9
5	Ak Altın Mobilya	21
6	Okşar Yatak San	58
7	Özcanlar Mobilya San.	6
8	Dekor Mobilya	11
9	Küçükkaya Kaplama	12
ORMAN ÜR. MOBİL. SAN. TOP.		**221**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Kentte bu alanda üretim yapan 9 işletme mevcut olup, 221 kişiye istihdam sağlanmıştır. İşletmeler arasında çalışan sayısı 6 ile 62 arasında değişmekle birlikte, çalışan sayısı bakımından özellikle Acunlar kereste ve Okşar Yatak Sanayi başı çeken iki firmadır. Büyük oranda işletmeler, organize sanayi bölgesi içersinde yer almaktadırlar. Bunlardan 1980 yılında kurulmuş olan Acunlar kereste yılda yaklaşık 100 bin ağaç (tomruk) işlemektedir. Yine İstanbul Eliş Ahşap sanayi günde 1500 kapı paneli üretirken, Okşar Yatak kanepe yılda 180 bin adet mobilya üretmektedir.

3.2.2.2.6. Yem Sanayi

Yem sanayi, gıda ve tarım makineleri sanayi faaliyetlerinin temelinde olduğu gibi, il genelinde yoğun olarak yapılan hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkmış bir sanayi koludur. İşletmeler, et üretiminin yanında, özellikle süt üretimine dönük hayvancılığın yapıldığı Burdur il genelinde meydana gelen uygun pazar şartlarına bağlı olarak, üretim yapmaktadırlar. Tarım ve Köyişleri İl Müdürlüğü'nün 2004 yılı verilerine göre, 105 616'sı büyükbaş 235 683'ü küçükbaş olmak kaydıyla Burdur il genelinde 341 299 hayvan varlığı söz konusudur. Özellikle il genelinde büyükbaş hayvanların %96.5'inin kültür ve kültür melezi ırklardan meydana gelmesi, hazır yem yani, fenni yem tüketimini de artırmıştır.

Yem üretiminde faaliyet gösteren 3 fabrikada, 2004 yılı verilerine göre, 167 kişi çalışır. Bu değer modern sanayi kollarında istihdam edilen 3602 kişinin %4.6'sını meydana getirir. Fabrika yetkilileriyle yapılan mülakatlardan, yem sanayinde kullanılan hammaddenin büyük oranda İzmir, Antalya, Isparta ve Konya gibi illerden getirildiği, hammadde olarak sadece melasın %5-10 gibi bir bölümünün Burdur Şeker Fabrikası'ndan karşılandığı anlaşılmaktadır. Yıllık toplam yem üretiminin 34.900'a ulaştığı Burdur'da üretimin hemen

hepsi il geneline pazarlanmaktadır. Yem sanayinde üretim yapan işletmeler, Burdur kentinin sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı 3 alana dağılmıştır.

Organize sanayi bölgesi içinde ve Antalya çıkışında olmak üzere 2 işletmeden oluşan Ekinciler Yem Fabrikası, 1985 yılında faaliyete geçmiş olup, yılda yaklaşık 14.400 ton yem üretmektedir. 2004 yılı itibariyle %50 kapasiteyle çalışan fabrika, 120 kişiye istihdam sağlar.

Bur-Yem Fabrikası kentin Tefenni-Yeşilova çıkışında yer almakta olup, yılda 12.500 tonluk üretim yapar. Yine aynı güzergahta Çendik köyünde kurulmuş olan Bur-Ak yem fabrikasında da 12 kişi çalışmakta ve yılda 8000 ton yem üretimi yapılmaktadır (Fotoğraf 3.40).

Fotoğraf 3.40. Çendik Köyünde yer alan Bur-Ak Yem Fabrikası.

Tablo 3.39. Burdur'daki Yem Sanayi Kuruluşları ve Çalıştırdıkları İşgücü (2004).

Sıra No	Tesisin Adı	Çalışan sayısı
1	Ekinciler Yem	120
2	Bur-Yem	35
3	Bur-Ak Yem	12
YEM SAN. TOP.		**167**

Kaynak: Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Burada belirli gruplarda ele alınmaya çalışılan Burdur modern sanayi faaliyetleri içerisinde yer almasına karşın, sanayi kolunun Burdur'da gelişme göstermemesinden dolayı tek kalan işletmelerin varlığı da söz konusudur. Bunlardan en çok dikkat çekeni yine tarıma dayalı olarak ortaya çıkan gül yağı fabrikasıdır. Geçmişte 2 fabrika bu alanda faaliyet gösterirken, 2006 yılında tek fabrikanın çalıştığı tespit edilmiştir. Çiçek Nebatat Esansları Fabrikası (ÇİNEF), 1966 yılında Fransızlar tarafından 12000 m^2'lik bir alanda kurulmuş, yılda 400-500 ton gül işleme kapasitesine sahip bir fabrikadır. Yıl içersinde sadece 1.5-2 ay

faaliyet gösteren fabrikada, bu süre içersinde 4 kişi çalışmaktadır. Ana üretim maddesi gül yağı olan fabrikada, gül suyu üretimi de yapılır. Yılda 200-250 ton gülün işlenmesiyle elde edilen 50-60 kg gül yağının tamamı Fransa'ya ihraç edilmekte ve buradaki kozmetik sanayide kullanılmaktadır. İşlenen gülün tamamı, merkez köyler başta olmak üzere Burdur il genelinden elde edilir. Bu bağlamda 2004 yılında Burdur ili genelinde 1577 ton gül üretiminin yapıldığını burada belirtmek gerekmektedir. Diğer taraftan, son yıllarda bu alanda dünya piyasasına giren Çin'in daha ucuz gülyağını piyasaya sürmesi ve kozmetik sanayinde gül yağı yerine daha ucuz kimyasal maddelerin kullanılmaya başlamasından dolayı, 2006 yılında fabrikada üretim yapılmamıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki; Burdur kentinde gerek kuruluş ve gerekse sanayi kolu olarak gülyağı üretimi beklenilen düzeyde gelişme gösterememiş ve Isparta'nın gölgesinde kalmıştır.

Kentin sanayi fonksiyonu ve bu fonksiyona bağlı olarak gelişen etki sahasını daha iyi belirleyebilmek adına, bazı sanayi kuruluşlarına ait ihracat verilerini burada ele almak yerinde olacaktır. Burdur'da 2005 yılı itibariyle 15 firma toplam 24.584.363$'lık ihracat yapmıştır (Tablo 3.40.). Bu ihracatın %60.2'sini tekstil ürünleri, %20.1'ini makine ve özellikle tarım makineleri, %15.8'ini de mermer yani taşa-toprağa dayalı sanayi ürünlerinin meydana getirdiği görülür. Buradan ihracat miktarlarıyla, Burdur'da gelişme gösteren sanayi kolları arasında paralelliğin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine tablodaki verilere dayanarak, Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere Avrupa ülkeleri ve A.B.D.'nin ihracat yapılan ülkeler içerisinde başta geldikleri söylenebilir.

Tablo 3.40. Burdur'da İhracat Yapan Sanayi Kuruluşlarının İhracat Miktarları ve İhraç Ettikleri Ülkeler (2005).

No	Firma Adı	Sektör	İhracat Yapılan Ülke
1	Hastel Gıda San.	Gıda	Avrupa Ülkeleri
2	Junior Jean Wear	Tekstil	İngiltere
3	Aytaş Akın Tekstil San.	Tekstil (Çorap)	Fransa
4	Yıldız Silah San.	Silah	Avrupa Ülk. ve A.B.D.
5	K.Ertuğrul Mak. San.	Tarım Mak.	K.K.T.C. Ortadoğu Ülk.
6	Ertuğrullar	Tarım Mak.	Avrupa, Ortadoğu ve Orta Asya Ülk.
7	Altıniş Burdur Şaft san.	Tarım Mak.	Ortadoğu Ülk.
8	Baydarlar Av Tüfeği ve Tekstil San.	Tekstil Mak. Yedek Parça	Pakistan
9	Babacanlar Mermer	Mermer	Ortadoğu, Avrupa Ülk. A.B.D.
10	Mersan Mermer	Mermer	İsrail
11	Ekinciler Mermer San.	Mermer	A.B.D.
12	Gürler Mermer San.	Mermer	Ortadoğu Ülk., K.K.T.C.
13	Baddaloğlu Mermer San.	Mermer	Suudi Arabistan
14	Eurodrip Damla Sulama	Plastik	Azerbaycan
15	Küçükkaya Kaplamacılık	Müzik Aleti	Almanya

Kaynak: Burdur O.S.B. Müdürlüğü Verileri ve Yerinde Yapılan Mülakatlardan Derlenmiştir.

Burdur'da gelişme göstermiş mevcut sanayi faaliyetleri ve bunların yayılış alanlarının yanında, yakın gelecekte kurulması planlanan II. organize sanayi bölgesinin kentin sanayi fonksiyonu içersinde ele alınması gereklidir. Kuşkusuz sanayi faaliyetleri ve alanlarına dair planlamalar, doğrudan kentin gelişimine dair planlamalar olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, ilde yürütülen ekonomik faaliyetlere uygun olarak, büyük oranda hayvansal ürünleri işleyen sanayi faaliyetlerine yönelik olarak tasarlanan II. organize sanayi bölgesi, et, süt ve bunların türevleri başta olmak üzere, deri, yün gibi hayvansal kaynaklı diğer ürünleri de işleyen sanayi tesislerini bünyesinde barındıracaktır. Fakat kentin 12 km kuzeydoğusunda, Gökçebağ köyünün 1 km kuzeyinde 200 hektar genişliğindeki bir alanda kurulması düşünülen II. organize sanayi bölgesi, Ramsar alanı olarak tespit edilen Burdur Gölü'ne yakın olması nedeniyle bir türlü hayata geçirilememiştir.

Kentin sanayi fonksiyonunun önemli bir kısmını teşkil eden modern sanayi faaliyetlerinin etki sahası il ve hatta ülke sınırlarını aşmıştır. Özellikle tekstil, tarım makineleri ve taşa-toprağa dayalı sanayi kollarında genel durum budur. Bu konuda gıda sanayi, kentte en fazla gelişme gösteren sanayi kolu olmasına karşın, daha çok il geneline hitap ettiği görülür. Kurulması düşünülen II. organize sanayi bölgesinin sadece hayvansal ürünlerin üretimine yönelik olacağı düşünülürse, gelecekte gıda sanayinin de etki sahasının ülke sınırlarını aşacağı ön görülebilir.

3.2.3. Tarım Fonksiyonu

Tarım, genellikle kır yerleşmelerinin tek fonksiyonu olarak görülse de, kentlerin gelişimini sağlayan önemli fonksiyonlardan biridir. Diğer fonksiyonlar da gelişmişse, bir kasabanın gelişmesinde ve yaşamasında herhangi bir şehirsel fonksiyondan pek farklı değildir. Fakat tarım faaliyetleri şehirsel fonksiyon olarak geçici özellik gösterirler.[215]

Diğer taraftan, tarım fonksiyonunun yanında, başka fonksiyonların da gelişme gösterdiği ve hatta bu fonksiyonların hakim fonksiyon durumuna dönüştüğü kentlerde bile, çevresindeki tarım faaliyetlerine dayalı sanayi ve ticaret fonksiyonlarının ön plana çıktığı dikkat çeker. Tarım ürünlerini hammadde olarak kullanan ya da tarım sektörünün pazar özelliği gösterdiği sanayi faaliyetleri ile yine tarım ürünlerini pazarlayan ticari faaliyetlerin bu kentlerde gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz. Tarım fonksiyonu çoktan önemini kaybetmiş ve yerini diğer fonksiyonlara bırakmıştır. Öte yandan kentin devamlılığı için tarım fonksiyonunun bir etkinliği kalmamış olsa bile, kente bağlı kırsal alanlarda yapılan tarımsal

[215] Tümertekin, E., 1973, a.g.e.s:47.

faaliyetlerin önemi devam etmektedir. Bu bağlamda Burdur, il ekonomisinin büyük oranda tarım sektörüne bağlı olmasıyla ilgili olarak, tarıma dayalı sanayi ve ticari faaliyetlerin önem kazandığı bir kent özelliği gösterir. Başka bir değişle, bir hizmetler kenti olan Burdur'daki fonksiyonların birçoğunun ildeki kırsal alanlarda sürdürülen tarımsal faaliyetlere bağlı olarak gelişme gösterdiğini söylemek hiçte yanlış olmaz.

Burdur kentinde 2000 yılı genel nüfus sayımına göre, 545 kişi tarım sektöründe istihdam edilmiş olup, bu değer çalışan nüfusun %2.7'sini meydana getirir. Kentsel alan içerisinde %7.28'lik bir paya sahip olan tarım alanları, mücavir alanlar da göz önüne alınacak olursa, kentsel alanın %27.5'ini meydana getirir. İki değer arasında bu kadar büyük bir farkın oluşmasında, mücavir alanlarda köy yerleşmeleri ve genellikle tarım alanlarının olması etkilidir. Yine gerek nüfus sayımlarında ve gerekse diğer istatistiğe dönük sayımlarda, tarımsal işletmelerde çalışan aile bireylerinin tamamının sayılmaması, diğer taraftan tarım alanı olarak görünen alanların bir kısmının aslında tarım alanı olarak kullanılmaması bu konuda son derece etkilidir.

Kentte özellikle Hızırilyas, Bağlar, Menderes ve Kışla Mahalleleri başta olmak üzere, Fevzi Çakmak ve M. Akif Ersoy Mahalleleri'nde tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü rahatlıkla söylenebilir. Nitekim Kışla Mahallesi 1978 yılına kadar merkeze bağlı köy konumunda iken, bu tarihten sonra kent sınırları içerisine dahil edilmiştir. Bu nedenle mahallede yaşayan insanların neredeyse tamamının temel ekonomik uğraş alanı tarım ve hayvancılıktır. Burada özellikle sebze tarımının ve hatta son zamanlarda seracılık çalışmalarının başladığı yerinde yapılan gözlemlerle saptanmıştır (Fotoğraf 3.42). Diğer taraftan genellikle tarım alanlarına inşa edilmiş tek katlı konutlar ve bu konutlara ait bahçe ve tarlalardan meydana gelen Hızırilyas, Bağlar ve Menderes Mahalleleri'nin önemli bir kesimi kentten çok, kırsal yerleşme görünümünün hakim olduğu yerler olarak dikkat çeker. Yoğun olarak yer altı suyu kullanılarak sebze ve meyve üretiminin yapıldığı bu mahallelerde, hayvancılık faaliyetlerinin de yoğun olarak sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Hatta hayvan gübrelerinin çevre kirliliği yaratacak derecede ortalıkta bırakıldığını ayrıca belirtmek gerekir (Fotoğraf 3.41). Bu bağlamda, 2004 verilerine göre kentte, 6033'ü büyükbaş, 900'ü koyun ve 60'ı keçi olmak kaydıyla toplam 6993 hayvan varlığı söz konusudur.[216] Bu değer, il genelindeki hayvan varlığının yaklaşık %2'sini meydana getirir.

[216] Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, a.g.e. s: 80.

Fotoğraf 3.41. Hızırilyas Mahallesi'nde yer alan ahırlardan bir görünüş.

Fotoğraf 3.42. Kentin kenar mahallelerinde seracılık faaliyetlerini görmek mümkündür (Kışla Mah.).

Kentte yapılan tarımsal faaliyetlerde kuru tahıl tarımının yanında, özellikle sebze üretiminin yapıldığını ve üretilen sebzelerin kentteki semt pazarlarında satıldığını söylemek mümkündür. Cuma günleri Ulu Cami çevresinde kurulan pazarda, bilhassa yaz mevsiminde satışa sunulan sebzelerin bir bölümü kent içerisinde üretilmiştir. Göle yakın olan alüvyonların üzerinde kurulmuş mahallelerde daha çok sebze; buna karşın güneyde yer alan mahallelerde ise kuru tahıl ekimi yapılmaktadır. Fakat bu konuda herhangi bir istatistik olmadığından, ne ekiliş alanlarını, ne de ürün miktarını tam olarak burada belirtmek mümkün olmamıştır. Yine

de fikir vermesi açısından, bazı tarım ürünlerinin il genelindeki üretimi ve merkez ilçenin bu üretimdeki payı değerlendirilmiştir (Tablo 3.41.). Buna göre, tahıl tarımının başta geldiği, bunu haşhaş ve şeker pancarının takip ettiği söylenebilir.

Tablo 3.41. Burdur'daki Bazı Tarım Ürünlerinin Üretim Miktarları ve Merkez İlçenin Payı (2004).

Tarım Ürünü	Ekiliş Alanı (ha)	Üretim (ton)	Merkez İlçenin Üretimdeki Payı (%)
Buğday	68.259	175.987	21,8
Arpa	26.231	65.573	21,7
Mısır	794	2.920	-
Nohut	18.700	11.895	5,8
Kuru Fasulye	793	929	-
Ayçiçeği	583	512	0,3
Haşhaş	3.152	2.167	15,4
Anason	8.495	4.717	0,7
Ş. Pancarı	3.999,5	174.716	15,3
Tütün	295	860	-
Kavun	829	22175	11,4
Karpuz	773,1	21256	8,7
Domates	1658	62573	4,8

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, Burdur Çalışma Raporu, s:11-12.

Bunların dışında yine Armağan İlci, Emek, Atatürk, Fevzi Çakmak ve Cemil Mahalleleri'nde de tarım alanları bulunmaktadır (Fotoğraf 3.43). Özellikle bu mahallelerden Fevzi Çakmak ve Atatürk gibi göl manzarasına sahip mahallelerde, tarım alanlarının hızlı bir şekilde betonlaştığı gözden kaçmaz. Bu hızla devam ederse bilhassa Fevzi Çakmak, Emek ve Atatürk Mahalleleri'nde gelecek 15-20 yıla kadar tarım arazisi görmek mümkün olmayacaktır.

Kentte yer alan tarım alanları ve sürdürülen tarımsal faaliyetlerin yanında, il genelinde sürdürülen tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak kentte, bu sektöre yönelik bazı hizmetlerin gelişme gösterdiği dikkat çeker. Nitekim 19'u Burdur kentinde olmak kaydıyla, ilde 55 veteriner hekim muayenehanesi, 1 adet poliklinik ve yine 10'u Burdur kentinde olmak üzere, 30 zirai mücadele ilaç bayisi ile 6'sı kentte 29 zirai mücadele alet bayisinin varlığı önemli bir işarettir.

Fotoğraf 3.43. Kent içerisinde yer alan tarım alanlarından Cemil Mahallesi'nde buğdayı biçilmiş tarla.

3.3. Fonksiyonları Destekleyen Kaynaklar

3.3.1 Tarım ve Hayvancılık

Burdur il genelinde 2000 yılı verilerine göre, çalışan nüfusun (110534 kişi) %60.11'i tarım sektöründe istihdam edildiği dikkate alınırsa, tarımın il ekonomisindeki yeri ve dolayısıyla Burdur kentinde gelişme gösteren kentsel fonksiyonlar açısından önemi yadırganamaz. Nitekim kentteki toptan ticareti oluşturan ürünler ile sanayi ürünleri incelendiğinde, tarımın etkinliği gözden kaçmamaktadır. Bu bağlamda tarım, kentte yer alan şeker, un, makarna, süt, et gibi gıda sanayi, hayvancılığa dönük olarak yem sanayi ve yine sektöre yönelik gelişme gösteren tarım alet ve makine imalatı sanayi faaliyetlerinin temelini oluşturur. Yine günlük süt üretiminin 600 tona ulaştığı Burdur ilinde toptan ticaret ürünlerini, başta süt olmak üzere tahıllar meydana getirmektedir. İl ekonomisinde vazgeçilmez bir yeri olan tarım ve hayvancılığı, Burdur kentindeki fonksiyonları destekleyen kaynakların başında ele almak ve detaylı olarak incelemek yerinde olacaktır.

Burdur Tarım İl Müdürlüğü'nün 2004 yılı verilerine göre, 713500 ha.'lık il arazi varlığının %29.41 (209828 ha.) gibi önemli bir bölümünü tarım arazileri oluşturur. Tarım arazilerinin ise, %36.4'ü 2. sınıf arazilerden; %21.3'ü 1. sınıf, %21.1'i 3. sınıf, %13.0'ı 5. sınıf ve %7.1'i de 4. sınıf tarım arazilerinden meydana gelir. Yine tarım arazilerinin %73.5'inde kuru tarım yapılırken, %26.5'inde sulamalı tarım yapılmaktadır. Tarım alanlarının kullanım şekli incelendiğinde, %67.45'lik bölümünü tarla bitkilerinin ekimine, %10.59'unun

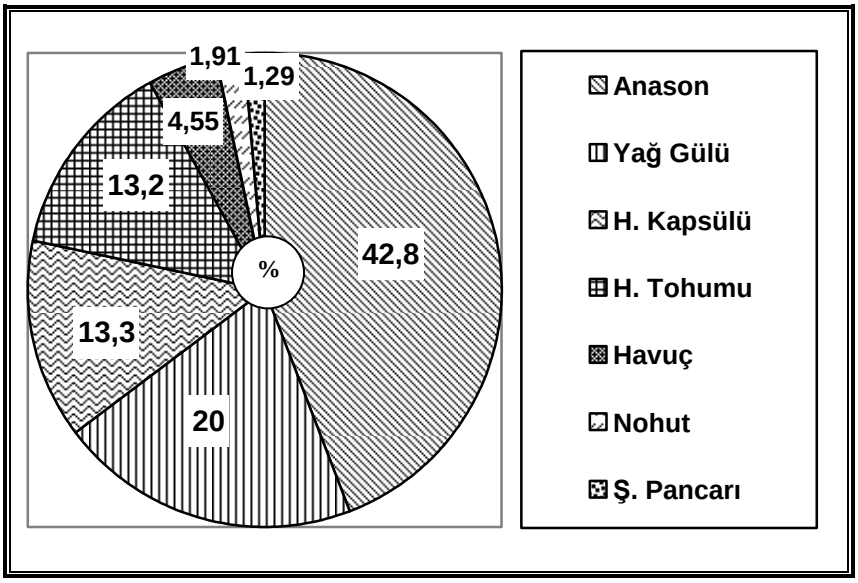
bağ-bahçe tarımına ve %3.95'lik bölümün ise nadasa ayrıldığı görülür. Ayrıca %18.01 gibi önemli bir bölümünün tarıma elverişli olduğu halde işlenmemesi hayret vericidir.

İklim özellikleri yönüyle, tropik ve subtropik iklim ürünleri dışında il genelinde birçok tarım ürününün yetişmesine olanak sağlayacak geçiş tipi iklimin hakimiyeti söz konusudur. Fakat bunlardan özellikle anason ve haşhaş (haşhaş kapsül ve tohum olarak) üretiminde Burdur, Türkiye'de hatırı sayılır bir yere sahiptir. 2004 yılı verilerine göre, ülkemizdeki Anason üretiminin %42.8'ini, yağ gülü üretiminin yaklaşık %20'sini, haşhaş kapsülü üretiminin %13.2'sini ve haşhaş tohumu üretiminin %13.3'ünü Burdur ili karşılamıştır. Bunların dışında şeker pancarı, buğday ve nohut tarımının da il genelinde yoğun olarak yapılmasına karşın, bu ürünlerin ülke üretimindeki payı anason ve haşhaş kadar yüksek değildir. Şeker pancarının %1.29'u, nohutun ise %1.91'i Burdur ilinde üretilir (Şekil 3.2).

Tablo 3.42. Burdur İlinde Yetiştirilen Bazı Tarım Ürünlerinin Üretim Miktarı ve Türkiye Üretimindeki Payı (2004).

Ürün Adı	Üretim (ton)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Anason	4717	42.8
Yağ Gülü	1577	20.0
Haşhaş (Kapsül)	2167	13.3
Haşhaş (Tohum)	2358	13.2
Havuç	19955	4.55
Nohut	11895	1.91
Ş.Pancarı	174716	1.29

Kaynak: Burdur Tarım İl Müdürlüğü 2004 Yılı Çalışma Raporu ve DİE 2006, Tarım İstatistikleri Özeti (1985-2004)'den hesaplanmıştır.

Şekil 3.2. Burdur İlinde Yetiştirilen Bazı Tarım Ürünlerinin Türkiye Üretimindeki Payı (2004).

Zirai faaliyetlerin yanında, ilde özellikle süt üretimine dönük büyükbaş hayvancılığın gelişme gösterdiğini söylemek mümkündür. İl genelindeki sığır sayısının %73.6'sını kültür ırklarının oluşturması ve yine ülke genelindeki toplam kültür ırkı sığırların %3.68'inin Burdur ilinde bulunması bu gelişmenin göstergesidir. Sığır varlığına bağlı olarak Burdur'da günlük 600 tona yakın süt üretilmekte olup, bu miktar ülke üretiminin yaklaşık %2'sini karşılar. Bu bağlamda il genelinde 15 civarında süt işleyen işletmenin bulunduğu Burdur'da, işletmelerin küçük ve genellikle yakın çevresine yönelik üretim yapmalarından dolayı, sütün %80'e varan büyük bir bölümü ham olarak il dışına pazarlanmaktadır. Bu konuda bilhassa ülke çapında üretim yapan, Ülker, Pınar ve Sütaş ile bölgesel bir etkinliğe sahip Yörükoğlu gibi markaların il genelinde oluşturdukları süt toplama merkezleri vasıtasıyla Burdur'dan ham olarak süt aldıkları bilinir.

Sonuç olarak il ekonomisinde önemli bir paya sahip olan tarım ve hayvancılık Burdur kentindeki sanayi ve ticari fonksiyonların ortaya çıkmasında ve gelişme göstermesinde temel kaynak niteliğindedir. Nitekim tarım ürünleri kentte toptan ticaretin önemli bir kısmını meydana getirdiği gibi, şeker fabrikası, et entegre tesisleri, süt işleyen tesisler, makarna ve yem fabrikaları gibi kent sanayisinin temel kuruluşlarının da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

3.3.2. Madencilik

İl arazilerinin büyük oranda Kretaseye ait Serpantin, Gabro, Peridotit, Hazburgit gibi Ofiyolitli serilerinden ve yine Neojen killi kalkerlerinden meydana geliyor olması, il genelinde krom ve mermerin varlığına imkan tanımıştır. Neojen killi kalkerlerine ek olarak Kretase kalkerleri ile Permiyene ait kristalize kireçtaşlarının varlığı da bunu destekler. Nitekim Krom daha çok Tefenni, Yeşilova ve Gölhisar çevresinde, ofiyolitik serinin dağılışına uygun olarak yataklanırken, mermer ise kireç taşlarının dağılımına bağlı olarak neredeyse il geneline yayılmış durumdadır. Yine jeolojik yapıya bağlı olarak Burdur ili genelinde 2.000.000 m³ işletilebilir kireçtaşı ve 75.000.000 m³ işletilebilir traverten rezervlerinin varlığı tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak il genelindeki mermer rezervlerinin de 40.000.000 m³ civarında olduğu tahmin edilmektedir.[217] Nitekim Altınyayla ilçesinin kireç üretimiyle ön plana çıkmış olması da bu rezervlerin varlığını destekler. Benzer şekilde Kemer ilçesinde linyit yataklarının varlığı söz konusudur. Fakat bütün bu rezervlerin varlığına rağmen Burdur'daki maden varlığı ve madencilik faaliyetleri için özetle denilebilir ki; son 10

[217] DPT., 1986, Burdur İli Raporu. Yayın No: DPT 2463, Ankara, s:89.

yıl içersinde sayıları hızla artan mermer ocaklarının açılışına kadar, madencilik pek fazla anlam ifade etmiyordu. Çünkü mevcut krom ve linyit yatakları zaman içerisinde işletilmeye çalışılmış olmasına karşın, bunda devamlılık söz konusu değildir. Bu bağlamda günümüzde Burdur'da il ekonomisini ve kentsel fonksiyonları destekleyen madenciliğin, mermer çıkarımıyla önem kazanmaya başladığı rahatlıkla söylenebilir. Diğer taraftan, Burdur ili ve kenti için yeni gelişmekte olan bir sektör olması, bu sektörde çalışan sayısının 2000 yılında doğru bir şekilde belirlenmesine engel olmuştur.

Günümüzde il genelinde 200'ün üzerinde mermer ocağı bulunmakta, çıkarılan mermerin büyük bir bölümü işlenmeden ham olarak satılmaktadır (Fotoğraf 3.44). Son dönemlerde gerek Burdur kentinde ve gerekse ilçelerde mermer işlemeye yönelik bazı tesisler kurulmuş ve hatta gün geçtikçe sayıları artmasına karşın, yeterli kapasiteye sahip olmamalarından dolayı, ham olarak satış devam etmektedir. Mermerin ham olarak satımında etkili faktörlerden bir diğeri de, bu şirketlerin birçoğunun il dışından gelmiş ve asıl merkezlerinin Denizli, İzmir, Afyon ve İstanbul kentlerinde olmasıdır.

Günümüzde mermer çıkarımının il ekonomisine olan katkısı üç farklı alanda kendini gösterir. Bunlardan ilki, mermer çıkarımında genellikle ocakların çevresinde yer alan kırsal yerleşmelerdeki halkın işçi olarak çalışmakta olmasıyla bağlantılı olarak özellikle tarımsal üretimden geçimini sağlayamayan kesime iş imkanı sağlamasıdır. İkinci bir nokta ise, ulaşım sektörüne olan olumlu etkisidir. Mermerin işlenmiş ya da ham olarak Denizli, İzmir gibi merkezlere taşınması il genelindeki nakliyatçılığı desteklemektedir. Son olarak Burdur kenti başta olmak üzere Bucak, Karamanlı gibi ilçelere mermer işleme tesislerinin açılması, taşa toprağa dayalı sanayinin gelişimine yol açmıştır. Hatırlanacağı üzere 2004 yılı itibariyle Burdur kentinde 97 kişinin istihdam edildiği 6 mermer işletmesi vardır. Özetle denilebilir ki; mermere dayalı madencilik faaliyetlerinin ve mermer işlemeye dönük işletmelerin gelecekte Burdur için daha da önem kazanacağı açıktır.

Fotoğraf 3.44. İl genelinde sayıları hızla artan mermer ocaklarından bir görünüş (Yeşilova İlçesi Çaltepe Köyü).

3.3.3. Ormancılık

Tarım, hayvancılık ve madencilik kadar ağırlığı olmasa da, kentteki fonksiyonları destekleyen kaynaklara ormancılığı da eklemek gerekir. Nitekim il arazisinin neredeyse yarısı (%47.2'si) orman alanlarından oluşurken, yine Burdur kentindeki sanayi faaliyetlerinin önemli bir bölümü, ağaç işleyen işletmelerden meydana gelmektedir.

İl ormanlarının verimliliği %48 olarak tespit edilmiş, yılda 7 türde 150 bin m³'den fazla ürün elde edilmiştir (Tablo 3.43.). Toplam üretimin yaklaşık %35'ini tomruk meydana getirirken, %24'ünü yakacak odun oluşturur.

Tablo 3.43. Burdur İli Ormanlarından Elde Edilen Ürünlerin Yıllara Göre Dağılımı (m³).

Ürün Türü	**2000**	**2001**
Tomruk	46063	55574
Maden Direği	10163	10086
Tel Direği	2459	998
Sanayi Odunu	5946	4713
Kağıtlık Odun	28423	21520
Lif Yonga	24372	31061
Yakacak Odun	34371	38145
Toplam	**151797**	**162097**

Kaynak: Burdur Orman İşletmesi Kayıtlarından Derlenmiştir.

Sonuç olarak, Burdur'da kentsel fonksiyonların desteklenmesinde tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, madencilik ve ormancılığın kaynak olarak etkin rol oynadığı kesin olarak ortadadır. Diğer bir ifadeyle kentsel fonksiyonların ortaya çıkışı, gelişimi ve varlığı adı geçen kaynakların varlığıyla yakından ilgilidir.

Ana kaynaklar olarak nitelendirebileceğimiz bu kaynaklara, ulaşım ve ticaret fonksiyonuna olan etkisinden dolayı kentin ve ilin coğrafi konumu ve yine turizm fonksiyonuna etkisinden dolayı ilin hidrografik özelliklerini de (göl varlığı) eklemek mümkün olabilir. Burdur il genelinde kurutulmuş olanlar da dahil olmak üzere toplam 14 göl vardır. Bunlardan özellikle Salda Gölü başta olmak üzere, Burdur, Gölhisar ve Karataş gölleri turizm açısından destekleyici kaynak niteliğindedir.

Bilindiği üzere Burdur kenti ve ili, gerek turizm merkezi olarak Antalya ile gerekse ticari anlamda bir değer teşkil eden Antalya Limanı'nı ülkemizin iç kesimlerine bağlayan bir konumda yer alır. Bu bağlamda, iç kesimler ile kıyı arasında ticari mal ve turist taşımacılığında önem kazanan karayolları kentten ve il topraklarından geçmektedir. Yine Afyon ve Denizli üzerinden gelen demiryolu güzergahının Burdur'da son bulması, kıyıdan iç kesimlere ya da iç kesimlerden kıyıya doğru olan ulaşım faaliyetlerinde, kentin demiryolu ile karayolu arasındaki kontak noktasını teşkil etmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Burdur kentinin coğrafi konumu, kentteki ulaşım ve ticari fonksiyonları destekleyen kaynak niteliğindedir. Fakat daha önce de belirtildiği gibi, Burdurlular bu potansiyeli gerektiği gibi değerlendirememiştir. Bunda nüfusun sahip olduğu ekonomik niteliklerin, diğer bir değişle çalışan nüfus içerisinde memur ve işçi gibi sabit ücretli kesiminin fazla olması, Burdur'un memur ve işçi kenti özelliği taşımasının önemi büyüktür. Neticede bu ekonomik niteliklere sahip olan nüfus, coğrafi konumun sunduğu potansiyeli karşılayacak ticari atılımları yapamamaktadır.

3.4. Kent İçi Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanları

Kentlerin çeşitli fonksiyonlara sahip olması, kentte kullanım açısından çok farklı yerlerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Zira fonksiyonlar, mekana ihtiyaç gösteren faaliyetler oldukları için, kent içerisinde her fonksiyona ayrılmış faaliyet sahaları ortaya çıkmıştır.[218] İş yerleri, ikametgah ve dinlenme alanları olarak yer alan bu sahalar, gelişigüzel bir dağılışa sahip olmayıp, belli prensiplere göre dağılmışlardır. Bu, kentin karakteristik yaşama şartlarıyla yakından ilgilidir.[219]

Diğer taraftan modernizmin kentsel arazi kullanımına yansıması olan fonksiyonel bölgeleme, küresel ekonomiyle beraber önemini yitirmeye başlamış, bu bağlamda ortaya

[218] Köse, A., 1996, Fonksiyonel Özellikleri Yönünden İvrindi. Atatürk Üniversitesi Yay. No: 831, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yay. No:74, Araştırma serisi No:16, Erzurum, s:23.
[219] Tolun-Denker, B., 1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No:2054, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 83, İstanbul, s:31-32.

çıkan yeni anlayış, karmaşık, çok merkezli bir mekansal düzenlenişe yönelmiştir.[220] Elbette ki, günümüzde bu durumun kısa vadede Burdur'a yansıması beklenemezken, küresel ekonominin yayılışına bağlı olarak orta ve uzun vadede Burdur gibi orta büyüklükteki kentlerde de böyle kentsel düzenlemeleri görmek mümkün olacaktır.

Burdur kentinin belediye sınırları dahilindeki alanı 3296.29 ha'dır. Günümüzde kentsel arazi, bu alanın ancak 1660.9 ha'lık bölümünü yani %50.3'lük kesimini oluşturmaktadır. Diğer taraftan kent, bu mevcut alanıyla, 1987 yılında hazırlanan ve 2000 ha'ı aşkın bir sahanın planlandığı imar planının öngördüğü sınırlara ulaşamamış, dolayısıyla neredeyse 350-400 ha'lık bir alan planlanmasına karşın, hayata geçirilememiştir. Konut alanlarının yanında, eğitim ve rekreasyonel faaliyet alanlarının da büyük bir yer kapladığı bu alan, günümüzde büyük oranda tarımsal faaliyetlere yönelik kullanılmaktadır. Bu yönüyle Burdur'un, statik bir kent özelliği gösterdiği söylenebilir.

Öte yandan kent çevresindeki mücavir alanların büyük çoğunluğu tarım alanlarından meydana gelir. Bu nedenle, kentteki arazi kullanım alanları belirlenirken mücavir alanlar kentsel alana dahil edilmemiştir.

Bu bağlamda, arazi kullanılışı bakımından kentte en büyük alanı, %33.85'lik payla konut alanları oluşturur. Konut alanlarını takiben %23.73'lük payla ulaşım alanları 2. sırada yer alırken, %16.9'luk payla askeri alanlar 3. sırada yer almaktadır (Tablo 3.44.). Yine kentsel alanın %8.49'unu oluşturan sanayi alanlarının yanında, %2.77'lik iş ve ticaret alanlarının da kentsel alanda önemli bir yer oluşturduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan kentin fonksiyonlarına dönük arazi kullanılışı yönüyle sağlık alanları %0.12'lik bir oranla en küçük alansal değeri meydana getirmektedir (Tablo 3.44.).

[220] Hacısalihoğlu, Y., 2000, a.g.e. s:170.

Tablo 3.44. Burdur Kentinde Fonksiyonel Arazi Kullanılışı (2004).

Fonksiyon Alanları	Kapladığı Alan (ha.)	Oranı (%)
Konut Alanları	562	33.85
İdari Alanlar	43	2.59
Eğitim Alanları	22.4	1.32
Sağlık Alanları	2.9	0.12
Ulaşım Alanları	394.8	23.73
Sanayi Alanları	141.8	8.49
İş ve Ticaret Alanları	46.7	2.77
Askeri Alanlar	281	16.9
Park ve Yeşil Alanlar	4	0.24
Spor Tesisleri	8.9	0.54
Dini Tesis	1.8	0.12
Otopark	7.2	0.42
Tarım Alanları	121	7.28
Diğer (Planlanmış)	23.4	1.38
Toplam Kentsel Alan	**1660.9**	100.0
Tarım Alanı	909.6	27.57
Orman	159	4.82
Yol	545.2	16.53
Dere	21.49	0.63
Toplam Alan (Mücavir Alan Birlikte)	**3296.2**	-

Kaynak: Burdur Belediyesi kayıtları ve 1/5000 ölçekli Burdur Kent Planından Yararlanılarak Belirlenmiştir.

3.4.1. Konut Alanları

Burdur kent içi arazi kullanılışında 562 ha'la en büyük payı konut alanları meydana getirmekte ve kentsel alanın %33.85'ini oluşturmaktadır. Burdur'da 2004 yılı itibariyle 27803 konut varlığına karşın, 19452 hane yer alır. Buradaki fark, kentteki bütün binaların konut olarak kullanılmamasından doğmaktadır. Diğer bir ifadeyle hemen her kentte olduğu gibi binaların bir kısmı kentsel fonksiyonlara (ticari, sanayi, idari vd.) dönük kullanıma hizmet vermektedir. Askeri alanlar dışarıda bırakılacak olursa, kentsel alandaki ortalama bina yoğunluğu 20.1 ha/bina civarında iken konut yoğunluğu ise 14 ha/konut olarak karşımıza çıkar. Bunun yanında ülkemizde yer alan küçük ve orta büyüklükteki kentlerin genelinde görüldüğü gibi, bina yoğunluğu kent merkezinde artarken, merkezden uzaklaştıkça düşmektedir. Nitekim kent merkezinde yer alan Çeşmedamı Mahallesi'nde hektara 161.5 bina düşerken, kentin kenar kesimini meydana getiren ve büyük oranda bağ ve bahçeler içinde tek ya da iki katlı konutlardan meydana gelen Bağlar Mahallesi'nde hektara 3.7 bina düşmektedir (Tablo 3.45.). Bu genel dağılışa bağlı olarak, kent merkezinde bina alanları toplu, çevreye doğru gidildikçe gevşek bir dokuya sahiptir. Özellikle bu konuda kentin ilk çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami çevresinde yer alan, Sakarya, Üçdibek, Pazar, Çeşmedamı ve

İnönü Mahalleleri ile Burç, Zafer ve Konak Mahalleleri konutların toplu olarak bulunduğu alanlar olarak karşımıza çıkarken, Bağlar, Hızırilyas, Fevzi Çakmak, Kışla ve Mehmet Akif Ersoy gibi mahalleler de, konut yoğunluğunun en düşük olduğu yerleri temsil ederler.

Burdur'daki konut alanlarının gelişimine bakıldığında, 1936, 1955 ve 1971 tarihlerinin bu konuda dönüm noktasını oluşturduğu dikkat çeker. Günümüzde konutların yoğun olarak bulunduğu Konak ve Özgür Mahalleleri'nin özellikle 1936'da Burdur'a demiryolu hattının gelmesinden sonra ortaya çıkmaya başladığı bilinir. Yine 1955 yılında hizmete açılan Burdur Şeker Fabrikası bu konuda ikinci önemli tetikleyici unsur niteliğindedir. Bahçelievler, Armağan İlci, Şekerevler ve Emek Mahallesi'nin belli kesimleri bu gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkmış konut alanlarıdır. Burdur'daki konut alanlarının ortaya çıkmasında bu iki gelişmenin yanında, 1971 yılında meydana gelen depremin etkisi son derece büyüktür. Depremden sonraki 4 yıllık zaman diliminde, yıkılan ve hasar gören yapıların yenilenmesine ek olarak, yeni konut alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca depremden sonra meydana gelen yapılaşma genellikle kooperatifler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, Bozkurt, Şirinevler, Emek, Fevzi Çakmak ve Atatürk Mahalleleri büyük oranda depremden sonra yapılaşma ile ortaya çıkmış konut alanları içerisindedir. Kentin güneybatısındaki konut alanlarının gelişiminde, diğer faktörlere ek olarak 1960'lı yıllarda başlayan ve 1970'lerde devam eden devlet kurum ve kuruluşlarının bu yönde konuşlandırılmasının da etkili olduğu söylenebilir. Güneybatı yönünde meydana gelen gelişme 1980'li yıllarda devam etmiş ve Atatürk Mahallesi'ndeki Bur-Kent olarak adlandırılan toplu konutlar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak 1990'lı yıllarda gece kondu önleme sahası olan Kışla Mahallesi'nde de yaklaşık 10 ha'lık alanda (daha önceden köylünün harman yeri olarak kullandığı alan) 85 tek katlı konut yapılmıştır.

Tablo 3.45. Burdur Kentinde Mahallelere Göre Konut ve Bina Yoğunluğu (2004).

Mahalle	Yüzölçümü (ha.)	Hane Sayısı	Aile Konut Yoğun. ha/aile	Bina Sayısı	Bina Yoğun. ha./bina
Akın	3.9	190	48.7	235	60.2
Armağan İlci	80	638	7.9	931	11.6
Atatürk	90.9	996	10.9	1202	13.2
Aydınlıkevler	42.1	561	13.3	1677	39.8
Bağlar	196.5	320	1.6	739	3.7
Bahçelievler	61.4	2225	36.2	2907	47.3
Bozkurt	42.1	426	10.1	602	14.2
Burç	28	1310	46.7	2262	80.7
Cemil	12.9	540	41.8	671	52
Çeşmedamı	3.9	137	35.1	630	161.5
Değirmenler	36.6	401	10.9	572	15.6
Dere	15	180	12	216	14.4
Emek	100.6	1302	12.9	1146	11.3
Fevziçakmak	91	533	5.8	480	5.2
Hızırilyas	73.4	641	8.7	573	7.8
İnönü	4	89	22.2	139	34.7
Karasenir	308	784	2.5	933	3.0
Kışla	86.5	405	4.6	520	6
Konak	13.9	871	62.6	1810	130.2
Kuyu	3	113	37.6	183	61
M. Akif Ersoy	89	601	6.7	700	7.8
Menderes	53	628	11.8	666	12.5
Necatibey	15	121	8	151	10
Özgür	39.8	697	17.5	1827	45.9
Pazar	5	178	35.6	460	92
Recep	3.9	120	30.7	254	65.1
Sakarya	2	96	48	163	81.5
Sinan	3.9	78	20	223	57.1
Şekerevler	18.4	410	22.2	281	15.2
Şirinevler	60.7	1256	20.6	1503	24.7
Tepe	20	324	16.2	402	20.1
Üçdibek	3.7	209	56.4	396	107
Yeni	35.9	951	26.4	1216	33.8
Yenice	9	295	32.7	624	69.3
Zafer	7.9	414	52.4	509	64.4
TOPLAM	**1660.9**	**19040**	**11.4**	**27803**	**16.7**

Kaynak: Belediye Numarataj ve Sağlık Ocakları ETF'lerinden Hesaplanmıştır.

Günümüzde yeni konut alanları, kentin kuzeydoğusu ve güneybatısında yer almakta ve burada Başbakanlık Toplu Konut İdaresi tarafından konut inşa edilmektedir. Toplam 984 konutun inşa edildiği bu alanlar, topoğrafik özelliklerinden dolayı, kentin zorunlu yatay büyüme yönlerinde yer alır.

Burdur'da konutların kat özelliklerine bakıldığında ana cadde kenarında yer alan binalara en fazla 5 kata kadar izin verildiği görülür. Bu sınırlandırmada kentin 1. derece deprem bölgesinde yer almasının etkinliği fazladır. Bu genel durumun dışında Atatürk ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nin göle bakan kesimlerinde dubleks, tribleks binalar ortaya çıkmıştır. Özellikle bu iki mahalledeki yapılar, genellikle kümeler halinde olup, aralarında geniş boş alanların varlığı söz konusudur. Bu bağlamda, Atatürk ve Fevzi Çakmak

Mahalleleri'nde meydana gelen kentsel gelişmenin, yapı kümeleri arasında büyük boşlukların olduğu *sıçramalı gelişme*[221] şeklinde meydana geldiği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde araştırma sahasında yapılan gözlemlerden bu boş alanların genellikle tarım alanı alarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bağlar ve Hızırilyas Mahalleleri ise, sebze ve meyve tarımının yapıldığı bahçeler içerisinde yer alan tek ya da iki katlı binalardan meydana gelir. Bu konuda dikkat çekici özellikler gösteren bir başka alan, kentin ilk çekirdek kısmını meydana getiren Ulu Cami çevresidir. Birçok mahalleden meydana gelen bu alanda, genellikle 2 katlı olmak üzere tarihi binalar yer alır.

Konutlarla ilgili olarak belediyeden alınan veriler ve araştırma sahasında yapılan gözlemlerden, Burdur'da yer alan konutların %40'a yakınının bahçeli olduğu anlaşılır. Bu konuda Hızırilyas ve Bağlar Mahalleleri'ndeki konutlar zaten büyük oranda tarım alanlarında yer almaktadır. Bunların dışında özellikle Menderes, Şekerevler, Şirinevler, Aydınlıkevler, Bahçelievler ve Fevzi Çakmak Mahalleleri bahçeli konut sayısı bakımından başta gelen yerlerdir.

Gelecekte ortaya çıkacak olan konut alanlarına da değinmek gerekirse; bunların en başında M. Akif Ersoy Üniversitesi'nin gelecekteki kampus alanının çevresi gelmektedir. Günümüzde kentten yaklaşık 10 km uzaklıkta olan bu alan Antalya karayolunun Çine Ovası'na açıldığı yerdedir. Kampus alanının kullanıma geçmesiyle, kentin mücavir alanlarından olan bu sahada konut ve ticari iş yerlerinin ortaya çıkmaya başlaması öngörülmektedir. Burada meydana gelebilecek olan yapılaşma, ana kentten mesafe olarak kopuk, buna karşın ana kentin toplumsal ve ekonomik etki alanı içerisinde yer alacağından bir nevi *uydu kent*[222] özelliği gösterecektir. Elbette ki bütün bu varsayım kampus alanının kullanıma geçmesiyle mümkün olacağından, eğer 1987 imar planında belirlenen kampus alanı gelecekte kullanılacak olursa, kentin Çine Ovası yönünde genişlemesinin son derece güç olacağı açıktır. Böyle bir durumda kentin göl yönünde gelişme göstereceği, buna bağlı olarak da konut alanlarının da bu yönde genişleyeceği muhtemeldir.

Kentteki konut kira ve satış bedelleri, birçok değişkene göre büyük farklılıklar gösterirken, bu konuda özellikle mahallelere göre; dolayısıyla kent merkezine olan mesafeyle ters orantılı bir farklılık göze çarpar. Fakat bu genellemenin dışında, kent merkezine mesafeli olmasına karşın konutların yeni ve belli standartlara sahip olması gibi nedenlerden dolayı kira ve satış bedellerinin yüksek olduğu mahalleler de mevcuttur. Çeşitli emlak bürolarından 2005

[221] Keleş, R., 1998, a.g.e.s:110.
[222] Keleş, R., 1998, a.g.e. s:127.

yılının Kasım ayında elde edilen verilere göre, Burdur kentindeki konut kiraları 50 ile 450 YTL arasında değişim gösterirken, konut bedelleri de 15 bin ile 150 bin YTL arasında değişmektedir. Bu bağlamda en düşük kira ve konut bedellerine Değirmenler Mahallesi'nde rastlanırken, en yüksek olanlarına Burç Mahallesi'nde özellikle Gazi Caddesi'ne bakan kesimlerde rastlanmıştır. Değirmenler Mahallesi'nin kent merkezine olan uzaklığından çok, eski bir yerleşim yeri olması, dolayısıyla niteliksiz konutların çoğunlukta olduğu yer özelliği göstermesi bunda etkilidir. Bu genel durumun dışında, Bahçelievler, Atatürk gibi mahallelerde de Burç Mahallesi'ne benzer fiyatlar görülür. Hatta kent merkezine mesafeli olsa bile, bahçeli müstakil konutların merkezden daha fiyatlı olduğu da ayrı bir gerçektir.

3.4.2. İş ve Ticaret Alanları

Burdur'da iş ve ticaret alanları, kentsel alanın %2.77'sine karşılık gelen 46.7 ha.'lık bir alan kaplar. Bu yönüyle iş ve ticaret alanları konut, ulaşım, askeri ve sanayi alanlarından sonra kentte en büyük alanı meydana getirir (Tablo 3.44.).

Çalışmanın diğer bölümlerinde ifade edildiği gibi, 1980'li yıllara kadar kentin ağırlıklı ticari merkezi, kentin ilk çekirdeğini teşkil eden Ulu Cami çevresidir. Bu dönemde özellikle Gazi Caddesi ile Ulu Cami arasında kalan Demirciler Caddesi, Kadayıfçı, Şekerci Sokak ve Uzun Çarşı isimlerinden de anlaşılacağı üzere ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı, kentin ticari açıdan merkezi özellik gösterdiği alanlardı. Günümüzde Ulu Cami çevresi ticari açıdan eski önemini kaybetmiş olsa bile, ticari aktivite sürmekte ve kentteki sarrafların bir kısmı, tekstil ürünleri pazarlayan dükkanlar ve yeme-içme yerleri burada bulunmaktadır (Fotoğraf 46). Sonuç olarak 1980'li yıllardan sonra kentin ticari merkezinin Gazi Caddesi olmasıyla birlikte, Burdur kentinde *merkez kayması* olarak adlandırılan olayın meydana geldiği söylenebilir.[223]

Günümüzde kentteki ticari faaliyetlerin büyük bir çoğunluğu Gazi Caddesi'nde toplanmıştır (Fotoğraf 45). Bu caddeyi takiben Cumhuriyet, İstasyon, Atatürk, Kışla, İsmet İnönü Caddeleri de yoğun ticari faaliyetlere sahne olmuşlardır. Bu alanlar kentin 1. dereceden ticari alanlarını meydana getirirken, başta Gazi Caddesi olmak kaydıyla bu caddelere açılan ve paralel uzanan sokak ve caddeler ise 2. derece ticari alanları meydana getirir. Adliye ve Halk Pazarı Caddeleri buna iyi birer örnektir. Yine Konak ve Özgür Mahalleleri'nin Gazi Caddesi'yle pazar alanı arasında kalan bölümleri de kentin ticari faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı alanlardır.

[223] Keleş, R., 1998, a.g.e. s:106.

Fotoğraf 3.45 Günümüzde kentin ticari merkezini oluşturan Gazi Caddesi.

Fotoğraf 3.46 1980'lere kadar kentin ticari merkezi olan Ulu Cami çevresi.

Bunların dışında Pazar alanları, meyve-sebze hali ve ticaret borsası kentte ticari aktivitenin sürdüğü diğer kesimleri meydana getirir. Bilhassa bunlardan Salı pazarı, hayvan pazarı ve buğday pazarı ticari aktivitenin yoğun olduğu ve bu aktivite için arazi kullanımının söz konusu olduğu belli başlı pazar alanlarıdır. Bu nedenle kentte belirli alanlar sadece bu pazarlara ayrılmıştır. Hafta içerisinde üç farklı yerde semt pazarı kurulan kentte, sadece Salı pazarına yönelik bir pazar yerinin varlığı dikkat çeker. Diğer iki pazar için ise özel bir alan kullanılmamakta, pazarlar cadde ve sokak aralarında kurulmaktadır. Nitekim bu pazarların sunduğu mal miktarı, çeşitliliği ve etki alanı Salı pazarına kıyasla daha kapsamlıdır. Aslında

sokak ve cadde aralarının pazar alanı olarak kullanımı sadece Burdur'a özel bir durum olmayıp, ülkemizdeki birçok kentte uygulanan bir arazi kullanım şeklidir.[224] Bu nedenle sokak ve caddelerin uzanış özellikleri pazarda kurulan tezgahların ve hatta satılan ürünlerin dağılışına etki etmektedir. Tezgahların sokak ve caddelerin uzanış yönünde dizilmesinin yanında, bu tür semt pazarlarında alandaki pazarlara göre satışa sunulan malların çeşitliliğinde de bir azalma söz konusudur. Özellikle Ulu Cami çevresinde ve Bozkurt Mahallesi'nde kurulan semt pazarlarının daha çok sebze-meyve ağırlıklı olduğu, buna karşın konfeksiyon, ayakkabı, tuhafiye ve zücaciye ürünlerinin ise yok denecek kadar az olduğu bunu kanıtlamaktadır. Diğer taraftan pazar alanlarının kentteki konuşlanma şekline bakıldığında, Salı ve Cuma pazarlarının kentin merkezi iş alanının çevresinde kurulduğu, buna karşın Pazar günü Bozkurt Mahallesi'nde kurulan pazarın ise merkezi iş alanına uzak bir konumda olduğu dikkati çeker. Öyle anlaşılıyor ki, semt pazarlarının dağılışında kentleşme sürecinin ve bu süreçte kentin gelişme yönünün etkinliği son derece büyüktür. Burdur'da kentsel gelişimin genel hatlarıyla güneybatı-kuzeydoğu yönünde olması, merkezi iş alanının iki kutup arasında kalmasına neden olmuştur. Kentteki bu mekansal şekillenme merkezi iş alanına uzak mesafede olan yerlerde semt pazarlarının ortaya çıkmasının ilk adımını teşkil etmiştir. Nitekim Bozkurt Mahallesi'ndeki pazar ile birkaç yıl öncesine kadar varlığını sürdüren Atatürk Mahallesi'ndeki pazarın ortaya çıkışının temel nedeni budur.

Kentte hayvan pazarının yerleşmenin çıkışına yakın, konut alanlarından nispeten uzak oluşu göze çarpmaktadır. Bunda elbette ki, kentsel gelişimden çok, sağlık şartlarının göz önüne alınmasının etkinliği büyüktür. Pazar yerlerinin dışında kentte toptan ticaretin yoğunlaştığı ticaret borsası ve meyve-sebze hali, otobüs terminali çevresinde, yani Özgür Mahallesi'nde toplanmıştır. Gerek buna dayanarak ve gerekse perakende ticaret alanlarının dağılışıyla bağlantılı olarak kentteki ticari faaliyetlerin en yoğun olduğu mahallelerden birinin Özgür Mahallesi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Diğer taraftan ticari işyerlerinin genellikle kentin merkezinde toplandığı ve merkezden uzaklaştıkça seyrekleştiği görülür. Ticari alanların kentteki bu dağılışı, doğrudan emlak fiyatları üzerinde etkili olmakta ve buna bağlı olarak da, ticari iş yeri kiraları merkezden çevreye doğru gidildikçe düşmektedir. Buna göre, kentin günümüzdeki ticari merkezine yakın olan Burç Mahallesi'nde özellikle Gazi Caddesi'ne bakan iş yerlerinin kira bedelleri 300-

[224] Tunçer, H., 2003, *Anadolu Şehirlerinde Semt Pazarları: Elazığ Örneği.* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, sayı:1, Elazığ, s:57.

1.500 YTL arasında değişerek tavan fiyatları meydana getirirken, Pazar Mahallesi'nde ise 50-100 YTL arasında değişmekte ve taban fiyatları oluşturmaktadır.

Ticari alanların dağılışı mahalleler bazında değerlendirildiğinde, ticari alanların kenti meydana getiren 35 mahallenin yaklaşık 13'ünde toplandığı dikkat çeker. Özgür, Burç, Konak, Çeşmedamı, Üçdibek, Sakarya, Sinan, Pazar, İnönü, Zafer, Kuyu, Değirmenler ve Bahçelievler Mahalleleri kentte ticari faaliyetlerin çoğunlukla toplandığı mahalleler olarak karşımıza çıkar. Ticari alanların özellikle Çeşmedamı, Burç, Sakarya ve Konak gibi dört mahallede toplanmasında, bu mahallelerin kentin idari fonksiyonunu meydana getiren belediye, valilik, adliye ve emniyet müdürlüğü gibi kamu binalarının kesişim alanında yer almasının etkinliği büyüktür. Diğer taraftan Çeşmedamı, Pazar, İnönü ve Üçdibek Mahalleleri ise kentin çekirdeğini ve buna bağlı olarak eski ticari merkezini meydana getirir. Bahçelievler Mahallesi'nde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi ve Meslek Yüksek Okulu'nun yer alması ticari iş yerlerinin bazılarının bu yönde yayılmasına yol açmıştır. Bunların dışında, Burdur'daki ticari işyerleri genellikle düzensiz olarak bir dağılım gösterirken, eğlenceye dönük işyerlerinin kentteki dağılışında, belli alanların ön plana çıktığı saptanmıştır. Bu konuda özellikle İstasyon Caddesi ve Kışla Caddesi üniversite öğrencilerine yönelik kafeterya ve diğer eğlence yerlerinin toplandığı alanlar olarak karşımıza çıkarken, Atatürk Mahallesi'nde göle yakın olan bazı alanlar eğlenceye yönelik iş yerlerinin yoğunluk kazandığı bir başka noktayı meydana getirmektedir. Eğlence yerlerine ek olarak yapı malzemeleri, nalburiye ve kırsal kesimdeki bakkallara toptan mal satan iş yerleri ise özellikle Özgür Mahallesi'nde toplanmıştır. Bu konuda mahallenin, Salı günleri kurulan pazar yeri ile köylerden pazara gelen minibüs ve otobüslerin geliş güzergahına ve park alanına yakın olması nalburiye ve toptancı türü işyerlerinin burada toplanmasında etkili olmuştur.

Ticari işyerlerinin dağılışında benzer malları pazarlayan ya da üreten işyerlerinin belirli alanlarda toplandığı ve küçük de olsa bir ihtisaslaşmanın söz konusu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda özellikle oto tamircileri, kuyumcular, soba ve metal eşya üretimi yapanlar, bakırcılar, yorgancılar ve manavların toplu halde bulunduğu görülmektedir. Ticari açıdan 1. dereceden yoğunluk gösteren başta Gazi Caddesi olmak kaydıyla Atatürk ve Cumhuriyet Caddeleri ise, bu konuda karma bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda kentte ticari meslek gruplarına göre bir dağılıştan söz etmenin güçlüğünün yanında, iş yerleriyle konut alanları arasında kesin bir ayrımın olduğundan da bahsetmek zordur. Diğer bir ifadeyle, sadece iş ve ticari alanlara ayrılmış iş merkezlerinin bulunduğu, gece ile gündüz nüfusu

arasında önemli farkların olduğu alanları Burdur kentinde görmek mümkün değildir. İş alanlarının toplandığı belirli yerler olmasına karşın, bunlar konut alanlarından ayrılamamışlardır. İstisnalar olsa da kent genelinde büyük oranda binaların alt katları ticari faaliyetlere hizmet verirken, üst katları ise konut olarak kullanılmaktadır.

Nitekim kentte pasaj ve iş merkezi konumunda binaların azlığı dikkat çekicidir. Berberoğlu, kentin tek pasajını meydana getirirken, Zeytuni iş merkezi de, tamamıyla iş yerlerinden müteşekkil tek iş merkezidir. Özellikle iş merkezinin olmaması, kentte ticari merkez özelliği gösteren alanların oluşmadığının ve toptan ticaretin gelişmediğinin göstergesidir. Genel bir kural olmamakla birlikte, ülkemizde bu tip ticari merkezlerin (iş hanları), genellikle büyükşehir olarak nitelendirilen nüfusu 100.000'nin üzerindeki kentlerde çok sayıda bulunduğu göze çarpar. [225]

3.4.3. Resmi ve İdari Alanlar

İdari fonksiyonu oluşturan il idaresi ile kamu kurum ve kuruluşları kentte 43 ha'lık bir alanı meydana getirir (Tablo 3.44.). Kentsel alanın %2.59'unu oluşturan idari fonksiyon alanları, genel olarak kentte dağınık olarak yer almalarına karşın, özellikle 3 kesimde toplandığı söylenebilir. Bu dağılış, büyük oranda kentin kuruluş yerinin topoğrafik özelliklerine uygun olarak zorunlu yatay büyüme yönleri olan, kuzeydoğu ve güneybatıya genişleme eğiliminden kaynaklanmıştır. Tamamen aynı olmasa da, benzer bir durumun, sanayi faaliyet alanları için de ortaya çıktığı söylenebilir. İdari birimlerin dağılışının temelinde, kent yerleşim alanının topoğrafik özellikleri ve kentin il merkezi oluşundan bu yana idari birimlerin kentte kuruluş sırası etkili olmuştur.

Bu bağlamda 1950 öncesinde, kent merkezinin Cumhuriyet Meydanı çevresine kayma eğilimine girmesiyle, Hükümet Konağı, Halk Evi ve Belediye burada yer almıştır. Günümüzde küçük değişiklikler olmasına karşın, büyük oranda bu dağılışın aynı kaldığı söylenebilir. Nitekim Hükümet Konağı, Adliye, Emniyet Müdürlüğü, Belediye, İl Özel İdaresi ve PTT gibi yönetim ve hizmet birimleri, Cumhuriyet Meydanı'na açılan İstasyon, Atatürk ve Cumhuriyet Caddeleri'nde yer alarak, kentin merkezini oluşturmuşlar ve zaman içerisinde ticari iş yerlerinin buralarda toplanmasına yol açmışlardır. Bunların dışında biraz daha dağınık olarak konuşlandırılmış olan Gençlik ve Spor, Çevre ve Orman, Orman İşletme, Milli Eğitim, Tarım, Tedaş İl Müdürlükleri ile İl Jandarma Alay Komutanlığı ve Askerlik Şubesi de kent merkezinin hemen yakın çevresinde yer almıştır (Harita 3.4).

[225] Tolun-Denker, B., 1976, a.g.e. s:47.

İdari alanların toplandığı diğer bir kesim, Tefenni-Yeşilova çıkışına doğru olan Kemal Erdem Bulvarı çevresidir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra kentte faaliyete geçen Köy Hizmetleri, DSİ., Karayolları, Bağ-Kur, Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü gibi kurum ve Tarım Kredi Kooperatifi gibi kuruluşların bulvarın her iki yanına konuşlandırıldıkları görülür.

Kentte idari alanların toplandığı 3. kesim Burdur Çayı boyunca uzanan Mehmet Akif Ersoy Caddesi ile İsmet İnönü Caddesi'nin her iki yanıdır. İl Müftülüğü ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Mehmet Akif Ersoy Caddesi'nde yer alırken, Sosyal Sigortalar, Sağlık ve Meteoroloji Müdürlükleri ile Defterdarlık, Pancar Kooperatifi İsmet İnönü Caddesi'nin iki yanında ve çevresinde konuşlanmışlardır. Son olarak, kentteki idari alanların dağılışında da, kentin yerleşim yerinin topoğrafik özelliklerinin etkili olduğu söylenebilir.

3.4.4. Eğitim ve Sağlık Alanları

Kentte ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim olarak 3 grupta değerlendirilebilecek olan eğitim alanları 22.4 ha'la kentsel alanın %1.32'sini oluşturur. Diğer taraftan, Burdur'daki ilköğretim (13.8 ha) ve ortaöğretim (10.2 ha) okullarının sahip olduğu alanlar ele alındığında, sadece bu 2 grupta yer alan okulların 24 ha'lık alanda yayılış gösterdiği ortaya çıkar. Buradan kentsel alanın dağılımında yani kentin arazi kullanılış alanları belirlenirken, yüksek eğitim kurumlarının eğitim alanları içerisinde ele alınmadığı gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu durum yüksek öğretim kurumlarının kentte alan olarak önemli bir yer teşkil etmemesinden ileri gelir. Kentteki yüksek öğretim kurumları da hesaba katıldığında gerçekte kentteki eğitim alanlarının 30 ha'ın üzerine çıktığı görülür. Bu değerlendirmeye göre, Burdur'daki eğitim alanlarının önemli bölümünü, ilk ve ortaöğretim okulları meydana getirmektedir. Diğer taraftan, 1987 imar planında 130-150 ha'lık bir alan üniversiteye yönelik olarak belirlenmiş, fakat bugüne kadar hayata geçirilmemiş olmasından dolayı, günümüzde böyle bir arazi kullanımından bahsetmek mümkün değildir. Fakat yakın gelecekte bu alanın yüksek öğretim faaliyetlerine açılması durumunda, gerek eğitim alanlarının kentteki dağılım oranına ve gerekse kentin mekansal gelişimine büyük etkisi olacaktır. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin tam anlamıyla faaliyet göstermeye başlamasıyla birlikte, bu alanlar gerçek işlevine kavuşacak ve bu da Burdur kentinin mekansal gelişiminde etkili olacaktır.

Sahip oldukları alan ve öğrenci sayılarına göre ilk ve orta dereceli okullar, oranlandığında öğrenci başına 20.1 m^2'lik alanın düştüğü, bu yönüyle kentte ilk ve

ortaöğretime ayrılmış alanın toplam öğrenci sayısına oranla imar kanununa[226] göre yeterli olduğu görülmektedir. Aynı alan 2000 yılı kent nüfusuna göre değerlendirildiğinde, kişi başına 3.8 m²'lik eğitim alanı düşer.

İlk ve orta dereceli okulların kent içersindeki dağılışına bakıldığında, belirli bazı kesimlerde toplanma söz konusu olmasına karşın, bu okulların genellikle mahallelere göre dağıldığı, diğer bir değişle kent içersinde dağınık olarak yer aldığı dikkati çeker. Bu konuda sadece Burdur Lisesi, Burdur Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Hüsnü Bayer İ.Ö.O. ve Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü gibi eğitim kurumları İsmet İnönü Bulvarı, Otogar, Burdur Çayı ve ateşli sanatlar çarşısıyla çevrelenen alanda birliktelik gösterirler. Bu alanda yine bazı dershanelerin varlığı da düşünülürse, eğitim kurumları açısından burasının önemli bir toplanma yeri olduğu anlaşılmaktadır.

İlk ve ortaöğretim okullarının yanında, kentte yüksek öğretime yönelik fakülte ve yüksek okulların da dağınık olduğu görülmektedir. Bu konuda sadece Eğitim Fakültesi ile Meslek Yüksek Okulu'nun Bahçelievler Mahallesi'nde birbirlerine yakın bir konumda yer aldığı görülür. Buna karşın Veteriner Fakültesi İstasyon Caddesi'nde yer alırken, Sağlık Meslek Yüksek Okulu İsmet İnönü Bulvarı'nda konuşlandırılmıştır. Bu konudaki birliktelik ancak gelecekte M. Akif Ersoy Üniversitesi'nin tamamıyla Antalya karayolu kenarında yer alan kampus alanına ya da 1987 imar planında belirlenen üniversite alanına taşınmasıyla gerçekleşebilir.

Öyle anlaşılmaktadır ki, kentteki eğitim alanlarının dağılışında etkili olan temel faktör, zamana bağlı olarak gelişme gösteren kentsel alanlarda eğitim kurumlarına olan gereksinim ve kentin yatay gelişim yönleridir. Buna kentteki ana ulaşım hatlarının da katkı sağladığı söylenebilir. Nitekim eğitim kurumları kent merkezi etrafında toplanmakla beraber, kuzeydoğu-güneybatı yönlerinde de yayılış göstermiştir. Bu eksende meydana gelen dağılışta da ana ulaşım hatlarının etkinliği büyüktür.

Burdur'da yer alan Devlet Hastanesi, Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi (eski SSK), 6 Sağlık Ocağı, Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ünitesi, Verem Savaş Dispanseri ve özel poliklinik 2.9 ha'lık bir alanda, kentsel alanın %0.21'ini meydana getirir. Özel Dünya Tıp Merkezi 2005 yılı itibariyle faaliyete girmesinden dolayı bu alana dahil değildir. Dahil edilme durumunda da sağlık alanlarının genişlemesine dönük çok büyük bir değişiklik söz konusu olmayacaktır. Netice itibariyle, kentte mevcut sağlık alanları, kent nüfusuna oranlandığında

[226] Abacıoğlu, M., 2002, a.g.e. s:91.

kişi başına 0.4 m²'lik bir alanın düştüğü görülür. Bu konuda nüfusu 45000-100.000 arasında olan kentlerde, kanuni sınırın 3 m²/kişi olduğu göz önüne alındığında, Burdur'daki sağlık alanlarının kent nüfusuna oranla yetersiz kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sağlık alanlarının dağılışına bakıldığında, Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi, 5 Sağlık Ocağı ve özel sağlık kuruluşları dışında devlet hastanesi, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ünitesi, Verem Savaş Dispanserliği, Halk Sağlığı Laboratuvarı ve 1 nolu Sağlık Ocağı toplu olarak İsmet İnönü Bulvarı'nın güneyinde konuşlandırılmışlardır. Hatta sağlıkla ilişkili olup, idari ve eğitim bahsinde değerlendirilen İl Sağlık Müdürlüğü ile Sağlık Meslek Yüksek Okulu da bu kesimde yer alır. Bu yönüyle kentteki sağlık alanlarının büyük çoğunluğunun Yeni Mahalle'de toplandığı buna bağlı olarak eczanelerin de burada yoğunlaştığı söylenebilir. Diğer taraftan sağlık fonksiyonunun yanında aynı zamanda birer ticari işletme olan eczanelerin küçümsenemeyecek bir bölümünün de Gazi Caddesi boyunca konuşlandırıldığını söylemek gerekir. Buna göre kentteki eczanelerin dağılışında sağlık kuruluşlarının yanında, kentin ticari merkezinin de etkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Yeni Mahalle'deki bu alanın dışında yer alan 5 Sağlık Ocağı Burç, Bozkurt, Bağlar, Atatürk ve Hızırilyas Mahalleleri'ne dağılmışlardır. Buna göre, sağlık ocaklarının birkaç mahalleye hizmet verebilecek şekilde kentsel alan içerisinde konuşlandırıldığı anlaşılır. Bu bağlamda, organize sanayi bölgesi dahilinde, organize sanayi bölgesine ve Kışla Mahallesi'ne yönelik 4 nolu Sağlık Ocağına bağlı ayrı bir birim oluşturulmuştur. Sağlık kurumları içerisinde kent merkezine (Valilik, Belediye ve Cumhuriyet Meydanı) en uzak noktada Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi bulunmaktadır. Tefenni-Yeşilova yolu üzerinde yer alan hastane, kent yaşamından nispeten uzak, sessiz ve ağaçlandırılmış olması nedeniyle hastaların huzuru açısından son derece uygun bir yerdedir. Üstelik Tefenni-Yeşilova çıkışındaki ana yola yakın olması nedeniyle de ulaşım sorunundan söz etmek mümkün değildir.

Sağlık ocakları dışında, kentteki sağlık kuruluşlarının ana ulaşım hatlarına bağlı olarak dağılış gösterdiği dikkat çeker. Elbette ki, bu durum sağlık kuruluşlarının ulaşılabilirliği açısından önem teşkil etmektedir. Öte yandan Burdur kentinde sağlık kuruluşlarının önemli bir bölümünün belli bir noktada toplanmış olması, kentin diğer kesimleriyle olan mesafenin artmasına neden olmasına karşın, kentin küçük olmasıyla ilişkili olarak günümüzde önemli bir sorun teşkil etmemektedir. Konuyla ilişkili olarak, sağlık alanlarının kentteki dağılışında, ülkemiz kentlerinin hemen genelinde bir sorunun olduğu açıktır. Dolayısıyla sağlık

kuruluşları gibi, kent ve çevredeki kırsal alanlardaki nüfusun tamamına hitap eden alanların konuşlandırılmasında sadece eldeki arsa imkanları düşünülmemelidir. Ulaşılabilirlik, kentsel gelişimdeki yeri, kentin diğer kesimlerine ve diğer sağlık kuruluşlarına göre uzaklığı gibi çok yönlü bir değerlendirme yapılmalıdır. Elbette ki, bu da çok yönlü bir bakış açısı gerektirmektedir.

3.4.5. Ulaşım Alanları

Burdur'da kent içi ulaşım sadece karayoluyla yapılmakta olup, demiryolunun (raylı sistem) ve Burdur Gölü'nün kent içi ulaşımda etkinliği söz konusu değildir. Bu bağlamda ulaşım alanlarını meydana getiren 394.8 ha'lık alanın tamamı kent içi yollardan meydana gelir. Toplam kentsel alanın %23.73'ünü meydana getiren ulaşım alanları, kent içerisinde kapladığı alan bakımından konut alanlarından sonra 2. sırada gelmektedir. Kent içi yollar, 20 ve 21 m'lik 1. derece, 17, 15, ve 12m'lik 2. derece yollar olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Kentin en önemli ulaşım hattı olan Gazi Caddesi ve onun her iki yöndeki devamı sayılabilecek Atatürk Caddesi, İsmet İnönü, Armağan İlci ve Ankara Bulvarları 1. derece yollar içersindedir (Fotoğraf 3.47). Yine kenti Tefenni-Yeşilova yoluna bağlayan Kemal Erdem Bulvarı ile bu bulvarı Antalya kavşağına dolayısıyla çevre yoluna bağlayan Mustafa Şeref Bulvarları da kentin 1. derece yol grubunda olan ulaşım hatlarını meydana getirmektedir. Kentte yer alan 1. derece yolların toplam ulaşım alanları içerisindeki yeri konusunda kesin bir bilgi olmasa da, kent planı üzerinden yapılan çalışmalarda ulaşım alanlarının yaklaşık %35'ini meydana getirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, geri kalan %65'lik kısım 17, 15, ve 12 m'lik 2. derece yollardan meydana gelmektedir.

Fotoğraf 3.47 Kentin Önemli Ulaşım Hatlarından Biri Olan Gazi Caddesi.

Burdur'daki ulaşım hatları, genel olarak depresyonun uzanışına uygun ve buna bağlı olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde lineer olarak uzanırlar. Bu temel uzanışa uygun olan ana hatlara, 90º'lik açılarla tali hatlar bağlanır. Bu genel durumun, kentin çekirdeğini meydana getiren yerleşim yönünden tarihi mahalleler ile kent yerleşim alanından geçerek Burdur Gölü'ne dökülen dere boylarında bozulduğu göze çarpmaktadır. Burdur Çayı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan M. Akif Ersoy Caddesi'nde olduğu gibi, ulaşım hatları birçok zaman kent içerisinde kalmış dere ya da çayları takip etmeleriyle bağlantılı olarak, yollar akarsuların akış şekline göre gelişme göstermiştir. Yine kent içerisindeki akarsu yataklarının varlığına bağlı olarak, kent içi ulaşım birçok yerde köprüler vasıtasıyla kurulmaya çalışılmış, dolayısıyla kentte 10'u Burdur Çayı üzerinde olmak üzere yaklaşık 30'a yakın köprünün varlığından söz edilebilir. Kentin merkezi noktalarından geçmesinden dolayı, bilhassa Burdur Çayı üzerindeki köprülerin kent ulaşımında vazgeçilmez bir yere sahip olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Diğer taraftan kentin çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami çevresinde, gerek topoğrafya ve gerekse yerleşme tarihinden dolayı, buradaki sokak ve caddeler kentin geneline göre faklılık arz etmektedir. Bu yönüyle İslam kentlerinin tipik özelliği olan dar ve çıkmaz sokaklardan oluşan ulaşım sistemi, Ulu Cami ve Saat Kulesi'nin oluşturduğu alana çıkan sokaklar ve bu sokakları birleştiren yollardan meydana gelir. Bu özelliğiyle ışınsal bir görünüm arz etmektedir. Gerek Ulu Cami çevresinin ve gerekse burayla benzer özellikler gösteren Tepe Mahallesi'nin, günümüzün motorlu taşıt ulaşımına uygun olduğu söylenemez. Bu yönüyle daha çok belirli sayıda olmak kaydıyla küçük taşıtlar ve yaya trafiğine uygundur.

Burdur, orta büyüklükte nüfusa sahip bir kent olmasıyla birlikte kent içi ulaşımda yaya ulaşımı genel tercih görmekte, dolayısıyla kaldırımlar, yaya geçitleri, alt ve üst geçitlerin bu konuda ön plana çıktığı söylenebilir. Öte yandan kentin bu konuda iyi bir alt yapıya sahip olduğunu söylemek de son derece güçtür. Hatta kaldırıma sahip olmayan cadde ve sokak sayısının hiç de az olmadığı bariz bir şekilde ortadadır. Bilhassa Bağlar ve Hızırilyas Mahalleleri başta olmak üzere, Atatürk, Fevzi Çakmak Mahalleleri kentsel görünüm açısından bu eksikliğin hissedildiği yerlerdir. Diğer taraftan bu mahallelerde yaya ve araç trafiğinin yoğun olmaması bu gereksinimin örtülü kalmasına yol açmakta, bu eksikliği gizlemektedir.

Yaya trafiğinin en yoğun olarak hissedildiği kent kaldırımlarının, sokak ve caddeye bağlı olarak genişlikleri 2 ya da 3 m arasında değişir. Bu genel durum, tarihi mahallelerde ya da M. Akif Ersoy ve Tabakhane Caddesi gibi akarsu vadisini takip eden caddelerde değişim

göstermekte ve doğal olarak bu caddelerde kaldırımlar daralmaktadır. Kentin kaldırım alt yapısı ile yaya trafiğinin akışı oranlandığında bu konuda bazı caddelerde sorunların olduğu ilk bakışta dikkat çeker. Bilhassa Gazi, Cumhuriyet ve Atatürk gibi kentin ticari merkezi konumunda olan caddeler bu yetersizlikte ilk akla gelenlerdir. Bunlara ek olarak yaya trafiğine oranla kaldırımların yetersiz kaldığını düşündüğümüz iki yer Kışla ve İstasyon Caddeleri'dir. Özellikle kentteki eğitim kurumlarına bağlı olarak, ticari faaliyetlerin yoğunluk kazandığı bu caddelerde, kaldırım alt yapısının mevcut yaya trafiğini kaldıramadığı söylenebilir.

Kentin kenar kesimlerinde kaldırım altyapısının olmaması ve merkezi kesimlerinde de var olan kaldırım genişliğinin yaya trafiği ihtiyacını karşılayamaması kentte ihtiyaca cevap verecek kaldırım alt yapısının olmadığını göstermektedir.

Kentte ihtiyaç duyulmadığı düşüncesiyle yayalara yönelik üst ve alt geçit yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda yayaların karşıdan karşıya geçişleri yaya geçitleriyle karşılanmaktadır. Kentteki tek üst geçit çevre yolu üzerinde M. Akif Ersoy Mahallesi'ni kentte bağlamak amacıyla yapılmıştır. Üst geçit mevcut yaya trafiği açısından yeterli olmakla birlikte, mahalleyi tek bir noktadan kente bağlaması bakımından yetersizdir.

3.4.6. Sanayi Alanları

Burdur kentsel alanında büyüklük açısından konut, ulaşım ve askeri alanlardan sonra 4. sırada gelen sanayi alanları, 141.8 ha.'la kentsel alanın %8.49'unu meydana getirir. Nitekim Burdur'da ortaya çıkan kentsel fonksiyonlar dahilinde sanayi fonksiyonunun hizmetler fonksiyonundan sonra geliyor olması da, bu durumu destekler niteliktedir. Burdur'daki sanayi alanlarının kentteki dağılışı incelendiğinde, genel dağılışın dışına çıkanlar olsa da, sanayi faaliyetlerinin özellikle 3 farklı sahada toplandığı görülür. Bunlardan ilki ve en başta geleni, kentin Isparta-Afyon çıkışıdır. Burada öncelikle Aydınlıkevler Mahallesi ile Kışla Mahallesi arasında kalan yaklaşık 100 ha'lık (98.2 ha) bölümde, küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi yer almaktadır (Fotoğraf 3.48). Diğer bir ifadeyle, kentte yer alan toplam sanayi alanlarının %69'luk büyük bölümünü sadece küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi oluşturur. Küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesinin yanında, bu kesimde münferit olarak yer alan sanayi tesislerinin de yer aldığı göz önünde tutulursa, bu oranın rahatlıkla %80'lerin üzerine çıkacağı anlaşılır.

Fotoğraf 3.48. Burdur Organize Sanayi Bölgesi.

Burdur'da organize sanayi bölgesi dışında yer alan sanayi kuruluşlarının bir bölümü, küçük ve organize sanayi bölgesine çok yakın olan kentin Isparta-Afyon çıkışında ve karayolu boyunca yer almaktadır. Bu uzanış, süreklilik arz etmese de, çevre yolu kavşağından başlayarak Gökçebağ köyüne kadar devam eder. Tarım makinelerine yönelik üretim yapan Ertuğrullar, et ve et ürünlerine dönük üretim yapan Burdur Güçbirliği (eski Et, Balık Kurumu) ve Azizoğlu Et Entegre Tesisleri burada konuşlanmış önemli sanayi kuruluşlarındandır. Yine soğuk hava deposu, soda şişeleme fabrikası ve kiremit fabrikaları karayolu boyunca konuşlandırılmıştır. Kurulması planlanan 2. sanayi sitesinin de yine bu alanda konuşlandırılmasının planlanması, gelecekte kentteki sanayi faaliyetlerinin burada yoğunlaşacağının bir göstergesidir. Günümüzde karayolu çevresinde kendini göstermeye başlayan en önemli sorun, bu sahanın mücavir alan olmasıyla bağlantılı olarak, gelecekte Askeriye ve Gökçebağ köylerinin kentsel alana dahil edilmesiyle, konut alanlarıyla sanayi tesislerinin bir arada yer alacak olmasıdır. Öte yandan kentte sanayi faaliyetlerinin dağılış gösterdiği diğer alanlarla kıyaslandığında, sanayi faaliyetlerine en uygun yerin yine kentin Isparta-Afyon çıkışı ve karayolu çevresi olduğu söylenebilir.

Kentin Isparta-Afyon çıkışının yanında Antalya ve Tefenni-Yeşilova çıkışları da sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı diğer alanları meydana getirmektedir. Bu kesimdeki sanayi faaliyetleri birbirlerinden kopuk, münferit sanayi tesislerinden meydana gelmekte olup, toplu bir sanayi alanı göze çarpmaz. İki sanayi alanı da yol boyunca aralıklı dağılış göstermesine karşın, Antalya karayolu çevresinde yoğunluk daha azdır.

Bunlardan ilki sanayi kuruluşlarının 2. dereceden yoğunluk kazandığı diğer kısım, kentin Tefenni-Yeşilova çıkışıdır. Sanayi kuruluşları günümüzde kent içerisinde kalmış olan Süt Ofisi'den (eski Süt Endüstrisi Kurumu) başlayarak, Çendik köyüne kadar neredeyse 13 km'lik bir eksende aralıklı olarak yol boyunca devam etmektedir. Özellikle Çendik ile Akyaka köyleri arası, Doyum Makarna Fabrikası, Bur-Ak Yem Fabrikası, Avşar Süt ve Evren Et gibi önemli sanayi kuruluşlarının toplanma yeri olmuştur. Bunlara ek olarak yine Tefenni-Yeşilova çıkışında yer alan Bur-Yem ve geçmişte Süt Endüstrisi Kurumu olarak faaliyet gösteren, günümüzde süt ve süt ürünleri üreten özel bir firmanın yarı mamul süt ürünleri elde ettiği 2. dereceden üretim yeri konumuna düşen Süt Ofis, bu sanayi kuruluşlarına dahil edilebilir.

Kentin diğer bir sanayi alanını Antalya karayolu çevresi meydana getirir. Sanayi kuruluşlarının ikisi Burdur Çayı vadisinde, diğerleri ise yolun Çine Ovası'na açıldığı noktada yer alır. Can Makarna, Berberoğlu Un Fabrikası ve Ekinciler Yem Fabrikası buradaki belli başlı sanayi kuruluşlarıdır. Topoğrafyanın engebeli olması ve tarım alanlarından dolayı, gerek Burdur Çayı vadisi ve gerekse Çine Ovası aslında sanayi faaliyetlerine uygun olmayan alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim sanayi kuruluşlarının en az yoğun olduğu kesim de burasıdır. Kentin yerleşim alanının ve çevresinin topoğrafik şartlarıyla bağlantılı olarak kentin yatay olarak genişleme imkanı bulduğu bütün yönlerde sanayi kuruluşları ortaya çıkmıştır. Karayollarının da son derece etkili olduğu sanayi faaliyetlerinin bu dağılışı, bir nevi mecburidir.

Kentte, bahsedilen dağılışa uyum göstermeyen bazı sanayi kuruluş ve alanları da vardır. Burdur Şeker Fabrikası, ÇİNEF (Çiçek Nebatat Esansları Fab.), Ateşli Sanatlar Çarşısı ve Otogar yanında yer alan eski sanayi sitesinden kalan alan genel dağılışın dışındadır. Tümüyle kent içerisinde kalmış olan bu alanlardan ateşli sanatlar çarşısı yaklaşık 1 ha.'lık bir alana sahip iken, otogar yanında yer alan eski sanayi sitesi alanı ise 3000 m^2'den fazla bir yer işgal etmektedir. Bu küçük sanayi alanlarını aksine 60 ha'lık yerleşke alanıyla Burdur Şeker Fabrikası kentte hatırı sayılır büyüklüğe sahiptir. Elbette ki bu yerleşkenin tamamı sanayi alanlarından meydana gelmediğinden, yani yerleşkede fabrika dışında lojman, yeşil alan ve sosyal tesislerin büyük yer kaplamasından dolayı tamamını sanayi alanlarına dahil etmek mümkün değildir. Fakat, gerek kentsel alan içindeki payı, (%3.6)[227] gerekse kuruluşundan itibaren kentin yatay gelişiminde çekim alanı meydana getirmesinden dolayı Burdur kenti için

[227] Burdur'da kentsel alan 1660,9 ha. olup, belediye sınırlarının tamamı göz önüne alındığında 3296,29 ha.'a çıkmaktadır. Burada verilen oran kentsel alana göre belirlenmiştir.

son derece önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi, özellikle eski sanayi sitesinin tamamı ile ve ateşli sanatlar sitesinin belli bölümleri küçük sanayi sitesine taşınmalıdır.

Burdur'da sanayi alanlarının bu şekilde dağılışına yol açan en önemli etken, kentsel alanın kuzeydoğu-güneybatı yönünde büyüme zorunluluğu ve kenti dışarıya bağlayan karayolu sistemleridir. Diğer bir ifadeyle, sanayi faaliyetlerinin dağılımında topoğrafik şartlar ve şehirlerarası karayolu ulaşım hatları etkili olmuştur. Gerek topoğrafik etmenler ve gerekse mevcut karayolu şebekesi, sanayi faaliyetlerinin kentin üç farklı çıkışında yoğunlaşmasında etkin rol oynamıştır. Buna karşın araştırma sahasında yapılan gözlemlerden, sanayi faaliyet türlerinin bu dağılışta etkin olmadığı anlaşılmakta ve buna bağlı olarak da, kentte sanayi faaliyet kollarına göre bir alan kullanımının söz konusu olmadığı görülmektedir.

3.4.7. Askeri Alanlar

Kentin yatay yöndeki gelişimini büyük oranda etkileyen askeri fonksiyon alanları 281 ha büyüklüğündedir. Kentsel alanın %16.9'unu meydana getiren askeri alanlar kentte önemli sayılabilecek yer kaplamaktadır. Bunların başında 58. Piyade Er Eğitim Alay Komutanlığı gelmekte olup, en büyük askeri alanı oluşturur. Bunu İl Jandarma Komutanlığı ve Askerlik şubesi takip eder. Askeri alanlar, kuruluşundan günümüze kadar kentsel alanın yatay gelişiminde çekim merkezi özelliği göstermiş ve günümüzde 58. Piyade Er Eğitim Alayı'nın güneydeki tepelik saha dışında, büyük oranda kentsel alan içerisinde kalmışlardır. Bu yönüyle kentsel alanın özellikle de konut ve ulaşım alanlarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Elbette ki, bu çekim özelliğinin yanında, konut alanlarının yayılışına doğrudan etki yaptığından dolayı kentin yatay gelişimi üzerinde de sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir.

Askerlik şubesi dışında, askeri alanların kent içerisinde birliktelik gösterdiği ve büyük oranda Kemal Erdem Bulvarı ile Alay kavşağı çevresinde konuşlandırıldıkları göze çarpmaktadır.

3.4.8. Park ve Yeşil Alanlar

Burdur'da park alanı sayısı çok olmasına karşın, 4 ha olan park ve yeşil alan miktarı kentsel alan içerisinde son derece yetersiz kalmaktadır. Nitekim kentsel alanın ancak %0.24'ünü meydana getiren park ve yeşil alanlar, kent nüfusuyla oranlandığında, kişi başına 0.63 m^2'lik park ve yeşil alanın düştüğü görülür. 3194 sayılı İmar Kanununun 24. maddesine göre, nüfusu 45.000-100.000 arasında olan orta büyüklükteki kentlerde bu alanın kişi başına 10 m^2 ve üzerinde olması gerekir. Buradan, kentte kişi başına düşen yeşil alanın, olması gerekenin 1/10'unu bile meydana getirmediği dolayısıyla kentteki park ve yeşil alanların

kentin büyüklüğüyle ters orantılı olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kentin büyüklüğüyle ilişkili olarak, kent sakinlerinin park ve yeşil alanlara duyduğu ihtiyaç da büyümektedir. Kaldı ki, Burdur'un orta büyüklükte bir kent olması, kent merkezi ve onun yakın çevresi dışında konut sıklığının çok fazla olmaması ve kentin kenar mahallelerinin kırsal yerleşme özelliği göstermesi gibi etmenler park ve yeşil alanlara olan ihtiyacı azaltmıştır.

Burdur'daki park ve yeşil alanların diğer bir özelliği, küçük parseller halinde bulunmasıdır. Cumhuriyet Parkı, Susamlık, ve Yeşil Tepe'de yer alan parklar dışında, mahallelerde bulunan parklar alan olarak küçük olup (500 m² ila 1000 m² arasında), kentin geneline hitap etmez. Büyük oranda çocuk oyun parkı niteliğindedir. Kentte 2004 yılı itibariyle büyüklükleri 875 m² ile 7200 m² arasında değişen 20'ye yakın park alanının olduğu tespit edilmiştir.

Yerleşme çevresinde yer alan ve kent sakinlerinin piknik yaptığı Çamlık mesireliği ile Şeker plajı da kentin önemli yeşil alanları arasına dahil edilebilir. Çamlık mesireliği, Yeşilova karayolunun güneyinde ağaçlandırma yoluyla elde edilmiş bir yeşil alandır. Bilhassa hafta sonlarında piknik amacıyla en fazla tercih edilen en yakın yerlerdendir. Bu yönüyle Çamlık mesireliğinin Burdur kent yaşamı için önem arz ettiği söylenebilir.

Öte yandan 1987 yılı imar planında yer alan yaklaşık 15 ha'lık park ve yeşil alan günümüzde hayata geçirilebilmiş değildir. Bunda kentin 1987 yılı imar planında ön görülen sınırlara ulaşamaması önemli bir faktördür. Bugün itibariyle tarımsal faaliyetlerde kullanılan bu alanlar, büyük oranda göl kıyısında olup, planda öngörülen düzenlemeler yapıldığında kent yaşamının vazgeçilmez rekreatif faaliyet sahası durumuna gelecektir. Buna dayanarak, günümüzde kent hayatında doğrudan çok fazla etkinliği olmayan Burdur Gölü'nün, planın tam olarak hayata geçirilmesiyle kent yaşamıyla iç içe gireceği rahatlıkla öngörülebilir. Çünkü günümüzde Atatürk Mahallesi'nden Çendik'e kadar uzanan kıyı dışında, kent ve kentlinin, dolayısıyla kent hayatının gölle doğrudan bir ilişkisi söz konusu değildir. Hayata geçirilmesi planlanan park ve yeşil alanlar yaklaşık 42 ha'lık göl kıyısını kent yaşamına açtığı gibi, yine bunlara ek olarak yapılacak olan küçük iskeleler vasıtasıyla gölü de kent yaşamına dahil edecektir.

Bunların dışında belirtme gerekliliği hissettiğimiz bir başka nokta, kentin çevresinde özellikle de güneyindeki ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı tepelik sahanın kent yaşamıyla doğrudan bağlantısı olmasa da, yeşil alan özelliği göstermesidir. Tabi ki bu saha, yukarıda

değerlendirilmeye çalışılan 4 ha alanın dışındadır. Büyük bir kısmı belediye sınırları içinde olup, diğer taraftan kentsel alanın sınırını da oluşturduğu söylenebilir. Bu yönüyle kent içerisinde yer alan park ve yeşil alanlara dahil edilemese de, görüntü açısından kenti tamamlayan, güzelleştiren bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda kenti çevreleyen yeşil alanlar olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır.

3.4.9. Diğer Kullanılış Alanları

Bahsedilen fonksiyonel alanların yanında dini ve spor tesisleri, tarımsal faaliyetlerin yapıldığı tarlalar, depo, sosyo-kültürel alanlar, otopark ve arsa olarak kullanılan alanlar ve kent içerisindeki akarsu yatakları diğer arazi kullanım alanlarını meydana getirir. Bu bağlamda kentsel alanın 121 ha'lık bir bölümünü meydana getiren ve büyük oranda tarımsal faaliyetlerde kullanılan alanlar, özellikle Bağlar, Hızırilyas, Kışla ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nde dağılış gösterir.

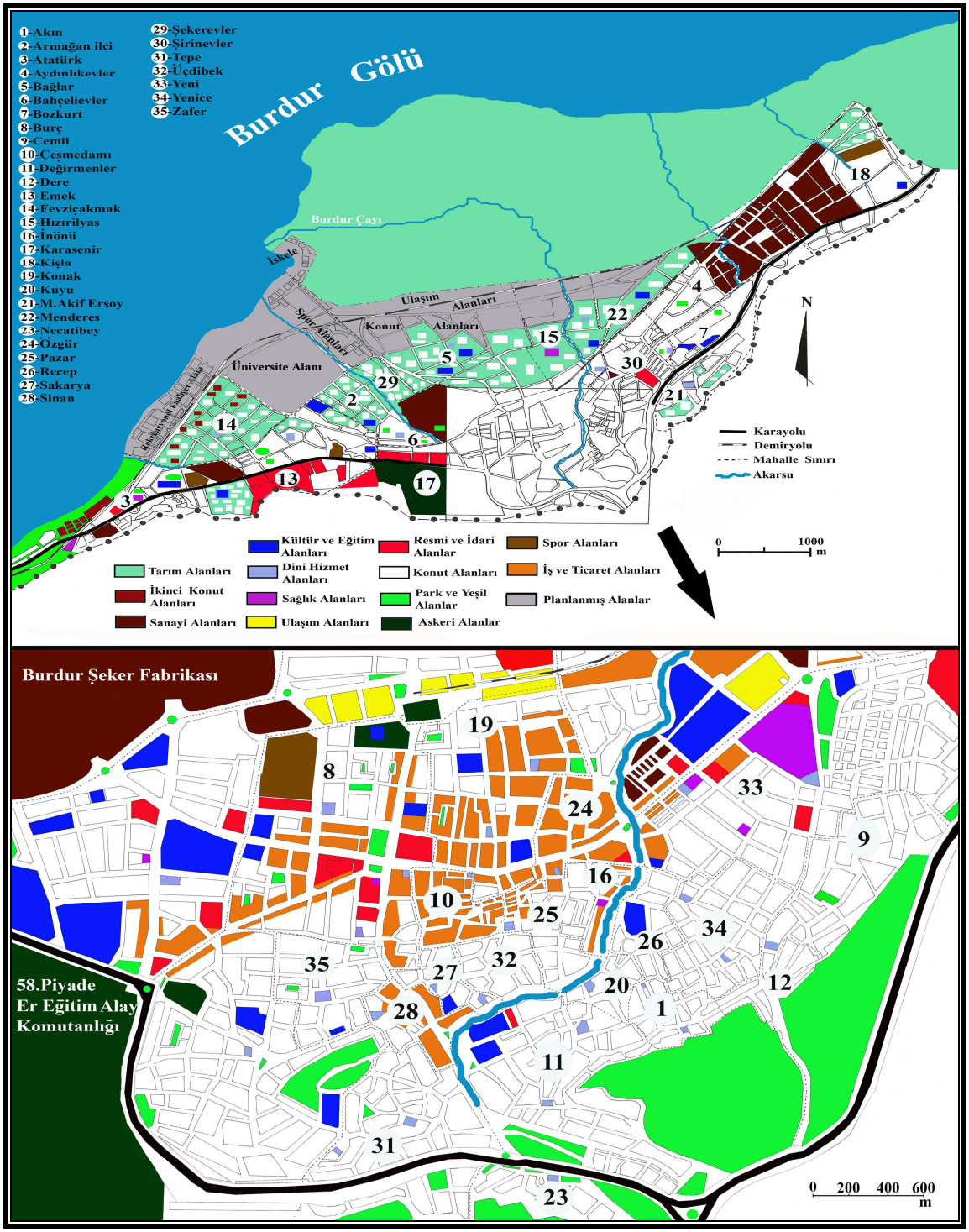
Diğer kullanılış alanları içerisinde önemli bir yere sahip olan dereler, kentte 20.21 ha'lık bir bölümü meydana getirmektedir. Burdur Çayı başta olmak üzere Sultan, Civlaz, Akdere ve Kanlı dereleri bunların başlıcalarıdır. Nitekim kentte kollarıyla beraber 12 dere yatağının varlığı ve bunların kentin şekillenmesinde etkili olduğu, hidrografik özellikler bahsinde değinilmiştir. Dereler topoğrafik eğime bağlı olarak güney-kuzey yönünde, tepelik alanlardan göle doğru uzanmaktadırlar. Bu özelliğiyle kentin uzanış yönüne dik bir açı oluşturan dere yatakları, dolayısıyla kent içi ulaşım hatlarını da dik bir açıyla kesmiş ve kent içersinde birçok köprünün yapılmasına yol açmıştır. Bunun yanında, derelerin kapladığı alanla bağlantılı olarak Burdur'da, derelerin uzanış yönüne uygun olarak ortaya çıkmış kent içi yolları da görmek mümkündür.

Kentte spor tesisleri 8.9 ha'lık bir alanda yayılış göstermiştir. Kentsel alanın %0.54'ünü meydana getiren bu alanlar, dağınık olarak bulunur. Burç Mahallesi'nde yer alan Gazi Atatürk Stadı ile Gazi Atatürk Spor Salonu yaklaşık 3.6 ha'lık alanıyla Burdur'daki en büyük spor tesislerini ve spor alanını meydana getirir. Yine Kışla Mahallesi'nde yer alan ve yaklaşık 2.1 ha'lık alanda bulunan 2 futbol sahası kentin önemli spor alanlarındandır. Yine Atatürk, Bahçelievler ve Emek Mahalleleri'nde de kompleks ya da halı saha şeklinde spor alanları mevcuttur.

Burdur'da 1.8 ha. alanda yer alan dini tesisler 68 camiden meydana gelir. Dini tesisler genellikle mahallelere göre dağıldıkları için, kentin geneline yayılmış durumdadırlar.

Bunlardan 20 kadarı tarihi nitelikte cami olup, özellikle kentin ilk çekirdeğini teşkil eden Ulu Cami kenti temsil eden, kentsel imgelerden biri konumundadır.

Kentsel alanın 0.6 ha'lık bir bölümünü meydana getiren sosyo-kültürel alanlar, 2 sinema huzur evinden ibarettir. Kentte bütün bunların dışında arazi kullanım alanlarını meydana getiren ve 7.8 ha.'lık yayılışa neden olan otopark, mezarlık ve depolama alanlarını görmek mümkündür.

Harita 3.4. Burdur Kentinde Fonksiyonel Arazi Kullanılışı (2004).

3.5. Burdur'un Etki Bölgesi ve Ülkemizdeki Kentsel Kademelendirmedeki Yeri

Kentler, çevrelerinden izole olmuş, tek başına varlığını sürdüren yerleşmeler olarak düşünülemez. Aksine kentler çevrelerindeki sahaların arz ve talep ettiği çeşitli hizmetlerin odağı konumundadır. Bu hizmetlerle kent, çevresindeki sahayı doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemekte olup, hizmetler kentin dışında ne kadar uzaklara yayılırsa, kentin önemi o derece büyüktür.[228] Diğer taraftan, etki sahası dahilinde kent, bazı mal ve hizmetlerin sunulduğu merkez olmasının yanında, kırsal kesimde üretilen tarım ürünlerinin ilk pazarı konumundadır.[229] Bütün yerleşme birimlerinin, o birimde ya da bölgede yaşayan nüfusun tüm ihtiyaçlarını karşılaması beklenemez. Bu saha içerisinde talep edilen mal ve hizmetleri sunacak, çevresindeki yerleşmelerin fonksiyonlarını üstlenmiş merkezi bir yerleşme vardır. Bu merkezi yer, kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi, çevresinde yer alan yerleşmelerde yaşayan nüfusun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri karşılama özelliğine sahiptir.[230]

Burdur, Hamitoğulları Beyliği döneminin önemli yerleşme birimlerinden biri olmasından dolayı, bu dönemde merkezi mevki özelliğine sahip olsa da, bu durum fazla uzun sürmemiştir. Bu nedenle bu konuda asıl dikkate alınması gereken gelişme, Burdur'un 1430 yılında Osmanlı hakimiyetine girmesiyle kaza olarak Kütahya'ya bağlanmasıdır. Kaza merkezi olarak devam eden idari fonksiyonundan kaynaklanan merkezi mevki özelliğinin 1872'ye kadar devam ettiği bilinmektedir. Yine bu dönem içersinde Burdur, sadece idari fonksiyondan dolayı merkezi yer özelliği göstermemiş, aynı zamanda Hamit Sancağı içersinde pazar kurulan 16 merkezden biri olarak da çevresindeki yerleşmelerin ihtiyaçlarını karşılayan bir merkez olma durumunu da korumuştur. Buradan rahatlıkla kendi nüfusunun yanında, çevresinde yer alan yerleşmelerde yaşayan nüfusun da ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri sağlayan, çevrede üretilen malların pazarlandığı merkez yerleşme özelliği gösterdiği sonucu çıkarılabilir. Elbette ki bu merkezilik çevresindeki kırsal alanların dışına pek çıkamayacak kadar küçük çaplıdır.

İdari fonksiyona bağlı olarak merkezi yer özelliğinin artması ve bu oranda etki sahasının genişlemesinde en belirgin değişim, 1872 yılında Konya Vilayetine bağlı Sancak merkezi olmasıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemde 3 kaza, 4 nahiye ve 211 köyün bağlı olduğu

---

[228] Göney, S., 1995, a.g.e. s:3.
[229] Koca, H., 2005, a.g.e. s:186.
[230] Karaboran,H., 1990, Merkezi Yer Olarak Islahiye ve Hassa. Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, C:4, Sayı:2, s:145.

sancak idare merkezi konumunda olan Burdur, Liva İdare Meclisi, Telgraf ve Posta İdaresi ve Ticaret Mahkemesi gibi birçok idari ve adli kurumu bünyesinde barındırmaktadır. Bu dönemde (19. yüzyılın sonlarında) hatları belirgin olan idari etki sahasının yanında, burada üretilen dokuma ürünlerinin satılmasından dolayı oluşan ticari sahadan da bahsetmek yerinde olacaktır. Elbette ki söz konusu saha, modern kentlerin sürekli olarak bağlantılı oldukları, günümüzdeki anlamıyla kentin etki sahasıyla bire bir örtüşmesi anlamına gelmediği gibi, teknolojiye dayalı olarak gelişme gösteren ulaşım hizmetlerine bağlı olarak bu alanın değişkenliği de gözden kaçmaması gereken başka bir gerçektir. Meseleye Burdur'da üretilen bazı ticari malların ulaştığı son noktalar ya da bu noktaların meydana getirdiği halkalar olarak bakmak, isabetli tespit yapabilmek adına daha doğru olacaktır. Bu bağlamda, 19. yüzyılın son dönemlerinde Burdur'da üretilen dokumalar yurt içinde İstanbul, İzmir, Konya, Antalya, Denizli, Afyonkarahisar ve Kütahya'ya kadar ulaşırken, İzmir'de yer alan iki şirket vasıtasıyla İngiltere, Fransa ve Amerika'ya kadar ulaştığı söylenebilir.[231] Bu durum kentin sözü edilen dönemdeki etki sahasının dar ve bu dar sahaya sunduğu ticari malların son derece kısıtlı olduğu anlamına gelir. Bunun dışında yerleşme asıl görevini, kendisine bağlı bulunan ve kır yerleşmelerinden oluşan bölgeye sunduğu hizmetlerle yerine getirmektedir.

Burdur'un merkezi yer özelliği kazanmasında en önemli gelişme tabi ki, Cumhuriyeti takiben 1923 yılında il olmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, idari fonksiyonda meydana gelen bu gelişme, diğer fonksiyonlarla beraber kentin merkezi yer özelliğinin güçlenmesine ve etki sahasının genişlemesine yol açmıştır. Günümüzde Burdur, 6887 km²'lik il yönetim alanında 10 ilçe merkezi ile 202 köyün idari merkezi konumundadır. Yine bu alanda yaşayan 256.000'den fazla nüfusun 90.000'i (merkez ilçe nüfusu) doğrudan, geri kalanı ise, bağlı bulundukları ilçe merkezlerinden sonra sağlık, hukuk, güvenlik ve eğitimle ilgili hizmetleri Burdur'dan almaktadır. Bu konuda yerleşmenin etki sahası büyük oranda il geneliyle sınırlı olsa da, kentte yer alan fakülteler, mesleğe yönelik liseler ve kamuya ait bazı kurum ve kuruluşlardan dolayı il sınırlarını aştığı görülür.

Burdur'da idari fonksiyonun dışında, kentin etki sahasını genişleten asıl fonksiyon, sanayi başta olmak üzere ticaret ve tarımdır. Özellikle modern sanayi faaliyetlerine bağlı olarak tekstil, makine ve taşa toprağa dayalı sanayi ürünlerinin yurt geneline ve hatta Ortadoğu, Orta Asya ülkeleri başta olmak üzere Avrupa ülkelerine kadar gittiği bilinmektedir. Kot kumaştan yapılmış konfeksiyon ürünleri, tarım makineleri ve mermer, kentin etki sahasını

[231]Uysal, M., A., 1998, a.g.e. s:132-133.

yurt dışına kadar taşıyan sanayi ürünleri olarak karşımıza çıkar. Bunlara ek olarak, büyük oranda yurt geneline pazarlanan kereste ve mobilyanın yanında tamamı Fransa'ya giden gülyağının da burada bahsedilmesi gerekir.

Sanayi fonksiyonuna bağlı olarak, Burdur'da üretilen güneş enerjisi kolektörlerinin Afyon ve Isparta gibi çevre illere satıldığı ve hatta bu iki ile göre Burdur'un güneş kolektörü üretiminde daha gelişmiş bir düzeyde olduğu da söylenebilir.

Yine kot fabrikasında çalışan işçilerin bir kısmının ucuz işgücünden dolayı Isparta, Afyon ve Antalya'nın Burdur il sınırına yakın köylerinden[232] getirilmekte olması, kentteki sanayi fonksiyonundan dolayı kentin etki sahasının il sınırı dışında yer alan kırsal alanları da kapsadığı kanaatini edinmemize sebep olmaktadır. Diğer taraftan bu etkinin sınırlı bir düzeyde kaldığı, ancak belirli sektör ve kuruluşlara dönük olduğu da gözden kaçırılmaması gereken başka bir gerçektir.

Tarım ve buna bağlı olarak ortaya çıkan toptan ticaret ürünleri de ülke geneline satılan ve bu sayede kentin etki sahasını güçlendiren mallar arasındadır. Özellikle il genelinde yaygın olarak yapılan hayvancılığa dayalı olarak üretilen ve satılan et ve süt ürünlerini burada değinmek gerekir. Bunların tamamı Burdur'da işlenemediği için, büyük bir oranda ham olarak satılır ve il dışında işlenir. Süt, genellikle ülke çapında faaliyet gösteren Pınar, Ülker gibi firmalar tarafından alındığı için, bu yolla ülke geneline dağılmaktadır. Et ve et ürünleri ise, komşu iller başta olmak üzere yurt geneline pazarlanmaktadır. Özellikle bu konuda Burdur Güçbirliği, Kipa, Pehlivanoğlu (İzmir) gibi market zincirlerinin tek tedarikçisi konumundadır.

Tarım ürünlerinden tahıllar, nohut, özellikle de sebze ve anason yurt geneline pazarlanan ürünler arasındadır. Yaz döneminde Antalya başta olmak üzere, İstanbul'a fasulye, domates gibi sebzeler pazarlanmaktadır. Yine il genelinde yaygın olarak tarımı yapılan ve büyük oranda alkollü içki üretiminde kullanılan anasonun tamamı Tekirdağ, Gaziantep gibi başka il merkezlerine ya da özellikle İzmir Limanı vasıtasıyla yurt dışına pazarlanmaktadır.

Burdur kentinin etki bölgesinin belirlenmesinde önemli fonksiyonlardan bir diğeri askeri fonksiyondur. Özellikle yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza dönük bedelli askerliğin yapıldığı yer olmasından dolayı, Burdur bu yönüyle ülkemizde tekdir. Dolayısıyla askeri fonksiyonu bakımından ülke geneline ve hatta Almanya, Fransa gibi Türk işçi ailelerinin yaşadığı Avrupa ülkelerine de hitap ettiği söylenebilir.

---

[232] Bu köylerin genellikle arızalı bir topoğrafyada kurulmuş olmalarıyla bağlantılı olarak tarım arazilerinin yetersiz olması, ucuz işgücünü meydana getirmiştir.

Etki bölgesinin genişliği kadar, bu etkinin derecesi de önemlidir. Ulaşım ve iletişimin geliştiği günümüzde çeşitli mal ve hizmetlerin farklı ülkelere gönderilmesinde miktar ve sürekliliğin ayrı bir yeri olması gerekir. Kentin nüfusu, kentsel alanın büyüklüğü, sanayi fonksiyonunun gelişmişlik derecesi gibi kriterler etki bölgesinin sınırlı kaldığını gösterir.

Sanayi, tarım ve ticaret fonksiyonları yönüyle etki sahası yer yer yurt dışına kadar çıkan Burdur, birçok hizmet ve malın temini konusunda da başka kentlerin etki sahasına girmektedir. Bu konuda en çok dikkat çekenlerden biri, kent sakinlerinin gıda ve diğer günlük ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik haftalık ya da aylık olarak yapılan alış-verişler için Isparta başta olmak üzere Antalya gibi başka il merkezlerine gitmesidir. Bunda etkili olan en önemli sebeplerin başında, Burdur'da büyük çaplı alış-veriş merkezlerinin yok denecek kadar az ve hatta bu konuda faaliyet gösteren iş yerlerinin de küçük olmasıdır. Bu temel sebebi, Isparta ve Antalya gibi merkezlerin yakın ve ulaşımın kolay olması desteklemektedir. Yine eğlence ve sağlık hizmetleri için de aynı durum söz konusudur. Özetle, Burdur'da yaşayan insanların bir kısmı giyim, gıda sağlık ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla haftada ya da ayda bir kere Isparta ve Antalya'ya giderler. Bu konuda 2002 yılında yapılan bir ankete göre, Burdur'da yaşayan nüfusun %8'i giyim ve diğer ihtiyaçlarını kent dışından, yani çevre kentlerden karşılamaktadır. Yine sağlık hizmetleri için nüfusun %15'i, eğlence için de %10'unun kent dışına çıktığı göze çarpmaktadır.[233] Kentin sağlık fonksiyonu bölümünde ayrıntılı olarak değinildiği üzere, Burdur'a en yakın araştırma ve ihtisas hastanelerinin çevre kentlerde yer alması (başta Isparta olmak üzere Antalya ve Denizli) sağlık konusunda bu kentlere gitme zorunluluğunu getirirken, diğer taraftan Antalya'nın ülke çapında bir turizm merkezi olmasıyla eğlence merkezlerinin burada toplanması, bu konuda Antalya'nın tercih edilmesine sebep olmaktadır. Eğlence konusunda çevredeki hiçbir merkezin Antalya kadar çekici olması beklenemez.

Kenti diğer merkezlerin etki sahasına sokan etkenlerden biri de, elektrikli ve elektronik eşyalar, motorlu taşıtların alım ve satımının yanında yine bunların tamirine yönelik bazı hizmetlerin kentte sunulmamasıdır. Özellikle oto galeri olarak adlandırılan motorlu taşıt satan iş yerleri ve bunların tamir hizmetlerini üstlenen otomobil markalarına ait servisler konusunda Burdur, Isparta ve Antalya'nın etki sahası içerisindedir. Nitekim kentte otomobil markalarına ait hiçbir araba servisi bulunmamaktadır. Bu durumu, kentte yer alan banka, sigorta şirketleri, mobil telefon operatörleri ve ulusal çapta yayın yapan gazetelerin bölge

[233] Anonim, 2002, a.g.e. s:97-98.

müdürlüklerinin Antalya'da olması destekler. Dolayısıyla motorlu taşıt ve elektronik eşyaların tamiri, finans ve iletişime yönelik hizmetlerin sağlanmasında kentin öncelikle Antalya'nın etkisi altında olduğu anlaşılmaktadır.

Burdur'daki modern sanayi faaliyetlerinde kullanılan hammaddenin yaklaşık %65'i İzmir, İstanbul ve Konya'dan temin edilir. Bunların dışında yine Antalya, Denizli, Ankara, ve Adana bu konuda etkin olan il merkezleridir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde de bahsedildiği gibi, yakın zamana kadar Burdur'da yer alan yüksek dereceli okulların bağlı olduğu üniversitelerin yönetim merkezlerinin ve günümüzde halen DSİ, Orman İşletmeleri gibi bazı kurum ve kuruluşların bölge müdürlüklerinin Antalya ve Isparta'da olması, yine Burdur'un bu kentlerin etki sahasına girmesinde etkilidir.

Aynı şekilde şehirlerarası karayolu yolcu taşımacılığında Burdur'a ait büyük bir firmanın olmaması başka kent merkezlerinin etki sahasının Burdur üzerinde artmasına neden olur. Burdur'daki şehirlerarası karayolu yolcu taşımacılığı, merkezleri Antalya, Denizli, İzmir, Ankara gibi kentlerde olan otobüs firmaları tarafından yapılmaktadır. Demiryolu yolcu taşımacılığında ise, 4 Kasım 2004 tarihinden itibaren yolcu trenlerinin Burdur Gar'ından kaldırılmasıyla bir gerileme yaşanmış ve kent bu konuda da Dinar (Afyon) ve Gümüşgün'e (Isparta) bağlı kalmıştır.

Sonuç olarak, nüfusun günlük ihtiyaçları da dahil olmak üzere birçok konuda Burdur kenti, öncelikle Isparta ve Antalya'nın etki sahası içerisindedir. Burdur'da yaşayan nüfusun ihtiyaç duyduğu birçok mal ve hizmeti bu kentlerin sunmasının yanında, bu merkezlerin Burdur'a mesafe olarak yakın olması da (Isparta 51, Antalya 122 km.) bu etkinin güçlenmesine yol açar.

Bunların dışında, yurt içinde kentlerin sahip oldukları etki alanlarına göre bir kademelendirme yapmak gerekirse; Burdur, toplama, işleme, dağıtım fonksiyonlarında eğilimi olan, aktif nüfusun hizmetler ve imalat sanayide toplandığı, sosyal tesislerin yoğunlaştığı 4. kademe bir kenttir. Buna göre Burdur, 7. yani üst kademede bir merkez olan İstanbul, 6. kademedeki İzmir, ve 5. kademedeki Konya başta olmak üzere, Bursa, Eskişehir ve Adana'nın etki bölgelerinde yer alır. Bunun yanında yukarıda da ifade edildiği gibi, 4. kademe merkez özelliği gösteren Isparta, Antalya ve Denizli de bazı mal ve hizmetler hariç tutulursa genel anlamda Burdur'u etki alanlarında tutmaktadır.[234]

[234] Anonim, 2000, a.g.e. s:11-12.

Diğer taraftan, il genelindeki gelişmişlik düzeyinin kent merkezini doğrudan etkilemesi göz önüne alınacak olursa, Burdur ilinin 81 il içerisindeki durumunu da değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda, DPT tarafından 2003 yılında illerin sosyo-ekonomik gelişme düzeylerine göre yapılan sıralamada Burdur, 0.14395 endeksle 31. sırada yer almıştır. Bu sıralamada Antalya, Muğla ve Denizli gibi komşu iller 2. sırada gelişmiş iller arasında yer alırken, Burdur 3. derecede gelişmiş 21 il arasında yer almaktadır. Yine Akdeniz Bölgesi'nde yer alan 8 il içerisinde ise 6. sıradadır.

Nihai olarak Burdur ili, ülke geneline göre, orta derecede bir gelişmişlik düzeyine sahip olup, ilin merkezi konumunda olan Burdur kenti de bazı mal ve hizmetler dışında büyük oranda başka kentlerin etkisi altında olan 4. kademe bir merkezdir. Bu bağlamda, kentin etki sahası büyük oranda il sınırları dahilinde kalmaktadır.

Burdur kenti 4. kademe bir merkez olarak büyük oranda 3. kademe merkez özelliği gösteren bütün ilçelerini etkilemektedir. Öte yandan bu etkinin bütün ilçe merkezleri için aynı derecede olmadığı da başka bir gerçektir. Bilhassa Bucak ilçe merkezi gerek coğrafi konumu ve gerekse çevresine sunduğu mal ve hizmetlere bağlı olarak ayrıcalıklı bir yerdedir. Mevcut durumuyla Bucak, Çeltikçi, Ağlasun ve Kemer gibi diğer ilçe merkezlerini kısmi de olsa etki sahasında bulundurmakta ve hatta Burdur kentinden beklenen bazı hizmetleri bünyesinde barındırmaktadır. İl genelinde tek yerel televizyonun Bucak'tan yayın yapıyor olması bunu açıklayan en önemli delildir.

Bu konuda bazı ilçelerin mal ve hizmet temininde komşu il merkezlerinin etki sahasında kaldığı gözden kaçmaz. Bu bağlamda Yeşilova, Karamanlı, Tefenni, Gölhisar gibi ilçeler daha çok Denizli ve Antalya'nın etki sahasına girerken, Altınyayla, Bucak ve Kemer gibi ilçeler Antalya'nın etki sahasına dahil olmaktadır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında, komşu il merkezlerinin sunduğu mal ve hizmetlerdeki çeşitliliğin Burdur kentine oranla daha fazla olmasının yanında, kolay ulaşılabilir yani günün her saatinde araç bulunabilmesi ve yine sabah gidip, akşam dönülebilir olması da son derece önemlidir. Sonuç olarak il sınırları dahilinde üst kademe bir merkez olan Burdur kentinin, yer yer zayıflamasına karşın 10 ilçeyi farklı derecelerden etki sahasında tuttuğu söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Burdur Kentinin Yerleşim Planı ve Fizyonomisi

4.1. Yerleşim Planı ve Şekillendirici Faktörler

Yerleşmelerin şekillenmesinde doğal ve beşeri coğrafi faktörlerin belirleyici özelliği tartışma götürmez bir gerçektir. Gerek kır, gerekse kent yerleşmelerinde bunun etkileri açık bir şekilde görülür. Bu konuda DOĞANAY, *bir şehrin, planlı ya da plansız olarak gelişmesi sonucunda aldığı şekle şehir formu* olarak tanımlamış, bunları sık dokulu dairesel, seyrek dokulu parçalı ya da sık dokulu çizgisel gibi belli kategorilere ayırmıştır.[235]

Bu bağlamda, Burdur kentini makro ölçekte şekillendiren faktörleri doğal ve beşeri faktörler olarak iki ana başlık altında ele almak yerinde olacaktır. Burdur kenti yerleşim planını ve buna bağlı olarak da kentin fizyonomisini belirleyen makro ölçekteki en önemli doğal faktör, kentin de üzerinde kurulmuş olduğu Burdur depresyonu ve depresyonun oluşumuna zemin hazırlayan Keçiborlu-Fethiye arasında yaklaşık 300 km'lik bir uzanışa sahip olan Burdur fayıdır. Bu faya bağlı olarak oluşan ve tektonik karakterli Burdur depresyonu, kentin fizyonomisini etkileyen tepelik alanlar, Burdur Gölü, sahanın eğim derecesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan akarsular gibi diğer doğal etmenleri de şekillendirdiği için ana faktör olarak karşımıza çıkar. Diğer taraftan depresyonu şekillendiren Burdur fayının kentin şekillenmesindeki yapmış olduğu bu etki dolaylıdır. Çalışmanın doğal coğrafya özellikleri bölümünde de belirtildiği gibi, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanış gösteren faylarla ortaya çıkan depresyon, kuzeydoğu-güneybatı yönünde 53 km'lik uzunluğa, 14 km'lik genişliğe sahiptir. Depresyonun en alçak noktasını, depresyonun genel uzanışına paralel olarak uzanan Burdur Gölü doldurur. Kentin gölün güneydoğusunda, göl ile tepelik saha arasında yer alması, bunun yanında hem depresyonun ve hem de gölün uzanışı, kentin kuzeydoğu-güneybatı yönünde lineer bir uzanış göstermesine ve buna bağlı olarak sokak ve cadde sisteminin de bu lineer hatta uygun olarak gelişmesine sebep olmuştur. Bu yönüyle Burdur'un, kıyı kentlerinin fizyonomik yapılarına benzer bir formda gelişme gösterdiği söylenebilir. Ülkemizde özellikle Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kuşağında yer alan ve kıyı ile hemen gerisinde yükselen dağ sıraları arasında sıkışmış Rize, Trabzon, Giresun ve Bulancak gibi kentler, bu özellikleriyle dikkat çekmektedir. Burdur kentini kıyı kentlerinden ayıran en önemli özellik, 1950'den sonra gelişme gösteren mahallelerde eğim derecesinin düşük olmasıyla bağlantılı olarak, birbirini dik kesen sokak ve cadde sisteminin ortaya çıkmasıdır.

[235] Doğanay, H., 1997, a.g.e. s:487.

Dolayısıyla kentte güneybatı kuzeydoğu ekseninde uzanan ana caddeler ve bunları tamamlayan bağlayıcı yollarla büyük oranda dama tahtasını andıran bir cadde-sokak sistemin geliştiği söylenebilir.

Kuşkusuz Burdur kentinin 1971'den sonra lineer bir uzanışa sahip olduğu ve bunda 1971 depremi ve imar planının etkili olduğu bilinen diğer bir gerçektir. Özellikle kuruluşundan Cumhuriyet'e kadar uzanan dönemde kent büyük oranda tepe ve vadi yamaçlarında gelişme gösterdiği için, bu jeomorfolojik birimlerin etkisiyle daha farklı cadde ve sokak sisteminin ortaya çıktığı söylenebilir. Ulu Cami, Burdur Çayı, Susamlık ve Yeşil Tepe çevrelerinde akarsu vadisini takip eden kıvrımlı caddelerin yanında, tepelerin yamaçlarını çevreleyen caddelerle onları bağlayan ışınsal sokakları görmek mümkündür. Kuşkusuz bunlara çıkmaz sokakları da eklemek yerinde olacaktır. Hatta cadde ve sokakların dar olmasında, dönemin idari teşkilatlanması ve güvenlik gibi beşeri etmenlerin yanında, tepe, vadi ve eğim gibi topoğrafik etmenlerin de rolü büyüktür. Burdur kentinde Cumhuriyet öncesinde gelişme gösteren 18 mahallenin fizyonomik özelliğini bu şekilde özetlemek mümkündür. Konu çalışmanın idari fonksiyon bölümünde ayrıntılı olarak değerlendirildiği için burada sadece özetlenmiştir.

Diğer taraftan, kentin kuruluş yerinin doğal coğrafi özelliklerini kentlerin coğrafi mevki özellikleri açısından değerlendirmek gerekirse, hemen belirtmek gerekir ki, kentin göle yakın bir alanda kurulmuş olması, ne çevresine göre ulaşım yönüyle üstünlük kazanmasına, ne de kentte özel fonksiyonların ortaya çıkmasına imkan sağlamıştır. Yerleşim yeri bu yönleriyle coğrafi mevki özelliği taşımamakta, sadece kentin fizyonomisini belirlemesi açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

Yine Burdur fayına bağlı olarak sahanın depremselliği de kentin fizyonomisinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim 1914 ve 1971 depremleri Burdur için bu konuda iyi birer örnek olarak karşımıza çıkar. Gerek Burdur'daki kentleşmenin tarihi gelişimi, gerekse konut alanları konularında ayrıntılı olarak ele alındığı gibi, özellikle 1971 depreminden sonra Burdur yatay yönde önemli ölçüde büyüme kaydetmiştir. Hemen bir çerçeve çizmek gerekirse, deprem evleri olarak adlandırılan konutların yer aldığı Bozkurt Mahallesi, Şirinevler, Aydınlıkevler gibi mahalleler depremden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır.

Yerleşim alanının depremselliğinin kent fizyonomisi üzerinde meydana getirdiği bir başka etki, konutların maksimum 5 katla sınırlandırılmasıyla birlikte, kentin dikey büyümesini engellemiş olmasıdır. Kentin 1. dereceden deprem bölgesinde yer alması böyle

bir önlemi zorunlu kılmaktadır. Yine kent yerleşim alanının depremselliğiyle bağlantılı olarak, litolojik yapının da bu konuda etkinliği fazladır. Özellikle bu konuda kent yerleşim alanının büyük çoğunluğunun gölsel depolardan meydana geliyor olması, burada meydana gelebilecek yer sarsıntılarında şiddeti artırabilecek bir doğal faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Burdur depresyonu, Burdur Gölü ve güneydeki tepelik saha, kentin kuzeydoğu-güneybatı yönünde lineer bir uzanışa sahip olmasında, diğer bir değişle günümüzdeki şeklini almasında son derece etkili olan doğal coğrafi faktörlerdir. Ama bu konuda bir derecelendirme yapmak gerekirse, daha önce de ifade edildiği gibi depresyonun etkinliği daha ağır basar.

Kenti şekillendiren doğal coğrafi faktörlerin en önemlilerinden bir diğeri de, başta Burdur Çayı olmak üzere, kentin güney ve güney doğusundan kaynaklarını alarak kısa bir yol kat ettikten sonra Burdur Gölü'ne dökülen çay ve derelerdir. Kentsel alanda kollarıyla beraber 12 derenin yer aldığı ve bunların mevsimlik akışa sahip oldukları bilinmektedir. Zaman zaman meydana gelen sel gibi olumsuz etkilerinin yanında, bu akarsu sisteminin özellikle kentin cadde ve sokak sistemi üzerinde etkinliği büyüktür. Genellikle bir birini dik kesen cadde ve sokak sisteminin hakim olduğu Burdur'da, dereler bu düzeni bozmakta ve hatta dere boyu yolların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Mehmet Akif Ersoy ve Tabakhaneler caddeleri bu konuda iyi birer örnek oluşturur. Akarsu yataklarının cadde ve sokak sistemine olan etkisine bağlı olarak, kentte arazi kullanımı ve sonuç olarak kentin yerleşim planı üzerinde de etkileri vardır.

Doğal faktörlerin etkisiyle gelişme gösteren beşeri faktörleri de burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, Burdur'u diğer kentlere bağlayan karayolları ilk sırayı alır. Çünkü 1971'den sonraki kentin yatay gelişim profili takip edildiğinde, özellikle Isparta-Afyon ve Yeşilova-Tefenni karayolunun çevresinde, yani karayolu boyunca gelişme gösterdiği dikkati çekmektedir. Yine çevre yolunun yapılmasıyla birlikte Mehmet Akif Mahallesi'nin ortaya çıkması çarpıcı bir örnektir. Bu konuda Antalya yoluna doğru pek bir gelişme söz konusu olmamıştır. Karayolunun yer aldığı Burdur Çayı vadisi ve çevresinin topoğrafik özelliklerinin arızalı olması, kentsel gelişimin bu yönde yavaşlamasına yol açmıştır. Fakat hemen belirtmek gerekir ki, yeni kurulan M. Akif Ersoy Üniversitesi kampus alanının, vadinin Çine Ovası'na açılan kesiminde yer alması, bizde günümüze kadar süregelen bu durumun değişeceği kanaatini oluşturmuştur. Üniversiteye ait fakülte ve diğer hizmet

binalarının kampus alanında kurulmaya başlanmasıyla, kentin bu alana doğru sıçrama yapması muhtemeldir. Diğer bir ifadeyle, kentin bu yönde gelişme göstermesi ve dolaylı olarak şekillenmesinde karayolundan çok resmi kurumların (üniversitenin) etkisi söz konusu olacaktır. Nitekim 1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesi'nin Isparta kenti üzerinde yapmış olduğu etki buna iyi bir örnektir. 1992 yılından günümüze kadar gelen süreçte Süleyman Demirel Üniversitesi'nin Burdur-Afyon karayolu çevresinde kurulmuş olan kampus alanı kentin yatay gelişiminde bir çekim alanı oluşturduğu gibi, kentin mekansal, demografik, ekonomik ve fonksiyonel gelişiminde de son derece etkili olmuştur.[236] Elbette ki böyle bir yatay gelişim bu kampus alanının kullanıma açılmasıyla ilgilidir. Eğer 1987 imar planında üniversite alanı olarak ayrılan kesim kullanıma açılırsa ifade edilmeye çalışan yatay gelişmenin kısa vadede gerçekleşmesi de mümkün olmayacaktır. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi durumunda, kentin günümüzdeki görünümü pek de değişmemiş olacaktır. Ancak kent göle doğru ve kıyı boyunca büyüme göstereceğinden, günümüzde göl ile kent arasında yer alan tarım alanları yerleşime açılacak, böylece kent kıyı çizgisine daha fazla yaklaşacaktır.

Benzer şekilde kent planının şekillenmesinde karayollarına ek olarak kendini gösteren diğer bir beşeri etken, sanayi kuruluşları ile resmi kurum ve kuruluşlardır. Genellikle kentin çıkış kesimlerine doğru konuşlanan bu kurum ve kuruluşlar kentin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Diğer taraftan, şeker fabrikası, askeri alan (er eğitim alayı), karayolları, köye yönelik hizmetler müdürlüğü, devlet hastanesi gibi kurum ve kuruluşlar, mevcut yerleşke alanlarıyla kent planına doğrudan etki eden alanları meydana getirir. Çünkü bu alanların çevresinde yerleşime açılan konut parselleri, bu alanlara göre şekillenmiştir. Bir başka değişle, konut alanları içerisinde kalan kurum ve kuruluşlar kentin şekillenmesinde rol oynayan adacıkları oluşturmaktadır.

Kentin fizyonomisinin belirlenmesinde, kente yönelik yapılan imar planlarını değerlendirme dışı bırakmak mümkün görünmemekle birlikte, bu planlar arasında 1971 imar planı ve 1978 ilave ve revizyonunun etkisi tartışmasız daha büyüktür. Çünkü 1971 planı belirlediği makroformla kent için lineer bir biçim öngörmüş ve kentsel alanların kullanımını buna göre oluşturmuştur. İlave ve revizyonla bu makroform üzerinde değişiklikler meydana gelmesine karşın, kente kazandırılan temel şekli değiştirmemiştir. Özellikle küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesinin kentin kuzeydoğusunda oluşturulması bu planın ilave ve

[236] Sargın, S., 2006, a.g.e. s:121.

revizyonuyla gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak yine aynı yönde Kışla Mahallesi'nin kentsel alana dahil edilmesi de söz konusudur.

Kentin makro düzeyde belirlenmeye çalışılan fizyonomik özelliklerinin dışında, yine Burdur kentinin fizyonomisini belirleyen doğal ve beşeri faktörlere bağlı gelişen cadde ve sokak sistemi, binaların dağılışı, mimarisi ve arazi kullanımının etkisiyle Burdur kentinde farklı kentsel doku karakterleri gösteren alanlardan söz edilebilir. Hatta bu konuda kenti iki gruba ayırmak bile mümkündür. Bunlardan ilki, Cumhuriyet öncesinde şekillenmiş olan, Ulu Cami çevresi başta olmak üzere, bu alanı çevreleyen mahallelerdir. Genel olarak buradaki dokunun ortaya çıkmasında, doğal coğrafi faktörlerin etkisinin yanında, İslam dininin şekillendirdiği yaşam tarzı ile cami ve mescit gibi dini binaların etkisi son derece büyüktür. Bu alan Osmanlı kentlerini karakterize eden tipik özelliklere sahiptir. Hemen açıklamak gerekirse, öncelikle kentin merkezinde Ulu Cami yer alır. Caminin çevresi kentin çarşısıdır ve çarşıda yer alan esnaflar pazarladıkları ya da ürettikleri mallara göre kadayıfçı, şekerci, demirci gibi gruplanmışlardır. Yine buradaki sokaklar, yayaların ve yüklü hayvanların geçebileceği genişlikte olup, bunun yanında birçok çıkmaz sokak yer alır. Genel hatlarıyla ışınsal bir cadde ve sokak sistemine sahiptir. Bu alanın çevresindeki mahalleler, genellikle yeni mescit ve camilere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu organik dokuya sahip olan alanı günümüzde genel hatlarıyla, Pazar, Üçdibek, Çeşmedamı, İnönü, Sakarya, Sinan, Değirmenler, Kuyu, Recep, Zafer, Necatibey, Akın, Yenice, Cemil ve Tepe gibi yüzölçümleri küçük 15 mahalleyle sınırlandırmak mümkündür.

Kentte, sınırlandırılmaya çalışılan bu sahanın dışında kalan alanlar ise, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra gelişme göstermiş, modern kentçilik anlayışının şekillendirdiği alanlardır. Nitekim 1936 yılında Cumhuriyet Meydanı'nın açılması ve kentin bu meydanın çevresinde şekillenmeye başlaması, batılı tarzda kentçilik anlayışının, Burdur kentine olan ilk yansımaları olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla, fiziki koşulların ötesinde, döneme hakim olan yaşam tarzlarının, Burdur kentini cadde ve sokak sistemleri, binaların mimarisi arazi kullanımı yönleriyle 2 farklı şekilde şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

4.1.1. Burdur'da Kentsel ve Çevresel Koruma

Ülkemizde tarihi eserlerin korunmasına dönük ilk yasal çalışmaların 19. yüzyılın sonlarına kadar gittiği, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise koruma anlayışının temelinde müzeciliğin olduğu herkesçe bilinir. 1931'de bu konuyla ilgili bir komisyon oluşturulsa da, korumayla ilgili en önemli gelişmeler, 1950'den sonra başlamıştır. Bunda hızlı kentleşmeye

bağlı olarak artan tahribatın etkili olduğu söylenebilir. Bunlar da yeterli olmayınca, 1973 yılında Eski Eserler Yasası yürürlülüğe girmiş ve bu alanda yeni tanımlamalar, kısıtlamalar ve daha geniş alanlara koruma getirilmiştir. Bu yasada kentsel sit tanımına yer verilerek, karakteristik kentsel dokunun korunması amaçlanmıştır.[237]

Burdur kentinde kentsel korumaya dönük çalışmaların başlangıcı 1940'lı yılların başına kadar gider. Kentte 17. yüzyıla ait sivil mimari örnekleri olan Halk Evi, Baki Bey Konağı, Taş Oda için röleve çalışmaları başlatılmıştır (Fotoğraf 4.1). 1978'deki revizyon çalışmalarında kentin tarihi dokusunu meydana getiren Ulu cami çevresinde koruma alanı belirlenmiştir. Bu koruma alanı 1992 yılında kentsel sit alanı olarak korumaya alınmıştır. 1985-1989 yılları arası Mısırlılar Evi, Baki Bey Konağı ve Taş Odanın restorasyonları yapılmış ve yine Piribaşılar Evi, Hocabali Hamamı ile Ulu Cami ve civarında belirlenen tescilli 64 yapının restorasyonlarının yapılması kararı alınmıştır (Fotoğraf 4.2).

Günümüzde Ulu Cami çevresindeki 33 bin m^2'lik alan, bütün olarak kentin tek kentsel sit alanını oluşturmaktadır. Buna göre, Ulu Cami ve Saat Kulesi Civarı Kentsel Ticari Sit Alanı Çevresi Etkileme Geçiş Alanı Koruma ve Geliştirme Planı hazırlanmış, 1/1000 ölçekli iki paftaya (pafta numarası 19M-IV-a ve 19M-IV-d olmak üzere) aktarılmıştır. Sit alanı doğu-kuzeydoğudan Burdur Çayı, kuzey-kuzeybatıdan Gazi Caddesi, batı-güneybatıdan Cumhuriyet Caddesi ve güney-güneydoğudan ise Antalya Caddesi'yle sınırlıdır. Plan kuşkusuz sit alanı olarak belirlenen alandaki ikametgah bölgelerini kapsadığı gibi, Ulu Cami ve Saat Kulesini batı, kuzey ve kuzeydoğudan çevreleyen ticari alanları da kapsar. Plan sit alanında yer alan ve Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 28.1.1992 gün ve 1278 sayılı kararı ile tescillenmiş yapıları koruma altına almış ve bazı yapı sınırlamaları getirmiştir. Alanda bitişik yapı nizam uygulaması ve yeniden yapılan ya da tamirat gören yapıların çatılarının kiremit ile örtülmesi zorunluluk haline getirilmiştir. Yeni yapılar, geleneksel yapıların cephe formlarını taşıyacak şekilde inşa edilecektir. Trafiğe açık olan yollar 8-10 m genişliğe sahip, 8-6.5 ve 3 m arasında genişliğe sahip yaya yolları ise trafiğe kapatılmıştır. Bu alanda belirlenen 36 adet binanın restorasyonu yapılacaktır. Yine bu koruma çalışmalarıyla bağlantılı olarak, Burdur Valiliği, Burdur Belediyesi ve bina sahiplerinin işbirliğiyle, Ulu Cami Çevresi Cephe Yenileme Projesi yürütülmektedir.

[237] Sargın, S., 2005, *Isparta'da Kentsel Koruma*. Doğu Coğrafya Dergisi, Çizgi Kitabevi, sayı:14, Konya, s:256.

Fotoğraf 4.1. Restorasyonu tamamlanan 17. yüzyıl Burdur sivil mimarı örneklerinden Taşoda'dan bir görünüş.

Fotoğraf 4.2. Kentsel sit alanı içerisinde restore edilmeyi bekleyen bir bina.

Günümüzde pek dikkat çekmese de zamanla kentin göle doğru (kuzeye) ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin yerleşke alanına doğru büyümesiyle, kentle göl arasında kalmış tarım alanları ile Çine Ovası'nın kent tarafından işgal edilmesi söz konusudur. 1948'den günümüze kadar yapılan imar planlarında kentin kuzeyindeki tarım alanlarının korunması ön planda tutulmuş olmasına karşın, kentin bu yönde ilerlemesi engellenememiştir. Nitekim günümüzde Bağlar ve Hızırilyas olarak bilinen mahalleler bu şekilde ortaya çıkmıştır. Elbette ki, söz konusu Burdur gibi yatay gelişim alanı son derece kısıtlı olan bir kent ise, yerleşmenin

büyümesine bağlı olarak bazı tarım alanlarının işgal edilmesi kaçınılmazdır. Fakat durum ne olursa olsun bu konuda iyi bir planlamanın gerekliliği tartışılmaz olup, özellikle kentin kuzeyinde, yerleşmeyle göl arasında kalan tarım alanlarının korunması şarttır. Gelecekte yerleşmenin büyümesiyle beraber, kentsel alan ile göl arasında geçiş kuşağı görevi görecek olan bu alanlar, gerek gölün korunmasında ve gerekse kent yaşamına yönelik rekreasyonel alanların oluşturulmasında önemli bir rol oynayacaktır. Kentin yeşil alanlar açısından yetersiz olduğu da dikkate alınırsa, sözü geçen tarım alanlarının korunması bir zorunluluktur. Diğer taraftan kentin bir başka yatay gelişme alanı olan Çine Ovası için de benzer bir planlama şarttır. Bu konuda özellikle yerleşmenin doğrudan ova tabanını işgal etmesi önlenmeli ve yerleşme öncelikle 4. ve 5. sınıf tarım alanlarına doğru yönlendirilmelidir.

Yerleşme çevresinde korunması gereken ve bu nedenle korumaya alınan bir başka alan Burdur Gölü'dür. Kentin fizyonomik yapısından, turizm fonksiyonuna, sanayi fonksiyonundan, şehrin imajına kadar her konuda gölün kent üzerinde olumlu yada olumsuz etkileri olduğu gibi, kentin de özellikle çevresel boyutlarda göl üzerinde etkisi söz konusudur. Özellikle 1950'lerden sonra başta şeker fabrikası olmak üzere kentte gelişmeye başlayan modern sanayi ve kentsel atıklara bağlı olarak göl hızlı bir şekilde kirlenmiştir. Bu durum ornitolojik yönden de zengin olan Burdur Gölü'nün 1994 yılında Ramsar alanı olarak korunmaya alınmasına yol açmış, bununla beraber Burdur Gölü çevresindeki yerleşmelere de bazı yaptırımlar uygulanmaya başlamış ve göl çevresindeki bütün yerleşmeler arıtma tesisi kurmak zorunda kalmıştır. Artık rahatlıkla denilebilir ki, kısa vadede Burdur Gölü'nü bekleyen en önemli sorun kirlenme değil, sulamalı tarımla birlikte gölü besleyen akarsular üzerinde gün geçtikçe artan baskıdır. Sulamalı tarımın yaygınlaştırılmaya çalışılmasıyla sayıları artan baraj, gölet ve sondajlar, gölü besleyen akarsuların debilerini zayıflatmakta ve gölün yavaş yavaş çekilmesine yol açmaktadır. Son 30 yılda göl, alanının %27'sini, derinliğinin ise %30'unu kaybetmiştir. Yöre ekonomisinin temelde tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olması, bu konuda önlem alınmasını güçleştirmektedir. Nitekim bu konuya dönük olarak herhangi bir koruma söz konusu değildir.

Burdur orta büyüklükte bir kent olmasına karşın, kış mevsiminde hiçte küçümsenmeyecek yoğunlukta hava kirliliği problemiyle karşı karşıyadır. Bu sorunun ortaya çıkmasında, 3 temel faktörün etkinliğinden söz edilebilir. Bunlardan ilki, kentte asıl Akdeniz ikliminin görüldüğü kıyı kesimine göre kışların daha sert geçmesine bağlı olarak, konutların ısıtılmasında kullanılan fosil yakıt miktarının artmasıdır. Buna, sobayla ısıtılan iki katlı

müstakil konut tipinin kentte hakim olması da eklenebilir ki, kentteki konutların %73'ü sobayla ısıtılmaktadır. Hava kirliliğine yol açan ikinci önemli etken Burdur Şeker Fabrikası'dır. Fabrikanın tamamen kent içerisinde kalması ve çalışma döneminin sonbahar ve kış mevsimlerine denk gelmesi bu etkiyi artırmaktadır. Son olarak bütün bunlara kentte yer alan 36630 aracı da eklemek gerekir. Araştırma sahasında yapılan gözlemlerden özellikle kış mevsiminde hava akımının olmadığı ve soğuk havanın depresyon tabanına yerleştiği günlerde hava kirliliği artmakta ve Şeker Fabrikası çevresi, Atatürk Caddesi ile Gazi Caddesi boyunca bu kirlilik yoğun olarak hissedilmektedir. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileri de bu durumu destekler niteliktedir. Buna göre, 2003 yılında ölçüm yapılan 282 günün 53'ünde kükürtdioksit oranı sınır değeri aşmıştır. 2004 yılında bu değerler biraz daha düşüş göstermekte ve ölçüm yapılan 165 günün 14'ünde kükürtdioksit oranının sınır değerleri aştığı görülmektedir (Tablo 4.1). Bu değişimde kuşkusuz kış mevsimindeki sıcaklık değerlerinin değişkenliği son derece önemli bir etkendir.

Günümüzde sorunun çözümüne yönelik yapılan ciddi bir çalışma yoktur. Öyle anlaşılıyor ki, bu konudaki en büyük gelişme kentte doğal gazın gelmesi olacaktır.

Tablo 4.1. Burdur Kentinde Hava Kirliliğine Yol Açan Kirleticilerin Aylara Göre Dağılımı (2003-2004).

Aylar	Ölç. Yap. Gün		Ort. (SO_2*) Mik.		SO_2'nin Aşıldığı Gün		Ort. P M**		Min. P M		Mak. P M	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Ocak	31	31	87	104	2	1	85	96	16	15	199	232
Şubat	28	29	118	114	7	5	71	95	17	14	242	229
Mart	31	31	164	108	20	4	67	71	16	14	179	179
Nisan	30	27	153	37	14	-	44	39	16	14	102	95
Mayıs	31	8	56	22	1	-	22	24	12	12	47	57
Haziran	12	-	15	-	-	-	14	-	12	-	24	-
Ekim	29	12	74	18	1	-	41	37	12	13	156	62
Kasım	28	27	99	85	1	4	91	71	21	16	196	230
Aralık	31	-	108	-	7	-	113	-	25	-	242	-

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu.*Kükürtdioksit kirletici parametre ölçümleri. **Partiküler madde kirletici parametre ölçümleri (Duman). PM sınır değeri 150 µg/m^3 (150 Mikrogram/m^3).

4.2. Altyapı Açısından Burdur Kenti

Kırsal alanlara göre kentleri daha gelişmiş yerleşme birimleri haline getiren, daha çekici kılan ve büyük nüfus kitlelerinin buralarda toplanmasına yol açan özelliklerden biri de hiç şüphe yok ki, altyapı olarak adlandırılan ulaşım, kanalizasyon, su, elektrik, iletişim ve temizlik hizmetlerinin bu yerleşim birimlerinde gelişme göstermiş olmasıdır. Bu bağlamda, kırsal yerleşmelere göre kentleri üstün nitelikler kazandıran bu hizmetlerin mevcut durumu, aynı zamanda kentlerin gelişmişlik seviyeleri hakkında fikir vermektedir. Hatta denilebilir ki,

Efes ve Milet gibi antik kentlerin üstlendikleri tarihi misyonun yanında, günümüzde değerlerini artıran özelliklerinden biri de, yüzyıllara rağmen halen ayakta olan altyapı sistemleridir. Bu aynı zamanda bugün olduğu gibi geçmişte de altyapının kentler açısından ne kadar önemli olduğunu gösterir nitelikte bir delildir.

Günümüzde hızlı bir kentleşmenin yaşandığı ülkemizde, özellikle büyük oranda göç alan metropol kentlerde altyapı yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar herkesin bildiği bir gerçektir. Hatta bu nedenle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kentlerin sınırları içerisinde kırsal yerleşmeleri aratmayacak derecede altyapıdan yoksun mahallelerin varlığı da herkesçe malumdur. Neticede denilebilir ki, herhangi bir kentin coğrafi analiz sürecinde altyapı özelliklerinin de ele alınması vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Burdur kentsel alanı içersinde 394.8 ha'lık yer kaplayan ulaşım alanları, kentsel alanın %23.73'ünü meydana getirir. Bu yönüyle konut alanlarından sonra en fazla yeri ulaşım alanlarının oluşturduğu dikkati çekmektedir. Kentsel alana kıyasla fazla gibi görünen bu değerin, planlı kentlerde %30'a ulaşması gerektiği[238] göz önüne alınırsa yetersiz olduğu ya da Burdur'un bu konuda yeterince planlı olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Cadde ve sokaklar motorlu araçlar için otopark alanı gibi kullanılması dikkate alınırsa sorunun büyüklüğü daha kolay anlaşılır.

Kentte 20 ve 24 m genişliğindeki yollar 1. derece ana hatları meydana getirirken, 17, 15 ve 12 m genişliğindeki yollar ise 2. derece bağlantı yollarını meydana getirmektedir. 1999 yılına kadar Burdur'da ana hatlar dışındaki yolların büyük çoğunluğu stabilize ya da kesme taşlardan yapılmış arnavut kaldırımı niteliğindeydi. Bu konuda özellikle Ulu Cami çevresi gibi eski yerleşim alanlarında yollar arnavut kaldırımı iken, 1971 depreminden sonra yerleşime açılan mahalleler ise stabilize yollardan meydana gelmekteydi. Bu durum 1999 yılından bu yana değişmeye başlamış ve arnavut kaldırımları beton parkeye, stabilize olan yollar da asfaltla kaplanmaya başlamıştır. Nitekim 1999-2003 yılları arasında yaklaşık 157 km uzunluğunda yol, serme asfaltla kaplanırken, 45 km uzunluğunda yol ise beton asfaltlanmıştır. Yine bu zaman diliminde 130 km uzunluğunda stabilize yol yapımı da söz konusudur. Bu yönüyle mevcut kent içi yol niteliklerine göre, 2003 yılında kentin daha modern bir ulaşım ağına sahip olduğu söylenebilir. Stabilize ya da mucur dökülerek ıslah edilmeye çalışılan yollar genellikle Bağlar, Hızırilyas, Menderes, Kışla, Atatürk ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nde yer almaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, bunda etkili olan en

[238] Tümertekin, E., 1976, Ulaşım Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yay. No. 2053, Coğrafya Enst. Yay.No.85, İstanbul, s:57.

önemli faktör, bu mahallelerde konut yoğunluğunun düşük olması, diğer bir ifadeyle tarım alanı ya da arsa olarak kullanılan alanların büyük yer kaplamasıdır.

Burdur'da eski yerleşim alanlarını meydana getiren Pazar, Sinan, Üçdibek, Sakarya, Kuyu, Tepe Mahalleleri ile Çeşmedamı Mahallesi'nin bir bölümü, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra yerleşime açılan mahallelere göre daha farklı bir cadde sokak sistemine sahiptir. Dar, labirenti andıran cadde sokak sistemine, çıkmaz sokaklar da eşlik eder. Diğer taraftan tepelik olan alanlarda ise, ışınsal bir cadde sokak sisteminden söz edilebilir. Bu konuda Kışla Mahallesi de öncesinde bir köy yerleşmesi olmasından dolayı benzer özellikler göstermektedir. Doğal olarak bu cadde ve sokak sistemi günümüz ulaşım araçlarına ve şartlarına uyum gösterememektedir. Bu nedenle adı geçen mahalleleri, günümüzün planlı cadde ve sokak sistemine sahip kentin diğer mahallelerinden ayırmak gerekir. Çünkü genel olarak ele alındığında kentte, birbirine dik açılarla kesen cadde ve sokak sisteminin varlığından söz edilebilir. Daha önceden de belirtildiği gibi, bu genel görünüm eski yerleşim alanı olan mahalleler dışında sadece dere ve çaylar tarafından bozulur. Sonuç olarak denilebilir ki, Burdur, kent içi ulaşım alt-yapısı yönüyle yetersiz bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan yolların yanında bilhassa yaya ve araç trafiğinin yoğun olduğu cadde ve sokaklarda kaldırımların yetersiz olması, bunun yanında bazı yeni gelişmekte olan mahallelerde ise kaldırımın olmaması kentin diğer gerçeklerinden biridir. Bu konuda özellikle Gazi, Cumhuriyet, Atatürk, İstasyon ve Kışla Caddeleri'nde kaldırımlar yetersizken, Bağlar ve Hızırilyas Mahalleleri başta olmak üzere, Atatürk, Fevzi Çakmak Mahalleleri'nde yer yer kaldırım yoktur. Özetle kentin yaya trafiğinde önemli bir yeri olan kaldırım varlığı bakımından yetersiz olduğu söylenebilir.

Kentin içme suyu yönüyle alt yapı özellikleri incelendiğinde, 1954 yılına kadar modern anlamda bir içme suyu sistemine sahip olmadığı görülür. Gerek araştırma sahasında yapılan gözlemler ve gerekse yetkili kişilerden alınan bilgilerin ışığında, 1954 yılına kadar kentin su ihtiyacının başta Burdur Çayı olmak üzere, kent içerisindeki kaynaklara yapılmış çeşmelerden ve kuyulardan sağlandığı anlaşılmaktadır. Günümüzde bu çeşmelerin bazıları varlığını sürdürür. Yine kentte yer alan ve suyu kentin yüksek kesimlerine çıkarmak amacıyla kullanılan su terazileri geçmişteki su sisteminin yapısını gösteren kanıtlardır. Hatta kentin geçmişteki su sistemi, mahalle ve mevki isimlerine de yansımış olup, Çeşmedamı ve Kuyu

Mahalleleri ile Oluklaraltı semti, adlarını buralarda yer alan çeşme, kuyu ve suyu iletmede kullanılan ahşap oluklardan almıştır.

Bu konudaki ilk modern çalışma 1954 yılında yapılmıştır. Antalya karayolu yakınında yer alan ve kente 12-13 km mesafedeki İnsuyu Mağarası'nın bulunduğu kesime 4 adet sondaj açılarak kentin bu dönemdeki su ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak yine yakın bir mevkide yer alan Taşkapı çevresindeki karstik kaynaklardan alınan sular buna eklenmiştir. Bu şekliyle 1980'e kadar kentin içme suyu ihtiyacı karşılanmış, bu tarihten itibaren İnsuyu mevkiindeki kuyuların verimlerinin düşmesiyle, Taşkapı mevkiine yakın Gökpınar çevresinde 5 yeni kuyu açılmıştır. Günümüzde Burdur kentinin içme suyu ihtiyacı, Çine Ovası ve çevresinde yer alan Çatağıl, Gökpınar, İnsuyu gibi 3 ayrı noktada yer alan 11 pompa ile Taşkapı mevkiindeki karstik kaynaklardan sağlanmaktadır. Bu bağlamda kentin su ihtiyacının büyük bir bölümü yer altı suyundan temin edilir. 2004 verilerine göre, kent içi içme suyu hat uzunluğu 650 km olup, 1'i ana depo olmak üzere toplam 5 su deposu yer alır. Suyun klorlanması gibi işlemler ana depoda otomatik olarak yapılmaktadır. Yılda 3 milyon m^3 suyun giriş yaptığı Burdur kentinde su sıkıntısı söz konusu değildir. Fakat su kalitesini yükseltmek amacıyla 1995 yılında başlayan yeni bir proje 2006 yılında kademeli olarak hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Isparta'nın Keçiborlu ilçesine bağlı Senir Kasabası'ndaki Kurt İlyas kaynağı üzerinde yer alan 3 pompa ve çevresinde yer alan 6 kuyu vasıtasıyla kaynağın suyu içme suyu olarak kente ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Kaynak Senir Kasabası sınırlarında, Söğüt Dağları'nın güney yamaçlarında yer alan karstik bir kaynak özelliği göstermesinden dolayı su kalitesi ova tabanında yer alan sondaj sularına göre çok daha kaliteli yani sertlik derecesi daha düşüktür. Su göl tabanına döşenen boru hattıyla göl kenarındaki terfi istasyonuna, buradan Susamlık Tepesi'nde yer alan depolara ulaştırılacak ve buradan da kente verilecektir. Proje tam olarak hayata geçirildiği takdirde elde edilecek su miktarı yıllık 5-6 milyon m^3'e ulaşacaktır.

Sonuçta, Burdur kentinde içme suyu sıkıntısı günümüzde söz konusu değildir. Nüfus artış hızına bağlı olarak kentleşme hızı göz önüne alınırsa gelecekte de sorun olmayacaktır.

Burdur atık su problemlerini yeni çözmüş kentlerden biridir. Çünkü daha birkaç yıl öncesine kadar, sanayi ve ev kaynaklı atık sular, Burdur Çayı başta olmak üzere kent içerisindeki derelere verilir bunun sonucunda da doğrudan Burdur Gölü'ne ulaşırdı. Bu durum kentteki sağlık koşullarını olumsuz etkilediği gibi, aynı zamanda görüntü kirliliğine yol açardı. Buna ek olarak aynı dönemde kanalizasyon sistemi de doğrudan Burdur Gölü'ne

bağlıydı. Son yıllarda kanalizasyon sisteminin güçlendirilmesi ve atık su arıtma tesislerinin kurulmasıyla alt yapıda yer alan bu olumsuzluklar ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Özellikle Burdur Çayı'na bırakılan atık suların kesilmesi, peşinden çay çevresinde bazı düzenlemelerin yapılmaya çalışılması atık suya dair olumsuz tabloyu değiştirmeye başlamıştır. Bu durum aynı zamanda kentin kanalizasyon şebekesi bakımından yeterli seviyeye ulaşmaya başladığının da göstergesi olarak kabul edilebilir. 1995 yılından bu yana modern kanalizasyon çalışmalarının yapıldığı kentte, günümüzde 372.331 m uzunluğunda bir kanalizasyon sistemi mevcut olup, 899.08 lt/sn'lik bir debiye sahiptir. Kentte Bağlar Mahallesi'nin bazı kesimleri dışında kanalizasyon şebekesi olmayan başka mahalle yoktur. Bu bağlamda kentin % 90'ı aşan bir bölümünün kanalizasyon sistemine sahip olduğu söylenebilir. Bağlar Mahallesi'nde bu sorun foseptikle aşılmaya çalışılmaktadır. Diğer taraftan bu mahallede yer altı suyunun yoğun olarak kullanılıyor olması, bazı sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına yol açabilir. Aslında bu konuda acil olarak harekete geçilmesi zorunluluktur.

Kanalizasyonla ilgili bir başka sorun kentin ilk çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami çevresindeki mahallelerde yaşanmaktadır. Burada eski kanalizasyon sisteminin varlığı, sit alanı olması ve dar sokaklarının bulunması şebekenin yenilenmesini güçleştirmektedir. Yine kanalizasyon hatları oluşturulurken yağmur sularının göz önüne alınmaması nedeniyle özellikle şeker fabrikası çevresinde ve demiryolunun kuzeyinde kalan bölümde su tahliye sorunları yaşanmaktadır.

Burdur'da atık su problemine dönük olarak yapılan en son gelişme, Burdur Gölü'nün Ramsar alanı olmasıyla bağlantılı olarak hayata geçirilen atık su arıtma tesisidir. Gerek dereler, gerekse kanalizasyon şebekesi vasıtasıyla 2005 yılına kadar bütün evsel ve sanayi atıklarının göle bırakıldığı düşünülürse arıtma tesisisin önemi daha da anlaşılacaktır.

Nihai olarak, kentin kanalizasyon şebekesinin günümüz Burdur kentinin ihtiyaçlarını tam olarak karşıladığı söylenemez. Fakat tarafımızdan yapılan gözlemlerden anlaşıldığı kadarıyla, bu eksiklikler hızlı bir şekilde giderilmeye çalışılmaktadır.

Günümüz kentlerini ve kent yönetimlerini zor durumda bırakan alt yapıya ait bir başka sorun katı atıkların toplanması ve depolanmasıdır. Özellikle metropoliten sahalarda katı atıkların gerek toplanması, gerekse depolanması büyük sorunlara meydan vermektedir. Bu amaca yönelik olarak Burdur'da katı atık toplama ve temizlik işleri belediye ve belediye kuruluşu olan Bimtaş tarafından yürütülmektedir. Burdur'da 2005 yılı itibariyle 1800

civarında çöp konteynırı, 3000 civarında da basit çöp bidonu bu işlerde kullanılmaktadır. Yine 1'i tıbbi atık aracı, 1'i yol süpürme aracı, 1'i denetim aracı ve 3'ü de açık araç olmak kaydıyla temizlik işlerinde toplam 18 araç kullanılmaktadır. Yaklaşık 60 kişinin istihdam edildiği katı atık toplama ve temizlik işleri, kentin 18 km'lik uzun ekseni ile 9 km'lik kısa ekseninde, diğer bir değişle 162 km²'lik bir alanda yapılmaktadır. Burdur'da yer alan 35 mahallenin 8'inden günlük olarak katı atık toplanırken, 3 mahalleden haftada 2 gün, diğerlerinden 2 günde bir katı atık toplanır. Yaz mevsiminde günlük 70-80 ton arasında değişen katı atık miktarı, kış aylarında neredeyse 2 katına çıkar. Bu artışta özellikle soba ve kalorifer atıklarının etkisi son derece fazladır. Katı atıkların toplanmasında karşılaşılan en büyük sorun, Kışla, Bağlar, Menderes, Hızırilyas, Emek, Fevzi Çakmak ve Atatürk Mahalleleri'nin diğer mahallelere göre daha dağınık bir yerleşime sahip olmasıdır.

Katı atıkların toplanmasının yanında depolama işlemlerine bakıldığında, tıbbi atıkların Pazar günleri haricinde günlük toplandığı ve basit kuyularda yakılarak imha edildiği görülür. Diğer atıklar ise, kent çöplük alanında gelişigüzel depolanmaktadır. Yetkili kişilerden alınan bilgilere göre, düzenli depolamaya yönelik projeler hazırlanmış, fakat hayata geçirilmiş değildir. Burdur'da 1985 yılına kadar Tefenni-Yeşilova yolu üzerinde kent merkezine 1875 m uzaklıkta yer alan 1500 ha'lık bir alan katı atık depolama yeri olarak kullanılmıştır. Dökülen katı atıklar ya yanmaya terk ediliyor ya da kille kısmen örtülüyordu. İmar planı ve toplu konut proje yapımı uygulamalarının yanında kent merkezine ve göle yakınlığı nedeniyle 1985 yılında kente 5 km mesafede yer alan yeni depolama alanına geçilmiştir. Yeni alan, kentin güneyinde Antalya yoluna 3 km mesafede yer almaktadır. Yaklaşık 2500 ha'lık bir alana yayılan depolama yerinin, gerek yerleşim alanına olan uzaklığı, gerekse kente göre hakim rüzgar yönünün tersinde yer almasından dolayı uygun bir yerde konuşlandırıldığı söylenebilir. Bunların yanında içme ve kullanma suyunun temin edildiği alanlara da uzaktır. Bütün bu özellikler göz önüne alındığında yeni katı atık depolama alanın Burdur kenti için uygun bir yerde konuşlandığı kanaati oluşmaktadır. Fakat depolama alanının tarım alanlarına olan yakınlığı ve Burdur Gölü'nün su toplama havzası içerisinde yer alması dikkate alınırsa olumsuz bazı yönlerinin de olduğu göze çarpar. Yerinde yapılan gözlemlerden, depolama alanının tarım alanlarıyla çevrelendiği ve yine sularını Burdur Gölü'ne boşaltan Bayındır Dere'nin su toplama havzasında yer aldığı tespit edilmiştir. Katı atıkların evsel atıkların yanında, sanayi atıklarından ve doğada döngüsü çok uzun zaman alan plastiklerden meydana gelmesi gerek tarım alanları, gerekse göl ekosistemi açısından tehlike yaratmaktadır. Bu

nedenle düzenli depolama yönteminin en kısa zamanda hayata geçirilmesi son derece önemlidir. Sonuç olarak Burdur'da çöplerin toplanması ve kentin temizliği konusunda herhangi bir sorun dikkati çekmezken, depolanma konusunda bazı sorunların olduğu göze çarpmaktadır.

Burdur kenti elektrik enerjisini enterkonnekte sistemden alır. Bu bağlamda kente 2 ayrı hidroelektrik santralinden enerji girişi söz konusudur. Bunlardan Kepez hidroelektrik santralinden 154 voltluk bir enerji nakil hattı gelirken, Kovada I ve II hidroelektrik santrallerinden 66 voltluk enerji hattı gelmektedir. Kent içersinde elektrik enerjisini taşıyan hatlar beton ve demir direklerden oluşur. Elbette ki, ülkemizdeki diğer kentlerde olduğu gibi elektrik hatlarının direkler vasıtasıyla taşınıyor olması birçok sorunun doğmasına neden olmaktadır. Fakat diğer kentsel sorunlar göz önüne alındığında öncelik derecesi çok yüksek olan bir sorun değildir.

Diğer taraftan yakın gelecekte kente gelecek olan doğal gaz hattının kentin alt yapısının önemli bir parçasını oluşturacağı gözden kaçırılmamalıdır. Fakat daha bu konuda gözle görülür bir faaliyet söz konusu değildir.

Telekomünikasyon konusunda Burdur'da 1 postahane ve 1'de Türk Telekom Müdürlüğü yer alır. Biri organize sanayide olmak üzere 2 otomatik santral ile yer altı ve yer üstü olmak üzere toplam 23.944 m telefon hattının varlığı söz konusudur. Yine 2004 verilerine göre kentte 27.704 telefon abonesi mevcuttur. Kentte yer alan bu iletişim alt yapısına bağlı olarak internet hizmeti de verilmektedir. Günümüz iletişiminin vazgeçilmez bir parçası olan cep telefonu hizmeti veren GSM operatörlerinin tamamını Burdur'da bulmak mümkündür. Bunların dışında ulusal gazetelerin günlük olarak ulaştığı kentte, 1 yerel radyo yayın yapmaktadır. Yerel televizyonun olmadığı Burdur'da Bucak ilçe merkezinden yayın yapan Kanal 15 vasıtasıyla bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Bu durum, yani kentte yerel bir televizyon kanalının olmayışı iletişim konusunda büyük bir eksikliğin olduğunu göstermektedir. Yakın gelecekte bilhassa küresel rekabet şartlarına uygun kentlerin ortaya çıkması adına, iletişime dair alt yapı hizmetlerinin çok iyi duruma getirilmesi kentlerin gelişimi açısından kaçınılmazdır. Özellikle bilgi-yoğun üretim yapan uluslar arası firmaları çekebilmek için bilgi ve telekomünikasyon teknolojilerinin alt yapısının oluşturulması yani kentlerin dijital erişim indeksinin yükseltilmesi gereklidir.[239]

[239] Marin, M. C., 2002, a.g. m. s: 6.

Kentin alt yapısına dair son olarak itfaiye hizmetlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Belediye birimlerinden olan Burdur itfaiyesi 33 personel, 10 araç ve 6 motopompla yangın, su baskını, kurtarma, baca temizleme ve cenaze nakil işlerinde hizmet vermektedir. İtfaiye müdürlüğünden alınan verilere göre, 2004 yılı içersinde büyük çoğunluğu ev olmak kaydıyla toplam 119 yangına müdahale edilmiştir. Kış mevsiminde baca ve elektrik sobasından kaynaklanan yangınların daha fazla olduğu göze çarparken, yaz mevsiminde ise ahır, samanlık, arazi ve orman yangınlarının fazlalığı dikkat çeker. Özellikle arazi yangınlarında anız yakmadan kaynaklanan yangınlar başta gelmektedir.

Yangınların kent içersindeki dağılışında, Kışla ve Yenice Mahalleleri'nin başı çektiği görülür. Kışla Mahallesi'nin daha önceden bir köy yerleşmesi olmasına bağlı olarak, köy konut şeklinin halen devam ediyor olması bunda etkili olan sebeplerdendir. Diğer taraftan Yenice Mahallesi ise, eski bir yerleşme olmasıyla birlikte genellikle konutların ahşap ve bitişik nizamda olması, yangınlara davet çıkarmaktadır. Bu duruma eski yerleşim olmasından kaynaklanan dar ve çıkmaz sokak sistemini de eklemek hiçte yanlış olmaz. Aynı tehlike kentin ilk çekirdeğini meydana getiren Ulu Cami çevresini meydana getiren mahallelerde de söz konusudur. Eski binalardan oluşan bu mevkii aynı zamanda itfaiye araçlarının giremeyeceği derecede dar ve karmaşık bir sokak sistemine sahiptir. Gerçi bu durum göz önüne alınarak bu mevkideki belli başlı noktalara yangın muslukları yerleştirilmiş olması tehlikeyi bir nebze olsun azaltmıştır. Özetle alt yapı olanakları geliştirilmekte olmasına karşın, kentin belirli kesimlerinde yüksek derecede yangın riskinin devam ettiği söylenebilir.

4.3. Konut Tipleri

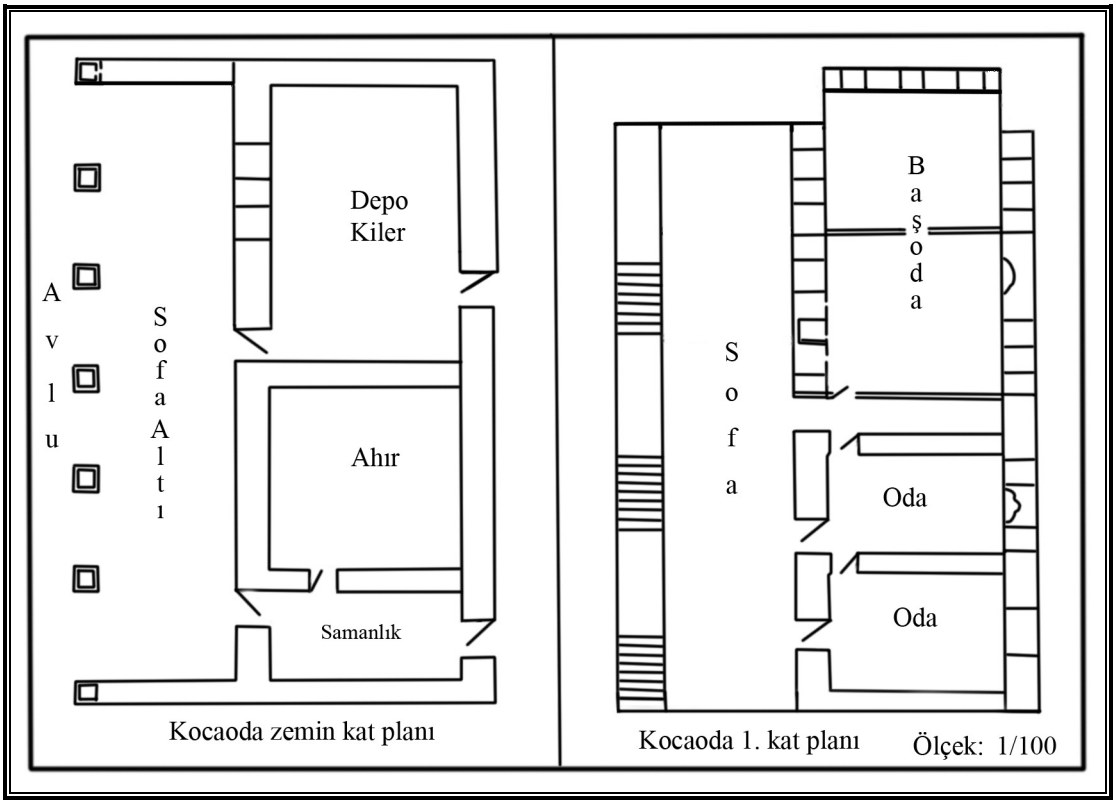
Ülkemizdeki kentlerin özelliklerinden biri de, genellikle uzun bir tarihi geçmişe sahip olmalarından dolayı, hem geleneksel, hem de modern mimariyi yansıtan yapı özelliklerini bünyelerinde barındırmalarıdır. Bu konuda özellikle kentin ilk çekirdeğini meydana getiren mahallelerde yer alan konut tipleri ve yapı malzemeleri ile yeni gelişme gösteren mahallelerdeki konut tipleri ve yapı malzemeleri arasında çok büyük farklılıkların olduğu bilinen bir gerçektir. Bunda, Osmanlının son dönemleri ile başlayan ve Cumhuriyet'le daha belirgin olarak hissedilmeye başlanan batı tarzı konut inşa etme eğilimi de etkili olmuştur. Bu bağlamda Burdur'daki konut tiplerini tarihi ve günümüzün konutları olarak 2 grupta ele almak yerinde olacaktır.

Tarihi binaların özellikle kentin ilk çekirdeğini meydana getiren mahallelerde toplandığı bilinir. Bu konuda öncelikle kentte 17. yüzyıldan kalma sivil mimari örneklerini ele

almak gerekmektedir. Günümüzde sadece dönemin önde gelen kişilerine ait birkaç konutta örneğini gördüğümüz bu yapılar, büyük oranda taş, kerpiç ve yer yer ahşap malzemeden meydana gelirler. Dönemin önde gelen kişilerine ait olmalarından dolayı büyük ve son derece gösterişli konutlardır. Özellikle günümüzde restore edilerek teşhire açılan Kocaoda (Baki Bey Konağı), Taşoda, Mısırlılar ve Piribaşılar Evleri, Burdur kentinin 17. yüzyıl sivil mimarisini yansıtan belli başlı örneklerdir (Fotoğraf 4.3.). Özellikle taş temel üzerine kerpiç malzemeden inşa edilmiş duvarlardan meydana gelen inşa tekniği yörenin kırsal konutlarında halen sıkça görülebilmektedir. Bazı konutlarda kullanılan taşlar kesme taş şeklinde olup, taşlar harcın yanında metal parçalarla da birbirine tutturulmuştur. Bilhassa Taşoda'nın bu adı almasında sahip olduğu özellikler etkili olmuştur. Önünde avluların olduğu konutlar iki katlı ve sofalıdır. Alt kat genellikle depo ve ahır olarak kullanılırken üst kat asıl oturma yerini oluşturmaktadır. Bilhassa bey konaklarında en göz alıcı yer, beyin oturduğu ve gelenleri kabul ettiği baş odadır. Yine bu binalarda kemerli sütun, işlemeli ve hatta varaklı tavan ile vitraylı kapı ve pencereler yer alır. Odalar, yörede *tahtalık* ya da *yazlık* olarak adlandırılan ve avluya bakan ince uzun bir eyvana (sofa) açılır (Şekil 4.1.).

Fotoğraf 4.3. 17. yüzyıl Burdur sivil mimari örneklerinden Bakibey Konağı (Kocaoda).

Şekil 4.1. Kocaoda'nın (Bakibey Konağı) Planı.

Bu gösterişli 17. yüzyıl Burdur sivil mimarisinin yanında, günümüzde kentin geleneksel mimari dokusunu meydana getiren konutlar büyük oranda 19. yüzyıla aittir. Yine temel yapı malzemesi olarak yoğun bir şekilde taş ve kerpicin kullanıldığı bu yapıların bazılarında kesme taşın ağırlığı hissedilir. Bu tip binalarda *arkat, cumba, kemerli sütun* kullanımı gibi Osmanlı mimarisi özelliklerinin yanında, *taş duvarlı avlu ve veranda* gibi Rum mimarisini yansıtan özellikleri de görmek mümkündür. Sağlam taş duvar ve güçlü ahşap kapı arasında avlular, şerbetlikli kabul odaları, ahşap merdivenler, cumbalar ve üst katlarda yatak odaları bulunmaktadır. Dükkan ve işyerlerinde kemerli sütun ve sütun başlıkları, camekan kapılar bu dönemin binalarında dikkat çeken özelliklerdir. Genellikle 19. yüzyılda görülen ve günümüzde Burdur'un geleneksel mimari dokusunu meydana getiren bu bina tipi 3 farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Rum Mahalleleri'nde bulunan tek katlı, iç sofalı yapılardır. İkincisi Ulu Cami civarında görülen bir buçuk katlı binalardır. Son olarak da, özellikle eğimli alanlarda arazi kotlarını kullanarak önden tek katlı, arkadan iki katlı olan binaları burada belirtebiliriz.[240]

Geleneksel dokuyu meydana getiren bu binalar ya tek yada iki katlı olarak karşımıza çıkar. Bu durum 1940'dan sonra değişmiş, 3 katlı binalar bu tarihten sonra yapılmaya

[240] Anonim, 2000, a.g.e. 8. Bölüm s:1

başlanmıştır. Yine 1959'da Gazi Caddesi'nin açılmasıyla caddenin her iki yanına 5 kata kadar yapı izni verilmiştir.

Geçmişteki Burdur sivil mimarisinin günümüz mimariye yansıdığını söylemek güçtür. Günümüzde kentte, modern olarak tanımlanabilecek betonarme, diğer kentlerde olan konutlardan farklı özellikleri olmayan konutlar çoğunluktadır.

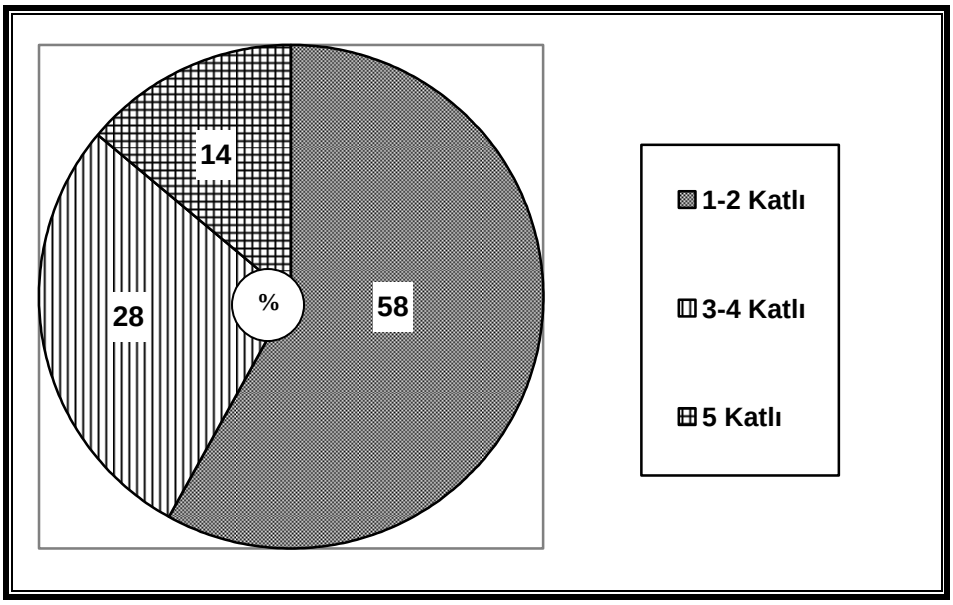
Burdur'daki konut yapısı ve kullanılan malzemelerin seçiminde dönüm noktası niteliğinde olan bir başka olay 1971 yılında meydana gelen depremdir. Kentte statik betonarme binaların yapımı ve yıkanmış malzemelerin kullanımı bu tarihten sonra yoğunluk göstermeye başlar. Günümüzde ana cadde kenarında yer alan binalara maksimum 5 kata kadar yapı izni verilmekte olup, ana caddeden uzaklaştıkça kat sayısı düşmektedir. Bu nedenle Burdur'da 1-2 katlı konut sayısı oldukça fazladır. Bunu 3-4 katlı konutlar izler. Sahip oldukları katlara göre bir oran vermek gerekirse, konutların %58'sinin 1-2 katlı, %28'sinin 3-4 katlı, geri kalan %14'ünün ise 5 katlı binalardan meydana geldiği dikkati çeker (Fotoğraf 4.4.). Dağılımın bu şekilde olmasında, kentin yerleşim alanının 1. dereceden deprem bölgesinde yer almasının yanında, konut mülkiyetinin %61'e varan oranlarda konutta oturan kişilerde olması da etkilidir. Çünkü Burdur'da yaşayan insanların neredeyse %66'sı[241] tek ya da iki katlı bahçeli konutlarda oturmak istemektedir. Bunda da tabi ki konut sahibi olma oranının Burdur'da yüksek (%61'lerde) değerlere ulaşması ve bu konutların sahiplerinin genellikle kırsal alanlardan bahçe ve ziraat kültürüyle yetişmiş ve sonra kentte göç etmiş olması son derece etkilidir. Nitekim Burdur kentindeki konutların %40'ı aşan bölümü bir bahçeye sahiptir. Bu konuda genel hatlarla bir sınır çizmek gerekirse, Ulu Cami çevresindeki Pazar, Sakarya, Üçdibek, İnönü, Sinan, Kuyu ve Recep gibi mahalleler ile kentin merkezi kısmını meydana getiren Burç, Konak, Özgür Mahalleleri dışında kalan kesimlerde yer alan konutlar büyük oranda bahçeye sahiptir. Hızırilyas, Bağlar ve Menderes Mahalleleri başta olmak üzere, Fevzi Çakmak, Bahçelievler, Armağan İlci ve Atatürk bahçeli konutların yaygın olduğu mahalleler olarak karşımıza çıkar.

Tablo 4.2. Burdur Kentindeki Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı

Kat Sayısı	**Oran (%)**
1-2 Katlı	58
3-4 Katlı	28
5 Katlı	14
Toplam	100

Kaynak: Anonim, 2000, a.g.e. 8.Bölüm, s:12.

[241] Anonim, 2000, a.g.e. 8. Bölüm, s:12.

Şekil 4.2 Burdur Kentindeki Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılımı.

Fotoğraf 4.4. Burdur kentinde sıklıkla görülen 2 katlı, bahçeli konut tipi.

Konutların kat sayıları hususundaki bu genel değerlendirmenin dışında, özellikle Fevzi Çakmak ve Atatürk Mahalleleri'nde dubleks ve tribleks tipteki konutların artış gösterdiği belirtilmesi gereken bir başka ayrıntıdır. Özellikle bu mahallelerin göle bakan kesimlerinde 2. evler olarak adlandırabileceğimiz konutların son yıllarda ortaya çıkışı dikkat çekicidir.

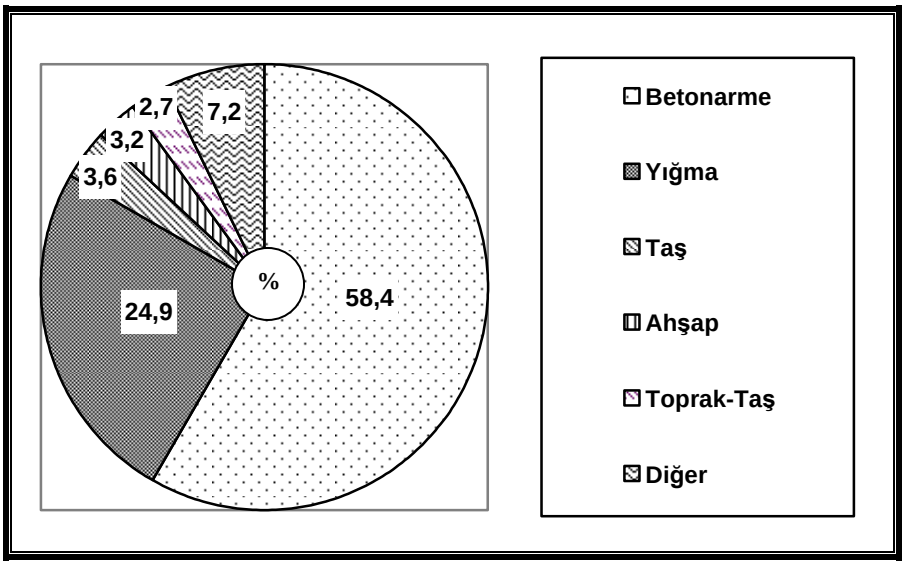
Diğer taraftan Burdur'daki konutların %58.4'ü betonarme, %24.9'u yığma, %3.6'sı taş, %3.2'si ahşap, %2.7'si toprak-taş karışımı malzemeden inşa edilmiş binalardan meydana gelir. Geri kalan 7.2'lik kesim ise prefabrik, çelik gibi daha farklı malzemelerden inşa edilmiştir. Buradan Burdur halkının %60'a varan büyük bir kesiminin betonarme konutlarda

ikamet ettiği anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, betonarme binaların sayıca artmasında 1971 yılında meydana gelen depremin büyük bir etkinliği söz konusudur. Yine buradan depremlerin yerleşim alanlarına olan zararlarının yanında, daha düzenli ve daha sağlam konutların ortaya çıkmasında da etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4.3. Burdur Kentindeki Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı

Yapı Malzemesi	Oranı (%)
Betonarme	58.4
Yığma	24.9
Taş	3.6
Ahşap	3.2
Toprak-Taş	2.7
Diğer	7.2
Toplam	100

Kaynak: Burdur Belediyesi.

Şekil 4.3. Burdur Kentindeki Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı.

Burdur'daki konutların neredeyse tamamı eğimli çatıya sahip olup, yine gerek tarihi ve gerekse modern olsun büyük bir çoğunluğunda çatı örtü malzemesi olarak kiremit kullanılmaktadır. Konutlardaki bu çatı ve kiremit örtü geleneği çevredeki kırsal meskenlerde de sıkça görülür. Öyle anlaşılıyor ki, çatı geleneğinin yöre mimarisinde önemli bir yer edinmesinde en etkili faktör, yöreye hakim olan geçiş tipi iklimdir. Kent ve çevresindeki meskenlerde, yaz mevsiminde sıcağı, kış mevsiminde de soğuğu ve karı önlemede kullanılan en etkili yol eğimli çatıdır. Çatının ve çatı örtü malzemesi olarak da kiremidin kentteki konutlarda yoğun olarak kullanılmasının diğer bir nedeni, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında kentte kiremit üretiminin yapılmasıdır. Daha önceden belirtildiği gibi, bu dönemde kentte yaklaşık 4 kiremit imalathanesi faaliyet göstermekteydi. Ayrıca buradan Burdur

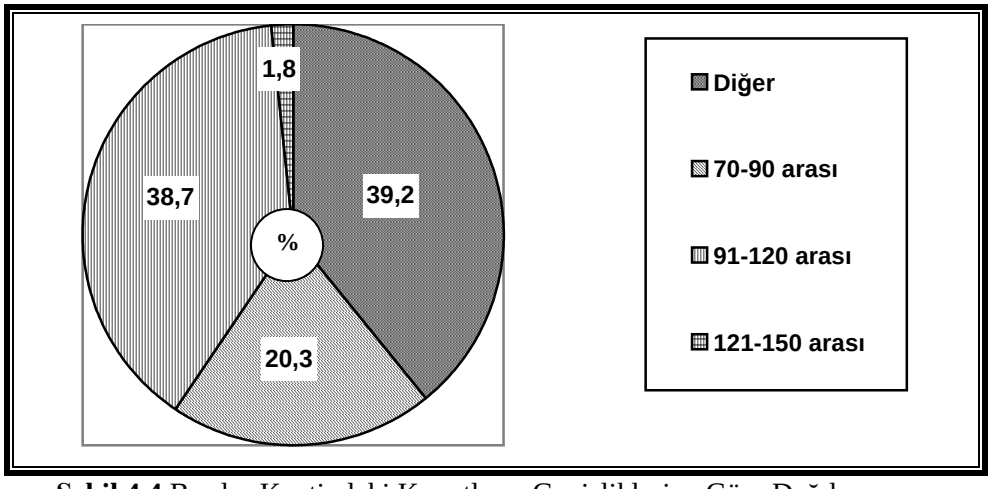
kentindeki konutlarda yüzyılı aşkın bir süredir eğimli çatı tipinin yaygın olduğu ve kiremit kullanımının giderek arttığı sonucu da çıkmaktadır.

Belediye ve emlak bürolarından derlenen verilere göre, Burdur'daki konutların %38.7'ye varan büyük bir bölümünün 91-120 m² arasında, %20.3'ünün ise 70-90 m² arasında büyüklüğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan %39.2'lik kesim ise ya 150 m²'den daha büyük ya da 70 m²'den küçüktür (Tablo 4.4). Eğer konut büyüklükleri daha dar bir aralıkta ele alınırsa 100 m²'lik konutların %18.1'lik oranla ilk sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Yine konutların %50'ye varan bir bölümü 4, %37'si 3, %6.14'ü 5, %5.72'si 2 odalı binalardan oluşurken, %1.51'lik bölümü ise 5'den fazla odaya sahiptir (Tablo 4.5). Gerek konut büyüklüğü ve gerekse konutların sahip olduğu oda sayıları birlikte göz önüne alındığında, kent sakinlerinin büyük bir oranda 100-120 m²'lik 3 ya da 4 odalı konutlarda oturduğu anlaşılır.

Tablo 4.4 Burdur Kentindeki Konutların Genişliklerine Göre Dağılımı

Genişlik (m²)	**Oran (%)**
121-150 arası	1.8
91-120 arası	38.7
70-90 arası	20.3
Diğer (70 m²'den küçük ve 150 m²'den büyük olan konutlar)	39.2
Toplam	100

Kaynak: Burdur Belediyesi ve Emlak Büroları.

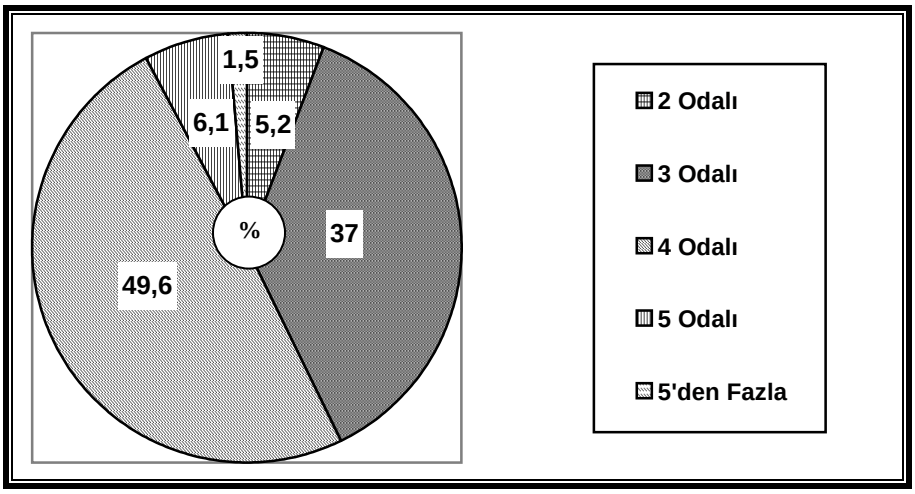

Şekil 4.4 Burdur Kentindeki Konutların Genişliklerine Göre Dağılımı

Tablo 4.5 Burdur Kentindeki Konutların Oda Sayılarına Göre Dağılımı.

Oda Sayısı	Oran (%)
2	5,8
3	37
4	49,6
5	6,1
5'den fazla	1,5
Toplam	100

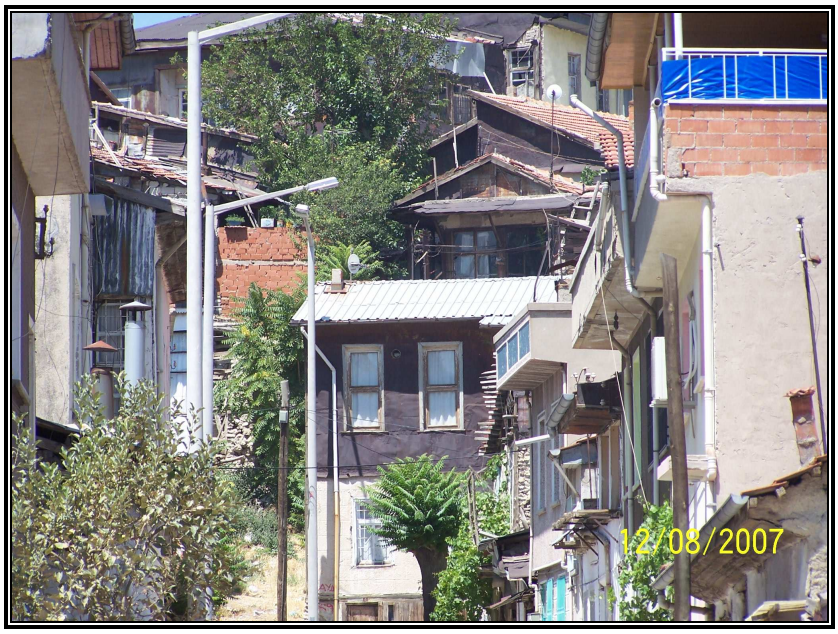
Kaynak: Burdur Belediyesi ve Emlak Büroları.

Şekil 4.5 Burdur Kentindeki Konutların Oda Sayılarına Göre Dağılımı.

Kentteki konutların yapı kalitesi[242] incelendiğinde, kentin ilk çekirdeğini oluşturan ve geleneksel mimariyi temsil eden Pazar, Sakarya, Üçdibek, Yeni, Yenice, İnönü, Cemil, Değirmenler, Dere ve Recep Mahalleleri ile Kışla, Bağlar, Bozkurt Mahalleleri'ndeki konutların düşük yapı kalitesine sahip olduğu söylenebilir (Fotoğraf 4.5.). Bunun yanında Aydınlıkevler, Mehmet Akif Ersoy ve Şirinevler'de yer alan konutlar orta düzeyde bir kalite ve donanıma sahipken, kentin merkezi kesimini meydana getiren Konak, Burç Mahalleleri ile özellikle büyük çoğunluğu 1971 depreminden sonra ortaya çıkmaya başlamış olan Bahçelievler, Atatürk ve Fevzi Çakmak Mahalleleri'nde %85-90'lara varan oranlarda yüksek kalitede konutlara rastlanır.

[242] Burada kastedilen yapı kalitesi, konutların yapımında kullanılan malzemenin, planlamanın ve işçiliğin günümüz yapı standartlarına uygunluğu yada uygun olmayışıdır. Burdur'daki tarihi doku içerisinde sıkça rastlanılan ve modern yapı malzemelerinden yoksun bu konutlar, kentsel konut özelliği taşımadığı gibi, kırsal konut özelliğinden de yoksun derme-çatma binalardır (Fotoğraf 4.5).

Fotoğraf 4.5. Kentin ilk yerleşime açılan mahallelerinde yapı kalitesi düşüktür (Recep Mahallesi)

Burdur'daki konutların %73'ü soba ve %26'sı ise kaloriferle ısıtılır. Sobayla ısıtılan konut sayısının fazla olmasında, kentte özellikle tek ya da iki katlı müstakil konut sayısının fazla olması birinci dereceden etkilidir. Bu durum doğal olarak, özellikle kış mevsiminde hava kirliliğinin birkaç kat daha artmasına yol açmaktadır. Yakın gelecekte konutların ısıtılmasında kullanılan enerjinin kömürden doğal gaza dönmesiyle bu sorunun da büyük oranda çözümlenmesi beklenmektedir.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Burdur'da yer alan konutların büyük oranda müstakil birkaç katlı konutlardan meydana geliyor olması, kentin dikey yönde büyümeden çok yatay yönde büyüdüğünü gösterir. Dolayısıyla birkaç mahalle dışında apartman kültürünün çok yaygınlaşmadığı da burada söylenebilecek bir diğer husustur.

4.4. İmar Planları ve Kentin Gelecekteki Olası Durumu

Bu bölümde planlar ve kente olan etkileri hakkında genel bir değerlendirme yapılarak, planların uygulanabilen ve uygulanamayan yanları ele alınmıştır. Ayrıca, kent yerleşim alanının coğrafi özellikleri ve kent nüfusunun gelişimine bağlı olarak tespit edilecek nüfus projeksiyonlarına göre kentin gelecekteki durumuna yönelik öngörülere yer verilecektir.

Ulu Cami çevresinde yer alan ticarethaneler ve vakıf binalarına yönelik 1884 tarihli mevki nitelikli plan ile yine 1914 depreminin zararlarını ortadan kaldırmaya yönelik hazırlanan mevki nitelikte plan göz önüne alınmazsa, kentin geneline hitap eden ilk modern plan 1948 yılında yapılmıştır. Hatta bu tarihten günümüze uzanan yaklaşık 60 yıllık zaman dilimi, Burdur kenti için planlı dönem olarak adlandırılabilir. Nitekim ülkemizdeki kent

düzenleme kronolojisi incelendiğinde, 1920 ile 1960 arasının plansız dönem olarak adlandırıldığı dikkati çekmektedir. Gerçi *plansız dönem* olarak nitelendirilen bu sürecin 1940 ile 1956 yılları arası *imar planları dönemi* olarak adlandırılmıştır.[243] Özetle kentlere yönelik ilk imar planlarının yapıldığı bu 16 yıllık süreçte Burdur kentinin de ilk imar planı hazırlanmıştır.

Kentin ilk imar planı olan 1948 planı, mevcut kullanım alanlarını da göz önüne alarak kentte arazi kullanımına yönelik ilk düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı plan olarak nitelendirilebilir. Bu yönüyle eski mahalleler korunarak Ulu Cami çevresi kentin ticaret merkezi olmaya devam ederken, yeni konut alanlarının tespitine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Tarım, el zanaatları ve küçük sanayi, askeri ve halkın rekreasyonel faaliyet alanları yine ilk olarak bu planla tespit edilmiş, dolayısıyla günümüzde yeniden düzenlenerek rekreatif faaliyetlere açılan Susamlık ve Yeşil Tepe'nin ilk düzenlemesi 1948 planıyla gündeme gelmiştir. Yine günümüzde 58. Piyade Er Eğitim Alay Komutanlığı'nın bulunduğu alan, askeri alan olarak bu planda yer almıştır. Bunlara ek olarak planda tespit edilmiş fakat hayata geçirilememiş ya da sonradan değiştirilmiş arazi kullanım örneklerini de görmek mümkündür. El zanaatları ve küçük sanayi bölgesi, cezaevi, numune hastanesi bunun en iyi örnekleridir. 1948 yılı Burdur İmar planına göre kentsel arazi kullanımı göz önüne alındığında, öncelikle 25032 nüfusa karşılık 239.27 ha'lık, kentsel alana yönelik planlama yapıldığı dikkati çekmektedir. Yıllık %1 artış esas alınarak yapılan nüfus projeksiyonu 1998 yılı için 25082 nüfusu ön görmektedir. 1997 yılında yapılan nüfus tespitinde kent nüfusunun 60693 olduğu göz önüne alınırsa, planlamanın II. Dünya Savaşının nüfus üzerindeki olumsuz yansımalarının etkisinde kaldığı, bu bağlamda kentin fazla büyüme gösteremeyeceği kanaati doğrultusunda yapıldığı anlaşılır. Ayrıca planlamanın uzun bir dönemi kapsaması, nüfus projeksiyonunda yanılgılara yol açmıştır.

Planda yetersizlikler olsa da kentsel alanın %16.70'lik bir bölümünün yollara ayrılmış olması ve bu planla ilk defa kenttin yol ve bulvarlarının 8, 10, 12 ve 16 m olarak kademelendirilmesi, modern kentlerde bulunması gereken bazı vasıfların Burdur'da oluşturulmaya çalışıldığı ve bunun neticesinde modern araçlara hitap edebilecek yol büyüklüklerine ulaşılmaya doğru eğilimlerin olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Elbette ki bunda kentin çekirdeğini oluşturan mahallelerin dar ve hatta çıkmaz sokak ve cadde sistemlerinden meydana gelmesi, dolayısıyla taşıt trafiğine uygun olmamasının etkinliğini

[243] Alsaç, Ü., 1993, Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı. İletişim Yayınları, İstanbul, s:107.

belirtmek gerekir. Böylece modern ulaşım hatlarının oluşturulmasındaki ilk hareketin yine 1948 imar planıyla olduğu anlaşılır.

Planda göze çarpan bir başka önemli nokta ise, kentsel alanın %12.75 oranında büyük bir bölümünün bağ ve bahçelik olarak, yani tarımsal faaliyetlere ayrılmış olmasıdır. Bu oranlardan, kentte ikamet eden nüfusun önemli bir bölümünün bağ ve bahçe tarımıyla meşgul olduğu, diğer bir ifadeyle kent ekonomisinde tarımın önemli bir paya sahip olduğu ve bu yönde devam edeceğinin öngörüldüğü anlaşılır. Nitekim 1945 yılı verilerine göre, kent nüfusunun %11.5'i tarım sektöründe istihdam edilmiştir.

Son olarak, plandaki arazi kullanımında sanayi faaliyet alanlarının önemli bir yer teşkil etmediği dikkati çeker. Buradan bu dönemde kentteki sanayi faaliyetlerinin zayıf olduğu sonucu çıkmakla beraber, gelecekte de bu yönde yapılacak yatırımların öngörülmediği ortaya çıkar ki, aslında bu düşündürücü bir durumdur. Bilhassa 1945 yılı nüfus sayımına göre, çalışan nüfusun %67.7'sinin sanayi sektöründe istihdam edilmiş olmasına karşın, bunun 1948 yılında yapılan kent planına arazi kullanımı olarak yansımamış olması önemli bir tezattır.

1948 Burdur İmar Planı incelendiğinde en büyük eksikliğin, 50 yıllık bir süreçte nüfusun yıllık olarak %1'lik artışla 1998 yılında 25.082 olacağı öngörüsüdür. Burada, sürecin çok fazla uzun tutulduğu görülmektedir. Nitekim 1997 yılında Burdur'un nüfusu 60.693'e ulaşmıştır. Buna göre, öngörülen yanlış nüfus projeksiyonuna bağlı olarak planın yetersiz olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Planın %1'lik nüfus artışını esas alması, öyle anlaşılıyor ki, savaşın etkisiyle 1940, 1945 ve 1950 yıllarındaki neredeyse durma noktasına gelen nüfus artış hızından kaynaklanmıştır. Nitekim 1940-1945 arasında nüfus artış hızı ‰ -3.3 olarak gerçekleşirken, 1945-1950 arasında ‰ 6.6 gibi büyük bir hıza ulaşmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, Türkiye gibi nüfusu hareketli, gelişmekte olan ülkelerde 50 yıl gibi uzun vadeli nüfus projeksiyonlarının ve dolayısıyla planlamaların gerçekçi olamayacağı ortadadır. Neticede 1948 Burdur İmar Planı, kentsel alanın kullanımının tespiti açısından bir ilki oluşturmasının yanında, öngördüğü nüfus projeksiyonu ve planlama açısından da yetersizdir.

Plan kentte 1953'den sonra yapılması düşünülen bazı yatırımlara bağlı olarak, revizyona uğramıştır. Nitekim Burdur'un kentsel gelişimini büyük oranda etkileyen 2 önemli gelişmenin 1955 yılında gerçekleştiği görülür. Bunlardan, kentsel gelişimin seyrini daha fazla etkilemesi açısından en önemlisi Burdur Şeker Fabrikası'nın açılması, diğeri ise 58. Topçu Alayı'nın Burdur'a konuşlandırılmasıdır. Yapılması planlanan düzenlemelerden en başta geleni, bu dönemde ticari aktivitenin artış gösterdiği Gazi Caddesi'nin genişletilmesidir. 1948

planına göre 16 m olarak tasarlanan cadde, 1958-1959 tarihlerinde kamulaştırma yapılarak devlet desteğiyle artacak olan ihtiyacı karşılaması açısından 6 m daha genişletilerek 22 m'ye çıkarılmıştır. Yine bu revizyonla, bugüne kadar Ulu Cami çevresinde kurulan pazarın açıkta yeni bir yere çekilmesi, burada sıkışmış olan bakırcı ve demircilerin de, günümüzde ateşli sanatlar çarşısı olarak adlandırılan Burdur Çayı'nın doğusundaki yerine taşınması tasarlanmıştır.

Burdur kentine yönelik ikinci planlama 1971 yılında hazırlanmış olup, 1970 yılı nüfusu olan 32.746'dan hareketle 1990 yılında Burdur'da 61.136 nüfus projeksiyonu öngörülerek yapılmaya çalışılmıştır. Bu projeksiyonun ortaya çıkmasında, İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi'nce hazırlanan Antalya Bölge Planı ve DPT'nın planları etkili olmuştur. Bu planlarda Burdur için ek bir devlet yatırımının öngörülmemesi üzerine, 1971 imar planında 20 yıllık doğal nüfus artışı göz önüne alınmıştır. Bunda yine, kentteki mevcut sermaye birikiminin büyük ölçekli yatırımlar yapmaya elverişli olmadığı ve 1971'den önce başlayan bazı özel yatırımların da depremden dolayı duraksadığı varsayılmıştır. Nitekim 1990 yılı sayımında, 56.432 kişiyle kent nüfusunun planda öngörülen 61136 projeksiyonuna ulaşmadığı görülür. Öngörülen projeksiyon 12.303.000 m^2'lik bir kentsel alanda tasarlanmıştır. 1948 planının 2.392.700 m^2'lik kentsel alana göre yapıldığı düşünülürse, buradan kentin yaklaşık olarak 5.1 kat büyüyeceğinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, 1971 imar planı da 1948'deki gibi nüfus projeksiyonu açısından yetersiz bir plandır.[244]

Plan dışı gelişmeler ve çok sayıdaki tadilatlar nedeniyle plan yeniden ele alınmış, 1978 yılında ilave ve revizyonu yapılmıştır. Planın en temel özelliği kent için belirlediği makroformun kentin lineer bir şekilde gelişmesine olanak tanımasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi bunda doğal coğrafi şartların etkinliği son derece büyüktür. Kentsel alandaki arazi kullanımı bu çizgisel makro forma göre belirlenmiştir. Bu nedenle kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda ulaşım hatlarının oluşturulması öngörülmüştür. Gerçi revizyonla bu makroformda değişiklikler yapılmış ve çizgisel bir büyümenin yanında merkezin çevresinde de büyüme öngörülmüştür. Fakat kentin günümüzdeki şekli göz önüne alınacak olursa, 1971 planında belirlenen makroformun bunda etkili olduğu anlaşılır. Plan alanındaki yetersizlikler, özel parselasyon, kent içi ulaşılabilirlik ve yeni büyük kentsel kullanım alanlarının kente eklenmesi gibi sebepler ilave planı gerektirirken, yeni ilave alanları ve makro formda meydana gelen değişme nedeniyle kullanım alanlarının da değişmesi revizyonu gerektirmiştir.

[244] Berksen, H., 1971, Burdur İmar Planı. İller Bankası, Ankara.

Tabi ki bu ilave ve revizyona yol açan nedenlerin oluşmasında 1971 yılında meydana gelen depremin de etkili olduğunu burada belirtmek gerekir. Bunun sonucunda ulaşım alanları günümüzde olduğu gibi derecelendirilmiş, küçük sanayi ve organize sanayi alanları kentsel alan içerisine dahil edilmiş ve buna bağlı olarak kentsel alana dahil edilen Kışla Mahallesi'nin organize sanayi bölgesine yakın olan kısımlarında işçilere yönelik yoğun iskan alanları öngörülmüştür. 1978 ilave plan, 2000 yılında 85.000 nüfus projeksiyonuna göre, 4.460.000 m²'lik ilave bir alanın kullanımına yönelik olarak hazırlanmıştır. Buna göre, 1971 planındaki alanla beraber toplam 16.590.000 m²'lik alanda planlama yapıldığı anlaşılmaktadır.

1971 planı 1990 yılında kent nüfusunun 61000'e, 1978 ilave ve revizyonu ise 2000 yılında 85000'e ulaşacağı öngörüsü baz alınarak hazırlanmıştır. Planın en büyük eksikliği budur. Gerek plan gerekse ilave ve revizyonu yaklaşık 20 yıllık bir sürece hitap etmektedir. Fakat şunu kabul etmek gerekir ki; Gelişmekte olan ve hatta kentleşmenin hızlı seyrettiği ülkelerde 20 yıl bile planlama açısından uzun bir süreçtir. Nitekim nüfus projeksiyonlarında öngörülen hedefler gerçekleşmemesi bunu desteklemektedir. Sonuç olarak 1971 planı ve 1978 ilave ve revizyonu, nüfus projeksiyonunda yetersiz olmasına karşın kentin bugünkü fizyonomik görünümüne ulaşmasında son derece etkili olmuştur.

Burdur kentine yönelik son olarak 1987 imar planı hazırlanmıştır. İmar planının yeni makroformunu belirleyen etken, yapılması düşünülen Burdur-Antalya demiryoludur. Burdur Gölü ile kent arasından, diğer bir ifadeyle kentin kuzeyinden geçirilecek olan demiryolunun, güneybatı istikametinde devam etmesi öngörülmüştür. Planın kente getirdiği en önemli değişiklik, kentin kuzeydoğu ve güneybatı çıkışlarında belirlenen yeni konut alanları ile bazı kaçak yapılaşma alanlarına yönelik düzenlemelerdir. Bunların dışında kentsel alanın kullanımına dair büyük bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Kentin ticari merkez özelliği gösteren kesimleri, sanayi alanları daha önce planlandığı şekliyle kalmıştır. Buradan 1971 imar planı ile 1978 ilave ve revizyonuyla belirlenen kente dair makro şeklin bu planda da sürdürüldüğü ortaya çıkmaktadır. Çünkü belirlenen yeni konut alanları bu şekli koruyucu eğilimin devam ettiğini göstermektedir.

Bunların dışında 1987 imar planını diğerlerinden ayıran en karakteristik özelliği belli bir yıl ön görmeden doğal ve beşeri eşiklerin elverdiği imkanlar dahilinde 120-150 bin arasında gelişebilecek nüfusa göre 2000 ha'ı aşan bir alana yönelik olarak yapılmış olmasıdır. Günümüzde kent nüfusunun 65 bine ulaştığı varsayılırsa, planda belirlenen maksimum sınırın ancak yarısına ulaşıldığı anlamına gelmektedir. Diğer taraftan 2000 ha'ı aşan bir alanda

planlama yapılmış olmasına karşın, kentsel alanın 1660.9 ha.'a ulaşmış olması da dikkat çekici unsurdur. Bu bağlamda 1987 planında yapılması öngörülen ve bu amaca yönelik olarak ayrılan yaklaşık 400 ha'lık eğitim, spor, ulaşım ve rekreasyonel faaliyet alanları günümüzde tarıma yönelik faaliyetlerde kullanılmaya devam etmektedir.

Burdur'a yönelik olarak 1948'den günümüze kadarki yaklaşık 60 yıllık süreçte 3 imar planı ile 2 ilave ve 1 revizyon planı yapılmıştır. Kent, bu planda öngörülen 120 ile 150 bin arasındaki nüfus projeksiyonuna ulaşmasa da, ortaya çıkan yeni gelişmelere bağlı olarak günümüzde yeni bir planın yapılması gereklidir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus, planlamanın çok ayrıntılı ve uzun süreli olmamasıdır. Daha önceden de belirtildiği gibi nüfusu son derece dinamik olan bir ülkede uzun vadeli planlamaların rantabl olacağı düşünülemez. Bu kural Burdur gibi dinamik bir nüfusa sahip olmayan, statik kentler için de geçerlidir. Planlamada yerleşmelerin öz dinamik ve gerçeklerinden yola çıkılmalı, yerel veriler göz önüne alınarak karara bağlanmalıdır. Dolayısıyla planlama tek elde tutulmamalı, konuyla ilgili bilim dalı ve bilim insanlarının görüş ve bilgilerine baş vurulmalıdır. Gelişmiş ülkelerde tek disiplinin bakış açısıyla düzenlenen planlamaların çoktan terk edildiği, disiplinler arası bir perspektifin bu ülkelerde yapılan işlerde hakim olduğu herkesin malumudur. Diğer taraftan, ekonomik yatırımlar nüfusun artış hızını belirleyen faktörler olmalarından dolayı, kente yönelik planlamalarla ekonomik yatırımların eşgüdümlü olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, yatırımlara bağlı olarak ortaya çıkacak olan nüfus artış hızını doğru tahmin edebilmek adına bu gereklidir. Yine nüfus projeksiyonları belirlenirken uzun bir dönemin nüfus artış hızı ortalamaları göz önüne alınmalıdır. Son birkaç yılın nüfus artış hızı bu konuda yanıltıcı olabilir. Bu konudaki bir başka husus, kentin yatay gelişimine bağlı olarak başka yerleşim birimlerinin (özellikle köylerin) kentsel alana girmesi kent nüfusunu doğrudan artıracağından, nüfusa yönelik projeksiyonlarda bu durum göz önüne alınmalıdır. Nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleri iyi etüt edildikten sonra planlamayla ilgili projeksiyonlar geliştirilmelidir. Ayrıca, öncelikle bölge planı sonra da bölge içinde daha küçük bir alanın (Burdur Kenti) projeksiyonları belirlenmeli ve daha sonra nazım planı yapılmalıdır. Nüfus projeksiyonlarının belirlenmesinde bilhassa göçlere dikkat edilmelidir.

Günümüze kadar süregeldiği gibi, kentin yerleşim alanının sahip olduğu coğrafi özelliklere bağlı olarak, kentsel alanın yatay yönde gelişme gösterebileceği 3 yön göze çarpar. Yerleşim sahasının depremselliğine bağlı olarak, dikey büyümenin şimdilik mümkün olmadığı Burdur kenti için bu sahalar, kentin zorunlu gelişme alanları olarak da

adlandırılabilir. Ayrıca günümüzde mücavir alanların da bu yönlerde olması bunun açık göstergesidir. Bu yönler daha önceden de belirtildiği gibi, kentin Afyon-Isparta, Antalya ve Tefenni-Yeşilova çıkışlarıdır. Özellikle Afyon-Isparta çıkışında, sanayi faaliyetlerinin bu yönde ilerlemesi, kentin karayolu boyunca gelişimine zemin hazırlamıştır. Bu nedenle kent merkezine 7 km mesafedeki Askeriye ile 11 km mesafede yer alan Gökçebağ köyleri yakın gelecekte kentsel alana dahil olacaktır. Yine kentin diğer bir gelişme alanı Çine Ovası'nda Antalya yolu kenarında yer alan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin kampus alanı çevresidir. Kısa vadede olmasa da, gelecekte kampusun işlev kazanması, kentsel alanın buraya sıçramasına yol açacaktır. Aynı zamanda sıçramalı gelişme şekline örnek teşkil eden bu kentsel gelişmeye bağlı olarak, burada bir uydu kent ortaya çıkacak ve günümüzde kente 8 km mesafede yer alan Yaka köyü uzun vadede kentsel alana dahil olacaktır.

Bu iki yön kadar belirgin olmasa da kentin yayılış göstereceği 3. alan ise Tefenni-Yeşilova yolu çevresidir. Fakat bu yöndeki yayılışın diğer iki yöne göre çok daha yavaş olacağı tarafımızdan öngörülmektedir. Burada karayolu ve trafik yoğunluğu belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle bu yönde kentsel alanın Kuruçay Ovası'na, dolayısıyla Çendik köyüne kadar ulaşması mümkün görünmemektedir. Günümüze kadar olduğu gibi bu yöndeki gelişim, daha çok rekreatif faaliyet alanları, yazlık konutlar ve az da olsa sanayi kuruluşları yoluyla olacaktır.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, kentin gelecekteki nüfusunu belirlemek adına, 1927'den 2000 yılına kadar 73 yıllık süreçte, yıllık nüfus artış hızı olan ‰21.85'in baz alınması gerekir. Buna göre, 2000 yılı nüfusu ve ‰21.85'lik artış hızına bağlı olarak Burdur'un nüfusu 2010 yılında 77.999'a, bazı köylerin kentsel alana katılmasıyla 2020 yılında 98.826'a ve 2030 yılında ise 118.197'e ulaşacağı öngörülebilir (Tablo 4.1.). Giderek düşen doğum oranları ve yıllık nüfus artış hızlarına bağlı olarak, 1990-2000 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızı baz alınacak olursa, 2030 yılında Burdur kent nüfusunun ancak 90.000'e ulaşabileceği öngörülebilir (Tablo 4.1.).

Tablo 4.6. Burdur Kentinin Gelecekteki Olası Nüfusu.

Nüfus Artış Hızı Kriteri	2010	2020	2030
1927-2000 ‰21,85'e göre	77.999	96.017	118.197
1980-2000 ‰17,52'ye göre	74.997	88.767	105.066
1990-2000 ‰11,58'e göre	70.688	78.860	87.977

Kaynak: DİE verilerinden faydalanarak hesaplanmıştır.

Kentin gelecekteki nüfus projeksiyonunun belirlenmesinde özellikle hatırlanması gereken bir başka husus da, kentin gelecekte göç alabileceği kır nüfus potansiyelinin dikkate

alınmasıdır. Gelecekte kentte oluşacak yeni istihdam alanlarına bağlı olarak, kırsal alanlardan kente doğru yeni göçlerin meydana geleceği kolayca tahmin edilebilir. Böyle bir göç Burdur kenti için büyük oranda kendi il sınırları içersinden meydana gelecektir. Bu bağlamda Burdur ilindeki kırsal nüfusun belirlenmesine dönük bazı değerleri burada ele almak yerinde olur. 2000 yılı nüfus sayımına göre, Burdur kentinin merkezini oluşturduğu ilde, 10 ilçe merkezi, 19'u belediye örgütlü 202 köy olmak üzere toplam 212 idari fonksiyona sahip yerleşme vardır. 10.000 nüfus kriteri baz alınacak olursa, il genelinde Burdur kentiyle beraber Bucak ve Gölhisar ilçe merkezlerinin de kent özelliği gösterdiği anlaşılır. Dolayısıyla 2000 yılı nüfus sayımına göre, 256803 olan il nüfusundan, kent nüfusları çıkarılacak olursa, 152173 nüfusun kırsal yerleşmelerde yaşadığı ve kırsal nüfusu meydana getirdiği düşünülebilir. Bu konuda ilçe merkezleri dışında yer alan nüfus göz önüne alınacak olursa, yine 116906 nüfusun köylerde yaşadığı ortaya çıkar. Sonuç itibariyle, Burdur ilinde göz önünde tutulması gereken 150.000'e yakın bir kırsal nüfusun varlığı, kırsal nüfus potansiyelinin hiçte az olmadığını ve kent nüfusuyla ilgili olarak geleceğe dönük projeksiyonlarda bu nüfusun göz ardı edilmemesi gerektiğini işaret eder. Fakat Burdur kentine yakın olan Antalya, Denizli ve Isparta gibi kent merkezlerinin bu konuda daha çekici olması, meseleyi sadece bu açıdan açıklamanın mümkün görünmediğini gösterir niteliktedir. Zira Burdur ilinde yer alan kırsal nüfusun önemli bir bölümü, günümüzde olduğu gibi gelecekte de bu kentlere göç etmeye çalışacaktır. Öyle görülüyor ki, kısa ve orta vadede kentte oluşacak olan istihdam alanlarının, bu kırsal nüfusu çekebilecek cazibede olması beklenemez.

Nihai olarak, Burdur kent nüfusunun olağanüstü bir gelişme olmadığı sürece gelecekte hızlı bir şekilde artması beklenmemektedir. Doğal nüfus artışı dışında, yeni kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin büyümesine bağlı olarak bu konuda bazı gelişmelerin olacağı tahmin edilmesine karşın, bunun da belli bir seviyede kalacağı tarafımızdan öngörülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Burdur Akdeniz Bölgesi'nde Antalya Bölümü'nün Göller Yöresi'nde yer alan bir kenttir. Söz konusu yerleşme, 6887 km^2 yüz ölçüme sahip, Isparta, Antalya, Muğla, Denizli ve Afyon illeriyle çevrelenen Burdur ilinin merkezidir.

Batı Toros dağ sistemi içerisinde yer alan araştırma sahası ve çevresinde faylanmalarla meydana gelmiş depresyonlar yaygındır. Salda Gölü, Tefenni Ovası ve en önemlisi de Burdur Gölü depresyonu faylanmalarla oluşan depresyonlara tipik örneklerdir. Büyük oranda Mesozoyik ve Tersiyer arazilerinden oluşan Burdur çevresi, Likya Naplarını temsil eden ofiyolitik serileri ile Mesozoik-Tersiyer oluşumlu Komprehansif serileri yaygın olarak görmek mümkündür. Bu genel görünüme ek olarak, Eosen-Oligosene ait kumtaşı ve konglomera ile Permiyen ve Jura-Kratese kalkerlerine de rastlanır. Depresyonların alçak kesimleri ise, Pleyistosen ve Holosen'e ait alüvyonlarla doldurulmuştur.

Burdur kenti, kuzeydoğu-güneybatı eksenli faylanmalarla meydana gelmiş, en alçak kesimini Burdur Gölü'nün işgal ettiği tektonik kökenli aynı adı paylaşan depresyonun güneydoğusunda kurulmuştur. Yaklaşık olarak 53 km uzunluğu 14 km genişliğinde bir Neojen havzası olan Burdur depresyonunun uzanış şekli, kentin şekillenmesinde son derece önemlidir. Dolayısıyla kentin fizyonomisini, depresyonun uzanış şekline bağlı olarak gelişen yeryüzü şekilleri belirlemiştir.

Diğer taraftan tektonik kökenli olan Burdur depresyonu, Keçiborlu'dan Fethiye Körfezi'ne kadar uzanan yaklaşık 300 km uzunluğundaki Burdur fayının denetimindedir. Nitekim 1914'de 7.1 büyüklüğünde, 1971'de ise 6.2 büyüklüğünde depremler üreten bu fay, kentin şekillenmesinin yanında, kentin depremselliği açısından da önem arz etmektedir.

Burdur, Oligosen, Pliyosen yaşlı formasyonlar (Karaburun ve Burdur formasyonları) ile plüviyal ve post plüviyal dönemlerdeki göl tabanında çökelmiş olan gölsel depolar ve akarsu menşeli alüvyonlar üzerine kurulmuş bir kenttir. Bu durum, depresyonu şekillendiren ve 6-7 büyüklüğünde deprem üreten faylarla birlikte düşünüldüğünde kentin depremselliği açısından önem arz eder. Nitekim kent yerleşim alanı 1. dereceden deprem bölgesindedir. Bu bağlamda kentte inşa edilen binaların kat sayısı az ve depreme dayanıklı olması kaçınılamaz bir zorunluluktur.

Burdur kenti, coğrafi konumu, sahip olduğu yükselti ve dağların orografik uzanışına bağlı olarak yıl içerisinde ortalama sıcaklıkların 0 ºC'nin altına düşmediği ve yıllık ortalama sıcaklığın 13 ºC civarında seyrettiği bir iklime sahiptir. Bu yönüyle Akdeniz kıyı kesiminin

sıcaklık rejimi özelliklerini tam olarak taşımadığı gibi, İç Anadolu Bölgesi'nde görülen Karasal iklimin sıcaklık rejimini de tam olarak yansıtmaktan uzaktır. Yaklaşık 30 yıllık ortalamalara göre, termik genliğin 22 ºC olduğu Burdur kentinde, İç Anadolu karasal kökenli termik rejimi ile Akdeniz kıyı kesimi arasında geçiş tipi termik rejimin varlığından söz edilebilir. Hatta denilebilir ki; kentin sıcaklık rejimine yansımış olan geçiş tipi özelliği, donlu gün sayısı ve yağış gibi iklim elemanlarına da yansımış olup, bu bağlamda kent ve yakın çevresinin iklimi geçiş tipi iklim karakteri gösterir. Nitekim Antalya'da 0.7 civarında olan yıllık donlu gün sayısı, Burdur'da 63.6 güne ulaşırken, Konya'da 85 güne kadar çıkar. Kent ve çevresinde görülen bu sıcaklık rejimi, kışların soğuk geçmesine dolayısıyla konutların neredeyse %70'inin sobayla ısıtıldığı Burdur kentinde hava kirliliğinin bir sorun olarak ortaya çıkmasında dolaylı olarak etkilidir.

Sıcaklık rejiminde görülen bu geçiş özelliği dağların orografik uzanışının etkili olduğu yağış karakterine de yansımıştır. Burdur kentinde yıllık ortalama yağış miktarı 428 mm iken, (1975-2004 yılları arasındaki ortalama) kuş uçuşu yaklaşık 100 km uzaklıkta olan Antalya'da 1043 mm, Konya'da ise 332.6 mm civarındadır. Bunlara ek olarak araştırma sahasında yaz mevsiminde görülen yağışların yıllık ortalama yağış miktarına oranı %11.7'le, Konya'dan (%10.8) bile fazladır. Bütün bu veriler göz önüne alınarak Burdur kentinde, İç Anadolu yağış rejimine daha yakın bir rejimin egemen olduğu sonucuna ulaşılabilir.

İklimle ilgili olarak ulaşılan genel sonucu, kabul görmüş bazı formülerle açıklamak gerekir. Bu bağlamda Burdur'un son 30 yıllık meteoroloji verilerinin Emm de Martonne, Thornthwaite ve Erinç formüllerine uygulanmasıyla, *yağışların çoğunlukla kış ve ilkbahar mevsimlerinde düştüğü, yaz kuraklığının yaşandığı yarı kurak bir iklimin* araştırma sahasında hakim olduğu kanaatine varılmıştır. Bu genel kanaatten farklı olarak sadece Köppen'in formülüyle elde edilen iklim tasnifi ayrıca dikkat çekicidir. Bu formüle göre, Burdur'da *kışı soğuk ve yağışlı, yazı kurak, nemli bir iklimin* hüküm sürdüğü ve yörede *nemli iklimin* etkili olduğu tespiti diğerlerinden oldukça farklı bir sonuçtur. Kent ve çevresinde yarı kurak bir iklimin egemen olması, özellikle tarım faaliyetlerini olumsuz etkilemekte, dolayısıyla sulamalı tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu sahada yer altı suyu üzerindeki baskı artmaktadır.

Burdur il geneli mevcut akarsu ağı ve bu akarsuların debileri yönüyle son derece fakir olmasının yanında, göl varlığı yönünden aynı oranda zengindir. Bu bağlamda Burdur kentinin hidrografik özellikleri genel hatlarıyla, uzunlukları fazla olmayan mevsimlik akışa sahip dereler ve Burdur Gölü'yle sınırlandırılabilir. Akarsuların kent yerleşim alanından geçmeleri

cadde ve sokak sisteminin şekillenmesinde etkili olduğu gibi, birçoğunun denetime alınmamış olması nedeniyle zaman zaman su baskınlarına da yol açmaktadır. Burdur gölü ise kentin şekillenmesinde etkili bir hidrografik kaynak olmasının yanında, iklim özelliklerine olan olumlu etkisi, rekreasyonel ve turizm faaliyet alanı olarak potansiyel oluşturması gibi yönleriyle de kent için önem arz eder.

Burdur kenti çevresinde ve hatta il genelinde kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi orman topraklarının geniş yayılış alanları bulduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak alüvyal ve kestane renkli toprakların da görüldüğü Burdur ilinde, tarım topraklarının çoğunu bunların meydana getirdiği dikkat çeker. Elbette ki tarım topraklarının varlığı ve verimliliği, ekonomisi büyük oranda tarıma dayalı bir il için son derece önem taşımaktadır.

İl arazisinin %47'si ormanlarla kaplı olmasına karşın, kent çevresinde doğal ormanlık alanları bulmak çok zordur. Genellikle kuru ormanlardan meydana gelen orman örtüsü, insanın tahribatına bağlı olarak ancak yüksek kesimlerle sınırlıdır. Bu nedenle kentin bulunduğu depresyonda antropojen step türlerinin ağırlığı daha fazla hissedilir. Kent çevresi büyük oranda 1964'ten günümüze kadar sürdürülen ağaçlandırma çalışmalarıyla, bugünkü yeşil görünümünü kazanmıştır.

Burdur ve yakın çevresi hemen hemen Neolitik'ten günümüze kadar uzanan dönemde yoğun bir yerleşime sahne olduğu kabul edilmektedir. Nitekim ülkemizdeki önemli neolitik yerleşmelerinden olan Hacılar, Burdur kentine 25 km, yine kalkolitik dönem yerleşmelerine örnek olan Kuruçay Höyüğü ise 16 km mesafede yer almaktadır. Yine ilde 20'yi aşkın antik ören yerinin saptanmış olması yerleşme yoğunluğu konusunda diğer bir dikkat çekici noktayı oluşturur. Diğer taraftan, Burdur kentinin yerleşme alanında kalkolitik döneme ait bir höyük dışında başka bir kalıntının olmaması ise, bölgenin Türkler tarafından fethedilmeden önce burada küçük bir yerleşmenin var olabileceği fikrini akıllara getirmektedir. Diğer bir ifadeyle Burdur kenti, Türklerin bölgeye yerleşmesiyle gelişme göstermeye başlamış olup, özellikle Hamitoğulları Beyliği'nin kurucusu olan Dündar Bey dönemi bu konuda önemlidir. Çünkü Burdur, beyliğin önemli kentlerinden biri konumunda olmakla birlikte, özellikle bu dönemde Dündar Bey tarafından inşa ettirilen Ulu Cami, kentin ilk çekirdeğini oluşturmuştur.

Tarihçilerin kanaatine göre Burdur Kenti, 1430 yılında Osmanlı egemenliğine girmesi ve kaza olarak Kütahya'ya bağlanmasıyla devletin merkezinden uzaklaşmış, kendi haline bırakılmıştır. Yine 15. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 17. yüzyıla kadar devam eden, şahkulu ayaklanması başta olmak üzere, suhte ve celali isyanlarının da bu kendi haline

bırakılışta önemli rol oynadığı söylenebilir. Sözü edilen bu isyanlar Burdur'un kentsel gelişimine engel teşkil etmiş önemli sosyal olaylardır.

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar kaza olarak varlığını sürdüren Burdur kenti, 1872 yılından itibaren Konya Vilayeti'ne bağlı sancak merkezi olmuştur. Yine bu dönemde belediye teşkilatının da kurulması, kente idari açıdan daha büyük bir misyon yüklemiştir. Nitekim mevcut verilere dayanarak Burdur kentinin 19. yüzyıldaki durumu değerlendirildiğinde, hizmetler kenti özelliği gösterdiği anlaşılır.

Hiç şüphe yoktur ki, Burdur kenti için gelişmenin başlangıcını Cumhuriyetin kuruluşu oluşturmaktadır. Bu süreç, öncelikle il merkezi olmasıyla başlamış, daha sonra 1936 da kentin demiryolu ulaşım ağına katılmasıyla devam etmiştir. Gelişmelere bağlı olarak kentte yapılan düzenlemelerle Cumhuriyet Meydanı ve İstasyon Caddesi açılmıştır. Yine 1948 yılında kentin geneline yönelik yapılan ilk kent planıyla beraber Burdur kenti için planlı dönemin başladığı söylenebilir. Ekonomik anlamda en önemli gelişme ise 1955 yılında Burdur Şeker Fabrikası'nın faaliyete geçmesiyle olmuştur. Buna aynı yıl 58. Topçu Alayı'nın kente konuşlandırılmasını da eklemek uygun olur. Burdur kentinin gelişimi adına bu tarih (1955) milat olarak da kabul edilebilir. Bu gelişmeleri 1960 ve 1970'lerdeki süt endüstrisi kurumu ve et balık kurumu gibi devlet yatırımları ile bazı özel teşebbüslerin kent ekonomisine girişi takip eder. Kentin Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra özellikle il merkezi olmasıyla çevresindeki kırsal yerleşmelerden göç almaya başladığı ve bu göç hareketinin özellikle 1955'den sonra daha belirgin bir şekilde devam ettiği söylenebilir. Öyle anlaşılıyor ki, yerleşmeye yönelik yapılan sanayi yatırımları, kentin fonksiyonel ve fizyonomik gelişimini teşvik etmiş ve hatta ilk basamağını oluşturmuştur.

Kentin gelişiminde etkili olan faktörlerden biri de 1971 yılında 6.2 büyüklüğündeki Burdur depremidir. Bu bağlamda depremin kenti iki şekilde etkilediği söylenebilir. Öncelikle deprem kentte maddi zarar ve can kaybının meydana gelmesine yol açmıştır. Bunlar olumsuz etki olarak karşımıza çıkarken, diğer taraftan deprem kentin yeniden daha çağdaş bir şekilde inşa edilmesine ve yatay gelişimini teşvik etmiştir. Nitekim yerleşmenin geneline yönelik 2. planlama yine 1971 yılında yapılmış, plan daha sonra 1978 yılında revize edilmiştir. 1971 imar planında belirlenen kent makroformunun dışında ve yapılaşmaya açılması düşünülmeyen kesimlerde gecekondulaşmanın ortaya çıkması, revizyonu gerektiren en önemli nedenler arasında gösterilebilir. Burdur kenti 1971 yılından başlayarak, günümüze kadar geçen süreçte büyük oranda kuzeydoğu-güneybatı ekseninde yayılma göstermiştir. Bunda fiziki faktörlerin

yanında, resmi kurum ve kuruluşlar ile sanayi faaliyetlerinin kent içerisindeki dağılışı ve karayolu ulaşım hatları etkili olmuştur. Özellikle 1980 sonrasında, kentin kuzeydoğu kesiminde sanayi alanlarının yoğunluğu ve buradaki köy yerleşmelerinde sürdürülen tarım faaliyetlerinden dolayı, kentin daha çok güneybatı yönünde büyüdüğü söylenebilir. Bunlara, güneybatı yönünde arsa tahsisi yapılması, arazi şartlarının konut yapımına daha uygun olması ve aynı zamanda bu sahanın göle olan konumu (göl manzarası güzelliği) diğer bir sebep olarak eklenebilir. Dolayısıyla kentin günümüzdeki genel formunun 1980 sonrasından sonra aldığını söylemek mümkündür.

19. yüzyıl başlarında nüfusunun 10 bin civarında olduğu tahmin edilen Burdur kenti, 1927 yılında yapılan ilk sayımda 12848 nüfusa sahipti. Kent nüfusu 1927 ile 2000 yılları arasındaki 73 yıllık dönemde yaklaşık 5 kat artarak 63363'e ulaşmıştır. Aynı dönem içerisinde il nüfusu 3 kat, Türkiye nüfusu ise yaklaşık 5 kat büyüme göstermiştir. Bu süreçte kent nüfusunun yıllık nüfus artış hızı ‰21.8 olarak tespit edilmiştir. Nüfus artış hızları bazı sayım dönemlerinde, ‰21.8'in üzerinde, bazılarında ise altındadır. Özellikle 1940-1945 ile 1945-1950 yılları arası, 2. Dünya Savaşı'yla bağlantılı olarak erkeklerin askere alınmasından dolayı nüfus artış hızının en düşük olduğu dönemlerdir. Hatta bu 10 yıllık dönemde nüfus artmamış gerilemiştir. Buna göre, Burdur kentinde nüfus artış hızı 1940-1945 arasında ‰-3.1, 1945-1950 arasında ‰-4.3 olarak gerçekleşmiştir. Bu 10 yıllık sürecin tersine 1950-1955 ile 1955-1960 arasındaki dönemler, nüfus artış hızının yüksek olduğu yıllardır. Nitekim 1950-1955 arasında kent nüfusunun yıllık artış hızı ‰57.1, 1955-1960 arasında ise ‰60 olarak gerçekleşmiştir. Yaşanan bu hızlı nüfus artışında 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle erkeklerin askerden dönmesinin yanında, bu dönemde Burdur kentine yönelik yapılan bazı ekonomik yatırımlara bağlı olarak, kente yönelik göçlerin de etkisi vardır. Nüfus artış hızı bu dönemden günümüze kadar geçen sürede, 1975-1980 dönemi ile 1990, 2000 ve 1997'de bir miktar yükselmesine karşın, genel olarak düşmüştür. Nitekim 1990 yılında ‰8.8 olan nüfus artış hızı, 1997 yılında ‰10.3, 2000 yılında ise ‰2.2 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla artış hızına bakılarak Burdur'da durağan bir nüfusun yaşadığı söylenebilir. Kent nüfusunun 1927-2000 yılları arasındaki 73 yıllık süreçte yıllık artış hızı olan ‰21.8'e göre, 2010 yılında 78.000'e ulaşacağı, 2020 yılından sonra da 100.000'i aşacağı tahmin edilebilir. Özellikle 2006 yılında kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin gelişmesi bunda etkili olacaktır. Burdur kısmen statik bir kent olup, büyük nüfus kitleleri çekebilecek cazibeye sahip değildir. Yakın gelecekte de böyle bir gelişmenin olması beklenemez.

Burdur kent nüfusunda 2004 yılı verilerine göre, ham doğum oranı ‰11.9 doğurganlık oranı ‰40.3 olarak gerçekleşirken, kaba ölüm oranı ise ‰2.7 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler, ülke ve il genelindeki oranlarla karşılaştırıldığında, düşük kalmaktadır. Düşük doğum ve ölüm oranlarına sahip olan Burdur kent nüfusu, bu yönüyle çağdaş bir kent özelliği gösterir ki, bu da ailelerin kültür düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Gözlemlerimiz sırasında gerek il genelindeki kırsal yerleşmelerden ve gerekse diğer illerden sınırlı düzeyde de olsa kente yönelik bir göç hareketinin varlığı saptanmıştır. Nitekim 2004 yılı itibariyle, 8440'ı ilçeler, 9743'ü il dışı ve 226'sı yurt dışı doğumlu olmak üzere toplam 18409 kişinin kent dışından geldiği ve Burdur kentinde yaşadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan bunların önemli bir kısmı, kamu görevlileri ve yüksek öğrenim öğrencilerinden oluşur. Bu göç hareketinde, Yeşilova, Tefenni ve Gölhisar ilçeleri ile Isparta, Afyon, Antalya, Denizli ve Konya gibi Burdur'a komşu ya da yakın olan iller önde gelmektedir. Fakat buradan sürekli olarak göç alan bir kent imajı çıkmamalıdır. Çünkü Burdur kenti göçle kazandığı nüfustan daha fazlasını yine il dışına olan göçlerle vermektedir.

Kent ve ilden gerçekleşen bu göç aslında, kent yönetiminin Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmesiyle başlamış (özellikle isyanlar sebebiyle) ve neredeyse günümüze kadar gelmiştir. Günümüzdeki göçü, bu tarihsel süreç içerisinde çeşitli nedenlerle süreklilik gösteren göç hareketinden ayıran tek fark, ekonomik sebeplere dayanmasıdır. Günümüzde TÜİK'nun tespitiyle 1995-2000 yılları arasında Burdur ilinin net göç hızı ‰-22.7 olarak gerçekleşmiştir. Burdur kentinin tarafımızdan tespit edilmiş 2004 yılı net göç hızı ise ‰-1.33'dür. Göç hareketinin yönü, Antalya, Denizli ve Isparta gibi komşu illerin merkezleri başta olmak üzere, İstanbul, İzmir ve Ankara gibi metropoliten kentlerdir. Bunlara dayanarak, gerek Burdur kenti ve gerekse ilinin aldığı göçten çok verdiği rahatlıkla söylenebilir. Bu nedenle de kent nüfusu hızlı bir artış göstermemektedir.

Nüfusun 2000 ve 2004 yılları verilerine göre dar aralıklı yaş gruplandırması incelendiğinde, %40-45 oranındaki bölümünün 5-29 yaş arasında toplandığı, bu yaş aralığında da özellikle 20-24 yaş diliminin %27'lik oranlarla büyük payı oluşturduğu dikkati çeker. Dolayısıyla genç yapıda olan kent nüfusu, yaş yönüyle gerek il ve gerekse ülkemizin nüfus özellikleriyle benzerlik arz etmektedir. Bunda, günümüze kıyasla geçmişte doğum oranlarının yüksek olmasının yanında, kente çalışmak ya da öğrenim görmek amacıyla gelen nüfusun genellikle genç olması son derece etkilidir. Yine dar aralıklı yaş gruplandırmasına göre hazırlanmış yaş piramidi, dar taban ve tavana sahiptir. Piramitte 25-29 yaş aralığına kadar

sürekli bir yükselme görülürken, bu yaş grubundan sonra düşüş gözlenmektedir. Piramidin en geniş olan kesimini ise, 2000 yılı nüfusuna göre 15-19 ve 20-24 yaş aralıkları, 2004 yılı nüfusuna göre 20-24 ve 25-29 yaş aralıkları oluşturur. Sonuç itibariyle bütün bu özellikleriyle Burdur kent nüfus piramidinin, *gerileyen* yaş yapısını gösteren bir şekle sahiptir. Bunun başlıca iki nedeni vardır; Birincisi doğum oranlarının düşük olması, diğeri ise yetişkin nüfusun göç etmesidir.

Geniş aralıklı yaş gruplamasına göre, kent nüfusunun yaklaşık %20.3'ü çocuklardan (0-14 yaş grubu), %73.2'si yetişkinlerden (15-64 yaş grubu), ve %6.3'ü de yaşlılardan (65 ve daha yukarı yaş grubu) oluşur. Bu bağlamda 2000 yılı nüfusuna göre %36.4 olarak belirlenen Burdur kent nüfusunun bağımlılık oranı, 2004 yılı için değerlendirildiğinde %39.3 civarında olduğu görülür. Dolayısıyla ülke (%55.1) ve il (%49.5) geneline kıyasla kent nüfusunun bağımlılık oranı düşüktür.

Burdur kentinde 2000 yılında ortalama aile büyüklüğü yerleşik nüfusa göre 3.33, toplam nüfusa göre ise 3.64'dür. Bu değer ülke ortalama aile büyüklüğü olan 4.49'dan daha düşüktür. Yine nüfusun aile büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında, ailelerin %33.7'si gibi büyük bir bölümü 4 kişiden ve %24.3'ü de 3 kişiden meydana gelir. Bu da, kentteki ailelerin %58'i, yani yarıdan fazlasının 3 ve 4 kişiden oluşan tipik çekirdek aile özelliği taşıdığı anlamına gelmektedir.

Kent nüfusunun büyük oranda orta gelirli ailelerden meydana gelmesi, kentte aralarında derin farklılıkların olduğu sosyal sınıfların oluşumuna engel olmuştur. Büyük oranda memur ve işçi kenti görünümünde olan Burdur'da 2000 sayımına göre, nüfusun %79.5'i hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir. Yine göç hareketlerine bağlı olarak, il genelindeki kırsal yerleşmelerden kente gelenlerin kültürel yönden büyük farklılık göstermemesi de, sosyal açıdan derin ayrımların doğmasını engellemiştir.

Kentte nüfusun %95'i okuma-yazma bilmekte, %80.4'ü de herhangi bir okula ait mezuniyet belgesine sahiptir. Bu değer Türkiye genelinde okuma-yazma oranı olan %87'nin çok üzerindedir. Yine okur-yazar oranlarının cinsiyete göre dağılımında, kadınlara düşen payın %91.6'yla ülke ortalaması olan %80.6'dan yüksek olduğu görülür. Sonuç olarak Burdur kentinde okuma-yazma oranlarının yüksek olmasının yanında, okul çağına gelmiş çocukların cinsiyet ayrımı gözetmeksizin okula gönderilmesi yerleşmiş bir anlayıştır. Nüfusunun sahip olduğu eğitim özellikleriyle Burdur, çağdaş kentlerde görülmesi beklenilen nüfus yapısına oldukça yaklaşmış bir yerleşmedir.

Kentte nüfus yoğunluğu 2004 yılında 36.43 kişi/ha civarındadır. Fakat değerlendirmeye belediye yönetim alanları hesaba katıldığında ise bu değer 18.3 kişi/ha'a kadar düşer. Diğer taraftan belediye yönetimindeki alanların tamamı imara açık olmadığından, bu değerlendirmede kentsel alanın göz önüne alınması daha akılcı görünmektedir. Buna göre Burdur kentinde 35 mahallenin %68.5'i (24'ü) kent ortalamasının üzerinde bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Nüfus kentsel alan içerisinde dengesiz bir şekilde dağılmıştır. Bütün kent için geçerli olmasa da, nüfus yoğunluğunun dağılışında mahallelerin yüzölçümlerinin yanında, kent merkezine olan uzaklığı ve konumları son derece etkilidir. Bu bağlamda kent merkezinden, uzaklaşıldıkça nüfus yoğunluğu düşmekte, dolayısıyla kentin en dış kesimini nüfus yoğunluğu düşük mahalleler meydana getirmektedir.

Burdur, çalışan nüfusun %79.5'inin genel hizmetler fonksiyonunda istihdam edildiği, bir genel hizmetler kentidir. Kentte 2000 yılı sayımına göre, 19584 olan bu grup nüfusun 15576'sı (%79.5) hizmetler fonksiyonunda toplanırken, bu değerin %49.6'sı ise yönetim, kültür, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerde istihdam ediliyordu. Bu nedenle kentte, memur ve işçi kesimlerinin çoğunluğu meydana getirdiği rahatlıkla söylenebilir. Genel hizmetlerden sonra gelen hakim 2. fonksiyon sanayidir. Atölye tipi ve modern sanayi olmak üzere 2 gruptan oluşan kent sanayi sektöründe 2000 yılında 3463 kişi (%17.6) istihdam ediliyordu.

Osmanlı egemenliğine girişinden 1872 tarihine kadar yönetim fonksiyonunu kaza merkezi olarak sürdüren Burdur kenti, bu tarihten sonra sancak merkezi durumuna gelmiştir. Cumhuriyet'le birlikte il yönetim merkezi olmuş (1923) ve günümüzde 10'u ilçe merkezi, 202'si köy olmak üzere toplam 212 yerleşim birimini, yönetim fonksiyonu altında birleştirmiştir. Kentte idari fonksiyonu meydana getiren kurum ve kuruluşlarda 2005 yılı itibariyle 3840 kişi çalışmaktadır.

Kentin kültürel fonksiyonunun önemli bir bölümünü ilk, orta ve yüksek öğretim faaliyetleri oluşturur. Buna bağlı olarak, bazı sosyal aktiviteler yapılıyor olsa da, kültürel fonksiyonu meydana getiren tiyatro, sportif faaliyetler, radyo, televizyon gibi unsurların yetersiz kaldığı rahatlıkla söylenebilir. Kentte 2004-2005 eğitim öğretim yılında var olan 24 ilköğretim, 10 ortaöğretim okulu, 2 motorlu taşıt sürücü kursu ve 9 dershane eğitim faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. İlk ve orta dereceli okullarda 11969 öğrenci öğrenim görürken, 769'u öğretmen olmak üzere, toplam 923 personel görev yapmaktadır. Nüfusunun %95'inin okur-yazar olduğu Burdur kentinin, okullaşma yönüyle olduğu kadar, eğitime verdiği önem yönüyle de genel durumu Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Bu yönüyle 2006

yılında kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'yle beraber Burdur'un, gelecekte bir kültürel fonksiyon merkezi olması muhtemeldir.

Kentte yüksek öğretim etkinlikleri 2006 yılında kurulmuş Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi çatısı altında toplanmış olup, 5578 öğrencinin okuduğu 3 fakülte, 3 enstitü ile 2 meslek yüksek okulu mevcuttur. Eğitim faaliyetleri dışında, 3 kütüphane, 1 müze kentteki kültür fonksiyonunun başlıca elemanlarıdır.

Yerleşmenin ulaşım fonksiyonunu temelde, karayolu ve demiryolu ulaşımı meydana getiriyor olmasının yanında, dolaylı olarak havayolu ulaşımı da söz konusudur. Kuşkusuz kentin ulaşım fonksiyonu içerisinde karayolu ulaşımının payı daha önemlidir. Gerek ilin ve gerekse kentin, Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimini iç kesimlere bağlayan karayolu güzergahları üzerinde yer alması, şehirlerarası ulaşımda ve dolayısıyla kentin ulaşım fonksiyonunda karayollarının önemini artırmıştır. Buna bağlı olarak şehirlerarası terminalde 63 seyahat acente temsilcisinin hizmet vermesi de bunu göstermektedir. Yine 2005 yılında karayolu yük taşımacılığında 6 kamyon kooperatifi ve 3 nakliye firması kentte faaliyet göstermekte ve bunlara bağlı 180 kamyon ile 275 frigorifik donanımlı TIR ülke genelinde, taşımacılık yapmaktadır.

Kentin gelişiminde ve ulaşım fonksiyonunda 1936 yılından günümüze kadar, gerek yolcu ve gerekse yük taşımacılığında önemli bir yeri olan demiryolları, 2004 yılında Burdur kentinden yolcu taşımacılığına son verilince, bu önemini nispeten yitirmiştir. Yük taşımacılığı devam etmekte olsa bile, özellikle karayolu ulaşımının gelişimine bağlı olarak donanımlı (frigorifik) kamyon ve tır sayısının artmasıyla hassas maddelerin demiryoluyla taşınması sona ermiştir. İl genelindeki en önemli hayvansal ürünlerden olan sütün tamamının karayoluyla taşınması bunu gösteren en önemli delildir.

Havayolu ulaşımı, Isparta il sınırları içerisinde konuşlandırılmış, kente 32 km mesafede yer alan Süleyman Demirel Havaalanı vasıtasıyla yapılmaktadır. Son 1 yıla kadar, Burdur kenti için fazla bir önemi olmayan havaalanı, özel havayolu şirketlerinin başlattığı uçuşlarla giderek önem kazanmaya başlamıştır.

Kent içi ulaşımın büyük oranda, halk otobüsü ve taksilerle sağlandığı Burdur kentinde, 2006 verilerine göre yaklaşık 30.000 motorlu araç vardır. Kent içi ulaşımda ticari aktivitenin en yoğun olduğu Gazi Caddesi birinci dereceden önemli olup, bu caddeyi Atatürk, Cumhuriyet ve İsmet İnönü Bulvarı izlerken, ulaşımda önemli olan hatların uzanış yönünün yerleşmenin fizyonomisiyle paralellik arz ettiği söylenebilir.

Burdur'da geçmişi kentin kuruluşuna kadar uzanan bir ticari aktiviteden bahsetmek mümkün olsa da, ticari fonksiyonun gelişiminde Cumhuriyet dönemi daha önemlidir. Bu dönemde yapılan yatırımların paralelinde sanayi, tarım ve askeri fonksiyonların gelişimine bağlı olarak kentte ticari faaliyetler hız kazanmıştır. Toptan ve perakende ticari faaliyetlerin oluşturduğu ticaret fonksiyonunda 2000 yılında 2637 kişi çalışmakta olup, bu değer hizmetler sektörü içerisinde %13.4'lük bir bölümü meydana getirmektedir. Toptan ticareti genellikle tarım ve hayvancılığa dayalı tahıl, süt ve et, ormancılığa dayalı kereste ve madenciliğe dayalı mermer gibi ürünler meydana getirirken, bu ürünleri tekstil, gıda ve tarım makineleri gibi sanayi ürünleri takip etmektedir. Bu durum il genelindeki en önemli ekonomik sektörün tarım olmasının olağan bir sonucudur. Ticari anlamda kentin fonksiyonel etki alanı il sınırları olmakla birlikte, üretilen bazı ürünler yurt dışına pazarlanmaktadır.

Kentte toptan ticaretten çok, perakende ticaret önem kazanmıştır. Bu etkinliğin özellikle kentin sahip olduğu kültürel ve askeri fonksiyonların desteğiyle gelişme gösterdiğini söylemek mümkündür. Sermaye yetersizliği, kentte yer alan orta ve yüksek dereceli okullar ve genellikle bedelli askerlerin geldiği 58. Er Eğitim Alayı perakende ticaretin gelişmesindeki en önemli etkenlerdir. Bu bağlamda 2004 yılında kentte, perakende ticaret faaliyetini sürdüren işyeri sayısı 4424 olarak tespit edilmiştir.

Burdur kentinde gelişmiş bir turizm fonksiyonundan ve konaklama tesislerinden bahsetmek son derece güçtür. Kentte turizmden daha çok askeri ve eğitime bağlı olarak ortaya çıkan belediye denetimli konaklama tesisleri vardır. Kent çevresindeki göl, mağara, yayla gibi mevcut potansiyeller değerlendirildiği takdirde bu fonksiyonun Antalya'ya bağlı olarak gelişme göstereceği tahmin edilmektedir.

Kentte 58. Er Eğitim Alayı'na ve burada yer alan yaklaşık 3000'e yakın askere bağlı olarak, askeri fonksiyon ortaya çıkmıştır. Özellikle bedelli askerliğin de burada yapılmakta olması, kentte diğer fonksiyonların gelişimine zemin hazırlamıştır. Bu dayanakla askeri fonksiyonun Burdur'un kentsel gelişimi açısından büyük önemi vardır.

Kentteki sanayi daha çok, tarım, hayvancılık, ormancılık ve madenciliğe dayalı faaliyetlerden oluşur. Bu bağlamda gıda, tekstil, tarım makineleri imalatı ve taşa-toprağa dayalı tuğla, mermer sanayi faaliyetlerini kentte görmek mümkündür. Öte yandan, 2000 yılında 19584 olan çalışan nüfus içerisindeki %17.6'lık payına göre sanayi fonksiyonu, kentte genel hizmetler fonksiyonundan sonra ikinci sırada gelir.

Burdur il ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bu bağlamda, kentteki sanayi ve ticaret fonksiyonları da buna göre şekillenmiştir. Fakat bu durum kentte tarım fonksiyonunun hakim olduğu anlamına da gelmez. Nitekim 2000 yılı sayımına göre, bu sektördeki işgücü çalışan nüfusun (19584 kişi) %2.78'ini oluşturmaktaydı.

Metnin genelinden de anlaşılacağı gibi, Burdur kentinde gelişme göstermiş olan fonksiyonlar, il ekonomisinde önemli bir yeri olan tarım, hayvancılık, ormancılık ve madencilik faaliyetlerinden destek almaktadır. Bu konuda ilin hidrografik özellikleri de turizm fonksiyonu açısından potansiyel kaynak özelliğindedir.

Burdur kenti, mücavir alanlarla birlikte (2004 yılı), 3296.2 ha'lık kentsel alana sahiptir. Bu alan içerisinde, 1660.9 ha'lık bölüm, imar planına dahil olan 35 mahallenin alanıdır. Buna göre, imar geçen toplam kentsel alanın yaklaşık %33.85'i konut, %23.73'ü ulaşım, %16.9'u askeri, %8.49'u ise sanayi alanlarına ayrılmıştır. Yerleşmede genel hatlarıyla, bina ve konut yoğunluğunun kentin merkezinden uzaklaşıldıkça azaldığı görülür. Arazi kullanımı konusunda dikkat çeken bir başka özellik, yeşil alanların kentsel alan içerisinde %0.24 olan payının son derece düşük olmasıdır.

DPT'nın 2003 yılı illerin sosyo-ekonomik göstergelerine göre Burdur 3. dereceden gelişmiş bir ildir. Antalya, Denizli ve Muğla gibi komşu illerin 2. sırada gelişmiş olması, komşularına göre daha geride olduğunu gösterir. Burdur ili ülke geneline göre orta derecede gelişmişlik düzeyine sahip olup, bununla bağlantılı olarak Burdur kenti de bazı mal ve hizmetler dışında büyük oranda başka kentlerin etkisi altında olan 4. kademe bir merkezdir. Dolayısıyla kentin etki sahası büyük oranda il sınırları dahilinde kalmaktadır.

Yerleşme fizyonomik açıdan değerlendirildiğinde, kentin kuzeydoğu-güneybatı ekseninde lineer (çizgisel) bir şekil meydana getirdiği göze çarpar. Bu bağlamda, kentin şekillenmesinde yeryüzü şekilleri, dolayısıyla Burdur depresyonu 1. dereceden etkili olmuştur. Kent yaklaşık 20. yüzyılın başlarına kadar Ulu Cami çevresini merkez alarak dairesel bir görünüm kazanırken, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra kente dönük olarak yapılan ekonomik yatırım ve toplumsal hizmetlere bağlı olarak, hem kuzeydoğu, hem de güneybatı yönlerinde çizgisel gelişme göstermiştir.

Kentin alt yapı özelliklerine bakıldığında, elektrik, iletişim, içme suyu konusunda fazla bir sorun göze çarpmazken, kanalizasyon, katı atık depolama ve kent içi ulaşım hatları konusundaki yetersizlikler dikkat çekmektedir.

Günümüze kadar kente yönelik 3 imar planı uygulanmıştır. Yapılan planlarda en fazla dikkat çeken özellik, planların ülkemiz koşullarına göre genellikle uzun süreli olarak hazırlanması, özellikle nüfus projeksiyonlarının doğru oluşturulamamasına neden olmuştur. Nitekim bu planların hiç birinde, isabetli nüfus projeksiyonu yapılamamış, dolayısıyla bu da doğrudan planlamaya yansımıştır. Bu konuda nüfusun dinamik bir özelliğe sahip olduğu unutulmamalı ve buna bağlı olarak projeksiyonların belirlenmesinde multidisipliner bir bakış açısı dikkate alınmadan, sadece planlama uzmanlarının kararlarına dayanması doğru değildir. Bu alanda ilgili farklı bilim mensuplarının (sosyolog, iktisatçı, tarihçi, sanat tarihçisi, mimar ve coğrafyacı gibi...) görüş birliğine varması uygun olacaktır. Öncelikle bölge planlarının yapılıp, buna göre kent planlarının hazırlanması daha akılcıdır. Hazırlanacak kent imar planında, üniversitenin kampus alanı çevresinde, yerleşime açılacak olan alanlar ve gelecekte kurulması düşünülen 2. organize sanayi bölgesi ile Burdur Gölü özellikle dikkate alınmalıdır. Özellikle bu konuda arıtma tesislerinin yapımı, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

Bu bağlamda tarafımızdan hem 1927-2000 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızı olan ‰21.85 ve hem de son 10 yılın yıllık nüfus artış hızı olan ‰11.58'e göre bir projeksiyon hazırlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bunlardan birincisine göre, kent nüfusunun ancak 2020 yılında 100.000'e yaklaşacağı öngörülürken, diğerine göre ise, 2030 yılında ancak 90.000'e ulaşabileceği öngörülmektedir. Kent nüfusundaki mevcut doğum oranları da göz önüne alınırsa, ikinci projeksiyonun gerçeklik payının daha yüksek olduğu düşünülebilir. Kuşkusuz yeni kurulan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin gelişimine bağlı olarak hesaba girmeyen bazı artışların da olabileceği ihtimal dahilindedir.

Kentleşme açısından yerleşmenin statik bir yapıda olduğu buna bağlı olarak da yavaş bir büyüme seyri takip ettiği söylenebilir. Dolayısıyla kentte çözümlenmesi güç sorunların varlığından söz edilemez. Kuşkusuz bu, kentte sorunun yokluğu anlamına gelmez ki, nitekim yerinde yapılan gözlemlerde birçok sorunun varlığı tespit edilmiştir. Saptanan bu sorunlar doğal ve beşeri etmenleriyle ilgili olduğu kadar, planlama ve kent yönetimiyle de ilgilidir. Çalışmanın bu bölümünde tespit edilen bu kentsel sorunlara gerçekçi öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

1- Kentin yerleşim alanının fiziki özelliklerinden kaynaklanan en önemli sorun, kentin Burdur depresyonunda kurulmuş olmasıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan depremselliktir. Depresyonu meydana getiren aktif kırık hatların yanında, ayrıca kentin göl depoları ve akarsu

alüvyonları üzerinde kurulmuş olması bu konudaki tehlikeyi büyük ölçüde artırmaktadır. Nitekim aletsel dönem içerisinde meydana gelen 1914 ve 1971 yıllarındaki depremler bu konuda iyi birer örnektir.

Burdur kentinde bu konuya getirilebilecek en gerçekçi çözüm, zemin ve yapı denetimlerinin ödünsüz bir şekilde sürdürülmesi olmalıdır. Kat sayısı 3'le sınırlı olmalı ya da 5'de ısrar edilecekse yapılar mutlaka deprem güvenlikli olmalıdır. Zira tehlikeyi azaltabilmek adına, yerleşim alanlarının başka bir yere kayma şansı yok denecek kadar azdır. Diğer bir ifadeyle, kentin gelişim yönünü değişmeye dönük alternatif arazi olmamasından dolayı, bu konuda yapılabilecek en gerçekçi çözüm, iyi bir zemin etüdünü takip eden deprem güvenlikli yapılaşmadır.

2- Hidrografik özellikler bahsinde belirtildiği gibi, kaynaklarını kentin güneyindeki tepelik sahalardan alan ve genellikle mevsimlik akışa sahip 6 dere, (irili ufaklı kollarıyla beraber bu sayı 12'nin üzerindedir, 15 civarında) kent içerisinden geçerek Burdur Gölü'ne dökülmektedir. Bazı derelerin henüz ıslah edilmemiş olması, sağanak yağışlarda taşkınlara zemin hazırlamaktadır. Yarı kurak bir iklimin hüküm sürdüğü yörede akarsuların sürekli akışa sahip olmaması, derelerin ıslahı konusunda yanıltıcı olabilir. Bu konuda belirleyici etken bunlar olmamalı, zira yarı kurak ve hatta kurak iklimlerin görüldüğü alanlarda bile sağanakların olabileceği unutulmamalıdır.

Dereler ıslah edilmiş bile olsa, bu konudaki diğer bir mesele, sıvı ve katı atıkların kontrolsüz olarak dere yataklarına bırakılması ve bu konuda gerekli kontrollerin yapılmamasıdır (Fotoğraf 4.5). Özellikle Burdur Çayı vadisinde yerleşim bakımından ve dolayısıyla alt yapı bakımından da eski olan mahallelerin var olması, bu kesimlerde evsel atıkların Burdur Çayı'na bırakılmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak kent içerisinden geçen dereler, gerek görünüm ve gerekse toplum sağlığı açısından sorun teşkil etmektedir. Derelerin ıslah edilmesinin ötesinde, bu sorunun çözümündeki en etkin yol, kentin kanalizasyon sisteminin iyileştirilmesidir. Gerek yağış ve gerekse evsel sıvı atıkların tamamının kanalizasyon sistemi yoluyla kent ortamından uzaklaştırılması uygun görünmektedir. Böylece sağanakların görüldüğü dönemlerde, yağış suyunun drenajı için derelerin su taşıma kapasiteleri aşılmamış olduğu gibi, evsel atıkların yarattığı görüntü ve koku kirliliği de ortadan kalkmış olacaktır. Öte yandan kanalizasyon sisteminin iyileştirilmesi, Tepe Mahallesi ve Ulu Cami çevresindeki mahallelerde olduğu gibi eğimin fazla olduğu yerlerde, yağış sularının yüzeyden akışına engel olacaktır.

Fotoğraf 4. 6. Katı ve sıvı atıkların kontrolsüz olarak bırakıldığı Burdur Çayı.

Diğer taraftan Burdur Çayı başta olmak üzere kent içerisindeki derelerin çevreleri düzenlenerek rekreasyonel faaliyet alanı haline getirilmelidir. Özellikle Burdur Çayı ve çevresi şehirlerarası otobüslerin buradan geçmesinden dolayı kentin vitrini konumundadır. Bu nedenle bir an evvel düzenlenme yapmak yerinde olacaktır.

3- Yine atık suların drenajıyla bağlantılı olarak, Bağlar Mahallesi'nde kanalizasyon sisteminin olmadığı saptanmıştır. Buna ek olarak bu mahallede yer altı suyunun da yoğun olarak kullanıldığı bilinir ki, bu durum mahalle sakinlerinin sağlığı açısından olumsuzluk yaratmaktadır. Sonuç itibariyle, hem bu sorunun ortadan kaldırılması, hem de altyapıdan kaynaklanan diğer sorunların çözümü adına bu mahallede kanalizasyon sisteminin kurulmasının yanında, kent genelindeki mevcut sistemin de iyileştirilmesi uygun olacaktır.

4- Kent belediye yönetim sınırları dahilinde ve yakın çevresindeki tarla-bahçe sahipleri ve bir kısım sanayi kuruluşları, su ihtiyaçlarını açtıkları sondaj kuyularından karşılama yoluna gitmişlerdir. Bu kullanım şekli, kent merkezindeki yer altı sularında yapılan tahlillerde kükürt ve nitritin tespit edilmesiyle azalmıştır. Fakat araştırma sahasında yapılan gözlemlerden, özellikle kentsel alan içerisinde yer alan tarım alanlarında yer altı suyuyla sulama yapıldığı tespit edilmiştir. Burdur gibi 1. dereceden deprem bölgesinde yer alan bir kentte yer altı suyunun kullanımı, buna bağlı olarak da taban suyu seviyesinin dengede tutulması dikkat edilmesi gereken önemli konulardan biridir. Çünkü bu konuda meydana gelebilecek aşırı tüketim herhangi bir sismik hareket esnasında *zemin sıvılaşmasına* yol açacak ve bu da depremin zararlarını artırıcı bir etki yapabilecektir. Bu nedenle, yer altı

suyunun kullanımı denetimli bir şekilde yönetilmelidir. Hatta mümkünse açılan sondaj kuyuları imkan dahilinde kentsel alanın dışına kaydırılması daha doğru olacaktır.

5- Alt yapıya dönük sorunlardan bir diğeri de, çöp depolama alanının Burdur Gölü su toplama havzası içerisinde yer alması ve bunun yanında çöpün gelişigüzel yöntemlerle depolanmasıdır. Kentte günde yaklaşık 100 ton çöp üretildiği, bunun %50'sinin organik, %30'unun geri dönüşebilen katı atık olduğu dikkate alınırsa, bunun kontrolsüz olarak çevreye bırakılması zararlıdır. Gerçi belediyenin bu sorunun çözümüne, yani katı atıkların kaynağında ayrıştırılmasına dönük bazı projeleri vardır. Sorunun çözümüne yönelik olumlu olan bu adım, çöplerin kontrollü depolanmasıyla da desteklenmelidir.

6- Günümüzde şehirlerarası otobüs terminalinin kent içerisinde kalmasıyla bağlantılı olarak, 5 km'lik bir kısım şehirlerarası otobüslerin geçiş güzergahında yer alır. Bu güzergahın önemli bir kısmını Burdur Çayı'nı takip eden Mehmet Akif Ersoy Caddesi meydana getirmekte olup, özellikle caddenin dar ve virajlı olması nedeniyle gerek bu cadde üzerinde ve gerekse köprü başı mevkiinde trafik sorunları ortaya çıkmaktadır. Bazı okul ve çocuk kütüphanesi gibi kurumlara ait giriş ve çıkışların doğrudan Mehmet Akif Ersoy Caddesi'ne olması da tehlikenin boyutunu büyütmektedir. Bu konuda en kısa zamanda yeni terminalin yapılması ve dolayısıyla şehirlerarası otobüslerin buradan geçişinin durdurulması olumlu bir adım olacaktır. Buna ek olarak, bu caddeden yoğun olarak devam eden kamyon trafiğinin de sona erdirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan kentin imaj sahası olan şehirlerarası otobüs terminalinin son derece kötü görünmesi de, terminalin en kısa zamanda kent dışında bir yerlere taşınmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Gerçi bu konuda uzun süreden beri birtakım çalışmaların yürütüldüğü bilinmekle birlikte, hayata geçirilen herhangi bir eylem yoktur.

7- Hatırlanacağı üzere Burdur kentinde kent içi ulaşımın en yoğun olduğu aks Gazi Caddesi'dir. Buna bağlı olarak trafik yoğunluğunun ve park sorununun odak noktasını da bu cadde oluşturmaktadır. 2006 yılından bu tarafa trafiğin akışı kısmen de olsa Gazi Caddesi'ne paralel olarak uzanan sokaklara kaydırılmak kaydıyla bu sorunlar hafifletilmeye çalışılmıştır. Olumlu bir çalışma olduğu kesin olmasına karşın, yeterli değildir. Nitekim cadde üzerinde, halk otobüslerine dönük olarak yapılmış durak ve ceplerin zaman zaman park alanı olarak kullanılması, yine trafiğin yönlendirildiği caddelerde de park sorunlarının yaşanması bunun göstergesidir. Sonuç olarak, bu sorun ancak Gazi Caddesi'ne paralel uzanan alternatif geniş caddelerin açılmasıyla çözülebilir. Kabul etmek gerekir ki, uygulaması son derece zor olan

böyle bir çalışma trafik sorununu ortadan kaldırdığı gibi, ticari faaliyetlerin ve dolayısıyla kentsel aktivitelerin tek bir cadde çevresinde toplanmasını da önlemiş olacaktır. Kentin kuruluş yeri özelliklerine göre, böyle bir cadde ancak Gazi Caddesi'nin kuzeyinden açılabilir. Yakın gelecekte bunun daha büyük bir zorunluluk olacağından dolayı, planlamada bunların dikkate alınması gereklidir.

Yine artan araç sayısı ve dolayısıyla gazi caddesi çevresinde artan park sorununa karşı otopark yapımına yönelik çözümler, gelecekte yapılacak planlamalarda yer almalıdır.

8- İşçi Evleri semti Bahçelievler ve Emek Mahalleleri'inde halk otobüslerine yönelik yapılmış durakların konuşlandırılma yerlerinde sorun olduğu tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak duraklar, ya otobüs güzergahından başka bir yere, ya da yolun her iki yanında aynı noktaya karşılıklı olarak yerleştirilerek yolun daralmasına neden olmaktadır. Yine bazı duraklar kavşaklara çok yakın alanlara yerleştirilmiş olup, trafiğin akışını engellemektedir. Bu konuda otobüs kooperatifi ve durağın yer aldığı mahalle sakinlerinin de fikirleri alınarak yeni düzenlemelerin yapılması gereklidir.

9- Burdur kenti için önemli bir sorun da, kuruluş tarihi kısmen eski olan mahallelerde yangın riskinin oldukça yüksek olmasıdır. Özellikle bu mahallerde yer alan konutlarda kullanılan malzemenin önemli bir bölümünün ahşaptan meydana gelmesi, konutların son derece eski ve bitişik nizamda olması bu riski oluşturan en önemli etkenlerdir. Bir de bu mahallelerin sokak ve cadde sistemlerinin dar ve hatta çıkmaz sokaklardan oluşması söndürme hizmetlerini daha da zorlaştırmaktadır. Ayrıca Kışla, Hızırilyas, Bağlar Mahalleleri'nde çok sayıda samanlığın yer alması, tahıl tarımından dolayı yaz ve sonbahar mevsiminde anızlı tarlaların varlığı kent ve çevresindeki yangın riskini daha da artırmaktadır. Nitekim 2004 yılının ikinci 6 aylık bölümünde meydana gelen 101 yangının 58'i (%57.4'ü) ot ve anız yangınıdır. Geri kalan yangınların 14'ü ahşap konutlarda, 9'u odunluk ve samanlıkta meydana gelmiştir. Gerçi bu tehlikeye yönelik, özellikle Ulu Cami çevresindeki sokaklara yangın musluklarının konulduğu bilinmektedir. Bu musluklar daha da yaygınlaştırılarak, Değirmenler, Kuyu, Recep ve Yenice Mahalleleri'ni de kapsayacak duruma getirilmelidir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan mahalle sakinlerinin ise anız yakımı başta olmak üzere tehlikenin boyutları konusunda bilgilendirilmesi şarttır.

10- Kentte tespit edilen önemli sorunlardan biri de, kişi başına düşen sağlık, park ve yeşil alanların standartlara göre yetersiz olmasıdır. İmar kanunda 45000-10.000 arasında nüfusa sahip kentlerde kişi başına düşen sağlık alanının 3 m^2, park ve yeşil alanların ise 10 m^2

olması gerektiği ifade edilirken, Burdur kentinde kişi başına 0.4 m^2 sağlık alanı, 0.6 m^2'de park ve yeşil alan düşmektedir. Bu bağlamda, bir taraftan kentteki sağlık kurumlarının kapasitelerinin diğer taraftan da park ve yeşil alanların sayı ve alanlarının artırılması gereklidir. Zira kentte mevcut yeşil alanların yüzölçümleri son derece küçük, çocuk oyun bahçesi ötesine geçememiş alanlardır. Park ve yeşil alanlarla bağlantılı olarak, 1987 imar planına göre, göl kıyısında belirlenmiş rekreatif faaliyet alanlarının bir an evvel hayata geçirilmesi gerekmektedir. Burdur gibi göle son derece yakın bir konumda olan bir kentte, göl kenarında rekreatif faaliyet alanlarının son derece az olması düşündürücüdür. Gerekli alt yapı çalışmaları yapılarak, gölün kent yaşamına doğrudan katılması sağlanmalıdır. Sağlık konusunda ise, yapılacak devlet yatırımlarının yanında, kapsamlı özel sağlık merkezlerinin oluşmasına olanak verilmelidir.

11- Eğitim ve okullaşma durumunun yüksek düzeyde olduğu Burdur kentinde, bu duruma tezat olarak tiyatro ve spor gibi bazı kültürel aktivitelerin istenilen seviyede olmadığı görülmüştür. Nitekim profesyonel düzeydeki sportif aktivitelerde kenti temsil eden takım sayısı yok denecek kadar azdır. Bu konuda mevcut sportif faaliyetlerin güçlendirilmesine dönük bazı çalışmalar yapılabildiği gibi, özellikle Burdur Gölü'nde su sporlarına yönelik alt yapının hazırlanarak bu sporların teşvik edilmesi son derece uygun olacaktır. Zira Burdur Gölü'nün kış mevsiminde buz tutmaması, yelken, kano gibi su sporlarına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümü koordinesinde Çendik Sosyal tesisleri faaliyete geçirilebilir. Daha önceden de değinildiği gibi, gölün sportif faaliyetler açısından kullanılması, gölün doğrudan kent halkının spor yaşamına katılımını sağlayacaktır.

12- Yapılan çalışmalardan, Burdur kentinde turizm fonksiyonunun gelişme göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun temelinde, il ve kentteki turistik kaynakların yeterince değerlendirilememiş olmasının yanında, ülke çapında önemli bir turistik merkez olan Antalya'nın kente yakın olması da engel niteliği taşımaktadır. Ancak Burdur il genelinde turizm faaliyetlerinin gelişimine yönelik çalışmalara hız verilmeli, Antalya gibi bir merkezin yakın olması avantaja dönüştürülmelidir. Bunun yanında kentte, turizm sektöründe çalışacak kalifiye elemanın yetiştirilmesine dönük olarak kurulan TUREM'in geliştirilmesi şarttır. Buna yönelik olarak da, kentte uygulama oteli özelliği taşıyan bir konaklama tesisin açılması da gerekir. Böyle bir konaklama tesisi, aynı zamanda bu konuda yetersiz olan kentte yatak kapasitesinin artmasına da katkı sağlayacaktır. Bu konuda özellikle kentin sivil mimarisini

yansıtan eski konakların bir ya da bir kaçının restore edilerek işletmeye açılması kanaatimizce uygundur. Böylece 17. yüzyıla ait sivil mimarinin temsilcisi konumunda olan konutlar korunduğu gibi, aynı zamanda kent turizmine de katkı sağlanacaktır.

13- Şehirlerarası otobüs terminali yakınında yer alan eski sanayi sitesinden kalma yaklaşık 50 atölye ile ateşli sanatlar çarşısındaki demirciler günümüzde halen kent içerisinde faaliyet göstermektedir. Bu durum ses, görüntü kirliliği gibi bazı sorunları kent gündemine taşıdığı gibi, kent yaşamında da uyumsuzluklar yaratmaktadır. Alt yapısı ve konumu yönüyle sanayi faaliyetlerine daha uygun olan küçük sanayi sitesi dururken, kent içerisinde sanayi faaliyetlerinin devam etmesi, düşündürücüdür. Gerek sanayi atölyelerinin ve gerekse ateşli sanatlar sitesinde yer alan demircilerin en kısa zamanda küçük sanayi sitesine taşınması gereklidir. Kuşkusuz bu ihmal yerel ve mülki yönetime ait olup, hemen her kentte olduğu gibi çözümü de bu yönetimlerin girişimleriyle olacaktır.

Öte yandan ateşli sanatlar sitesinin daha çekici hale getirilmesi gerek kentin tanıtımı ve gerekse ekonomik faaliyetlerin canlanması açısından uygun olacağından dolayı, çarşıda bakırcıların ve hediyelik eşya satıcılarının ön plana çıkarılması uygun olacaktır. Hatta yöre ve kente ait diğer el sanatı ürünleriyle birlikte, inşa edilecek olan yeni otogarda vitrin oluşturulabilir. Böylece bu çarşının etkinliği, kentle sınırlı kalmamış olur.

14- Kentte sürdürülen tarım ve hayvancılık faaliyetleri daha çok Hızırilyas, Bağlar, Menderes ve Kışla Mahalleleri'nde yoğunluk kazanmakla beraber, bu faaliyetlerin kent yaşamıyla çelişmesi nedeniyle sorunun çözümü konusunda önlemler alınmalıdır. Özellikle bu konuda, gübreliklerin açıkta olması dikkat çeken en önemli husustur. Bu durum, kent anlayışı ve yaşamına uymayan görüntülerin ötesinde, toplum sağlığını da tehdit etmektedir. Bunların en kısa zamanda kent yaşamına uygun bir hale getirilmesi, diğer bir ifadeyle hayvancılık faaliyetlerinin kent dışına çıkarılması gerekmektedir. Bu da yapılamıyorsa en azından gübreliklerin denetim altına alınması zorunluluktur.

15- Kentte, özellikle İsmet İnönü Bulvarı, Mehmet Akif Ersoy Caddesi ve Atatürk Caddesi çevresinde kurulmuş Burdur Lisesi, Burdur Anadolu Lisesi, Ticaret Lisesi gibi bazı okullara ait giriş-çıkış kapıları doğrudan caddeye açılmakta ve dolayısıyla, olası trafik kazaları konusunda potansiyel tehlike yaratmaktadır. Öğrenci giriş ve çıkışlarında kullanılan kapıların, trafiğin az yoğun olduğu sokak ve caddelere kaydırılması bu konuda alınabilecek en başta gelen önlemdir.

16- Bilindiği üzere Burdur kenti, süt verimi yüksek büyükbaş hayvanların yetiştirilmesinde ve pazarlanmasında çevresine göre merkez konumundadır. Haftalık olarak kurulan hayvan pazarında yılda yaklaşık 8 ile 10 bin civarında hayvan satımı yapılmaktadır. Nitekim bu pazarın kentin ticari fonksiyonu içerisinde önemli bir yer oluşturduğu da ayrıca belirtilmesi gereken başka bir husustur. Bu nedenle, kentteki bu canlı hayvan ticaretini daha verimli hale getirebilmek adına, kentte bir hayvan borsasının kurulması uygun olacaktır. Aslında kentte uzun bir süredir düşünülen bu mesele, organizasyon yetersizliği nedeniyle bir türlü hayata geçirilememiştir. Süt üretimine dönük büyük baş hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı Burdur ili ve kentinin geleceği için, böyle bir ticari organizasyon önemlidir.

17- Hayvancılık ekonomisine dayanan ve hem il hem de kent için önem teşkil eden bir başka çalışma, tamamıyla hayvansal ürünlerin işlenmesine yönelik tesislerden oluşan II. organize sanayi bölgesinin oluşturulmasıdır. Nitekim bu yönde çalışmalar yapılmış, fakat sonuçlandırılamamıştır. Bunda en önemli faktör, Burdur Gölü'nün Ramsal alanı olmasıyla bağlantılı olarak, kentteki sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ve çevre koruma ikileminin yarattığı belirsizliktir. Bu nedenle, bütün beşeri faaliyetleri durdurabilecek bir koruma anlayışının artık bırakılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir doğal ve kültürel varlığın korunması demek, onun tel örgülerle çevrelenmesi anlamına gelmez. Burdur kentinin bir sanayi kenti haline getirilmesi beklenemez fakat, günümüze kadar var olan bazı sektörlere bağlı olarak kurulmuş sanayi kollarının da gelişiminin önü açılmalıdır. Ekonomik açıdan bazı çıkmazlara son verilmediği sürece, Burdur Gölü ve çevresinde sürdürülebilir koruma çalışmalarının yapılması mümkün görünmemektedir. Nitekim koruma çalışmalarıyla gelen bazı gereksiz yasaklara karşı, halk arasında bir antipati oluşmuştur. Öte yandan, Burdur Gölü'nün korunması konusunda, Isparta kentine yaklaşık 30 km mesafede yer alan Isparta organize sanayi bölgesinin Burdur Gölü havzası içerisine kurulmasını öngören anlayışın sorgulanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Benzer şekilde günlük yaklaşık 600 ton süt üreten bir ilde bu ürünü işlemeye dönük yeterli sayı ve kapasitede işletmenin olmaması dikkat çekicidir. Bütün bu sebepler göz önüne alınarak özetle denilebilir ki, çevreyi korumaya yönelik gerekli alt yapı çalışmaları yapıldıktan sonra, II. organize sanayi bölgesinin kurulması Burdur kenti için son derece önemlidir. Bu yönde atılacak herhangi bir adım, il genelindeki hayvancılık faaliyetlerini ve dolayısıyla il ve kent ekonomisini daha da geliştirecektir.

18- Sütte olduğu gibi, il ekonomisinde mermer ocakları ve çıkarımının önemli bir yeri olmasına karşın, gerek il ve gerekse kentte yeterli sayıda mermer işlemeye dönük sanayi tesisinin olmadığı dikkat çekmektedir. Nitekim il genelinde üretilen mermerin önemli bir bölümü, Denizli, İzmir gibi merkezlere taşınmaktadır. Bu konuda Burdurlu girişimcilere önemli sorumluluklar düşerken, diğer yandan ilde mermer ocağı işletmek isteyen girişimcilerin işletmelerini, Burdur kentinde ya da il genelindeki herhangi bir yerde açmaları yönünde teşvikler uygulanmalıdır.

19- Kentteki tarımsal faaliyetlere bağlı olarak, 1950'li yıllardan günümüze kadar gelen süreçte gelişme gösteren ve biçerdöver üretebilecek kadar da teknolojik birikimine sahip, tarım makineleri sanayi, kent sanayisinin gelişiminde lokomotif sanayi niteliği taşımaktadır. Bu konuda gerekli desteğin sağlanmasının yanında, özellikle tanıtıma yönelik çalışmaların da yapılması şarttır. Yerel yönetimler, Ticaret ve Sanayi Odası ve bu yönde üretim yapan işletmelerin birlikteliğinde yapılacak organizasyonla, kentte en azından ulusal boyutta bir tarım fuarı düzenlenebilir. Böyle bir aktivite Burdur'daki tarım makineleri sanayi faaliyetlerini tanıttığı gibi, Burdur kentinin tanınmasında da önemli bir adım olacaktır.

Yine bu konuda, il genelindeki sanayi ve ticari faaliyetlerde hakim olan, *küçük olsun, benim olsun* zihniyeti bir tarafa bırakılmalı, dünyadaki gelişmelere bağlı olarak gelişen rekabet şartlarına uyum sağlamak adına, il genelindeki ve kentteki işletmeler birleşme yoluna gitmelidir.

20- Tespit edilen bazı sorunlar ise, kentin yanında il geneline de ilgilendirmektedir. Bunlardan ilki, kentteki yataklı sağlık kuruluşlarına ait istatistiki verilere göre, il genelinde brüselloz ve akciğer kanserine yakalanan hasta sayısının fazla olmasıdır. Bunlardan hayvan hastalığı olarak da bilinen brüselloz, hayvansal gıdalardan bulaşan bir hastalıktır. Diğer bir ifadeyle, il genelinde bu hastalığın yaygın olmasıyla, hayvancılık faaliyetlerinin yoğunluğu arasında paralellik söz konusudur. Dolayısıyla, hastalığın önlenmesine yönelik alınacak olan önlemlerin başında, süt ve süt ürünlerinin sağlık koşullarına uygun standartlara sahip yerlerde üretilmesi gelir. Bu önlem aynı zamanda Avrupa birliğinin talep ettiği hijyen şartlarının sağlanmasında da etkili olacaktır.

İstenilen düzeyde hijyenin sağlanmasında, günümüzde sürdürülmekte olan geleneksel süt ve süt ürünleri üretim şeklinin terk edilmesi şarttır. Günümüzde il hayvancılığında hakim olan birkaç hayvandan oluşan aile işletmelerinin yaptığı üretim şekli gerek sağlık ve gerekse ticari anlamda gelecek vaat etmemektedir. Bu nedenle, işletmeler birleştirilerek kolektif hale

getirilmelidir. Böyle bir çalışma özel girişimciler tarafından yapılabildiği gibi, tarımsal kooperatifçiliğin ülkemizde yarattığı ekonomik çıkmazların bertaraf edilebilmesine dönük yasal düzenlemelerin yapılması koşuluyla, köy kooperatifleri tarafından da yapılabilir. Ancak böyle bir oluşumla süt üretiminde hijyenik şartlar sağlanabilir.

İl genelinde akciğer kanseri vakalarının yaygın olmasında, özellikle kırsal konutların sıvanması ve badanalanmasında, asbestli toprakların kullanılıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu konuda halkın çok iyi bir şekilde bilgilendirilmesi şart olup, gerekiyorsa kırsal yerleşmelerin yerleşim alanlarında bile değişiklikler yapılabilir. Fakat bu konuda öncelikle il genelinde bilimsel bir etüdün yapılması zorunluluk olmasına karşın, böyle bir çalışmanın bugüne kadar yapılmamış olması da büyük eksikliktir.

21- İlin geneline yönelik ortaya çıkan diğer bir sorun, il topraklarının %52'lik bir bölümünün sığ topraklardan oluşması ve bu nedenle korunmasına yönelik önlemlerin alınmasının zorunlu oluşudur. Bu nedenle il genelinde etkili erozyonla mücadele çalışması yapılmalıdır. Mevcut orman alanlarının korunması, bu konuda önemli bir adım olduğu gibi, sürdürülen ormancılık faaliyetlerinin il ekonomisindeki yeri bakımından da önemlidir. Orman alanlarına yönelik en belirgin iki tehdit kaçak kesim ve kıl keçisi sürüleridir. Bunlardan özellikle kıl keçisi yetiştiriciliğinin yörede önemli bir geçim kaynağı olması, bu konuda alınabilecek önlemlerin sonuca ulaşmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle, kıl keçisi yetiştiriciliğiyle uğraşan ailelerin, yapılacak olan destekle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, arıcılık gibi sektörlere kaydırılması zorunluluktur.

22- Kentin idari fonksiyonunu meydana getiren resmi kurum ve kuruluşların sorumlu oldukları sınırlar ile kentin yönetim sınırları bire bir örtüşmemektedir. Bu sadece Burdur'da değil, ülke geneline hitap eden bir sorundur. Sınırlarda meydana gelen bu uyumsuzluk bazı hizmetlerin götürülmesinde ve yeterli koordinasyonun sağlanmasında engel teşkil etmektedir. Kanaatimizce bu konuda ülke düzeyinde bir düzenlemenin yapılması uygun olacaktır.

Kentin idari bölünüşüyle ilgili olarak, 2000 yılı sayımına göre 63363 nüfusa sahip orta büyüklükteki Burdur kentinin 35 mahalleye bölünmüş olması keyfi bir taksimat yapıldığı izlenimi vermektedir. Bu durum kentsel sorunların koordineli bir şekilde çözümünde bazı aksaklıklara yol açmaktadır. Oluşturulacak sade bir kent yönetimiyle bu olumsuzluklar ortadan kaldırılabilir. Bu amaçla bazı mahallelerin aynı muhtarlık altında birleştirilmesi düşünülebilir. Özellikle bu konuda kent tarihi açısından önem taşıyan eski yerleşim yerleri

dışındaki mahallelerin, yani Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra gelişme gösteren mahallelerin bazılarının birleştirilmesi kanaatimizce doğru olacaktır.

23- Kış aylarında görülen hava kirliliği kentte günlük yaşamı olumsuz etkileyen en önemli sorunlardan biridir. Gerçi kente getirilmesi düşünülen doğal gazla birlikte bu sorun büyük oranda ortadan kalkacaktır. Fakat günümüzde özellikle taşıtlar ve Şeker Fabrikası'nın yarattığı kirlilik için önlemler alınabilir. Bu amaçla kent sakinlerinin kent içi ulaşımda toplu taşımaya yönlendirilmesi ve hatta orta büyüklükte bir kent olmasından dolayı yaya ulaşımının özendirilmesi gereklidir. Yine Şeker Fabrikası'nın mümkünse kent dışına taşınması, ya da en azından bacasına filtre takılması zorunluluktur. Kentteki konutların neredeyse %70'inin sobayla ısıtıldığı göz önüne alınacak olursa, en azından yeni semtlerde merkezi ısıtmaya ağırlık verilmesi sorunun çözümüne katkı yapacaktır.

Kuruluşu 12. ve 13. yüzyıllara kadar geriye giden, fakat gelişiminin bugünkü gelişimini 20. yüzyılda Cumhuriyet döneminde gerçekleştirebilen Burdur kenti, barındırdığı nüfusa göre orta büyüklükte bir kenttir. Nüfusunun 100.000'e ulaşması, diğer bir değişle kentin büyükşehir özelliği kazanması 2020 yılından evvel pek mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda Burdur'da hızlı bir kentleşmeden bahsedilemez. Statik bir kentsel gelişimin olması, planlama ve kentsel sorunların çözümü açısından olumlu olmakla birlikte, henüz büyük kent özelliği kazanmayışı birçok yönüyle dezavantajdır. Kuşkusuz bu durum Burdur kentinde kentsel sorunların olmadığı anlamına da gelmez. Özellikle kuruluş yeri ve yönetim kadrolarının radikal önlemler almayışından dolayı, birçok sorunun yaşandığı Burdur kentinde, gelecekte de bazı planlama sorunlarının baş göstereceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla gelecekte kente dönük olarak yapılacak planlamalarda, nüfus projeksiyonunun yanında, bütün bunların göz önüne alınması uygun olacaktır.

Planlamalarda kentlerin fonksiyonel etki alanlarının dikkate alınmaması önemli bir eksikliktir. Bu bağlamda tarıma dayalı sanayi ve ticari faaliyetlerin görüldüğü Burdur kentinin planlanmasında da fonksiyonel etki sahası göz ardı edilmemelidir.

Diğer taraftan teknolojik gelişmeler ve toplumun refah düzeyinin yükselmesine bağlı olarak gelişen ve değişen yaşam biçimlerinin de göz önüne alınması gereklidir. Zira teknolojik ve ekonomik gelişmeler, doğrudan ya da dolaylı olarak kentlerdeki arazi kullanım şekillerinde değişikliğe neden olmaktadır. Örneğin bu durum günümüzdeki konut alanlarına bahçeli, kapalı garajı ve diğer donanımları olan geniş konutların yapımıyla yansırken, artan

araç sayısına bağlı olarak ulaşım alanlarının giderek genişlemesine ve hatta değişik şekillerde otoparkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Burdur'un gelecekte planlama sorunları en aza inmiş, kültürel fonksiyonun önem kazandığı bir kent olabilmesi için, bütün bu olasılıkların düşünüldüğü eşgüdümlü bir çalışma ve akılcı bir planlama zorunludur. Bu noktada kent coğrafyasının ilkeleri doğrultusunda hazırlanmaya çalışılmış eldeki araştırmanın plancılara belli bir ufuk açacağı düşüncesini taşımaktayız.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Abacıoğlu, M., 2002, İmar Kanunu ve İlgili Mevzuat. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Akçura, T., 1971, Türkiye'de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri. Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Coğ. Enst. Matbaası, İstanbul.

Alsaç, Ü., 1993, Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı. İletişim Yayınları, İstanbul.

Altınbilek, M.S., 1997, Planlama Sorunları Açısından Erzincan'ın Şehir Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Coğrafya A.B.D. (basılmamış doktora tezi), Erzurum.

Anonim, 1999, Sulak Alanların Yönetimi Projesi Burdur Gölü Sulak Alan Yönetim Planı Alt Projesi Sonuç Raporu. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Anonim, 2000, Burdur Analitik Etüt Raporu. Gazi Üniv. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ankara.

Anonim, 2002,. Burdur Analitik Etüdü. Dokuz Eylül Üniv. Mimarlık Fak İzmir.

Ardel, A., 1951, *Göller Bölgesinde Morfolojik Müşahedeler II Burdur Depresyonu ve çevresi.* İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 1, sayı: 2, s: 1-15, İstanbul.

Ardos, M., 1995, Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi cilt II. Çantay Kitabevi İstanbul.

Arı, K., 2003, Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925). Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Arı, Y., 2005, *Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı.* Doğu Coğrafya Dergisi, sayı: 13, s: 311-339, Konya.

Arıkan, Z., 1988, XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı. Ege Üniv. Ede. Fak. Tarih Bölümü, İzmir.

Arınç, K., 2001, Tatvan Şehri. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:99, Erzurum.

Arû, K.,A., 1948, Burdur İmar Planı Raporu. İ.T.Ü. İstanbul.

Aslanoğlu, R., A., 2000, Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Ezgi Kitabevi, Bursa.

Atalay, İ., 1987, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayınları No: 9, İzmir.

Atayeter, Y., 2000, *Burdur'un İklim Özellikleri.* Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, s:260-270, Burdur.

Avcı, M., 1993-1996, *Göller Yöresi Batı Kesiminde İklim İle Bitki Örtüsü Arasındaki İlişkiler.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, sayı: 4, İstanbul.

Avcı, S., 1993, *Türkiye'de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı.* Türk Coğrafya Dergisi Sayı:28, s.249-271, İstanbul.

Avcı, S., 2003, *Gelişimi ve Sorunları Açısından Türkiye'de Şehirleşme.* Sırrı Erinç Sempozyumu genişletilmiş bildiri özetleri (11-13 Eylül 2003), İstanbul.

Aykut, S., Subaşı, E., 1987, Burdur İmar Planı. İller Bankası, Ankara.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993, 438 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri, 1530, yay. No: 13, Ankara.

Başıbüyük, A., 2004, Kemah İlçesi'nin Coğrafyası. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Bayartan, M., 2005, *Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi, sayı:13, s:93-107, İstanbul.

Baykara, T., 2000, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı. 2. Basım, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Yayın No. 160, Ankara.

Beaujeu-Garnier, J., Chabot, G., 1971, Urban Geography. Longman Group Ltd, London.

Bekdemir, Ü., 2000, Giresun Kent Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. (basılmamış doktora tezi), Erzurum.

Bekdemir, Ü., 2004, Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Bulancak Kenti. Çizgi Kitabevi, Konya.

Bekdemir, Ü., 2007, Karadeniz Kıyı Kentleri (Samsun-Hopa Arası). Çizgi Kitabevi, Konya.

Berksen, H., 1971, Burdur İmar Planı. İller Bankası, Ankara.

Bice, H., 1991, Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler. Türkiye Diyanet Vakfı, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara.

Bilgin, A., 1989, *Yerleşme Alanlarının Seçiminde Jeomorfoloji*. Jeomorfoloji Dergisi, sayı: 17, s:35-41, Ankara.

Bozcu, M., Yağmurlu, F., Şentürk, M., 2003, Burdur Fay Zonunun Paleosismolojik Özellikleri, GB-Anadolu. İstanbul Üniversitesi, Sırrı Erinç Sempozyumu Genişletilmiş Bildiri Özetleri, 11-13 Eylül, İstanbul.

Bulut, İ., 1998, Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun. Atatürk Üniv. Yay. No: 877, K.K.E.F. Yay. No:96, Erzurum.

Bulut, İ., 1998, Torul'un Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No: 876, K.K.E.F. Yay. No:95, Erzurum.

Bulut, İ., 2003, Yozgat İli'nin Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Yay. No:936, Fen-Edebiyat Fak. Yay. No:101, Araştırma Serisi No:72, Erzurum.

Burdur 1967 İl Yıllığı, 1967, Önder Matbaa, Güven Matbaası, Ankara.

Burdur 1973 İl Yıllığı, 1974, Güven Matbaası, Ankara.

Can,Y., 1995, İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı (VII-IX. Yüzyıl). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara.

Carr, M., 1997, New Patterns: Process and Change in Human Geography, First published by Thomas Nelson and Sons Ltd. U.K.

Castells, M., (Çev. Asuman Erendil) 1997, Kent, Sınıf, İktidar. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Ceylan, S., 2001, *Burdur Gölü Kıyılarında Kışla Yerleşmeleri.* Doğu Coğrafya Dergisi, sayı. 6, s: 7-27, Erzurum.

Cuinet, V., 1892, La Turguie d' Asie; Géographie Administrative, Statistique, Descriptive Et Raisonnée Chaque Province de I' Asie-Mineure;. Vol.1, s:845.

Çetin, B., 2002, Salda Gölü Havzasının Fiziki Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi A.B.D. (basılmamış yüksek lisans tezi), Erzurum.

D.İ.E. 1927-2000 Genel Nüfus sayımı sonuçları. Ankara.

D.İ.E., 2005, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri. Ankara.

Daniel, P., Hopkinson M., 1979, The Geography of Settlement, produced by Longman Group (FE) Ltd. Printed in Hong Kong.

Darkot, B., 1967, *Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri.* İstanbul Üniv. Coğr. Enst. Derg. Sayı 17, s.1-9, İstanbul.

Darkot, B., 2001, İslam Ansiklopedisi; Burdur maddesi. M.E.B. Devlet Kitapları, 5. baskı, cilt. 2, İstanbul.

De Planhol, X., 1948-1949, *Burdur Çevresinde Mağara Yerleşme Tipleri*. Türk Coğrafya Dergisi, sayı:11-12, s: 142-145, Ankara.

Dizdar, M., Y., 2003, Türkiye'nin Toprak Kaynakları. TMMOB Ziraat Müh. Odası, Teknik Yayınlar Dizisi No:2, Ankara.

Doğanay, H., 1983, Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları, Atatürk Üniv. Fen-Ede. Fak. Coğrafya Böl. (Doçentlik Tezi), Erzurum.

Doğanay, H., 1984, Bölge Planlamasının Coğrafi Esasları, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Edebiyat Bölümü Ders notları No:63, Coğrafya Bölümü Ders Notları No:8, Erzurum.

Doğanay, H., 1991, *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sorunları.* Atatürk Üniv. K.K.E.F. Derg. Sayı:2, Erzurum.

Doğanay, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:877, İstanbul.

Doğanay, S., 2001, Gümüşhane Şehir Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. (basılmamış doktora tezi), Erzurum.

Doğanay, S., 2006, Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme Of. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Dönmez, Y., 1979, Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları. İstanbul Üniv. Yayın No: 2506, Coğrafya Ens. Yay. no: 102, İstanbul.

DPT., 1986, Burdur İli Raporu, Yayın No: DPT 2463, Ankara.

Duru, R., 1996, *Göller Bölgesi'nde Neolitik Köyden Kasabaya Geçiş***.** Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, s: 49-59 Habitat II, İstanbul.

Duru, R., 1999, Burdur Bölgesi'nin Tarih Öncesi Kültürleri Hakkında Bazı Gözlemler, XII. Türk Tarih Kongresi cilt:1, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Duygulu, H., 1992, Dünü Bugünü ve Yarınıyla Burdur. Burdur.

Elmacı, S., 2004, Orta Yeşilırmak Havzası'nın (Kelkit-Tersakan Çayları Arası) Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst.(yayınlanmamış doktora tezi), Erzurum.

Emiroğlu, M., 1975, *Türkiye'nin Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus.* Ank. Üniv. DTCF Coğ. Araş. Enst. Derg. Sayı: 7, s.125-158, Ankara.

Erinç, S., 1996, Klimatoloji ve Metotları. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Erinç, S., Bener, M., Sungur, K., A., Göçmen, K., 1971, 12 Mayıs 1971 Burdur Depremi Tatbiki Jeomorfoloji Etüdü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 66, İstanbul.

Erol, O., 1971, *Konya, Tuzgölü ve Burdur Havzalarındaki Plüviyal Göllerin Çekilme Safhalarının Jeomorfolojik Delilleri.* Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ankara

Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Yayını, sayı: 3-4, Ankara.

Ertunç, A., Karagüzel, R., Yağmurlu, F., Türker, E., ve Keskin, N., 2001, Burdur Belediyesi Kent Merkezi ve Yakın Çevresinin Depremselliği ve Yerleşime Uygunluk Açısından İncelenmesi Sonuç Raporu. Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fak. Isparta.

Eryaşar, F.T., 2002, Burdur Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.

Faroqhi, S., 2000, Osmanlı'da Kentler ve Kentliler. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Faroqhi, S., McGovan, B., Quataert, D., Pamuk, Ş., 2004, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1600-1914. cilt:2, Eren yayıncılık, İstanbul.

Garipoğlu, N., 1996-1997, *Tarihi Kentiçi Parklarına Bir Örnek: İstanbul Gülhane Parkı*. Marmara Coğrafya Dergisi. Sayı:1, s:151-186, İstanbul.

Geray, C., 1962, Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1960). Türk İktisadi Gelişme Projesi no: 9, Siyasal Bilimler Fak. Maliye Enst. Ankara.

Gottman, N., 1976, Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi. (Çev; Nazmiye Özgüç), İst. Üniv. Yay. No:2087, Coğ. Enst. Yay. No:8, İstanbul.

Göney, S., 1977, Şehir Coğrafyası, Yerleşme Coğrafyası, cilt:1. İst. Üniv. Ede. Fak. Yay. No:2274, Coğ. Enst. Yay. No:91, İstanbul.

Görgülü, F., 2000, Selçuklular Zamanında Göller Bölgesi'nin Siyasi, Sosyal, İktisadi, Dini, ve Kültürel Durumu. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. (basılmamış yüksek lisans tezi) Isparta.

Güner, İ., 1997, Bodrum Ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No: 838, Erzurum.

Güner, İ., 1997, *Iğdır'ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri*. Türk Coğ. Der. Sayı. 32, s.79-99, İstanbul.

Habiçoğlu, B., 1993, Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler ve İskanları. Nart Yayıncılık, İstanbul.

Hacısalihoğlu, Y., 2000, Küreselleşme Mekansal Etkileri ve İstanbul. Akademikdüzey Yayınları, İstanbul.

Harita Genel Komutanlığı 1/25000 ve 1/100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları.

Heyd, W., **1975,** Yakın-Doğu Ticaret Tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları, X. Dizi, Ankara.

http://tef.sdu.edu.tr

İnalcık, H., 1993, *Bedesten.* İktisat ve İş Dünyası, no:13.

Johnson, J.H., 1972, Urban Geography, Pergamon Pres Ltd. Headington Hill Hall. Oxford OX3 OBW. England.

Karaboran, H. H., 1984, Yerleşme Coğrafyası. Fırat Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Ders Notları, Elazığ.

Karaboran, H. H., 1986, *İslahiye ve Hassa'nın Kuruluşundan Önce Bu Yöredeki Yerleşme Durumu-Bir Yerleşme ve Tarihi Coğrafya Araştırması.* V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi ve Tebliği, İstanbul 23-28 Eylül 1985, Tebliğler III, Türk Tarihi C.1, İstanbul.

Karaboran, H. H., 1987, *İslahiye ve Hassa'da Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi-Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri.* Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C.1, S.1, Elazığ.

Karaboran, H. H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar.* Fırat Üniv. Derg. (Sos. Bil.), Cilt: 3, Elazığ.

Karaboran, H. H., 1990, *Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa.* Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C.4, S.2, Elazığ.

Karaca, Ö., 2001, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Burdur Yerleşim Alanına Uygulanması. Çukurova Üniv. Fen Bilimleri Enst. (basılmamış yüksek lisans tezi) Adana.

Karaman, M., E., 1989, *Eğirdir, Kovada, Kaşıkara ve Burdur Geç Senezoyik Havzalarının Yapısal Evrimi ve Ekonomik Potansiyeli.* Jeomorfoloji Dergisi, sayı:17, s: 63-70, Ankara.

Karpat, K., 2003, Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,133, İstanbul.

Keleş, K., 1985-1986, *Kent ve Bölge Planlamasında Jeomorfoloji.* Jeomorfoloji Dergisi, sayı: 14, s:7-11, Ankara.

Keleş, K., 2006, Kentleşme Politikası. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Keleş, R., 1998, Kentbilim Terimleri Sözlüğü. İmge Kitabevi, Ankara.

Kılıçbay, M., A., 2000, Şehirler ve Kentler. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Koca, H., 2000, Düziçi İlçesinin Coğrafyası. Atatürk Üniv. K.K.E.F. Yay. No: 111, Araştırma serisi No: 46 Erzurum.

Koca, H., 2005, Kuruluşu Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Dörtyol Şehri. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Koçman, A., 1980, *Çukurova Bölgesinde Şehirsel Fonksiyonlar, Sanayi İş Sahaları ve Sanayide Kuruluş Yeri Problemleri.* Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, sayı:12, fasikül:2, Sevinç Matbaası, s: 413-448, Ankara.

Koçman, A., 1993, Türkiye İklimi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları no:72, İzmir.

Koday, S., 2000, Murgul Çayı Havzasının Coğrafyası. Atatürk Üniv. Yay. No: 912, Erzurum.

Koday, Z., 2003, Arhavi Çayı Havzasının Coğrafyası. Atatürk Üniv. Yay. No: 934, Erzurum.

Köse, A., 1996, Fonksiyonel Özellikler Yönünden İvrindi. Atatürk Üniv. Yay. No: 831, K.K.E.F. Yay. No: 74, Erzurum.

Marin, M. C., 2002, *Globalleşme Sürecinde Kent ve Bölgelerin Mekansal Ekonomilerdeki Rolü ve Ekonomik Coğrafya Eşitsizliği: Bir Yerleşim Kuramı Yaklaşımı*. www. bilgiyonetimi.org.

Marin, M. C., 2002, *Elektronik Küresel Mekanlar, Tele-Koloniler ve Türkiye'deki Kentler.* www. bilgiyonetimi.org.

Mumford, L., (Çev. Gürol Koca ve Tamer Tosun) 2007, Tarih Boyunca Kent (Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Özçağlar, A., 1997, Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler). Ekol Yayınevi, Ankara.

Özdemir, Ü., 2006, Sosyal ve Ekonomik Yönden Az Gelişmiş Bir İlçe Eskipazar. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Özgüç, N., 1992, *Şehirsel Koruma ve Coğrafya.* İstanbul Üniv. Ede. Fak. Coğ. Derg. Sayı:3, s.61-123, İstanbul.

Özgür, M., E., 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın-Yayın Ltd. Şti. Ankara.

Pirenne, H.,(Çev. Şadan Karadeniz) 2000, Ortaçağ Kentleri, Kökenleri ve Ticaretin Canlanması. İletişim Yayınları, İstanbul.

Sargın, S., 2005, *Isparta'da Kentsel Koruma.* Doğu Coğrafya Dergisi, Çizgi Kitabevi, sayı: 14, s:251-282, Konya.

Sargın, S., 2006, Şehirleşme ve Üniversiteler Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri (Isparta Örneği). Fakülte Yayınevi, Isparta.

Saydam, A., **1997,** Kırım ve Kafkas Göçleri, (1856-1876). Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara.

Sencer, Y., 1979, Türkiye'de Kentleşme. Kültür Bakanlığı Yayınları:345, Bilim Dizisi:12, Ankara.

Serjeant, R.,B., (Çev. Elif Topcugil), 1997, İslam Şehri. İz Yayıncılık, İstanbul.

Sever, R., 2005, Çoruh Havzası Enerji Yatırım Projeleri ve Çevresel Etkileri. Çizgi Kitabevi, Konya.

Sevin, V., 2001, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası. Türk Tarih Kurumu Yayınları VI. Dizi-sayı:50, Ankara.

Soylu, H., 2003, Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma Bingöl. Aktif Yayınevi, Erzurum.

Şahin, İ., F., 2006, Erzin İlçesi'nin Coğrafyası. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Şahin, Ş., 1997, 1 Ekim 1995 Dinar Depremi ve Göller Bölgesinin Sismotektoniğinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (basılmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.

Şeker, M., 1993, İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal-Kültürel ve İktisadi Hayatı ile Ahilik. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:195, Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisi:17, Ankara.

Şener, E., Davraz, A., İsmailov, T., 2005, Burdur Gölü Seviye Değişimlerinin Çok Zamanlı Uydu Görüntüleri İle İzlenmesi. İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Kuvaterner Sempozyumu, İstanbul.

Tabban, A., 1980, Kentlerin Jeolojisi ve Deprem Durumu. İmar ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Ankara.

Tandoğan, A., 1989, Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Trabzon.

Tandoğan, A., 1994, Türkiye Nüfusu. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Trabzon.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, Burdur Çalışma Raporu.

Tekeli, İ., 2001, Modernite Aşılırken Kent Planlaması. İmge Kitabevi, Ankara.

Timor, A., N., 1997, *Orta Büyüklükteki Şehirler ve Taşıdıkları Önem.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi, sayı:5, s:83-101, İstanbul.

Tolun-Denker, B., 1976., Şehir İçi Arazi Kullanılışı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. No: 2054, Coğrafya Enstitüsü Yay. No:83, İstanbul.

Tuncel, M., 1977, *Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğine Etkisine Bir Deneme: İzmit.* İ.Ü. Coğ. Enst. Derg. 22, s. 93-99, İstanbul.

Tuncel, M., 1980, *Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*. İ.Ü. Coğ. Enst. Derg. 23, s. 124-160, İstanbul.

Tunçdilek, N., 1951, *Burdur Depresyonunda Ziraatın Özellikleri*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 1, sayı: 1, İstanbul.

Tunçel, H., 2003 *Anadolu Şehirlerinde Semt Pazarları: Elazığ Örneği*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 13, S: 1 s.49-70 Elazığ.

Tümertekin, E., 1965, Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması. İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. No: 43, İstanbul.

Tümertekin, E., 1968, Türkiye'de İç Göçler. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay: 54, İstanbul.

Tümertekin, E., 1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. İst. Üniv. Yay. No: 1840, Coğ. Enst. Yay. No: 72, İstanbul.

Tümertekin, E., 1976, Ulaşım Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yay. No. 2053, Coğrafya Enst. Yay.No.85, İstanbul.

Tümertekin, E., 1994, Beşeri Coğrafya Giriş. İstanbul Üniversitesi Yayın No:3819, İstanbul.

Tümertekin, E., Özgüç, N., 1998, Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu, 1998, Türkçe Sözlük. Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara.

Ulusoy, R., 1992, 19. Yüzyılda Konya Eyaletine Bağlı Burdur Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı. İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (basılmamış yüksek lisans tezi) İstanbul.

Uysal, M., A., 1998, Salnamelere Göre Burdur (1868-1914). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. (basılmamış yüksek lisans tezi) Isparta.

Ünal, Ç., 2004, Şehir Coğrafyası Açısından Tokat. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Vyvyan, F., Arundell, J., 1834, Discoveries In Asia Minor Including A Description Of The Ruins Of Several Ancient Cities And Especially Antioch Of Pisidia. Volume II, Chapter IV, s:106.

Weber, M.,(Çev. Musa Ceylan) 2000, Şehir Modern Kentin Oluşumu. Bakış Yayınları, İstanbul Kitap ve Kültür Merkezi, İstanbul.

Yağmurlu, F., 2000, *Burdur Fayının Sismotektonik Özellikleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Isparta.

Yalçınlar, İ., 1967, *Türkiye'deki Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmelerinde Jeomorfolojik Temeller.* İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, cilt 8, sayı 17 İstanbul.

Yazıcı, H., 1995, *Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt.* Türk Coğrafya Derg. Sayı: 30, s. 189-219, İstanbul.

Yazıcı, H., Çetin, B., 2005, *Sanayi Coğrafyası Açısından Bir Araştırma; Burdur Tarım Alet ve Makineleri İmalat Sanayi.* I. Burdur Sempozyumu (16-19 Kasım 2005), M. Akif Ersoy Üniversitesi, Cilt 2, s:1103-1114, Burdur.

.**Yıldız, Z. M., 2002,** Ercişte Kentsel Fonksiyonlar ve Kentsel Arazi Kullanımı. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst.(yayınlanmamış doktora tezi), Erzurum.

Yılmaz, O., 2002, *Burdur İli'nde Nüfus Hareketleri.* Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3, s:162-180 Burdur.

Yiğitbaşıoğlu, H., 2003, Burdur Gölü'nün Çevre Sorunları. İstanbul Üniversitesi, Sırrı Erinç Sempozyumu Genişletilmiş Bildiri Özetleri, 11-13 Eylül, İstanbul.

Yiğitbaşıoğlu, H., Uğur, A., 2005, Burdur Gölü'nün Jeoekolojik Özellikleri ve Sorunları. İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Kuvaterner Sempozyumu, 2-5 Haziran 2005, İstanbul.

Yücel, T., 1961, *Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri.* Türk Coğ. Derg. Sayı:21, s.31-45, İstanbul.

Yüceşahin, M., M.,Bayar, R., Özgür, M., E., 2004, *Türkiye'de Şehirleşmenin Mekansal Dağılışı ve Değişimi.* DTCF Coğrafi Bilimler Dergisi, cilt:2, sayı:1, s:41-55, Ankara

Zaman, M., 2004, Vakfıkebir İlçesi'nin Coğrafyası. Atatürk Üniv. Yay. No:937, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay. No:102, Araştırma Serisi Yay. No:73, Erzurum.

Zaman, S., 2005, Kemer'in Turizm Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi A.B.D. (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.

İNTERNET

www.kgm.gov.tr
http://ekutup.dpt.gov.tr
http://www.guvercinevi.net/yazilar.
www.wikipedi.org
http://www.mta.gov.tr/mta_web/harita
http://ebrar.wordpress.com/2006/12/26/osmanlida-bedestenler/

DİĞERLERİ

Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün son 30 yıllık iklim elemanları rasat sonuçları

1948 Burdur imar planı ve raporu

1971 Burdur İmar planı ile 1978 ilave planı ve revizyonu

1987 Burdur imar planı ve raporu

Burdur Sanayi ve Ticaret Odasına bağlı işyerlerinin kayıtları

Esnaf ve Sanatkarlar odasına bağlı işyerlerinin kayıtları

İl Sağlık Müdürlüğü Merkez Sağlık Ocakları kayıtları

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Burdur'un Yeşilova ilçesinin Çaltepe Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini burada bitirdikten sonra, ortaöğrenimini 1994 yılında İzmir Şirinyer Lisesi'nde tamamladı. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Bölümü'nde yükseköğrenime başladı. Bu bölümden 1998'de mezun oldu. Aynı yıl Afyon Şuhut Çok Programlı Lisesi'ne coğrafya öğretmeni olarak atandı. 2000-2001 yılları arasında askerlik görevini Yedek Subay Öğretmen olarak yaptı. 2002 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kadrosunda Araştırma Görevlisi olarak akademik hayata başladı. Evli, 1 çocuk babası ve İngilizce bilmektedir.